
3 3433 06728126 5

HISPANIÆ BIBLIOTHECA SEV DE ACADEMIIS AC BIBLIOTHECIS.

ITEM

ELOGIA ET NOMENCLATOR CLARORUM Hispaniæ Scriptorum,

Qui Latine disciplinas omnes illustrarunt

PHILOLOGIÆ
PHILOSOPHIÆ
MEDICINÆ
IVRISPRVDENTIÆ, ac
THEOLOGIÆ,

TOMIS III distincta.

In I. HISPANIÆ *Religio, Academia, Bibliotheca, Episcopi, Concilia, Reges, &c.*
II. ELOGIA *Scriptorum Veterum, Recentium, Theologorum, Religiosorum, Iurisconsultorum, Medicorum, Historicorum, Poetarum.*
III. ELOGIA *& Nomenclator diversarum nationum Hisp. Baeticorum, Lusitanorum, Carpetanorum, Aragonum, ac Valentinorum.*

FRANCOFVRTI
Apud Claudium Marnium & hæredes Ioan. Aubrii.
M. DC. VIII.

INDEX AVCTORVM QVIB. HIC VSI POTISSIMVM SVMVS.

Oan. Mariana Societ. IESV Theologus.
Melchior Cerda Societ. Iesu.
Andreas Schottus Antuerp. Soc. Iesu.
Ioan. Marietta Ordinis S. Dominici.
Iosephus Stephanus, Episc. Oriolanus.
Io. Bapt. Cardona Dertusanus Episc.
Hieronymus Surita Cæsaraugustanus.
Alfonsus Villadiegus Asturicensis. I.C.
Ioan. Vasæus Brugensis; Belga.
Ambrosius Morales Cordubensis.

INGENIA VT VARIANT, VARIO SIC ORDINE PROMENS
DICTA, ET FACTA, SIMVL BIBLIOTHECA VOCOR.

ILLVSTRI VIRO

INICO BORGIÆ

GANDIÆ DVCIS F. ARCIS ANTVERP. ET LEGIONIS HISP. IN BELGIO PRÆFECTO.

Vod in rerum natura accidere, Vir Illustris BORGIA, *Physici, reiq; rusticæ scriptores obseruant, varia variis in terris nasci atq; exsistere, eandem ingeniis diuersitatem inesse compertum est, vt acuti alibi, alibi hebetes exoriantur. De terris quidem Maro in Georgicis:*

> Hic segetes illinc veniunt felicius vuæ,
> Arborei fętus alibi, atque iniussa virescunt
> Gramina ———

Et:

> Continuo has leges æternaque fœdera certis
> Imposuit natura locis ——

De ingeniis philosophari libet, quorum vt opinionum ac iudiciorum, sic & capitum magna varietas. Plato enim Academiæ Princeps in Epinomide, Atticam terram omnium putat esse ad virtutem aptissimam, quasi hyemalem inter & æstiuam naturam mediam. Idemque copiosius de Thracibus & Scythis, lib. 4. de Repub. Aristoteles quoque huius auditor de optimo Reipublicæ statu disputans, lib. 8. Politicorum. Quæ gentes, *inquit*, in locis frigidis, quæq; in Europa habent, animi quidem & ardoris plenæ sunt, cogitationis vero &

artis aliquanto inaniores. Quocirca libertatem quidem magis retinere solent, Resp. vero suas minus benè administrare, nec finitimis imperare possunt. Quæ autem Asiam incolunt, mente sunt illæ quidem in cogitando, & in artibus inueniendis sollertes & ingeniosæ, sed nullius animi, quocirca perpetuo parent ac seruiunt.. Porrò autem Græcorum natio, quemadmodum quod ad loca attinet, media interiecta est, ità & ambarum illarum est particeps. Nam & ferox & animosa, & sollers atque ingeniosa. quapropter & semper in libertate viuit, & perpetuo Remp. suam optime administrat, vt omnibus imperare possit, si vnam Reip. administrandæ formam consequatur. Eodem autem modo inter se differunt Græcorum nationes. Aliæ enim ingenio præditæ sunt mero & simplici: aliæ ad hanc vtramque vim benè temperatæ..

Marcus item Tullius de Fato differens: Athenis, *inquit,* tenue cælum, ex quo etiam acutiores putantur Attici; crassum Thebis: itaque pingues Thebani & valentes. *Qui Bœoti cum essent, & in Græciæ propemodum vmbilico sedes haberent, crassi tamen & pingues prouerbio audiebant: vt &* auris Bataua *Bilbilitano Poëtæ. Arcades etiam asperi ac duri, cantare tamen periti, teste Polybio & Marone. Quis tamen credat Charonensem Plutarchũ licet Boeotum vsq; eo in Philosophia atque historia excellere potuisse? Nimirum mirata antiquitas Scythas inter Anacharsim veluti rosam in spinis exortam, vt in Abdera Democritum quem, incolæ mente captum cum putarent, Hippocratem Medicorum Principem ad curandum amentes ipsi euoca-*

uocarunt. Siculi quoque, vt & insulanos attingam, acuti; nihilo tamen reliquis meliores. Venio ad Hispaniam, qua de nobis institutus sermo est. Cordubenses idem Cicero Poetas ait produxisse plurimos, sed pingue quiddam & crassum sonantes. In ipsa varietatem obserues. Vt enim in mediterraneis locis solida ac robusta gignuntur corpora, militiæ laboribus aptiora; sic & ingenia existunt longe firmiora; molliora vero in maritimis locis, quod externorum moribus, ac mercibus corrũpi atque eneruari consueuerint. Hinc & Cæsar Iulius, vir, vt strenuus, ita & iudicio præstans de Gallicis gentib. Belgas præstare affirmat, iterũque in his Neruios, quod nihil eorũ, quæ ad effœminandos animos pertinent, importari tũ soleret. *Igitur obseruatũ acutos esse ac subtiles Toletanos, indeque, ut milites fortißimos, sic & Philosophos ac Theologos excellẽtes existere: Lusitanos vero vt Musicæ admodum deditos, ita & Poetas euadere; Medicos quoque ac Iurisconsultos, qui Salmanticæ lauream profitendo tulerint. Valentiæ autem Oratores nasci plurimos ac Medicos, qui Lutetiæ veluti Coloniam deduxerint. Verum de his haud scio an incolæ certiora obseruarint, certe litterarum monumentis, quod equidem viderim, minime proditum. Tribus itaque partibus hanc Hispaniæ Bibliothecam, quam tibi libens volensque dedico, partitus sum, vt prima de Academiis, & quæ hinc exsistere solent, Bibliothecis, reque adeo omni Ecclesiastica, vt Religione, Diuis, Episcopis variis, Regibus, ac Nobilium virorum*

titulis, Vrbibus, Locis item ac Fluminibus, breuiter tamen disseram. Altera vero parte Classes sic partior, vt prima, veteres cũ Sacros tum Profanos enumerem: dein Religiosorum, quos Mendicantes nominant Familias quattuor; ac Societatis Iesu Sacerdotum. Hinc Iurisconsultorum ac Medicorum Coryphæos, hoc est, de plurimis ac prope infinitis selectos quosdam, maiorumque gentium non proletarios elogiis ornem. Sequuntur Historici, sed de multis optimi, qui res Hispanorum domi militiaque gestas litterarum monumentis populari etiam lingua consignarunt. In vltima serie Poetæ sunt etsi pauci, quibus latinum pangere carmen volupe fuit. Nam Iberos versificatores, si recensere libuisset, militarium greges numerando, opus per se conficere potuissent. His matronas Hispaniæ eruditas subiecimus, quæ vt viragines sunt, & reliquarum gentium fœminis composita, viros potius alacritate dixeris, ita plures etiam, quam vlla natio doctas fœminas Hispania protulit: quæ, si verum fateri volumus, augere censum possint Illustrium fœminarum quas Plutarchus, Bocatius, aliique collegerunt. Tertium denique Tomum quinque Nationum Classibus distinximus, vt varietate tædium Lectoris leuaremus. Primi erunt in hac tabula, quandoquidem, vt canit Propertius

Cogimur è tabula pictos ediscere mundos

Bætici, *qui hodie* Andaluzii *vocantur: dehinc* Lusitani, *qui & Portugalenses, mox Castellæ vtriusque incolæ, &* Carpetani *occurrent: succedent hinc* Celtiberi

seu

stu Aragonii, *quibus* Cathalaunos, *& Maioris* Balearis *insulanos adiunximus. Denique* Valentini *agmen claudent, vbi sane magnus est doctorum eloquentium, vt & militarium, vt probe nosti numerus. Quem quidem congerendi digerendique laborem nostrum, boni, vt consulas, etiam atque etiam rogo: & quisquis hæc leget, amplificare etiam atque augere vt velit, maiorum in modum obtestor.*

Vale.

A. S. Peregrinus.

CAPITVM BIBLIOTHECÆ HISPANICÆ TOMI I. INDEX.

CAP. I.

CAP. II.

CAP. III.

CAP. IV.

CAP. V.

CAP. VI.

CAP. VII.

Hispania

titulis, Vrbibus, Locis item ac Fluminibus, breuiter tamen differam. Altera vero parte Classes sic partior, vt prima, veteres cũ Sacros tum Profanos enumerem: dein Religiosorum, quos Mendicantes nominant Familias quattuor, ac Societatis Iesu Sacerdotum. Hinc Iurisconsultorum ac Medicorum Coryphæos, hoc est, de plurimis ac prope infinitis selectos quosdam, maiorumque gentium non proletarios elogiis ornem. Sequuntur Historici, sed de multis optimi, qui res Hispanorum domi militiaque gestas litterarum monumentis populari etiam lingua consignarunt. In vltima serie Poetæ sunt etsi pauci, quibus latinum pangere carmen volupe fuit. Nam Iberos versificatores, si recensere libuisset, militarium greges numerando, opus per se conficere potuissent. His matronas Hispaniæ eruditas subiecimus, quæ vt viragines sunt, & reliquarum gentium fœminis compositæ, viros potius alacritate dixeris, ita plures etiam, quam vlla natio doctas fœminas Hispania protulit: quæ, si verum fateri volumus, augere censum possint Illustrium fœminarum quas Plutarchus, Bocatius, aliique collegerunt. Tertium denique Tomum quinque Nationum Classibus distinximus, vt varietate tædium Lectoris leuaremus. Primi erunt in hac tabula, quandoquidem, vt canit Propertius

Cogimur è tabula pictos ediscere mundos

Bætici, *qui hodie* Andaluzii *vocantur: dehinc* Lusitani, *qui & Portugalenses, mox Castellæ vtriusque incolæ, &* Carpetani *occurrent: succedent hinc* Celtiberi

seu

Hispaniæ Nomina.

CAP. I.

ESPERIA primum dicta, & quidem vltima ab Horatio Flacco, lib. I. Carminum, Oda XXXVI. Græcis enim Italia Hesperia dicta, ab Italis vero Hesperia vltima Hispania, vt occidua ab Hespero sidere vesperi lucente.

Hebræis Sepharad appellata, vt Abdiæ I. v. 2. vbi Benedictus Arias Montanus Hispalensis ad illa Prophetæ verba : *Transmigratio Hierusalem quæ in Bosphoro est*, de his pluribus agit, non à Tubala Noemi Nepote primo occupatam Hispaniam docens.

Iberia ab Ibero flumine, vnde & Celtiberi, quod Celtæ eo cõmigrarint, à Poetis Lucano & Silio dicti. Illi lib. 4.

——Profugiq; à gente vetusta
Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis.

Silius vero lib. 3.

Venere & Celtæ sociati nomen Iberis.

Hispania, quam ΣΠΑΝΙΑΝ B. Paulus nominauit Epistola ad Romanos Cap. 15. cuius etiam diuitiæ opesq; auri & argenti prædicantur 1. Machab. 8. Siue à raritate dicta Græcis σπανία, seu capite trũcato vocabulo ex ἱσπανία. Plutarchus alibi à Pane Deo Arcadiæ Dionysii Herois Comite nomen deriuat: sed non ego credulus illi. Vt Pania dicta sit, mox addita syllaba, Hispania. Sed plura de Hispaniæ nomine, atq; adeo vrbiũ omnium nomina, suggeret Ludouici Nonii Hispania recens, typis excusa.

Forma Hispaniæ est corio bobulo βύρσῃ βοεία similis, vt auctor est Strabo lib. II. Geograph. Libet & Ioannis Tzetzę versus Politicos de flumine Bæti, vnde & Bæticæ Prouinciæ nomen, (quæ à Vandalis Vandalusia indigitatur) deq; aliis Hispanię oppidis adscribere, è Chiliade VII. versu 709.

Τῆς Βαιτικῆς τῶν ἱσπανῶν γῆς ποταμὸς ὁ Βαῖτις.
Τῶν ἱσπανῶν τυγχάνουσι τρεῖς γὰρ ἐπαρχίαι,
Ἡ Βαιτικὴ, λυσιτανῶν, καὶ ταῤῥακωνησίων.
Τῆς Βαιτικῆς δ' ἐν ποταμὸς ὁ Βαῖτις τε καὶ Βαίλων,
Καὶ Βαρβησόλας ποταμὸς, καὶ πόρθμος ἦ, καὶ μάγηθ.
Καὶ πόλεις, Βαρβησόλα καὶ Βαίλων τε, καὶ μάγηθ.

Καὶ κάλπη πόλις, ὄρος τε, καὶ στήλη σὺν ἐκείνοις.
Καὶ βαιστιπτω ἡ σὺν αὐτοῖς, ταῦτης ἑτέρα πόλις.
Καὶ κολινδοῦσα πόλις ἡ τὰ γάδειρα ἡ νῆσος.
Ὄρος ἡ τὸ κροτιανὸν. τις σοι τὰ πάντα φάσοι;

Strabo in Hispaniæ descriptione tradit sex millibus annorũ, ante se natum, populos, Bæti fluminis accolas, habuisse literas & carmina. Quod si sex mille annos solares intelligas omnino falsum: cum illud temporis spatium etiam mundi ipsam creationem transscendat. Quod si auctoritate Xenophontis, libello de æquiuocis millia, quæ quadrimestres facias, erit vero simile, cum duo annorum solarium millia, quæ de sex mille quadrimestribus conflantur, ab Augusto Cęsare, quo imperante Strabo vixit, in Ninum Assyriorum Regem incurrant: cuius ætate iam apud Assyrios erat literarum vsus. Verum γνήσιος non est Xenophontis ille libellus: sed ab Annio Viterbiensi cõfictus putatur, vt infra extremo Tomo II. huius Bibliothecæ, ex Ioanne Goropio disputamus. & de annis orbis recens conditi differit Petrus Messias lib. I. variarum lectionum. & Benedictus Pererius in Danielem.

Sallustius libris Historiarum, *Hispanorum* morem fuisse tradit, vt in bellum euntibus iuuenibus parentum res belli præclare gestas matres commemorarent: quemamodũ de Lacænis matronis Plutarchus refert, cum in militiam filii abirent tradito clypeo, aut cum hoc, inquiebant, fili redi, aut in hoc.

DE HISPANIÆ LOCIS ET VRBIBVS VAL. MARTIALIS AD LICIANVM LIB. I. Epigrammatum.

Vir Celtiberis non tacende gentibus
Nostræq; laus Hispaniæ,
Videbis altam Liciane Bilbilim,
Equis & armis nobilem
Sterilemq; canum niuibus, effractis sacrum
Vada Veronem montibus
Et delicati dulce Botrodi *nemus,*
Pomona, quod felix amat.

Tepidum

Tepidum natabis lene Congedi vadum
Mollesq; Nympharum lacus.
Quibus remissum corpus adstringas breui
Salone, qui ferrum gelat.
Præstabit illic ipsa figendas prope
Voberta prendenti feras
Aestus serenos aureo franges Tago
Obscurus vmbris arborum.
Auidam rigens Dircenna placabit sitim
Et Nemea, quæ vincit niues, Nemeth.
At cum December canus & bruma impotens
Aquilone rauco mugiet,
Aprica repetes Tarraconis littora
Tuamque Laletaniam.
Ibi illigatas mollibus damas plagis
Mactabis, & vernos apros,
Leporemque forti callidum rumpes equo
Ceruos relinques villico
Vicina in ipsum silua descendet focum
Infante cinctum sordido.
Vocabitur venator, & veniet tibi
Conuiua clamatus prope.
Lunata nusquam pellis & nusquam toga.
Olidaq; vestes murice.
Procul horridus Liburnus & querulus cliens,
Imperia viduarum procul.
Non rumpet altum pallidus somnum reus
Sed mane totum dormies.
Mercetur alius grande & insanum sophos:
Miserere tu felicium;
Veroq; fruere non superbus gaudio
Dum Sura laudatur tuus.
Non impudenter vita, quod reliquum est, petit
Cum fame, quod satis est, habet.

DE HISPANIA

FRAN. FRANCHINVS CONSENTINVS.

AD IOANNEM CASAM ARCHIEPISCOPVM Beneuentanum.

Partes ut orbis, Iane vir optime,
Visas omittam dicere ceteras,
Dicam tuis quæ digna Musis
Vltima in Hesperia notaui.
Sucronem, Iberumq; & Sicorim, & Tagum,
Batimq;, Lethemq;, & Durium, atq; Anam,
Transiuimus, lustrauimusq;,
Temporibus loca clara priscis:
Carthago visa est, portus, & Insula,
Duræque funus triste Numantiæ,
Mundæque deformes ruinæ,
Et rogus & cineres Saguntí.
Nec non Ilerda, & Corduba, & Astigis,
Augusta, & Augusti Oceani ad vada
Aequata cœlo celsa Turris
Curaque, Tarraco Scipionum:
Auri metallo terra ferax scatet,
Argento abundat, marmoribus nidet,
Dat poma, equos pascit frementes,
Et Zephyro fruitur tepenti.
Est sermo genti pene Latinus, &
Romana vox est auribus omnium,
Vt qui sonum inuicti nepotes
Magnanimum referant auorum:
Cunctis decorum est palliolum, & breue
Ensisque acutæ cuspidis aureus,
Cultuque verboque elegantes
Iure hominem alliciunt amores.
Martis sequuntur castra libentius
Fortes Iberi, robore & artibus.

In

In prælio præstant, feruntque
Aestum, hyememque, famem, sitimque.
Iris fuerunt temporibus Duces
rique bellis insuperabiles,
Magnisque præclari triumphis
Laudibus & meritis superbi;
nsalue te non Indibilis fuit
stantior, te Borgia non Cydus:
Te Leiua non Mandonius, nec
Cortesio Viriatus armis;
ra fere omni, gloriaque & decus
vortis inuictusque Deum genus,
E Noricis Dux primus oris
Iure dat imperitatque.

ALENTIÆ VRBIS HISPANIÆ LAVS
ADVERSVS IVL. CÆS. SCALIGERVM ACERBE eandem vituperantem.

Ente Theonino cur sic proscindis Iberos?
An quod mentis inops rumperis inuidia?
eris innocuæ gentis sic crimine ab vno
Ingenia & mores discere quemque iubes?
nula Romani generosa VALENTIA *Iberum* ΡΩΜΗ Robur Valentia.
Viribus imperii nomen & omen habens,
tum alias omnes inter caput extulit vrbes
Natio, quantum alias exsuperare solet.
tis honos pietas. peregrinis hospita tellus.
Hospes adest? sedes commoda, parta quies.
ia Ceres sit rara licet, sed copia cornu.
Quæ creat hæc diuite terra sinu.
birant Zephiri: vestita hic fronde virescit
Perpetuo tellus, arboris atque coma
ur? an hæc cæli nullo damnata rigore.
Temperies qua sic blandior aura venit?

Hic ver aßiduum, glacies neq; frigora ladunt:
Iurares tempe Thessala deliciis.
I nunc Elysios mireris Græcia campos;
Aut Fortunatas Oceaniq; domos.
Sed duros bello generat clementia cæli
Quamuis eximia est, eximia atq; soli.
Cernitur *apricis in collibus vua racemis*
Arboris hinc ramus pondere deprimitur.
Byssea dehinc carpunt, vt Seres mollia fila,
B*ombycis teneris condita visceribus.*
Quid referam moros? liquor en in arundine dulci
Nimirum hic superum nectar & ambrosia est.
GANDIA *terra ferax; ô terq; quaterq; beata:*
Mella fluunt calamis, saccareusq; liquor.
Hesperia ô iterum felix, tua si bona noris
Zoilus ipse licet rumpitur inuidia.
Salue magna parens frugum, quæ pacis alumna,
Hortis Hesperidum terra beata magis.

LIGIONIS IN HISPANIA ANTIQVITAS AC FIDES.

ORAT. IOSEPHI STEPHANI EPISC. Ad Sixtum V. Pont. Max.

HABENT Hispaniarum Reges, & cum eis vniuersa prouincia, præter militarē virtutem ac laudem, qua maxime nobilitantur, insitam ac quasi innatam fidei pietatem per quam omnia suscepta consilia ad Apostolicam referunt sedem, vt in ea tamquā in firmis totius regni viribus ac munimentis insistant. Quæ pietas cum bo primū, & Paulo Apostolorum columnis, tum deinde à se sanctissimis viris, quos B. Petrus Apostolorum princeps ex hac le fide & pace legauerat in Hispaniam, fuisset inducta & illata, deo altius radices agere, & Autherii, Lucii, Sixti secundi, Melis, & aliorum pontificum epistolis, & institutis propagari cœ: numquam in ea prouincia hæreses ortæ, sed aliunde inuectæ, quam impietatis monstra, quę eius summa laus est; aut ibi nata, citata fuerint. Intulit quidem ex Ægypto in Hispaniam, Maruidam Memphis ortus, superstitionē Priscilliani exitiabilem, :is quibusdam arcanis occultam. Ex Narbonensi prouincia antius plurima apud Calagurim, & Barcinonem inuexit innoda. Irruit præterea ex vltimo litore Oceani, & dirempta frius plaga, gens à rerum natura bene relegata, stolida viribus, & nita feritate, quæ cum vastitatem agris, solitudinem iuuentuti, ulum prouinciæ, ac pene exitium attulisset, plurimos quoque ritatis errores intulit. Ergo non defuere ea tempestate piissimi s, qui coactis Apostolicæ sedis auctoritate quāplurimis synodis dedecoris maculam, hostili feritate susceptā, delerent & erroanimis eriperent. Aspexit tunc clementissimus Deus placido Hispaniam, quam non solum sanctissimorū Episcoporum, qui loruerunt institutis illustrauit, sed etiam nouorū hominum ilpaulo collapsam, epistolis Cyriti: Hormisdæ, Gregorii, quas in niā trasmiserāt, breui restituit. Iam quidē tum cursu trāquillo, luctoribus gubernabatur, iā pacata & restituta prouincia Ro-

Seuerus Sulpicius lib. 2. histo. Hieronymus cap. 64. in Esaiam.

manæ religioni colla ſubmiſerat, cum derepente ingens procella, ac ſæuus turbo tranſmarinæ feritatis illam ſubita tempeſtate peruertit. Dici vix poteſt, quanta celeritate hoſtes omnia conuulſerint, quibus etiam viribus Hiſpaniæ generoſa propago, conſtituto Pelagio Rege, & montuoſis & aſperis locis, quidquid hoſtium in ea prouincia erat, paulatim non aliena Regum ope ac vicibus, ſed ſua virtute fugauerit, ſubmouerit, expulerit, deleuerit. Semper enim Hiſpania à multis nationibus afflicta abunde magnas calamitates pertulit, ſemper etiam à ſuis hoſtibus ſeipſam eripuit, aque ſeruauit. Sed quemadmodum ſeueri patres, filiis quos diligunt, ſeueriores ac triſtiores ſunt, vt per experimenta laborum excitent ad gloriam, ita Deus Optim. Max. Hiſpaniam plurimis laboribus, & difficillimis temporibus exercuit, vt eam Apoſtolicæ ſedis auctoritate, & præſidio, multarum gentium, & prouinciarum aptaret imperio. Quod cum iam antea ſub Petro, & Ildefonſo aditum in varias prouincias aperuiſſet, & à Ferdinando Rege Catholico in vaſtiſſimas novi orbis regiones late propagaretur, tandem CAROLVS quintus feliciſſimus Imperator, eas Hiſpaniæ rebus & fortunarum, & dignitatis acceſſiones fecit, quas ſub Philippo II. Catholico Rege conſpicimus.

DE B. IACOBI APOSTOLI IN HISPANIA DISCIPVLIS.

EX VETVSTISSIMO ECCLESIAE LVGDVnenſis Martyrologio: Idib. Maii.

NATALIS SS. Confeſſorum Torquati, †Thyſefontis, Secundi, Indalecii, Cecilii, Eſicii, Eufraſii, qui Romæ à Sanctis Apoſtolis Epiſcopi ordinati & ad prædicandum verbum Dei ad Hiſpanias, tunc gentili errore adhuc implicatas, directi ſunt. Cumque ad ciuitatem Accitanam veniſſent & propter laborem itineris, modicum quieſcentes cauſa victus emendi, diſcipulos in vrbem miſiſſent: mox Paganorum multitudo, qui tunc forte Diis feſta celebrabant, eos vſque ad fluuium proſecuta eſt. In quo pons miræ magnitudinis, & firmitatis exſtructus, tranſeũtibus Sanctis; Dei nutu, cum omni inſequentum multitudine funditus corruit. Ad quod miraculum ceteri territi, & cuiuſdam Magnæ Senatricis lupariæ, quæ diuinitus inſpirata

† Cteſiphon-tis.

eos

eos benigne suscipiens credidit, exemplum secuti: relictis Idolis CHRISTO Domino crediderunt. Post hæc diuersis vrbibus euangelizantes, & innumeram multitudinē CHRISTI fidei subiugantes: Torquatus Acci, Thysefon Vergii, Eufrasius Elyturgii, secundus Abulæ, Indelatius Vxci, Cæcilius Eliberi, Hesychius Carseçę, quieuerunt. Exstat vsque hodie miraculum ad cōmendationem precio sæ mortis eorum. Nam eadem solennitate apud præfatam Accitanam vrbem, ad sepulchrum S. Torquati, arbor oliuæ diuinitus florens maturis fructibus onustatur.

DE TRANSLATIONE S. IACOBI APOstoli ex Floriacensi vetere Bibliotheca Lugduni edita à Ioan. à Bosco, anno 1605.

SPiritum Sanctum paracletum per os Dauid Prophetæ dudum prælocutum fuisse nouimus, & quotidiana admonitione audiuimus, hanc esse gloriam omnibus sanctis, &c. *Matth. 14 p*

Itaque post admirandam & adorandam Domini nostri IESV CHRISTI in cœlos Ascensionem, antequam sancti Apostoli prædicationis gratia secundum Domini Iesu præceptum, dispergerentur in mundum, Deo dilectus Apostolus Iacobus omnium Apostolorum primus, veluti athleta fortissimus martyrii coronam suscepit promptissime: ab Herode nequissimo Rege interemptus, qui non multo post Angelo Dei percutiente adnihilum est redactus, &c.

Cum totus mundus iugo Dæmoniacæ seruitutis teneretur depressus, tenebrisque ignorantiæ suæ esset occæcatus, sanctissimi Apostoli iuxta Domini Saluatoris edictum, eum à suæ perfidiæ squalore eruere cupientes, vniuersis mundi partibus in fide Christi fortissimos, & lege sancta doctissimos, Euangelizare diuini verbi gratiam, direxerunt viros. Vnde factum est, vt prudentissimum omnique militia spiritali instructum eligerent virum Ctesiphontem sanctissimum, quem ordinauerunt Episcopum adiunctis sibi coepiscopis sociis. Hi missi Domini ad Hispanias deleganiur, &c. Aptata itaque nauicula & quæ sibi videbātur necessariis impositis, subito diuinæ dispensationis munere sibi collato, consilium ineunt: vt corpus sanctissimi Iacobi secum deueherent. Ctesiphon cum sociis ad sepulcrum properans gloriosi Apostoli; cum ingēti deuocionis honore & tremore, inæstimabilis pretii pretiosissimam margaritam, à

loco terræ humili ſuſtollentes, cum magno & ſpirituali gaudio, in hymnis piæ iubilationis collaudantes Dominum decenter in naui compoſuerunt ſua. Ergo abſque remige, abſque naucleri iuuamine, inſcii rectoris, mare eo tantum conſcio cuius vectabant oſſa, ſe credentes, ſola Dei manu ductrice, ſex dierum circuitione, per marinas procellas vſque ad locum à Deo ſibi ante mundi conſtitutionem præelectum, nauis eorum ferebatur certiſſime. O mira Dei potentia! &c.

Dum corpus transferretur Iacobi Apoſtoli, & Martyris, ſenario denique dierum numero, in mari, vt dictum eſt, fluctuantes eius diſcipuli: ſeptimo, Dei dextera gubernante, requieuerunt in portu, qui Birinus nuncupatur, eo quod inibi in mare bini profluant riui, vbi oſtendit Deus futuris ſæculis, quanti apud ſe Apoſtolus ſuus haberetur meriti. Subito namque à conſpectibus intuentium ſublatus, atque vſque ad poli centrum ſplendore igneo rutilans eſt eleuatus & ad locum ſuæ tumulationis proximum, propria diuinitate ſibi conceſſum inenarrabili claritate conſpicuus deuenit.

Degebat in extremis Gallœciæ finibus gentilis & nobilis matrona, que erat multæ familæ, & ampliſſimi fundi poſſeſſor & Domina. Hæc in Idolio ſuo multa ſimulacra dæmoniorum recondita habebat, quæ ſepiſſime adorabat: quia factorem & creatorem Dominum verum ignorabat, quem nec nominare hactenus audierat. Hæc ſecundum proprietatem linguæ ferociſſimæ gentis ſuæ ferali & rabulo atque ſuperbo vocabatur nomine: nam Luparia dicebatur, &c. prius itaque ſuperbiendo deſipiens, & ſecundum vocabulum ſuum Chriſti ſeruos, ore rabido, execrando vehementer deterrens; poſtea autem Spiritus Sancti inſpiratione illuminata ferocitatem belluinam trucis deponens animi, lota lauacro ſalutari, vbi omnes veterem hominem deponentes, nouũ induuntur, agnorum Chriſti eſt ſociata collegio. Comperta itaque venerabiles viri Cteſiphon & ſocii huius nobiliſſimæ mulieris ampliſſima fama, multa Dei fiducia fiſi, adeunt illam oraturi, vt in fundo quem tenebat, facultas ſibi concederetur oſſa tumulandi Apoſtoli Beati. Quos illa rigidæ mentis veſania acerbiſſime execrans, & execrando refutans, inſani furoris typho repleta, ad Regem terræ illos talia petituros, properare ocius iubet. Qui nihil cunctati vt mandatum eis, ſolli

cite per-

cite perquirere Regem satagunt. Quo reperto, proponunt illi de fide sancta sermonem simulque orando, satis ingeminant preces, dari sibi locum Apostolici corporis sepulturæ aptum. Ergo Rex truculentus gentilitatis errori deditus, venerabilium virorum auditis precibus, cognoscens eos Christicolas esse, prauo corde, malo ore, peruersa actione interimi eos iussit: nesciens miser, imminere sibi velocius vindictam solius Regis Dei. Sanctitatis autem ministri, fragilitate carnis adducti, fugam capessunt; inscii mirandæ virtutis Dei, quæ in ipsis per ipsum; Apostolica interueniente declaranda erat gratia &c. Denique sancti illi viri per viam qua venerant reuertentes deuenerunt ad fluuium Tháre dictum, in portum Nicrariæ. Iuxta quem erat fons amplissimus, arcuato opere, saxeo ambitu circumseptus, penes quem publica via discurrebat; quem, delitescere cupientes, introgressi, sed repente mutato consilio, vt pleniorem magnificentiæ gloriam, gloriosus in seruis suis demonstraret S. Iacobus Apostolus præsago spiritu inde egressi sunt. Vt vero cognouit pestifer Rex sub vmbra alarum protectionis Dei sanctos clam effugisse: existimans iustos præscripto fonte absconsos, cum suis comitibus ingressus est intus. Ecce vero multiplice Dei virtute deducit consilia eorum in finem stultum egregio orante Iacobo Apostolo, omne illud ædificium cryptæ huius, quod in tanta perstiterat sæculorum soliditate miro modo subito corruit. Sed sanctorum à binæ actionis certitudine deuiare nescius est animus. Nam à Spiritu Sancto præmoniti præscriptam rursus adeunt mulierem sollicite eam præmonentes de tumulatione venerabilis Apostoli. At illa necdum verbis eorum credula, sed adhuc impænitens, conspiciens eos flentes, dixit illis: *In monte hoc proximo, qui Illicinus dicitur, armenta nostra pascuntur, euntes ergo illuc, quotquot cupitis tollite, & quo vobis cordi fuerit ducite, & in ipsis laborantes, operam impendite aptari domum, vt dicitis Apostoli vestri.* Contiguus est præfatus mons, sanctissimo & venerabili, totique orbi summæ deuotionis plenitudine excolendo loco, in quo cælestis Thesaurus, corpus S. Iacobi decenter & honeste in marmoreo mausoleo conditum est. Vocatus est autem ante mons *Illicinus*, nunc vero *Sacer* dicitur, ob glorificationem apostolicorum signorum, quæ Dominus per excellentissimum Apostolum Iacobum fidelibus suis declarare dignatus est. Præsumpserat enim sibi plurimam partem supradicti montis,

quasi in possessionem, immanissimus Draco, qui omnes circa se positos pagos horrendo flatus sui anhelitu exinaniverat, animantia deglutierat. Gradientes sancti per ascensum montis, donec ad locum deuenirent, quo illa sanguinaria & trucissima iacebat bellua, firmi, nihil hęsitātes, munimine armati inuictissimi vexilli salutiferæ Crucis Apostolicæ defensoris sui protecti gratia, inuocata maiestate Iesu Christi, beatæ signum crucis obtutibus opponunt aduersarii. At ille non ferens vim virtutis Dei & Iacobi Apostoli gloriosi, veluti fumus periit à facie terræ. Ex hinc factus est mons ille ante fu-
fol. 67. nestus, mons Dei, mons sanctus, mons sanctificationis, pinguedine inexhausti olei. Exinde cœptum prosequentes iter tandem diu quęsita reperiunt animalia, quæ indomita cum essent, sub manibus eorum sunt edomita: sicque libere quo voluerunt deduxerunt, & ad mulierem à qua missi erant reuersi sunt. Quæ visis tot miraculorum signis, nō iam Lupa dicēdā, quippe ouis Christi mox erat futura, atque gregi Ecclesiæ socianda, quæ antea reniti conabatur præsumptione valida, corde & ore est compuncta. Terrebat eam velox Regis sui submersio, pauebat beluæ crudelis subitam deletionem, mirabatur iumentorum suorum emolitam ocius acerrimam feritatem. Et hæc omnia fassa est à Deo fieri ad dilecti sui Iacobi declarandam gratię celsitudinem. Hinc domus illa, quæ ante erat spurcitiæ & contaminationis, purgata aspersione Hysopi verę mundationis, templum facta est sanctificationis, & in honorem Dei ac venerabilis Iacobi Apostoli solenniter est consecrata, quę antea templum Iudęorum in Galoecia erat. Gratuito autem clementissimę miserationis Dei omnipotentis munere fidelibus concessum est, vt vna eademque die passionis & translationis eius sanctissima occurreret solennitas, vt duplicato Apostolici honoris gaudio multiplicaretur plenius & credētium deuotio in omnib. Iberię finibus. Diffusa est ex tunc Dei Ecclesia, & S. Ctesiphon sociique eius, sibi Episcopales ad diuini cultus solenniter ministerium peragendum deligunt. Ipse Ctesiphō in ciuitate Vergi resedit, ceteris in propriis cōmanentibus locis. Tu autem inclyta Gallœcia gaude, quę es Etymologia nominis tui feliciter potita, quę dulcedine cœlestis lactis vberius es enutrita, beata gens tua, quę ad tantā arcem gratię est eleuata, vt concessum sit ei à Deo possidere Apostolum proprium protectorem & specialem patronum. Sic miris mirandisque precellentissimi Apostoli virtutibus sperata prouenit credentibus indulgen-

entia: quia præstantior est sanitas animarum quam corporum. on solum in hoc omni reuerentia excolendo; verum etiam in ibus eius sancto nomini dicatis locis; diuina hæc operatur pie-Est namque in Neustriæ partibus Ecclesia sanctæ eius memoriæ ita, in qua ipsius religiosissimæ adorantur reliquiæ; Floriacensi enedicti subdita Basilicæ: vbi tanta fieri quotidiana operatio-nouimus miracula, quanta decet tantum operari Aposto-

PRISCILLIANO ABVLENSI EPIscopo & Priscillianistis.

Ic Abulæ notæ vlterioris Hispaniæ ciuitatis Episcopus, nominis sui hæresin condidit, Ecclesiamque perturbauit, teste Sigeber-Chronicis: Valentiniano II. Imp. & Siricio Romano Pont. ad am Christi 388. Ex errore Gnosticorũ & Manichæorum mix-dogma composuit auctore Isidoro: & ex omnium hæretico-sentina hæreses hausit, teste Leone Papa, Epist. ad Astoricensem copum: & Augustino lib. de hæresibus, Cap. LXX.

Errores Priscilliani.

Dicit cum Origine animas ante infusionẽ corporis peccasse, poenam peccati, corpori tamquam carceri inclusas.

I. Carnium escas pro immundis habet cum Tatianis & Encra-

II. Duos ponebat Deos bonum & malum, ab illo nihil, ab hoc ia creata esse, vt & Gnostici & Manichæi sentiebant. Mundum n à Dæmone factum aiebat, ab eodemque corpora semi-

Confundit cum Noeto & Sabellio Trinitatis personas. Hinc n patrem esse passum vt filium aiebat. Hinc & Patropassiani ap-ati: de quibus Eusebius, lib. X. Hist. Ecclest. Cap. 29. quod ne-ent distinguere esse atiam, à persona.

Docet cum Manichæis, Diabolum ex sua natura malum esse, bonum fieri posse.

I. Dicebat, cum Bardesale, homines stellis fatalibus alligari: & lis corporis membris, signa Zodiaci duodecim, attribuit. qui t. aperte tollit liberum hominis arbitrium. De hoc Decre-, Cap. IX. Concilii Bracarensis, & Cap. X. & Leo eadem e-ola.

VII. Iuramentum ſic admittebat, teſte Auguſtino lib. de hæreſibus, vt etiam periurium admitteret, nihilque occultum doctrinæ ſuæ reuelaret.

VIII. Idem refert Auguſtinus nuptias ſeparaſſe, & fæminas à nolentibus viris, & viros à nolentibus fæminis diſiunxiſſe. De talibus Paulus 1. Timoth. 4. Prohibentium nubere, & abſtinere à carnibus &c.

IX. Dicebat, cum Montano, Prophetas Spiritu raptos non intellexiſſe quæ dicerent.

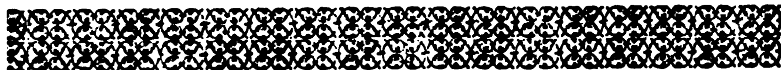
X. Natalem Domini, nec Reſurrectionis diem, pie colendam. Negabat enim cum Manichæis Chriſtum fuiſſe hominem.

Romam profectus, vt ait Sigebertus, & à SS. Damaſo Pont. & Ambroſio repudiatus: in Galliis quoq; à S. Martino in Synodo Burdigalenſi, aliiſque Epiſcopis hæreticus iudicatur: mox maximum Imperatorem appellat, à quo auditus & Epiſcopatu pulſus, Treuiris ab Euodio præfecto cum multis aſſeclis perimitur, iubente Cæſare, vt huius ſectæ ſemina in Hiſpania exſtinguerētur. Damnata hæreſis in Bracarēſi, & Toletano primo, auctoritate Leonis primi huius nominis Pontificis. Sic de his Gabriel Prateolus, libro de hæreſibus XIV Cap. 36. Vide & Sulpicium Seuerum lib. 2. Eccleſiaſt. Hiſtoriæ extremo: & ibi Carolum Sigonium pag. 613. & B. Iſidorum de Illuſtribus Eccleſiæ Scriptoribus, Cap. 2. in Ithacio Lamicæ Epiſcopo. & Ioan. Marianam Societ. Ieſu lib. 4. Annalium Hiſp. Cap. 10.

FELICIANA HÆRESIS.

HAnc quoque exſtinctam in Hiſpania conſtat excitatam à Felice quodam Vrgelitano & Elipando Toletano Epiſcopis, Carolo Magno rerum potito, & Hadriano Pontifice Max: quæ ſectà Chriſtum Dei filium eſſe adoptiuum falſo aſſerebat, quod & Bonoſiaci tenuerunt, de quibus Iſidorus Cap. 20. Catalogi ſcriptorum Eccleſiaſt. Refutata autem Synodo Francofurtenſi ad annum DCCXCIII vt refert D. Baronius Cardinalis Tomo IX. Eccleſiaſt. Annalium: & breuius Ioan. Mariana lib. 7. Annal. Hiſp. c. 8 atque Beatum quendam & Himerium longe copioſius (qui adhuc in Hiſpaniæ

Bibliothecæ delitescat) scripsisse. Nos Paulinum attulimus ...iensem Episcopum, qui breuiter ac perspicue errorem re... ...t & B. Thomas. 3. parte summæ Quæst. 23. Art. 4.

...VLINVS AQVILEIENSIS EPI... ...PVS ADVERSVS FELICEM VRGE... ...ANVM, ET ELIPANDVM TOLETANVM EPISCOPOS, *qui Christum adoptiuum Dei filium falsò docebant.*

SANCTO incitante spiritu, ac Zelo fidei Catholicæ scintillatim sub pectore feruescente, clemētissimi & tranquillissimi, gloriosissimique Caroli Regis, domini terræ, imperii eius decreto per diuersas prouincias regni, eius ditioni subiectas, summa celeritate præ...ite, multitudo Antistitum sacris obtemperando præceptis, in ...llegio aggregata conuenit. Quadam vero die residentibus ...s in aula sacri palatii, adsistentibus in modum coronæ pres...s, diaconibus, cunctoq; clero, sub præsentia prædicti princi...ta est epistola missa ab Eliphando, auctore noxii sceleris, To... sedis pseudoepisco, Hispaliensi termino circumseptæ: cum...ibente Rege publica voce recitata fuisset, statim surgens ...ibilis princeps de sella regia, stetit supra gradum suum, & ...tus est de causa fidei prolixo sermone & adiecit: Quid ... videtur; ab anno prorsus præterito, ex quo cœpit hu...ctis insania, tumescente perfidiæ vlcere, diffusius ebullire ...truus in his regionibus, licet in extremis finibus regni nostri, ... inoleuit, quem censura fidei necesse est modis omnibus re... . Cumque imprecata & concessa esset morosa dilatio per dies ...t, placuit eius mansuetudini, vt vnusquisque quidquid in...captu rectius sentire potuisset, per sacras syllabas, die sta...us clementię oblatum, sui cor pectoris, fidei munus, stili fer...mentis viuacitate deferret. Sed sicut mos est hęreticis, tristia ...lulcia permisceri amaris, veneni poculum mellis sapore tem..., quędam in eadem epistola plena blasphemiis, & catholicę fi...

dei reperta sunt mod.s omnibus inimica: quædam vero inueniri poterant non reiicienda, sed in eodem poculo, in quo gutta veneni infusa turgescit, mellis nihilominus amarescit dulcedo. Quapropter ego Paulinus, licet indignus peccator, omniumque seruorum domini vltimus seruus, Aquileiensis sedis, Hesperiis oris accinctæ, cui Deo auctore deseruio, nomine non merito, præsul, vna cum collegis dominis & fratribus meis, iuxta exilem intelligentiæ meæ tenuitatem, sancto perdocente spiritu, corde, lingua, stylo, contra eorum vesanias, qui rectæ fidei sunt aduersarii, respondere non formido: cum sit sancta & vniuersalis Ecclesia super firmam nihilominus immobiliter fundata petram, & portæ Inferi nequeant præualere ad
Matth. 16. uersus eam. Verumtamen quia in mari huius seculi constituta persistat aduersis hæreticorum flatibus, violentis perfidorũ procellis, spumantibusque maledicorum vndis inlisa concutitur: licet quassari possit, & mergi nequeat, Christi firmata dextera, & Apostolico gubernaculo moderata, necessarium tamen existimo omnibus Christianis cunctisque fidelibus, maxime apostolicis viris contra, hostes eius, fidei armis dimicare. Non enim Christi miles impetum irruentis belli debet enormiter expauescere, nec effugii latibula in-
Ib. 5. ermis palãdo appetere, sed armis militię suæ pręcinctis irrumpentium hostium pectora spiritalibus iaculis ex arcu in torquens scripturarũ intrepide perforare: quatenus & semetipsum clypeo munitus inlæsum custodiat, & inimicorum latera spiculis cruentet acutis. nam ante certaminis trophæum tyronis complectitur circa verticem triumphalis corona: cuius rei ratio Apostolicis euidentius ap-
1. Cor. 11. probatur documentis: Oportet, inquit egregius prædicator, & de castris dominicis probatissimus miles, hæreses esse, vt ii qui probati sunt, manifesti fiant. Alta etenim nõnunquam dispensatione agitur vt vnde cadere ad ruinam timetur vacillantibus plantis, inde valentius roborata firmiter inconcussa persistant, & antiquus hostis vnde se vicisse superbe gloriatur, inde diuina superatus potentia se succubuisse doleat prostratus. Nam quia super fidei fundamenta omniũ virtutum fabricam persistere non ignorat, ipsam fidei malitiæ suæ manu eradicare soliditatem festinat: quemadmodum de eius satel-
Psal. 136. litibus, id est, malignis spiritibus, per psalmistã dicitur, Qui dicunt, Exinanite exinanite vsque ad fundamentum. Vsque ad fundamentum quippe maligni spiritus animam inaniter se exinanisse gloriantur, si ab ipso fundamento fidei firmitatem tentationum iacula exagge-

rando eradicare valebunt. Sciunt vtique nihil esse boni omne
d videtur bonum, nisi fuerit super fidei fundamentum firmiter
catum. Sine fide enim impossib le est placere: firmum autem Hebr.11.
lamentum stat, & habet signaculum hoc, nouit Dominus qui 2.Timoth.
eius. Licet ille sæuiat, ac mille modis fraude calliditatis serpen-
xtr: septum sanctæ ecclesiæ, hinc inde squamas nequitiæ suæ
scopulis inlisus, expoliet: ac per hoc circumquaque discurrens
lo in orbe circulato latenter se circa viam obiiciens, vt pedem
pliciter calcantis mordeat: modo in summa sese suspendens fal-
is cauda, hæreticorum pectora veneno perfidiæ inficiendo tu-
a reddat, vt sauciata eorum vitalia, fastidiendo spiritalia, ali-
ita euomat. sed quia super firmam petram fundata est, portæ in-
non præualebunt aduersus eam. Huius nimirum pestiferi ser- Matth.16.
is instinctu, fellisque poculo deinbriati quidam, quorum non
nomina in calculo candido agni inscripta, hæresin veternosam
trium, fortium scilicet virorum, calcibus mirabiliter inculca-
catholicaque falce olim funditus detruncatam, spinosa moli-
ur rediuiua radice suscitare de stirpe. Adstruunt igitur, sed falsis
tionibus, *dominum nostrum Iesum Christum adoptiuum Dei filium de
ine natum*: quod diuinis nequeunt adprobare documentis. Hæc
ur dicentes, aut in vtero virginis eum suspicantur adoptatum,
d dici nefas est: quia de beata virgine inenarrabiliter sumpsit,
adoptauit, carnem, aut certe purum eum hominem sine Deo
im (quod cogitare impium est) necesse est fateantur: ac per hoc
si eguerit adoptione à patre in filium sit adoptatus: cum nihil
is eguerit, qui erat in non per gratiam, quemadmodum in cæte-
anctis purisque hominibus, sed essentialiter per naturam. *Deus*, 2.Cor.5.
uit, *Apostolus, erat in Christo mundum reconcilians sibi*. Quo igitur pa-
nobis adoptionem tribuit filiorum, si ipse necessarium eguit vt
haberet? Nam quia peccatum non habuit, ideo nobis pecca-
onauit, quia non accepit vt vita esset, sed ipse essentialiter vita
idcirco nobis vitam æternam indulsit Videamus nunc quid
ius incarnatione Gabriel, cui creditum fuerat secretæ dispensa-
is sacramentum, ad Mariam virginem dicat. *Aue*, inquit, *gratia* Luc.1.
t, dominus tecum: *cumque* turbata esset in sermone eius, subiunxit
elus; *Ne timeas, Maria*: *inuenisti enim gratiam apud deum. Ecce con-
ses in vtero, & paries, & vocabitur altissimi filius*. Iamque credula an-
cis dictis, cum ordinem tantæ natiuitatis inquireret, quo modo

fine viro fieri possit, mox Angelus addidit, *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altißimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te, sanctum, vocabitur filius Dei.* Non enim ait, *adoptiuus* vocabitur filius Dei, sed absolute, *filius Dei*, & *filius altißimi.* Denique non de sola excellentia maiestatis eius loquebatur Angelus, sed potius de incarnata diuinitate. Porrò *quod* pronomen neutrius generis est, & *sanctum* similiter neutrius generis est, ait enim. *Quod enim ex te nascetur, sanctum, vocabitur filius Dei.* Et rursus Matthæus
b. 1. Angelum narrat dixisse, *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* vt non dubites de corpore dixisse, quod de inuiolata virgine sumpsit more sacri eloquii partem pro toto: vt per solum corpus totum intelligat hominem in anima rationali ex ea natum. Sed ne quislibet scrupulus ambiguitatis remaneret, quia de incarnationis eius mysterio dixit, statim post pauca sub infert, *Dabit ei Dominus*
Deus sedem Dauid patris eius: secundum carnem videlicet Dauid filius dictus est, non secundum diuinitatem. Habes igitur quoniam de quo supradixerat, *Quod enim ex te nascetur, sanctum, vocabitur filius Dei*, non adoptiuus, sed verus, non alienus, sed proprius: ideo subiecit, *Dabit ei Dominus Deus sedem Dauid patris eius.* Nam quis eum adoptasse in filium credatur, cum tota sancta trinitas hominē Christum in vtero virginis operata sit? sicut scriptum est, & iuxta historiam de primo Adam, & de secundo, id est, Christo, in prophe-
.1. tiæ sacramento, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram:* vel certe quemadmodum in hac eadem Euangelica lectione angelica voce declaratur. Ait enim, *Spiritus sanctus superueniet in te.* Habes Spiritus sancti tertiam de trinitate personam. *Et virtus altißimi obumbrabit tibi.* in virtute namq; *altißimi*, *filii* persona demonstratur, quia ipse est Dei virtus deiq; sapientia, in altissimi nomine, patris nihilominus persona accipienda est. Dicant ergo, si valent hæretici, quod si nequeunt, Catholicis se humiliter salubribus subdant documentis. Quæ de his tribus personis eum adoptauerit, cum tota eum trinitas in vtero immaculatæ operata sit virginis? porrò *adoptiuus* dici non potest, nisi is, qui alienus est ab eo, à quo dicitur adoptatus: & gratis ei adoptio tribuitur, quoniam non ex debito, sed ex indulgentia tantummodo adoptio præstatur. Sicut nos aliquando cum essemus peccando filii irę, alieni eramus à Deo, per proprium & verum filium eius, qui non eguit adoptione, adoptio nobis filiorum dona-
m. 4. ta est, Paulo adtestante, qui ait, *Cum ergo venit plenitudo temporis,*
misit

misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus per ipsum. Proprius filius factus est ex muliere, non adoptiuus. Hinc alias idem ipse egregius prædicator dicit, *Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum.* Rom. 8. Igitur cum ad Iordanis alueum Iohanne comite, qui Christus à populis existimabatur, adpropinquaret, & vt sanctificaretur aquarum natura, mediis sese Iordanicis intinxisset in vndis, vt manifestius inter adoptiuum & proprium filium discerneret, statim vox patris intonuit dicens, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Matth. 3. Et rursus cum esset in monte sancto cum discipulis quos voluit, & visi essent cum eo Moyses & Helias loquentes, mox paterna vox fulgida per nubem discurrens intonuit: discreuit, qui essent serui per gratiam, & per adoptionem filii, & qui verus & proprius filius. *Hic est*, inquit, *filius meus dilectus in quo mihi bene complacui.* Matth. 17. ipsum audite. In Adam quippe sibi DEVS pater displicuisse intonuit, qui peccando filii dignitatem amisit. *Pœnitet*, Gen. 6. inquit, *me fecisse hominem super terram.* In vnigenito sibi filio complacuit, qui propria non habuit, sed aliena peccata tulit: qui nunquam à paterna voluntate discordans, *factus pro nobis est patri obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen.* Philip. 2. Si igitur iuxta hæreticos adoptiuo nomine censetur, vt nos puri & ingrati homines, quo ergo pacto Apostolus eum *nomen* perhibet *super omne nomen habere*? Adoptiuum etenim nomen non est super omne nomen, sed commune & infra nominum tenetur mensuram. Videamus iam nunc qualiter pastor Ecclesiæ fidei posuerit fundamentum. Nam cum magister & Dominus discipulos exploratius percunctaretur quid de se homines dicerent, & illi singulorum opiniones diuerso sermone retexissent, qui eum vnumquemlibet de adoptiuis filiis existimabant, quorum adoptionem nondum in re per mediatoris perceperant aduentum, sed adhuc in spei seruabatur occulto, illico Dominus quid illi de se fixius corde retinerent adiunxit, *Vos*, inquit, *quem me esse dicitis*? Moxq; beatus Petrus, cui non caro & sanguis, sed pater cœlestis reuelauit, *Tu es*, inquit, *Christus filius Dei viui.* Matth. 16. Ecce fidem beati Petri Apostoli, quam hæretici surda aure transiliunt, perfunctorie legere non pertimescunt. Petrus confessus est Christum verum filium Dei viui, & tu hæretice dicis, Christus *adoptiuus* filius est. Enimuero fortassis errigeres perfidiæ au-

rem, si absolute dixisset, *Tu es filius Dei vini.* fingeres forsitan, falsa argumentatione vt diceres, Secundum diuinitatem eum filium Dei confessus est: sed quoniam cum additamento dixerat, *Tu es Christus filius Dei vini*, omnium hæreticorũ ora fidei suę pugno adtriuit. Christi namque nomen ab homine quem adsumpsit accepit, quia vnctus in homine fuit. Nihil tibi restat quid dicas, nisi solito more facias. Sumas de officina mendacii veneno inlita spicula, quibus simplicium corda iaculando falsis adsertionibus perforare non erubescas. frons enim meretricis facta est tibi: erubescere noluisti. defraudatis etenim sanctam scripturam, paruipendendentes magistri gentium prohibitionem dicẽtis, *Nolite adulterare verbum Dei.* Sed quid mirum, si stulti in his erratis quæ allegorica sunt, sylua condensa & vmbrosa, carpere nescitis docta manu de sub foliis literarum pendentia spiritalium fructuum poma? cum in propatulo per sanctos prædicatores eductam male intelligentes orthodoxam deprauatis doctrinam. Cuius temeritatis & audaciæ estis, ó infelices inflati superbiæ fastu, vt ipsa Iohannis Euangeliæ mirabilia documenta peruersis non erubescatis fabulis deprauare. Iuxta vestram vecordiam & non secundum sanam doctrinam intelligitis mystica sacramenta. Dicitis enim quod Ioannes scribat in epistola sua, *Habemus aduocatum apud partem Iesum Christum*: & hoc sit aduocatus, quod & adoptatus: cum longe aliud sit *aduocatus*, & aliud *adoptatus*. Nam *aduocatus* ille mihi est, qui pro me iudicem interpellat, & causam necessitatis meæ propria tuitione defendit. Conuenientius quippe dici potest *propitiatus* quam *adoptatus*, quia ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Cum enim naturam nostram, quam in se adsumptam in dextera patris collocatam ostendendo patri incessabiliter manifestat, propitium eum nobis aduocatus noster quasi interpellando efficit & benignum. *Adoptiuus* vero dicitur, cui nihil à patre adoptante debetur, sed gratis indulgendo conceditur. Abusiue namque & non essentialiter, adoptiuus est filius dictus: sicut Moyses in filium adoptatus est filiæ Pharaonis, alienus ab ea & generatione, & sanguinis adfinitate. Hoc ideo posuimus vt patenter daretur intelligi eum dici adoptatum, qui nondum prius fuerat proprius filius adoptantis. Vnde in Dei filium non cadit nomen adoptionis, quia semper verus filius, semper dominus, & post adsumptum hominem veri filii vocabulum no amisit, qui nunquam verus desiit esse Deus. Confitemini ergo, quod est deterius & blasphemia plenum, duos adoptiuos, filium

[Margin notes: 2. Cor. 2. — 1. Iohan. 2. — Exod. 2.]

scilicet & spiritum sanctum. non enim negare valetis spiritum
am paracletum esse: quod enim Græce *paracletus*, hoc Latine
ur *aduocatus*. Fatemini quinetiam, quod est super omne malum
ius, super omnem impietatem scelestius, duos adoptiuos filios,
um scilicet, & spiritum sanctum. vt sitis deteriores Ario & Eu-
o, & Maranatha, anathemate Macedonio digni. Adoptiuus e-
ion nisi adfectatæ locutionis alienus dicitur filius. Omnis enim
tio ex affectione ducit vocabuli sui originem, quamquam ety-
giæ suæ non videatur trahere similitudinis sonum. habet nam-
x vtraque parte. Vtinam aduerbium eleganter insitum, vt di-
tinam sis mihi in filium adoptiuum; & contra, *Vti merear à te in fili-
optari*. Ex affectu quidem dilectionis pars subrepit pacti, vt in v-
e conueniat dilectionis affectus. Sed videant hæretici, qui por-
t inferi, quid dixerint, quinimo peruerso garriant ore. Obdura-
npe illorũ corda mendacii latibula per abrupta perfidię debac-
tes semper inquirunt, & ne veritatis luce perfundantur in spe-
: falsitatis occulere festinant. Cecidit, heu pro dolor, super eos
iæ ignis, & ideo iustitiæ solem non meruerunt videre. Sancta
n catholica & apostolica Ecclesia (quæ licet in toto sit orbe ter-
n diffusa, vna tamen est amica, sponsi proxima & columba, quę
is deargentatis sacri eloquii refulget pulchritudine, & in pallo-
ri posteriora eius per rectæ fidei puritatem clarescunt) confite-
nctam & ineffabilem trinitatem in vnitate, salua scilicet incon-
iliter proprietate personarum, inseparabilem substantiam con-
r: ita sane vt alius credatur pater, quia pater est qui genuit co-
ium sibi, sine tempore & omni initio filium: & alius credatur
, qui . filius est qui genitus est sine initio à patre non putatiue,
ere: & alius credatur spiritus sanctus, quia spiritus sanctus
: â patre filioque procedit, & non est aliud pater & aliud fi-
& aliud spiritus sanctus, sed vnum sunt inseparabiliter pater
us & spiritus sanctus. non vnus, sed vnum: quia alia est per-
patris, alia filii, alia spiritus sancti: sed vna, & æqualis, & con-
antialis, & coæterna est patris filiique & spiritus sancti inenar-
is diuinitatis maiestas, quia vnus est Deus. Vnionem nam-
n essentia confitemur, trinitatem vero in personarum discre-
: prædicamus. Dominum igitur nostrum Iesum Christum
ilium verum semper in patre, semper cum patre, semper cre-
s apud patrem. In vltimis namque temporibus propter nos &

propter nostram salutē secundum secretæ dispensationis arbitri descendit de coelo, vnde nunquam recesserat. Venit nimirun propria, vbi nunquam deerat. Natus est de Spiritu sancto ex M virgine dicente angelo. *Quod enim in ea natu est, de spiritu sancto*
Matth. 1. Factus verus homo, iuxta id quod scriptum est. *Et verbum car*
Ioan. 1. *ctum est, & habitauit in nobis.* Permansit verus & omnipotens D in vtraque natura. Vnus Dei filius, idemque hominis filius. hil enim humana natiuitas diuinæ præiudicauit natiuitati. A sumpsit quod non erat, permansit in id essentialiter quod erat, n commixtionem passus, neque diuisionem: sed in vna persona Ch sti Deus verus & homo permanet verus. Non duo filii, Deus & h mo: sed vnus filius, Deus & homo: non alius filius hominis, & al Dei: sed vnus idemque Dei hominisque filius. Vnde & eos va execramur, qui eum adoptiuū impio grunniunt ore. Quia sicut p fati sumus *adoptiuus* dici non potest, nisi is qui prius alienus est ab â quo adoptari desiderat. Dei ergo Filius qua ratione credi pot adoptiuus, qui inseparabiliter adsumpto homine in vna perso coeunte vtraque natura, non duo filii, alius Dei, & alius hominis, sicut illi errando æstimant, adoptiuus sit hominis filius, & sine ad ptione Dei filius, sed in vna persona vnus idemq; Dei & hominis lius, qui nunquam hominem quem adsumpsit deseruit, etiā nec cruce, quando inclinato capite tradidit spiritū: Paulo adtestante c ait, *Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Domi*
Cor. 2. *gloriæ* dicitur crucifixus, cum sola caro sit crucifixa. sed quia *don nus gloriæ* idē ipse erat qui & hominis filius qui crucifigebatur, & n quam hominem deseruit, sicut dictum est, quem adsumpsit, id dicitur dominus gloriæ crucifixus. Sunt etiam plerique qui adstru ex tribus substantiis vnam mediatoris personam, verbi, carnis, & nimæ, cum in causa fidei non videatur necessarium sophistica d sputatione secularium literarum calculos syllogistica spargere m nu. suffecerat enim, iuxta præcedentium catholicorum patrum u luberrimæ promulgationis doctrinam, sincera simplicitatis voce vtraq; natura vnā personam confiteri, veri dei veriq; hominis Ch sti, diuina scilicet & humana: sed propter eos vtique qui semiplena sine anima rationali, & ad vicem animæ diuinam naturam in carn dispensatione adsumptam suspicantur, cum psalmista alacri pecto
53. dicat, *Ecce enim Deus adiuuat me, & dominus susceptor est animæ m*
Pro hac igitur re & huiuscemodi erroris nubilo, styli flabello ex a

re me

re mentis ventosas nubium vmbras dispergere festinamus: quatinus æterni solis perfusa radio, micantes stellas per cœlos valeat puris obtutibus inspicere scripturarum. Non enim ignoramus ex duabus substantiis humanam subsistere naturam, ex anima nimirum & carne, sed vnum sine altero perfectum non efficit hominem. Quid enim caro sine anima, nisi terra: & quid anima sine carne? nonne spiritus? Homo enim ex vtroque, & non ex vno. Vnde quia redemptor noster perfectum hominem adsumpsit in deum, idcirco ex duabus naturis, Deum & hominem confitemur. Non enim caro sine anima perfecta humana potest dici integraque natura. nam cum ex limo terræ finxisset Deus hominem, protinus insufflauit in eum spiraculum vitæ, sicut scriptum est, *Et factus est homo in animam viuentem.* 1. Cor. 15. Non igitur alter qui formatus est, & alter qui insufflatus est, sed vnus idemque. Ex flatu namque animata est terra tam incomprehensibili arte mirabilique modo summi artificis manu configulata, vt inuestigari plenius nequeat, qualiter & vnum sit anima, & caro, quæ perfectum efficiunt hominem, & tamen diuersa sit substantia carnis & spiritus. Nam cum scriptum sit, *Ad te omnis caro veniet*, & rursus, *Non timebo quid faciat mihi caro*, & Psal. 64.
iterum, *Et videbit omnis caro salutare Dei nostri*, nullo namque pacto Luc. 3.
sine anima videre potest, vt videat salutare Dei: nec venire valet, vt veniat ad eum omnis caro. Ponamus igitur exempli causa secundum humanæ rationis affectum, necessitate per omnia compellente, materialia themata disputandi. Nam sicut in planis & solidis figuris linea, & in quadrangulis punctus, licet sint indissecabiles, & diuidi nequeant, & idcirco egregie depingant dimensionum figuras: omnium tamen numerorum multitudinis summam in se sociatam retinēt, & ex se vsque ad finitam numerositatem procedentes, & rursus in se vsque ad vnum recurrentes, indiuiduam retinere probantur vnionis censuram. Fingamus igitur animam in forma corporis quasi lineam, vel punctum in planis, solidis atque quadrangulatis figuris, cunctas membrorum, partium in se indiuiduè continentes positiones, vnum quodque in iunctura sua insertum ita vt vnum sit & diuersum. nam si subtrahas lineam & punctum, æqualitatis nobilitas degeneratur figuræ: instante autem linea iacentis primordio, punctique circunfusa numeri quadratura, quiq; segregari vel non segregari possunt resolui insolubili sectione in lineæ punctique priuilegio demonstrantur. Ita sane vis animæ cum sit incorpo-

rea & inuisibilis, nec diuidi potest, nec recipit sectionum scissuras, totam tamen corporis molem, quæ diuidi vel segregari potest in se continentem mirabiliter regit, & per totum diffusa animando viuificat, & quasi punctus in medio suam indiuiduè retinet dignitatẽ, & in alienam non resoluitur qualitatem. Nam, sicut dictum est, cum sit incorporea, corporaliter cuncta per corpus disponit, & cum sit substantia, carnis corporea per incorpoream creaturam, id est animam, corporeas perficit actiones. Tanta etenim societatis conuenientia sibimet sunt vnitæ, vt vnum sine altero nihil possit, humanam constare naturam. Et idcirco placuit ex vtraque humanam definire naturam. Nam anima incorporea per incorporeos oculos videt, audit, sentit: & corporei oculi per incorpoream animam videre probantur. Nam si recedat anima, oculi aperti remanentes, & aures patentes nec videre possunt, nec audire. Per linguam loquitur anima, & lingua loquitur per animam. In qualibet enim parte corporis incisa carne anima dolet: sine anima vero in frusta secata caro nec dolere, nec sentire potest. Per carnem nempe anima, & per animam caro esurit, sitit, tristatur. Nunquid potest dici caro sine anima humana natura, cum nihil sit aliud nisi terra? animata vero terra humana perfecta potest dici integra perfectaque natura. Omne enim imperfectum amittit nominis proprietatem, nisi perfectionis ei commodius adiiciatur supplementum. Ex quatuor igitur diuersis alimentis humana subsistere fertur natura, calido, frigido, humido, sicco, id est, igne, aere, terra, & aqua. Cum ergo ex his quatuor variis homo subsistat naturis, nunquid debemus in vno homine quatuor substantias profiteri? Si hoc placet addatur quinetiam quinta, id est anima: vt constet homo ex quinque: & verbi omnipotentis sit sexta, & tunc quod est omni fatuitate profanius, omnique vecordia stultius, fateantur sex in vna Dei hominisq; Christi persona substantias. Tu forsitan suspicaris quicunque es nostræ refragator adsertionis, de memoria nobis auolasse, quia dixerit beatus Apostolus, *in interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus nostris.* Hæc nos tota deuotione mentis simpliciq; veraciter retinemus corde, & adiicimus ea, quæ de forsitan somniante latent, idem vas electionis. Paulum dixisse reminiscimur, *ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: aut integer spiritus vester & anima & corpus sine querela in aduentum Domini nostri Iesu Christi seruetur.* Tria, inquam, dixi spiritus, & anima, & corpus. Nunquid aliud est spiritus, & aliud anima? non diuisit substantias,

Ephes. 3.

1. Thess. 5.

tias,

tias, sed dignitatem distinxit. Spiritalis quippe anima, & spiritale corpus vult, vt in aduentum Domini nostri Iesu Christi seruetur, in hoc spiritale homine, qui & interior dicitur. Profitetur idem mirabilis doctor habitare Christum per fidẽ, in cordibus nostris. Nam est homo *animalis* & est *spiritalis*, non per substantiam, sed per meriti qualitatem. *Animalis* quippe ab anima, *spiritalis* verò à spiritu nuncupatur, quemadmodum idem liquidius videlicet doctor alterum ab altero discreuit, *Animalis* inquit, *homo nõ percipit ea, quæ sunt spiritus dei.* 1. Cor. 2.
Hic est exterior, qui foras se ad exteriora appetenda effundit: *spiritalis autem diiudicat omnia*, id est discernit, *& ipse à nemine iudicatur*: hic Ibid.
inquam est interior, in quo Christus creditur habitare, qui introrsus se per contemplationis gratiam retinet, & internæ refectionis dulcedine depastus, in amore sui conditoris suauiter requiescit. His ita prælibatis, ad ea quæ reliquimus reuertamur. Quæro igitur vt di- 1. Timoth. 2.
cas mihi in qua natura ipse mediator dei & hominum homo Christus Iesus dignatus est esurire, sitire, passionum sentire dolores? quid moraris? non vales negare, melius vt profitearis quia secundum humanam. Diuina enim natura impassibilis, inuiolabilis semper permanet immutabilis. Verum est omnino, verũ quia in humana. Volo ergo vt liquidius definias, quid sit humana natura, sola caro, an sola anima, an vtraque, anima & caro. Non enim possumus, nec fas est, veritati contradicere, ex vtraque nihilominus humana constat natura, ex anima siquidem & carne. Dicito ego mihi, in sola carne, an in sola anima, an quod verius est, in vtraque pertulit vulnera passionum? caro enim sine anima nihil sentit, anima enim sine carne non esurit, neque sitit, nec potest crucifigi: & tamen crucifixa est per carnem: in summis etenim palmis & in extremis crucifixa est plantis. Quod si non est crucifixa cum carne, cur sensit dolorem? Caro enim, sicut dictum est, sine anima nihil sentit. Quod si per carnis cognationem sensit dolorem, & caro per animam dolet incisa, nec caro enim sine anima, nec anima sine carne plena potest humana dici natura. Ex vtraque namque connexione, carnis scilicet & animæ perfecta constat humana natura. Vnde & maiores nostri hac definitione sancita (quorum sagacissima capacitatis pueritia longe valde à nostræ tarditatis distat ignauia) placuit eis, sancto annuente spiritu, duas in vna Christi persona indubitanter profiteri naturas, diuinam scilicet & humanam: quia anima & caro non sunt duo, sed vnus homo. Dominum enim & hominem Dei filium confitemur.

Tim.2. *Mediator*, inquit Apostolus, *Dei & hominum homo Christus Iesus*, qui ex anima & carne, non duo, sed vnus est dictus homo. Cessent ergo iam nunc omnes superfluæ musitantium adinuentiones. Cessent calumniatrices querularum quæstionum obiectiones, quæ ad rem non pertinent, sed magis ad simplicium subuersionem. Doctrinis variis & peregrinis non abducamur, sed confiteamur cum sanctis patribus nostris Catholicis orthodoxisq; viris, qui rectam fidem & corde perceperunt, & inuiolabili ore Ecclesię filios salubriter docuerunt, duas in Christo naturas, diuinam nimirum & humanam, verum Deum verumq; hominem, in vtroq; proprium Dei filium, non adoptiuum, sed sempiterno ex patre, temporaliter natum ex virgine matre, consubstantialem in sua Deo patri sanctoq; spiritui, consubstantialem etiam nobis in nostra. Nostra dicimus in carnis conditione, non in

Pet.2. peccati vel miseriæ communione. *peccatum enim non fecit, sed alienum*

Isai 53. *tulit: nec dolus inuentus est in ore eius, sed dolores nostros ipse portauit: vulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum & liuore eius sanati sumus*: Omnium autem hæreticorum peruersa dogmata cum auctoribus & sequacibus suis æterno anathemate percelli iudicamus. Eliphandum namq; & Felicem, nouos hostes Ecclesiæ, sed veternosa fere perfidia pollutos, nisi ab hac stultitia resipiscant, & per rectæ fidei satisfactionem lamentis se abluant pœnitentiæ, indignos & ingratos eos à consortio Catholicorum perpetua animaduersione eliminare decerno: & à gremio sanctæ matris Ecclesiæ censeo alienos. Eos etiam qui post hanc tam saluberrimam definitionem, quam plenaria synodus sancto afflata Spiritu concorditer subtili sinceritate terminauit, falsissimis eorum adsertionibus, siue clam, siue in publica voce præbuerint adsensum, simili eos sententiæ vindicta sancimus esse plectendos, reseruato per omnia iuris priuilegio summi pontificis Domini & patris Adriani, primæ sedis beatissimi papæ. Nos autem Domini & clarissimi fratres, sequentes præcedentium patrum sanam fidei doctrinam, respuentes per omnia deliramenta nugacium hominum, corde credamus ad iustitiam, ore autem confiteamur ad salutem, Dominum nostrum Iesum Cristum verum Dei filium, non putatiuum: proprium, non adoptiuum: æqualem & coæternum patri sanctoq; Spiritui, qui Ecclesiam suam proprio sanguine adquisitam, sine macula

Ephes.5. & ruga immaculatam custodiat, & corda nostra in rectæ fidei puritate immutilato iure conseruet, Catholicum atq; clementissimum

sem-

ſemperq; inclitum Dominum Carolum Regem, per interceſſiones beatæ & glorioſæ ſemperq; virginis Dei genitricis Mariæ, per quam meruimus auctorem ſuſcipere vitæ, & beati Petri primi paſtoris Eccleſiæ omniumq; ſanctorum, verumetiam ſuffragantibus precibus veſtris, omnipotens & ſancta trinitas ſuum ea gratia circumcingat & defendat, vt faciat ſemper quæ illi ſunt placita, quatinus cæleſtibus fretus armis inimicos nominis Chriſti auxilio fultus de cœlo ad terram proſternat: Barbaras etiam nationes infinita Deus omnipotens ditioni eius potentia ſubdat, vt ex hac occaſione ad agnitionem perueniant veritatis, & cognoſcant verum & viuum Deum creatorem ſuum: regenerati vnda baptiſmatis, in gremio adgregentur matris Eccleſiæ: vt impleatur, quod bonus paſtor promiſerat dicens, *Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, vt fiat vnum ouile, & vnus paſtor.* Ioan. 10 Multiplicetur pax in diebus eius, vt ſit ſancta Eccleſia libera, & ab omni ſtrepitu mundi ſecura: qua libertate Chriſtus eam liberauit. liceatq; Domini ſacerdotes iuxta Euangelicas & Apoſtolicas canonicaſq; regulas ſimpliciter domino deſeruire, militare in ſolis caſtris dominicis: quia iuxta eiuſdem Domini vocem, *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire*: Et paulus, *Nemo militans Deo, implicat ſe negociis ſecularibus, vt placeat ei cui ſe probauit:* Matth. 7. 2. Timoth. 2. Nemo ſibi blandiatur, quod vtrumq; poſſit, & Deo & mundo ſeruire, quia veritas eſt, & mentiri non poteſt, qui hoc fieri non poſſe teſtatur. Vnde ſupplicandus eſt tranquilliſſimus princeps noſter, vt illo pro nobis contra viſibiles hoſtes pro Chriſti amore, Domino opitulante, dimicet: & nos pro illo contra inuiſibiles hoſtes Domini imprecantes potentiam, ſpiritalibus armis pugnemus, quatinus vicariam ei retributionem in illa die pro Eccleſia ſua Dei filius rependat, vt quemadmodum illam, nunc eis inter tot mundanos tumultis conſtitutam reddit ſecuram, ita eum ille cæleſtis regni faciat eſſe participem. Indulgeat captiuis, ſubueniat oppreſſis, diſſoluat faſciculos deprimentes, ſit conſolatio viduarum, miſerorum refrigerium, ſit Dominus & pater, ſit rex & ſacerdos, ſit omnium Chriſtianorum moderantiſſimus gubernator, auxiliante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, in trinitate perfecta, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

DE ALBIGENSIVM HAERESI IN HISPAnia extincta.

DE HIS SCRIPTA EST IOAN. MARIANÆ SOC. IESV in Lucam Tudensem præfatio.

ACADEMIARVM HISPANIÆ CATALOGVS.

CAP. II.

Ex Iac. Middendorpio, lib. 11. de Academiis.

BARCINONENSIS in Cathalonia, in qua omnes disciplinæ docentur, Eloquentia, Philosophia, & Theologia. Hic Franc. Scobarius Medicus disertus & Pet. Ioan. Nunnesius Valentinus annos fere xx. Philosophiam & linguam vtramque cum fructu docuerunt.

CÆSARAVGVSTANA in Aragoniæ regno ab Hadriano VI. PP. vt putatur, confirmata & à Carolo V. Instaurata vero Anno CIↃ. IↃ. LXXXIV. euocatis Professoribus à Petro Cerbina Episcopo Turcasonensi, Toleto, Simone Apriko Lamitutano & And. Schotto Belga: qui eloquentiam, linguam Græcam, historiamque Romanam ibi docuit. I. C^ti vero Ioan. Costa, Mirauera & Ribas Cæsaraugustani: Medici vero Hieronymus, Ximenius & Tauarius aliique doctrina clari.

COMPLVTENSIS in regno Castellæ à Franc. Ximenio Card. & Archiepiscopo Toletano magnifice exstructa, Anno Dom. 1517. quæ complectendo linguas & bonas artes breui creuit in immensum. Testantur id Biblia trium linguarum Complutensia. De qua sic Desiderius Franc. Vergaræ ibi Græcas litteras docenti: *Compluto*, inquit, *quod duorum Præsulum, Franc. Ximenii & Alphonsi Fonsecæ felicibus auspiciibus, sic efflorescit omni genere studiorum, vt iure optimo πάνταλιον appelletur.* Hic Ioannes Petreius, & Ambrosius Moralis Cordubensis, Alfonsus Matamorus Hispalensis Eloquentiam docuerunt: Græca vero Demetrius Cretensis, Ferdinandus Pintianus annos 20. Franc. Vergara & Laurentius Balbus.

COMPOSTELLANA in regno Galliciæ.

CONIMBRICENSIS in Lusitania à Ioanne III. Rege Portugalliæ excitata, euocatis è Gallia Doctoribus, vt colonia esse videatur

deatur Lutetia & Burdigala, opera Andrææ Goueani Lusitani Theologi, Nicolao Gruohio Philosopho, Georgio & Patricio Buchananis Scotis. De qua Iac. Payua Andradius ad Sebastianum Regem *Conimbricensis & loci natura amœnissima, & omni litterarum genere clarissima Academia est, in qua ipse ab ineunte ætate litterarum studiis incubii.*

Eborensis in Lusitania. Nuper quoque ab Henrico Cardinali Lusitaniæ eiusdem ciuitatis Præsule constructa. De qua idem Iac. Bayua. *Quod si Academiarum* (inquit) *gloria magis litterarum & virtutum splendore quam antiquitate constat, hæc certe paulo ante constituta, cum antiquissimis, & toto orbe celeberrimis iure certe poterit. Satis enim illa præ se fert specimen integritatis, prudentiæ, pietatis, fidei, & religionis: quibus mirum in modum excellit Henricus Princeps clarissimus, qui illam egregie fundatam, mirifice auctam omnibus necessariis rebus munitam, nobis & posteritati exædificauit.* Hæc ille. Hinc oriundus L. Andreas Resendius, poeta pius, orator & Theologus, cui multum ob singularem sacræ antiquitatis cognitionem, scriptis contestatam, omnis Hispania debet.

GANDIANA in regno valentiæ, quam Franc. Borgia Gandiæ Dux erexit, vt ibi Patres societatis Iesu (in quam & ipse se contulit, fuitque tertius Præpositus Generalis) iuuentutem cum liberalibus disciplinis, & Philosophiâ, pietatem more institutoq; suo docerent: & sacræ ipsi Theologiæ vacarent.

GRANATENSIS. in regno Granatæ siue Bætico. Hic Ioannes Latinus Aethiops (res prodigiosa) nostra tempestate Rhetoricam permultos annos publice docuit, iuuentutemque instituit, & poema edidit in victoriam Ioannis Austriaci naualem.

HISPALENSIS vetus Academia, quæ doctissimos & præstantissimos viros protulit. Syluester enim PP. M. hic eruditus est, vt, Volaterranus, Nauclerus, & Platina testantur. Auicenna etiam medicus & Philosophus, & S. Leander, qui sua eruditione, pietate & industria Herminigildum & Recaredum Gothorum Reges ab Ariana hæresi ad Catholicam fidem reuocauit. Isidorus quoque doctissimus, Præsul Hispalensis hic floruit. Ioan. Mellara nostro tempore illic docuisse fertur, ludumque aperuisse linguæ Latinæ, & Nicolaus Manardus rem medicam professus est.

ILERDENSIS in Gothalunia celebris Iuris tractatione, & Theologia vrbs ipsa vetustissima, de qua Iulius Cæsar in belli Ciuilis

& Horatius Flaccus: Aut fugies Vticam, aut vnctus mitteris Ilerdam. Hinc Calixtus PP. III. vtriusque Iuris Doctor creatus est, & ius publice professus est teste Platina: & S. Vincentius Ferrerius sacræ Theologiæ magisterium accepit.

MAIORICANA seu Balearica in metropoli insulæ Maioricæ, quæ & Lulliana olim, eo quod ibi Raymundi Lulli infrugifera disciplina traderetur; manetque hodie ibi Doctoris munus, qui eius Labyrinthos, & ænigmata de superiore loco explicet: cuius & corpus ibi religiose asseruatur.

MVRGITANA Academia à Societatis Patribus sacra docentibus nimium quantum aucta.

ONNATENSIS in Cantabria quam erexit N. Episcopus Abulensis.

OSCANA in Aragoniæ regno miræ vetustatis, vt nulli hac in parte cedat. Hanc enim referente Plutarcho Sertorius ante Christi aduentum excitauit, vt Hispanam iuuentutem bonis illic litteris excolendam curaret.

OSSVNENSIS in Illiberico seu Granatensi regno condita nostra ætate à Comite de Vrenna, qua de vide Præfat. Alfonsi Matamori de Litteratis Hispaniæ viris.

PALENTINA sed in Salmanticensem mutata intercidit.

SALMANTICENSIS in regno Castellæ. De cuius institutionis tempore parum constare affirmat Sabarellus Card. clementina prima de magistris; alii tamen anno Do. 1404. erectam asserunt; quam celeberrimam & florentissimam esse Iuris ciuilis præsertim de tractatione, variisque Pontificum Regumque priuilegiis exornatam comperi. Nam & inter præcipuas orbis terrarum Academias in hunc vsque diem numeratur, quibus ex Concilii Viennensis & Clementis Papæ V. decreto (Clement. 1. de Magist.) non partes solum, verum etiam Hebraica, Chaldaica & Arabica lingua doceri iubentur. Et Ioannes Goropius Becanus, qui & ipse eam lustrauit Salmanticam Scholarum magnificentia longe omnibus in Europa Gymnasiis præstare affirmat. Quare Hadrianus VI. nobiles quosdam Hispanos Adolescentes quam optimos, quam ornatissimos, quam doctissimos redditurus, ad Salmanticensem Academiam studiorum gratia mittebat. Ibi enim omne artium genus Pontificium Cæsareumque ius à præstantissimis viris docebatur. Vnde & Ignatius Loyola primus societatis Iesu auctor litterarum fundamēta hic

pot ssi-

potissimum iecisse legitur. Statutum anno 1492. ne quis Priuilegiis vteretur, qui nō annum vnum duas prælectiones quotidie audisset, & tunc matriculæ Vniuersitatis adscribitur Anno 1479. Petrus quidem Vxamensis hæretica quædam dogmata (sacræ enim hic Theologiæ Professor erat) introducere conabatur, sed in Complutensi Concilio conuictus, ea publice retractauit. Contra quem scripsit de Clauibus Petrus Ximenius, Episcopus Cauriensis, vt refert Marineus Siculus.

SEGVNTINENSIS qua vulgo Ziguensana in finibus regni Castellę, vbi Theologiam docuit Martinus scriptis & Philosophicis & Theologicis clarus.

TARRACONENSIS memoria nostra inchoata à Gaspar Ceruantes S. R. E. Card. anno D. 1572, vt hæc pro foribus inscriptio ostendit:

D. PAVLO APOSTOLO S.

CVM GASPAR CERVANTES GAETE S. R. E. CARD. OPTIMVS ATQVE RELIGIOSISSIMVS TARRACON. ANTISTES MAGNAM VIM AVRI EX QVO VECTIGALIA MERCEDIBVS SOLVENDIS PRÆCEPTORIBVS OMNIVM DISCIPLINARVM EMERENTVR REIP. NOSTRAE DEDISSET S. P. Q. TARRACONENSIS TANTO BENEFICIO EXCITAT LOCVM NVNC EISDEM DISCIPLINIS DOCENDIS EXTRVI IVSSERVNT, VII. EID. SEPTEMB. ANNO SALVTIS CHRISTIANÆ D. LXXII. LVD. IOAN. LIVLA. FRANC. FEBRER PET. LIBER. COSS.

TOLETANA florens Academia à Bernardino Sandouallio, Ecclesiæ Toletanæ longe sacerdotiis opulentissima, magistro scholæ instituta: in qua Aluarus Gometius Eulaliēsis annos multos Græcam linguam docuit, quem exceperunt anno 1580 Andreas Schottus, post Petrus Pautinus Belgæ. In hac Andreas Lacuna multorum Pontificum medicus, lauream accepisse se gloriabatur. In hac vrbe Regia S. Ildefonsus à Deipara virgine Maria sacram vestem, qua in sacrificiis vteretur, accepisse legitur, quod ipsius perpetuam virginitatem scriptis & voce contra Eluidianos defendisset bonas artes ac sacram Theologiam didicit.

VALENTINA in gente Edetanorum ad discrimen Valentiæ Canarum in Gallia vbi ius floruit docente Iac. Cuiacio. Hæc anno 1470 mirifice claruit, clarissimosque aliquando Theologiæ & præ-

cipuæ Medicinæ Doctores habuit. Hic enim S. Dominicus or
Prædicatorum, vnde piissimi & doctissimi viri prodierunt, au
bonis artibus & S. Theologiæ operam dedit, auctore Volaterr
S. quoque Vincentius Ferrerius Valentiæ, quæ Philosophiæ
Theologię studiis clarissima vrbs erat, sacras litteras publice do
Inter medicos vero excelluit Iacobus Stephanus medicus &
thematicus insignis, de quo alibi pluribus. Item Rhetores Pet. I
nes Nunnesius, Laurētius Palmiremus, And. Semperius, Matt
Bossutus Parisiensis, Barthol. Ledesma in Græcis egregiè doctu
alii claruerunt: quorum plerique Lutetia Parisiorum, quo exco
di ingenii gratia, antea exortos ciuilis belli tumultus tamquai
frequentissimam panegyrim proficisci solent, & vberes patriæ
ctus reportarunt.

SALMANTICENSIS ACADEMIA.

Ex Apparatu Melchioris Cordæ Societatis Iesu.

TOpographiā fere absoluet, Salmanticēsis Academia, omni
quæ sunt toto terrarum orbe, florentissima, de cuius condi
cum inter omnes constet à regibus potentissimis fundatam illa
exstructam fuisse, & ab eisdem constitutos reditus, & amplific
nihil est quod multa verba faciam. Describam tamen maxim
dificium quod ad illorum laudem, qui tantam Academiam,
præclare nobis fundatam reliquerunt, non parum re ipsa fa
videatur. Atque Officinas Salmanticensis Academiæ, in m
res minores, minimas scholas tripartitas: quarum maiores in l
modum ædificatæ sunt, vt totum ædificium lapideum sit in mi
dam stabilitatem firmatum. Atque illæ perisylium habent, to
vndique porticibus circumcinctum: atque ipsum & porticus
dibus stratæ sunt. In medio perisylio puteus est ex eodem lapid
ctus. Porticus sustentatæ columnis eminent altissimis, atque
decoratæ musæis, & officinis literariis: quæ disciplinis maximis
ctrinisque duntaxat præstitutæ sunt, & sacello longissimo, amp
moque ad rem diuinam scholasticis faciundam. In scholas ha
tres portas ingrediūtur, quarum duæ ad templum maximum, c
Academiæ proprium est & aduersum, tertia ad vicos bibliopola
spectat, & ad minores deducit scholas. Si per præcipuam ex du
supra nominatis portum introibimus à dextra deflectentes in G
nasium Medicinæ dicatum incidemus: quod Rhætoricæ prælc

dæ

dæ præfinitum est etiam. Illi proximũ est in altera porticu omnium maximum totius scholæ, cuius tanta est omnino capacitas, vt bis mille, & amplius scholasticos capiat, Iuri Põtificio operam dantes: quod istius facultatis professor antiquior, primaria cathedræ moderator iure suo præoccupat. Consequitur aula Theologorum longa satis, & ampla, ei tamen ad sinistram conuersi contenderimus, in primam Iuri Ciuili destinatam classem incurremus: inde in paruum literis Hæbræis dicatum musæum scholasticorum numero sufficiẽs: deinde in sacellum in longitudinem & in latitudinem maximam patens Beato Hieronymo sacrum. Et per alteram portã aduersam superiori voluerimus scholas intrare à sinistra deflectentibus occurret Philosophorum classis, quam proxime secunda consequitur aula Iuris Pontificii magnæ satis longitudinis, & amplitudinis, sed ad principis gymnasii capacitatem non comparanda: si vero ad dexteram nos conuerterimus secundum Iuri ciuili dicatum gymnasium in oculis & ore versabitur principis eiusdem facultatis obiectum & oppositum paulo superius statim vero post gymnasium istud sunt schalæ de lapide vetustissimo, per quas ascendimus in bibliothecam antiquissimam & opere concamerato factam, omnis generis librorum recentiorum & antiquorum, & etiam manu descriptorum plenissimam; quæ dies singulos mane & vesperi statas iam & definitas horas patet, & aperta est adeuntibus euoluendi versandique alicuius libri, causa. Ad dexteram deambulatio quædam est tecto obducta, satis magni spatii cum fenestra in peristylium spectante: per hanc rector, consiliarii, magistri & doctores omnes ad suos conuentus habendos ingrediuntur in palatium ex vna parte quadratum: quod subselliis circumdatum est, & à fronte lectus est præpositus subsellio rectoris, & illorum, qui à consiliis eo sunt anno, cæteri magistri Doctoresque ex ordine suo, pro sua omnes antiquitate consident. Locus est suffragatoribus datæ ad cathedræ cuiusq; suffragia ferenda præsidentibus rectore consiliariisque summo cum splendore, dignitateque, & ille, qui bibliothecam antecedit canditatis deambulantibus, aut consistentibus, dum illi suffragatoribus officia consueta præstant, dum colloquuntur, dum de iure suo docent, dum prẽsint veteri, & vsitato more contendendi. Ita perisylum scholæ maximæ, quattuor porticibus constat, in quarum prima, in quam datur egressus per primam ad templum maximum spectantem portam, sunt duo gymnasia à dextra Medicinæ, à sinistra Auris Ciuilis primariæ

cathedræ. Aduersa porticus tria continet, vnum ad dextrã Iuris Cæsarei primariæ, duo ad sinistrã, prius Philosophiæ, posterius Iuri Canonico, Institutionibusque Iustiniani consecratum. Porticus tertia Gymnasium maximum & classem sacræ Theologiæ occupat, quæ aduersa est huic, aulam Hebraicam, & sacellum pulcherrimũ, schalasque descriptas. Supra sacellum turris est, & in illa horologiũ cum lapideis arietibus ab vtroque latere, ad semihoræ signa danda statutis, quos artificio mirabili videre est, cum maturum tempus adest signi dandi, vnum ab hoc, alterum ab altero latere capitulis demissis leuiter præcurrere ad semihoræ signa danda, dato signo pulsuque semihoræ retrocedentes consistere semper cymbalo ipsi oppositos & obiectos, quos Tyrones maxime demirantur, atq; ictus exspectare solent, & stupidi sæpe vel lætantes. Atq; id temporis maxime Tyrocinium illorum in scholis animaduertitur: nam antiqui fessi videndis arietibus, audiendoque sonitu nihil hos iã curant. Ab scholis maximis per portam secũdam primæ, de qua supra diximus, aduersam, & antepagmentis ex lapide politissimo factis, multipliciq; imagine decoratis, ornatam, recta contendimus in scholas minores, per viam latam, lapidib. stratam, in qua ab vno latere tabernæ plurimæ librariæ continuatæ visuntur: in altera ædes amplissimæ secretarii tolluntur, & altius aduersis ædibus eminent in ingressum vsque, & minorum introitum scholarum. Illę quemadmodum maximę peristylium habent quattuor circundatum porticibus: in quibus sunt Gymnasia liberalibus studiis, atque aliis literis & bonis artibus constituta. Ad has ingredimur officinas litteratias præter prædictam, per duas alias portas; quarum vna per schalas lapideas ad diui Augustini spectat, altera rectâ deducit scholasticos in minimas recentioresq; scholas: quæ ad superiorum rationem exstructæ sunt. Atq; inferioribus additæ sunt porticus inferiores tecto pulcerrime laborato, factæ propter cubicula ad collegarum habitationem idonea satis & accommodata. Hæ Grammaticæ studiis, & puerorum turbæ, ne illa maiorum inteturbet otium studiorum, & celebrioribus Artibus atque disciplinis maximis inferiores litteræ admisceantur, ab hinc non multos annos officinæ litterariæ perfectæ fuerunt. At que hæc de ædificio totius Academiæ in peristylia distributo: quorũ ne cuiquam multitudo magnitudoque Gymnasiorum admirationẽ faciat, commemorandæ sunt à nobis prælectiones cuiusque facultatis doctrinæque.

PRAE-

ıue ab ſcholis maximis initium commemorandı faciam prę-
ctiones. Iuris Pontificii nouem ſtatæ præſtitutæque ſingu-
ies numerantur: quarum duas mane ſibi primariæ duæ Ca-
vēdicant, totidem veſpertinæ diuerſis in Gymnaſiis, magno
ū concurſu:atq; primariæ ſeſquihoram, veſpertinæ horā ex-
Proxima eſt ex planando.decreto conſtituta prælectio, & ſe-
n hanc ſexti eiuſdē iuris atq; dignitatis, quæ primarias proxi-
ſequitur. Reliquæ Iuris Pontificii prælectiones ad diuerſos
ılium titulos enarrādos, explanandoſq; pro decretis, ſanctio-
ıe Academiæ ſeruādis pertinent. In hunc modū Iuriſconſul-
:eſponſa, leges, & iura interpretātur earundē horarum ſpatiis
is, & expletis vnius prælectionis acceſſione facta: nā prima-
e ſunt, totidemque dicūtur veſpertinæ, duæ Codicis, vna dig-
teris, vna etiam Voluminis, quæ denique inſtitutionum Iu-
explicandarum: quæ temporibus ſuis horiſque legitimis
ſunt. Ad Theologos venio, qui ſex quotidianis prælectioni-
:reſſe poſſunt, mane veſperique: prætereo Medicos, Philo-
, Rhetores & ſermonis Hebraici ſtudioſos, quorū ordinariæ
ianæque prælectiones ſuo definito numero continentur.
hæc de ſcholis ipſis maximis, & de prælectionibus, quæ in-
ximorum parietes Gymnaſiorum enarrantur. Adeamus
; minores, luſtremus liberalium artium officinas. Audies
n Cathedraticos diuerſis horis liberales artes, tradentes, at-
cētes de cathedris, quas proprietates vulgus appellat, hic do
ıabula, primaque rudimenta dialecticæ alter quærendi diſſe-
; artem logicen tradit, tertius Phiſicorum difficultates no-
: ſoluit, quartus Metaphiſicorum arcana patefacit; præter
rtium, & Philoſophiæ Magiſtros quotannis creantur noui
ticæ Philoſophiæque præceptores, qui curriculum ineunt, &
riennium abſoluunt. Ab his ad minimas claſſes, recentioreſ-
anſeamus, in quibus Grammaticæ rudimenta prima, ratio
eos, ſyllabarum dimenſio, auctorum, poetarumque diuerſitas
atur & enarratur pueris in ſtudia literarum ingredientibus.
nt ordinariæ ſtatæque prælectiones, quibus extraordinariæ
accedunt & adduntur à competitorib. collegiorū, cathedræ-

que alicuius quorum vocibus personant minorum gymnasia scholarum diebus profestis, atque omnibus horis, hyeme ab octaua ad vndecimam vsque & à prima hora post meridiem in quintam, verno & æstiuo tempore, à septima in decimam & à secunda pomeridiana in septimam vsque. Tanta est competitorum decertantium, de cathedris collegiisque multitudo: quæ vincit proculdubio, numero suaque celebritate præstantiam multitudinemque omnium cuiusque academiæ Competitorum. Atque cathedræ omnes, præter primarias & vespertinas, & quas vocamus proprietatis, quarto quoque anno vacant, & cuicumque de Academia viro facultatis illius laurea decorato, si collibitum fuerit, liberū est cathedram contendere, & ad illam ambiendam intra legitimum tēpus apud rectorem, consiliariosque nomen suum dare. Sed sunt adeo Silmanticenses officiosi, & amantes honoris alieni, vt nolint honorem huiusmodi ambire, quanquam cathedræ consequendæ fuissent certissimi, & illam habere se domi conditam putarent. Itaque tempus exspectant relictionis, vel vacuitatis, cum cathedraticus fuerat aliquis, qui se abdicet cathedra prouectus ad regum aliquod consilium: vel si presbyterorum itineribus cōtendens, sacerdotium amplissimum, vel Canonicatum aut dignitatem detulerit: nam qui ad proprietatis cathedram ascenderit, nisi eiusdem abdicatio, quod fere numquam accidit, per omne suæ vitæ tempus eam retinebit nunquam de possessione deturbādus. Quin præ reliquis Hispaniarum Academiis habet hoc proprium & peculiare ius ad labores diuturnos, maximosque præceptorum compensandos Salmanticensis; vt cum anno 20. aliquam istiusmodi cathedram doctor moderatus fuerit, more veteranorum quondam militum à laboribus conquiescens, & omni cura solutus, quasi legitimis iam stipendiis confectis, & huiusce militiæ muneribus emeritis, in posterum sit emeritus, & quotidiano prælegendi onere liberatus, deinceps immunis emerita deferat, & tamquam bonus gladiator tandem aliquando curam accipiat. Ita præceptores istiusmodi emeriti vel ad scribendum se recipiunt, vel in regia consilia deliguntut, doctores omnium lectissimi, fama ac celebritate nominis admodum præstātes: vel si Theologi fuerint, nullius non Ecclesiæ conuentus in suum ordinem cooptandos curat: vt tantam sapientiæ præstantiam nanciscatur. Atque multi præfecturas Ecclesiarum, Pontificatus sedes honorificētissimas emeriti consequuti fuerunt. Sed in prælectionibus cernere est studium, &

diligen-

gentiam adhibitam, vt totam horam prælegendo præceptores
leant, de legitimo sibi ad suum pensum persoluendum tempore
cesso, neque punctum minimum detrahendo. Quamobrem
drãtem ante inambulare solent peristylium, & exspectare tem-
ingrediendi, quod simulatque signo dato inire visum est, recta
nnasium contendunt, & quod aliis ingrediendi, aliis exeundi si-
m est: vt vno tempore hos introire, alios exire videas de Gymna-
prælectionibus absolutis. Nunquam equidem vacant Gymnasia
sentia præceptorum; cum post absoluta pensa noui recentiores-
succedant functis iam officio suo doctoribus mane in tempus
ne prandendi, vesperi in occasum vsque solis. Atque præceptores
omnes cuiuscunque artis, atque disciplinæ flos ipse, decusque
paniarum, lumina & ornamenta sapientiæ, principes & cory-
i terrarum. Nam cum ampliores reditus habeant cathedræ &
munero plures stipendiis grandioribus auctæ, fama ac celebri-
præstantiores de cunctis Hispaniarum Academiis habeantur,
ex diuersis terrarum partibus, ex noua veterique Castella, ex I-
e Lusitaniæque regnis Principes artium atque disciplinarum
currunt ambîtum, cathedram aliquam, simulatque relicta
mauit in publicum, & ad alieni genarum sedes perlata fue-
primariæ vacuitatis. Neque vero necesse est à nobis nomina-
urimos. Satis omnes cognitionis habent, plusquam ego paucu-
neis verbis afferre potuero. Conimbrica, Pinclei, Acostæ, Hesto-
Roderici, & alii principes maximi, clarissimique Iuris prudentię
nanticam aduenerunt. De Theologis vero quis nesciat florem
minicanorũ in hac academia viguisse semper dominatumq; fuis-
Atq; de horum religiosissimorum sapientissimorumque patrum
ine versantes in aliis academiis optimos quosq; sapientissimosq;
gistros in cathedræ primariæ vacuitate Salmanticam euocatos
nuisse cathedrã annosq; multos ante moderatos. Fuit hoc pro-
um Salmanticẽsis Academiæ lõge à finibus suis positos, in alienis
demiis versantes doctissimos, litteratissimosque homines ad res
ndas litterarias, & ad præceptorum obeunda munera euocare,
ue solum cathædra possessore vacua, sed stipendiis dum vacui-
licuius adesset maximis oblatis, vberrimoque quæsto constitu-
Quæ res omnibus iniicit cupiditatem Academiæ tantæ, & ali-
is in ea cathedræ adipiscendæ maioris. In cuius vacuitate primũ
ta exeunt in vulgus, & pro valuis Gymnasiorũ affiguntur signo

cõsignata Academiæ, ad vim & auctoritatẽ publicarũ obtinendã tabularum. Atque ipse secretarius illius facultatis, disciplinęq; classem adiens indicto silentio, quod & iam fieri iussit præceptor id temporis prælegens, vt ille pedem intulit in Gymnasium, denuntiat, & edicit vacuitatem cathedræ ab illo die per mensem vnum: vt illo temporis spatio, quicunque velit de cathedra decertare nomen suum apud rectorem & cõsiliarios edat. Sepe tempus prorogari solet, dum exspectantur exquisiti de aliqua Academia præceptores, dum doctorum, & rectoris præsertim accersitu euocantur, dum per alios nomen dederunt, & illi sunt in tinere, neque temporis, aut viarum difficultatibus properare potuerunt, vt adessent mature. Sed ecce tempus prælectionum venit, & adest illa dies, cum prælectionibus decertationum initium daturi sunt candidati; & singulis dies datur, & designatur sortitione materia prælegendi pro antiquitate sua quattuor & eo horarum spatio expedienda proferendaque in publicum in Gymnasio maximo, quod ad eas concertationes locum habet amplissimum hoc plane theatro augustissimo, doctissimorumque hominum, suffragatorumque concursu. Absoluta prælectione vnisquisq; de suis studiis, de spatio tẽporis in facultate posito, de periculis ingenii factis, de rationibus ad appetendam deposcnedamq; cathedram suffragatores docet. Nemo quidem est tam desertus, qui non sui studiosos scholasticos, & amicos nõ aliquos habeat, per quos deducatur in Gymnasium, & domum reducatur. Vbi vero inter duos discrimen est, & decertatio potissimum, vt vnum, aut alterum certum sit cathedram ablaturum esse, magnus est, & numerosus comitatus vtriusque; plausu maximo deduct⁹ in scholas, collocatur in cathedra, descendenti, & non minore studio & grata admurmuratione acclamari solet, mediusque interiectus reducitur secundissimis domum clamoribus. Reliqui de præstantiore loco tenendo, de præeundo cum suffragiorum bono numero, de non manendo in extremis, de consistendo minimum intertiis laborant aque desudant: vt ad reliquas contentiones, ad primæ cathedræ decertationem aditum sibi patefaciant, & faciant gradum illustrem: quem in proximo consequuta candidati prædicant, quam maxima voce, & quasi ius suum dicunt atque confirmant, vt de proxime præterito recordati loco suffragia ferant, atque ade eidem fundant, cathedramque deferant.

SVP.

SVFFRAGATIONES.

SCire autem auetis prenſationem candidatorum,ſuffragationes ſcholaſticorum,delationem cathedræ. In officiis præſtandis ſcitote illis temporibus nihil ſubmiſſius competitoribus eſſe. Hic ſe ad minimum quemq; ſubmittere,demittere corpus,aperire caput, genu leuiter flectere, & longo ante interuallo cum præuidere non potuit ſcholaſticus,anteuertere ſuffragatores cunctos, pueros etiam & paulatim ad eos accedere, illis dedere ſe,deferre ſtudium, operam atque diligentiam, deuouere animum inſeruiendi cupidiſſimum, ſubridere ſemper & os & vultum lætum oſtendere, multa dicere de ſpe,quam in virtute,in iuſtitia ſua habeant,laudare tamquam bonos & integros & à muneribus incorruptos,amantes iuſtitiæ,quibus nihil opus eſt multa verba facere, dicere, hoc ſe facere conſuetudinis potius, quam non fidentiæ cauſa, denique prenſare competitores, non fuco neque fallacia,ambulationum aliquarum ſermone omnia exhaurire, quæ dicere habeant neceſſe, quæque commendare pro iuſtitia in præſenti ſuffragatione ſeruanda, omni officiorum genere proſequi & in palatium vſque comitari ſuffragatorum, dimittere ſuppliciter,atque demiſſe,aperto demiſſoque capite,prono pectore & vtroque genu leuiter flexo, magno cum pedum crepitu,quos trahunt retrahuntque demittendo ſe, retroque cedendo,vt ipſe in pauimento relinquant veſtigia officiorum, & pulueris non parum excitati, ſemper intuendo oculis illis, cum beneuolis & lætis, tum in ſcholaſticos coniectis atque defixis, & plane opem depoſcentibus, atq; miſericordiam humili ſupplicique obſeruatione. Hos conuenire canditati,aliis ſalutem dicere plurimam,aliis longo interuallo caput aperire,concedere locum omnibus, cum his conſiſtere, cum aliis deambulare,dimittere ſingulos,retinerē magis ſuſpectos,iniicere manum pallio,orare,ſupplicare,illorum meminiſſe velint. Cum à ſuffragando ſcolaſtici exeunt,ſubridere, ore geſtuque ipſo gratificari, ſi quid dictum audiunt aut factum à ſuffragatoribus,leniter vel multũ arridere,vt ſe res dederint,vt tempus,vt perſona,verſare mentem, & ingenium ad omne calliditatis artificium, multa affingere non pauciora ſimulare. Procuratores cuiuſcunque candidati agere partes demandatas,illos alloquendo, ſuſpectos alios refutando coarguendoque ſuffragatores inconſiderantiæ, leuitatis, fallaciæ, falſitatis, corruptelarum. Nec enim mirum eſt in tanta

multitudine reperiri quenquam, qui minus recte quam licebat officium faceret. Modus suffragandi est is qui sequitur. Dum tot scholastici in palatium ingrediuntur, quot capere possint subsellia disposita, conclusis foribus, præsente rectore, consiliariisque, recitantur à secretario de scripto Academiæ decreta, sanctionesque ad suffragia recte & à religione fereda: vt qui sint idonei suffragatores, qui suffragatione prohibeantur, omnibus notum sit & exploratum: nemo autem suffragetur, nisi qui iustam & debitam suffragationem legibus & sanctionibus Academiæ probatam habuerit. Eo vero sunt suffragia præstantiora, quo maiore cursuum (sic vulgo appellantur) numero, & alicuius præstantia gradus excolluerint. Atque hæc auidius appetuntur in suffragatione & in suffragiorum exploratione spectantur maxime ad cathedræ delationem: propterea quod non ex ratione solum suffragiorum, sed ex numero cursuum & graduum, delationem cathedræ spectandam, metiendamque conditores decretis Academiæ sanxerunt, vt cum præstantia & excellentia maxima detulisse cathedram is prædicetur, qui cursu graduque plurimo præstiterit suffragatorum, quamquam tergo relinqueretur numero suffragiorum. Quod suffragatores magis probati, præstantesque, qui melius de re literaria æstimare possint, indicium fecerint integrum & incorruptum: & reliquos ad hoc comparatos, vulgus boni æstimatores appellant, hos florem decusque facultatis, sed edicto recitata iurati suffragatores de manibus consiliariorum papyros paruulas accipiunt, & in illis nomina candidatorum inscripta, suis cursibus, & gradibus notata, compunctaque, & occulte taciteque, quam voluerint, eam deligunt, & complicant â ceteris disiunctam, & inspectante rectore consiliariisque, ne qua fraus aut fallacia possit esse, in vrnam dextram iniiciunt, in alteram improbatas reiectasque papyros. Durare solet tempus suffragationis propter mulditudinē scolasticorū triduū aut quatriduū. Id tēporis in qua exspectatione? in quo metu sunt candidati? deducuntur, reducunturq; mane, vesperique magno comitatu, & vt spes est deferendæ cathedræ, omnium maxime honorificentissimeque comitati, præeuntibus & subsequentibus ipsorum studiosis scolasticis, præcipueque suffragatoribus, amicis & familiaribus, & aliis diuersi ordinis, & classis corrogatis auditoribus, & iam iam ante cathedram dolatam victoriam nonnunquam inclamantibus.

DELA-

DELATA CATHEDRA.

DVm iam ſuffragandi finis factus eſt, & candidati domum reuertuntur, ad ſuffragationem non amplius redituri cum ſcholaſticis, & de cathedra deferenda nulla anceps contentio neque controuerſia, niſi inter duos videtur eſſe, reliquis quanquam candidatis locorum magis quam aſſequendæ cathedræ obſcura ſpe, & exſpectatione pendentibus, non vtriuſque partis gaudio lætitiaque efferuntur. Non domi conditam cathedram putant dum ſibi ipſis gratulari poſſe confidunt, dum ex numero comitantium ſuffragatorũ fęlicẽ exitũ coniiciunt, dum ſua cum alterius cõpetitoris ſuffragiis conferunt. Quoniam fit fere ſemper, vt aliquid affingamus in rebus lætis, quo faciamus id, quo volumus, lætius, hi fingunt abeſſe comitatu plurimos, qui ſibi ſuffragati fuerint, aut propter offici ſimulationẽ: quod debere illos aduerſario ſatisfacere dicunt. Sponſiones multæ fiunt de cathedræ delatione, de ſuffragiorum numero. Dum educuntur extrahunturque calculi, dum ſuffragia explorantur à rectore, cõſiliariiſq;, dum curſus graduſq; numerantur, dũ vtraq; conferuntur ad calculũ, quæ in periſtylio exſpectatio? quãta obſeruatio? qui ſermones vltro citroq; habentur? quæ minima temporis puncta numerantur? quam oculi multorum in feneſtram intenti, vt ſimulatque aliquid de loco ſuperiore ſignificauerint ſpeculatores, atque innuere viſi fuerint accurrant, & aduolent denuntiatum victoriam adeptam candidato victori? Qui in periſtylio ſunt, & expectant ſignificationem, nutum vel geſtum indicem victoriæ conſequutæ, vix minima ſignificatione, nutuque proſpecto inclamare victoriam, prædicare cathedraticum, ſuo compellare nomine, terga vertere, currere & aduolare domum victoris, illum, qui ſunt eiuſdem partis protinus conſequi ſtudioſi, fautoreſque & aduerſariis ſtupentibus & attonitis, & in periſtylio manentibus, per vias, per loca celebriora curſu non deſiſtere neque clamoribus abſtinere in ædes vſque victoris. In quas cum hi ſe iniecerunt intruſeruntque, cædere ianuas pugnis, pulſare vectibus, & diſſonis & horrendis complere clamoribus, perſtrepere, tumultuari, inclamare victoriam, cathedram prædicare ſuam, & cum numero, præſtantiaque ſuffragiorum: candidatus continere ſe cubiculo, nolle aperire ianuam, magis claudere & peſſulum foribus obdere: donec famulus adeſt rectoris & bidellus cum teſtimonio cathedræ delatæ. Cum vix longe proſpicitur, clamores maiores tollere ſcholaſtici, vociferari vehe-

mentius, magis tumultuari & tota perstrepere domo, obuia quæque manibus cædere, & festinantius vehementiusque pulsare, sumere palmas in manus, lauras, oliuas tollere in sublime, motitare, agitare, efferre, demittereque confestim, alii præire, alii subsequi currendo, saltandoque, ingeminare iterareque voces, sæpius prædicare victoriam, cædere palmis, inclamare nolētem, & in itinere tabernas institorias pulsare, euertere, dissipare fructus venales, sursum deorsumque cursitare, sublatam humeris nouum comportare cathedraticum, & tunica amictum talari, solutâ fluentique sine pileo, lauro coronatum & iactatum crebro quassu corporis. Atque ex his nonnulli magis amici, familiares, & intimi de patrio solo, conductio equis cursus facere, iactare sese, & equites scholas ingredi, qua porta detur facilis ingressus, & egressus, circuire columnas, puteum, fores Gymnasiorum, obire sæpe, sæpiusq; currendo insanorum similes, & sui prorsus impotes. Sic deportatur victor, & in Gymnasium summo gaudio, maximoque plausu, illatus tāquam in currum effertur in cathedram: in qua respirans aliquantulum vix eum ducit & trahit spiritum præ anhelitu, pręque sudore maximo, cathedræ possessionem accipit. Iisque clamoribus, incitato cursu, strepitu, tumultuque maximo, diuerso, vel eodem itinere sublatus in humeros domum idem reportatur: atque scholastici se comparant ad lustrationem splendidam & illustrem in diem posterum adornandā. Hac primaria, cathedra reportata alias vacare videas plurimas, atque diuersas. Nam cum hic vespertinam cathedram obtinuisset, in primariam prouectus, suam relinquit vacantem ad quam dum alii nituntur ascendere, & hi plerumque ascendūt qui proximas huic tenuērunt, alii præoccupatis vacare alias, & sic nouarum semper vacuitatem esse, necessariū est: quas suffragiis scholastici deferant præstantibus, & nobilitatis de Academia competitoribus.

GRADVS ET HONORES LITTERARII.

QVoniam has cathedras nisi laurea aliqua decorati petere non possunt, tria in Silmanticensi academia cuiuscunque facultatis alumnis honorum insignia deferuntur, Bacchalaurei, licentati, magistriq; dialecticæ, Philosophiæ, sacræque Theologiæ militibus: sed Iuris Pontificii Cæsareiq; cultoribus, pro magistrorum laurea fieri debet doctoris accessio. Triennio curriculum Dialecticæ, Philosophiæque,

q;,quadriennio ſacræ Theologiæ, quinquennio legum, atq; ſa-
ꝛm canonum ad primum Bacchalaurei honorem, quo aditus,
imus gradus fit illuſtris ad cæteros omniū artium, ad diſciplina-
honores & inſignia capiunda conficitur. Si quis Licētiæ laurea
ꝛrandus eſt in ſacra Theologia, vel in Iuriſperitia, biennium poſt
ecta ſtudiorum curricula præterire debet: quod datur his do-
.is, diſciplinīſque recolendis, interque parietes domeſticos aſ-
ı cura incredibilique labore repetendas. Cum autem ad licen-
radum Theologus aſpirat multas de totius fere Theologiæ mi-
is theſes in eodem gymnaſio tuetur doctore grauiſſimo, ſapien-
ꝛoque ſacræ Theologiæ præſidente in eodem auguſti celebri-
:antæ diſciplinæ Gymnaſio. Atque diſputationes huiuſmodi
equitur relectio quædam in prælectionis modum, ſed non de
eſto more prælegentium: de ſubtili aliqua, reconditaque diui-
octrinæ quæſtione. Poſtquam peruenitur ad examinis occulti
:ulum ſubeundum, in hoc faciendo quattuor & viginti hora-
ſpatio prælectionē à decano doctoribuſq; deſignatā doctorib.
duntaxat occultè præſentibus prælegendū licentiatus accipit,
ıbſoluta prælectione, argumenta maxima, acerrimaq; ponun-
ı licētiatum, quæ ingenii ſui acumine diluere debet, atque diſ-
:re, ſi vult omnium doctorum calculos ſummâ cū approbatio-
eferre. In Iure Pontificio, Cæſareoque præter alia pericula in-
i, & in facultate progreſſionum documenta, quæ dare debet
nandus ad licentiæ lauream accipiendam, illud eſt periculo-
aum, & ab omnibus valde formidatum; cum quattuor & vigin-
rarum interuallo reſponſum aliquod Iuriſconſulti, vel decre-
alicuius Pontificis per ſeſquihoram in conſeſſu patrum ſapien-
notum acute, & ingenioſè interpretatur explicans & enodans
eti reſponſique difficultatem. Et quidem licentiatus quæſtio-
. multis difficultatibus obſtructam, huc & illuc trahit oppoſitu
ɔ, multoque decretorum & legum difficillimarum, quibus au-
lifficultatem quæſtionis propoſitæ, & ad veritatem ex tenebris,
ꝛebris eruendam, doctorum & recentiorum, & antiquorum
ıiones in medium profert, ad obiecta reſpondet ſummâ cum
picuitate, & confirmatione Iuris vtriuſque, vt ex ipſis Iuriſ-
ſultorum, & Pontificum præſcriptionibus reſponſa largia-
tenebras deiiciat, lucem afferat, & quod effici debeat, & in-
gi concludens, id multis rationibus, legibus, & ſan-

ctionibus regiis confirmet: vt nemini dubitationis locum relinquat. Inde progressus idem facit ad variam, multiplicemque legum intelligentiam, quibus lites diremtæ, sublatæ quæstiones, latæ multæ sententiæ in Regiis Prætoriis atq; hæc tanta cū memoria, ingenii acumine, celeritate summa, ostentatione progressionum in facultate maximarum, vt Iurisconsultum agere videatur, sesquihoram eximia doctorum voluptate explendo. Id quod comprobatio consentiens sine vlla discrepātia suffragiorū testata fuit. Quo de examine propter summam doctissimorum patrum sapientiam, & in legibus explicandis vsum, & notitiam intelligendo iure illustrem & insignem, non dicam quidquam amplius, quam quod summa cum Academiæ tantæ celebritate peruenit ad omnium fere mortalium aures, & in orbem terrarum vniuersum sparsum fuit, atque constanti sermone verissime dissipatum: ex doctissimis hominibus, qui non ingredi in Beatæ Barbaræ sacellum reformidet, ad periculum huiusmodi subeundum, & totis artubus, atque membris non contremiscat, esse neminem. Sic tonare visi sunt atque fulgurare iaciendis retorquendisq; argumentorum telis. Tot sunt Vlpiani, tot Sulpitii, tot Africani, tot denique Papiniani quot præsentes vrgere conantur, atque premere laurea licentiali decorandum: vt non casu aliquo, qui rebus popularibus dominari solet, sed diuino quasi consilio Beatæ Barbaræ sacellum, qui locus huiusmodi litterariis actionibus præstitutus est, nunc dicatum fuisse videamus: cuius in discessu felicissimo tonuisse cœlum horrendo quodam strepitu & fragore quasi ruentis ætheris non ignoramus. Itaque qui huc venturus sit, qui in sacellum Beatæ Barbaræ ingressurus, se ipsum nouerit prius: sicut viros doctissimos sapientissimosque Iurisconsultos esse, qui illum excussuri sunt, & scientiam in iure ciuili comparatam suis ponderibus examinaturi: ne postea, si quod deus malum auertat, non probatus hisce doctorib9, & litteræ alicuius. R. notis inustus, cōpunctusque de sacello decesserit, in partes iustitiæ amantes, sed in ipsius inscientiam, culpam omnem conferat: qui tanta loci maiestate indignus & viribus examinis inferior prouinciam tam arduam atque difficilem aggredi ausus fuerit. In quo iure seruando faciunt decernuntque patres isti sapientissimi de Academiæ honore, & sanctionibus honorificentissimis: quibus id datum est honoris & laudis Salmanticensis Academiæ laureis & insignibus, vt reliquarum Academiarum Licenciatis & doctoribus: qui fuerint de tanta Academia,

lemia proferantur. Quare mirari desinamus, si Salmanticenses Licentiati doctoresque, tantum in orbe terrarum honorem, & gloiam consequantur: quique huic Senatui probati fuerint, omnibus se probatos esse merito semper atque optimo iure sperare debent, cum ad illum gradum tantis laboribus, tanta sapientiæ magnitudine, tanto honoris discrimine descenderint. Restat vltimus & omnium præstantissimus doctoris honos deferendus. Is defertur in emplo maximo, in sacello magnificentissime ornato, tabulato, in altitudinem maximam excitato, vt in oculis & ore mortalium accipitur magno consessu sapientissimorum patrum, suis insignibus versicoloribus tantam & tam honorificam actionem decorante literariam. Qui quoniam cum ipsa lustratione complutensi & omni parte mirifice congruit, de vtraque re qui plura scire voluerit, Academię Complutensis exercitationem perlegat. Ego ad collegia properans festinansque transeo.

DE COLLEGIIS SALMATICENSIBUS.

AD memoriam laudum Salmanticensium, & ad Academiæ nobilitatem illustrandam, plurima collegia ædificata fuerunt, ex quibus non minus quam de superioribus ornamentis, illustrissimum istud Mineruę Christianæ domicilium nobilitatur, vt qui prędicatione nobilitatemque collegiorum prætererit, iniuriam maximam Academiæ Salmanticensi fecisse videatur. Omnes enim Hispaniarum Pontifices, omnes proceres nostrorum, qui vbique sunt, regnorum ad suas opes in hanc Academiam conferendas & in collegiorum multitudinē magnificentiamq; augendam certatim contendisse visi sunt. Quis enim ex illustrioribus Hispanię Pontificibus, ex maximis celsissimisque Archiepiscopis ad illustrandam sui nominis amplitudinem non Salmanticæ collegium ædificandum, extruendumque curant? Quin & canonici quique dignitates habebant Ecclesiarum, suas pecunias ad hęc litterarum monimenta statuendi incredibili succensi pietate contulerunt. Id quod multitudo diuersitasque collegiorum declarat: quæ tot sunt plane, quot sunt dissimilitudines, varietatesque pannorum. Longum esset singula persequi, notiora duntaxat percurram. Atque illorum vnum est montis Oliueti, quod non procul à mœnibus ciuitatis disiunctum

est, alterum Beatæ Magdalenæ, tertium diui Thomæ, quartum Angelorum, quintum Beatæ Virginis nomine & honore affectum, sextum ab Archiepiscopo Hispalensi Valdesio conditum: & vt alia præteream quæ cunctis multo notiora sunt, quam mihi qui de collegiis ago; quis trilinguium obsecro collegium non audiuit? Inter omnia tenent principatum quatuor ab antiquitate nuncupata maxima: quorum, quemadmodum reliquorum, collegę suis insignibus notatissimi diiudicantur, & internoscuntur. Cum omnes togas talares, atque conclusas gerant tum longioribus focalibus ab vtroque humero decidentibus spirarum rotunditate vetustissima ab vna parte terminatis collegæ decorantur. Tria collegia maxima à Metropoli cuiusque Pontificatus nomen trahunt, vnum Ouetense, ab vrbe Oueto, quæ ciuitas est in Asturibus amplissima, & sedes Pontificis illius diœcesios, cuius Episcopus illud collegium condidit, appellatum: alterum, Conchense dictum est à ciuitate Concha, cuius præfectus conditor & fundator fuit illius collegii: tertium ab Archiepiscopo Toletano identidem conditore illustri, & insigni, nomen accessit: vltimum propter vetustatem, & antiquitatem suam vetus communiter appellatur. Conchenses collegæ ferrugineo colore togam, focaliaque gerunt: quemadmodum Bartholomæi fuscas vestes, focaliaque. Obetenses & Toletani vestem fuscam, hi tamen focale purpureum, cyaneum ostendunt: reliquorum Alumni collegiorum, præter montis Olitueti collegas, qui nigrum vtrumque insigne & Archiepiscopi Hispalensis qui viride corpore & humeris suis portant habitum fuscum induti focalium varietate dissimilitudineque distinguuntur: quæ persequi non est necesse, cum in tantam multitudinem collegia excreuerint, vt vix color reperiatur quo à ceteris collegæ possint internosci: si nouum aliquod decursu temporis condendum fundandumque sit. Sed vos si placet considerate ornatum & splendorem, quem aspicere possunt ingredientes in scholas & in diuersitatem differentiamque collegarum incurrentes: qui cum ipso aspectu & vestitus dignitate grauitatem habeant & amplitudinem maximam, videre tamen est omnium maxime quattuor, maximorumque florem collegiorum, qui cum licentiati iam, aut magistri sint, & multi de cathedris deferendis contendant, & ad sacerdotia

cerdotia maxima, ad dignitates Ecclesiæ, ad Regia aspirent consilia, & hi multis Academiæ litteratis hominibus præstent: sunt equidem decora & lumina Hispaniarum: neque vlla pars est terrarum quam non multitudine sua impleuerint.

Verte quæso teipsum ad cathedras Salmanticenses, quot istorum splendore collegarum illa decorantur? & aures scholasticorum vocibus eorundem personant, vel dialecticæ vel Philosophiæ vel Iuris Pontificii aut Cæsarei arcana recondita patefacientium? Lustra mentis oculis Ecclesias Hispaniarum, illarum subsellia huiusmodi collegarum dignitate, suam egregiam amplitudinem ostendunt.

Consilia Quæsitorum hæreticæ prauitatis, prætoria Regum, atque summi præpotentis Regii senatus sedes celsissimæ, his præcipue partibus, litteris, & virtute conspicuis tanquam clarissimis distincta luminibus illustrantur. Atque cum Præfecturas Ecclesiæ, Pontificatusque illustriores plerosque percurrerimus, non eos tantorum hominum sapientia claritateque lucem accepisse videbimus, & omni tempore locis omnibus diffundere clarissimam. Neque vero in Hispania, neque in Indiis solum, non in ditionibus Imperiisque duntaxat nostris sed in quocunque ora regioneque terrarum dominari de collegiis huiusmodi delectos, exquisitosque doctores, & in Principe terrarum vrbe Roma, vel præsidentes summo gentium, ac nationum omnium Consilio, vel cum purpura, pileoque proximam à Vicario Iesu Christi dignitatem habere cæperunt. Nusquam illi locorum non sunt, nusquam non regnant, vbique dominantur atque florent, cum imperio, summaque dignitate. Atque mihi quidem collegia videntur huiusmodi præsidia propugnaculaque terrarum tutissima, firmissimaque: vnde collegæ subsidio veniant & sint omni tempore rebus Christianæ Reip. neque sæculi solum, sed Ecclesiæ dignitates, & honores eximios illustresque gerentes.

DE RECTORE ET CONSILIARIIS.

HIc tantus & tam illuſtris ornatus, tanta Academiæ amplitudo conſeruatur, & capit in dies maiora gloriæ & honoris incrementa rectoris, & conſiliariorum annuo magiſtratu. Rector numquam deligitur niſi nobili genere natus, & fumoſis maiorum imaginibus inſignibus, qui plerunque filius Comitis alicuius, Marchionis, Ducis & Procerum Hiſpaniæ clariſſimorũ ſolet eſſe. Hunc facile eſt deligi tanto generis ſplendore clarum; propter quod filii huiuſmodi principum floſque nobilitatis Hiſpanæ, in hanc Academiam Iuriſperitiæ ſtudium, & operam nauatum confluant, & hanc dignitatẽ conſequi, prçeſſe vniuerſæ Academiæ, ſummum quiſque ducat honorem, & ad honores conſequendos alios & ad generis ſui nobilitati claram illuſtremque diffundendam: cuius partes ſunt Academiæ gubernandæ, deferendæ cuiuſcunque cathedræ, ſummi Iuris in ſcholaſticos, in præceptores, in doctores habendi, cogendi etiam doctorum magiſtrorumque ſenatus ad deliberationes rerum, quæ de Academia haberi debent, denique obeundæ claſſis, luſtrandiquç cuiuſcunque Gymnaſii, quærendi de præceptorum prælectionibus, de ſtudio, de diligentia conſueta. Quin hoc tempore ille moderator eſt, & gubernator totius Academiæ: cui obtemperandi ineunte anno, ſimulatque delectus eſt, ſcholaſtici, patreſque ſupra nominati pulcerrimum dant, & ſanctiſſimum iuſiurandum. Atque hoc rector bis honore afficitur ab Academiæ ſcholaſticis & alumnis omnibus, ſenatuque florenriſſimo: vt omnes illum veſperi pridie feriarium B. Martini, & mane quoque eidem die ſacro, officii & honoris cauſſa, iterum feriis B. Catharinç dicatis domo in ſcholas vſq; deducant reducantque comitantes veſpertinis precibus & abſoluto ſacro. Videre eſt ſcholaſticos præeuntes omnes, binos ternoſue, ſummos, medios & infimos, cum ſui generis & ordinis æqualibus progredientes, togis omnes talaribus induti, præter ſeruos & famulos, qui breuioribus palliis amicti heros conſequuntur. Cunctos igitur videbis longioribus amictos veſtibus, ſplendidos atque nitentes ſummâ pompâ, gradibus fere numeratis in inceſſu, & ad omnem grauitatem ore compoſito, & longiſſimo agmine in duos ordines diſtributos, atque adeo longo, vt à rectoris ædibus, cum illç longiſſimo interuallo diſtent, & in vltima fere ſemper de induſtria ciuitate con-

constructæ conducantur, in scholas vsque agmen perpetuum vi-atur. Cernes sequi collegas in habitu versicolore conspicuos, icentiatos, magistros denique, doctores ipsos proximos an-ire rectori cum flore nobilitatis Salmanticensis permixtos, i-ìum vero rectorem medium inter decanum & antiquiorem do-orem interiectum, tanta cum auctoritate, tanta cum grauitate pro-edentem, vt Episcopi in illo maxime dignitatem & amplitudinem dicāt omnes intueri. Hic ego quid dicam strepitum viarum, qua-inq; tanta multitudo præterit, & tantus & tam innumerabilis co-itatus progreditur? quid commemorem florem, & decus omnis rdinis & fortunæ scolasticorum? quid proferam filios multorum e familiis clarissimis procerum & magnatum Hispaniarum? quid stendam tam insignem collegarum præstantiam & amplitudinem iuersis colorum insignibus distinctam & illustratam? quid profe-um tot Licentiatorum apices & insignia? quid referam decora & rnamenta Academiæ, magistros & doctores omnes doctrina, sa-ientiaque præstantissimos? quid effusiones oppidanorum ad spe-tandum? quid rectorem spectari? quid indicari digitis? quid præire lauarios duos cum clauis argenteis? quid consequi famulos, admi-istrosque multos? quid quacunque procedebat, illum officiis o-nibus genus hominum prosequi? plaudi rectori tanto tamque prę-t antihonorem omnem tribui? nominari denique rectorem Aca-emiæ Salmanticensis quantum habet laudis in homine? magna st rectoris species, magnus honos, magna dignitas neque vlla in A-ademiis rectoris moderatione maior fuisset delata Salmanticensi, quemadmodum rerum, quas prædiximus potestatem habet, ius & im haberet comprehensionis, & animaduersionis in scolasticos: sed uiusce iurisdictionis causa præfectus scholarum est. is iudicem ha-et qui iudicia scholasticorum exerceat: qui tanta est Auctoritate rædictus, quanta decet Academiam toto terrarum orbe florentis-nam. Ille gerit dignitatem scholæ magistri clarissimam in Ecclesia salmanticensi: à qua suo munere præclare functus Pontificiam fe-re semper exspectat accipiundam.

DE SPLENDORE SCHOLASTICORVM.

ET quidem si nihil eorum, quæ prædiximus, nostris oculis cer-neremus, sed florem duntaxat scolasticorum, & splendorem

insignem & illustrem, id satis esset ad ample magnificeque de Salmanticensi Academia prædicandum: quos cum intueris, humanos, politos, vrbanos, totos aulicos posses appellare. Tantus est in corpore splendor, tanta in domestico victu præstantia, in comitatu famulorum à tergo sequentium numerus, in verbis & in sermone elegantia, in congressu communi officiorum omnium conformatio, & mira semper accuratio. Nam vestitus quamquam honestus, adeo tamen splendidus est, quia fere semper recens adeoque grauis, quia talaris, & ad nostrorũ speciem clericorum: adeo magni pretii, & æstimationis, quia ex præstantiore & magis tenui panno: adeo compositus, & ex omni parte conueniens vt nulla non ex parte æquabiliter cadat. Atque illi cum sunt Adolescentes & multi apta membrorum conformatione, oris spectata dignitate, sui ipsius corporis non negligentes, egregiam habent speciem & aspectum illustrem: vt in omnibus filiorum plane locupletissimorum, in Ducum aut magnatum sobolem arbitreris te intueri. Ita incedunt omnes, qui non in famulatu sunt, tunicis & epilogiis talaribus induti, præcincti serica zona, lateque explicata, & à fronte nodo eleganter constructa, pileis capitibus venuste satis impositis ad vsum quem temporum varietas tulit. Quacunque progrediuntur, illos ad minimum bini famuli consequuntur, multos terni, quaterniue, non paucos copiosis, ac bene nummatis parentibus natos quique in filiorum ostentationem ad omnes sumptus largi sunt & effusi, famulorum greges maximi. Quid quod extremi isti mula vehuntur, & quidem ante ambulonibus semper præeuntibus & à tergo multo pueroum comitatu sequente: domibus autem ipsis viuunt ad locupletum & bene nummatorum morem: qui vero moderatissime, hunc sibi præfinierunt modum rationemque vescendi: vt numquam fructus temporis illius pro primis mensis, neque esca cum iure bene condito, atque aliquod quod prandium absoluat ab vsitatis mensis abesse debeat præter extraordinarias carnes assas hædinas ad minimum, vel venatione captas, delicatas atque suauiores quæ carnibus coctis petasone ollam absolutam atque perfectam plerumque præcedere debent. Dum autem scholastici Salmanticenses prandere, dum cœnare solent, astare famuli, puerique tunicati, capitib⁹ apertis ministrare, inferre escas, expedire patinas omni mũditia, elegantiaque politiore cernuntur. Quod factu facile est scholasticis Salmanticensibus qui diuites duntaxat & qui facere sumptus pos-

pos-

possunt, ad litterarum studia ex diuersis terrarum partibus confluunt. Qui faciendis sumptibus non sunt, famulantur. Ita autem illi domus conducunt, quas bini terniue, plurimi sine comitatu incolunt: nam Salmanticæ dedecori semper fuit quemquam cubiculum ad habitationem annuam conducere: neque hæc in Academia contubernia, quæ sunt in aliis honorifica, æstimantur. Ita viuunt, vt omnes sui iuris esse videantur, & domos habeant conductas ad suam & suorum habitationem famulorum. Dum ipsi domi sunt, togas addunt tunicis talaribus, aut apertas aut ex omni parte conclusas, & multis condiilis sericis earum manicas, & oras in circuitu distinguunt, collaria interiora gausupino eleganter exornant, & à sumno leuiter reuocant per circuitum ad speciem & aspectum illustriorem. His amicti pro foribus esse, lustrare viciniam, domos adire proximas amicorum, rusticari solent & sub dio esse noctis partem aliquam, verno & æstiuo tempore. Atque cum hoc scholastici ornatu sint, cum tam splendido videantur more viuere, vitam agunt scholasticorum propriam, & laborum atque difficultatum plenissimam: qui totos dies, mane, vesperique prælectionibus audiendis ponunt. Nocte qui minus diligentes sunt, eisdem relegendis tres horas continuas à sexta in nonam vsque consumunt, qui diligentes habentur, & nomen scolasticorum adepti sunt, post tres horas ante cœnam litteris tributas cœnati duas, vel sesquihoram nocturnis studiis addunt: neque cubitum eunt, nisi matitunarum precum signo, quod noctis hora duodecima dari solet, audito. Tantum autem studium in litteris & diligentia adhibetur, vt diebus festis res litterarias inter se conferant, iurisconsultorum responsis, Pontificumque decretis explanandis, dent operam domibus ipsis, intra domesticos parietes inuitatitione scholasticorum: qui mutuo seipsos ad huiusmodi litterarias exercitationes inuitare solent. Ita viri euadunt doctissimi. De quibus plura non dicam contentus communibus & vsitatis scholasticorum iocationibus: quas quoniam inter illos communes esse video, non prætereundas fuisse silentio iudicaui.

COMPLVTENSIS ACADEMIÆ.

AVCTORE MELCHIORE DE LA CERDA Societatis Iesu Hispali Rhetore lib. de Apparatu Latini Sermonis.

PERISTYLIVM.

DESCRIBETVR Complutensis Academia, quæ parens bonarum atium, & admirabilis disciplinarum officina celebratur. Quæ cum tria habeat peristylia, in primo sunt musæa studiis, & grauioribus diciplinis dedicata: quæ in hunc modum ædificata sunt, atque constructa, vt ædificum sit amplum, atque altum: cuius in aditu, introitus præpositus est Gymnasiis omnibus duplex, atque vterque visendus, sed præstantior est, qui ad diui francisci sacram ædem spectat: qui cum altissimus sit, & longissimus totus ex lapidibus mirifice politis ædificatus, tum multis & variis picturis, & imaginibus lapideis, antiquo opere & singulari artificio factis ornatus. Infra quẽ, in via statum, quæ scholasticos in Academiam deducit, templum est Beato Ildefonso sacrum, in quo ab Albente cœlo nunquam sacra intermittuntur in vndecimam vsque horam: vt præ frequentatione sacrorum, nullum matutini temporis spatium rei diuinæ non interesse possint scholastici. Atque templum cum mirificum sit, & amplum, tum Academiæ celebritate dignissimum est.

PORTICVS SVPERIORES.

AB illo igitur introitu, qui per valuas maximas datur, pauculos ascendendo gradus lapideos in peristylium cademiæ ingredimur quatuor porticibus ornatum, quibus ædificii superior pars collegarum cubicula continens sustentatur; atque porticus columnis fulciuntur non tam politis, quam crassis admodum, quæ non parum firmitatis ac roboris habent ad stabiliendum, magisque perpetuandum ædificium. Porticus vndique Gymnasiis, & triclinio, ad prandia,

dia, cœnaſque collegarum ampliſſimo, longiſſimoque circundatæ ſunt. Cum quadratum periſtylium ſit, tum lapidibus ſtratum politiſſimis. Gymnaſia huiuſce ſcolæ octo numerantur. Cum autem duo ſint aditus ad has ſcolas, & tabernacula litterarum, vnus ad ædes (vt prædixi) franciſcanorum, alter ad medium ſpectat periſtylium, quod inter maiores, & inter minores liberalium artium ſtudiis dicatas ſcholas interiectum eſt: ſi per illum ingrediaris, à dextra eſt Gymnaſium medicinæ, à ſiniſtra Matheſibus ſacrum: ſi per alterum introeas, à dextra excitatum eſt iuri Pontificio, & à ſiniſtra Philoſophiæ tabernaculum dicatum. Porticus dextra à lateribus continet tria Gymnaſia, inter quæ duo nobiliſſima, celeberrimaque commemorantur; vnum reginæ diſciplinarum omnium ſacræ Theologiæ conſecratum, alterum habet multum celebritatis & honoris, quod in illo bachalaurei, & licentiati ſubeant periculum examinis, quod adeunt ante lauream vtramque conſequendam: atque in iſtud præceptores liberalium artium, atque Philoſophiæ conueniunt ſuis diſputationibus præfuturi. Cum Porticus pateant in longitudinē & latitudinē tantam (capiunt enim quatuor deambulantes ſcholaſticos ſpatio ſuæ latitudinis tranſuerſo) tum picturis multis, & inſignibus decoratæ nitent inciſis ad memoriam rerum ipſarum ſempiternam. Ab hoc Periſtylio datur aſcenſus per duas ſcalas ad cubicula ſuperiora collegarum, & ad Rectoris Academiæ palatia hoi orificentiſſima: quæ quadruplici portu ſuperiore decorantur, & illa ſpectat ad impluuium Rhetoricæ, in quo ſunt duo Gymnaſia, arti benedicendi vnum, & alterum Hæbraicis, & Græcis literis factum: ad quæ per tranſitum, qui nos in ſuum impluuium deducit, quatuor porticibus decoratum ingredimur: in quo Ampliſſimæ ſunt valuæ in diui Ildefonſi per gradus deſcendentibus aditum præbentes. In periſtylio maximo horologium eſt cum Indice horas, & illarum partes, & interualla & deſignans. Nunc ab his ſcholis, per medium periſtylium, ad Dialecticorum, & Phyſicorum Gymnaſia nos conferamus: ſed ſi in hoc medio paululum conſiſtamus, vim & multitudinem admirabimur ſcholaſticorum ex maioribus, & ex minoribus Gymnaſiis exeuntium. Hos videas conſiſtere, & in circulis, & in conuenticulis vſitatis, alios binos, aut ſtantes, aut deambulantes, quæ audierunt relegentes, & conferentes inter ſe: & ob eam cauſam impluuium iſtud vocibus ſcolaſticorum agentium, & diſputantium de rebus litterariis nunquam non

personat. Scholæ minores non minus longo, latoque peristylio, & columnis ornato magnificis, quæ totum superius ædificium, & collegarum cubicula trilinguium sua firmitate sustinent, cum porticus quatuor, & quinque contineant gymnasia, tum in vna theatrum est amplissimum, atque magnificentissimum. Istud quadratum est ex omni parte, totum nitidum atque collucens, siue pauimentum siue gradus illius, siue parietes, atque tectum, denique suggestum velis intueri. Totum enim stratum est tessellis perlucidis atque splendentibus, gradibus circumdatum plurimis, atque tessellatis, quorum summus à cæteris, quos magistri præoccupant suis insignibus, ornate in cohonostandis honoribus litterariis, à doctoribus disiuncti separatique; cancellulis ferreis interiectis magis eminet, atq; præcellit doctorum cuiusque facultatis numero, & dignitate pro sua antiquitate considentium decoratus. Parietes altissimi sunt & incrustati mirabiliter, & coloribus picti venustissimis, fenestris ornati patentibus ad spectandos ludos literarios, & doctorum lauream in hoc orbis gentium augustissimo celeberrimoque theatro deferendam. Cum tabulatum valuis aduersum, à terra non multum excitatum sit ad res literarias hoc in loco exercendas, tum suggestum omnium, quæ viderim, & audiuerim, opere speciosissimo, magnificentissimoque factum est, totum deauratum, & valuis ipsis obiectum atq; oppositum. Tecta laqueata, & auro obducta purissimo, plurimis illustrata artificium ingeniis magnam addunt theatro dignitatem, & conditoris præstantissimi Cardinalis Ximenii celsitatem expressam relinquunt ad posterorum memoriam immortalem. In hoc theatro habentur orationes publicæ, declamant Collegæ trilingues, deferuntur honores literarii. In eodem legationes, quæ à paranymphis id est, â legatis nomen acceperunt, singulis annis obiri solent, & pridie illius diei qui doctorum illustrationi datur, disputationes haberi debent, proponente puero quæstionem, quæ huc, & illuc argumentis trahenda est, & orationem rhetore clarissimo habente de sella magnificentissima, de laudibus vnius viri lauream accepturi: quam consequuntur ridicula dicta, & iacta in nouum doctorem, vt à rebus seriis, & grauibus, quæ antecesserunt, ad iocos & ad ridicula mentes auditorum aliquantulum auocentur, atq; homines exhilarati de theatro ridentesque discedant.

GRADVS LITERARII.

IN eodem denique, ea, quæ sequitur, Domini die, doctoris insignia deferuntur à Decano academiæ, magno plausu & acclamatione, frequentissimo confertissimoque theatro, ipsisque magistris separatim à doctoribus theologis, Iurisperitis, & medicis intra cancellos amplitudine, varietateque incundissimâ consìdentibus. In hoc doctoris honore deferendo multæ res præcedũt & consequuntur risu, audituque iucundissimæ. Habentur orationes, & ad petendam lauream, & ad gratias pro consequuto honore agendas, Decanus autem ad deferenda insigina doctoris vsitatam pronuntiat oratiunculam, distribuntur manicæ, & pecuniæ pro dignitate magistris, atque doctoribus. Doctor nouus cancellos circumiens, vnumquemque magistrum singulosque doctores amplectitur lætus & hilaris, in tantum & in tam honorificum locum adscriptus. Qua laurea donatus reuertitur cum Academiæ Rectore ad maiores vsque scholas, tibicinum & tympanorum cantu personantibus impluuiis omnibus suis insignibus decoratus.

LVSTRATIO DOCTORIS.

NOn omittenda est hoc in loco lustratio doctoris publica, plena honoris, plena ostentationis, quæ diem laureæ antecedit, cum per vias publicas, atque celebriora ciuitatis loca vehitur, si medidicus est, equo mirifice strato visendus omnibus, atque spectandus in habitum fere formamque triumphantis. Nam cum præeant tympanistæ, atque tibicines, illi semper crebro pulsu tympanorum, multo ante doctoris speciem, & aspectum illustrem, totamque lustrationis pompam præcinentes, tibicines suis interuallis, omnibus in locis personantes mirifica tibiarum dulcedine excitant oppidanos, & scholasticos vt ad nouum doctorem, & ad lustrationis magnificentiam spectandam sese effundant, & aduolent, & de suis ædibus, de fenestris, pro foribus spectent. Primum magistri liberalium artium, cum ephestride splendente sui ordinis, ac dignitatis insignibus ornati capita, & pectora clarissimis preeunt. Illis proximi progrediũtur medici decorati pallido, iurisperiti, sacrorumque canonum doctores, rubro viridique

colore, Theologi candido albicantes ornatu procedunt: omnes bini loca omnia præteruehuntur, æquabiliter progressi cum auctoritate summa & illustri mirandaque varietate. Eques ornatu visendo decoratus præferebat signum elatum in sublime, & stemmatibus noui doctoris illuminatum. In media vero pompa, summo apparatu & splendore versicolore amicti veste pueri nitebant, & in equis vecti eleganter stratis parop sides gerentes rotundas, & amplitudine maximâ, & in illis insignia doctoris pulcerrima, venustissimaque, galdro affixa & in circuitu liciis ipsis latissime sparsis diffusisque. Vltimus omnium Academiæ proximus eques consequebatur nouus ipse doctor, aperto capite, pretiosissimo cultu corporis ornatus. Præibant clauarii Academiæ cum clauis argenteis & deauratis: & famuli plurimi equum circumsistebant qui versicoloribus distincti insignibus non parũ habent venustatis, atque splendoris. Hac pompa & splendore à collegio maximo cuncti discedunt. Qua in lustratione cum varietatem tantam & multiplicem ornatum admiremur, magis suspiciemus ordinem hominum equitantium, in quibus iudicia grauitatis, constantiæ, firmitatis, lumina & ornamenta litterarum & totium sapientiæ possumus intueri.

DE COLLEGIO MAXIMO ET RECTORE.

SEd vt vnde digressi sumus, nihil omittendi causa, reuertamur ad scholas maiores; & habitatores maximi collegii, & præfectum illius maximũ videamus: sunt enim Collegæ sapientissimi, litteratissimique, curriculo iã sacræ Theologiæ & suorum studiorũ confecto: qui partim iã doctores sunt, partim ad laureã doctorũ aspirãtes actus iã instituerũt suos: quib. & vniuersę Academię Rector pręest amplissimus, & literis, & auctoritate, & omnibus sapientiæ luminibus illustratus. Cuius magistratus annuus est, & in illius locum alter facta sortitione succedit. Quem videre est amictu collegarum talari, & à fronte epitogio concluso cum focali ab aduerso collo in tergum ex vtroque humero ad imam vsq; vestem delapso cum spira rotunditate mirabili facta ad speciem, & amplitudinem, quem exeuntem de palatio suo multi comitantur officii, & honoris causa: atque illi præeunt, alii subsequuntur: à tergo famulus egregia atque liberali forma laciniam longiorem manu sublatam portat. Semper duo præeunt accensi cũ clauis speciosissimis in humeros impositis; ornantes, de-

es, decorantesque dignitatem & amplitudinem rectoris insignem: qui in statu, in incessu, in oculis & ore auctoritatem Pontificis maiestate dignissimam sustinet. Huius humeris inclinata recumbit Academia vniuersa. Cuius partes sunt gubernare Academiam, cogere doctores ad deliberationes rei literariæ, prouidere rebus Academiæ, obire gymnasia, quærere in præceptores prælegentes: Qui ius & potestatem habet in scholasticos, quocunq; alio iudice solutos ac liberatos. Hi enim scholastici simulatque in Academiam hanc ad literarum studia percipienda venerunt, adeunt & singulos semper annos, anno ineunte, domum secretarii, qui in catalogum scholasticorum illos ascribat: vt prærogatiuis, & immunitatibus Academiæ datis perfruantur. Atque rector improbos carcere, vinculis & suppliciis coercendi facultatem habet, iurisdictionis potestate sibi tradita ex Academiæ sanctionibus. Idem debet edicta proponere cuiuscunque cathedræ, quæ vacauerit, suffragia scholasticorum accipere, & ex numero suffragiorum maiore deferre cathedram, collegia reliqua alere sumptibus, & impensis collegii maximi, stipendia persoluere præceptoribus suis præstitutis temporibus. Denique quoniam omnia munera sigillatim persequi non possumus; proprium est rectoris vniuersæ consulere Academiæ, atque curare inter alia per bidelos, vt suis horis ingrediantur ad prælectionem, & à gymnasiis expletis temporibus prælectionum legitimis exeant præceptores, nec partem vllam temporis amittant: vt pro decessione temporis delectione facta, magist i pecunia mulctentur, tantoq; minus de suis stipendiis accipiant, quanto plus temporis, quod insumendum erat in prælectionibus, citius exeundo detraxerint.

PRAELECTIONES.

NIh l hic opus est enumerare prælectiones cuiuscunq; facultatis, atque disciplinæ, nec plures habentur in vlla nostrarum, aut aliarum gentium Academia. Quotannis duo curricula iniri solent liberalium artium; atque vnumquodque curriculum quadriennum durat. Præceptores duo vtriusque cursus biennio primo quotidie quinquies in gymnasia ingrediuntur. De Theologicis prælectionibus reliquas æstimate, quæ in singulos dies sex numerantur. Atque cum prælectiones Rhetoricæ quatuor commemorentur, & à singulis explicatæ præceptoribus singulæ: quid vnamquamque facultatem hoc in genere, disciplinamq; persequar?

RENVNTIATIO DOCTORVM.

VNum non omittam, quod ad honores licentiatorum (sic illos vulgus appellat) & ad lauream doctorum spectat, quæ dissimili reliquarum Academiarũ more, maximaq; differentia mandatur: & ob eã causam toto terrarũ orbe renuntiationes Cõplutenses pluã atiris habẽtur In reliquis Academiis post periculũ examinis cõmune, si suffragiis doctorum approbatus fueris, lauream honorificam accipies æquandam tamen honore, & gloria sua cum Complutensi gradu: vbi non vnus duntaxat bacchalaureus, sed multi de loco superiore contendunt inter se: & dum quisque æqualibus, & loci celebritate consequuti, superior esse contendit, dici non potest, quantos illi bacchalaurei labores suscipiant, quas exorbeant difficultates, quantis se frangant vigiliis, sæpe in medio cursu, antequam honores laureæ consequuntur, fracti, confectiq; laboribus intereunt. Nam cum examinandi sint & honoribus afficiendi facultatis suæ, ne condiscipulis aliis inferiores sint, ne in mediam coniiciantur turbam, neque sint ex vltimis, vt primum locum deferant, aut secundum, aut saltem renuntientur inter principes, qui laurea decorantur Licentiati, qui ad nouem vsque, aut decem in renuntiationibus numerantur, cum amplius sæpe octoginta lauream accepturi sint: cum suorum ingeniorum & studiorum publice ratio reddatur, & agatur honos illorum, agatur gloria non minus, & existimatio in posterum ad reliquum studiorum cursum, ad contendendos honores sæculi, ad Ecclesiæ sacerdotia cõsequenda: non libros solum & codices legendo, versandoque, sed seipsos in Phisicis, in metaphsicis, in Philosophia, in libris conterunt, & exhauriunt valetudinem: cum in examinis discrimen adducendi sint, & mori malint, quam vllum dedecus & ignominiam reportare cum etiam condiscipulis vnusquisque antecellere omni ratione contendat. Deliguntur igitur Iudices, qui examinatores dicuntur, optimi & præstantissimi de Academia magistri, doctoresque, qui parati præmeditatique veniunt ad rogandum, & ad argumentandum, qui tam subtiliter & acute queunt, tanta vi respondentibus instant, acrius vrgent atque premunt, vt ex concessis ad absurda, & repugnantia compellere bacchalaureos detrudereque contendant: vt nihil sibi prius videatur esse, nec quod magis contendant & enitantur, quam respondentes bacchalaureos in angustias maximas adducere, quam responsa coarguere, quam palam

palam & manifeste, si possent, cōuincere, & ab eo prorsus abducere, quod concesserunt, aut negauerunt. Sed bacchalaurei versare ingenium in omnes partes, huc illucque mentem accurate flectere, hæc concedere, illa negare alia distinguere scienter, eisdem vestigiis insistentes in proposita permanere sententia, eamque tamquam rationi consentaneam, & Aristoteli probatam & ab aliis philosophis acceptam, & suorum auctoritate magistrorum, confirmatam tueri, laudare id temporis omnes ingenium, acumen in cœlum tollere, vim celebrare refutandi, dignos prædicare spectatores, quibus sine controuersia prima deferantur.

DISPVTATIONES THEOLOGICAE.

HÆc si in dialecticorum & metaphisicorum disputationibus tam præclare præstantur, in Theologorum concertationibus, quæ plus habent admirationis, & qui propugnatores sunt & oppugnatores plus etiam ætatis & progressionum in sacra Theologia habuerunt, quorum oppugnatores sunt exquisiti de Academia præceptores, doctores ipsi atq; professores primarii sacræ Theologiæ, lumina & ornamenta sapientiæ, quanto maiorem illi vim & contentionem adhibebunt? quanto acriora difficilioraq; ponent argumenta? quanto magis conabuntur vrgere? Nihil ibi loci est subterfugiēdi difficultates; summo iure & ad viuum omnia resecantur. Propono mihi inter alias Theologię disputationes omniū celeberrimas (quas Complutenses Alfonsinas appellant) quæ vnius diei spatium præoccupant, nunquam puncto temporis à Gymnasio discedente propugnatore, neque interquiescente, nisi horam vnam ad summum ex duodecim, & amplius nullam: quoniam actus si verno tempore concelebrantur, quibus dies longiores sunt; nonne, cum Gymnasium hædera, aut herbis aliis conuestitum sit, & aliquot interuallis interiecta hieroglyphica, & emblemata, versus multi papyris elegantissimis, & grandioribus literis, vt ab omnibus possint de suis stationibus prælegi, exarati de laude propugnatoris, de celebritate Academiæ, qui præses est de suggesto præsidet? nō propugnator in sella sedet in inferiore loco proximo suggesto, & reliquis, qui in suis renuntiationibus numerātur magistris? Oppugnatores suas sedes occupāt pro antiquitate venerabundi, suspiciundique patres, robora & firmamēta Academiæ; in quib' maxime cōsueuit iactare se sacra Theologia illustri

tantorum progressionum scientia, telis argumentorum fortissimis, & acerrimis iaciendis, eorumque rationibus, negationibus etiam, & concessionibus appositissimis. Quemadmodum oppugnatores vnum, & alterum ad labefactandas propugnatoris responsiones obiiciunt & opponunt, vt id totum euertatur progressione antecessionum, & consecutionum, quas aiebat aut negabat, aut distinguebat propugnator, & nullo semper incommodo eorum, quæ sacræ Theologiæ consentanea, & ex libris SS. patrum, ex decretis conciliorum ex Iesu Christi, & sacrarum literarum doctrina præcepta sunt, & exhausta? Sed ago iam propositũ argumentationis, ipsam dico propositionem, assumptionem etiam, atque complexionem, & partes singulas intueamur: videbimus ab argumentorum initio quæstionem discussam & agitatam, susceptas oppugnandi propugnandique magnas partes atq; difficiles, in omni denique conflictu sic vtrunque se gessisse magnifice; vt ille manus respondendi sustinuerit, egregie doctoribus satisfecerit, cumulatè fallaces argumentationes detegendo, celeriter declinando, infringendoque facillime: ne quidquam efficeretur ex his, quæ probare contendebat aduersarius, atque concludere. Atque ita præuidisse consequentia, reiecisse repugnantia, antecessiones & progressiones non oblitum propugnatorem constat, vt per omnem argumentationis decursum magna laus ei tributa, plausus datus non vulgaris fuerit ab spectatoribus, & dignus ab eisdem iudicatus, qui inter viginti viros doctissimos primũ in honorum renuntiatione locum consequeretur. Atque hoc minime mirum videri debet legentibus exercitationem nostram, qui nouerint tam præclarè constitutam Academiam hanc, tam optimus legibus atque institutis temperatam. Ex hac enim in omni scientiarum genere pręstantissimi doctores tanquam ex equo Troiano prodierunt; qui Ecclesias omnes Hispaniarum, atque adeo Pontificum sedes sua sapientia compleuerunt & illustrarunt. Hinc oratores summi, & singulares, qui Periclis similes orando tonuerunt & fulgurarunt. Hinc præstantes Aristotelis interpretes, magistri Philosophiæ pręstantissimi. Hinc Abbates multi, multi Iasones, & Innocentii, multi Baldi, Bartoli, & iurisconsulti celebres Hispaniarum, & insignes. Hinc Galeni, & Hypocrates plurimi, Regum Hispaniæ Medici Protomedicique celebrati. Hinc decora & ornamenta Theologiæ prodierunt, tot patres amplissimi, imagines & simulachra sacrorum patrum expressa: quibus cum aliæ Ecclesiæ, cum omnes Christianorum.

ı ſedes, tum Eccleſia iuſto, paſtorique ſanctiſſimis martyribus ſa-
tam inſigniter decorata, tantum habet dignitatis atque ſplendo-
quantum nullæ aliæ de ditionibus Chriſtianorum imperiorum
ıibus conſequentur vnquam: cum illæ quamquam de nobilita-
le virtute, non tamen de virtute magis, & de ſapientia gloriari
int, quam Academia Complutenſis: quæ plena magiſtris, ple-
octoribus, decorata eſt & illuſtrata doctiſſimis ſapientiſſimiſq;.
d enim inter alia, qui ſacerdotiorum huiuſce Eccleſię reditus re-
it Cardinalis Ximenius, ſanxit atq; ſtabiliuit, quod nulla poſte-
m ætate mutaretur, nec violaretur vnquam: vt ad iſtius Eccle-
anonicatus doctores, ad portionem quamlibet magiſtri Philo-
iæ pro antiquitate vocarentur. Atque hi viri tot ferè magiſtri,
œne doctores, cum ex Academiæ diſciplina prodierint, tam
tantes & admirabiles; tum non pares inſignes ſunt, qui in col-
s tantæ Academiæ alti inſtitutique fuerunt: fuerunt enim ma-
ɔ alia plurima, quæ dicuntur minora, ſubiecta collegia, duo
nmaticorum, quatuor Dialecticæ & Philoſophiæ nauantium
am. Duo alia ſunt, vnum collegarum trilinguium, qui in literis
nis, Græcis & Hebraicis per aliquot annos ſuum ſtudium & la-
m ponunt; alterum & Theologorum, à quo gradus à plurimis
s eſt ad maximum: in quo collegio permixti Theologis alun-
ſedici. Vnum quod regium eſt, & ſi quod aliud fuerit, a condi-
Cardinali Ximenio exſtructum non eſt. Quare ſit in æterna
a conditor Academiæ tantæ Franciſcus Ximenius Eccleſiæ
tanæ Archiepiſcopus, & Romanæ Eccleſiæ Cardinalis ampliſ-
: qui tantam literarum officinam, domicilium veræ ſapientiæ
ntiſſimum, fortunatiſſimam & pulcerrimam doctorum homi-
altricem, parentemque fundauit hanc Complutenſem Aca-
am.

BIBLIOTHECA COMPLVTENSIS.

ɔn oblitus fui Bibliothecam Complutenſem mirificam atque
ingularem Bibliis, quæ in illa continentur, toto terrarum orbe
ratam: quæ omnis generis librorum refertiſſima eſt. Hanc
inalis Ximenius magnis impenſis, Latinis, Græcis, Hebraicis,
ricis, & ad Dialecticam & ad Philoſophiam pertinentibus li-
ſerſit, auxit plurimis iuriſconſultorum voluminibus & ſcri-
edicorum omnium, atque ipſis monumentis ſacræ Theolo-

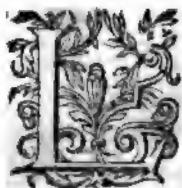
giæ illuſtrauit mirum in modum, Bibliis præſertim ad Græcam Hebraicam fidem reſtitutis per doctiſſimos & vtriuſque lingu petitiſſimos ex diuerſis terrarum partibus ſumptibus maximis intolerandis accerſitos huius Academiæ ſolum illuſtrandæ cau Atque hæc Bibliotheca aucta magis, & locupletata omnis gene varietate librorum, & cuiuſcunque facultatis, atque diſciplinæ a ctorum viſitur, & ab omnibus magis magiſque celebratur. Lib ſub pluteis, foruliſque continentur non ſoluti, ne de pluteis in te ram decidere aut ex manibus delabi poſſint ſcholaſticorum ſ vincti ſuiſque aſtricti catenulis, vt minus detrimenti capian cum tot conterantur manibus, & ab hinc tam multos ann in eodem inhærentes loco. Patet Bibliotheca duas horas matutin tempore & totidem veſpertino: ſi cui prælegendi auctoris auidit alicuius, aut difficultatis inueſtigandæ neceſſitas fuerit allata. quamquam longiſſima latiſſimaque ſit, numquam tamen propt feneſtrarum amplitudinem ipſius luce diei caret ad legendum, ad deſcribendum, ſi collibitum fuerit aut neceſſarium cuiqua tempus vſque claudendi portas ipſas in Bibliotheca permaner Atque hæc ſatis fuerit nos mandaſſe literis de Academia Compl tenſi, pro celeritate, qua feſtinamus ad exercitationis exitum.

CAP. III.

DE REGIA BIBLIOTHECA E MONASTERIO HIERONYMIANORVM Sodalium ad S. Laurentium Eſcuriaci.

IOAN. MARIANA SOCIETATIS IESV Lib. III. de Rege & Regis Inſtitutione Cap. X.

LAVDEM ædificandi noſtra ætate Philippus ſecu dus Hiſpaniæ Rex maximus habeat neceſſe eſt, tu ob alia tota in prouincia ædificia, arces, villas ſuperb ſtructuræ genere, ſed præſertim inſana atque reg ſubſtructione eius templi quod à Laurentio Ma tyre nomen habet. Cuius ſi formam, ſpatia, partes explicarem, op

ræ pr

ræ pretium me facturum putabam. In parte Segobiensis agri, qua se Carpetanis finibus late infert, pagus antea ignobilis, nunc celeberrimus fama situs est, Scorialis ex eo nomine, quod iis locis ferrariam, quales in Hispania vbique occurrunt, antiquis temporibus extitisse quidam suspicantur. Priora eius pagi ædificia rudi opere & male materiatæ erant, nulla elegantia: vt solent Agricolæ incuriosi ædificandi esse, vtilitati magis seruire quam decori. Solum circum sterile ac multo impeditũ lapide, vix vt currui sit peruiũ, vnde maligni prouetus existunt frumenti, vinique prioris aliquanto, maior copia propter pabuli opportunitatem æstiuo maxime tempore, præcipuam aeris temperiem, cum interior prouincia solis ardoribus torreatur. Præterea ex vicinis montibus perpetua niue rigẽtibus, auræ suauissime frequenter spirant, aquæ copiosæ deriuãtur, magnum incolis momentum, agrisque, vt grata oculis niteant viriditate. Supra cum pagum ad occasum mille circiter passus, atque ad radices ardui montis in reducta valle, loco non omnino plano, ingens moles, ac cui nulla veterum miracula comparentur, imposita est Laurentii Martyris nomine, cultuque religiosa, magnis cæmẽtis ad culmen vsque perducta, quattuor & viginti circiter annorum spatio incredibili sumptu & vix fidem facturo, si ad numerum impensa referatur. Præter variam supellectilem, vestẽ pretiosam omnifariam, vasa auro & argento grauia, plena artis, plena ingenii, supra millies ducẽties sestertiũ, hoc est, milliones tres, insumptũ atq; in rationes relatum fama fert. In quadrum vniuersa fabrica descripta est, nisi qua parte ad ortum regiæ pars eminet, craticulæ cui Laurentius est impositus, ad reddendam similitudinem artificioso cõmento nobilis architecti. Longitudine à meridie ad septentrionẽ septingentos viginti pedes porrigitur, ab ortu ad occasum quingentos septuaginta mensura vulgari, quattuor turres ad totidem cæli plagas angulos muniunt, ornantq; specie eleganti magis quã minaci, ab imo ad culmen fenestris pertusæ, pluribus fortassis ęquo, hoc aliis etiã partibus cõtingit. Nimirũ artis id præcepta exigũt: nos inepti æstimatores & rudes ex oculis modo de tãti operis elegãtia iudicam⁹. In tres partes vniuersum opus tribuitur, cœnobiũ monachorũ & Hieronymiano ordine, cui⁹ spatiis dudum fere vniuersæ fabricæ ad Austrũ cõprehẽditur. Ad septentrionẽ musæũ est, tũ iuniorũ eius ordinis Monachorũ, tum externorũ puerorũ, qui regiis sumptib. delectuq;, cõmuni mensa haud pro leui beneficio viuũt, eruditioni destinatũ. Succedit

ad ortum regia ſpatiis ampla, Principis æſtiuo tempore domicilium. Templum his ædificiis omni ex parte circumuentum ſurgit ex media area ſuperbo ſtructuræ genere, fornicato opere auguſtum, ſublimius ceteris. Medio ſecundum lōgitudinem ſpatio, qua mons coniunctus erigitur, ianua pro modo operis inter octo ingētes quidem ſed ſtructiles columnas pāditur: quibus minores quattuor columnæ ſunt impoſitæ, Laurentiique Martyris ex lapide effigies medio interuallo arguta artificis manu perfecta. Ex vtroque latere ſingulæ minores ianuæ in ea fronte eleganti & ipſæ operæ cernuntur, vſibus tum cœnobii, tam litterarii collegii ſeruientes: tametſi præcipuus & communis ad vtroſque aditus alia parte eſt. Ianuæ præcipuæ veſtibulum iungitur quamuis magnam turbā accipere & reddere idoneum. Veſtibulo bibliotheca impoſita, maiori longitudine omnino pedum centum octoginta quinq;, lata pedes triginta duos, libros ſeruat præſertim Græcos manuſcriptos, præcipue pleroſque vetuſtatis: qui ex omnibus Europæ partibus ad famam noui operis magno numero confluxerunt: auro pretioſiores theſauri, digni, quorum euoluendorum maior eruditis hominibus facultas contingeret. Quod enim ex captiuis & maieſtate reuinctis litteris emolumentum? Bibliothecæ parietes elegantes picturæ exornant, artes ingenuas artificioſè exprimentes, cum antiquis comparandæ. Succedit compluuium pedes ducentos triginta extenſum, latum centum circiter triginta, nullis diſtinctum columnis, nullis eminentibus pergulis, niſi qua parte è regione veſtibuli tēplo coniuncta porticus eſt: ad quam ſeptem gradibus aſcenditur ex compluuio, ſex columnis nihilominus in porticus fronte erectis, quibus ſex Reges inſiſtunt, præ ceteris Iudaicæ gentis pietate & rebus geſtis clariſſimi, pedum octodecim ſinguli: quorum capita & manus è candido marmore ſunt, corpora è lapide rudiori, ſed diligenter expolito. Sub hac porticu triplex ianua templi patet, atque ab vtriuſque lateris fronte duæ aliæ ianuæ quibus tum ad monaſterium, tum ad collegium communis aditus eſt: Præterea ad læuam minor ianua, qua in regiam eá parte penetratur. Ergo monaſterium in duas æquas partes diuiditur, prior ad Occaſum quatuor periſtyliis conſtat, quæ vſibus domeſticis deſeruiunt pari menſura: media cochlea ab imo ad ſummum pertinet turris ſpecie faſtigio eminens, multis circum feneſtris accipiendo lumine: quoniam ea parte fontes abluendis Monachorum manibus ſunt, aditusque ad triclinium multo

circum

circum emblemate, sed fictili ex argilla eoque minori gratia variatum, maligno lumine, quippe ex frõte tantum gemina fenestra, neque cum reliqua operis maiestate consentiens (sic nobis quidem est visum.) Parte altera Monasterii, porticibus circumdatum maius peristylium ad Austrum & ortum tenditur, parietes marmorato tectos variæ picturæ exornant, Christi Dei res gestas eleganter explicantes. Pauimentum vario lapide constratum in laqueos eo artificio distinctum, vt serendis herbis relinquantur spatia viridarii ad instar: aqua per tubas irrigua, ex medio fonte, cuius structura templi octanguli similitudine est; intus vario iaspide vestiti, exterius rudiori lapide, quatuor labra pari interuallo adiuncta in quæ aqua ex statuis decurrit, quę circum eam molem sunt positę è candido marmore quattuor Euangelistarum. Eæ porticus ad ducendam pompam deseruiunt, cum è templo egressi monachi ianua laterali statis diebus supplicationes propitiando numine habent. Variæ circum cœnationes, exedra ibi domestici monachi conuentus habent, sed vincit elegantia & amplitudine ea, vbi sacræ vestes seruantur & vasa, ad instar ærarii sacri. Ex parte altera totius ædificii, primum collegium ad plagã Septentrionalem occurrit & ad occasum, musis destinatum domicilium: & ipsum in quattuor modica peristylia distinctum? gemina Monachis, qui litteris dant operam, pueris duo alia data sunt regio delectu & beneficio in id Collegium cooptatis. Surgit in medio Cochleæ alterius ad instar, coniunctusque amplus xystus sustentatus columnis, suspensus fornicibus deambulationi deseruiens, commentationique addiscentium, præterea publicis disputationibus. Regia superest gemina porta ad latus ædificii septentrionali patens, ampla satis spatiis multis circum cœnationibus, variis cubiculis tum Principis habitationi, quo tempore æstiuorum causa loci temperiem secutus, vrbanos æstus vitat, tum in regiæ familiæ vsum. Omni ex parte porticus sunt sustentatæ columnis, impositæ pergulæ. Ex his quæ ad regium Conclaue pertinet, eleganti pictura exprimit pugnam, quæ Ioanne secundo Castellę Rege cum Mauris ad Cranatam comissa à ficu nomen habet, ex linteo amplissimo forte in turri arcis Segobiẽsis reperto: quo arguta pictoris manu tendentium ordo, castrorum loca, insolentes eius ætatis vestes & arma exprimuntur, grata nobilissimæ victoriæ posteritati memoria. In intima regia pone templum, ac qua parte ædificium eminere ad ortum diximus, gynæceum est à virorum oculis sub-

ductum, Regisque ipsius penitioria cubicula. Reliquum templum in medio opere medioque spatio eminet, & ipsum quadrata forma in tres partes descriptum, quæ columnis ex ordine fulciuntur testudine imposita. Duo priores eius molis anguli totidem turribus muniuntur, quæ nigro tectæ lapide sunt, medium fastigium testudinis turris tertiæ ad instar, candido lapide nitet, gratum oculis spectaculum, præsertim è vicino monte. Additur quadratę areę ipse aditus templi spatium inter primas duas turres, cui odeum est impositum, vbi monachi noctu atque per diem frequentes cantu diuinas laudes celebrant insigni apparatu & cæremonia: vt est ea natio hominum prę ceteris in eo genere diligens & attenta. Sedes è vario ligno, Hebeno, Hacana, Buxo, Carba, Cedro, Nuce, Terebintho, sunt factæ eleganter colorum iucundâ varietate nigri, rubri, candidi, vndantisque flaui. In summa odei fornice beatorum ordines & gaudia, & sedes elegantissime sunt depictæ, & ipsæ grata admiratione intuentium oculos aptæ detinere. Adduntur quadrato duæ viæ, ab vtroque latere ad eas ianuas desinentes, quibus ex Monasterii amplo peristylio atque ex regia aditus est, libera ex omnibus partibus commeandi facultate. E regione præcipuæ ianuæ sacellum maximum araque præcipua obiicitur: quibus perficiendis videatur ars cum natura certasse, seipsam vicisse. Ad aram vario lapide rubro & viridi structam octodecim gradibus ascenditur nihilominus: quibus infimis Regum busta sunt, superius parui recessis quattuor, rubro iaspide vestiti vario pauimento: vnde Princeps sacris operatur sine principali apparatu, nullo regiæ cortinæ, vti moris est, antistite. Totius templi pauimentum ac sacelli præcipue tessellato opere lapides, vario colore atque in laqueos elegantur dispositi exornant. Quod præcipuum & maximum operis miraculum, & maiori esset eloquentia explicandum, ne tenuitate ingenii perderet gratiam, suggestus imaginum aræ impositus, columnis octodecim haud exiguis continetur, è rubro seu fuluo lapide, venis candidis, notis flauis, quæ columnæ in quatuor ordines dispositæ in hunc modum sunt: senæ columnæ in primo & secundo ordine cernuntur, in tertio quattuor: in summo fastigio Christi Dei cruci affixi effigiem duæ columnæ complectuntur. Ex eadem materia viridique lapide recessus & scaphæ accipiendis statuis: triglyphi, proiecturæ, teniæ, meropæque sunt suis singulæ locis aptæ in speciem frontis

elegantis

elegantis ædificii omnibus numeris seruatis. Media spatia æreæ Diuorum statuæ auro inductæ, aut elegantissimæ tabulæ implent. Atque in imo opere geminum sacrarium templi ad instar fornicati alterum in altero, vbi Christi corpus in achate includitur, Iacobi Trezzi Itali nobilissimi statuarii atque cum antiquis comparandi marmora dolandi scientia, opus præclarum. De quo plura dicere religio prohibet, ne elegantiam artificii culpa ingenii deterare videamur. Sed maius tamen sacrarium rotunda forma altitudine pedum sedecim, varii iaspides deaurato ære vincti constituunt: ambiunt octo columnæ ex fuluo lapide, venis albis, notis rubris distinctæ, adamante ob duritiem dolatæ, duodecim, æreæ Apostolorum statuæ apto ordine auro inductæ In summo fastigio globi forma iaspis collucet sempedali ferè magnitudine. Minus sacrarium iaspis item sed auro & argento inclusus componit, Smaragdus distinguit, atque in culmine eminet nunquam par, claudit fornicem topacius, vincitur tamen materiæ nobilitas & pretium ceditque arti, vtriusque tabernaculi ianuæ è christallo est, interiorem etiam artem & elegantiam oculis repræsentans. Multa circum altaria, omnino ad octo & triginta cœlestium nominibus erecta tabulis conspicua excellentium artificum illustria monimenta ex Hispania, Gallia atque Italia, nostræ & prioris ætatis. Quod caput est cœlestium exuuiis, quæ ex omnibus locis eo quasi ad præsidium confugerunt incredibili numero & sanctitate, religione plenus locus: plenus numine est. Philippi Regis pietatem omnibus seculis prædicandam ostendit. Iis exuuiis cineribusque cultu religioso conseruandis, gemina sacraria sunt destinata; duorum laterum templi vtramque caput: sed finis dicendi esto. Vniuersum opus ex quadrato lapide est, simplici tamen atque rudi maiori ex parte ad minuendum sumptum, festinandam fabricam prudenter excogitata ratio, tribus fere coenaculis sublatum, plumbo & nigro lapide tectum. Ad Austrum & ortum viridario cingitur herbis odoratis atque floribus, in ordinem apta mensura dispositis areis: sub quo maiora spatia serendis arborib. perpetuus murus & humilior includit. Ad occasum atque septentrionem platea ambit constrata lapide haud angusta, nimirum ad septentrionē centum quadraginta pedes latitudine patet, ad occasum qua præcipuus aditus panditur, pror-

ſus ducentos menſura vulgari. Multa alia ædificia adiuncta ſunt in iuſti oppidi modum, de quibus dicere nihil attinet. Sed vnde tamen ad veterem pagum via molliter decliuis ducit, ab vtroque latere vlmorum duplici ordine conſita, qui prohibeant ſolis radios per æſtatem, ad maiorem commeandi facultatem vtrinque in alterum partem.

IOAN. PABT. CARDONÆ EPISCOPI DERTOSANI.

DE BIBLIOTHECA REGIA S. LAVRENTII in Hiſpania Conſilium.

VAMQVAM non nego, Bibliothecam, præſertim Regiam, & multitudine, & varietate librorum nobilem eſſe oportere: debet tamen illa bonitate eorundem, & raritate aliis omnibus præſtare. itaque illam maxime librorum Hebræorum, Græcorum, & Latinorum vetuſtas commendabit. ſed & aliarum omnium linguarum libri in eam recipientur tam papyro, quam charta, & membrana, quaue alia in materia deſcripti.

Cum autem conſtet ex veterum auctorum, qui ſuperſunt lectione, alios præterea innumerabiles ſcripſiſſe quorum libri intercidiſſe creduntur, nota habere eorum nomina oportet: vt ſi quid eorum ad bibliothecæ præfectum perferetur, minime negligatur.

Neque vero ii tantum libri colligi debent, qui numquam antea ſint impreſſi; ſed & qui iam excuſi ſunt, ſi quæ ſint eorū exempla vetuſtiora, præſertim manuſcripta. Accidere enim ſæpe videmus, & magno reip. litterariæ incommodo experimur, vt inter imprimendum quædam vel omittantur, vel addantur, vel in peius mutentur, librariorum vel incuria, vel audacia, vel malitia, & animi peruerſitate. Hæc igitur peccata librariorum, & fraudes diligenti veterum librorum collatione deprehendentur, & loco, quem male occuparant, pellentur & ſuus illis nitor, ſua mens reſtituetur. Quod nuper factum eſſe in ſcriptis D. Hieronymi videmus Mariani Victorii opera, & diligentia; cui ſanctæ memoriæ Pius V. Pont. Max. eam prouinciam

a mandarat. Similem quoque operam Iacobus Pamelius in iani, & Cypriani libris nauauit: sed alii plerique auctores sa- rofani hac potissimum ratione adhibita quotidie emendan- certe non est certior alia ratio emendandi. Quod ego quoq; i volui in SS. Hilarii, & Leonis Papę operibus, quorum octin- amplius locos restitui in pristinum nitorem, & dignitatem. a autem hinc vtilitas ad omne genus litterarū emanet, quam- res fructus inde capiantur, neminem ignorare arbitror, qui habeat gustum doctrinæ elegantioris: quæ contra ea vna cta detrimenta litteris importentur, nemini debet esse ob- . nam si in contractibus ciuilibus vnius nominis suppositio s priuatorum ita perturbat, quid in studiis litterarum fiet, si rorum deprauationi occurratur? Si Hippocratis, si Galeni id medici manus veniant inemendata, & exempli caussa, in vnius drachmæ venerint plures, librarii errore, quove alio riculum certe erit, ne medicus imperitior pro vna plures iu- ni drachmas, & præscribat, atque ita ægrotum è medio tol- l autem si in iure ciuili, si in Pontificio, si denique in libris di- em cōmittatur? certe remp. omnem, & religionem turbari esse: præsertim cum hæretici id vnum moliantur, & sua e somnia typis mandent, confundantque ea, & inculcent li- erum auctorum, & sanctissimorum; quo & nobis ea fraude, ris imponant. Quæ mala vt ne accidant in posterum, aut vt serpentibus medeatur, est valde prouidendum, ab eo præ- lege, cui & iure optimo, & omnium consensu Catholici no- fertur.

vero librorum non pretium idem, & æstimatio erit. certe e- m auctor sua manu scripserit, omnibus aliis est præferen- o etiam loco habendus is, quem non auctor quidem scripsit, criptum tamen ab alio ipse emendauit. Secundo loco erunt empla. & sic deinceps vel pluris, vel minoris æstimabuntur poris prærogatiua. Neq; vero ideo velim reiici alios omnes thecæ Regiæ præfecto. nam & multos libros videmus ma- em recenti descriptos, multo tamen aliis puriores, & inte- quod sint exempla priorum, & probatissimorū, vnde quasi us emanarint. pateat his igitur etiam aditus, sintq; vnius li- pla plurima. Iam vt verum sit (vt certe est) libros describen- uari; illud tamen negari non potest, plerisq; in locis veram

ſcripturam retineri, aut certe veſtigia quædam illius adumbrar
quo fit, vt cum antiquiores ſint pluribus locis meliores, tamen al
cubi male affecti cum ſint, recentiorum ope ſæpe adiuuantur: pra
ſertim ſi quæ eorum litteræ obſoleuerunt, vt niſi lumine hinc ac
cenſo perpetuis tenebris damnentur.

In libris manuſcriptis, qui recipientur, antequam in Bibliothe
cæ vincula coniiciantur, additis principio eorum aliquot pagini
curabit Bibliothecæ præfectus, vt nomen auctoris, ſi de eo conſta
bit, adſcribitur grandioribus, & elegantioribus litteris Græcis,
Græci erunt; Latinis, ſi Latini: præterea argumentum, de quo agi
tur; quæ ſæpe in manuſcriptis deſiderantur. Vtile etiam erit, lecto
rem admonere, ſi quid in volumine aut deſit, aut ſuperſit, loco dil
genter notato. Quod ſi volumine eodem diuerſorum auctorum l
bri erunt, id quoque animaduertetur: etiam ſi integri non ſint, ſe
particula quædam eorum. Idem etiam obſeruabitur, ſi eiuſdem au
ctoris diuerſa opera eodem volumine continebuntur. Neque id fie
ri negligenter oportet, quaſi parum referat, paginæ vnius mentio
nem non feciſſe, cum paucorum etiam verſuum, atque adeo verbo
rum animaduerſione vberes ſæpe fructus percipiantur: atque i
nonnumquam intelligatur, quod in magnificis, & ingentibus alio
rum voluminibus eſt nequidquam quæſitum.

Iam vero intellecto animo Regis librorum colligendorum,
ſtudio honeſtiſſimo reip. litterariæ iuuandæ, Principes multi & H
ſpani, & exteri, multique etiam homines eruditi glorioſum puta
bunt, libros rariores, quos nacti fuerint, ad regem mittere. quibus l
bris folia quædam præponentur, in quibus epiſtolæ deſcribantur a
Regem miſſæ: vnde intelligi poſſit librorum raritas, auctor, vnde ſi
è qua regione, & Bibliotheca. Quoniam autem fieri poterit, id quo
legimus Ptolemæo Regi accidiſſe, vt gratiæ Regiæ magis aucupan
dæ cauſſa homines mentiantur, & falſo inſcribant nobiliſſimis au
ctoribus, quæ ſunt aliorum; de ea quoque re iudicabitur à Biblio
thecario adhibitis eruditis.

Ad codicum autem quod attinet vetuſtatem certius deprehen
dendam ratio hæc poterit iniri: mandabitur prouincia ſtudioſo cui
piam, & antiquario, qui aſſidua membranarum, codicum, lapidum
& nummorum veterum lectione & inſpectione notatas habeat va
rias litterarum formas, pro temporum varietate, & vſu earum diſſi
mili: quique poſſit ætatem coniicere prudenter. is librum conficie
eiuſ

i characterum in ætates distinctum diligenter, & cuique
s tribuet characteres: vt horum comparatione facta facili-
liotheca de cuiusque codicis ætate certius possit iudicari.
nificationes litterarum & singularum, & complexarum eo
dscribentur: item notæ ponderum, & numerorum. idque
ne modo, verum etiam Græce, proque aliarum linguarum
. Qui etiam labor magnum afferet adiumentum legendis
onumentis. Quamquam hanc certe prouinciam non vni,
ous mandari velim.

niam autem sunt homines quidam in Hispania eruditissimi
literarum assidue occupati, quiq; aliquid semper vel com-
ur, vel scribunt; neque tamen commentationes suas, aut
es vmquam edant, quod vel eas poliendo superbissimo au-
icio nunquam satisfaciant; vel pudore quodam, & mode-
diti quamquam probent, domi tamen contineant: vel, vt
am impediat, non sunt iis facultatibus, quæ possint suffice-
bus librorum imprimendor. horum igitur vigiliæ, & lucu-
s ne pereant, valde est prouidẽdum; & curandum, vt in Re-
liothecam comportentur. Certe multa latere in angulis sci-
aibus sunt Martini Aialæ Archiepiscopi Valentini, Antonii
i, Archiepiscopi Tarracon. Didaci Couarruuiæ Episcopi
sis, Michaelis Thomasii Episcopi Ilerdensis, Petri Ciaco-
i Gomezii, Alfonsi Salmeronis, Achillis Statii, Sepuluedæ,
ed & eorum qui nunc viuunt, Bened. Ariæ Montani, Petri
Nunnesii, Io. Baptistæ Perezii, Io. Bap. Monlorii, & alio-
orum corpora non tam cibis, quam studiis animi aluntur.
autem & ad studia prouehenda, & ad illustrandam Bibli-
conducet, si descriptionibus ea multis, variisque ornabi-
aliæ sint rerum cælestium, aliæ ventor. aliæ orbis terrarum,
inciarum, aliæ vrbium, & oppidor. aliæ insularum, a-
ationum: præterea quædam vasorum. quædam vestium,
machinarum, quædam armorum, aliarumque rerum, &
atorum. erit autem in primis Hispania coloribus variis ele-
e descripta. sed & Romæ antiquæ, & Hierosolymorum suæ
criptiones.

ie vero alienum est à Bibliotheca præsertim Regia, vt do-
ominum imagines in ea collocentur, Hispanorum præci-

pue,qui olim floruerunt. Quoniam autem ea nō Regis cuiusuis est, sed Philippi nationum omnium consensu Catholici, principem sibi in ea locum vindicabunt Hispanorum eorum imagines, qui sunt insignes litteris,& sanctitate.

Habeat prӕterea Regia Bibliotheca varia genera globorum tam cӕlestium,quam terrestrium, & omnia Mathematica instrumenta, & sphӕras tam communes, quam quӕ confectӕ sint ad Grӕcorum normam: neque in iis desit Aratea ad Arati Phӕnomena intelligenda vtilis,& necessaria. Sint quoque clepsydrӕ,& alia genera horologiorũ minus vulgaria in Bibliothecӕ atria diuisa, & distributa. quorum quidem nobilius sit primo in atrio vsui toti Bibliothecӕ futurum.

Quoniam autem numismata,& lapides antiqui ad historiam,Cosmographiam,& emendatam scribendi rationem magnam afferunt vtilitatem, iis quoque colligendis opera dabitur, vt in atrio Bibliothecӕ claro,& illustri collocentur. Poterunt autem lapides intra atrii parietes ipsos locari, vt sint parietum partes. ita enim neque erunt impedimento, neque tam temporum iniuriӕ obnoxii: multoque magis erunt vsui, & commoditati. Veteribus autem nummis armaria fabricari eodem in atrio oportet: & claues eorum,& custodia antiquario earum rerum intelligenti commiti. qua re fieret, vt multi eius generis multa ad Bibliothecam comportarent ex tota Hispania: atque ita paullatim quidquid est in ea antiquitatis,in Bibliothecam Regiam quasi in litterarum & antiquitatis emporium conflueret.

De situ autem, & forma quӕ conuenit Bibliothecӕ, multos scripsisse puto: itaque scribere de iis supersedebo. neque solum ob hanc caussam, sed ideo quoque, quo S. Laurentii ӕdem lustrarim numquam, ac ne viderim quidem. neque enim placet scribi ea, quę sint minus explorata,pręsertim ad Regem. Verum illud tamen cogitandum puto, coniungine plane debeat cum ӕde S. Laurentii Bibliotheca,an seiungi,ac seorsum ӕdificari.

Porro quod ad librorum ordinem spectat, & dispositionem, mihi quidem videtur talem esse oportere, vt non doctrinӕ cōfundantur, & inter se permisceantur: sed rerum quę tractentur habita ratione,ad idem argumentum, qui pertineant libri congregentur; vt vno quidem loco sint Medici,alio Mathematici,alio Theologi, alio qui ad studia referuntur ea,quę humaniora appellantur. Iam qui ad

ean-

idem artem, scientiamve pertinebunt, ita præterea distinguen-
,vt principes quasi familiam ducant, interpretes sequantur. Ex-
pli caussa, in Medicina præferetur Hippocrates sua ipsius lingua:
:ipient illum Græci eius interpretes temporum ordine seruato.
:que vero illud displiceret, vt Græcis Latini supponerentur ordi-
inferiori ad studiosorum laborem leuandum. velim enim Bi-
othecam linguis ita distinctam esse, vt ea distinctio nullam exhi-
at molestiam studiosis: quod in Regia fieri commode poterit in
ita copia librorum. quid enim prohibet, in ea Bibliothecæ parte,
æ Latinis libris assignetur, Hippocrates esse aliquot Latinos; vbi
:em Græci seruentur, Hippocrates Græcos aliquot, & totidem
tinos in ordine inferiore? Sic quoque in Theologia Bibliis dabi-
· primus locus: quis autem in Bibliotheca Regia eum locum in-
lcat Regiis? itaque exemplum Bibliorum Antuerpiense Regiæ
pographiæ in Regia Bibliotheca iure primum locum tenebit
:mbranis impressum: postea sequentur commentarii eorum, qui
nporibus Apostolorum fuere propinquiores: tertio loco erunt
qui præcepta posteris intelligentiam sacrarum litterarum tradi-
runt; qui genera locutionum sacrarum obseruarunt, & lingua-
m proprietates, & alia generis eiusdem: vt est apparatus Ben. A-
: Montani. quarto loco ponentur, qui historiam ecclesiasticam
nscripserunt: quincto autem ii, qui aduersus hæreticos disputa-
nt: deinde concilia omnis generis, siue generalia ea sint, siue pro-
ia nationum, siue prouinciæ vnius, siue quæ synodorum nomine
oprie intelliguntur. hæc scholastici auctores consequentur. scho-
ticos proxime sequentur ii libri, qui cærimonias, & ecclesiæ ritus
seruent. neq; vero omittentur ii, qui sanctorum res gestas, & vitas
rscripserunt.

Neque vero illud omittendum, atria quædam esse debere in
teriore Bibliotheca, intra quorum parietes armaria sint spatiosa,
ii libri magni pretii repositi diligentissime, litteris vetustate eua-
:scentibus, ne adsidua contrectatione deterantur, planeq; interci-
int. sed & serica quidem interponi vtile erit, ne sese paginę contin-
int, & conterant contactu.

Vbi etiam custodiri ea oportebit quæcumque iurisdictionem,
ius Hispanum complectentur: seu sint ea Hispaniæ totius com-
unia, seu prouinciæ, & partis propria alicuius. sed & Pontificum
iuilegia hic concludentur. Quæ quidem omnia non patebunt cu-

iuis; sed iis, quibus permiserit Bibliothecæ præfectus. quod Rom
fieri vidimus in Vaticana.

In primo autem atrio Bibliothecæ, quod erit populare, & fre
quentius, loco oportuniore, & editiore mensa cum scamnis erit, qu
commode capere possit quattuor scriptores: & ante virgæ quædam
ferreæ transuersæ; quarum neque crassitudo, neque multitudo es
possit impedimento iis, qui erunt in atrio. oportet enim eos, qu
describent, expositos esse, & patere omnium oculis. quibus etiam
conueniet custodem aliquem assidere, ne qua fraus fiat, neve libr
contrectatione damnum aliquod importetur.

Quod quidem caput postulat etiam illud, quod est summe, d
ligentissimeque cauendum: vt scilicet nemini vlla ex caussa cop
fiat, extra Bibliothecam librum aliquem exportandi. nam si cuis
mel id detur, alii exemplum secuti, erũt importuni, ac molesti: sic
ipso tempore paulatim alii idem impetrabũt; & vel à libris ipsis pa
ginas aliquot eximent, vel ipsos etiam auertent, custode vel corru
to, vel oblito.

Atrium vnum quoque esse conuenit libris recentiorũ auctor
recipiendis, qui adhuc viuant, aut è vita paullo ante excesserint.
certe sunt homines honoris, & gloriæ ita appetentes, vt si quid ec
derint, id in hoc atrio legi, & haberi cupiant vehementer, & rep
ni curent ambitiose; hinc sibi & nominis immortalitatem, & libr
auctoritatem quasi augurantes. Neque vero liceat eos in alia atr
transferre: & ei, qui ausit contra facere, siue auctor ipse erit, siue c
stos, siue alius quispiam, pœna certa constituatur. Neque vero v
deo, cur libri huius atrii perpetuis tenebris debeant damnari, vt
in Vaticana: pateat etiam illud studiosis habeantque auctores h
saltem præmium suarum vigiliarum.

Esse præterea aliud atrium oportet commodissime diuisur
valdeq; instructum mensis, armariis, vbi sit copia optimi atrame
ti, minii, & humorum alterius coloris: item membranæ, papyri,
librariorum alia instrumenta: vt si qui libri sint compaginandi,
... describendum antequam vetustate plane euanescat, si form
arum renouandæ, si quid assuendum, id fiat non ab imperit
... emere: sed ab eruditis, & magna animi attentione, arteq; adhil
..., & moderatione: alioqui enim multo melius fuerit non atting
...m vna litterula in alterius locum succedente, possit sententia a
...ctoris in deterius commutari, atque ita corrumpi.

Si

[redacted]

Siue autem scamna, quos pluteos appellant, in Bibliotheca e-
nt, siue armaria, habebunt suos indices librorum quicumq; in illis
cati fuerint: & eos vel fixos ita, vt immobiles sint, vtpote binis cu-
sq; plutei lateribus, & armariorũ singulorũ foribus adglutinatos;
:l in tabellis mobilibus, & appensis diligenter notatos. & quidem
alim tabellas appendi, vt si qui libri priori numero vel accedunt,
:l decedũt, possint in indice, & tabella commodius vel adscribi, vel
:leri.

Iam vero in primo Bibliothecæ ingressu indices quosdam esse
portet generales, Hebræos, Græcos, & Latinos, & aliarum
nguarum: qui libros omnes complectantur, quicumq; in Biblio-
ıeca Regia erunt, notato diligenter atrio, loculo, & numero cuius-
ue libri: aut certe librum aliquem litterarum ordine digestum, qui
tulum præ se ferat librorum Regiæ, & catholicæ Bibliothecæ S.
aurentii.

Sed & alioes indics esse oportet, non, vt superiores, literarum
rdine distinctos; sed rerum, quę quoque in libro tractantur, varie-
ıte. Exempli caussa, qui auctores sint in Bibliotheca, qui scripserint
e sanctissima Trinitate, & quo illi loco sint, diligentissime notetur:
militerque de aliis rebus. præstat tamen librum componi ea de re,
ui constet chartis pergamenis: futurum enim est, vt multorum
ıanibus teratur. Erit autem hoc opus vtilissimum, & commodissi-
ıum etiam in primo statim ordine librorũ Bibliothecæ. neque ve-
ɔ tantũ totius alicuius operis mentio in eo fiet, sed & pagellæ vnius,
uæ sit eiusdẽ argumenti. Oportet autem Bibliothecæ præfectum,
tq; adeo custodes ipsos sæpe hunc librum versare, habereque au-
torum nomina in digitis tamquam in numerato; vt hominibus
ruditis responderi possit, qui, ne longo itinere frustra tempus te-
ant, per literas prius quærent, sitne hic, an ille liber in Biblio-
ıeca.

Neq; vero in Bibliotheca tantum sint hi indices librorum Re-
iorum, sed, & aliorũ qui in aliis Bibliothecis reperiuntur: vt in Ve-
ıeta, Florentina, Romana quę est in Vaticano; itẽ in Regiis aliis Bi-
liothecis, quæ sunt vel in Gallia, vel in Vngaria Matthiæ Regis,
el alibi aliorum Regum: sed & priuatarum, propriarumque Biblio-
hecarum indices colligendi: vt Augustanæ, quam mercatores
uidam confecerunt; Siculæ, quæ fuit Archimandritæ; & aliarũ vt
Antonii Augstini Archiepiscopi Tarraconen. Ben. Ariæ Mon-

tani, Francisci Turriani. ex quibus omnibus indicibus componi vnum quasi corpus oportet, ampliore margine relicto; vt commodissime adnotari possit è regione, qui eorum iam sint in Bibliotheca Regia, qui desiderentur. Atque hic quidem Bibliothecarum commentarius proxime Regiæ Bibliothecæ commentarium collocabitur.

Pontificiam tamen priuatam legem impetrari oportet, qua liceat Regibus Hispaniæ habere in ea Bibliotheca eos libros, quibus est aliis omnibus interdictum vel à Pontificibus, vel ab Inquisitoribus: dum in loco publico Bibliothecæ nō sint, sed secreto; neq; liceat eo cuiquam accedere, non prius facta potestate ab Inquisitore generali propria, & speciali.

Sanctione etiam opus est Pontificia, quæ grauissima quæq; interminetur iis, qui clam inde librum abstulerint, foliave exemerint, corruperintve data opera. accedat præterea Regia constitutio, quæ eadem de re diligentissime, seuerissimeque caueat. Quæ constitutiones in loco publico Bibliothecæ proponantur in ipso statim ingressu.

Illud præterea Regem pro maiestate sua prouidere conuenit, vt sit habitationi locus, in quem se recipiant, & commode esse possint ii, qui ad Bibliothecā se cōferant libros veteres aut descripturi, aut cum impressis collaturi. neq; enim honestum est, virū aliquem litteris, & doctrina excellentem cum eo venerit, tectum non habere, quo se recipiat, & vbi esse tam diu possit, quam diu descriptioni, aut emendationi operam dat assiduam. Multi quidem sunt anni ex quo Romæ Decretis Gratiani corrigendis opera nauabatur, quod mire id corruptum fuerit. ad eam autem rem missi sunt à Gregorio Pontifice Romano cum mandatis, qui inspicerent concilia quædam antiqua Bibliothecæ Regiæ S. Laurentii. neque sane ea opera vana fuit: tum quia in ea Bibliotheca concilia eiusmodi inuenta sunt, quæ nos Romæ minime habebamus; tum quia, quæ ibi erant manuscripta, visa sunt melioris notæ, & scripturæ purioris, quam quæ impressa habemus. Nunc quoque apud exteros antiqui Patres maximo studio, & opera pristinæ suæ scripturæ restituuntur: neque dubium est, quin ii, qui in hoc studio honestissimo versantur, postquam cum iis exemplaribus, quæ habent, impressos eorum auctorum libros contulerint, huc se ad Regiam Bibliothecam conferant vltimam manum laboribus suis impositur. neque hi tantum,

sed

& alii, qui his studiis delectabuntur, ad hanc Bibliothecam, asi ad quoddam emporium antiquitaris, & eruditionis cōfluent: ici illi quidem, verum præstantes doctrina viri. His igitur locus nstitui debet; in quem se commode recipiant sine vlla mercede. n quod & alia attinet victui necessaria, sua eos pecunia compae oportet: aut ea de re pacisci cum iis, quibus domus eiusmodi ræ erunt. Atq; hos quidem inquilinos oportet esse homines non aros, & sordidos, quique artificio quodam hospites pecuniae ingant. Quoniam autem multi specie quadam virtutis, & studion non tam famam aucupantur, quam victum quæritant, mandaeam curam Rex alicui: isq; eos viset, deq; laboribus eorum, stus, & vitæ instituto cognoscet.

Dubium autem non est, quin toti Bibliothecæ præfici vnus beat, quem *Bibliothecarium* inde appellant. eum eruditum esse ortet, & bonarum litterarum in primis studiosum; & prudentia adam singulari in scriptis veterum cognoscendis, & inter se dilicandis. neque sane parui referre puto, quem Rex ei muneri prçiat; solent enim hi, vt plurimum deinde præstantissimi euadecum enim iam antea eruditione præstent, si accedat deinde asuitas quædam studiorum; quod necesse est in tanta librorum pia, & varietate, ac litterarum amore; incredibilem quoque fieeruditionis accessionem erit necesse. id quod Augustino Euguno nostra ætate accidisse scimus: qui cum multiplici iam antea iditione esset, Vaticanæ deinde Bibliothecæ præfectura tantos litteris progressus fecit, quantos fecisse ex scriptis illius intellint eruditi. sed & Gulielmus Sirletus antequam in amplissimum irdinalium collegium cooptaretur, Bibliothecarius Apostolis erat; eoque etiam vsque ad extremum vitæ spiritum functus . Oportet autem eum, quem Rex suæ Bibliothecæ præficiat, in nore esse; & non in angulis, sed in luce hominum etiam versa- & ab ipso Rege præmiis ad maiora etiam excitari, præsertim hoirifice functum ea præfectura. nam si is in ecclesia sua mansisset, mque & concionando, & docendo ita iuuisset, vt non eum oræ suæ pœnitere deberet, & à Rege præterea præmium speraret; æ caussa est, cur præsentem operam Rex ipse aspernetur, quæ illi nauata ab eo, qui patriam, aut ecclesiam, aut vtramque sil reliquit, vt illi inseruiret? Quod non ideo dicitur à me, quasi mentem veniat hoc de te, Philippe, Regum, qui sunt, quique vm-

quam fuerunt, potentissime, & liberalissime, subuereri: sed quia cum hæc ad te scribantur, posteris etiam scribuntur, quamquam enim à me tenui huic operi immortalitatem non possum polliceri, libet de tuo nomine, cui hoc inscribitur, eam augurari.

Conuenit autem, vt huic Bibliothecæ præfecto custodes omnes, & alii ministri subiiciantur. Custodum partes erunt, in atriis Bibliothecæ deambulare quotquot horis studiosis ea patebit, & diligentissime cauere, ne vllum vmquam atrium sine custode sit; & inspicere eos, qui legent; multoque etiam magis illos, qui aliquid describent: ne quid damni codicibus afferatur, aut labe aliqua vitientur, aut quo alio modo fiant deteriores. Præterea curæ iis erit, Bibliothecæ fenestras aperire, & claudere pro diei, & temporis ratione, ventique & solis: quæ sunt duæ librorum pestes, si negligantur.

Et quidem patere Bibliothecam satis est tribus horis antemeridianis, nisi si industriæ, & eruditionis cuiuspiam habita ratione ei priuatim à Bibliothecario concedatur, etiam ibi post meridiem esse: clausa tamen ianua, & præsentibus minimum duobus custodibus.

In hieme primo tantum in atrio loco commodo, & editiore prunæ erunt: quæ extra Bibliothecam, non in ea accendantur, appositis iis lignis, quæ nihil, aut parum edant fumi: qualia dicuntur à Græcis ἄκαπνα. quod fieri vidimus in Pontificia Bibliotheca Vaticana.

Iam vero è Bibliothecæ ministris vnum esse oportet Græce, Latineque non mediocriter eruditum, qui bene cognitos habeat codices earum linguarũ: nam quod ad libros Hebręos attinet, Chaldæos, & Arabicos, poterunt Rabbini accersiri. Sunt autem Romæ quidam eorum, qui iam Dei Opt. Max. benignitate, Christo nomen dederunt, pieque & honeste viuunt: vt est Andreas Iulius, & Paulus, & alii Romæ notissimi. Accersendus etiam qui Persicam calleat, & Turcicam, & alias pergrinas. & certe est Stephanus quidam à pueritia apud Selymanum educatus, quique apud illum multum gratia valuit: is in pugna nauali, cum præfectus esset duabus triremibus, captus est, Regioque stipendio nunc Neapoli sustentatur; qui esset huic muneri non ineptus opinor: certe maiori vsui, quam est Neapoli, apud Regem esset, propter peritiam, quam habet singularem rerum Turcicarum.

Hos

Hos Bibliothecæ miniſtros multas ob cauſſas (quas, quia ſunt promptu, omitto) ſacerdotes eſſe oportet; aut populares, quos ꝛos appellant. vt autem ſit vnde honeſte, commodeque viuant, ſſent eccleſiæ reditus, & fructus quidam Bibliothecæ Regiæ creſcere ſine cuiuſquam querela, obitu ſcilicet quorundam; quo- ſunt in Hiſpania & ſummæ, & pinguiſſimæ dignitates. quis enim eri de eo iure poſſit, quod cũ decreſcat dignitatibus, nullo prope nno earum, tamen iis accreſcat, qui ſeſe totos Regi ſuo, ſtudiis erarum, & eccleſiæ mancipant?

Bibliothecarium Regium in orbe viuere oportet, & in luce minum verſari; vt & audire, & intelligere multa poſſit, quæ ad in- mentum, & dignitatem pertineant Bibliothecæ: prætertim ſi ea identia, & ſapientia eſt, vt poſſit ipſi Regi ſæpe vſui eſſe. Viſere m tamen Bibliothecam frequenter oportet, & minimum ſexies, ſepties quotannis, idque de improuiſo. Erat tanto huic muneri iſſimus Antonius Auguſt. Archiepiſc. Tarraconen. vir clariſ- ius, & omni memoria dignus; qui ſuperioribus diebus è vita ex- ſit ſuo magis, quam ſtudioſorum tempore. Vt quidem nunc, aptiorem video nullum Garcia Loaiſa, viro genere, literis, itæ grauitate, atque integritate ſingulari; cuius feliciſſimis ma- us in diſciplinam Philippus Rex noſter filium heredem edu- dum, inſtituendumque tradidit. Cuſtodum autem ipſorum v- m eſſe oportet, qui ſit quaſi Bibliothecarii vicarius, cui alii pare- omnes: vt erat ante aliquot annos in Vaticana Hieronymus letus, frater ipſius Cardinalis; nunc autem Federicus, qui eiuſ- n Cardinalis fuerat domeſticus, & familiaris. hic autem, vt ce- i cuſtodes, non in vrbe, ſed in Bibliotheca domicilium habe-

Præter Bibliothecarium, & vicarium illius ceteros Biblio- cæ miniſtros, ac cuſtodes nulla eſſe aut ſacerdotii, aut qua alia nitate neceſſe eſt; ſed homines eſſe ſatis eſt palliatos, & vitæ lau- æ: etſi non ea prudentia ſint, vt grauia iis committi negotia aut ſint, aut debeãt. Huiuſmodi autẽ multos facile erit inuenire, neq; gnos fieri ſumptus erit neceſſe, cum ſint plerique eorum paruo itenti; & prætereа huiuſmodi tantum rebus vtiles, ceteris em fere inutiles, & inepti: quales in ſcholis reperirentur non ici, aut etiam in eccleſiis, adhibita diligentia, & delectu. Et quoſ- a eorum melius eſt iuuenes eſſe, vt cum annis accedente, aut

potius crescente vitæ ita institutæ studio, & amore, fiant quotidie bonarum litterarum studiosiores, tanta librorum copia ad id eos inuitante: atque ita euadant præstantes doctrina viri, & rebus etiam grauioribus aptiores.

Habeant vero omnes Bibliothecæ Regiæ ministri, propinquum ei domicilium: vicarii tamen domicilium cum Bibliotheca ipsa coherebit. vnde etiam in Bibliotheca ostiolũ aperietur, vt possit clam, sineque vllo strepitu introire in eam; aut ei aditum dare, qui facultatem à Bibliothecæ præfecto habebit. neq; enim id ostiolum patere alii debet. Multæ autem caussæ sunt, ob quas id non vtile modo, verum etiam necessarium esse videatur. Est autem eiusmodi ostiolum etiam in Vaticana.

Prius tamen quam Bibliotheca Regia instructa, constitutaque sit, de ministris, & operariis illius cogitandum. Ante igitur quam vltima manus Bibliothecæ imponetur, cura ea suscipienda est à viris bonis, & eruditis, quor. Antistes quispiam sit quasi antesignanus; qui diligentissime conquirant, deque Hispanis potissimum deligant eos, quicumque sint ei rei accommodati: quorum omnium opera, & consilio instructa iam, ornataque Bibliotheca se ad suos quisque recipiat. sed antequam ii domum ad suos redeant, non inutile erit, quemque eorum separatim sententiam suam scripto mandare, qua breui complectatur ea, quę illi in eo concilio visa sunt, quæque tum videntur. Atque ex hoc quidem eruditorum hominum congressu occasio nascetur bonos viros, & eruditos, qui sunt in Hispania, propius cognoscendi: & dabitur etiam Regi facultas de iis eligendi, qui sint aptissimi Bibliothecæ. quos iubeat iterum accersi de Antistitis, & concilii sententia. Neque hoc etiam erit inutile iis, qui in Bibliothecam tum non recipientur: cum enim ad notitiam Regis ea occasione peruenerint, si erunt in posterum vel Bibliothecæ, vel aliis rebus necessarii, habebitur a Rege ratio eorum.

Vbi autem de custodum, aliorumque ministrorum numero constiterit, conuenire iussu Regis homines eruditos oportebit, quiq; longa rerum experientia valeant, et prudentia; vt leges Bibliothecæ diligentissime, sapientissimeque conscribant: quibus cuiusq; ministri munera, & partes describantur, poenis in eos, qui contra eas quid fecerint, constitutis. Quarum omnium codices duo conficientur: eorum vnũ præfectus, alterum vicarius habebit. Sed neque illud improbauerim, æneis eas tabulis, aut marmoreis, quave alia materia'

materia perscribi; & publico, ac patenti aliquo Bibliothecæ loco collocari.

Instructa iam Bibliotheca indicem eius imprimere oportebit diligentissime; qualem etiam Reges Galliæ, aliique ediderunt: cum quo vna etiam priuilegium Regis imprimetur, per quod liceat omnibus libros inde quos velint describere. Qui quidem indices in Italiam, Galliam, & alias prouincias mittantur.

Quoniam autem totum hoc, quod ad ordinem, incrementum, statumque pertinet Bibliothecæ, à præfecto eius, & ministris proficiscitur; & per eos futurum est, vt Bibliotheca suam retineat dignitatem, sunt ii sapientissime deligendi; & studia multorum, & cupiditates maxime fugiendæ. In delectu autem non tam eorum ratio habebitur, qui vnam aliquam scientiam callent; quam eorum, qui multiplici sint eruditione instructi, & moribus etiam elegantioribus perpoliti: quos ii, qui sunt in Regia apud te viri iudicio acri, & sapientia præstantes, tibi poterunt indicare. Et certe in delectu habendo hominum eruditor. Ant. Augustinus vnus omnium maxime, si incolumis fuisset, iudicio suo, quo valebat, acerrimo, & multiplici eruditione, tuæ poterat satisfacere voluntati.

Cuius viri mentio facit, vt locum de aliorum Bibliothecis colligendis, quem supra attigi, latius nunc persequar: in quibus fortasse primum locum tenet huius tanti viri Bibliotheca. nullam equidem priuatam vidi illa meliorem, siue copia librorum, siue præstantia eorum, & raritas spectetur, tam Græcorum, quam Latinor. de qua Regiæ adgreganda agi esset nunc oportunum: postea enim libri in multas, ac varias partes distracti vel peribunt, vel difficillime colligentur.

Quod verum esse intelligitur ex Michaelis Thomasii Episcopi Ilerdensis Bibliotheca: quæ post domini sui obitum fluctuauit, & in scopulos illisa misere fecit naufragiū. fuit is, dum viueret, eius colligendæ, ac locupletandæ studiosissimus: itaque multos partim de optimis describi quam fidelissime curauit; habebatque iam ad duo milia voluminum impressorum, & manuscriptor. Græcorum, & Latinorū (quamquam Græcorum numerus multo erat minor) neque hanc colligere fuit illi admodum difficile; nam præterquam quod industria valebat, multos sibi plurimis officiis (fuit enim officiosissimus) obstrinxerat; & à multis propter animi dotes, ac virtutes amabatur: & in vrbe Roma multo tempore fuerat. Hanc ego Bibliothe-

L

cam tam Romæ cognitam habebam, quam dominus illius: quæ vna cum hereditate iacuit, controuersiam de facultate testandi Nuntio Pontificis mouente. Vtile quidem esset, codices manuscriptos conquirere diligenter, & in Regia Bibliotheca collocare. Posset eadem diligentia in aliis Bibliothecis Regiæ adgregandis adhiberi: vt in ea, quæ fuit Hieronymi Zuritæ historici diligentissimi, quam ille dum viueret cuidã monasterio reliquit: vnde non inuitis monachis in Regiam transferetur, neque id erit præter spem, & voluntatem defuncti domini, cuius ex consuetudine, & sermonibus quotidianis is animus non obscure intelligebatur. Habuit & Paez Iurisconsultus Bibliothecam bene instructam, & libris veteribus refertam: quæ an distracta sit adhuc, & dissipata, videndum.

Sed & Gulielmi Sirleti Cardinalis Bibliotheca non solum numero librorum, sed & bonitate excellit, non Latinorum modo, verum etiam Græcor. manuscriptorum: in qua colligenda diu, multumque laborauit. neque sane multi anni sunt, ex quo XII. arcas librorũ veterũ, & manuscriptor. in eam coniecit, qui Marcelli patroni illius, & Pontificis fuerant: neque ad id vsq; tempus vendi duobus aureorum millibus potuere. Posset autem à Rege Legatis ea cura committi, vt si quæ Cardinalium, aut aliorum Bibliothecæ, morte dominorum consecuta, distrahendæ essent, eas coemerent. Quoniam autem in tot libris cogendis, nisi id iudicio fiat, erit opera, & labor inanis, dabitur id negotii Alfonso Ciaconi homini erudito, & diligenti, vt antequam libri comparentur, videat eos diligenter: & ita habito delectu, emantur: sed & Iosepho Stephano Valentino, nunc Vestano Episcopo; qui ambo Romæ viuunt libentissime, non alio vmquam migraturi.

Habet quoque Bibliothecam nobilem Sfortia Cardinalis, cui Regio beneficio, & liberalitate Hispaniæ patrocinium commissum [illegible] tam multitudine, quam bonitate librorum excellit; quod multa in ea sint autographa, aut certe antiqua Græcorum volumina. Sed huius emendæ spes nulla plane relinquitur, quod ea [illegible] Sfortiam & heredem sequatur, magnaq; cura, & diligentia seruatur. possent tamen inde libri nonnulli diligenter describi: Hæc quoque confici, & ad Regem mitti.

Libri etiam aliquot haberi poterũt è Bibliotheca Achillis Statiani, qui Romæ diu vixit, & ibi duobus abhinc annis mortuus: in ea libri sunt varii, qui à sodalibus cõgregationis S. Hieronym

nymi asseruantur. In his commentarius ipsius in Maronem Virgilium hactenus ineditus.

Item Neapoli in ecclesia S. Iohannis Carbonarii, quod est cœnobium D. Augustini, est Cardinalis Siripandi Bibliotheca integra, vbi & exemplaria, & monumenta quædam sunt antiqua, quæ fratres ipsi quodammodo videntur aspernari. inde igitur non esset admodum difficile, quædam deligere, data ab eo opera, qui pro Rege Neapoli esset, adhibitoq; aliquo eiusmodi rerum intelligente: qualis est Portius quidam Abbas Simonis Portii medici, & Philosophi nobilissimi filius, qui Petri Toleti floruit ætate quod negotium Abbas susciperet libentissime cum aliis omnibus tum illo, quod est à Rege non ita pridem, vt intellexi, Monopolitano Episcopatu in eo regno ornatus. Sed & alia quædam antiqua Bibliotheca est Neapoli S. Seuerini, quæ in puluere negligitur; vnde sumi etiam possent aliquot volumina, & in Regiam transferri.

Sunt deniq; in multis prouinciis præsertim in Italia multæ Bibliothecæ priuatæ; Vincentii Pinelli nobilis Genuensis, qui habet Patauii domicilium; vt Petri Victorii Florentini, vt Fuluii Vrsini Romani, vt M. Antonii Mureti Galli, qui diu vixit in vrbe Roma, & paulo ante è viuis discessit; Petri Iohannis item Nunnesii Valentini Philolophi eximii, qui Barcionensem iuuentutem nunc instituit, relicta dulci patria Valentia, non sine magna bonarum litterarum iactura: qnam hoc tempore, quo pristina dignitas, & gloria misere in sordibus iacent, reliquisse, quodammodo prodere est? pro qua certe mori, & cui nos totos dedere, & in qua nostra omnia ponere, & quasi consecrare debemus. Aliæ priuatorum hominum Bibliothecæ reperientur, quas non est necesse hic commemorare, cum sint apud Regem homines eruditi, quorum ad notitiam & hæ, & aliæ quamplurimæ peruenerunt. Hæ igitur, si quando distrahendæ sint, curent Regii ministri, ne intercidant.

Maximo etiam vsui esset, bonum aliquem virum, & rei typographicæ bene peritum Regiis sumptibus & liberalitate foueri, cum operariis eius rei intelligentibus, & exercitatis: variaque illum, & elegantia habere genera characterum Græcæ, Latinæ, & aliarum quoque linguarum: & præterea correctores eruditos, minimeque vanos, & arrogantes. ex qua typographia, & Regia literarum officina emendatissimi veter. libri in lucem ad communem omnium vtilitatem ederentur, Regia insignia præferentes.

Sumptibus autem typographiæ valde consuleretur pistrino, chartæ faciendę ædificato, loco opportuno. neque valde de eo laborandum, si ea forte melioris notæ non esset: cum neque in Flandria, neque aliis plerisque in locis vbi libri imprimuntur, optima ea sit. quid, quod libros semel impressos statim alibi iterum, ac sæpe imprimere solent papyro meliori: atque ita toto orbe terrarum è Regia catholica S. Laurentii Bibliotheca editi libri propagarentur. Antonius Augustinus cum esset adhuc Episcopus Ilerdensis, Complutensem typographiam Ilerdam transtulit, & chartæ faciendæ pistrinum erexit. idem etiam Tarracone typographiam suis sumptibus non inelegantem sustentauit.

Vnum pæne omiseram libris colligendis aptissimum, quod Florentiæ diligentissime obseruatur. Nemini in ea vrbe licet, qui librarius sit, librum vllum manuscriptum cuiquam vendere, nisi prius illum homini cuidam erudito ostēdat, cui à duce Florentinorum id negotii datum est. is librum videt: si est alicuius momenti, curat persolui pretium librario, & librum in Bibliotheca publica reponi. atque ita non pereunt monumenta veterum scriptorum, neque etiam in priuatis Bibliothecis quasi sepeliuntur. Eam curam in Hispan Regem Episcopis ac professoribus mandare vtile esset, vt in sua quisq; diœcesi ea ratione curaret, ne veterum libri perirent; sed colligerentur ab iis, & ad Regiam Bibliothecam mitterentur: ad eamq; rem adhiberet quisque eorum homines intelligentes.

CAP

CAP. IV.

GENTIVM, VRBIVM, MONTIVM, FLVVIORVM HISPANIÆ CATALOGVS ALPHABETICVS LATINIS VVLGATISQVE NOminibus, ex Annalib. Hisp. Io. Marian. Soc. Iesu.

A.

Cci, Hisp. *Guadix.*
Anas fl. *Guadiana.*
Anagarum, *Naiara cuidad.*
Aquæ calidæ, *Auria, Orense.*
Areuaces, vbi nunc *Vxama.*
Argentarius mons, *Mons Segura.*
Ætabrum promont. *Cabo de Sant Iban, o Aroca.*
Assidonia, *Medina Sidonia.*
Astigis, *Eccia.*
Astura fl. *Astorga.*
Atramenti fl. *Rio de azige.*
Auca, *Oca.*
Augustobriga, *Villar del Pedroso. & Murus prope Agredam.*
Ausa, siue Ausona, *vique.*

B.

BÆtica, *Andalucia.*
Bætis, *Guadalquiuir.*
Balcares, *Malorca, y Inenorca.*
Barcino, *Barcellona.*
Basti, *Baca.*
Bastitani, *Comarca de Baza.*
Berones, vbi nunc *Billorado.*
Betulo, *Badalona.*
Bilbilis, *Calataiud*, aut prope.
Bletisa, *Ledesma.*
Bracara, *Braga.*
Brigantinus portus, *la Corunna.*
Brioca, *Brihuega.*

C.

CÆsarianum, *Xerez.*
Cæsaraugusta, *Zaragoça.*
Calataiuba, *Calatayud.*
Calæcia, *Galicia.*
Calpe, *monte donde esta Gribaltar.*
Cantabria, *Viscaya.*
Caraca, *Guadalaiara.*
Carcunium, *Caracuel.*
Carpetani, *el Reyno de Toledo.*
Carteia, *Tarifa.*
Carthago naua, vel Spartaria, *Cartagena.*
Castra, Cæcilia, *Caseres.*
Castra Iulia, *Truxillo.*
Castulonensis saltus, *Nauas de Tolosa.*
Cauco liberis, *Colibre.*
Caunus mons, *Moncayo.*
Ceretani, *Cerdania.*
Chalybs. *Rio de palma en Portugal.*

Charidemum promont. *Cabo de Gatas.*
Citerior Castella, *Castilla la nueua.*
Clunia, *Corunna.*
Complutum, *Alcala de Henares.*
Consaburo, *Consuegra.*
Contestani prouincia vbi nunc *Murcia.*

D.

Dertusa, *Tortosa.*
Dianium, *Denia.*
Durius, *Duero.*

E.

Ebusus *Iuiza.*
Ecelesta, *Innesta.*
Edetani, pars citerioris Hispaniæ vbi nunc Valentia.
Egabrum, *Cabra.*
Egelaste, *Iuesta.*
Egita, & melius Idigita, *la ciudad Guerdia Porto.*
Elbora *Talanera.* Io. mariana lib. 4 Annalium, cap. 14.
Elepla, *Niebla.*
Elicrota, *Lorca.*
Exiliensis Dominicus, *S. Domingo de Silas.*

F

S. Facundi monasterium, aut oppidum, *Sahagun.*
Fenares fl. *Fenares.*

G

Gadeis, & Gadira, *Cadiz.*
Gegio Gyon in Asturibus.
Gerunda, *Girona.*

H.

Heraclea. *Gribaltar.*
Heluia, *Ielues.*
Hispalis, *Seuilla.*
Hondarribia, *Fuenterrabia.*

I.

Idigita, *Guerdia ciudad de Portogal.*
Idubeda, *Montes Deoca.*
Ilergetes, populi ad ripam Sicoris, vbi *Ilerda est.*
Ilicæ, *Elche* aut *Alicante.*
Ilipa, *Penaflor & Zalamea.*
Iliberis, *Colibre.*
Illiberris siue Eliberris vrbs olim prope granatam.
Illiturgis, *Anduiar.*
Iria Flauia, *El patron* in Calæcia.
Ita lica, *Seuilla la Veeja.*

L.

Lacetani, vbi nunc *Iaca* in Aragonia.
Lamecum, *Lamego.*
Laminitanus campus, *Montielis campus.*
Lauretanus portus, *Lauredo.*
Legio, *Leon.*
Lucus, *Lugo.*
Lusitania, *portugal.*

M

Malaca, *Malaga.*
Marchia, *la Mancha.*
Mariani Montis, *Sierra Morena.*
Martia, *Marchena.*
Melaria. *Beser de la Miel.*
Minius fl. *Minno.*
Mirobriga, *C[illegible]id Rodrigo*, aliis Capella.

Mond[illegible]

la fl. *Mondego.*
N.
:rium promont *Cabo de finis terræ.*
antia, vbi nunc *Soria.*
O.
Julcum, *Porcuna.*
Diarso promont *Fuentarauia*
, *las Huelgas.*
io, *Lisbona.*
ia, *Heulma.*
, *Huere.*
ini, *Comarca de Almagro.*
oeda, *Concha*, & *Molina ntes.*
, *Huesca*, & *Huescar.*
P.
aterniana, *Pastrana.*
ix augusta, *Padoxor.*
alia, *Besa.*
idones, vbi nunc *Agreda.*
isula, *Peniscola.*
a, *Vallisoletum.*
ica fl. *Pisuerga.*
pelo, *Pamplona.*
R.
Iodope, *Roses.*
ocida vallis, *Ronces valles.*
icatus flumen, *Labregat.*
ines, *Riuogia Rioia.*
S.
bora, *Cannete.*
crum promont *Capo de Sant cente.*
atum, *Monuredro.*
ia, *Setubal, o Alcaçar de Sal.*
antica, *Salamanca.*
l. *Xalon.*
s vasconum *Ronces valles.*
Sancti Etnetrii portus, *Sanctander*
Sarabis, *Toro ciudad.*
Scalabis, *Santaren.*
Selambina, *Salobrenna.*
Sentica, *Zamora ciudad.*
Septimancæ, *Simancas.*
Seria, *Xerez de Badajor.*
Sicoris, fl. *Segre.*
Singilia, *Antequera.*
Singulis fl. *Xenil.*
Solorius portus, *Salu puerto de Tarragona.*
Staberus, fl. *El rio de Segura.*
Suero, *Xucar rio.*
Suessetani, tractatus cuius caput erat *Sanguesa.*
T.
TArraco, *Tarragona.*
Tartessus, *Tariffa.*
Talones *Azudas.*
Tritium, *Najera.*
Tucci, *Martos.*
Turduli & Turdetani, Bæticæ populi.
Tude, *Tux.*
Turia fl. ad valentiam *Gualdaluiar.*
Turiaso, *Taraçona.*
V.
VAleranica, *Perlanga.*
Varduli, Castellæ veteris pars.
Varea, *Vera.*
Vascones, *Nauarra.*
Vero fl. *Huecar.*
Vicus cuminarius, *Santa Cruz Laçarça.*
Viruesca, *Briuesca.*

Vlterior Castella, *Castilla la vieja.*
Vrbicus fl. *Oruiego.*
Vrsao, *Ossuna.*
Vxama, *Osma.*

Adhibe his si vacat Hispaniæ veteris tabulam ex Ptolomæo, quem Coloniæ in Vbiis Gerardus Mercator tabulis ornatum euulgauit: itemque eam quam in παρέργῳ Theatri orbis terrarũ Hispaniæ veteris tabulam exhibuit, & cum recentibus committito.

Item Marianam ipsum rerum Hispanicarum, Cap. 15. & 16. De Episcopatuum diuisione.

VRBIVM, OPPIDORVM, FLVVIORVM, VICORVMQVE HISPANIÆ CELEBRIUM CATALOGVS, Latinis, vulgatisque nominibus.

EX ITINERARIO ANTONINI AVGVSTI, Notisq; eruditis Hieronymi Surita Cæsaraugustani Coloniæ Agrippinæ, anno 1600. euulgatis.

ex pag. 89.

SALSVLÆ.	Hispan. Salses.
Iuncaria.	Iunquera.
Gerunda.	Girona.
Barcino in Laletanis Ptolomæo, vbi tamen malè λαιήτανοι pro λαλήτανοι editur.	Barcelona.
Tarraco.	Tarragona.
Ilerda.	Lerida traiectis litteris.
Toleus.	Montione, prope Cingæ ripas situm, in Aragonia, esse putat Surita pag. 353.
Pertusa.	Nomen retinet ad Conadrim fl. qua Montione Oscam itur.
Osca.	Huesca.

Ilergetum vrbs: in Triumphorum fastis & Liuio frequens O-

scensi

argenti fit mentio, & in Nummis *vrbs victrix* cognomina-
us quoq; Academia est auctore Plutarcho in Sertorio.

ugusta. Zaragoça.
Cęsareaugusta, vnica enim
hyphen dictio. Pruden-
enim in hymno Sapphi-

augustam vocitamus vrbem.
Nummis & inscriptioni-
antiquis apud Suritam,
536. & Antonium Augu-
m V. C. singulari de pa-
antiquitate epistola.

tum. Hodie quoq; nomen retinet & in Nummis Tib. Cæsaris, corruptum tamen in Ptolomæo.

rris. Calahorra.
duplices Calagurritani:
sici & Fibularenses: fortè
odieque & alterum affine
idum *Caltruega* B. Domi-
patria: vt altera Quincti-
i & Vigilantii. Ausonius:
serat vsq; licet Fabium Ca-
rris alumnum. Paulinus
q; montanam facit.

Varea hodie in Varię vrbis vestigiis iuxta Logronium.

m: aliis Tritium. Nasara.
ricum, quod est Tritio me-
ino diuersum Surita, pag.
a. 607.

esca: Plinio ac Ptolomæo Biruiesca.
Autrigonib. Hodie in Rio-
regionem oppidum no-
n retinens.

a. Mansilla de las mulas.

M

Dion lib. 53. Asturiæ vrbem maximam facit.	
Legio VII. gemina.	Credo esse *Leon* regni caput.
Carthago Spartaria Elegesta vrbs Straboni.	Cartagena, nunc Inhiesta in Múrciæ regione, vocant.
Pag. 50. Castulo.	Cazlona.
Ruscino.	Hodie Turris Rossilionis nõ procul Perpiniano nomẽ retinet.
Aquæ vocaniæ.	Paldas aquas in Auseltanis.
Secerræ.	Credo esse S. Coloma.
Pag. 51. Dertorsa.	Tortosa.
Saguntum.	Monuedro.
Valentia.	Valencia.
Sucro fl. in Contestanis Ptolemæo.	Xucar, prçterlabitur Setabim, quæ hodie Xatiua.
Ilici.	Alicãte aliis Elche in eodem tractu. Vnde Sinus & portus Ilicitanus Plinio, Ptolemæo in Contestanio.
Basti.	Bassa oppidum Bastitanis nomẽ tribuit.
Acci.	Guadix.
Acatucci for. Tucci, quę cognominabatur Augusta gemella.	Vulgo Martos dicitur Episcopali sede celebris.
Mentesa.	forte Iaen.
Calpurniana.	Carpio.
Vrgao, forte Vrsaonem legendũ. Vrgano in veteri.	Ossuna, forte.
Castulonensis saltus.	Portus S. Stephani Surita, p. 552.
Iliturgi.	Andusar olim celebris Episcopatus; vocabaturq; Forum Iuliũ.
Pag. 52. Sexitanum forte Sexi vel Hexi.	Motril.
Murgi Bæticæ finis.	forte Murcia.
Malaca.	Malaga.
Calpe.	Gibraltar.
Carteia olim Tartessus.	Algezira.
Mellaria.	Tariffa.
Belon.	Veiel, credo esse.

Bæsippo

po.	for. Chiclana, quia eo itinere itur Gades.	
erculem.	La torre de Hercules.	
	Xeres de la frontera aliis Medina Sidonia, quæ & Asindum.	
	Penna Flor.	Pag. 93.
po.	Estepa.	
quaria. Ibidē Lapides antiq, igiliam cognominant à fl.	Antiquera.	
	Montemaior, vt quidam putant ex inscriptionibus.	
luba.	Cordua.	
i.	Eciia.	
a.	Seuilla la Vieia Lucæ Tudensi Episc.	
nò.	Carmona.	
cula.	Porcuna. al. Obulia, Ant. Augustino.	
ana.	Reyna oppidum, in eo tractu situ conuenit.	
rita.	Merida.	
ellinum.	Metellin.	
cia.	Alcaçar de Sal in Lusitania.	Pag. 94.
a.	Euora.	
noba.	Silua in Algarbiis.	
abis.	Santaren.	
ipo.	Lisboa.	

brica, quia in Lusitania collocatur non est Talauera, quæ in Carpetanis est, quam Elboram esse docet Io. Mariana. Pag. 95.

ara.	Braga.	
rica.	Astorga.	
antium.	Betancos, non longè à Portu Brigantino.	Pag. 96.
us Augusti.	Lugo.	
s Neuiæ. in eo tractu portus st venustissimus, qui Nauia dicitur.		
[illegible]a.	Beia non B[illegible]	

Pag. 97. Interamnium Flauium.	Ponferrada vt credo.
Limia.	Puente de Lima.
Tude.	Tuy vulgo.
Aquæ Celeniæ al: Celinorum.	Orense.
Myrtilis.	fort. Mersola.
Pag. 98. Onobo fort. Ossonobo. supra, pag. 94.	
Ilipa.	Niebla fort. oppidum eius tractus vetustissimum.
Castra Cæcilia.	forte Metallina. vulgo Medelin.
Cappara.	Vetus oppidum, vbi nunc Las ventas de Cappara en el camino de la plata.
Sentice fort. Sentica.	Zamora.
Salmantica.	Salamanca.
Ocellus Duri fl.	fort. Puente de Duero. Eius vestigia iuxta Fermosel.
Septimanca.	Simanca.
Segouia.	Segobia.
Complutum.	Alcala de Henares.
Arriaca.	Guadalaiara.
Pag. 99. fort. Carraca legendũ ex Ptolomæo.	
Segontia.	Siguenca in Areuacis, quæ sedes ex Medina Zelin translata.
Arcabriga.	Arros.
Aquæ Bilbilitanorum.	Aquas de al Hama.
Bilbilis.	Calataynd.
Nertobriga.	Ricla.
Cæsaraugusta.	Caragoça.
Augustobriga alias ruinæ eius in oppido Muro iuxta Agredam.	Pedrosa de la Sierra.
Pintia.	Valladolid, Vallisoletum. Suritæ tamen pag. 594. oppido *Benna Fiel* conuenire potius videtur.
Rauda.	Aranda ad Durii ripas, vt forte hic Randa legendũ videatur.

Clunia

ia.	Corunna.
ıa.	Osma.
antia.	Soria.
ıso.	Tarazona.
›o.	Alagon oppidum Aragoniæ vnde Archidiaconus Cæsaraugustæ Alagonensis.
briga.	Diudad Rodrigo.
ıris.	Alarcos hodie.
:nium.	La Mancha ager ex oppido collapso.
abrum, f. Consabura legen-	Consuegra.
m.	
osa.	Lebazuza ager ex ruinis eius oppidi.
cum. fl.	Gallego.

Pag. 101.

e Lucensi vrbe in Galæcia à Maurorum vastatione integra ıansisse creditur; vt constat è Priuilegio Alfonsi Casti Regis ɛrbis eius sæculi propriis: VRBEM *præfatam, quæ sola integerri- mansferat à Paganis, destructo murorum ambitu: quam etiam Alfonsus x Petri Ducis Cantabriæ filius; (qui de Recardi Regis Gothorum stirpe descendit) similiter populauit, ac de Ismaelitarum tulit potestate.* Hunc autem Alfonsum II. Casti cognomento regnasse ferunt. Era 829. 18. Calend. Octob.

VRBIVM, OPPIDORVM, FLVVIORVM VICORVMQVE HISPANIÆ CElebrium Catalogus, Alphabeti ſerie vulgatis & antiquis nominibus.

EX IOANNIS MARIETTAE DOMINICA Eccleſiaſt. Hiſtor. lib. 22. Reiectis interim iis, quæ ex Annio Viterbienſi ad Pſeudoberoſum deſcripſit.

Hiſpan.	Latine.
AYAMONTE in Bætica ad Anam fl.	Fama Iulia.
Almũnecar in Bętica iuxta Malacam.	
Alaba prouincia cuius Metropolis Victoria.	
Almeria in extrema Bætica.	
Alcala de Henares in Carpetanis Academia.	Complutum.
Auila vrbs Caſtellæ veteris mediterranea.	Abula.
Anduiar prouinciæ Bæticæ ad Bætim fl.	Iliturgi.
Andaluzia prouincia vlterioris Hiſpaniæ à Vandalis dicta.	Bætica à Bæti fl. qui Guadabir Mauris eſt.
Aragon Regnum Hiſp.	Celtiberia ab Ibero fl.
Aſtorga ciuitas Aſturiæ.	Aſtures.
Alcantara Caſtellæ nouæ oppidum, vbi pons à Traiano Imp. factus, cum inſcriptione, quã explicat And. Reſendius.	
Agreda Aragoniæ oppidum.	
Aſta Bæticæ oppidum.	
Alicante Valentini regni portus.	Alone, Ilice, portus Ilicitan
[illegible]	[illegible]

ior.	Pax Augusta.
.	Pax Iulia.
ıstro in Aragonia.	
a in Lusitania.	Bracara.
os in Castella veteri Me- ›polis.	Burgum.
o Cantabriæ portus.	Flauiobriga, Ant. Nebricensi: alii villa de Berineo, Cantabrorũ Metropolim sic indigetant.
ıes.	
ıbo de finis terræ, in Galecię finibus.	Nelium promontoriũ & Celticum, aliis Artabrorũ promontorium.
z Bæticæ peninsula.	Gades.
aiud in Aragonia patria ırtialis.	Bilbilis.
oua Bæticæ ciuitas.	Corduba.
ıd Rodrigo in Portugaliæ ibus.	Ciuitatensis Episcopatus.
›ra Castellæ veteris.	
;oça Metropolis Aragoniæ.	Cæsaraugusta.
on à flumine sic dicta, qui ıbis olim dictus.	
gena, ad intimum mare.	Carthago noua, & Spartaria.
la reyno, noua & vetus. No à Toleto cōplectitur omnia mare mediterraneum vsq;. tus vero Cantabriam vni- sam, Burgos, & finitima.	
.nna regnum, & Cantalau-	Gotalania à Gothis & Alanis. Olim Tarraconensis prouincia.
re.	Iliberi: aliis Granata.
ıbra Lusitaniæ Academia.	Conimbrica.
›ostella, hodie Santiago.	
ca Castellæ Nouæ ciuitas.	Cōcha, à forma ac situ inter duo flumina.
atayna oppidum Valentini ni, aliis, vbi nunc Murcia.	Contestani.
orra, Castellæ veteris.	Calaguris, patria Quinctiliani.

Caleruega, oppidum Vxamensis Episcopatus, patria S. Dominici.	
DAroca in Aragoniæ regno S. Sacramenti miraculis illustris.	
Denia Regni Valentini.	Diainum.
Duero rio.	Durius flumen.
EVora Lusitaniæ ciuitas.	Ebora, & Iulia liberalitas.
Epro rio.	Iberus Aragoniæ fluuius, vnde Iberia dicta Hispania.
Eziia in Bætica.	Astigi.
Estella in Nauarræ regno.	Stella.
FVenterabia, Cantabriæ portus.	
GAlizia reyno ad Oceanum.	Galetia.
Gribaltar. in Bætica.	Fretum Gaditanum, vbi Herc lis columnæ, Calpe & Abil
Girona Cataluniæ Episcopatus.	Gerunda.
Guada laiara iuxta Complutum oppidum.	Carraca.
Guadix in Granatensi regno.	Acci.
Guadiana rio in Bætica.	Ana fluuius.
Guadalete rio.	
Guadalquibir rio, Bæticæ fl.	Bætis.
Guadalupe monasterium, B. Virgini sacrum.	Ad aquas Lupias.
Granada regnum Bæticæ.	Eliberis al. Illiberris.
HVesca Arogonici regni Academia iam inde à Sertorio.	Osca Plutarcho in Sertorio.
IAca ad radicē Pyrenæi in Aragonia.	
Ibiza insula Tarraconi obiecta.	Ebusus.
Iaen Bæticæ Episcopatus.	Hic Veronicæ velum specta imagine Christi impressun
LEon Castellæ Veteris & regni caput.	Legio.

;atalauniæ Epiſcopatus, ιdemia.	ιlerda & Ilerdenſes.
ιo in Cantabriæ finibus.	
ſetropolis Portugaliæ.	Oliſipo.
ina Sidonia in Batica.	
›ncayo Aragoniæ mons ;æſarauguſtam.	
ſro regni Valentini op- ɿ.	Saguntum.
:egnũ Beticæ & Metro-	
·a in Calaguritano Epi- :opatu.	Tricium. Tiburicum.
ι Caſtellæ Veteris oppi- ιum.	Vxama.
ι Regni Valentini Epi- :us.	Oriola.
	Ouetum.
tia Caſtellę Veteris.	Palantia.
plona regni Nauarræ opolis.	Pompelo. al. Pompeopolis: non placet Ortelio.
ia Caſtellæ Nouæ Epiſ- us.	Placentia.
uſitaniæ oppidum portu m ad Durii fl. oſtium, vn- rtu, aliam dictam, quaſi ;iæ portum autumat Re- us.	Portus.
l regnum.	Luſitania à Rege Luſo. Plinius lib. 4. Cap. 21.
le ſanta Maria. iuxta Ga- ppidum.	
ι quaſi Dicas El rio Oia. ſ nde prouinciæ nomen. ɿto.	Iberus.

N

Rio Salado. Vide Hieronymum, lib.7. Annalium Aragoniæ Ca[p.] & Stephanum Garibay lib.14. Hist. Cap.15.

Salamanca, Academia Castellæ Veteris.	Salmantica.
San Lucar de Barrameda, portus Bæticæ ad Mare.	
San Sebastian, portus Cantabrię.	
Segouia Castellę Veteris Episcopatus.	Segobia.
Santaren regni Portugaliæ.	Scalabis, à Sancta Irene sic d
Sahagun oppidum Legionensis Episcopatus, corruptum nomen videtur à S. Facũdo martyre ibidem passo.	
Setubal Portugaliæ oppidum mari vicinum.	Setobriga & Setrobrix, M Ptolemæo, & Anton. Au
Seuilla Bæticæ Metropolis.	Hispalis.
Seuilla la vieia, eius ruinæ non procul Hispali.	Italica patria Traiani, Had & Theodosii Impp.
Siguença in Aragoniæ finibus.	
Simancas oppidum iuxta Vallisoletum.	
Segorue regni Valentini oppidum.	*Segobriga.*
Soria.	Numantia, fide Romanorur clita.
Santo Domingo de la Calçado oppidum Episcopatus Calagurritani.	
Segura. } oppida sunt Guipuzcoæ in Salinas de Lenniz } Cantabria.	
Taiorio.	Tagus fl. aurifer.
Tarazona in Aragonicæ finibus.	Turiaso.
Tarragona Catalauniæ Archiepiscopatus.	Tarraco.
Tortosa Catalaunię Episcopatus.	Dertusa.

To

Toledo Carpetanorum Archiepiſcopatus.	Toletum.
Torquemada Palentini Epiſco. quaſi dic. Turris cremata: duos tulit inſignes Dominicanæ familiæ ſodales Thoncam, & Ioannem Card.	
Tuy Galeciæ Epiſcopatus.	Tude. hinc Lucas Tudenſis Epiſcopus.
VAyona portus eſt in radicibus Pyrenæis, Gallorum ſedes.	
Valladolid Caſtellæ veteris ciuitas.	Pintia & Valliſoletum.
Valencia regni caput.	Valentia.
Vique Catalauniæ ciuitas, Epiſcopatus ſedes.	
Vizcayia in Hiſpaniæ finibus ad Oceanum.	Cantabria.
Victoria caput prouinciæ Alabæ in Cantabria.	Velica Camarica Ant. Nebrunenſi, & Alexio Vannege.
ViſeoEpiſcopi ſedes in Luſitania.	Viſenſis Epiſcopus.
Vergara oppidum Guipuzcoæ.	
Vrola fl. Guipuzcoæ.	
Villafranca oppidum ibidem.	
Vrgel ad radicem Pyrenęorum.	Vrgeli.
Xalon fl. Aragoniæ.	Salo martiali.
Xatiua regni Valentini.	Setabis, & Auguſta Valeria.

N 2

FLVMINA HISPANIÆ ALPHABETI serie, QVORVM PRÆCIPVA LATINE & maiuſculis litteris notamus.

DAIA.
Arga.
Aragon.
Arlanzai.
Arlanzon.
Alberche.
Bayas.
Beſos.
Badolonia.
Barbate.
Barroſa.
Carrion.
Zadorra.
Conguedo.
Cinia.
Cuerno.
Clodiano.
Duero, DVRIVS.
Duraton.
Deua.
Ebro, IBERVS vnde Iberia.
Eſtela.
Ezla.
Fruega.
Francolin.
Guadiana, ANA.
Guadalquiuir, BAETIS, vnde Betica.
Guada enim Arabibus fluuium deſignat.
Guadalquiuireio.
Guadarrama.
Gallego.
Guadalete, lethe.
Guadaliniar.
Guadalote.
Guadagenil.
Guadiaro.
Gucar.
Guerna.
Guadiela.
Henares.
Heban.
Limario de Galizia.
Lucero.
Lobregat.
Millas.
Minno.
Mondego.
Mearon.
Molina.
Naierilla.
Nerbion.
Oia.
Orbego.
Piſuerga.
Rio Tuerto.
Rio Salado.
Rio tinto corre por Niebla.
Ramagon.

Rigue

Riguelo.
Segre.
Segura.
Singa.
Tormes.
Taio, TAGVS aurifer.
Taxunna.
Tyron.
Vrola en Guipuzcoa.
Xalon vidazo ibidem.
Xarama.
Xucar.
Xenie.

Plures Centum quinquaginta fluuiis additis minoribus, ac riuullis alii numerant: nos præcipuos profunditate, & piscium feraces recensuimus.

CATALOGVS EPISCOPORVM Ac SANCTORVM.

QVIBVS OPPIDIS HISPANIAE AVT PRAEfuerint aut colantur, potissimum ex Io. Marietta ordinis Prædicatorum Theologo.

CAP. V.

ALCALA *de Henares*, Lat. *Complutum*. Academia colit Iustum & Pastorem Martyres sexto Augusti, quorum & prudentius meminit. Tulit & Felicem Martyrem Cordubæ 15. Iunii, & B. Didacum Laicum ordinis minorum, à Sixto V. Sanctis ad scriptum, anno 1588.

Abula, vulgo *Auila* Episcopum primum habuit S. Secundum 11. Maii, aliis 15. Item Priscillianum, sed hæreseos damnatum, teste Sulpicio Seuero in Chronico, & Io. Mariana lib. 4. Annalium Hisp. cap. 5. Habuit contra Catholicum Episcopum postea Alfonsum Tostatum, qui & Abulensis à sede cognominatur, cui Matricalium Vicus patria est. Floruit anno Christi 1440. Patria quoque Abula Virginis *Teresæ Iesu*, quæ Excalceatarum Virginum Carmelitarum fundatrix. Vitam descripsit Franc. Ribera. Obiit 1581. Sepul-

chrum apud Dominicanos Thomæ Turrecrematæ, Quæsitoris fidei violatæ.

Andujar, in Bætica, olim *Illiturgis*, Episcopum primum habuit, Euphrasium Martyrem, coliturque 15. Maji.

Astorga, olim *Asturica* præsulem habuit Toribium 15. Aprilis colitur, & Ditinum Episcopum 11. Iunii.

Alicantara, hic ordo militaris residet, & pons spectatur antiqui operis cum Latina inscriptione.

Agrada, elegans opidum Aragoniæ, Martyrum abundat reliquiis.

Asta, Bæticæ oppidum tulit tres Martyres, quorum festus 21. Nouemb. Honorum, Eutychium & Stephanum.

Barcino, hodie *Barcelona*, Episcopum habuit Seuerum, in factis sacris 6. Nouemb. & Pacianum Episc. de quo B. Hieronymus in Catalogo 9. Martii, & Eulaliam virginem & Martyrem 12. Febr. & S. Cucufatem 25. Iulii, & Raymundum Penniafortem apud Dominicanos, quorum tertius Generalis Diuis adscriptus est à Clemente 8. anno 1601. Hic ordinem B. Virginis Mercedis in Aragonia instituit, approbante Gregorio 6. anno 1239. Iuxta est B. Virginis Monteferrati ordinis S. Benedicti Monasterium, in quo & reliquiæ multæ in his S. Laurentii.

Braga, antiquitus *Bracara*, in Lusitania, Episcopum habuit primum Petrum 26. Aprilis, item Fructuosum, qui decimo Concilio Toletano interfuit 16. Aprilis, & S. Victorem 12. Aprilis.

Burgos, Sanctos seruat plurimos, vt Cæsaraugusta Helenam Martyrem, coliturque 13. Aug. item Sentollam eius sociam 4. Aug. S. Victoriam 23. Decembr. Item S. Iulianam vulgo Santillanam nominant. In Monasterio S. Petri Benedictinorũ cc. Monachorum Martyrum reliquiæ. In S. Pauli Cœnobio Paulus Carthagena hic Episc. conditus est, qui Scrutinium Scripturarũ edidit, auxitque Lirani glossam. Et proxime filii eius Alfonsi sepulchrum, qui ibidem Episcopum egit. In Cœnobio S. Trinitatis, & ad S. Augustinum crucifixi imago miraculis clara frequentatur, ab exteris iuxta atque incolis. Hinc oriundi Andreas Olinos Ord. Minorum, & Didacus Velasces auctor ordinis Calatrauæ.

Cordoua, antiquitus *Corduba*, in Bætica, habet S. Zoilum cum 19. Sociis, Martyrol: 27. Iunii. Item Acasclum S. Marcelli filium, cum sorore Victoria, tribusque filiisque Fausto, Ianuario & Martiali 13.

Octobris. Item S. Secundinum, S. Lupum, Narcissum, Æmilianum, Hieremiam, Olympium, Parmenionē, aliosq; prope innumerabiles quos Io. Marietta hic enumerat, vitasque descripsit. & S. Eulogius singulari libro Cordubensium Martyria. Episcopos habuit Gregorium, & Osium Episc. de quo ambigi video: periisse Arianismo plerique putant: negat Baronius Card. Tomo 3. Annal. Ecclesiast. ad annum Christi 357. affirmat Io. Mariana lib. 4. Annal. Hisp. Cap 17. Cordubenses fuere sed Ethnici Seneca Rhetor eiusque filius Stoicus Philosophus, Neronis præceptor: item Lucanus poeta Senecæ patris ex Mela filius. Item Sextilius Hena vel Hemina, ac Porcius Latro Declamator; Arabes item, Auicenna Medicus, & Auen. Ruys Philosophus Commentator dictus. Hic natus & Io. Mena poeta, & Ambrosius Moralis historicus, qui de hac patria vrbe Tomo 2. Annalium suorum.

Ciuitas Roderici, qua itur Salmanticam, ædes est sacra Dominicanorum Sodalium in honorem B. Virginis, dicta Penna de Francia, ab exteris etiam frequentata.

Camora, Episcopum habuit S. Auillanum Ordinis S. Benedicti Tarraconensem. colitur 5. Octobris. Tenet & corpus S. Ildefonsi, capta à Mauris Hispania eo traductum 13. Ianuarii.

Cæsaraugusta, vulgò *Caragosa*, ædes hic relligiosè frequentatæ ab incolis B. Virginis in Columna, in qua S. Iacobo Apostolo apparuisse traditur. Innumerabiles hic quoque Martyres passi sub Deciano: quorum dies festus 3. Nouemb. Hic Engratia Lusitana cum octodecim Sociis passa 16. Aprilis in Martyrol: celebranturque hymno Prudentii. & asseruātur corpora apud Hieronymianos. Hic & S. Lambertus agricola, qui capite truncatus, manu tenuit, vt de Areopagita fertur. Episcopum hic egit S. Valerius de quo in Vincentii Martyrio legas, & in Fastis 29. Ianuarii. Item S. Braulius in 4. Synodo Toletana creatus, cœlitus igne misso seditque annos amplius viginti, coliturque 26. Martii. Seruatur & in summa æde Magistri Epilæ Martyris corpus, cæsi ab hæreticis an. 1490. Concilia hic tria celebrata.

Carthagena, olim *Carthago Spartaria*, à sparti copia. primum tulit Hesychium S. Iacobi discipulum 15. Maii. Item Eugenium 13. Iunii. Item Fulgentium fratrem Leandri, Isidori & Florentinæ 16. Ianuarii. Item Martyres hic passi Natalius, Speratus & Cyrinus cum Coniugibus.

Coimbra, quæ olim *Conimbrica*, in monasterio S. Crucis Theotomus colitur Prior Canonicorum Regulariũ S. Augustini: ibidem corpora quinque Martyrum ex Marueco Africæ discipulorum S. Francisci, SS. Petri, Adiuti, Accursii, Othonis & Gerardi. Hic quoq; S. Isabellæ Reginæ Portugaliæ corpus, quæ filia fuit Iacobi Regis Aragonum, vxor Dionysii Regis Portugaliæ, obiit 4. Iunii, anno 1336. apud Prædicatores S. Pelagii corpus, qui vixit anno. 1240.

Compostella. Huc allatum B. Iacobi corpus, & duorum discipulorum Athanasii ac Theodori, coluntur que 25. Iunii. Episcopos habuit S. Rodesindum, cui festum Cal. Martiis; & Thedemirum Episc. cuius tempore corpus Apostoli eo delatum. Habuit & alios Episcopos tres, Seruandum, Wiliulphum & Pelagium: quorum corpora in Galetia asseruantur.

Cuenca, Lat. *Concha*, Episcopum habuit *S.* Iulianum Burgis oriundum, coliturque 28. Ianuarii: vrbs asperis rupibus imposita; hinc vulgo iactatur, cæcis non esse conditam: cingiturque duplici flumine Xucar, & Guecar.

Calahorra, *Calagurris*. Patronos habet Emeterium, & Chelidonium S. Marcelli Legionensis filios 3. Martii. Reliquiæ hic SS. multæ, corpusque S. Millani ac Felicis Eremitæ & Potannæ, atque Auriæ, aliorumque discipulorum.

Caleruega, oppidum Vxamẽsis Episcopatus, patria S. Dominici Prædicatorii ordinis conditoris: non autem Calagurris, vt vulgo creditur, quę Fabii Quinctiliani patria est: illius festum 4. Aug. celebratur, nobili Guzmannorum sanguine ortus: auoque è stirpe Regia Castellæ, vt prodit Ambrosius Moralis in Annalibus. Obiit Bononiæ 5. Aug. anno 1221. decimo post anno à Gregorio nono Pont. Max. Sanctis adscriptus est.

Daroca, oppidũ Aragoniæ. Hic corporis Dominici corporalia, vt vocant, sanguine aspersa visuntur, & asseruantur. Historiam narrant incolæ & Ludouicus Granatensis 1238. prodigiose gestam, Rege Aragonum Iacobo I.

Euora, olim *Ebora* Episcopatus Lusitaniæ Metropolis, de cuius antiquitatibus Andreas Resendius incola & alii. Episcopum primum habuit S. Mantium Martyrem, qui à Christi morte primus ibi Euangelizauit, coliturq; 21. Maii. Corpus vero asseruatur iuxta Methynnam riui sicci, in Benedictinorum Cœnobio, S. Mantio Patrono.

Ecija

Ecija, in Bætica, *Astigi* antiquitus. Episcopum habuit S. Fulgentium, fratrem SS. Leandri, Isidori, ac Florentini, fuitque postea Carthagine Episcopus. Floruit & S. Florentina, coliturque 20. Iunii. Aiunt hinc oriundum Hierotheum S. Pauli Apostoli discipulum ac Dionysii Areopagitæ magistrum, coliturque in Martyrol. 4. Octobr.

Froniesta Villa Diœcesis Palentinæ. Hinc oriundus S. Telmus Ordinis Prædicatorum, qui antea Petrus Gondisaluus dictus, coluntque Tudenses festũ diem postridie Dominicæ Quasi modo 14. Aprilis.

Girona, Latine *Gerunda*: hic Martyrium passi S. Narcissus, vrbis Episcopus, cum Felice Diacono sub Aureliano. solennis illi dies 18. Martii. Passus & hic alter Felix S. Cucuphatis frater in Martyrol: 1. Aug. Colitur & S. Dalmatius Episc. & Martyr 4. Decemb. Fuit & hic Ioannes Abbas Biclarensis, Lusitania oriundus, idemque Historicus.

Gimaraes, Portugalliæ vrbs iuxta Bracaram. Hinc oriundum faciunt S. Damasum Papam: alii verò Matritensem, Antonius verò Tarraconensem, esse volunt; Colitur 11. Decembris. Eius æqualis B. Hieronymus. Hic S. Gonsaluus Amarantus Dominicanæ familiæ adscriptus 10. Ianuarii, à Lusitanis colitur.

Guadalupense monasterium B. Virginis, ad aquas Lupias. imaginẽ eam esse accolæ tradunt, quam & S. Lucas pinxerit, & quæ Gregorii Papæ temporibus grassante Romæ pestilenti lue dum gestatur, accinuisse Angeli feruntur Hymnum illum, *Regina cœli Lætare, alleluia* &c. templum Alfonsus 11. Hispaniarum Rex exædificauit. Ioannes vero I. Hieronymianis sodalibus templum & imaginem credidit.

Granata olim *Illiberis*. Primus huius iam à Mauris receptæ Episcopus Ferdinandus Talauera, academiamque ibidem constituit, Ferdinandi Hispaniarum Regis temporibus. Tradunt B. Iacobi discipulum S. Cęcilium primum hic Episcopum egisse, Martyrio affectum Cal. Februarii, cum sociis Patricio & Septentrione: alterum item Hesychium cum discipulis Turulo, Paphnutio, Maronio & Sentulio, Cal. Martiis. Item Ctesiphon Episcopus. De his S. Iacobi Apostoli discipulis Io. Marietta de vitis SS. Hispaniæ, lib. 1. Cap 14. copiose agit: rursumque lib. 22. pag. 25. Nomen vrbi vulgò inditum à granis mali punici, quod pomi genus Granadas Hispani hodieque

nominãt. Incepit verò L. Marineus Siculus lib. 5. Chronicorum, qui Granatam scribendum nominandumque contendit à *Nate* virgine quam Mauri coluerũt. Illiberis potius dicta antiquitus, aut finitimũ oppidum, in quo habitum Illiberitanum Concilium. de quo singulari volumine nuper differuit Ferdinandus Mendosius.

Osca, hodie *Huesca* Aragonum vetus Academia iam inde à Sertorii Rom. temporibus. Tulit hæc, vt creditum, Leuitas duos Martyriique Athletas Laurentium, & Vincentium, quorum exuuiis triumphat Ecclesia. Ille Romæ: hic Valentiæ ad mortem depugnauit. Illius festus dies in Ecclesia 10. Augusti, cum vigilia illi propria, huius 21. Ianuarii. seruaturque Olisipone, celebratque carmine & Prudentius, & And. Resendius Lusitanus. Oscæ quoq; coluntur Orentius & Patientia B. Laurentii parentes 4. Maii: item Nunilus & Allodia. 21. Octob. Orontius hic quoq; Episcopus B. Laurentii frater 15. Martii. item Victorianus Abbas & Cõfessor 19. Ianuarii.

Leon, Lat. *Legio*, 7. Sancti hic coluntur Marcellis Centurio, cum coniuge Nonia (29. Octobr.) ex qua liberos sustulit 12. qui & vna martyrio coronati traduntur.

Claudius		Germanus.
Lupercius		Faustus.
Victoricus	&	Ianuarius.
Emeterius		Martialis.
Chelidoni⁹		Acisclo.
Seruandus		Victoria.

Monasterium hic S. Claudii Benedictinorum, cuius olim Abbas S. Vincentius Martyrio hic affectus anno 868. 12. Septembris: asseruaturque corpus Oueti. Hic & SS. Ramirus & Froilanus, & Aluitus ac Pelagius. Hic in Cœnobio Canonicorum Regularium corpus asseruari aiunt S. Isidori Hispalensis Episcopi, Iratis, Leãdri, Fulgentii, ac Florentinæ: obiitque anno 636. 4. Aprilis colitur. patronusq; est Monasterii: vbi & S. Martini Canonici reliquiæ.

Lerida, Latinè *Ilerda* traiectis hodie leuiter litteris. Martyrio hic coronatus Anastasius cum 70. sociis: item Sergius apud Dominicanos asseruatur Thomas Carnicer, præceptor B. Vincentii Ferrerii, & huius etiã discipulus Io. Ceralta. Floruerunt anno 1409.

L. baze, Monasterio Benedictinorum in Diœcesi Burgensi S. Thoribius situs Asturicensiũ Episcopus Cœnobii conditoris. Obiit an. Christi 460. coliturq; Asturicæ. 16. Aprilis. Hic & Innocentium

pue-

puerorum corpus ab Herode iugulari iussum, aliæq; reliquiæ asseruantur.

Lucronium, hodie *Logronno*, ad Iberum fluuium elegans oppidũ: Iuliobrigam nonnulli iudigitant. Corpus asseruat S. Prudentii Episcopi Turiasonensis in Cistertiensium Cœnobio, 28. Aprilis. Floruit anno 1126. Alii Naiaræ asseruari tradunt.

Lisboa, olim Olisipo, num ab Vlysse condita sit, vt vult Solinus. De huius situ Damian⁹ à Goes, & Andręas Resendius Lusitani. Martyres colit Verissimum, Maximam, & Iuliam eodem parente genitos simulque Christo renatos sub Diocletiano, coluntúrq; Cal. Octob. Hinc & oriundus Antonius de Padua cognomento, cũ Olisiponẽsis esset, quod Paduæ (quæ olim Patauium dictum) obierit anno 1231. 13. Iunii. Hunc insequenti anno Gregorius 9. P. M. Diuorũ adscripsit numero. Asseruatur & hic S. Vincẽtii Martyris Valẽtiæ passi corpus, coliturque 21. Ianuarii. Hinc Henricus Rex corpus Algarbiis in vrbem transferens Olisiponensibus insignia aptauit.

Merida, olim *Emerita*, in Lusitaniæ finibus. Episcopos habuit S. Paulum & Fidelem natione Græcos. ille huius patruus fuit. Habuit & Episcopos S. Mansonam: item Renouatum successorem habuit. S. Eulalia Virgo hic martyrio coronata cum Iulia Socia, coluntúrq; 12. Februarii. Ouetum corpus translatum hodieque asseruatur. Passi & hic Victor, Eutychius, & Antigenes Antiochenus, fratres: quos fasti sacri Bedæ & Vsuardi 24. Iulii commemorant. Hic quoque Germani Martyris reliquiæ filii Marcelli Legionensis, qui cum Seruando fratre 23. Octob. Martyres obierunt. Hic Concilium celebratum 12. Episcoporum, anno 776. Reciesuindi. 18.

Osma, olim *Vxama* Episcopatus Castellæ veteris, Episcopum habuit Didacũ Azebezium cum quo B. Dominicus cõtra Albigenses disputando pugnauit. Obiitque an. 1207. Habuit & Petrum Episcopum, Victoria natum in Cantabria. sed Osmæ cognomentum ab Episcopatu, adhæsit.

Orensis ciuitas, & Episcopatus Galleciæ paret metropoli Compostellę, vt & Tudensis ac Lucensis Episcopus. Episcopũ habuit Ansurium & Vimarasium, quorum corpora Riba de Silio Monasterio Benedictinorum asseruanrur. Marina quoque Virgo & Martyr in summa æde asseruatur, coliturque 18. Iulii: Item Eufemię Virginis & Martyris corpus, cui festus dies 16. Septemb. agitur.

Ouiedo, olim *Ouetum*: In S. Saluatoris templo plurimæ Diuorum

reliquiç, & coluntur 13. Martii. aliorumque quç à Mystagogis ostenduntur quotannis. Item S. Eulogiæ & Lucretiæ Martyrum, 9. Ianuar. Habet & in Camera sancta S. Vincentii Abbatis & Martyris reliquias, recitaturque officium 11. Septemb. Item S. Eulaliæ Virg. & Mart. Emeritensis, 10. Decemb. Hic & S. Leucadiæ Virg. & Martyris corpus olim asseruatum, sed à Franco quodam inde in Belgium translatum, rursumque inde Toletum relatum, auspiciis Philippi 2. Regis, & Sixti V. Pont Max. anno 1578. Item S. Pelagus Cordubæ passus, 26 Iunii. Duæ hic Synodi habitæ prima an. 832. altera 17. Episcoporum anno. 900.

Palentia, Castellç veteris ciuitas flumini Carrioni apposita. Hic Corpus S. Marty Martyris Eborensis Episcopi. Hinc oriundus Petrus Gunsales Telmus Dominicanus, cuius Tudenses corpus seruant. Ex oppido huius Diœcesis Torquemada, duo illustres prodiere Ioannes Torquemada Cardinalis insigniter doctus, scripsitque varia. obiit Romæ an. 1498. Alter Thomas Torquemada quæsitor fidei, qui Dominicanis suis Cœnobium Abulæ constituit, decessitque vita anno 1499.

Pamplona, olim *Pompelo*. Primus huius Apostolus & Euangelii præco Tolasatum in Francia Episcopus & Martyr, coliturque 29. Nouembris. Hic natus S. Firminus Episcopus, illius Discipulus & post Martyr: coliturque 10. Octobris: Martyrologia 26. Septembris collocant: & Ambiani Martyrio coronatum.

Portus, Lusitaniæ ciuitas & portus qua Durius in mare profluit: vnde & à Gallis Portugaliam nominatam plerique existimant in his And. Resendius antiquitatis in paucis peritus.

Salamanca, antiquitus *Salmantica*: hic apud Augustinianos sodales corpus Ioannis Sahagun Professoris ibidem: obiitque anno. 1478. Ledesme in oppido, Nicolaus Martyr.

Segouia, Lat. *Segobia*. hic pons antiquus spectatur Traiani, vt creditur, opus. Hic in summa æde corpus Mariæ Saltos è Iudaismo conuersæ.

Santaren, olim *Scalabis* in Lusitania à S. Irene sic dicta creditur: quæ in Lusitania passa, huc flumine secundo delata est.

Sahagun, Castellæ veteris in Legionensi Diocœsi oppidum, corrupto vt creditur nomine, à S. Facundo Martyre in Cœnobio Benedictinorum, vbi & Primitiui corpus asseruatur, coliturque 26. Nouembris. Hic & S. Lombrosæ corpus, in quo & Bamba Rex Monachus fuit.

Seuilla,

Seuilla, quõdam *Hispalis*, Episcopum habuit S. Leandrum Gregorii Papæ æqualem, & amicum, qui & libros Moralium in Iob eidem miserit, obiitque anno Christi 600. die verò 13. Martii, quo & festo die colitur. Huius frater S. Isidorus in Episcopatu successit, singulari vir doctrina, & scriptorum auctor variorum, maximè verò Etymologiarum ac Sententiarũ de summo bono. Decessit hic anno 635. coliturque 4. Aprilis, vt Ecclesiæ doctor. Corpus eius Legione seruatur, à Rege Ferdinando Magno eo traductum, anno 1074. die vero 20. Decemb. Hic & natus ac Martyriũ passus Hermenegildus Hispaniæ Princeps, Leouigildi Regis Gothorum filius, obiitque 584. die 13. Aprilis, quo & ab Hispanis colitur, Sixti V. indulto. Hinc & oriundus Fulgẽtius, primo Astigitanus, post Carthaginensis Episcopus S. Leandri, Isidori & Florentinæ frater, coliturque 16. Ianuarii.

Martyrologia 8. Octobr. Petrũ quendam Hispalensem Martyrem nominãt. Hinc & Adultus & Ioannes Martyrio Cordubæ affecti anno 855. die 27. Septembris. Hinc etiam natæ Iusta & Rosina, sub Diocletiano passæ, coluntur que 17. Aprilis. Hic & Archiepiscopus S. Laureanus Pannonius, de quo in Martyrol. 4. Iulii. Beda, Vsuardus, asseruantur, & S. Seruandus, S. Marcelli Legionensis F. Hispalenses: & Carpophorus Sacerdos, & Abundus Diaconus hic sub Diocletiano passi 10. Decembris. Asseruatur & S. Florentius Confessor & S. Flora, Maurorum Regis filia, Cordubæ passa cum Maria Virgine anno 851. die 24. Nouemb.

Duo & hic Concilia habita, primum sub Leandro octo Episcoporum anno 590. alterum sub Isidoro 7. Regni anno Sisebuti: Christi verò 619. contra Acephalos, octo item Episcoporum. Academia & hic instituta, à Roderico Santella & post Didacus Deza Cardinalis, & Archiepiscopus Ord. prædicatorum Cœnobium S. Thomæ Aquinatis titulo ibidem erexit. Mogardus quidam Vrbis huius antiquitates commemorat.

Siguenza. Lat. Seguntium, in Aragonum finibus est. Academia & hic ab Archidiacono templo Ioanne Lopetio ad S. Hieronymum constituta. Episcopus hic Maurorum temporibus S. Sacerdos Confessor, coliturque ibidem 5. Maii. Hic & corpus S. Liberatæ Virginis, & Martyris 18. Ianuarii, cum 8. Sororibus Martyrium passis.

Tarazona, olim *Turiaso*, in Aragoniæ finibus: Episcopum habuit S. Prudentium Cantabrum, non procul Victoria oriundum colitur-

que 28. Aprilis. Corpus iuxta Locronium Bernardinorum i
nobio. Hic & Episcopus S. Guadiosus: coliturq; 3. Nouemb.

Tarracona Lat. *Tarraco*, Caput citerioris olim Hispani
mum habuit Præsulem Fructuosum & Martyrem, cum Eu
Eulogio Leuitis, 21. Ianuarii: Imperante Valeriano & Galien
minit illius Prudentius & forte Augustinus in Sermone Pa
S. Maximus. Tarraconensem quoque faciunt Paulum Oro
Patronam colit vrbs B. Theclam Pauli discipulam Virgin
Martyrem. Hic etiam Attilanus Zamorensium Episcopus: c
que 5. Octob.

Toledo, Lat. *Toletum*. Ædes summa à Ferdinando 3. Ca
Rege & Roderico Ximenio Archiepiscopo ædificari cœpit. P
tum sibi totius Hispaniæ vindicat repugnantibus interim Ta
nensi & Bracarensi. Sedes olim Gotthorum Regum fuit. Sac
B. Virginis imago: multæque ad stuporem reliquiæ crucis D
nicæ, Spineæ Coronæ, &c. de quibus Stephanus Garibaius Cā
lib. 3, Annalium Cap. 5. & singulari libello Blasius ordinis ibide
nonicus. Primum hic Archiepiscopus & Martyr S. Eug
Areopagitæ discipulus: coliturque 15. Nouemb. quo die pass
an. 1565. inde Toletum relatus est. Habuit & S. Euphemium q
Episcopus fuit: & Montanum qui 21. Hic & Helladius Episc
Fuit hic Eugenius 2. & 3. cui S. Ildefonsus 33. Episcopus succ
Obiit 669. celebraturque 23. Ianuarii. Toletana fuit & Leoca
S. Gumesindus Sacerdos Cordubæ passus. S. Innocentius & S
silda Virgo: item Fulgentius & Martinus Ruisius ordinis Mino
Hic & S. Soteris Papæ & Martyris: nec non Germani Episc
Confessoris, coliturq; festo Calendis Octob. Porro S. Leocadi
ginis ac Martyris Lipsanæ de Hispaniæ in Belgium translata
nimirum, Hispaniæ ab Afrio & Mauris illata. sed quo auctore
satis constat. illud certum Henricū de Berges Cameracensem
scopum anno 1491. eius reliquias religionis ergo visitasse & pre
Philippi 1. & Ioannę coniugis, (qui Caroli 5. Imp. parentes erant
anno hic Gandaui natus est MD.) partem in Hispaniam misisse, 8
rè reliqua omnia impetrata à Philippo 2. καταγέλτω, & Gaspare
roga Card. & Archiepiscopo Toletano: cum è Gislenio Hann
monasterio transuectæ Toletum reliquiæ S. Leocadiæ, pompa
gni ac festo ann. Christi MDLXXXVII. versusque conscripsit
generis laudationis plenos Ant. Couarruuias Didaci frater, ibi
Car

Canonicus & Petrus Pantinus Belga: quæ carmina Plantinianis typis exstant. Inerant vero membranis hæc inscripta.

HIC REQVIESCVNT RELIQVIÆ S. LEOCADIÆ VIRGINIS, ET MARTYRIS, QVÆ TEMPORIBVS DIOCLETIANI, ET MAXIMIANI A PRÆFECTO HISPANIARVM DATIANO, APVD TOLETVM, DIRA CARCERIS CVSTODIA, MACERATA EST. V. IDVS DECEMB.

Vide Vsuardi, Bedæ, Adonis Treuirensis, & Baronii Card. Martyrologia.

Concilia hic 18. celebrata; nostraque memoria 19. Præside Gaspare Quiroga Cardinali & Archiepiscopo, regnante Philippo 2. Academia & bonarium artium à Franc. Aluares Toletano cõdita, ad annum 1490. sub Innocentio 8. approbante & Leone 10. & Carolo 5. Dotata post à Bernardino Alcarazio.

Vallisoletum, olim *Pinthia*, in Castella vetere. Academia & hic studiis clara, & collegium à Petro Gonsalez Mendozio Archiepiscopo Toletano Cardinali ædificatum, titulo S. Crucis: alterum item S. Gregorii titulo ab Alfonso Burges, Palentino Episcopo, Ordinis Prædicatorum sociis suis anno 1496. constitutum: ex quo tanquam ex equo Troiano insignes aliquot, Præsules & Antistites Prædicatorii ordinis prodierunt.

Valentia, regni caput in Celtiberia. Martyrio hic coronatus Vincentius Diaconus sub Diocletiano: coliturq; 22. Ianuarii. corpus Olisipone asseruari confirmant. Item Vincentius Ferrerius Dominicanæ familiæ. obiitque anno 1418. die 5. Aprilis. Hic & S. Dominicus, & amator Espius, ac Michael Fabra Ordinis Prædicatorum. Item Ludouicus Bertrandius & Io. Miconis, obiitq; anno 1550. aliique plures à Vincentio Iustiniano Antistio in vita S. Ludouici Bertrandrii recensiti. Item P. Nicolaus Factor, Ordinis S. Francisci, obiit an. 1583.

Victoria prouinciæ Alabæ Metropolis, apud Cãtabros. SS. protulit S. Dominicum de la Calzada; coliturque 12. Aprilis. item S. Petrum Vxamensem Episcopum, ac Prudentium Turiasonensem Episcopum. item Victorem agricolam. S. Faustus Engratiæ comes martyr hinc oriundus. Item S. Theodosia & S. Formerius ac Sigismundus Benedictinorum Monachus. Sed hæc in Sanctis Hispaniæ commemorandis sufficiant.

NOMINA EPISCOPATVVM HISPANIAE Wamba Rege, ex Ioan. Mariana Annal. Hisp. lib. 6.

CAP. XV.

VETERES vrbium ſedes, exſtinctaque variis caſibu oppida, & poſt exordium renatæ aliis ſæpe nomini bus, ex Wambæ Regis diœceſum diuiſione cogno ſcere non erit incommodum, & quibus Metropoli tanis ſinguli Epiſcopatus contributi eſſent, explicar vniuerſim operæpretium fore arbitror, nam de ſingulorum finibus, quibus deſcripti erant, laborare non attinet, temporum longinqui tate rebus omnibus ab antiquo mutatis. Toletano præſuli Ore tanus Epiſcopus ſubiectus erat. Exſtat *Oreti* veſtigium, octo paſſuum millibus ab Almagro municipio, Virginis Matris ſacellum cogno mento *Oretana*, atque ex eo loco Almagrum tranſlati lapides *Oreti* nomine inciſo. Biatia, quæ hodie *Baeza*. Menteſa, quæ noſtræ ætate *Montizon* nuncupatur verſus Caſorlam ſita, & à Duce olim Mauro exciſa, auctore Roderico, quo tempore à Mauris euerſa eſt Hiſpania. Acci, hoc eſt, *Guadixium*. Baſti, *Baza*. Vrci, quibusdam hæc *Almeria*, aliis *Murcia* fuiſſe creditur. Bagaſta. huius vrbis nullum veſtigium exſtat, tantum verſus Orihuelam ſita fuiſſe putatur, tum ex locorum ordine, tum ex portæ Magaſtri nomine, quæ in ea vrbe eſt indicio Ilici, *Helſche*. Setabis *Xatiua*. tum nomen retinens Denia, quæ anti quioribus Dianium fuit. & Deniæ vicina Valentia. Sequitur Vale ria, quæ hodie vulgo *Valera cremata* dicitur. Segobrica, huius vrbi veſtigia ab Vrceſia octo paſſuum millibus in oppido, quod Græc caput vocatur, exſtare eruditiores habent perſuaſum: nam qui Se gorbium putarunt, nominum eos ſimilitudo miſit in errorem. Arca bica, hæc olim Segobricam inter & Complutum ſita fuit: fortaſſe quæ Ptolemæo Percabica eſt. Præterea quarum appellationes nota ſunt, Complutum, Segontia, Vxama, Segobia, Palentia. Itaque Tole tum ſacræ ditionis fines vltra Carthaginenſem prouinciam, cui pro prie præfecta erat, Gotthorum etiam ætate extendebat: nam hæ omnes vrbes atque earum Epiſcopi à Toletano Præſulæ ſacra iura petebant.

Ab Hiſpalenſi autem Metropolitano, Italica, quæ hodie *Hiſpa*

lis vetus est, ab Hispali sex passuum millibus dissita. Assidonia, quæ quibusdam *Medina Sidonia* est, ex similitudine appellationis argumento probabili: aliis Cæsarianum, indicio templi, quod in ea vrbe est Beatæ Virginis Seduegnæ nomine, & Rasis Maurus *Xeritium Seduegna* eam ciuitatem vocauit. Elepla siue *Niebla* sit, siue *Lepe*. Malaca, Illiberris, quæ olim vrbs supra Granatam octo passuū millibus posita fuit, in monte qui ab ea vrbe Eluiræ hodie nomen habet. Astigi hæc est *Ezigia*. Corduba, atq; quæ hodie prope Vaenam *Cabra* vulgò est antiquis *Egabrum*. tum Tucci, hoc est *Martus*. Atq; his finibus Hispalensis Præsulis ditio descripta erat.

Emeritæ Metropolitanus subiectis vrbibus, & earum Episcopis iura dabat: Paci Iuliæ, (hodie *Begia* est in Lusitania.) Olisiponi, quæ Gotthis Olisipona fuit, vrbs nostra ætate diuitiis & amplitudini nulli Europæ secunda. Eboræ (Gotthis *Elbora*,) Tudensis *Talaueram* esse dixit in Carpetanis. Oxonobæ, quæ eruditis *Estombar* hodie esse creditur, prope Silues constituta. Igeditaniæ, oppidum in Lusitania exstat, Idaniæ veteris nomine. Conimbricæ, cuius vestigia octo millibus passuum, à noua Conimbrica monstrantur, veteris Conimbricæ nomine. & quæ nomina fermè retinent Viseum & Lamecum. præterea Caliabræ, quam vrbem Tudensis & Marinæus *Montaugium* esse suspicantur, coniectura haud satis probabili. Salmanticæ (Gotthis Salamantica.) Numantiæ, hoc est, *Garay*. Abulæ, Cauriæ. Atq; hactenus de Emeritensi prouincia.

Bracaræ hæ vrbes contributæ erant, Dumium, quod hodie monasterium exstat, propè Bracaram. Portucale, qua se Durius euoluit in mare, vnde Portugaliæ nomen ipsi vrbi primum, deinde toti prouinciæ ab oppido Cale factum, quod hodie oppidum *Caia* dicitur. Tude Auria, & cui hodie Padrono nomen est Iria Flauia, in eodē numero sunt. præterea Lucus Augusti, Brittannica, siue Bretonia, quæ Lucam præter & Asturicam sita erat: hodie à Mindomensi vrbe octo millibus passuū oppidū exstat nomine Bretagna. adhæc Asturica & Legio, quæ vrbes vulgò notæ sunt, & antiquis affinia nomina retinent.

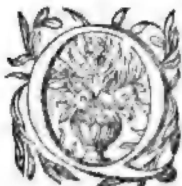
Tarraconensis Metropolitani auctoritati subiectæ, vrbes sequebantur. Barcino (Gotthis Barcinona.) Egara, quæ vrbs præter Barcinonem & Gerundam olim sita fuit. atque his locis finitima Gerunda. tum Emporia & Ausona, quæ hodie in Catalaunis *Vique* dicitur cognomento Osona. Vrgelia, Herda, quæ duæ vrbes notæ

sunt.& cuius sedes prorsus ignoratur Hictosa. Superioribus adiungebantur Dertusa, Cæsaraugusta, Osca Pompelo (Gotthis Pampilona,) Calagurris, Gotthis Calaforra) Turiaso (Gotthis Tirasona) Auca, cuius vrbis vestigia supra Burgos mõstrantur, vnde & Aucæ mõtes dicti, atq; hactenus Tarraconensis Metropolitani ditionis fines prolati.

Narbo veteribus (Gotthis Narbōna) subiectis Episcopis & vrbibus iura dabat, legesq; sacrorum: primum Beterri, hoc est *Besiers*, quæ vrbs Plinio quidē Blitera est deinde Agathæ, quæ hodie ciuitas siue Agde est, siue Mompellerium in Gallia Narbonensi. Magalonę, quod nomen hodie retinet insula Volcarum prope Mompellerium. Nemauso, Lutebæ (hodie Lodebe) & quæ nomen retinet Carcasoni. præterea Helenæ, quæ hodie in agro Ruscinonensi Elna est. Sunt qui Tudensem, Lucensem, & Legionensem Episcopos affirment, siue Wambæ beneficio, siue ex antiquo ducta consuetudine, sui iuris fuisse, neq; vllius Metropolitani imperiū & auctoritatē respexisse, haud satis idoneis in alterutram partem argumentis. Illud in confesso est, plura Episcopatuū nomina in vetustis Conciliorū actis exstare, quæ in Wambæ diuisione desiderantur, fortasse tempore rebus permutatis, aut quoniam vetera monimenta & schedæ multis in locis vitiata sunt Epagrensis, Carthaginensis, Castulonensis, Fiblariensis, Eliocrocensis, Eminiensis, Immonticiensis, Lamibrensis, Flotanus, Magnetensis, Labericensis. Quæ nomina nostra ætate ignota sunt, ac ne vrbium quidem omnium, earum sedes vbi essent, prorsus exploratum est: neq; deesset diligētia, si in rebus tam dubiis, qua se via certa panderet, ad inuestigationem veritatis.

CONSTANTINI DIVISIO EPISCOPATVVM.

Ex eodem libro. Cap. XVI.

QVOD ante sumus polliciti, neq; hactenus præstitum est, Episcopatuum in Hispania diuisionem factam à Constantino Magno, vti Rasis Arabs est auctor, eius sententia nostris verbis subiicimus Latinè, post diuisionem Wambæ. Constantinus, inquit, multis vrbibus Episcopos dedit eo honore carentibus. Atq; Hispaniā cum esset renominatam in magna agrorum bonitate, diuite cultu, incolarum frequentia, Christianorum numerosa multitudine, Episcopos non habere; consilio communicato, optimum fore iudicauit sex Episcopos

pos dare; qui metu omni ſublato liberè religionem Chriſtianam, & ſacra populis promulgarent. Ergo viris idoneis ad ſe vocatis, ciuitates ad hunc modum diſtribuit.

Primum Narbo deſignata eſt, aliæq; ſeptem vrbes cum poteſtate iura ſacra populis dandi, moreſq; caſtigandi. earũ hæc ſunt nomina: Beterris, Toloſa, Magalona, Nemauſum, Carcaſo. in hac vrbe D. Mariæ glorioſæ ædes eſt, ſeptem argenteis aris inclyta, frequentia populi religioſa, præſertim ſemel in anno maiori concurſu multitudinis, ſed & aliis temporibus celeberrima. Barcinone diſtat decem dierum itinere. Præter has Luteba & Helena, Narbonenſi Epiſcopo ſunt datæ.

Alteri Epiſcopo Bracara ceſſit: Dumio, Portulace, Auria, Ouero, Aſturica, Britonio, Iria ſeu Compoſtella, Aliubra, Iſſa, Tude contributis.

Proximus Tarraconẽſis Epiſcopus creatus eſt. Barcino, Auca, Morada (fortaſſis Gerunda) Beria (fortaſſis Emporiæ) Oriola, Ilerda, Dertuſa, Cæſarauguſta, Oſca, Pompelo, Calagurris ſunt additæ.

Quartus Carthagine Epiſcopus inſtitutus eſt. Toletũ, Oretum, Satabis, Segobrica, Complutum, Caraca, Valentia, Murcia, Biatia, Caſtulo, Montogia, Baſta, Begena, (forte Bigaſtra) adiunctæ.

Quinto Emerita data eſt vrbs primaria. ſubiũctæ Pax Iulia, Oliſipo, Egitania, Conimbrica, Lamecum, Ebora, Cauria, Lampa (quid ſi Salmanticam legas, aut Lamam nunc contributam Mirobrigæ Lamaſi nomine?)

Poſtremum Hiſpalis Epiſcopũ habuit. Hiſpali iura petere iuſſę ſunt Italica, Seritium Aſſidoniæ, Niebla (Romanis Elepla) Malaca, Illiberris, Aſtigi, Egabrũ. Sic Hiſpania omnis à Conſtantino Auguſto in ſex Epiſcopatus tributa eſt. Quo maior eſſet auctoritas, religioniq; ſuum caput conſtaret, imperandiq; poteſtas: ipſe quidem Conſtantinopolim conceſſit, ſeque, vt priores Romæ, eius vrbis Regẽ dixit: ſanciẽs præterea, vt Romæ Domino ceteri Chriſti cultores obtemperarent: quẽ ipſi Dominũ Chriſtianorũ eorum, qui è ſacrato ordine erant, & ſanctum vocari ſoliti erant: ob acceptã à Petro Apoſtolo poteſtatem, quam illi Chriſtus crediderat. Hæc ſic Maurus ait: Cõſentit auctor hiſtoriæ, quæ Alfonſi Caſtellæ Regis cognomento ſapientis nomine circumfertur, diuiſionẽ Epiſcopatuum in Hiſpania factam à Conſtantino Magno eodẽ ordine, quibuſdã modo vrbium nominibus cõmutatis: vnde & ex Wambę diuiſione, atq; ex conie-

&cura deprauatas haud dubium in Mauro nonnullas voces castigauimus sententia conseruata. *Archiepiscopos* vocare non sumus ausi, quos Mauros *Episcopos* vocat, religionis nostræ & graduum distinctionis gnarus scilicet, admonuisse sit satis.

EPISCOPATVS HISPANIÆ, HODIE.

DE EPISCOPATVVM DIVISIONE à Rege VVamba. Ambrosius Morales, lib. 12. Chronicorum, cap. 50. & Ioan. Mariana, lib. 6 Annalium Hisp. cap. 15. & 16. Rursum de diuisione sub Alphonso Rege. Idem Ambros. Tomo III. Chronicorum.

ARCHIEPISCOPI METROPOLITANI.

TArraconensis } de primatu Hisp. contendunt
Toletanus }
Bracarensis
Valentinus.
Cæsaraugustanus.
Burgensis.
Compostellanus.
Hispalensis.
Olisiponensis.
Eborensis.
Granatensis.

SVB TARRACONENSI Archiep. Episcopi. 6.

BArcinonensis.
Dertusanus.
Ausensis, vulgò Vicensis.
Helenensis, vulgò Elnensis.
Vrlegitanus.
Ilerdensis.

SVB TOLETANO Archiepisc.

COrdubensis.
Conchensis.
Siguntinus.
Iaensis.
Murciensis seu Carthaginensis.
Vxamiensis.

SVB BRACARENSI.

Algarbiensis, seu Siluensis.

SVB VALENTINO ARCHIEP.

ORiolanus.
Segorbicensis.
Sætabensis.

SVB CAESARAVGVSTANO.

OScensis.
Iaccentanus.

Balba

strensis.
ansonensis.
acensis.
:ensis.

VB BVRGENSI.

npelonensis.
ilagurritanus.

COMPOSTELLANO.

/riensis,hodie Orensus.
Mondonedo.
ısis.
·nsis.
ntinus.
nsis.

Salmanticensis.
Ouetensis.
Zamorensis.
Asturicensis.
Pauriensis.
Palentinus.
Legionensis.
Ciuitatensis.

SVB HISPALENSI.

MAlacitanus.
Gaditanus.
Canariensis.

SVB GRANATENSI.

GVadixensis.
Almeriensis.

SCOPI HISPANI IN CONCILIO IL-
LIBERITANO PATRVM. NOVEMDECIM.

LIX Antiquitanus.
uinus Spalensis.
ius Bigerrensis.
.us Mentesanus.
nus Corsicanus.
ius Cæsaraugustanus.
ntius Toletanus.
:ntius Ossonobensis.
:ssus Eliocrensis.
:ius Malacitanus.
Cordubensis, in Conc. Niceno & Gangrensi.
Camerius Tuccitanus.
Secundinus Catraleucensis.
Flauinus Eliberitanus.
Liberius Emeritanus in Conc. Arelat. 2.

Decentius Legionensis.
Ianuarius Sibariensis.
Quincianus Elborensis.
Enticianus Bassitanus.

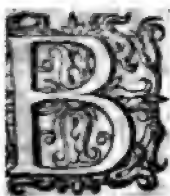
EPISCOPI HISPANI, IN SECVNDO ARELATENSI CONCILIO.

NAIALIS presbyter Ceterius Diaconus	Orcelensis.
Sabinus presbyter Bæticus.	
Probatus presbyter Castorius Diaconus	Tarraconen.
Clementius presbyter Rufinus exorcista	Cæsaraugust.
Trimanus presbyter Victor Diaconus	Trebestensis.

EPISC

EPISCOPI HISPANIÆ, IDEMQVE MARTYRES.

EX LIB. I. HISTOR. ECCLES. Iohan. Marianæ.

S. SATVRNINVS Tolosatum Episcopus & Martyr 29. Nouemb. Surius Tomo 6. Greg. Turonensis *de gloria Martyrum*, Cap. 48.

S. FIRMINVS Pampelonensis Episcop. 10. Octobr. Thesaurus Concionatorum Thomæ Truxilli Tomo 2. pag. 1779.

S. EVGENIVS primus Toletanorũ Episc. & Martyr 15. Nouemb. Ioan. Mariana lib. 10. Annalium Cap. 20. de eius translatione.

S. MANCIVS Eborensis Episcopus. 21. Maii. Thesaurus Concionat. Tomo 2. pag. 1129.

S. PETRVS Martyr primus Bracarensium Episc. 26. Aprilis.

S. FRVCTVOSVS Tarraconensium Episcopus cum sociis duobus Diaconis 21. Ianuarii. L. Surius Tomo. 1. L. Marineus lib. 5.

S. SEVERVS Barcinonensium Episc. cum sociis 6. Nouemb. Thesau. Concionat. Tomo 2. pag. 2019.

S. GERVNTIVS Italicensis Episc. 25. Augusti.

S. LAVREANVS Hispalensis Episc. 4. Iulii.

S. ANTONIVS Valdiuiessus Ord. Prædicat. Niquarage in India Occident. Episcop. & Martyr.

S. VINCENTIVS Valuerda eiusdem Ordinis, Episcopus Cuzcensis & Martyr.

PONTIFICES ET EPISCOPI HISPANIÆ CONFESSORES.

EX LIB, V. HISTOR. ECCLES. Iohan. Marietta.

S. DAMASVS Pontifex 11. Decembris. Ioan. Mariana lib nalium cap. 19. Surius Tomo 6. Theodoretus, Ruf Cassiodorus. & B. Ambrosius lib. 5. S. Epist. 30. Hiero: Tom. 1.

S. VALERIVS Cæsaraugustanus Episc. 29. Ianuar. Prud Hymno 4. περὶ Στεφαίου.

S. PACIANVS Episc. Barcinonensis. 9. Martii. B. Hierony Ecclesiast. Scriptor. cap. 116.

S. GREGORIVS Cordubensis Episcopus 24. Aprilis.

S. DICTYNVS Asturicensis Episc. 2. Iunii.

S. TORIBIVS Asturicen. Episc. 16. Aprilis. Ambr. Morales Chronicorum cap. 26 & Thesaurus Concionat. To pag. 888. Leo papa Epist. 93. ad Toribium.

S. MONTANVS Episc. Tolet. Meminit S. Ildefonsus de vi stribus. obiit ad annum 565.

S. IVSTVS Vrgelit. Episc. 28. Maii. Meminit S. Isidorus d Hisp. Scriptoribus.

S. IVSTINIANVS Episc. Valentinus.

S. NEBRIDIVS Agatensis Episc. Isidorus ibidem & Trith

S. HELPIDIVS Episc. Trithemius, & Vasæus.

S. ABRIGIVS Pacensis Episc. de quo Isidorus.

S. FRODOARIVS Accitanus Episcopus vulgo Guadix.

S. ETERIVS Vxamensis Episcopus.

S. MARTINVS Dumiensis Bracarens. Episc. 20. Martii, Gr ronensis lib. 5. cap. 37. & Isid. de claris Hisp. Scriptoribus

S. LEANDER Ord. S. Benedicti Hispal. Episcopus 13. M Gregorius Papa lib. 3. Dialogorum. Trithemius, & ali

S. FVLGENTIVS Astigitanus Episc. in Bætica. 8. Ianuarii Moralis lib. 11. cap. 26.

S. ISIDORVS Hispal. Episcopus 4. April. Ioan. Mariana lib. nal. cap. 7. Braulius & Surius Tomo. 2. S. Antoninus

cc

centius, Trithemius & alii. Legionem translatum corpus quiescit 20. Decemb. circa an. 1051.
SS. PAVLVS ET FIDELIS Episcopi Emeritenses.
S. PRVDENTIVS Episc. Turiasonensis. vulgo Tarrazona in Aragonia 28. Aprilis. Marineus lib. 5. Vaseus, & Thesaurus concionat. Tomo 2. pag. 967.
S. MAVSO Emeritens. Episcopus.
S. HELIADIVS Toletan. Episc. Ordinis S. Benedicti, 18. Februar. S. Ildefonsus de claris Scriptoribus, & Rodericus lib. 2. cap. 17.
S. IOANNES Cæsaraugustanus Episc. Benedictinus. Meminit Ildefonsus ibidem.
S. IOANNES Bubarensis Abbas, Gerundensis Episc. Ord. S. Benedicti.
S. BRAVLIO Cæsaraugustanus Episcopus 18. Martii. Scribit de illo Ildefonsus, & Marineus lib. 1.
S. IVSTVS Toletan. Episc. Ord. S. Benedicti. Ildefonsus ibidem.
S. RENOVATVS Emeritensis Episcopus ordinis eiusdem.
S. NONVITVS Gerundensis Episc. Ordinis eiusdem. apud Ildefonsum.
S. EVGENIVS 2. Toletan. Episc. Ord. eiusdem, apud Ildefonsum.
S. EVGENIVS 3. Toletan. Episc. Ord. eiusdem 13. Nouembris. De hoc Ildefonsus ibidem.
S. FRVCTVOSVS Bracarensis Episcopus Ord. eiusdem, 16. April. Io. Mariana lib. 6. Annal. c. 8. & 9. & Concilium Toletanum 10.
S. INDEFONSVS Toletan. Episc. Ord. eiusdem 23. Ianuar. Surius Tomo 1. Mariana lib. 6. cap. 10. & Iulianus.
S. IVLIANVS Episc. Toletan. 8. Martii. S. Isidorus de claris scriptoribus.
S. VISTRENIRVS Toletan. Episcopus. Obiit anno Christi 851.
S. FROILANVS Legionensis Episc. Ord. S. Benedicti.
S. IOANNES Hispalensis Episcopus. Floruit an. 911.
S. ATTILANVS primus Zamorensis Episcopus. 5. Octob. Surius Tomo 5. Marineus. Thesaurus. & Tarafa.
SS. ANSVRIVS, ET VIMARASIVS Orenses Episcopi.
SS. GONSALVS, OSORIVS & FROALENSVS Episc. Conimbricensis.
SS. SERVANTVS, VILIVLFVS, & PELAGIVS Grienses Episcopi.

S. ALPHONSVS Asturicensis Episcopus & PETRVS. Hi nouem Episcopi in monasterio S. Stephani Ribæ Benedictinorum in Galæcia conditi iacent, coluntur que 26. Ianuarii.

S. RODESINDVS Iriensis Episc. Calendis Martiis.

SS. PELAGIVS & AVITVS Episc. Legionenses.

S. GREGORIVS Bæticus Granatensis Episcopus 24. Aprilis. Meminit Hieronymus & Isidorus in Eccles. Scriptoribus.

S. GREGORIVS Episcopus Ostiensis in Nauarra 9. Maii. Thesaurus Concionat: Tomo 2. p. 1107.

S. IVLIANVS Conchensis Episc. 28. Ianuar. & translatio 11. April.

S. RVFVS Dortusanus primus Episcopus 14. Nouembr.

S. ARMINGOLDVS Vrgelitanus Episc. 3 Nouemb.

S. GERARDVS Bracarensis Episc. 5. Decemb. Obiit an. Chr. 1100.

S. MARTINVS Mendonedi Episcopus 20. Martii. Floruit anno Chr. 572.

S. THEODEMIRVS. Iriensis Episcopus.

S. GENNADIVS Asturicensis Episc. Benedictinus 25. Maii.

S. LVDOVICVS Tolosæ Episcopus Ord. Minorum, quiescit Valentiæ, festusque dies 29. Augusti. Vide Surium Tomo 4. & Antonium 3. parte, tit. 24. cap. 14.

S. DIDACVS AZEBES Vxamensis, Episcopus.

S. PETRVS Episc. Vxamensis Ord. S. Benedicti. 2. Augusti.

S. ORVNTIVS Episc. ad Aquensis in Gallia S. Laurentii Martyris frater, 15. Martii.

S. SACERDOS Episc. Siguencæ 5. Maii.

S. ODO VRGELITANVS Episc. 7. Iulii.

S. LICERIVS Ilerdensis Episc.

S. SECVNDVS Abulensis Episc. 2. Maii.

S. GAVDIOSVS Turiasonensis Episc. 3. Nouembris.

S. RAIMVNDVS Balbastri in Aragonia Episc. 21. Maii.

S. FVLGENTIVS Ruspensis Episc. Cal. Ianuarii. Obiit circa an. Chr. 500.

S. FERDINANDVS de Talauera Ord. S. Hieronymi Granatensis Episc. 14. Maii.

B. ALFONSVS TOSTATVS Abulensis Episcopus. Ioan. Marietta lib. 5. Cap. 95.

FR. XIMENIVS Tolet. Episc. & Card. Ord. S. Francisc. 8. Nouemb.

CATALO-

CATALOGVS ARCHIEPISCOPORVM EX STEPHANO GARIBAY, Lib. 11. cap. 18.

1. SAnctus Eugenius. I.
2. Pelagius.
3. Patrumus al. Patronus.
4. Turibius.
5. Quintus al. Quiricus.
6. Vincentius.
7. Paulatius, al. Pauiatus.
8. Natalius.
9. Audentius. Hi nouem ex M. S. anni 1253.
10. Asturius an. Chr. 405. *eius vitã S. Ildefonsus in Catalogo scribit.*
11. Isicius.
12. Maioranus al. Martinus.
13. Castinus.
14. Melantius. *qui Conc. Eliberitano subscribit.*
15. Campeius.
16. Cintuacinus al. Sinticio.
17. Patronus.
18. Pramatius alias Proumatius vel Palmatius.
19. Petrus. I.
20. Celsus.
21. Montanus anno Chr. 507. *Sub hoc Secunda Synodus Toletana. Vitam eius habet ibidem Ildefonsus. Scripsitq́ Epistolas duas.*
22. Iulianus. I.
23. Bacandus.
24. Petrus. II.
25. S. Euphemius.
26. Excipius al. Exuperius.
27. Adelphius.
28. Aurasius.
29. S. Helladius.
30. Iustus.
31. Eugenius. II.
32. S. Eugenius. III.
33. S. Ildefonsus. I. al. Illefonsus vel Alfonsus.
34. Quiricus al. Quiriacus vel Ciryacus, alias Quintius.
35. S. Iulianus II.
36. Sisebertus al. Sicarius, qui merito suo deiectus fuit.
37. S. Felix ex Archiep. Hispalensi factus Tolet.
38. Gundericus al. Guterius
39. Sinderedus. *hic alii aliquot numerãtur incogniti, quos omitto vide Rodericum Ximeniũ in vita Roderici Regis Gothorum.*
40. Opas ex Archiep. Hispal. factus Tole.
41. Vrbanus qui tempore Regis Pelagii obiit.

Hoc tẽpore occupata à Mauris Hispania est, à quibus recuperata vrbe Tolet. frater Bernardus *Abbas monaster.*

42. Zahagun, Archiepiscopus Toletanus.
43. Raymundus al. Ramundus.
44. Ioannes I.
45. Celebrunus.
46. Gondisaluus I. *huic quidam subiiciunt Petrum de Cardona, sed à Roderico Archiep. omittitur.*
47. Martinus, quem idem Todoricus, qui ei successit Martinum Magnum vocat.

48. Rodericus Ximenius Nauarrus, nõ Ioannes, vt quidam putant. *hic historiam Hispanis latine conscripsit*, factusq;, primus Cancellarius mag. Castellæ.

49. Ioannes II. *quem quidam Roderico male supponunt.*

50. Guterius. *pro quo male quidam supponunt Petrũ Infantem Castel.*

51. Paschalius alias Paschasius.

52. Sanxius. I. de quo lib. 13. cap. 7. multa.

53. Sanxius II. Infans Aragoniæ filius Iacobi. I. Regis octaui Aragoniæ, qui *Cõquistada* dictus est.

54. Gondisaluus II. *quem putant fuisse Cardinalem.*

55. Guterius II.

56. Gondisaluus. III.

57. Ioannes III. infans Aragoniæ filius Iacobi. II. & vltimi huius nostris Regis. XI. Aragoniæ.

58. Xemenius de luna ex Archiep. Tarracon. factus Toletanus, *cum Ioannes infans Aragoniæ sponte se abdicasset.*

59. Egidius Albernotius ex Archidiacono Calatraue: in eodem templo. Tole. mortuus non Toletanus Archiepisc. sed Episcopus Salinensis, & Cardinalis, tituli, scil. S. Clementis. propter æquabilitatem alter Traianus appellatus.

60. Blasius.

61. Vasquius *ex Decano eiusdem templi.*

62. Gomesius Manricus, *qu*[...] *dente obiit Albernotii.*

63. Petrus IIII. cognomẽto [...] norius.

64. Petrus. V. cognomento l[...] II.

65. Sanctius Tertius cognon[...] to Rogas.

66. Ioannes IIII. de Contr[...] *Decanus eiusdem Templi.*

67. Ioannes V. de Cerezuel[...] *ter Comestabuli Aluari luna.*

68. Guterius III. dictus Ho[...] rius Toletanus, II. huius [...] minis.

69. Alfontius II. Carillo d[...] cunna.

70. Petrus VI. dictus Gond[...] uus Mendozius II. Cardi[...] numerando primum Go[...] saluus 2.

71. Frater. Franc. Xemeniu[...] Cisneros III. Cardinalis.

72. Guilielmus de Croylla[...] Card. IIII.

73. Alfonsius III. de Fonse[...] Azeacele.

74. Ioannes. VI. Iauera V. [...] dinalis.

75. Ioannes VII. Martinus [...] ce9 VI. Cardinalis: si adnu[...] res Egidium Albernos. V[...]

76. Frat. Bartholomeus Ca[...] za de miranda.

77. Gaspar Quiroga Card. V[...] Inquisitor, maior Præses [...] spaniæ.

78. Albertus Austriç Archi[...]

qui post ducta vxore Isabella Clara Eugenia Philippi II. filia Belgicam tenuit ditionem.
79. Garsias Loaysa Principis Hispaniæ Philippi III. nunc Regis quondam Magister.
80. Bernardus de Roias Sandoualius Cardinalis.

DE EPISCOPIS ET CONCILIIS CÆSARAVGVSTANIS.

ANT. AVGVSTINVS ARCHIEPISC. TARRAconensis Epist. ad Hieronymum Blancam.

QVOD de laudibus *Cæsaraugustanæ* vrbis, & de veteribus Pontificibus eiusdem, si quid ex antiquis scriptoribus, aut ex actis Conciliorum, aut aliunde aliquando collegeram, ad te quamprimum mitti desideras; pauca quædam his litteris licet fortasse noctuas, quod aiunt, Athenas, & quæ tibi sunt notiora, perscripsi. Atque vt omittam quod C. Plinius de *Cæsaraugustana* immuni colonia, olim *Calduba* dicta, & de conuentu amplissimo scripserit; Strabo quoque eandem laudat, habereque togatos ciues ait, nihil de veteri Celtiberorum contumacia, atq; duritie retinentes. His addit Pomponius Mela: *Vrbium de mediterraneis in Tarraconensi clarissimæ fuerũt, Vallantia, & Numantia nunc est* Cæ*saraugusta.* Vixit autem Mela Tib. Cæsaris Caligulæ, & Tib. Claudii temporibus, & in Hispania natus est. Quod vero ex verbis Melæ elici non nemo putat, easdem esse *Numantiam & Cæsaraugustam* irridendum magis, quam improbandum est: cum Strabo inter eas DCCC. stadia collocet. Venio nunc ad laudes sanctissimorum virorum: laudari enim à laudato viro maximum est; idque cum fit ob religionis cultum, longe præstat. Ex his primus est Cyprianus Carthaginẽsis Martyr 5. epist. 4. quam cum multis episcopis scripsit, Felici Presbytero & plebib. consistentibus ad Legionẽ & Asturicæ: in ea postquam *Felicis*, & *Sabini* Pontificum mentionẽ fecisset ait, *vtq; alius Felix de* Cæ*saraug. fidei custos ac defensor veritatis litteris suis significat.* Proximus huic longo, sed proximus interuallo sit *Prudentius*, qui in libros de coronis, Encratin & socios 17. Martyres, & duos Confessores, *Baium* & *Clementem* laudans Cæsar-

augustam appellat, *plenam domum magnorum angelorum*, eamque præstet cæteris vrbibus, quod tam multis ornetur corporibus sanctorũ. Ex eadem *Vincentium* fuisse Martyrem tradit, & domum infulatam sacerdotum *Valeriorum*, hoc est, eius vrbis Pontificum. Constat autem multorum testimonio *Valerium*, Dei confessorem Episcopum fuisse Cæsaraugustanorum, eiusdemque Diaconum *Vincentium*. Sed & in Concilio Celiberritano *Valeriũ*, eiusdem vrbis Episcopum subscripsisse nouimus, anno Christi plus minus CCCXXV. Sic duos possumus post *Felicem* Episcopos *Valerios* numerare. Ipsa vero vrbs laudatur carminibus quoque duorum Poetarum Christianorum *Pontii Paulini*, qui postea Nolanus Episcopus fuit, & *Ausonii* Valli. His addamus *Concilium Cæsaraugustanũ* contra Priscillianũ ex testimonio Sulpicii Seueri libro posteriori extremo historię sacrę, anno plus minus CCCXXC. fuerat paulo ante *Concilium Sardicense* contra Arianos, in quo subscriptum inuenimus *Gastum* Episcopum. Sic enim in veteribus libris est, non *Sostum*, vt in vulgaribus anno CCCLVII. vt quidam putant. Post hæc inuenio cuiusdam Episcopi Cæsaraugustani fieri mentionem, tacito eius nomine in Epistola quadam Ascanii Tarraconensis Archiepisc. ad Chilariũ Pont. Max. quæ in Concilio Romano est relata. Anno vt ex Coss. apparet DCLXV. Sed mox in Concilio Tarraconensi *Vincentius* eiusdem vrbis Episcopus subscripsit anno Christi DXVI. Non hic est *Vincentius* Arianus Episcopus, de quo Isidorus scribit. Ille enim tẽporibus Manricii Imp. vixit: hic Anastasii & Iustini. In veteribus collectionibus conciliorũ post Tarraconense Concilium *Gerundense* positum est, habitum anno vertente in quo 7. ex illis Episcopis, qui in superiori synodo fuerant cõuenerũt. In his *Vincentius* non est. Post Gerundẽse Cęsaraugustanum collocarunt, XII. Episcoporum, quorum nomina scripta sunt. sed quibus Ecclesiis præessent subticuerunt. hi canones scripserunt octo: ex quibus vnus est à Gratiano relatus. *Ne quis ieiunet die Dominica*, &c. de cõsecrat: dict. 3. hi, qui putant hoc illud esse Cõcilium, quod Seuerus cõtra Priscillianũ habitum dixit; sola duorum Episcoporum nominis similitudine ducuntur, & loci. namque ille refert Idatium Emeritensem, & Ithacium incertę vrbis episcopum, infensos Priscilliano fuisse: contra quem & socios Cæsaraugustę Synodus habita est: in qua etiam Aquitanos episcopos interfuisse ait: & in ea damnati absentes sunt, & contumaces *Instantius* & *Saluianus* Episcopi, *Helpidius*, *Priscillianus* laici, qui Damasũ Romanũ & Ambro-

mbrosium Mediolanēsem interpellarunt, & ab eis fuerunt reiecti.
ui ex Hispania Episcopi interfuerint, nō narrat. tantum *Adyginum*
:ibit Cordubensem ad Idacium retulisse Emeritensem, qui in
s est inuectus. In Conciliis editis bis *Italii* nomen scriptum est. id
icium & Ithacium: quod facile recipi posset, mutant in si cætera
nuenirent. Nihil enim est in hac Synodo, quod cum alia synodo
nsonet, quæ in aquis Calinis contra Priscillianistas habita est,
no Christi CDXLVIII. exstatque cōiuncta cum Toletano primo
oncilio. Ea synodus habita est iussu Leonis Pontificis, vt apparet ex
istola Leonis XCIII. ad *Toribium Asturicensem* in qua etiam erro-
s eorundem hæreticorum damnantur. Isidorus in libro de viris
ustribus *Idacium Lemicæ vrbis Hispaniarum* appellat, & *Vrsatium Epi-
pum* eius socium, fuisseque communione priuatos & in exilium
issos, quod Priscillianum accusauerint coram Maximo tyranno
damnatus occidi fuerit iussus. Sed aut in Isidori libro, aut in Seue-
mendosa sunt nomina. Prosper Aquitanicus in Chronicis cū Isi-
oro facit, qui anno CCCXCII. eadē de Ithacio & *Vrsatio* Episcopis
t. In Tharcinonensi synodo non edita *Ioannes Cæsaraugustanus* Epi-
copus interfuit, anno plus minus DXL. Eundem putamus in Ilerdē-
concilio cū Sergio Tarraconensi conuenisse. sed non recte in edi-
s libris *Ilerdense*, & Valentinum ante Cærundense edita sunt, cum
ierit posterius dicto anno DXL. In Toletano tertio maximo Conci-
o subscriptio exstat, *Simplicis Episcopi Cæsaraugustani*. id habitū anno
uarto Reccaredi Regis, Christi DXXCIX. Hactenus Gothi hęresin
rianorum tenuerunt: nostri tamē maiores Catholicos Pontifices
abuerunt ipsaque ciuitas in Catholica religione perseuerauit. Hoc
oco referri potest, quod S. Gregorius Turonensis l. 3. 29. historiæ
rancorum scripsit de vrbe Cæsaraugusta. & Ado Viennensis æta-
: sexta in Chronicis, & Aimoinus Monachus, lib. 2. cap. 19. & 20.
istoriæ Francorum scripserunt de vrbe Cæsaraugusta a Francorū
egibus obsessa *Childeberto & Clothario*, anno plus minus DXXXII.
ię obsessio soluta est, data ab Episcopo stola beati *Vincētii* Martyris,
uæ Parisiis in ecclesia eidē dicata posita est. Sigebertus Gemblacē-
s hac anno DXLII. refert. Inter Ioannē & Simplicium infelicem il-
m *Vincentium Episcopum* collocemus Arianum, aduersus quem Se-
erus Malacitanus antistes edidit libellum, vt Isidorus ait in libro de
ris illustrib. tēpore Leouigildi Regis præuaricasse testatur Rude-
eus Toletan. l. 2. c. 14. Post Conciliū Toletanū, aliud Cęsaraugustæ
oncilium habitum est anno VII. eiusdē Recardi Regis in quo sub-

ſcribunt *Artemius Tarraconenſis*, & alii XII. Epiſcopi, in quibus *Simplicius* eſt, nomina vrbium ſingularum omiſſa ſunt. Tres Canones ediderunt contra Arianos. Anno proximo *Oſcenſis Synodus* habita eſt. tamẽ in ea Simplicium interfuiſſe nobis incertum eſt. Sed in Barcinonẽſi an. 14. eiuſdẽ regis habita, *Maximus Cæſaraug. Epiſc. ſubſcripſit.* De Maximo Iſidorus in extremo libro de viris illuſtribus hęc refert. *Multa verſu proſaque componere dicitur: ſcripſit & hiſtoriolam de his, quæ temporibus Gothorum in Hiſpania acta ſunt: multa quoq; alia ſcribere dicitur, quæ necdum legi.* Iſidorum Hiſpalenſem & Maximum inuenio ſubſcripſiſſe Toletano Concilio non edito, quod anno primo *Gundemari* regis habitum eſt, anno Chriſti 610. Eundem Maximum in Egarenſi Concilio cum Euſebio Tarracon. anno tertio Siſebuti Regis, hoc eſt anno 614. fuiſſe, totus liber oſtendit, in quo nõ edita Concilia, quę retulimus Cęſarauguſtanũ, Oſcenſe, Barcinonenſe, Toletanum, & Egarenſe conſcripta ſunt poſt Maximum *Ioannem* Branlionis fratrem ſediſſe annis 12. B. Ildefonſus in libro. de viris Illuſtri teſtis eſt, temporibus Siſebuti Regis & Suinthilani. *Fratrem* eum olim *monachorum* appellant, & virum in ſacris litteris eruditum hilarem & munificum; de eccleſiaſticis officiis quædam eleganter & ſono & oratione ſcripſiſſe refert, & de paſchali ſolennitate. Ioanni ſucceſſiſſe *Branlionem* teſtatur, qui 20. annos epiſcopus fuit temporibus. Siſeuandi, Chintile, Tulcani, & Childaſuinti Regum. Ad hunc Iſidorus librum Etymologiarum extremo ſuę vitæ tempore miſit: qui in eius vita fatetur ſe eum librum in 20. libros diuiſiſſe: exſtantque initio eiuſdem voluminis Epiſtolæ *Iſidori ad Branlionem*, & *Branlionis ad Iſidorum.* Vitam quoque B. Seuiliani Monachi idem ſcripſit: quod præter Ildefonſum aſſerit Oſualdus in Martyrologio prid. 4. Nouemb. Alia quoque ſcripſiſſe eundem Ildefonſus ait. Eius ſubſcriptio exſtat in quarta & quincta ſynodo Toletana. quod etiã Rudericus Tolet. li. 2. c. 19. refert, eumq; Illuſtrẽ appellat, his verbis. *huic ſynodo quinctæ Branlio Cæſaraug. Epiſcopus præ cæteris illuſtris effulſit piam doctrinã Chriſtianis mentibus decenter infudit. cuius & opuſcula nunc vſq; Eccleſia veneratur. Huius eloquentiam Roma vrbium mater, & domina per epiſtolare alloquium eſt mirata.* Eſt etiam in Toletano Concilio ſexto eius nomen adſcriptum: quod habitũ eſt anno 2. Chintiliani Regis, anno Chriſti. DCXXXVIII. At in ſeptimo non interfuiſſe crediderim, tum quia in quibuſdam nõ editis ſubſcriptionibus eius nomen non ſit; tum quia apud Rudericum legatur in eodem concilio fuiſ-

ſe. deſi-

:, desideratum à patribus librum *Moralium B. Gregorii.* Vnde Princeps, sacro Concilio, inquit, approbante, *Taionem Cæsaraug. Episcopum*, religione, & litteratura præstantem, & sollicitum scripturarum d Rom. Pontificem, pro libris *Moralium* nauigio destinauit. nota est istoria quo pacto somnio admonitus fuerit loci, in quo hi libri cõ:ruarentur. quo enarrato Pontifici Caio exstitit, inquit, Romæ loriosus, quo antea despicabilis habebatur. & reperto, & accepto bro in Hispaniam est reuersus, & tam Romæ, quam in Hispaniis abitus est venerandus. Idem lib. 3. cap. 15. inter sanctos Pontifices udat, *Leandri*, *Isidori*, *Helladij*, &c. Atq; *Tocionis* Cæsaraug. clarã do:rina. Mendose autem *Talonis*, pro *Tajonis* editum est. Apud Ildeonsum post Branlionem de *Eugenio* posteriore, Toletano antistite, gitur: qui cum ecclesiæ regiæ clericus esset egregius vita monachi electatus est. *Qui sagaci*, inquit, *fuga, vrbem Cæsaraugust. petens, illic Martyrum sepulchris inhæsit; ibique studia sapientiæ & propositum monai decenter incoluit.* *Taio* autem subscripsit in actis Toletani VIII. oncilii, vt in omnibus libris scriptum est. item in actis Toletani X. :et omissum sit in editis. habitum autem est anno 6. Recccesuin:i Regis. Christi DCLXV. Ceteris Toletanis editis nullus Episcous Cæsaraug. interfuit. Ex veteribus libris Toletano 13. anno 4. ruigii Regis, Christi DCXXCIII subscripsit *Fredeualdus Abbas*, gens vicem *Balderedi Cæsaraugustani* Episcopi. Toletano 15. anno imo Egicani regis, Christi DCXXCVIII idem Balderedus interiit. Mox an. 4. eiusdem regis Cæsaraug. tertium siue quartum conlium habitum est: nomina episcoporum desiderantur. Sed idem *Balderedus* erat episcopus, quia idem subscripsit Toletano 16. concilio, quod habitum est anno 6. eiusdem regis.

CAP. VI.

NOBILITATIS HISP. FLOS SIVE DVCVM, MARCHIONVM ET COMITVM enumeratio, additis & Familiæ, & Ditionis nominibus.

DVCES.

Ditio.	*Situs.*	*Gens seu Familia.*
ALua.	de Formes.	
Alburquerque.	en Estremadura,	Cueua.
Arcos.	iunto à Xerez.	Ponce de Leon.
Aueyro.	en Portugal,	Ribera, Enriquez.
Alcala del Rio.	en Andaluzia,	
Beiar iunto à Estremadura,		Stunica.
Berganza.	en Pereyra,	
Barcelos,	el Mesmo.	
Cardona,	en Catalunna:	Cardona, Folque.
Escalona,		Pachecos.
Feias,	en las montanas,	Belasco.
Feria,	en Estremadura,	Figueroa.
Gandia,	en Valencia,	Boria.
In fantazgo,	en Alcarria,	Mendoza.
Medina Sidonia,	en Andaluzia,	Gutman.
Maqueda,	en Toledo,	Cardenas.
Medina Celi,		Cerda.
Medina de Rioseco,		Enriquez.
Naiera,		Manrique de Lara,
Osuna.	en Andaluzia,	Giron.
Pastrana:		Sylua, Mendoza.
Segorue.	el en Reyno de Valēcia,	Aragon.
Sessa.	en Napoles,	Cordoua.
Villa Hermosa.	en Valencia,	Aragon.
Villarcal.	en Portugal,	Neneses.

MAR

MARCHIONES, MARQVECES.

Ditio.	*Situs.*	*Gens seu Familia.*
ꞔuilar.		Manrique.
ʟyamonte:		Stunica, Guzman.
ga,		Osorio, Villalobos.
ı.	iunto à Seuilla,	Portocarrero.
nizes,		Enriques Roias.
zan.		Mendoza.
a fuente.		Stunica.
a.	iunto à Seuilla,	Guzman.
nara.	en la Mancha,	Mendoza.
es,	en Andaluzia,	Guzman.
ıa,	en Aragon,	Moncada.
nueua,		Fonseca.
on.	en Alcaria,	Herrera.
ete.	à la reynode Valẽcia,	Mendoza.
rassa.	en Catalunna,	Luna y Cobos.
ɔo.		Pacheco.
lludo.	en Alcarria,	Cerda.
res.	en elreyno de Granada.	Cordoua.
	en Estremadura,	Toledo.
s,	en Nauarra,	Nauarra.
ır.		Cueua.
e.	en Granada,	Mendoza.
ɔ,	en Andaluzia,	Aro Sotomayor.
.	en Valencia,	Sandoual Roiaz.
el Duque.	de Maqueda,	Cardenas.
,		Centurion.
en.	Nauarra,	Peralta.
staen Campos,		Benauides.
con.	en Andaluzia,	Stunica, Sotomayor.
ia.	iunto à Iaen,	Mexia.
ılisteen.	Valentia,	Cardona Mendoza.
ıneza.	en Campos,	Bazan.
ay.	en Valencia,	Boria.
exar.	en Alcaria.	Mendoza.

Lanzarote.	en las Canarias.	Peraza.
Noya.	en la raya de Valentia.	Cabrera.
Velez.		Faiardo.
Monte mayor:		Sylua, Ribeia.
Mota.	iunto à Toro,	Viloa.
Mirabel,		Stunica, Auila.
Nauares.	en Valentia,	Boria.
Priego.	en Andaluzia,	Cordoua.
Poza.		Roias.
Pennafiel el.	Conda de Vrenna,	Giron.
Sarrie.	en Galizia,	Castro.
Santillana.	en las Asturias.	Mendoza.
Santa Cruiz.	iunto Almagro,	Bazen.
Tabara.	en Galissa,	Pimental.
Tarifa,	en Andaluzia,	Ribera.
Terranoua.	en Cerdena,	Ribera.
Torresnouas.	en Portugal.	Alencastre.
Valle.	en la nueua Espagna.	Cortes.
Villanueua.	en Estremadura.	Portocaryero.
Villafranca.	en Galizia.	Pimentel.
Villamanrique.		Stunica.
Velez.	en el Reyno de Granada.	Faiardo.
Zarca.	en Andaluzia.	Ponce de Leon.

COMITES, Condes.

Aguilar.	en la Frontera de Nauarra.	Arellano.
Alua delista.		Enriquez.
Alcautate.	Andaluzia.	Corduna.
Almayda.	en el Aexno de Valécia.	Milan.
Almenara.	en el Reyno de Valencia.	Proxita.
Andrada.	en Galizia,	Castro.
Aranda.	en Aragon,	Vrrea.
Astudillo,		Manrique, Enrique

Agui

la fuente.		Stunica.
luente.		Pimentel.
ias.		Capata.
hite.	en Aragon.	Ixar.
adia.	en la Mancha,	Acuna.
o,		Toledo.
ella.	en Andeluzia.	Saxabedra.
ra.	en Andelutia.	Cordoua.
ro.	en Campos,	Mendoza.
entes.	en Alcarria,	Syluas.
unna.	iunto à Osma,	Mendoza.
centayna.	en Valentia.	Corella.
achon.	en la Mancha,	Cabrera Bobadilla.
anne.	en Portugal.	Meneses.
eytosa,		Monroy.
l.	en Valencia,	Coloma.
o.	en Portugal,	Castro.
ntes.	en Aragon,	Heredia.
n Salida,		Ayala.
n Saldanna,		Biuero.
ntes de Val de Pe-		Azebedo.
o,		
rte. Vētura y Lan-		Argote.
arote.		
ue iunto.	à Seuilla,	Portugal.
balcon.	en Andaluzia,	Stunicas, Sotomayor.
nera,		Ayala.
lesma,		Ceuas.
nos.	en Galizia,	Castro.
in.	en Nauarra,	Beamonte.
ma,		Sandoual, Roias.
ares.		Syluas.
a,		Quinnones Primētel.
vorga,		Pimentel.
nfante,	en Portugal,	Castro.
dellin,		Portocarrero.
gar,		Enriquez.
anda.		Stunica, Castaneda.

Morata.	en Aragon,	Luna.
Monte Agudo.		Mendoza.
Monterey.	en Galizia,	Fonſeca, Azeb
Niebla.		Guzman.
Orgaz:		Guzman, Me Roias.
Oluia.	en Valencia,	Centellas.
Oliuares.		Guzman.
Onnate.	en Guipuzcoa,	Geuara.
Oropeſa.		Toledo, Ayala, roy.
Oſorno,		Manrique.
Parides,		Manrique.
Puebla.		Cardenas.
Palma,		Portocarrero.
Portalegre.	en Portugal,	Sylua.
Pradas.	en Catalunna,	Aragon.
Pliego.		Carrillo, Mend
Punnonroſtro,		Arias.
Puerto de ſanta Maria.		Cerda.
Pernia.	en Obispo de Valencia.	
Puebla de Mõtaluan,		Pacheco, Giron.
Ribadabia.	en Galizia.	Mendoza.
Ribagorza.	en Aragon,	Aragon.
Ribadeo,		Villandrado, S ento.
Rula,		Luna, Cobos.
Ribadabia.		Sarmiento:
Siruela,		Belasco y Cueua
Salinas.		Sarmiento, Villa da.
Saldanna.		Mendoza.
Saluatierra de Alaua,		Ayala.
San Eſteuan de Gormaz,		Pacheco.
San Eſteuẽ del Puerto,		Benauides.

Saſt

tago.	en Aragon,	Alagon.
ıatierra,		del Duque de Alua.
ta Gadea,		Manrique, Padilla.
ta Martha.	en Gasizia,	Sarmiento.
uinno,		el Duque de
ıtugal.	en portugal,	Naiera Manrique de Lara.
ſtamara,		Enrique, Oſorio.
res Vedras.		
ıdilla.		Mendoza.
anueua,		Fonſeca.
ar.	en Portugal,	Torres.
nares.	en Rioio,	el Duque de Beiar.
nna,		Tellez Giron.
encia.	en Portugal,	Acunna.
encia de don Iuan,		el Duque de Naiera.
duerna:		Bazan.
ıoſo.	en Portugal,	Meneſes.
da,		Auila, Mexia.
a,	en Andaluzia,	Guzman.

ALIA SERIES

NOBILITATIS HISPANICÆ PROVINCIARVM ORDINE DIGESTA: ADDITIS ET Familiæ cognominibus.

REGNA HISPANIÆ sunt:
- Aragonia.
- Castella
  - noua
  - vetus.
    - Nauarra.
    - Galacia.
    - Portugalia.
    - Hispalis.
    - Iaen.
    - Algaruez,
    - Algezira.
    - Gribaltar.
    - Toledo.
    - Valentia.
- Corduba.
- Granata.
- Legio.
- Marcia.

Ammiramtii duo & Comites stabuli
- Castellæ.
- Aragoniæ.
- Nauarræ.

IN REGNO CASTELLAE NOVAE, & Extremo dura.

DVx Infantes.& Marchio Santillanæ.
Comes Saldauæ. — MENDOZA.
Dux Escalonæ. & Marchio Villenæ. — Paciecо.
De Paciecis Cæsar in Comment. & Cicero ad Atticum lib. 12.epist. 1.
Dux Maqiedæ.& Marchio Elche in regno Valentino. — Cardenas.
Dux Feriæ,in Extrema dura. — Figueroa.
Dux Medinæ Cæli & Marchio Cogoludi. — Cerda.
Marchio Velesii. — Faiardo.
Marchio Montis maioris. — Silua.
Marchio Moya. — Cabrera.
Marchio Mirabelli. — Stunica, hodie Sunica.
Marchio Mondeciaro. — Mendoza.
Marchio Almaçany,& Comes Montis acuti. — Mendoza.

Marchio

rchio Cannetti.	Mendoza.
rchio Montis clari.	Mendoza.
:lantado de Cacorla.	Cobos.
:lantado Caſtellæ.	Padilla.
MES Oropeze.	Toledo.
nes de Leytoſa.	Monroy.
nes Ciſuentes.	Silua.
nes Funſalide.	Ayala.
nes Chinchon.	Bouadilla.
nes Vzede Vuila.	Mexia.
nes Tendille.	Mendoza.
nes Pliegi.	Carillo Mendoza.
nes de buen dia.	Acunna.
nes de la pueble de Montaban.	Giron & Pacieco viciſſim.
nes Saldenæ.	Mendoza.
nes Galuæ.	Cerda & Mendoza.
nes Orgazi.	Guzman & Mondoza, & Roias.
nes Alcaudete.	Corduba.
nes Oliuares.	Guzman.
nes de puenno en roſtro.	Arias.
nes Baraiæ.	Zapata.

CASTELLAE VETERIS.

Vx Albæ.	Toledo.
Dux Veiare & Marchio Gribalcon & Comes Balalcazari.	Stunica hodie Suniça.
Naiare & Comes Treuinni ac Valentiæ.	Manrique de Lara.
Medinæ riui ſicci Aminirantius Caſtellæ & Comes Modicæ in Sicilia.	Henriques de Cabrera.
Friæ Comes ſtabuli Caſtellæ & Comes Hari.	Velaſcus.
:hio Aquillari & Comes Caſtenede.	Manrique
:hio de Aſtorga Comes Traſtamire.	Oſorio.
:hio Pozæ.	Roias.
:hio de Auila fuente.	Stunica.
:hio de la Guardia.	Mexias.
:hio Barlangæ.	Couar.
ıes de Oſorno.	Mãrique.
.es Siruelæ.	Velaſcus.

Comes de Arnedo.	Velasco & Suniç
Comes Alba de Lesta.	Guzmannus & Tolet
Comes Benauenti & Maiorge.	Pimente
Comes Lunæ en Legion regno.	Luna.
Comes S. Stephani de Gormaz.	Luna.
Comes Aguilati.	Arellan
Comes Fontanus.	Azebed
Comes Vrennæ & Marchio Penna fiel.	Giron.
Comes Castri.	Manrique & Mendo

IN BAETICA QVAE HODIE ANdaluzia.

DVx Medinæ Sidoniæ & Comes Nieblæ.	Claros de Guz
Dux Offunæ.	Giron.
Dux Arcos.	Ponce de Le
Dux Alcalæ & Marchio Tarifæ.	Ribera.
Marchio Pliegi & Castri.	Aguilar.
Marchio Gribaleoni.	Stunica.
Marchio Ayamonti.	Manrique & Suni
Marchio Villamanrique.	Suniga.
Marchio Comaris.	Corduba
Comes Cabræ.	Corduba

IN GALAECIAE REGNO.

MArchio Sarciæ & Comes Lermi.	Castro.
Marchio Villefrancæ.	Pimentel
Marchio Tabaræ.	Pimentel
Comes montis regii.	Fonseca.

IN ARAGONIAE REGNO.

DVx Villæ formosæ & Comes Ribaborsæ.	Aragon.
Comes Arandæ.	Vrrea.
Comes Sastagi.	Alagon.
Comes Belchitti.	de Ichar.
Comes Ricle.	Luna y Castro
Comes Morate.	Luna.
Comes Fontanus.	Heredia.
Vicecomes Eboli.	Castro.
Baro Lacunæ Castro.	

IN CATALAVNIA.

CARDONÆ & Comes Emporiæ.	Cardona.
rchio Aytonæ & Comes Bazi & Vicecomes Cabreræ.	
oncada.	
o Camarassæ.	Luna y Colons.
Pradæ.	Aragon.

IN VALENTINO REGNO.

GANDIÆ.	Borgia.
x Segorbi.	Aragon.
Lombay.	Borgia.
Guadalesti Aminirantius Aragoniæ.	Cardona.
Deniæ (olim Dianii)	Roias & Sandoual.
Nauarezi.	Borgia.
Terræ nouæ.	Maza.
Elchi.	Cardenas.
Concentaynnæ.	Ruys de Corella.
Oliuæ.	Centellas.
Eldæ.	Coloma.
Albaydæ.	Milan.
Almendra.	Broxita.
nes de Chelua.	Maca.
llesi.	Centellas.

IN NAVARRAE.

s Lerini Comes stabuli Nauarræ,	Beaumont.
chio Cortesi.	Nauarra.
Falçesi.	Peralta.
Lodosæ.	Nauarra & Lodosa.
nes Colmæ.	Garro & Xauier.
s Vianæ Regis Nauarrorum filius.	

IN PORTVGALIAE REGNO.

Bergancæ en Pereyra.	
Aueyri & Marchio Terrænouæ.	Alencaste.
censis, Rex hodie obtinet.	
Villæ Regiæ.	Noronnæ & Meneses.
Vinnoso.	Meneses

REGVM ALIQVOT LEGIONENSIVM IN HISPANIA EPITAPHIA, E MARMORIBUS descripta.

RAMIRI primi eius nominis Regis Legionensis Epitaphium.

OBIIT *Diuæ Mariæ Ranimyrus Rex*
Die Cal. Febr, Era. 888.
Obtestor vos omnes, qui hæc lecturi estis, vt pro requie illius orare non desinatis.

ORDONII I. Ranimiri F. Tumulus Oueti sic inscriptus:

Hic ille ORDONIVS *Princeps, quem fama loquetur:*
Cuiq; reor similem secula nulla ferent:
Ingens Conciliis, & dexter belliger actis:
Omnipotensq; suis non reddat debita culpis.

OBIIT VI. Cal. Iunii. Era 904.

VEREMVNDI II. hoc Epitaphium apud Legionenses spectatur.

H. S. E. REX VEREMVNDVS *Ordonii* III. *F. Iste in fine vitæ suæ, dignam Deo pœnitentiam obtulit, & in pace quieuit.* Era 1037.

VEREMVNDI III. Alfonsi V. F. hoc Epitaphium Legione visitur in S. Isidori *templo*.

Hic est conditus Veremundus iunior
Rex *Legionis filius Aldefonsi* Regis.
Iste habuit guerram cum cognato suo
Rege magno Ferdinando,
& interfectus est ab illo in Tamara præliando. Era 1075.

EPITA-

EPITAPHIA EPISCOPORVM QVORVNDAM HISP.

NONI ASTVRICENSIVM EPISC.

IN nomine Domini nostri Iesu Christi, intra hunc tumulum requiescit famulus Dei Nonus Episcopus, requieuit in pace.

Si quis Episcopus R. præcessor vel actor cuiusque vas istud in quo iacemus, aut corpusculum nostrum ab hinc tollere aut commouere voluerit anathema sit, & ante tribunal Christi sancto Dictinio Episcopo & Cōfessore suo, cuius nos parietibus manu sua factis, vel umbraculis tegimur, iudicio contendat: & cum Datan & Abiron, quos terra viuos absorbuit partem recipiat, & cum Iuda traditore sortiatur & tendat: ac tremendo iudicii die non euadat stridorem dentium.

PRVDENTII Turiasonensium Episcopi in Aragonia tumulus, & eius sæculi captus rudioris versu.

Sic fuit in mundo prudens Prudentius iste,
Corde quod ex mundo seruiuit Rex tibi Christe,
Morte dolet cuius Tirasonia, Præsulis huius
Facta stupenda canet, quo viduata manet.
Funus sacratum non mortali duce factum
Sed proprio mulo, conditur hoc tumulo.
Quem sepeliuit ita Pelagius archileuita,
Vel consobrinus, quem dedit huic Dominus.

EVGENII III. Toletani Archiepiscopi Epitaphium Acrostichon in æde sacra S. Leocadiæ:

E	*xcipe Christe potens discretam corpore mente*	M.
V	*t possim picei pœna m vitare barathr*	I
G	*randis inest culpa, sed tu pietate redundan*	S
E	*lue probra pater, & vita crimina toll*	E
N	*on sim pro meritis sanctorum coetibus exu*	L
I	*udice te prosit sanctum vidisse tribuna*	L
V	*is Lector vno, qui sim dignoscere vers*	V
S	*igna priora lege, & mox vltima nosse valebi*	S.

S. PELAGII EPISCOP. LEGIONENSIS.

HIC REQVIESCIT FIDELISSIMVS CHRIsti seruus Pelagius Legionensis Episcopus, Era millesima sexta mense Augusto.

DEFONSI seu ALFONSI Casti Regis templum exædificatum victis Saracenis. Era 831. vt refert Ambrosius Morales lib. 13. Chronicorum cap. 23. & ex illo D. Baronius Card. Tomo IX. anno Christi 793. allatæ in testimonio hac tabula:

QVICVNQ. CERNIS HOC TEMPLVM
DEI HONORE DIGNVM NOSCITO
HIC ANTE FVISSE ALTERVM HOC EODEM ORDINE SITVM
QVOD PRINCEPS CONDIDIT SALVATORI DOMINO
SVPPLEX PER OMNIA FROILA:
XII. APOSTOLIS DEDICANS BIS SENA ALTARIA
PRO QVO AD DOMINVM SIT VESTRA ORATIO CVNCTORVM PIA.
PRÆTERITVM HIC ANTEA ÆDIFICIVM FVIT
PARTIM A GENTILIBVS DIRVTVM,
SORDIBVSQ. CONTAMINATVM
QVOD DENVO A FAMVLO DEI ADEFONSO
COGNOSCITVR ESSE FVNDATVM
ET OMNE IN MELIVS RENOVATVM
Sit merces illi pro tali CHRISTE *labore:*
Et laus hic iugis sit sine fine tibi.

In altera vero tabula pia est obtestatio ad Dei ministros, vt pro ipso orent:

QVISQVIS ES HIC POSITVS QVI DEGIS IVRE SACERDOS
PER CHRISTVM TE OBTESTOR VT SIS MEI ADEFONSI MEMOR
QVATENVS SÆPE AVT SALTEM VNA DIE

PER

PER SINGVLAS HEBDOMADAS SEMPER
CHRISTO PRO ME OFFERAS SACRIFICIVM,
VT IPSE TIBI SIT PERENNE AVXILIVM.
QVOD SI FORTE NEGLEXERIS ISTA
VIVENS SACERDOTIVM AMITTAS.
TVA SVNT DOMINE OMNIA, QVÆ TV INSPIRASTI
VEL CONFERRE NOBIS DIGNATVS ES.
TIBI DOMINE TIBI TVA OFFERIMVS
HVIVS PERFECTAM FABRICAM TEMPLI.
EXIGVVS SERVVS TVVS ADEFONSVS
EXIGVVM TIBI DEDICO MVNERIS VOTVM
ET QVOD DE MANV TVA ACCEPIMVS:
IN TEMPLO TVO DANTES GRATANTER OFFERIMVS.

Crucem Christi Iesu auream idem Rex vere Castus, castaque castè donans his inscriptionibus obtulit teste ibidem Morali cap. 38.

OBIIT ADEFONSVS HVMILIS SERVVS CHRISTI,
SVSCEPTVM PLACIDE HOC SIT IN HONORE DEI.

In altero cornu:

QVISQVIS AVFERRE PRÆSVMSERIT MIHI,
FVLMINE DIVINO INTEREAT IPSE
NI LIBENS VOLENSQ. DEDERIT MEA.
HOC OPVS PERFECTVM ERA DCCCXXVI.

In Basi autem deorsum:

HOC SIGNO VINCITVR INIMICVS:
HOC SIGNO TVETVR PIVS.

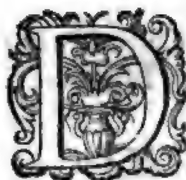

CAP. VII.

REGVM HISPANIÆ GOTHORVM,

CONCILIORVMQVE TOLETANORVM SERIES HISTORICA.

EX COMMENTARIIS ALFONSI VILLADIEGI Asturicensis I. C. in Forum Iudicum.

E Gothorum origine, ortu, ac processu, Procopius, Iornandes, Olaus & Ioannes Magni fratres: deque eorum superstitione & Arianismi secta alii disserunt: nos Reges, qui Hispaniam vi tenuerunt ordine referemus

I. ATHANRICVS *Regn. an.* XIII.

ANno CHRISTI 369. Era vero (qui Hispanorum calculus est ante Christum natum annis triginta octo inchoans) 407. anno Valentis Imp. quinto, Gothorum gentis administrationem suscepit primus *Athanaricus* vna cum Fridigerno annos XIII. ex quo finibus suis digressi, aliorum regna tam per Italiam & Græciam, quam per alias prouincias occuparunt, vt refert Vulsa, Vasæus aliique. * Hoc regnante maior Gothorum pars gentilium erroribus tenebatur; alii vero Catholicam tuebantur fidem. Rex gentili errori fauens persecutionem exercuit in eos, qui Christiani haberentur: quorum plerique, quod Idolis immolare nollent, martyrio coronati sunt; reliquos vero persecutionibus afflictos dum præ multitudine occidere nollet, regno suo egredi, & in Romanam migrare prouinciam coegit.

** Roder. lib. 2. cap. 1. aliter: nam hoc tribuit era 981.*

Era 415. sub eodem Valente Imperatore, Gothi aduersum se in Athanarico, & Fridigerno diuisi sunt, * alternis se cædibus populantes; Fridigernum autem Athanaricus Valentis Imp. auxilio superans

An. Christi 377. p. Vulsa & Roderi

ſuperans communem gentem Gothorum in Arianam hæreſin de-uolutus eſt. Sed Gudila, ſeu Galphilas eorum Epiſcopus Gothicas literas adinueniens, Scripturas ſacras in eandem linguam conuertit eosque in Chriſti fidem inſtruere curauit: cuius rei gratia legatos cum muneribus ad Valentem Imp. miſerunt, poſtulantes vt Docto-res mitteret, qui eos omni ſtudio Catholicam edocerent fidem. *Valens autem à veritate Catholica deuius, & Arianæ hæreſis per-uerſitate detentus, vt audiuit Gothos fidem Catholicam ſuſcepiſſe, applauſit eiſdem, & miſſis hæreticis ſacerdotibus, Gothos perſuaſio-ne nefanda, ſui erroris dogmati aggregauit, in tam præclaram gen-tem virus peſtiferum transfundendo: ſicque errorem, quem recens credulitas bibit, tenuit, diuque ſeruauit vſque ad 3. Synodum Tole-tanam, quæ fuit ſub Recaredo Principe celebrata, vt inferius ſub e-iuſdem Regis vita adnotandum eſt.

Era 416. anno 14. Valentis Imp. Gothi, qui primum Chriſtia-nos à terra ſua expulerant, * poſtmodũ ipſi ab Hunnis expulſi ſunt, tranſitoque Danubio fluuio, Valentis Imperatoris poteſtati ſe, non depoſitis armis dediderunt, accepta ab eo ad habitandum Thracia. ſed vbi viderunt ſe opprimi à Romanis, contra conſuetudinem pro-priæ libertatis, reſumptis armis, rebellando Thraciam ferro incen-diisque depopulati ſunt: deletoque Romanorum exercitu, ipſum Valentem iaculo vulneratum, in quandam villam fugiẽtem incen-dunt, vt merito iuſto Dei iudicio ipſe cremaretur incendio, qui tam pulchras animas igni æterno tradiderat. Cum igitur eo tempore, ad-huc Gothorum cauſa in Athanaricum, & Fridigernum, fuiſſet diui-ſa, ea lege in concordiam redierunt, vt Fridigernus Oſtrogothis, & Athanaricus Vueſegothis regali excellẽtia præemineret. Hi autem, qui ab Oriente tabernacula metabantur, dicti ſunt Oſtrogothi qua-ſi Orientales Gothi: *Oſter* enim vocant in lingua Gothica *Orientem*, & inde *Oſterric*, id eſt, *Orientale* regnum. *Vueſt* autem *Occidens* inter-pretatur, & inde *Vueſegothi* quaſi *Occidentales Gothi*.

Ann. Chriſt. 378.
** Iſid. & Roderic.*

Era 420. Anni imperii Theodoſii Hiſpani. 3. Athanaricus cum Theodoſio ius amicitiæ diſponens, mox Conſtantinopolim pergit, ibiq; 15. die, ex quo fuerat à Theodoſio fauorabiliter ſuſceptus, in-teriit. Gothi autẽ proprio Rege defuncto, aſpicientes benignitatem Theodoſii Imp. inito fœdere, Romano ſe imperio tradiderunt. Sub eodem igitur Theodoſio Alani, Vuandali, & Sueui Hiſpanias ſunt aggreſſi. Alani vero Carthaginem & Luſitaniam ſortiuntur. Pars au-

Ann. Chriſt. 382.
Procop. & Iſid. Aliter Rodericus Era 414. tunc Goth post. Athanar. fuiſſe, no Rege viginti octo annos.

tem Vuandalorum, qui Silingi dicebatur, Bæticæ residerunt, reliqui Vuandali cum Sueuis Gallœciam sunt adepti.

2. *ALARICVS I. regn. an. XXVIII.*

An. Ch. 382 Isid. & Iornandes. EOdem igitur anno Era. 420. sub eodem Theodosio Imp. post Athanaricum, duo Reges Gothi imperauerunt Alaricus scilicet, & cum eo Redagasius, regnans an. 28. qui pacis fœdere rupto, ad prædandum Romaniam se dederunt, quorum Adagasius cum. 200. fere millibus, Italiam belli feritate aggreditur, cuius exercitus à Romanis in montuosis locis conclusus, fame est potius quam ferro consumtus: ipse postremo Rex captus est, & interfectus. Era 446. anni Domini 498.

SYNODVS TOLETANA I.

An. Chr. 48. G. Loaysa in Notis & Amb. Morales lib. 11. C. 4. ERa. 438. sub die 7. Idus Septembris, tempore Arcadii, & Honorii Flauio Stilicone, & Flauio Aureliano Coss. celebratum est Toleti primum Concilium á 19. Episc. præsidente Patrono Episcopo contra hæresin Prisciliani, in quo pręcipue inter alia decretum est, vt sacerdotes Hispaniæ in perpetuo viuerent cælibatu, cum antea coniuges esse permitteretur, fuitque nationale non prouinciale Concilium, cum eo tempore sedes Toletana tot suffraganeos Episcopos non haberet, quot in eo interfuerunt.

An. Christi. 409. Roder. Isido. Vulsa, Vasæus. Era. 447. anno Honorii, & Arcadii Imp, mortuo itaque Redagasia postquam Alaricus solus regnare cœperat dolens tantam multitudinem Gothorum extinctam, habito suorum consilio, ad Honorium misit Legationem, vt si permitteret, Gothi pàcati in Italiam residerent: sin autem aliter bello foret agendũ: sed Honorius vtrãq; pollicitationem formidans, inito consilio cum Senatu, vt eos à finibus Italiæ pellerent, prouincias longe positas scilicet Gallias, & Hispanias, quas per [illegible] dederant concesserunt: Gothi autem acceptant donation[illegible] in regionem sibi traditã processerunt; post quorum disce[illegible] nihil mali in Italia perpetrato, ipsisque nihil à Romanis suspicantibus Stilico Patricius, & socer Honorii in Alpibus Gothos inuadit: & ideo indignati Gothi rediciũt in Italiam vsq; ad Romanam vrbem, in quam obsessam magnæ cladis impetu irrupe[illegible]ionis suæ anno 1164. Era. 445. anni Christi 410. Tantum,

[illegible]

em Gothi clementes ibi extitisse feruntur, vt quoscunque in lo- acris Christi, vel martyrum, vel basilicis confugientes inuene- t, in vastationem vrbis non miserunt: & qui extra loca marty- erant, & nomen Christi, & sanctorum nominabant, & ipsis si- is misericordia hostilis à furore pepercit. Sic ergo euaserunt lti Romani, quibus Gothi propter Christum misericorditer pe- cerunt. Gothi inquam post tertium diem, quo Romam ingressi nullo hoste cogente, sponte discedunt, paucisque ab hinc die- Alaricus morte subita decessit, dicto anno, Era 448. in 28. regni nno sepultusque est à Gothis cum pretiosis opibus, in superbo numento in alueo fluuii Barentini prope eandem ciuitatem: m fluuium hac de causa deriuauerant aquis, denuo in locum. n reductis. & ne locus aliquando posset cognosci, fossores om- ad vnum interemerunt. *Amb. Moral. lib. 11. Cap. 6.*

3. *ATHAVLFVS. regn. an. VI.*

Ra. 449. sub Arcadio, & Honorio Imp. Alarico mox post cap- am Romam vrbem defuncto, Athaulfus Gothus Italiæ regno ficitur annis 6. iste quinto regni sui anno Era 453. anni 415. ingres- est Galliam Narbonensem, quam Galliam Gothiam appellauit, ue Placidiam filiam Theodosii Imper. sororem, quæ à Gothis næ capta fuerat vxorem sibi assumpsit: postque coactus bellis, Honorio habitis, Hispanias aggrediens, Era 454. anni Christi. . per militem quendam apud Barcinonem inter familiares ser- nes iugulatur. Hæc igitur fuit prima aggressio in Hispaniam à his facta. Sed Iornandes addit illum 3. anno postquam Galliam paniamque aggressus fuisset occubuisse, ilio perforato gladio nulfi, de cui⁹ solitus erat ridere statura: at vero Petrus Ant. Deu- autor est illum Barcinone, cum sex filios quos ex alia ante Pla- am coniuge susceperat occisum, & monumento eius hoc in ptum epitaphium: *An. Chr. 411 B. Isid. & Rodericus.* *Vulsa, & Isidor.*

Bellipotens validi, natus de gente Gothorum,
Hic cum sex natis, Rex Adaulphe iaces.
Ausus & Hispanas, primus descendere in oras,
Quem comitabantur millia multa virum.
Gens sua tunc natos & te inuidiosa peremit,
Quem post amplexa est Barcino magna gemens.

4. SEGERICVS.

Ann. Christi 416. Paul. Orosius & S. Isidor.

ERa 454 anno 7. Theodosii minoris post Ataulphum, à Gothis Segericus Princeps electus est: qui dum ad pacem cum Romanis animum inclinaret, statim à suis interfectus est. licet alii hunc regnasse vnum annum affirment.

5. WALIA. an. III. regnauit.

Ann. Christi 416. S. Isid. Iornand. & Vulsa.

ERa & anno quo supra, *Vualia* succedes tribus annis regnauit: belli causa Princeps à Gothis effectus, ad pacem diuina prouidentia ordinatus. Mox enim cum regnare cœpit, fœdus cum Imp. Honorio pepigit: Placidiamq; sororem eius honorifice reddidit, & intra Hispanias cædes magna barbaris intulit. Wandalos, Silingos, in Bætica omnes bello extinxit, & confecto bello Hispaniæ, dum instructa nauali acie, in Africam transire disponeret, in fretum Gaditani maris, vi tempestatis interceptus, in Hispaniam redire coactus est.

Paul. Oros.

Era. 456. anni Chr. 418. Qui deinde per Constantiũ Rom. Patric. ad Gallias reuocatur, data ab eo Gothis ob meritum victoriæ, ad habitandum secunda Aquitania vsque ad Oceanum; cum quibusdam ciuitatibus confiniũ prouinciarum, vbi est & hodie prouincia Narbonensis, & Gallia Gothia: Waliam autem decessisse ferunt Tolosæ longa valetudine deprimente. quod euenit Era. 459. anni Domini 419.

6. THEVDOREDVS. regn. an. XXXIII.

Ann. Christi 419. Isid. & Vulsa. Aliter Roderic. regnare cœpisse. Era 459. ann. D. 4 1.

ERa 457. sub Theodosio minori Imp. Theudoredus post Vualiam regnare cœpit, annis 31. qui regno Aquitanico non contentus pacis Romanæ fœdus recusans, exercitum mouit, & Aurelianam nobilissimam vrbem Galliæ obsedit: post hæc autem sumpto contra Athilam Regem Hunnorum prælio, in campis Cathalaunicis superatus, dum adhortans suos discurreret per exercitum pugnantium nullius telo percussus, sed equo desiliens calcantium pedibus conculcatus, vitam clausit vltimæ senectutis: quod ei prædixerunt Aruspices Atilæ. factum est igitur illud memorabile prælium in campis Cathalaunicis prope Tolosam, in quo D. Isid. & ante illum Idacius produnt supra 300. hominum millia cecidisse. Era. 489. anno Domini. 451. teste Iornande.

7. THE-

7. THVRISMVNDVS. reg. an. 1. an. Christi. 451

.489. primo anno Martini Imperatoris. 1. Thurismundus, filius *Isidorus. n*à
ieudoredi regnauit * anno vno. qui postquam de Hunnis tri- *Iornādus &*
auit, dum multa ageret insolētius à Theuderico & Friderico *vulsa. 3. an.*
ıus est interfectus, Era 491. anni 453. sed ante mortem vna ma- *regnasse aiunt.*
n aliam haberet impeditam, sanguinis minatione, paruo cul-
ıpem tenebat, de insidiantibus aliquos interfecit, seipsum
ans.

8. THEVDERICVS. regn. an. 13.

.491. anno. 2. Martini Imperatoris, Theudericus, post frater- *An. Chr.*
n necem in regnum succedens imperauit annis. 13. qui pro eo *453. Isidorus*
Imperatori Auito sumendi Imperialis fastigii cum Gallis aux- *Iornand. & Vulsa.*
præbuisser, Aquitanias cum ingenti exercitu, & licentia eius-
uiti Imperatoris, etiā Hispanias ingreditur, Era. 494. anni Do-
456. & ideo hunc dicitur fuisse Gothorum Regem primum,
Hispania aliquod obtinuit Imperium: & inde processit no-
ıs Regum Hispaniæ ad eam obtinendam, ob eam donatio-
& permissionem Imperatoris Auiti, pro datis aduersus Gallos
iis. Huic ergo Theodorico Reciarius Sueuorum Rex, magna
occurrens duodecimo Asturiensis vrbis milliario, apud fluui-
ui Vrbicus appellatur, inito mox certamine superatus fuit, &
ptus ipse Reciarius, & regnum Sueuorum pene destru-
st, & finitum: eodem fere anno 456. in Gallia adeptus est ciui-
Narbonensem adhuc à Romanis possessam. Theudericus au-
: Galęcia ad Lusitaniam victor succedens, dum Emeritensem
ı deprædari moliretur, Beatiss. Eulaliæ martyris terretur
is. Mox aduersis sibi nunciis territus de Emerita egressus Gal-
petit, & partem exercitus cum suis ducibus, iterum ad campos
ciæ direxit, qui cessa Asturicensi regione rursum reuertitur
lias, & ibi post aliquot annos ab Eurico fratre suo fuit inter-
. Era 504. anni Domini 466.

9. EVRICVS regn. an. XVII. *An. Chr. 466.*

.504. Imper. Leonis. 8. Euricus. pari scelere, quo frater succe- *Vulsa & Va-sæus: nā Ro-*
in regnum annis 17, in quo honore prouectus statim bello de- *dericus Era 506. vide Tudensem.*

sæuit,& Lusitaniæ partes quasdam deprædatur, & prius capta Pampelona Cæsaraugustam inuadit, totamque Hispaniam superiorem obtinuit. Tarraconensis etiam nobilitatem, quæ ei repugnauerat exercitus irruptione, peremit. In Gallias autem regressus Arelatum, & Massiliam vrbes cœpit suoque regno vtraque subiecit. Hic autem Rex primus fuit, qui ex Regibus Gothorum Hispaniæ Monarchiam adeptus est, licet non in totum, vt alii existimauere: primus etiam fuit, qui subditis suis leges scriptas dedit, & ad Scripturæ seriem redegit, cum antea moribus, & consuetudine regerentur. obiit Arleti Euricus morte propria functus, Era. 521. anni 483. Eiectis igitur Romanis, ipse Hispanias superauit, quod memorabilissimum esse Chronica testantur, cum illi Hispaniam fere 700. annis possedissent, & sic merito primus etiam Hispaniæ Rex dicitur Euricus.

10. ELARIOVS. regn. an. 23.

Ann. Christi 483. B. Isidorus Roderic. & Moral. lib. 11. cap. 39.

ERa. 521. anno 11. Zenonis Imper. Eurico mortuo Alaricus filius eius apud Tolosensem vrbem Princeps Gothorum creatur, eosq; rexit annos. 23. qui, cum à pueritia vitam in otio & conuiuio peregisset, tandem prouocatus à Francis in regione Pictauensis vrbis, prælio inito extinguitur, eoq; interfecto regnum Tholosanum occupantibus Francis destruitur, Era 544.

11. GESELEICVS, regn. an. IV.

Ann. Christi 506. Isidorus, vulsa, & alii.

ERa. 544. anno 17. Anastasii Imper. Geseleicus filius Eurici Regis ex concubina Narbonæ Princeps efficitur, pacificè, vel tyrannidè, vt aliis placet, & regnauit annis 4. qui in prælio campestri, apud Barcinonam victus, Africam transfretauit, & nunquam rediit: indeque Rex non fuit reputatus. & dum in fugam verteretur captus trans fluuium Druentium Galliarum occiditur. Era 548. anni Domini 510.

12. THEV-

12. *THEVDERICVS. II. regn. an. 15.*

Ra. 549. anno 26. Anastasii Imper. Theudericus Iunior, dum am pridem à Thracia, & Pannonia veniens fugato Arnulfo Re- Ostrogotorum regnasset in Italia annis 18. rursus expulso Rege igothorum Gesaleico regnauit in Hispania annis 15. sicque s Italo regno potitus postea Hispaniam rexit, quam superstes dem Amalarico nepoti relinquit. Hoc D. Isid. testatur: alii ta- n referunt ea mente Hispaniæ assumpsisse regnum, vt nepoti, n vir prouectæ ætatis fuisset, restitueret: sic ergo vt tutor illius, regnum, sed regni administrationem tenuisse. huncque Theu- cum, nunquam in Hispaniam venisse testantur. Proinde statim Gesaleicum Regem ponunt Amalaricum, cui 20. annos regni aunt: 15. quos secundum eundem D. Isid. & alios rexit Theude- s, & quinque quos secundum eundem D. Isidorum regnauit in pania Amalericus. Theudericus autem decessit Rauennę prima Septemb. Era 564. anni 526.

Ann. Christi 511.

Vulsa, Isido. & Vasæus & Ambr. Moral. lib. 11. cap. 42.

13. *AMALARICVS. regn. an. V.*

Ra. 564. anno 14. Iustiniani Imperatoris, defuncto Teuderico, Amalaricum nepotem suum. 5. annis regnasse fertur, qui licet inus Crotildam Catholicam filiam Clodouei Francorum Re- ororisque Regum Childiberti, Cloterii, Theodorici, & Clodo- matrimonio sibi iunxit: à quo ipsa religionis causa crudeliter tabatur: adeo imbuto cruore, & sanguine, sudario ad fratres o, ipsi ira perciti, in Amalaricum inuadentes ipsum superarunt: bonæ, & Barcinonam fugiēs, ignominiose ab exercitu interem- , obiit. Era. 569. anni Dom. 531.

An. Ch. 526. Vulsa, Isid. & Roder.

CONCILIVM TOLETANVM. II.

Ra prædicta 569. anno 5. Amalarici Regis apud Montanum E- piscopum, celebratum est Toleti 2. Concilium Toletanum, 16. end. Iunias 8. Episcoporum.

Ann. Christi 531. Gar. Loaysa in Notis.

14. THEVDIS. regn.an. XVII.

an.Chr. 531. Vulsa. Isid. & Procopius

ERa.569. Iustiniani Imperatoris tempore, post Amalaricū, Th dis in Hispania creatur in regem, per annos. 17. menses. 5. I hæreticus, pacem tamen concessit Ecclesiæ Dei: deditque li tiam, vt Episcopi apud Toletanam vrbem conuenire possent, & quæ ad Ecclesiæ disciplinam necessaria viderentur disponeren postquam bella gessit cum Francis, vulneratus à quodam in pal qui iam diu dementis speciem simulauerat (finxit enim arte i niam) perfoditque Regem: quo vulnere interfectus, decessit, & us iussit ne quis percussorem interficeret, dicens se recipisse con nam meritis vicissitudinem, cum ipse aliquando ducem suum i ste occidisset: quod euenit Era. 586. anni Dom. 548.

15. THEVDISCLVS. regn. an. I.

an.Chr. 548. Procop. Isidorus & Burgensis Cap. 22.

ERa. 586. anno. 22. Iustiniani Imperatoris, interempto Theu Theudisclus Gothis præficitur, regnans anno vno, mensibu Hic pari coniuratorum manu, inter epulas cœnæ Hispalis, gla confossus extinguitur, Era 587. anni. 549.

16. AGVILA. regn.an. V.

An.Chr. 549. Procop. & B. Isidorus.

ERa. 587. anno. 16. Iustiniani Imper. extincto Theudisclo, Ag (vel vt alii dicunt) Agila, Rex creatur, regnans annis. 5. Go autem Aguilam apud Emeritam, fide sacramēti violata interimu & Athanagildo se tradunt Er. 592. anni. Dom. 554.

17. ATHANAGILDVS. regn.an. XIV.

An.Chr. 554 Vulsa 15. an. & 6. mensibus regnasse ait. Isidorus Pacensis, interregnū quinq; mensium ponit. Vid. Luc Tudē, & Vasæum.

ERa. 592. anno 38. Iustiniani Imp. Aguila perempto Athanagil regnum, quod inuaserat tenuit annos 414. Hic cum iam diu guilam regno priuare conaretur, auxilia militum à Iustaniano I poposcerat, & nec Aguilam à regno submonere valuit, donc pse à suis fuit interfectus, nec eos Romanos milites à finibus re pellere potuit. Hunc autem Regem sunt qui existiment Catholic fidem occulte coluisse, & Christianos omni fauore amplexu decessit Toleti propria morte, Era. 605. anno Dom. 587.

18. L

18. LVIBA. reg. an. 1.

ERa. 605. anno. 2. Iustini minoris post Athanagildum, Luiba Narbonæ regno præficitur, regnauitque annum vnum per se solus. & in 2. regni sui anno Leouigildum fratrem suum socium Regni assumpsit: ipseq; Galliæ regno seu Hispaniæ citerioris contentus ibidem moritur, Era. 610. anni Dom. 572. ideo ei in ordine temporum vnus tantum annus reputatur, reliqui autem Leouigildo adnumerantur. *An. Christi. 567. B. Isidorus, vulsa & alii.*

19. LEOVIGILDVS regn. an. XVIII. & HERMINIGILdus F. Martyr.

ERa 606. sub. Iustino minori, Leouigildus adepto Hispaniæ & Galliæ regno imperat solus. 18. annos, qui Gosuinthani Athanagildi viduam matrimonio sibi iunxit, post obitum prioris vxoris Theodosiæ, filiæ Seueriani Ducis Carthagin. & Theodoræ, ex qua sustulerat Hermenegildum, & Recaredum, vt in vita Recaredi dicetur. Hic etenim Leouigildus otium periculosum esse ratus, regnum bello ampliare desiderans, opes instituit congregare; & studio eius exercitum concordante fauore victoriarum, & animositate præclaros multos populos subiugauit, fuditque diuerso prælio milites aduersantes: & quædam castra quæ occupauerat, eis sustulit dimicando: Hispaniamq; ampliauit, cum antea gens Gothorum augustis finibus arctaretur: qui partes aliquas iterum post primam eiectionem tenebant, Sueui & Romani, quos ipse omnino viriliter expulit, & extinxit: sicque Gothorum prouinciam, quæ multorum rebellione fuerat imminuta, ad pristinos reuocauit honores. In primo enim regni sui anno ex Hispali translata est primaria dignitas Ecclesiæ Hispaniarum in Toletanam: quam primatus dignitatem postea confirmauit Cindasuinthus Gothorum Rex. In vndecimo autem regni sui anno filio suo Horminigildo Sigiberti Regis Francorum filiam Ingundam matrimonio, & etiam Prouinciæ partem tribuit ad regnandum: qui eodem fere anno factione Gosuinthæ Reginæ Tyrannidem assumens in Hispali ciuitate rebellione facta recluditur, & alias ciuitates atque castella, in societatē rebellionis suæ pellicit: quæ res Hispaniæ prouinciæ maioris exitii fuit causa, quā hostiū. Anno igitur Domini 583. Leouigildus Hispalim expugnat, & alias

An. Christi 568. Procop. Isid. Vulsa Roder. & Burgensis Abbas Viclarēsis. Gregor. Turon. Moralis lib. 11. Cap. 46.

Ioan. Abbas & Vasęus. Roder. 2. C. 21. Moralis lib. 12. Cap. 12.

Paulus Aemilius Greg. Turon. Moral. lib. 11. cap. 64.

ciuitates atque castella à filio vsurpata recuperat: nec multo post eundem filium suum Cordubæ cœpit, & regno priuatum, Valentiam in exilium mittit. Denique Arianæ hæresis furore repletus in Catholicos persecutionem commouit, & nec prædicto filio suo Hermegildo pepercit, quem quidem obsessum Hispali dolo cepit. Et quia nefariis ritibus Arianæ perfidiæ noluit aquiescere arcto carcere tormentisque variis cruciatum, ipsum securi percussum interemit, dignumque sic Deo martyrem consecrauit. 17. regni suo an. Era. 622. anni Dom. 584. nocte Dominica. 14. mensis Aprilis: quo die, illo anno fuit celebrata Resurrectionis Pascha: cuius quidem mors multis celebrata fuit miraculis. nam in nocturno silentio Angelorum cantus auditi sunt psallentiũ ad Regis & Martyris corpus, & accensæ lampades apparuere, vti Io. Abb. Bularensis & Burgens. affirmant: Beda autem asserit in hæc verba. *Herminigildus Leouigildi Gothorum Regis filius, ob fidei Catholicæ confessionem inexpugnabilem à patre Ariano regno priuatus infulis, & in carcerem ac vincula proiectus ad extremum nocte sanctæ Dominicæ Resurrectionis securi in capite percussus regnum cæleste pro terreno Rex, & Martyr intrauit.* Plures etiam Martyres fecit Leouigildus. Leandrum enim, Hispalen. & Mansonam Emeritensem sanctissimos Episcopos exilio relegauit: multos quoque terroribus suis in Arianam hæresin impulit. plerosque sine persecutione illectos auro rebusque decepit. Condidit autem ciuitatem in Celtiberia, quã ex nomine filii sui Recaredi Recopolim nominauit. Hic etiam primus ærarium de rapinis Ecclesiæ ac Ciuium, & spoliis hostium locupletauit. primus deinde regali solio, veste purpurea vsus est, cum ante eum Reges Gothorum, & consessum, & vestitum haberent cum aliis nobilibus communem. In legibus quoque ea, quæ ab Eurico inconditè constituta videbantur, correxit, plurimas leges prætermissas adiiciens, plerasque superfluas auferens. quẽ in hoc laudat diuinus Isidorus: obiit autẽ propria morte Toleti, 18. anno regni sui, Era 624. Anni Domini 586. Præcepit itaque moriens filio suo Recaredo, vt Episcopos Catholicos ab exilio reuocaret, & B. Leandrum, & eius Germanum B. Fulgentium veneraretur, & coleret, vt patres. Testatur præterea D. Greg. post occisum Herminigildum, facti pœnituisse, & Catholicæ fidei veritatem agnouisse, nõ tamen vsque ad obtinendam salutem pœnituisse. D. autem Gregorius Turonensis scribit, quod postquam ægrotare cœpit (vt quidam

Ambro. Moralis lib. 11. cap. 67.

Moral. c. 67. lib. 11. post Isidorum. Tudensẽ & Val. & Io. Abbatem.

quidam asserunt) pœnitentiam pro errore agens, & obtestans ne huic hæresi quisquam reperiretur consentiens, in legem Catholicam transisse, & per septem dies in fletu perdurans, pro iis quæ contra Deum inique molitus est spiritum exhalasse: primum tamen, ex diuo Greg. verius creditur. *Ambr. Moralis lib. 11. cap. 171.*

20. *FLAVIVS REGAREDVS. regn. an. XV.*

ERa 624. sub Martino Imperatore Leouigildo defuncto, filius eius Recaredus regno est coronatus. Hic autem fuit cultu prædítus religionis, & patriis moribus longe dissimilis. Nam ille irreligiosus, & bello promptissimus; hic fide pius, & pace præclarus: ille armorum exercitio gentis imperium; hic gloriosus eandem gentem fidei trophæo sublimauit, regnans annis. 15. In primo autem eius Regni anno consecrata fuit Sancta Ecclesia Toletana, vt anno Domini 1591. ab eiusdem Sanctæ Ecclesiæ Gaspare Quiroga merentissimo Præsule casu repertum marmore antiquissimo, extat apud Claustrum eiusdem sanctæ Ecclesiæ infixum his verbis. *In nomine Domini consecrata Ecclesia S. Mariæ in Catholico die primo Idus Aprilis, anno feliciter primo regni domini nostri gloriosissimi Flauii Recaredi Regis*, Era. 625. in cuius marmoris calce hæc sunt verba. Hæc leguntur in marmore antiquo reperto, anno Domini 1591. G. Q. A. T. Cum igitur ab eodem Recaredo Rege Gothorum præclarissimo communis sit scribentium & recepta sententia recta linea descendere Hispaniæ Reges, à Pelagio vsque ad Philippum III. Regem nostrum clementissimum, in principio eiusdem Regis vitæ, breuiter qualiter hoc accipiatur adnotare placuit. In primis ergo intelligendum est Leouigildum Regem habuisse vxorem reginam Theodosiam, filiam Seueriani magni Ducis prouinciæ Carthaginensis, qui fuit filius Theodorici Regis Ostrogothorum Italiæ. Hic autem Seuerianus ex vxore sua nomine Theodora, quæ ex inclyto Regum Gothorum genere descendebat, genuit inclytos filios, & filias; inter hos quidem D. Leandrum. & D. Isidorum quondam Archiepiscopos Hispalen. vnum post alium, & S. Fulgētium I. Astigitanum, deinde Carthagin. Episcopum, & duas filias. S. Florentiam virginem, monasteriis præfectam, & Theodosiam Reginam, quam diximus vxorem Leouigildi: ex qua ipse Leo-

An. Ch. 586. Procop. Vulsa Isidor. & Roder.

Amb. Morales lib. 12. cap. 8.

oralis lib. cap. 66. uigildus Rex genuit duos filios. S. Hermenegildum Martyrem, Recaredum Regem: sic ergo S. Fulgentius, & D. Isidorus fueru auunculi Regis Recaredi I. fratres siquidem Theodosiæ Regi matris eius. Recaredus autem habuit filium Cinthilam. I. eius n minis Regem, qui vt quidam testantur, nō paruę fidei authores, si Sisebuto Rege exercitū duxit, & filiam eidem Regi, nomine The dosiam matrimonio iungit: ex eaque sustulit filios Sisnandum, Cindasuinthum Reges: Cindasuinthus vero ex vxore sua Reciue ga, ex sanguine Gothorum, tres habuit filios Recceuinthum Reg Theodofredum, & Fauilam, & vnam filiam. Hic ergo Fauila D Cantabriæ habuit filium. S. Pelagium Regem, & primum restaur torem, post cladem illam miserandam Hispaniæ; à quo, vti omn probant, & dictum est, recta linea descendunt Reges nostri, visq ad D. Philippum III. Regem nostrum clementissimum. Recar dum igitur Rex in 4. regni sui, anno in Concilio. 3. Toletano, qu ad hoc aggregari fecerat, postquam Catholicam fidem profess fuerat, Sanctorum Leandri, & Fulgentii instructus doctrina, su ditos omnes erroris labe detersa Arianæ sectæ, ad cultum rectæ dei reuocauit. In belli quoque gloria satis clarus, ac præcipu extitit. Francos enim cum 60. fere millibus armatorum in G liam Gothiam irruentes missos aduersus eos Claudio Duce, gl rioso triumpho repulit, & prostrauit: nulla inquam in Hispan Gothorum victoria maior, vel similis inuenta erat antea. Prostr tis itaque, & captis plurimis militibus hostium, residua pars e ercitus Gothorum, insequentibus visque ad limina regni sui c sa fuit: sæpe etiam contra insolentiam Romanorum, & irrupti nes Vascorum plurima bella gessit. Hic autem cœpit cognomin ri Flauius, & 15. regni sui anno morte propria decessit Toleti, ra 639. anno Domini 601. cuius mors fuit apud omnes subdit grauis: quia ipse ob suam singularem benignitatem, *pater patriæ* n minabatur: fuit enim placidus, mitis, egregiæ bonitatis. Tantar que in vulgus gratiam habuit, & tantam in animo benignitate gessit, vt omnium mentibus influens, etiam malos ad affectu sui amoris attraheret: adeò liberalis, vt opes priuatorum, & E clesiarum prædia, quæ paterna labes fisco addixerat, associata i ri proprio restituerit: adeò quoque clemens fuit, vt populi t buta sæpe indulgentiæ largitate donaret: multos etiam ditauit r bus, plurimos sublimauit honoribus, opes suas in miseris, thesa

ros

regenis recondens: sciens ad hoc illi fuisse collatum regnum, salubriter frueretur, bonis initiis bonum finem adeptus: fienim rectæ gloriæ, quam primum in initio regni percepit, none publica confessione, & pœnitentia consummauit.

20. CONCILIVM TOLETANVM.

a. 627. die 8. mensis Maii. anno Domini 589. in 4. regni sui anno amore rectæ fidei inflammatus, Rex Flauius Recaredus, Synn ad condemnandam Arii hæresim congregauit Toleti, cui cilio idem gloriosiss. Princeps interfuit suaq; præsentia, & subtione firmauit. Hoc ergo Concilium fuit nationale totius Relispaniæ, & Galliæ Gothiæ. 70. Episcopis subscribentibus illud, secundum Rodericum Archiepiscopum: fuitq; celebratissi- propter conuersionem populorum, & confessionem fidei Catcæ, cum antea Hispaniæ Principes Gothorum, & fere omnes iti eorum Ariana essent hæresi occæcati: & fuit. 3. in ordine muni ex Toletanis. In eo igitur Arrianam hæresim, quam per annos pertinaciter defenderant Gothi, omnes detestati sunt: ; eliminata ab Hispanis, qua infecta fuerat à tempore Athanariegis. 1. Gothorũ, & Valentis, Imp. qui (vt superius adnotauimus) t, Gothis Doctores, vt in ea hæresi instruerent: & ideo in hoc cilio ponitur Homilia S. Leandri de laude Ecclesiæ pro Concone Gothorum, quæ sic incepit: *Festiuitatem hanc omnium esseniorem festiuitatem, natiuitas ipsa significat*, &c. Similiter etiam olim Finlandiæ vltima Aquilonaris regio, quemadmodum es vicinæ terræ pagana superstitione seducta fuissent. S. Euricus in illa prouincia, & S. Henricus Vpsalensis Archipræsul, ad isti fidem conuerterunt, iuxta annos Domini 1155. Deinceps- facta regio præcipua omnium virtutum amatrix, præsertim liliratis, & hospitalitatis, qua incolæ eius in aduenas, & peregriper summam beneuolentiam vtuntur. Nec his dissimiles incoccidentalis Bothniæ reputantur, qui deficientibus scholasticis iplinis, naturali lege ita instituti sunt, vt vitia detestentur; & virs amplectantur. Deprehendunt enim omnibus bonis eos afre, qui rectè viuunt, ac nemini nocent, & è contra ob detestanda nina, fornicationes scilicet, & adulteria, furta, homicidia admisines & bestias, nemora, ac pisces aquas frequentius reliquisse.

Garsias Loaysa Notis ad III. Tolet. Concilii.

Olaus Magnus lib. 4. cap. 17.

Notandum tamen est, quod in hoc Concilio, nouiter Toletum *urbs Regia* appellatur, quasi in competentiam Imper. Constantini, eiusque vrbis Regiæ Constantinopolitanæ. Ex principio autem eiusdem Concilii, adnotanda etiam sunt verba, vbi Recaredus Concilium alloquens asserit: *Adest omnis gens Gothorum inclyta, & fere omnium gentium gemina virilitate opinata, quæ licet suorum prauitate doctorum à fide hactenus vel vnitati Ecclesiæ fuerit Catholicæ segregata, totum nunc tamen mecum assensu concordans*, &c. & paulo inferius: *Proinde sanctissimi patres, has nobilissimas gentes, quæ lucris per nos Dominicis applicatæ sunt, quasi sanctum, & placabile sacrificium, per vestras manus æterno Deo offero.* In quo etiam Concilio cap. 14. statutum est, ne quis Iudæus fungi possit officio publico in Regno: quam constitutionem ægre ferentes Iudæi, moliti sunt Regis rectitudinem mentis, magna pecuniarum summa inflectere: sed Rex Catholicus Dei iudicio placere studens, innocentiam auro prætulit. Quod factum D. Greg. in suis Epistolis meritis laudibus extollit.

Amb. Morales lib. 11. c. penult. & li. 12 cap. 3. extremo.

21. *LIVBA.* II. *regn. an. 11.*

Ann. Christi 601. Isidor. Moral. lib. 2. c. 9.

ERa 639. post Recaredum Regem Filius eius Liuba. II. regnare cœpit, & regnauit annis duobus sub Marciano Imp. ignobili quidem matre progenitus, sed virtutum indole insignitus, quem in primo flore adolescentiæ Victericus sumpta tyrannide innocuum regno deiecit, præscissaq; eius dextera occidit: anno ætatis suæ 20. regni vero 2. Era 641. anni Dom. 603.

22. *WICTERICVS. regn. an. 6.*

An. Christi 603.

ERa 641. extincto Luiba Wictericus, regnum, quod viuente illo inuaserat sibi vindicat, annis 6. mẽsibus 10. vir quidem strenuus in armorum arte, sed tamen expers victoriæ, nam cum aduersus Romanos sæpius bellum intentasset, nihil gloriæ dignum fecit: præter quod quosdam milites captos duxit Saguntiam. Hic in vita multa illicita fecit: in morte autem gladio periit: quia gladio innocentem Liubam occiderat. inter epulas enim prandii coniuratione quorundam Liubæ consanguineorum est interfectus. corpus vero eius viliter est exportatum, atque sepultum. Era 648. anni Domini 610.

23. GVN-

23. *GVNDEMARVS. regn. an. 11.*

ERa 648 Gundemarus, sub Phoca Imp. post Wittericum Princeps efficitur annis 2. Hic Vascones vna expeditione vastauit; a-ia militem Romanorum obsedit. Hic etiam primus statuit, vt nul-us ad Ecclesiam confugiens, inde inuitus extraheretur. Toleti pro-pria morte decessit. Era 650. an. Dom. 612.

Ann. Christi 610. Ex Isid. sed Vulsa ait regnasse annu 1. mens. 10. dies 13. Vide Moral. lib. 12. c. 11.

24. *SISEBVTVS. regn. an. 8.*

ERa 650. sub Heraclio Imp. Sisebutus post Gundemarum ad regale fastigium euocatur regnans annos 8. menses 6. dies 16. Hic autem *Christianissimus* ab historicis vocatur, & zelo fidei accensus, in primo regni sui anno Iudaeos ad fidem Christianam cōpellit; duasque leges sanxisse referunt: alteram, qua omnes successores suos sub perpetua maledictionis cēsura obstringit, quicunq; regum mancipium Christianum Iudaeo seruire, vel famulari permitteret. * Alteram vero legem condidit, vt omnis aut in expeditione exercitus non progrediens, aut de exercitu fugiens testimonio dignitatis suae irreuocabiliter careret: quam posteriorem, vt duram, & reipub. damnosam temperamento suo postea mitigauit. Eruigius, sub 12. Concil. Toletano. Fuit autem Sisebutus eloquio nitidus, literarum sapientia doctus, in iudiciis strenuus, ac praestantissimus pietate, mente benignus, gubernatione regni praecipuus, in bellicis documentis, & victoriis semper clarus. Astures enim rebellantes, misso exercitu per ducem suum Richilanem, in ditionem suam reduxit. Rocones arduis montibus vndique circumseptos, similiter per Duces deuicit. De Romanis quoque praesens feliciter triumphauit, & quasdam vrbes pugnando subegit. adeo clemens post victoriam, vt fere omnes ab exercitu suo hostili prȩda in seruitutem redactos, precio dato absolueret: eiusque thesaurus redemptio captiuorum existeret. Ecclesiam sanctae Leocadiȩ Toleti miro ordine fabricauit. Hinc, alii morbo, alii veneno asserunt interfectum Toleti, Era 659. anni Dom. 621. Tempore autem huius Regis venerabilem Claudium, sedis Metropolitanae sanctitatis praeconio praefulgentem ecclesia veneratur. Isidorum quoque Hispalensem Metropolitanum, tunc temporis Hispania celebrabat, vt sanctissimum, egregium, & praeclarum.

Ann. Christi 612. Vulsa Isidorus & alii.

** Vt in l. 14. tit. 2. lib. 12. fori Iudicii & lib. 15. ibidem.*

Röder. & Burgensis.

f

25. *RECARDVS. II.*

an. Christi. 621. Isidorus & vulsa. ERa. 659. post mortem Sisebuti regnauit filius eius an. Chr. 621. Recaredus huius nominis. 2. ad huc paruulus, quem tres tantum menses regnasse sunt qui dicant: ideo D. Isidorus, & Tudensis eum in Catalogo Regum non ponunt.

26. *SVINTHILA. I. regn. an. X.*

ERa & anno quo supra. 10. Heraclii Imp. creatus est Rex Gothorum Flauius Suinthila Recaredi I. filius & nepos Leouigildi, regnauit annis. 10. Et in eo conueniunt omnes, hunc totius Hispaniæ Monarchiam, intra fretum Oceani, (quod nulli retro Principum *Vulsa, Isido. Tudensis, Roderic. & Vasæus. Moralis lib. 11. c. 16.* est collatum) pulsis Romanis primum obtinuisse inter Gothos: Rursus asserunt in initio regni sui, incursus Vasconũ repressisse, qui Tarraconensem prouinciam infestabant. & præter has militaris gloriæ laudes, plurimæ in eo virtutes Regiæ refulsere, quas in vltimis sui Regni annis, vt alter Salomon, contrario virtutis opere obscurauit. Mutauit ergo ingenium: neq; regale diadema, ad finem vsque vitæ tueri potuisse, constat ex Paulo Æmilio, qui his verbis illud obtestatatur, dicens, *Mortuo Sisebuto Rege clarissimo, haudquaquam pari gloria successerat Sentila* (ita eum appellat:) *Cuius cum Vuesegethos ferocem gentem puderet, pœniteretque, Sisnandus æmulus Regni in Francia, ad Degobertum Regem profectus, auxilium impetrauit.* Neque vero solum fascibus Regni sui exutus, verum etiam communi patrum decreto excommunicatus est, 4. Concil. Tolet. vt ex ipsius Concilii actis constat, vbi hæc sunt verba. *De Suithilane, qui propria scelera metuens se ipsum regnõ priuauit, & potestatis fascibus exuit, id cũ gentis cõsultu decernimus; vt neq; eum, vel vxorem eius, propter mala quæ commiserunt, neque filias eius vnitati nostræ vnquam consociemus, neque eos ad honores, à quibus ob iniquitatem deiecti sunt aliquando promoueamus: quique etiam, sicut in fastigio regni habentur extranei, ita à possessione rerum, quas de miserorum sumptibus auxerunt maneant, alieni, præter id quod pietate piissimi Principis nostri fuerint consecuti.* Hæc ibi: vbi adnotandũ est, quanta fuerit huius Concilii Episcoporum authoritas eius temporis, tam apud Reges quam in populo: vt etiam in ipsos Reges censuram suam extercerent. Secundo uidetur, Sisnandum Regem, qui in eo Concilio interfuit, non fuisse eius Regis Suinthilæ filium, vt aliqui affirmant: aliter enim,

neque

neque Sionandus aduersus eum insurgeret, vt dictum est, fecisse: neque in Concilio, patris memoria, & filiorum eius, coram ipso taliter damnaretur: neque ipse illud sufferre potuisset. proinde ego (vt opinor) Tisnandus non fuit filius Suinthilæ. Cindasuintus autem sic, qui fuit auus Regis Pelagii. Aliter enim probari minime potest eius successio, nec deriuatio à Rege Recaredo I. à quo communiter omnes scribentes, recta linea descendere affirmant Pelagium, & ab eo Reges Hispaniæ, vsque ad Philippum Regem nostrum: vel forte habuit eum Suinthila priusquam Regni solium ascenderet, ex vxore sua Theodora, quo tempore, & in prioribus Regni sui annis, constat ex prædictis, & maxime ex traditis ad eum per D. Isidorum, ipsum bonum Principem atque omni genere virtutum præclarum extitisse, licet in vltimis inique se gesserit. Concilium ergo scelera eius damnat, aliamque vxorem & filios, quos postea habuit, non vero quos antea genuerat cum virtutis splēdor in eo fulgebat, & sic ante peccatum: alias enim contra naturalem æquitatem videretur, vt filius puniretur pro patre, & iniquitas eius eum afficeret, contra disposita in Concil. Tolet. VI. *Vaseus Morales lib. 12. c. 16. Michael Riccius Tudensis & Rodericus.*

Habuit igitur Suinthila al. filium nomine Rechimirum, quem in consortio regni assumsit, & pari cum eo in patris solio conregnauit, in vltimis regni sui annis: breuiter tamen in vita patris decessit. Suinthila autem moritur Toleti, Era 669. anni Domini 631. Sunt tamen qui dicunt ipsum Suinthilam reliquisse regnum, timore ne ab eo, vt ab indigno sui auferrent: alii ab eo expulsum fuisse asserunt. *Mor. lib. 12. c. 16. & 17. Roderic. & Burgensis.*

27. SISNANDVS. regn. an. III.

ERa. 669. sub Heraclio Imp. Sisnandus Rex creatur, qui per tyrannidem regnum fuit adeptus, regnans annis 3. mensibus. 2. non legitur aliqua bella gessisse, sed leges condidisse plurimas ex iis, quæ in libro, quem forum *iudicum* vocant. continentur decessit igitur Toleti propria morte, Era 673. anni Domini 635. mense Aprili decurso, secundum veriorem numerationem. licet aliter alii sentiant. *Chr. 631. Morales lib. 11. c. 20. in fin. Roderic. & Burgensis Vaseus.*

CONCILIVM TOLETANVM. IIII. & forum Iudicum.

ANno igitur Sisnandi Regis. 3. sub. Iusto Toletano primate, celebratum est. 4. Concilium Toletanum in Ecclesia S. Leoca- *Amb. Mor. an. D. 634. lib. 12. c. 19.*

diæ virginis, & martyris.5.die mensis Decembris.anno Imperii Heraclii. 18.Era.671.anni Dom.933. congregatis ad hoc Concilium 68. Episcopis secundum Archiepiscopum Rodericum vel. 66. secundum rubricam huius & fori Iudicũ his verbis: *Este libro fu fecho de 66. Obispos*, è no. 4. *conceyo de Toledo, ante la presencia del Rey don Sysnando, è no tercero anno, que el regno en à Era de 681. anno Rey Sysnando.* In quo etiam vltimo sese offert maxima temporis difficultas: quia Sisnandus, vt dictum est, decessit Era 673. sic 8. annos ante dictum annum. Era 681. quo & enim anno regnabat Cindasuintus, vt inferius apparebit, post alios duos Reges Gothorum Cinthilam scilicet 2. & Tulcam, qui etiam regnauerunt post Sisnandum, & ante Cindasuinthum, vti ex hoc Chronico manifeste deducitur. Sic ergo secundum temporis rationem quam colligit summo studio D. Garsi. à Loaysa in collect. Conciliorum Hispan. sub notis, ad hunc Tolet. 4. celebratũ fuit dicto anno Domini 633. Era 671. sic 10. annos ante predictam Eram 681. in d. rubr. assignata. Cæterum, cum in hoc non possit nec inueniatur ob eius antiquitatem, quid certum quod possit affirmari, credendum est viro experto, & quidem doctissimo, quem constat summa cura, ac diligentia inquisiuisse & inuestigasse: vbi & obtestatur & probat hoc fuisse generale seu nationale Concilium, in hæc verba. *Est Concilium nationale, nam* Cinthilæ *Regi, qui primus ex omnibus Regibus Gothis, qui pulsis Romanis totum Hispaniæ regnum obtinuit, successit Sisnandus, qua de causa, vt imperium obfirmaret conuocat totius gentis, & omnium prouinciarum Synodum.* Fuit ergo celebratissimum: tum propter assistentiam S. Iusti, & D. Isidori, ac Iuliani. SS. virorum: & constat primum ex ipsomet. 4. Tolet. in Cod. Latino, in exordio habetur in principio, illis verbis: *Et quoniam generale concilium agimus.* Tum etiam quod in eo res grauissimæ, tam rerum spiritualium, & ecclesiæ, quam temporalium, & reipub. tractabantur. Hæc igitur concilia, dicebantur nationalia, eo quod totius gentis, & nationis primates, principes, prælati, Episcopi, & magnates regni in vnum congregati inibi assidebant: eorum ideo magna fuit autoritas. Erant ergo regales curiæ, & sedes publici Concilii, cum ibi non solum Ecclesiasticæ res agebantur, sed etiam seculares ordinabantur leges, & constitutiones, vt ex iis legibus aperte ostenditur.

Morales lib. 11. cap. 3. & c. 53. & Vasæus in vita Suinthilæ.

De foro iudicum quis auctor, & quando cõditum.

Fertur namque (vt alia omittam) in hoc Toletan. 4. collectas fuisse libri fori iudicum leges: alii vero Regi Eruigio hoc tribuunt, alii Diuo Isidoro: verius tamen est in hoc Cõcilio fuisse collectas, & comprobatas eius libri leges, quę tunc temporis iustę & ex vsu vide-

bantur, tam quæ à Rege Sisnando, quam aliæ quæ à prædecessoribus eiusdem fuerant promulgatæ: vltimo tandem per Flauium Egicam ante penultimum Regem Gothorum sub Concilio Toletan. 17. fuisse recollectum illum librum, nunc extat: & vltra inibi tradita credendum censeo, manifestum esse errorem affirmare hunc librum *Iudicum* Regum Gothorum à D. Isidoro Hispal. Archiepiscopo fuisse collectum: quia vt ex pluribus constat D. Isidorus decessit I. an. Regis Cinthilæ. 2. successoris Sisnandi, Era. 674. In hoc autem libro sunt leges fere omnes Regum Reccesuinthi, Wambæ, Egicæ, & aliorum: qui, vt ex hoc Chronico constat, fuerunt successores dicti Regis Cinthilæ, sicque regnauerunt plures annos post D. Isidorum: qualiter ergo potuit ipse, leges quæ nondum fuerant conditæ, recolligere? aut quare si ipse cōdidisset, tempore eiusdē non sunt promulgatæ? quare sub regibus successorib. cursim, ordinateq; ac speciali nomine sunt cōscriptæ? ꝙ si dicas cū Vasæo; Eruigiū Regē initio regni sui leges Gothicas recognouisse, & à S. Isidoro institutas euulgari fecisse suo nomine, ne (vt ille asserit) Ecclesię nomine forū iudiciale agi videretur: dicendū est hoc nō probari, imo euidentius contrariū apparere ex prędictis: & quia quā plures huius libri leges pœnam infligunt delinquētibus, aliquādo mortis, sanguinis, ac membrorum mutilationis: sanctus ergo ille vir ab iis certe, & similib. legibus cōficiēdis abstineret absq; dubio: nō tamē dubito quin Verū sit aliquas, & forte plures leges ex eis, quæ in illo sunt libro absq; aliqua subscriptione; spiritualia tamē, & ecclesiastica cōcernētes, ac rectā reipub. ordinationē sua singulari eruditione, & doctrina cōfecisse: alia etiā à prędecessorib. Regibus iura cognita recognouisse: aliaq; eo cōsulto, nouiter promulgata fuisse eo viuente: eo tamen defuncto, cōplures huius libri leges quinimo maior pars earū à Regib. successoribus, sub Cōcil. Tolet. cōditę recollectæq; sunt, & ad seriē redactæ ordinatęq; sub rubricas, & titulos pro vt nunc exstāt: principio Latino sermone, postq; vulgari Hispano rudi in mēbranis manu exaratus fuit, vt alibi diximus. Ex quib. deniq; resoluendū est, vt diximus, per Flauiū Egicā vltimā recollectionē huius lib. fuisse cōfectā, & forte tēpore Eruigii * soceri, cui⁹ ēt socius in regno fuisse creditur: sic ergo I. Rex Gothorū, qui leges scriptas subditis suis in Hisp. dedit, fuit Euricus quas & alias cōfecit Leouigildus. Primus autē Rex, qui recollectionē ordinate fecit, fuit hic Rex Sisnādus in hoc Tolet. 4. Cōc. ideo nimirū illi hęc ordinatio communiter tribui solet: post vero Flauius Rec-

Vide Isid. Etimol.

Ad legem 9. tit. 1. l.

*Cod. latin Proæmio c. rens non S. nando Eruigio tr. buit. qui fi. socer Egi his verbis. An. felicis. regn. glor. sissimi L. nostri F.n. gi: Regis.

cesuinthus aliam collectionem videtur confecisse legum suarum & prædecessorum sub Concilio 8 vt ex eo,& ex vita eius colligitur, & aliam similem fecit legum collectionem Eruigius,sub concilio.12 Toletan.vt ex actis eiusdem,Concilii constat: vltimi itaque Flauius Egica Rex,legum Gothorum recollectionem fecit,sub.17. Concilio Toleta. Nisi dicas hanc, & illam recollectionem: quæ, vt dictum est,facta fuit,sub.12.Toletano eandem fuisse.

28. CINTHILA. II. regnauit an.3.

An. Christi. 635. Sic Vulsa. Vaseus enim sentit obiisse an.Do. 640 quem sequitur. Loaysa.

ERa.673.post Sisnandum,Cinthila huius nominis. 2. Gothis præficitur, & regnauit annis 3.mensibus 9. dies 19.decessit Toleti, Era.678.anni Domini 6 ,8.

CONCILIVM TOLETANVM V. B.Isidori mors.

Rodericus Vaseus & Loaysa.

IN primo autem anno regni Cinthilæ, coactum fuit Concilium Toletan.5.in templo S.Leocadiæ.20.Episcoporum.Era.634. anni Domini 636. in quo B. Eugenius vrbis regiæ Toletanæ Metropolitanæ primarius præfuit,vel saltem interfuit,& ibi teste Roderico Archiepiscopo,non solum de rebus mundanis,verum etiam de diuinis multa, ignaris mentibus,à lumine gratiæ sunt infusa.fuit autem nationale, vt probatur ex Concil.Toletan.6. c. 18. illis verbis *Iam quidem in antecedenti vniuersali synodo.* In hoc ergo Concilio fertur D.Isidorum Hispal. Archiepiscopum mortem suam prædixisse. Anno igitur præd. 616. 4.die mensis Aprilis in quo Ecclesia eius festum celebrat,migrauit ad Christum D. Isidorus, qui cum celebrato sacro omnibus suis cœlesti pabulo pastis, & sublatis in cœlum manibus data benedictione supremum vale populo dixisset, sanctissimam animã auctori suo reddidit.Hunc B.Ildefonsus affirmat.40. fere annis Hispalensem rexisse Ecclesiam, tantamque in dicendo gratiã habuisse, vt auditores sæpe in stuporem verteret. Aiunt etiam, examen apum ipsi infanti visum in os ingredi, & egredi, & in cœlum vsq; euolare: quod etiam de B.Ambrosio legitur.

CONCILIVM TOLETANVM. VI.

SExtum etiam Concil. Toletanum. 28. Episcoporum de obseruatione fidei Catholicæ, & aliis ecclesiasticis disciplinis coactum fuisse probatur: tempore huius Regis Cinthilę in. 2. regni sui anno,

ib Eugenio Toletano vrbis regiæ Metropolitano, & primate. 8. die inuarii. Era 675. anno Domini. 637.* fuitque nationale, vt ex eius rincipio apertissime patet. *Sic Loaysa. Nōtis ad hoc Concilium.

mbrosius vero Moralis lib. 12. cap. 23. contendit coactum fuisse, anno Domini 656. die 8. Ianuar. sed illud verius.

29. TVLCA regn. an. 11.

ERa 676. mortuo Cinthila, Tulca bonæ indolis, & stirpis, Gothorum regnum suscepit, & regnauit annis .1. mensibus 4. Is ergo lemens & Catholicus in omnibus est inuentus: regna sibi subdita acifice dilatauit: in iudicio rectus iudex claruit, Largitate magna ræfuit, lenitate synodos à suis prædecessoribus confirmatas authotate simili confirmauit. Doluit autem gentem Gothorū eam tam ito, tam bonæ indolis iuuenem amisisse; cunctis flentibus; quia flos intæ indolis in fructum non adoleuit. Toleti propria morte decest, Era 678. ann. Do. 640. vt B. Ildefonsus affirmat. Nam Roder. Burens. & Vasæus aiunt decessisse biennio post. *An. Christi. 638.*

30. CHINDASVINTVS. regn. an. X.

ERa 678. post Tulcā Chindasuinthus, quem alii Cindàsuindum vocant, per tyrannidem regnum Gothorum inuadens, regnat nnis 10. mensibus 5. dies 20. Anno autem 647. & secundum Roder. nno 649. filium suum Reccesuinthum, vt mos erat, comitem in reno suscepit. Decessit propria morte Toleti: alii tamen veneno fuis interemptum affirmant, vltima die Septemb. Era 688. anni Dom. 50.* Hic ergo plures leges subditis suis dedit. Habuit hic tres filios, unicam tantum filiam; Reccesuinthum scilicet, qui ei successit, Theodosredum Ducem, & Fauilam patrem Pelagii. *An. Christi 640.*

Sic Ambr. Moral. li. 12. c. 28. licet Isid. Pacens. & Tudens. regnasse asserunt ann. 6. per se & cū filio Reccesuintho, quod firmat & Roder.

CONC. TOLETANVM.

IN 6. autem anno Regni Chindasuinti, coactum est Toleti. 7. Concilium Tolet. 30. Episcoporum die 15. Calend. Nouembris. Era 684. anni Domini. 646. fuitque nationale, vt ex actis ipsius constat. *Chr. 646.*

31. FLAVIVS RECCESVINTHVS reg. an. 22. vno mense dempto.

ERa. 688. mortuo Chindasuinto, regnat per se solus Flauius Reccesuinthus annis 21. mensibus 11. sic ergo tam per se solus; quam simul cum patre regnat 23. annos, mensibus 6. dies 11. Hic fidem Ca- *Chr. 650.*

corde diligens à scholis sanctæ Scripturæ petebat dubia Scripturarum, & articulos fidei declarari: adeò, quod eum diuinæ Scripturæ semper collatio delectabat: altaria Christi ornamentis decorabat. Vasconum autem incursum cum modico exercitu repulit sine damno. Reccesuinthus itaque cunctos subditos mire dilexit, & sic ab omnibus fuit dilectus: decessit morte propria. Era 710. Anni 672. primo die mensis Septemb. Hic ergo leges prædecessorum, quæ in vsu erant, & plures quas ipse confecerat in compendium contraxit: & ipse primum cognominatus est *dominus gloriosus*, & Flauius: vt ex legibus voluminis fori Iudicum constat.

CONCILIVM TOLETANVM. VIII.

Anno autem 5. Regni Reccesuinthi, coactum fuit 8. Concilium Toletan. 52. Episcoporum in Basilica sancti Petri & Pauli 17. Calend. Ianuarii, in festo D. Ioannis Euangelistæ, Era 693. anni Domini 655. præside sancto Eugenio 3. eiusdem. Metrop. primate, in quo interfuit ipse Rex deuote & humiliter petens legum correctionem, & alia quæ in Concilio habentur: confecerat enim hic ferè omnes fori Iudicum leges, vt ex contextu eius patet; in eoque Concilio ponitur quædam abiuratio Iudæorum suæ sectæ.

CONC. TOLETANVM. IX.

IN 7. Regni eiusdem Regis, Era 695. anni 657. celebratum fuit 9. Concil. Toletan. 16. Episcoporum, præside sancto Eugenio in Basilica Sanctæ Mariæ Toleti. 8. Calend. Decemb. in quo non legitur interfuisse Regem.

Amb. Morales lib. 12. cap. 32.

CONCILIVM TOLETANVM X.

IN 8. vero anno Regis Reccesuinthi, Era 696. anni Domini 658. congregatum fuit. 10. Concil. Tolet. sub eodem D. Eugenio Tolet. primate 20. Episcoporum 1. die Cal. Decemb.

DIVVS EVGENIVS S. ILDEFONSVS.

EOdem ferè anno, migrauit ad Christum S. Eugenius, eius nominis 3. Archiepiscopus Toletanus, & subrogatur in prælatia D. Ildefon-

defonsus, aduocatus & patronus (quem alii Illefonsum, alii Alfonsum vocant) genere nobilis, discipulus B. Isidori, Monachus professione, vir per omnia laudabilis, & præcipuus sanctitate, demũ Pontifex Toletanus. & cum eo tempore Helladius, & Pelagius è Gallia venientes, plerasq; partes Hispaniæ errores labe infecissent, virginitatẽ B. virginis infamãtes, B. Ildefonsus illis occurrens sanctarũ literarum testimoniis, & lingua melliflua, & gratia in labiis suis diffusa, eorũ dogma confutauit, & ab Hispaniis cõfusos abegit. & inde in festo gloriosæ Virginis, quod 15. Calend. Ianuar. celebratur, cũ ipse ad matutinale officiũ comitatus clero, & populo, & multis luminaribus ad Ecclesiam conuenisset; apparuit ei B. Virgo choris Apostolorum, martyrũ, ac virginum comitata & sic ait. *Quia fide certa, & consciẽtia pura lumbos tuos virginitatis cyngulo accinxisti, & gratia in labiis tuis diffusa, virginitatis meæ gloriam in cordibus fidelium depinxisti, accipe vestem de Thesauris filii mei, vt iam in hac vita vestimento gloriæ adorneris, & ea in meis, & filii mei solemnibus vestiaris.* & his dictis cum glorioso cætu quo apparuerat, ad gloriam filii remeauit. Beatus autem Ildefonsus de promissis securus, munere suscepto remansit. quod quidem testimonio D. Leocadiæ virginis, & Martyris celebre fuit, quæ ei coram Rege, & populo in suo templo astantibus viua voce, è sepulcro suo eleuata, inquit: *Per te o Ildefonse, viuit gloria Dominæ meæ.* Ipse autem collocatur in cælis migrauitque ad Christum, primo mense anni Domini 667. 18. regni Reccesuinthi.

Io. Vaseus Reccesuintho. Vu Roder Bu Tudens. Morales l 12. cap. 39. 40.

32. VVAMBA regn. an. IX.

ERa. 710. post Flauium Reccesuinthum, regnauit Wamba annis 9. mense 1. dies 14. Qui cum ad Regni fastigium vnanimiter vocaretur à Gothis, renuens tamẽ, & inuitus minis, & terroribus vix consensit: decreuitque vt priusquam eligeretur vnctionis reciperet Sacramentũ, in tẽplo B. Virginis Toletanæ. quod cũ solemniter efficeretur, euenit vt in ipsa hora, qua à Quirico Archiepiscopo, & primate eiusdẽ Tolet. Ecclesiæ vngeretur, cunctis cernẽtibus, visus est vapor à capite Regis in modũ colũnę fumeæ ascẽdisse, visaq; est pariter apis de ei' capite prosiliisse, & ad cœlos cõtinue volitasse. Hinc ergo credẽtes subditi regnum tẽpore eius regis feliciter, & in pacis dulcedine gubernandum. Fuit ergo Rex Wamba vir nobilis, de Go-

An. Chr 672. Pro Roder. B & Vas Vulsa. l ralis lib. cap. 52.

thorum régum genere procreatus, strenuus, pacificus, mansue
In principio regni illius Paulus Græcus, vnus de magnatibus Re
contra eum rebellauit, quem Wamba Magno exercitu, apud N
sam, & de capto Paulo, & fautoribus eius triumphauit Toleti. C
positis ergo rebus Toletum muro, turribus, atque ædificiis elega
bus exornauit, atque in turri quadam, hos versus marmore insc
fecit.

Erexit fauore Deo, Rex inclytus vrbem:
Wamba, sua celebrem protendens gentis honorem.

Et alios versus posuit, in porta proxima ponti de Alcantara.

Vos Domini sancti, quorum hic præsentia fulget,
Hanc vrbem, & plebem solito seruate fauore.

Eodem fere tempore ducentæ, & septuaginta naues Arab
ad littus Hispaniæ peruenerunt, sed misso per Regem exercitu c
cremantur, sic triumphator magnificus, & victor exstitit. Attar
cum humana prosperitas aduersis carere non possit, & extrema g
dii luctus occupet, per Eruigium Comitem ac Regni cupidum
consobrinum Chindasuinti Regis veneno potui mixto inficitur
ra 719. anni 681. qua potione memoria Regis turbata, Agatus
chiepiscopus, cum magnatibus regni sacramenta ministrauit. I
se postremum mori existimans humiliter religionis habitum in
ens, ad monasterium sancti Petri de Arlança, in Pampliega di
ctu Burgundiæ conuolauit: in quo vixit melius sibi regnans piè
sanctè 7. annos, menses. 3. vitamque finiuit, Era 726. anni Do
ni 688.

CONC. TOLETANVM. IX.

QVarto autem anno Regni Wambæ, coactum fuit Concili
Toleta. 11. 17. Episcoporũ, sub Agato primate, in templo B. M
riæ Toleti. 7. Idus. Nouemb. Era. 713. anni 675. in quo præcipu
cta fuit, legitima sedium Episcoporum Hispaniæ diuisio.

32. ERVIGIVS. regn. an. 8.

An. Christi 608. ERa 718. Eruigius eo, quod esset Regis Recesuinthi consobri
tyrannicè regnum inuaserat, viuente adhuc Wamba in mo
Ex Procopio. Nam Vasæus & Morales lib. 12. cap. 54. tribuunt 681. & hunc regnasse annos 6. dies 25. stica vita professus, regnans annis 7. ferunt tamen, hunc ab eod

R

Rege Wamba electum fuisse, antequam se monasticæ vitæ consecraret. Hic autem Cixilonem filiam suam magno viro Egica, Wambæ Regis consobrino dedit vxorem, metu (vt aiunt) ne regni sui primordia impediret * Theodofredus, Regis Chindasuinti filius, qui adhuc viuebat. Decessit Eruigius Toleti. Era.730. Anni. 692.

* *Roder. & Burg. aiunt fuisse filium Reccesuinthi Regis.*

CONC. TOLETAN. XII.

PRimo igitur anno regni Eruigii, Era.719. anni Dom. 681. die 5. Idus Ianuarii coactum est Concilium. 12. Toletanum, sub Iuliano eiusdem Ecclesiæ Toletanæ primatæ; ex cuius Concilii. cap. 6. constat, iam tunc temporis Episcoporum electionem fuisse Regum Hispaniæ, quod est notabile. In hoc etiam primo huius Regis anno, & , vt creditur, in hoc Concilio, Eruigius leges Gothicas, prædecessorum suorum recognouit, & aliquas à sancto Isidoro institutas nomine suo fecit euulgari, ne Ecclesiæ nomine forum iudiciale agi videretur.

Lucas Tudensis & Vasæus.

CONC. TOLETAN. XIII.

ANno Regni Eruigii. 4. Era.721. anni Domini 683. celebratum est Concilium Tolet.13. in quo præcipue. c. 5. prohibitum est, sub graui comminatione, ne quis defuncti regis vxorem superstitem connubio sibi copulare, aut adulterina pollutione contaminare audeat, & fuit nationale sub Iuliano Toletano primate.

CONC. TOLETAN. XIV.

ANno autem 5. eiusdem Regis, Era. 722. anni Domini 684. coactum fuit 14. Concilium Toletan. & hoc dicitur prouinciale, sub Iuliano Archiepiscopo Tolet. non ergo fuit nationale, seu generale, sicut cetera quæ fuerunt totius Hispaniæ, & Galliæ, Gothiæ. Interfuerunt itaq; in eo. 17. Episcopi, astantibus tamen inibi Vicariis, aliarum regni prouintiarumque sedium.

34. *FLAVIVS EGICA. regn. an. XV.*

Anno Chr. 687. *Tudensis.* *Rodericus.* *Vulsa. Vasaeus.*

ERa. 725. Flauius Egica gener Eruigii, post eius mortem ad regni Gothorum assumitur principatum, & regnauit annis 15. quorum 5. simul cum filio regnat: quia 5. annis, vel vt aliis placuit 4. ante mortem, anno Do. 697. iam senio grauatus, filium suum Witizam ex Cixilone consortem fecit, ac Tude in Gallecia, cui regno peculiariter ipsum præfecit, sedemque habere voluit: vbi etiam Fauila dux Cantabriæ, filius Cindasuinthi regis, agebat, in exilium ab Egica nouarum rerum metu relegatus, quem Witiza claua percussum interemit. fuit ergo hic Fauila, vt dictum est, pater Pelagii Regis 1. instauratoris Hispaniæ. Petri autem Egicæ integrum tempus. 15. annorum computatur, qui statim dum regnum acciperet, Cixilonem filiam Eruigii abiectam repudiauit, propter patris sui commissi sceleris, in Wambam Regem, auunculum ipsius Regis Egicæ. decessit Toleto morte propria, & honorifice sepultus est, Era 739. anno. 701. quem Lucas Tudẽs. sapientis, ac patientis elogio decorat, ac ter cum Francis dubia victoria pugnasse scribit, & victorem exstitisse.

CONC. TOLETANVM XV.

IN primo anno regni Flauii Egicæ, Era, 726. anni 688. Concilium 15. indixit Toleti 61. Episcoporum, sub Iuliano Archiepiscopo, & primate Tolet. 5. Iduum Maiarum.

CONC. TOLETANVM. XVI.

IN 6. etenim eiusdem Regis Egicæ anno Era. 731. anni Domini 693. 6. Nonarum Maiarum. 60. Episcoporum congregatum fuit Toleti. 16. Concilium Tolet. in primis Sisibertus Toletan. Archiepiscopus, merito culpæ suæ de sede ac dignitate depositus: & ab vniuersa Synodo prouisum est statim in eo Cõcilio de pastore; electusque fuit Felix Hispalensis Archiepiscopus, & translatus ad Toletanam Ecclesiam. Ex hoc ergo Concilio. c. 10. illis verbis: *Quia iuris iurandi transgreßio valde inoleuit, & machinandi contra principes nostros consuetudo sæua*, apparet verum esse, quod asserit Greg. Turonen. dicens: *Sumpserunt Gothi hanc detestabilem consuetudinem, vt si quis eis*

Greg. Turon. lib. 3.

de regibus non placuisset gladio eum adpeterent, & quem libuisset animo hunc sibi statuerent Regem, quod etiam patet ex variis Conciliis Toletan.

CONC. TOLETANVM. XVII.

Tudensis. Rodericus. & Loysa vide Ambr. Moral. lib. 12. c. 62.

IN. 7. eiusdem Egicæ Regis anno, Era 732. anni Domini. 694. die. 5. Idus Nouembris, celebratum est Toleti. 17. Concilium Toletan. in Ecclesia S. Leocadiæ sub Felice primate Toletano. In quo Concilio Rex præsens adfuit, & coram omnibus humi postratus, se eorum orationibus commendauit, & Tomum quem in manu tenebat, Primati, & Concilio offerens super iis quę in eo continebantur, sibi satis fieri postulauit: quæ omnia, in libro Canonum eius Concilii plenissime declarantur: sic ergo in hoc Concilio, vltima (vt creditur) facta fuit recollectio legum Gothorum regum: vt supra exposuimus in vita Sisnandi Regis.

35. VVITIZA regn. an. IX.

An. Chr. 701.

ERa. 739. post mortem Flauii Egicæ, Witiza filius eius regnat solus annis * 9. qui licet regni sui primordia optime inchoasset, postmodum tamen dicunt inique se gessisse, & Pelagium Fauilæ filium odio persequitur: ille autem in Cantabriam profectus fuga sibi salutem quæsiuit: sic ergo cum antea petulanter ageret in occulto, nunc laxatis habenis nulli vitio se subtraxit; suos etiam subditos exemplo iniquitatis inficiens; alluuione ergo voluptatum in totam Hispaniam inuadente Witiza principe maiestatis diuinæ oculos prouocante, repleta est terra iniquitate, Omnis quippe caro corruperat viam suam: & tandem Witiza æmulatione qua pater cœpit persequi Theodofredum filium Cindasuinthi, donec captum vtroque lumine fecit orbum: sed quia iusto Dei iudicio agitur, vt actores scelerum pœnas subeant vltionis, Rodericus filius (vt aliqui asserunt) eiusdem Theodofredi, insurgens contra Witizam, ipsumq; captũ priuans oculis, fauore Romani senatus regno exuit; pauloq; post Cordubæ misere vitã finiit, Era. 749. an. Dom. 711. Quã de Witiza vindictã Chronica generalia, & nõnulli rerũ Hispanicarũ scriptores, Costę Roderici fratri adscribunt, quem an. quinq; regnasse affirmant: sed neq; hoc temporũ ratio patitur, neq; Isidorus Pacensis, Lucas Tuden. Rodericus Toletanus, Rex Alfonsus. II. præcipui Hispaniæ historiæ scriptores Costam in Catalogo re-

** Morales regnasse ait annis 10. & vltimum cũ Roderico li. 12. Ann. c. 66. vide Roder. Tudens. Pacens. & Vasæum.*

gum ponunt, imo nec nomen quidem Costæ monumentis suis proditum reliquerunt, ideo illum, & nos missum facimus.

36. RODERICVS regn.an.IV.

ERa. 748. adhuc Witiza viuente, cœpit regnare Rodericus vltimus Gothorum Rex, regnatque annis. 4. Erat autem Rex Rodericus durus in bellis, & ad negotia expeditus; sed in moribus non dissimilis Witizæ. Tunc ergo temporis erat Toleti palatium multorum Regum retro temporis semper clausum, & seris pluribus obseratum, quo aperto per Rodericum inuenitur pannus in quadam arca, & in eo destrictæ facies, ac vultus similes Arabis, & in eo scriptum; quod cum contingeret seras frangi, arcam atque palatium aperiri, & videri quæ inibi erant, gentes eiusmodi effigie Hispanias inuasuras, & suo dominio subiugaturas: Paulo autem post Rodericus visitans filiā Comitis Iuliani, prima fuit mali labes Hispaniæ, & sequentium calamitatum seminarium. Iuliani enim filiæ Cauæ, (quæ in domo regia inter alias illustrium matronarum filias educabatur), dum pater regio nomine legationem in in Africa obibat vitium ob ulit. Rodericus municipio, quod dicitur Pancorbo. Ira itaq; percitus Iulianus priuatam iniuriam, publico malo vlcisci volens, prouocat Arabes, ipsisque Hispaniam aggredientibus, breui spatio plures incustoditas ciuitates, & oppida vastauere: ac demum licet in occursum venerit Rodericus Rex, aduersus irruentium Maurorum furorem delectus habens, equitatum parans, arma & stipendia populis imperans, vt facilius tantus impetus sustineretur curauerit, tamen ad amnem Guadalete prope Asidonam vrbem, (hodie Xeretium), pugnatum est vtrinque per octo dies dubio fere Marte: tandem misere vt mollis profligatus, & funditus euersus est, totaque Hispania in ditionem Sacracenorum venit, præter Astures, & Cantabros octo mensium spatio: partim vi, partim deditione ac metu, partim promissis, die Dominico, nono mensis Septembris, quo die pugnatum est vltimum prælium, Era. 752. anni Domini. 714. Saracenorum autem feruntur eo bello plusquam sexcenta millia cecidisse. De Roderico autem rege quid actum sit ignoratur, creditur tamen in acię fuisse occisus, postquam imperium Gothorum ab Athanarico vsque ad eum per 344. annos fuerit productum. Nequ-

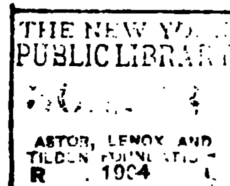
que tamen alia eſt ſtudioſius perquirenda ratio, quam vbertatis prouinciæ abuſus, libidiniſque eſfrenatæ luxus, cui molles animi inſeruire cœperunt. Improbi enim Witicæ Rodericique mores, vita eorum infamis, effœminata, & crudelis, multo ante luctuoſum hunc interitum ſummamque ruinam videbantur quaſi prædicere præſagireque. Huius ergo Roderici Regis ſecundum Sebaſtianum Epiſcopum monumentum extat apud Viſeum ciuitatem Luſitaniæ, cum huiuſmodi epitaphio. *Hic requieſcit Rodericus vltimus Rex Gothorum.* Quibus alii addunt hæc verba. *Maledictus furor impii Iuliani, quia pertinax, & indignatio quia dura, veſanus furia, animoſus furore, oblitus fidelitatis, immemor religionis, contemtor diuinitatis, crudelis in ſe, homicida in Dominũ, hoſtis in domeſticos, vaſtator in patriam, reus in omnes, memoria eius in omni ore amareſcat, & nomen eius in æternum putreſcat.* Proditor vero Iulianus (vt aliqui aſſerunt) miſere vitam finiit in vinculis, in arce quadam territorii Oſcenſis in Aragonia, in quam Saraceni coniecerant, proditionem laudantes, ſed non proditorem; vxore eius prius lapidibus obruta, filioque è turri Serpenſi præcipitato. Roderico itaque mortuo, Pelagius filius Fauilæ Ducis Cantabriæ, reliquias Regni viriliter ſuſcipiens, diuino confortatus auxilio, è Cantabria vbi latebat, venit in Aſturias, tranſitoque Pionia fluuio, in vallem Canicem inuentis aliquibus Chriſtianis, Arabes inſequitur: ab omnibuſque pariter ſalutatus eſt Rex, Era, 754. Anni Domini. 716. biennio poſt excidium Hiſpaniæ. Regnum tamen eius, ab ipſo anno. 714. annumeratur communiter, vt interregnum vitetur, regnauitque annis 19. Cumque Ciuitatem Legionem (ita à primis conditoribus denominatam) præcipuam inter alia oppida primum recuperaſſet, *Rex Legionenſis* deinceps appellatus eſt. Ciuitatem autem ipſam à Leouigildo Rege Gothorum nomen ſumſiſſe ferunt, quam ſuo nomine Leonem voluit appellari, eo quod Romanos milites, in præſidio eius ciuitatis poſitos bello extinxiſſet. Iam inde Hiſpaniæ Reges à Rege Pelagio, non *Reges Gothorum* appellabantur, vt antea moris erat, ſed *Reges Legionis*, vel *Caſtellæ*: habuitque exinde Pelagius pro armis, Leonem rubeum in campo albo, omiſſis armis, vel inſignibus Gothorum Regum, qui deferre ſoliti ſunt, ſcutum in quatuor partes diuiſum: in parte autem dextera ſuperiori, quatuor balteos nigros in campo aureo: in ſiniſtra vero, tres coronas aureas in campo rubeo: in parte vero inferiori dextra, Leonem fuluum, habentem in manibus ſecu-

rim Amazoniam in campo albo: in sinistra autem parte, Leonem fuluum in campo aureo, vel quinque bufones, vt perperam aliis placet. Credendum tamen est, prædictis insignibus & armis Gothos vsos fuisse extra patriam, multo post, quam inde egressi sunt. nam veteres Gothi, intus & extra patriam, olim habuere pro armis, Leonem coronatum, super tres aquilas cãdidas, in campo cœlestini coloris impetuose salientem, ac retro aspiciẽtem: teste * Olao Magno. Pelagius autem multis rebus aduersus barbaros præclare gestis, multisque receptis oppidis moritur, sepultusque est apud Canicas, Era. 771. anni Domini, 733. Hæc igitur sunt quæ ex vetustissimis, Regum Gothorum actis inuestigari notatu digna potuerunt.

* lib. 1. Hist. Gothorum cap. 23.

FINIS.

ELOGIA
ET
NOMENCLATOR CLARORUM HISPANIÆ SCRIPTORVM,

Qui vel Ecclesiam Dei propugnant; vel disciplinas omnes illustrant.

TOMVS II.

CONTINENS CLASSES X.

VETERVM SCRIPTORVM HISPANIÆ, POETARVM, ORATORVM, PHILOSOPHORUM, THEOLOGORUM, JURECONSULTORUM, AC MEDICORUM.

CLASSES X. SCRIPTORVM HISPANIÆ, TOMI I.

CANDI-

CANDIDO LECTORI S. ANDRÆAS PEREGRINVS.

T in gentibus HISPANIA non postremas tulit; sic etiam Martyrũ gloria decorata, vitæ sanctimonia, rebus domi militięq; fortiter gestis, ac deniq; Repub. bene administrata clara extitit. Quin etiam excellentibus ingeniis non minus claruit, tam Philosophis, Oratoribus, Theologis, Poetis, atq; Historicis, quam ceterarum disciplinarum professoribus: quorũ lucubrationes, nominisq; celebritas, licet illi communi hominum legi morte paruerint, immortalitati tamen consecrata æternum durabunt. Veruntamen si ad vnum omnes, quotquot in Hispania cogitationes suas litterarum monumentis mandarunt, singulari libro complecti velim, vel nomina duntaxat ingens volumen cõficiant. Igitur de plurimis paucos, ac selectos eorumq; Elogia quorum recens adhuc viget memoria, (viuos enim celebrare religio sit) cum auctoritate, tum Scriptorum vtilitate breuiter in præsens referam: quo nimirum tempore quisque floruerit, quæque ingenii monumenta ediderit: quod & pręstitum nuper video à Tritemio Abbate, & Sixto Senensi Bibliothecæ sacræ volumine; atque adeo olim à Beatis Hieronymo, Genadio, Isidoro, atq; Ildephonso, quos ad imitandum proposui; auctores potissimum laudando, testes idoneos, omnique exceptione maiores. Vale, mi Lector, & fruere.

AVCTORES

QVIBVS IN HISPA

SCRIPTORIBVS COLLIGEN-

DIS, VSI SVMVS.

ISIDORVS *Hispalensis Episc. de Ecclesiast. Scripi*
cum additamento S. Ildephonsi, Iuliani, & Braulion
Sixti Senensis Bibliotheca sacra.
Ioannes Trithemius Abbas Spanheimensis.
Alfonsus Garcias Matamorus Hispal. de Academiis &
ra. Hi viris.
L. M S. S. Scriptoribus Hispan.
Io. Va is s Hispan.
Io etta C. a S & Theologis Dominicanis lib. 2.
Bibliotheca Prædica per A um Senensem Lusitanum.
Henricus Huillot Belga de Scrip Ordinis Minorum.
Petrus Lucius Belga de Carmelit Sodalibus.
Iosephus Pamphilus Episc. & I n mus Rom. de Augustiniana famil
remitis, & Alfonsus Oros ronicis Eremitarum S. Augustini.
Scripta cuiusq; auctoris, P ati , Monumenta, & Epitaphia, funebr
laudationes.
Bibliotheca Tigurina sæpius aucta.
Ioannis Mariana Societ. Iesu Annalium Hisp. lib. 30.

I. CLAS

CLASSIS ANTIQVORVM SACRORVM HISPANIÆ SCRIPTORVM POETARVM, ET Oratorum.

SERIES ANTIQVORVM.

Sacri.

S. Ildephonsvs.
S. Isidorus.
S. Isidorus Hispalensis.
S. Damasus Papa.
Aprigius.
Iustus & Iustinianus Episcopi.
ulianus.
eander.
aimundus à Pennafuerte.
Martinus Legionensis.
ulogius.
incentius Ferrerius.
raulio.
regorius Bæticus.
atianus.
lacius.
ierotheus.
nianus.
rus.
nes Gerundensis Abbas.
opius.
imus.
ius Cordubens. episc.

Cæsares & Reges.

Adrianus } Imperatores.
Traianus } Imperatores.
odosius Imp. } Imperatores.
onsus X. Castellæ Rex.

Poetæ.

Sextilius Hena.
M. Valerius Martialis.
M. Annæus Lucanus.
Prudentius.
Silius Italicus.
M. Vnicus Licianus.
Canius Gaditanus.

Oratores & Philosophi.

M. & L. Annæus *Seneca*, pater & filius.
Pomponius Mela.
Turanius Gracula.
L. Columella.
Corn. Hispanus & Clodii Turrini.
Porcius Latro.
Quinctiliani duo.
Voconius Victor.
Paulus Orosius.

Arabes.

Avicenna Medicus.
Auerroes Philosophus.

Præsules recentiores.

Alphonsus Iostatus Abulensis episc.
Francisc. Ximenius Cisnerus Card. & Archiep. Tolet.
Ex Io. Trithemii Catalog. Excerpta quædam.

S. ILDEPHONSVS.

ILDEPHONSVS Archiepiſcopus Toletanus S. Eugenii ſucceſſor, Abbas fuit cœnobii Agalienſis, Ordinis Canonicorum Regulariũ. quod monaſterium non longe ab horto Regio, qui eſt ad Toletana mœnia, aberat: inde porro ad Archiepiſcopatum eſt euectus. Patria illi Toletum: natus iis in ædibus, quas Societatis IESV profeſſi Patres nunc incolunt, haud procul S. Petri Martyris Dominicanorum Cœnobio, vt refert Ioan. Mariana lib. 6. Annal. Hiſp. cap. 10. Præceptore vſus eſt B. Iſidoro Hiſpalenſi, poſt Archiepiſcopo. Vitam autem quia alii luculenter ſunt proſecuti, non apponam, ſcripta eius recenſuiſſe contentus. Sunt autem hæc:

Proſopopoeia humanæ calamitatis.

De virginitate B. Virginis, contra hæreticos. exſtat: vt & sermones de B. Virgine.

De proprietatibus perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis.

Annotationes in Sacramenta.

De Baptiſmo.

Via eremi Spiritalis.

Variæ ad varios Epiſtolæ.

Illuſtrium aliquot Hiſpaniæ Scriptorum catalogus. Exſtat.

Hymni plurimi & Homiliæ.

Obiiſſe fertur anno poſt Chriſtum IↃCLXIX.

S. ISIDORVS.

DVos fuiſſe in Hiſpania Iſidoros notius eſt, quam vt rationibus euincere ſit neceſſe: quorum alter Epiſcopus Cordubenſis, vel Pacenſis vt alii volunt, Cæſarauguſtanus, quem & *Seniorem* appellare, vt ab altero Iuniore Epiſcopo Hiſpalenſi diſtinguatur, conſueuerunt. Excelluit autem eruditione, & vitæ ſanctimonia, ſcripſitque non pauca. vt egregios illos *in quattuor libros Regum commentarios*, Oroſio Epiſc. Hiſpano inſcriptos: quorum meminit lib. 4. Bibliothecæ ſacræ Sixtus Senenſis: quos tamen Iſidoro Hiſpalenſi attribui vulgo animaduerto.

S. ISIDORVS HISPALENSIS EPISC.

ALter Isidorus Archiepiscopus Hispalensis, SS. Leandri, Fulgentii, & Florentinæ frater: quem ad alterius differentiam *Iuniorem* nuncupāt. Fuit hic omnium litterarum cognitione tinctus, eiusque veluti Doctoris Ecclesiæ diem festum agit ac celebrat Hispania, quo die Christo moriens renatus est 4. die Aprilis. cuius vitam quando copiose Braulio Cæsaraugustanus Episc. Ildephonsus Toletanus Præsul, & Ioan. Marieta lib. 5. cōtexuit, silentio hic prætereundam putaui: scripta duntaxat, ingeniique fœtus ex eodem Braulione in medium proferendo:

Biblia fere integra explanauit, quæ Lutetiæ semel iterumque edita in medio sunt.

De differentia, & gradibus, & officiis Ecclesiæ.

S. Scripturæ Proœmia.

Synonima, non tam verborum, quam rerum similium.

De obitu Patrum veteris nouique Testamenti.

Contra Iudæos libri duo, in gratiam sororis Florentinæ.

Gothorum Chronicon.

De claris Hispaniæ Scriptoribus, post Heronymum, & ante Ildephonsum.

De rerum natura, ad Sisebutum lib. singularis.

De rerum differentiis, lib. II.

Expositio Sacramentorum.

De summo bono, seu *Sententiarum ex B. Gregorii Moralibus libri* III.

Originum seu Etymologiarum libri viginti à Ioanne Grialo nuper egregie illustrati: distincti antea Capitibus à Braulione.

De ratione celebrandorum Conciliorum.

Vita decedens in Beatorum sedem euolauit anno I Ɔ C X X X V. pridie Nonas Aprilis.

S. DAMASVS PAPA.

QVandoquidem huius Pontificis Max. Vitam, eiusque cum B. Hieronimo necessitudinem post Platinam, Martinum Polonum, ceterosque conscripsere alii, hic scripta dumtaxat enumerabo. Lusitanus autem fuit ex opido Gimerano, vt pleriq; autumant. Sunt enim, in his L. Marineus Siculus in Hispaniæ umbilico Madri-

Mantuæ Carpetanorum natum existiment. Vita decessit an. Christi CCCLXXXIV. 3. Idus Decembr. quo & festum eius diem anniuersario ritu Ecclesia celebrat. Scripsit autem *quinq; Epistolas Decretales.* Sepulchrum quoq; SS. Petri & Pauli carmine Heroico ornauit aliaque versibus lusit. Vitas item Pontificum, vt putatur, ad sua vsque tempora perduxit. Critici enim, in his Onuphrius Panuinius, Anastasio Bibliothecario opus attribuunt.

APRIGIVS.

APrigius Episcopus Pacensis, vir non indisertus, & in SS. Patrum scriptis diu multumque versatus. Floruit Theuda Gothorũ rege regnante, vt in Catalogo Isidorus refert: teste autem Sixto Senẽsi lib. 4. Bibliothecæ sacræ, anno à nato IↃ. XXX. Feruntur eius *in Cantica Canticorum Commentarii.* Scripsit & in *Apocalypsim Ioannis, melius,* inquit idem Isidorus, *quam veteres Ecclesiastici viri exposuisse videntur.*

S. IVSTVS VRGELITANVS, ET IVSTInianus Valentinus Episc. fratres.

VRselli oppidum Tarraconensis prouinciæ Episc. habuit B. Iustum, SS. Iustiniani Nebridii, & Elpidii fratrem: quorum res gestæ in Sanctorum catalogo recensentur. Iustinianum vero Valẽtinæ Episcopum Ecclesiæ, scripsisse auctor est Isidorus, *Responsiones ad Rusticum de interrogatis quæstionibus quibusdam.* Hic quoq; Iustus *Cantica Salomonis*, hortante maxime Diacono eius Iusto, Commentario, qui in medio est, illustrauit. Viguit autem, Sixto Senense auctore, ad annum Christi IↃ. XL. Romæ sedem tenente Sergio Pont. cui etiam opus inscribit.

S. IVLIANVS EPISC. TOLET.

TOleti Carpetanorum hic Episcopus (quæ & illi patria) an. præfuit decem; vir singulari in Deum pietate: de quo in Felicis elogio sic repperi. *Discipulus*, inquit, *Eugenii, sedis Carthaginis prouinciæ Metropolitanus, vrbis Regiæ Pontifex, quam plurimas de officiis dulcifluo sono composuit. Aera 728. diem vitæ clausit extremum. ac sic in Basilica gloriosissimæ sanctæ Leocadiæ virginis est tumulatus.* Eius hæc in manibus sunt.

Prognosticon futuri sæculi, seu de iudicio Dei lib. 3. ad Idacium Episcopum.

De

De sexta ætate contra Iudæos lib. tot idem, & Ἀντικειμένων, seu Quæstionum vtriusque Testamenti libri duo: nam vulgo ἀνώνυμοι circumferuntur.

Scripsisse & hæc, ex Isidori, & Ildefonsi Appendice, auctore Felice comperi.

Pro canonibus Conciliorum.
Aduersus blasphemos.
De diuinis iudiciis,
Pro immunitate Ecclesiæ.
Apologiam ad Benedictum II. Pont. Max.
De bello Bambæ regis cum Narbonensibus.
SS. Patrum Sententias.
Hymnos item, Epigrammata, Cantica, Epitaphia, Epistolas, & Homilias.
De virginitate.
Quæstiones de Resurrectione.
De mundi contemptu.
De vitiis, & virtutibus.

Migrauit è vita anno Christi ɪɔ c. x c. Egicæ Regis Hispaniæ tertio.

S. LEANDER.

ARchiepiscopus hic fuit Hispalensis, SS. Isidori Fulgentii & Florentinæ Virginis frater, regia Gothorum stirpe oriundus Carthagine Spartaria, doctissimus, & intimus Gregorii primi Pont. Max. familiaris: cuius vitam cum in Vitis sanctorum pluribus sint alii prosecuti, vt Mariana lib. 5. annal. Hisp. cap. 12. scripta hic pauca illa quidem, sed varia, plena eruditionis, ac typis nondum euulgata, enumerasse sufficiat.

Aduersus hæreses lib. 2.
Contra Arianos, eorumque obiectiones.
De contemptu mundi ad Florentiam sororem.
De virginum institutione.
Quæstiones de baptismo.
De sacrificii laudibus.
Ad omnes Psalmos precationes.

Vita decessit III. Idus Martii anno salutis humanæ ɪɔ c. v i i.

S. RAIMVNDVS A PENNAFVERTE.

S Raimundus Pennafuerte, quasi dicas *à Rupe forti* Barcinonensis prouinciæ Gothalaniæ, Doctor Iuris Pontificii cum esset, Prædicatorum est ordini aggregatus: cuius familiæ mox tertius à S. Dominico Generalis fuit Catalauniæ, Quæsitor Fidei: & Iacobo Aragonum Regi à confessionibus. Huius fama Gregorius IX. Pont. Max. excitatus Romam accersiit, ac Pænitentiæ muneri præfecit, colligendorumq; Decretalium prouinciam mandauit. Igitur vita sancte innocenterque acta, corporisque solutis vinculis, in Beatorum sedem euolauit anno Christi CIↃ. CC. LXXV. 7. Idus Ianuarii, ipso Epiphaniæ festo; quo etiam die apud Iberos Pauli III. indulto, festus ille dies agitur composito à Iacobo Ferdinando Horarum officio: nuper autem Diuorum in coetum apotheosi à Clemente eius nominis Papa VIII. relatus est. Quadraginta amplius fertur à funere mortuos excitasse. Scripta eius hæc circumferuntur:

Epistolarum Decretalium Collectio lib. 5.
De Pænitentia & Sponsalibus.
Prædicatorum constitutiones ad duo capita renouauit.
Summam casuum primus Alphabeti ordine contexuit. quam scribendi methodum ceteri, idem argumentum tractantes, post sunt secuti.

S. MARTINVS LEGIONENSIS.

Legionensis hic, & ordinis S. Augustini Canonicus, vt vocant, Regularis, sacras agnoscere litteras vehementer optabat. Cum itaque de more noctu preces ad Deum funderet, visus illi vrbis & Ecclesiæ patronis S. Isidorus, librum manibus gestans, atque in hæc verba prorumpens: *Comede hunc librum, sic voti compos fies.* His dictis euanuit. Igitur S. Martinus dicto audiens mandata exequitur. Legendo enim S. Scripturam cum deuorasset, arsit, plenusque arcanæ euasit scientiæ, ferturque egregio & stylo & ordine multa in diuinis commentatus, haud scio an typis euulgata. Huic quoque Legionenses quotannis vndecimo Februarii diem festum agentes, horarum pensum persoluunt. Dubitaui nonnunquam essetne ab hoc diuersus B. Martinus Cœnobii Dumiensis Abbas; cuius exstant Formulæ

mulæ vitæ, seu de quatuor Virtutibus, quæ hactenus Senecæ Philosopho falso attributæ. quo de Ioannes Mariana Annalium Hispaniæ lib. 5. cap. 11. vt de illo Ioan. Marietta Ecclesiasticæ Historiæ lib. 21. cap. 62.

S. EVLOGIVS MARTYR.

S. Eulogius Martyr Cordubensis. cuius etiam sedis Præsul fuit, vir non minus doctrina, quam vitæ sanctimonia clarus, Martyrio coronatur, diris Abdenemani Mauri Regis Cordubæ temporibus, ad annum Christi IↃCCCLIX. die vndecimo Martii. *Vitas SS. sui æui Martyrum*, & in persecutione cruciatus, summa fide Latine conscripsit: quod opus sæculi illius Scriptoribus lucis plurimum attulit, & sanctorum vitis scribendis Ambrosio Morali, Ioanni Mariettæ & Marianæ, & Illustris. Baronio Card. ceterisque materiam suggessit.

Memoriale illius, sic enim inscribit, lib. 3. circumfertur scholiis eiusdem Moralis, qui primus è tenebris eruit, & à blattis vindicauit, illustratum.

Apologeticum item Martyrum libris 2.

S. VINCENTIVS FERRERIVS.

S. Vincentius Ferrerius instituti S. Dominici, domo Valentia, doctrina iuxta ac vitæ sanctinia insignis, in sacris litteris, sanctorumque Patrum scriptis ita versatus, nemini vt æqualium cesserit. Multis miraculis, sanctæ innocentisque vitæ testibus, viuus & à funere claret: quo etiam nomine Callistus Pontifex Max. Valentinus & ipse Beatorum numero aggregandum putauit, anno CIↃCCCCLV. cum obiisset anno eius sæculi XIIX. conditusque est Venetiis apud Britonas. Cuius vitam cum Vincentius Iustinianus, & Ioan. Marietta eiusdem vterque instituti populari sint stylo copiose prosecuti: Latine vero Petrus Rausanus Panormitanus apud Surium V. Aprilis, & B. Antonius, hic supersedebo: scripta enumerasse contentus. Leguntur eius,

Homiliarum de tempore & anni totius sanctis Tomi duo pleni pietatis, & Theologis in primis commendati.

Sermones quoque in orationem Dominicam.

Distinctionum Moralium liber singularis.

De vita spirituali aureus libellus.

Varii denique varii argumenti sermones, qualis vehemens illi de tremo Dei iudicio.

S. BRAVLIO.

EPiscopus hic fuit Cæsaraugustanus: quam sedem post Ioan fratrem: tenuit.& Apostolicus Ecclesiastes. Argumento est interdum in concionantis aures colūba insusurrare. Cumq; T tano interesset Concilio, visus quoq; igneus capiti insidens glol quod aut cælesti flagraret amore, aut cælitus illustraretur; à Patr ad Cæsaraugustanam est cathedram Præsul euectus. Carus in mis Isidoro exstitit, qui ei etiam *Etymologiarum* libros viginti, h ris ergo, inscripsit. S. hic *Aemiliani Monachi vitam* scripsisse credi & *Canones aliquot*, cum Episcopatum annos 20. gessisset: vt in elogio refert B. Ildephonsus. Floruit anno orbis redempti 1 Ioan. Mariana lib. 6. annal. cap. 6.

GREGORIVS BÆTICVS.

GRegorius Bęticus, vir sanctimonia & eruditione illustris, st apud Granatam, vbi Episcopum gessit, vitam terminauit. Il ritatus hinc etiam cognominatus, quod Granatæ finitimum pidum intercidit, sede eo translatâ, vbi & Synodus habita.

PATIANVS EPISC.

HIc Theodosii tempore in Pyrenæi iugis ortus, impiis Nou nis acerrime profligatis, magnam quidem & immortalem riam Ecclesiæ Barcinonensi comparauit. Meminit eius ac Dext lii B. Hieronymus in Catalogo cap. 106. & 132. Exstantque Aldi Aldi Manutii Paræneses aliquot, opera Petri Galesinii.

IDACIVS EPISC. ET ITACIVS.

IN huius labiis sessitasse dicebatur eo tempore quædā contra cillianum hæreticum persuadendi dea, cuius neque vim perf neq; splendorē eloquentissimi hominis nefarius ille gladiator nere poterat: Fuit enim Idacius v[illegible]s Lamecæ Præsul, quæ m

polis nunc est Galæciæ, ditionis illustrissimæ familiæ Castrorum, nec à Bracara, quod oppidum est in Lusitania, longissime abest; vbi longo postea tempore (sicuti à maioribus acceptum) quinquaginta Episcoporum ex tota Hispania coacto Concilio, primo disputationis impetu fusi turbatiq; Priscilliani sectatores cõciderunt. In exilio mortuũ auctor est in Catalogo Isidorus, c. 2. Theodosio & Valentiniano Augustis: vel, vt in alio cõperi, Leone inperante, additq; scripsisse & Chronici Eusebiani post B. Hieronymum supplementũ ab anno primo Theodosii Augusti vsq; in annum Imperii Leonis VIII. barbararum gentium, quæ Hispaniam premerent, narrando historiam. Mariana tamen Emeritæ Episcopum non Lamecæ auctore Hieronymo: alterum vero Ithacium Episc. Sossubensem (legitque Ossonobẽsem) ex Sulpitii Seueri Chronico illius æqualem sociumque disputationis in Priscillianos atq; exilii. quem lege lector Annal. Hispaniæ lib. 4. cap. 20. ad annum Christi 383.

LICINIANVS.

CArthaginis Spartariæ Episcopus in scripturis doctus vnam *de Sacramento Baptismatis epistolam*, & alias item ad Eutropium Abbatem, postea Valentiæ Episcopum plurimas, fertur scripsisse. Claruit temporibus Mauricii Augusti, Occubuit Constantinopoli veneno, vt fertur, ab æmulis exstinctus. Ait Isidorus Catalogi capite 29. & Io. Mariana lib. 5. rerum Hisp. cap. 13.

SEVERVS.

SEuerus Malacitanæ sedis antistes, collega & socius Liciniani Episcopi, edidit libellum aduersus Vincentium, Cæsaraugustanæ vrbis Episcopum, qui ex Catholica fide in Arianam prauitatem fuerat deuolutus. Est & alius eiusdem *de Virginitate* ad sororem libellus, qui dicitur Annulus. Claruit temporibus Mauricii quo etiam regnante vitam finiuit. Hæc Isidorus Catalogi capite 30.

IOANNES GERVNDENSIS.

IOannes Gerundensis Ecclesiæ Episc. natione Gothus prouinciæ Lusitaniæ Scalabitanus. Hic cũ esset adolesçens Cõstãtinop. perrexit, ibiq; Græca & Latina eruditione nutritus post septimum deci-

mum annum in Hispaniam reuersus est eodem tempore, quo in ciuitate, Leouigildo Rege, Ariana feruebat insania. Hunc supradictus Rex, cum ad nefandæ hæresis crudelitatem compelleret, & hic omnino resisteret, exilio trusus Barcinonem relegatus, per decem annos multas insidias & persecutiones ab Arianis perpessus est, qui postea condidit monasterium, quod nunc Biclarens dicitur, vbi cōgregata Monachorum societate scripsit regulam ipsi monasterio profuturam. Sic enim in exilio se gessit, vt Gerundensi merito sit Ecclesię Pręsul datus. Addidit libro Chronicorū Victoris Tunnunensis *historiam* ab anno primo Iustini Iunioris principatus vsque ad annm octauum Mauricii principis Romanorum, & quartum. Recaredi Regis annum (quę nunc simul Ingolstadii edita) referente B. Isidoro in Catalogo. Plura suggeret Ioan. Mariana lib. 5. annal. Hisp. cap. 13. Alter item Gerundensis historicus at longe recentior, Ioan. Margarini nomine exstat, qui Paralipomena lib. 10. Opus inscripsit.

EVTROPIVS.

ECclesiæ hic Valentinæ Episcopus, dum adhuc in monasterio Seruitano degeret, & Pater esset Monachorū, scripsit ad Episc. Licinianum, cuius supra fecimus mentionem, Epistolam, in qua petit ab eodem, *quare baptizatis infantibus Chrismatis post hac vnctio triluatur*. Scripsit & ad Petrum Episcopum Irtauicensem *de districtione Monachorum*, salubri sermone comptam Epistolam. Sic Isidorus in Catalogo cap. XXXII.

MAXIMVS.

CÆsaraugustanæ sedis Episcopus multa versu prosaque composuisse dicitur. Scripsit & breui stylo historiolam de iis, quæ temporibus Gothorum in Hispania acta sunt. Ibidem Isidorus cap. 33.

HOSIVS CORDVBENSIS EPISC.

COncilio Nicæno primo Præsul interfuit, vbi pro fide Christiana & ecclesiastica libertate pręclare rē gessit. In Sardicēsi quoq; Synodo sententias, quæ exstāt, plurimas dixit: verū Sirmio cum impiis Arianis consentiens, eam laudem turpi defectione obscurauit. vt quidem, Isidorus Catalogi cap. 1. refert: siue metu, ac flagris Aria-

norum

am adductus, seu Constantii impii Cæsaris auctoritate fractus.
n aliter longe B. Athanasius ad Solitarios, & D. Augustinus epist.
Parmenianum, cap. 4. de Osio scriptum reliquerunt. nuper quo-
Illustriss. Baronius Card. Tomo III. Annalium Ecclesiastico-
.& Mariana lib. 4. cap. 17. Refert autem de Virginitatis laude ad
rem scripsisse, ibidem Isidorus.

PAVLVS BVRGENSIS.

Vrgensis illi nomen adhæsit. quod Burgis olim Iudaicæ magister
ectæ, Christo, abiurata perfidia, nomen dederit: atque adeo
ingularem doctrinam zelumque Episcopus Carthaginis Spar-
e, mox Burgensium renunciatus, Ioannis II. Regis benefi-
Sacræ enim Scripturæ inprimis peritus, æquales longe post
liquit interuallo. Spectatur eius tumulus in æde Prædicatorum
ulo sacra, addito more institutoque maiorum Elogio. Scripsit
m *S. Scriptura Scrutinium.* *Additamentum* item ad *Nicolai Lira*
mata in nouum vetusque Testamentum. *Historiam* item *rerum ab Hi-*
s gestarum conscripsisse fertur. Plura de eo suggeret Ioannes Ma-
a lib. 19. Annal. Hisp. cap. 8. & alibi. Huius filius Alphonsus Car-
ena Anacephalaeosin scripsit Historiæ Hispanicæ de Regibus,
isque gestis: exstatque in Tomis Hisp. illustratæ, de quo ibidem
iana.

IADRIANVS, ET TRAIANVS *Imp. Augusti.*

Abuit hic Ælius Adrianus Italicæ stirpis ingenium multiplex,
varium, acutum, semper præsens, & imperio Romano par; quod
a Seneca de Cicerone dixerat: eiusque gentilis *Traianus*, qui a-
ione Neruæ imperium obtinuit, à litteris & Musis nunquam
sus fuit. Simpliciora enim ingenia aut eruditissimos, quamuis
parcæ esset scientiæ, diligebat, inquit Victor Aurelius. Sed in *A-*
num Diui ipsi sua prorsus bona (vt dici solet) effuderunt: nam si
ndi copiam, & artem oratoriã in principe (vt Plato postulat) re-
amus, caussam pro Italicensibus municipibus suis eleganti or-
q; oratione (quemadmodum Gellius refert) lib. 16. Noctium
. cap. 13. frequenti senatu egit: si vero Poeticam spectemus, ne-
vnquam (quod meminisse queam) aut præsentius Mineruæ

numen fuit, aut magis ſane familiare, quam cum ſalſiſſimis verſibus (quod Ælius narrat Spartianus) Florum poetam irriſit. Litterarum omnium peritiſſimus eſt habitus: ſed Matheſeos in primis. Idem architectus, Muſicus, ſtatuarius, multarum denique artium refertiſſima officina. Huius vero principis in aulam non viri tantum militares, ſed innumerabiles etiam Philoſophorum greges tanquam in Lyceum, aut veterem Academiam, vnumue aliquod ex illis antiquis gymnaſiis, magnis de rebus diſputaturi, conueniebant. [Alfonſus Matamorus lib. de Academiis, doctiſque Hiſpaniæ viris.

THEODOSIVS IMP.

THEODOSIVS genere Hiſpanus originem à Traiano principe traxit, inquit Aurelius Victor: qucum & illũ comparat in Auguſtæ hiſtoriæ Epitoma. A Gratiano Auguſto apud Sirmium Imperator effectus regnauit annos decem & ſeptem. Litteris mediocriter doctus, ſagax plane multumq; diligens ad cognoſcendas maiorem res geſtas atque hiſtorias. Leges plurimas tulit Chriſtianus Imp. eiuſque nomine Legum Codex circumfertur.

ALPHONSVS X. REX.

PArum viſum cælesti numini, *Alphonſum* maximum eſſe Aſtrologum, niſi & veterem Hiſpaniæ gloriam mirum in modum, ampliaret. & leges infinitis voluminibus antea diſperſas, in ſeptem ſectionum libros (quas hodieq; Hiſpani *Partitas* nominant) contraheret; & doctiſſimas Aſtronomiæ tabulas: & hiſtoriam, quam Generalẽ nominant, partim ipſe ſuo elaboraret ingenio, partim per alios conſcribendas curaret. Huius cũ exemplo, tum fauore cœperunt in Hiſpania magis magisq; protendi ac dilatari litterarum ſtudia.

SEXTILIVS HENA.

CVm floreret Romæ, Tiberio Cæſare imperante, T. Liuius Patauinus, rerum Romanarũ Hiſtoricus, eius eloquentiæ, ſummæque in ſcribendo grauitatis fama totum pæne orbem peruaſerat, eiuſdemque ingenium admirati *Hiſpani* ab vltimis vſque Gadibus Romam ſe, vt Plinius Iunior refert, contulerunt. Acute ad hæc B.

Hiero-

Hieronymus, prologo galeato in Biblia, maiori exteris fuisse admirationi Liuium Scriptorem, quam vrbis Romæ maiestatem. Quo in numero fortasse fuit, qui eadem Romæ claruit tempestate, *Sextilius Hena*, (nisi forte *Hemina* appellandus) domo Cordubensis, Poeta non ignobilis, vt è Senecæ Rhetoris Suasoria VI. planum est. *Fuit*, inquit, *homo ingeniosus magis quam eruditus, inæqualis Poeta, & pæne quibusdam locis talis, quales esse Cicero Cordubenses Poetas ait: pingue quiddam sonantes, ac peregrinum. Is Ciceronis proscriptionem non sine assensu recitauit:*

Deflendus Cicero, Latiæq; silentia linguæ:

Asinius Pollio audiens non æquo animo tulit, & ait Messalla: Ego istum auditurus non sum, cui mutus videor. Atque ita consurrexit, ne interesset recitationi, in qua & Cornelius Seuerus in eiusdem Oratoris obitum cecinerat:

Conticuit Latiæ tristis facundia linguæ.

Quo & respexit Martialis Iberus & ipse lib. 5.

Quid prosunt sacræ pretiosa silentia linguæ?
Incipiunt omnes pro Cicerone loqui.

POMPONIVS MELA.

CAligulæ imperium excepit Claudius Cæsar ad annum CHRISTI XLIII. quo regnante viguit Romæ fama illustris POMPONIVS MELA Hispanus, vt de se ipse fatetur. Bætica, quæ hodie *Andalusia* vocatur oriundum constat: sed qua vrbe natus sit, variæ sunt & discrepantes doctorum hominum sententiæ. Sic enim ille lib. II. cap. 6. *de Situ Orbis* in Hispaniæ descriptione ac Bæticæ: *Atque vnde nos sumus, Cingenteratum Mellaria ac Bello.* Vnde quidam *Mellariensem* & Mellam inepte nominando fecerunt. Vidi qui *cingente freto Mellaria* legendum contenderet. Vinetus quoque Elias Burdigalæ edendum curauit *Tingentera, tum Mellaria.* Casaubonus verò homo doctissimus ad Strabonem Pomponii locum sic restituere tentabat. *Atque vnde nos sumus Tingi contraria Mellaria ac Belo.* Quid si breuius ita, ac concinnius ex vsu Melæ? *Tingin contra Mellaria ac Belo.* Huic igitur, vt & Barbaro ac Pintrano *Mellariensis* Mela fuerit. atqui gentis cognomen *Mela* non patriæ, à qua *Mellariensis* esset, geminataque littera appellandus, fefellit eos nominis fortasse affinitas, & vicus Bæticæ oræ, qui vulgo à

Melle *Beier de la Meile* nuncupatur. Cognomentum verius dixeris. Lucani enim Poetæ parens Annæus Mela, L. Annæi Senecæ Philosophi ac Iulii Gallionis frater: pluresq; alii in Pandectis, ac Plinio *Melæ* cognomento occurrunt. And. Schotto in Melæ editione *Tartessius* seu *Carteius* olim videbatur, legebatque pro *Cingeteratum* non *cingente freto*, vt Barbarus aliique assecIæ, sed *ex gente ea*, Pet. Ciaconii hominis doctissimi coniectura probata. Quid si & *interamnium* ibi aliquod, vt in Italia, oppidū fuerit, quæ vox propius à *Cingenterato* discedit. sed mera hæc coniectura est: docti arbitrentur & veriora proferant. Reliquit verò Mela lib. 3. *de Situ Orbis* perelegātes, quibus nihil in eo genere præclarius: à quo Plinius, Solinus ceterique sunt mutuati. De hoc tale exstat Alphonsi Matamori lib. de litteratis Hisp. viris Elogium. *Hunc*, inquit, *cum doctissimis Geographis comparare, neque ineptè tamen, neque imperitè soleo, vt Straboni Cretensi eruditionem; Plinio diligentiam; Ptolomæo artem tribuam: huic quidem vni, cum valde laudare cupio, omnia libenter largior; cum intra modum verò laudationis consisto, breuitate pariter & elegantia præter cæteros commēdo.*

TVRANIVS GRACVLA.

EAdem fere tempestate floruisse coniicimus Turianum, cognomento Graculam, Hispanum hominem scriptis olim clarum, sed cuius nihil ad nos præter nomen peruenit. equidem, Bæticum fuisse apparet. Laudat enim C. Plinius lib. 3. Naturalis Historiæ, de Gaditano freto agens, cuius & accolam facit. Naso Turanium quendam Tragicum Poetam prædicat. *Musaque Turani Tragicis innixa cothurnis.*

COLVMELLA.

CLaruit eodem sæculo Lucius Moderatus Columella, litterarum peritissimus ac disertus. Gaditanus & ipse, vt sæpius excellenti, *De agricultura* opere testatum reliquit: quo à se in re rustica potissimum obseruata, quæ à L. Volusio accepisset, retulit.

CORNELIVS HISPANVS, ET CLODII *Turrini.*

FLoruerunt eadem tempestate Cornelius Hispanus, & C. Clodius Turrinus pater & filius declamatores non contemnendi. Il-

lum

lum Seneca Rhetor inducit Suasoria secunda; hos vero proœmio libri quinti Controuersiarum; filiumque sibi suisque carum prædicat. De parente quidem: *Dignitatem, quam primam in Hispania prouincia habuit, eloquentiæ debuit. Natus quidem erat patre splendidissimo, & auo Diui Iulii Hospite. Sed Ciuili bello attenuatæ domus vires excitauit.* De filio vero: *Adolescens*, inquit, *summæ eloquentiæ futurus, nisi mallet exercere quantum habet, quam sequi quantum consequi posset.*

PORCIVS LATRO.

ELoquentia quoque eodem ipso tempore Porcius Latro inclaruit. Quintilianus vero initio orationis cuiusdam *turbatum* memorat. Huius tamen nihil, præter vnam *in Catilinam declamationem* in manus nostras peruenit. Diserte hunc æqualis studiorumque sub Marullo socius M. Seneca Rhetor viuis depingit coloribus præfat. Controuersiarum, & alibi non raro. Vbi & de illo: *Oculorum*, inquit, *aciem contuderat, & colorem mutauerat.* Et Plinius lib. 20. Natur. Histor. cap. 14 *Omne cuminum pallorem bibentibus gignit. Ita certe ferunt Porcii Latronis clari inter dicendi affectatores, similitudinem coloris studiis contracti, imitatos.* Quintilianus lib. 10. *Porcius Latro genere Hispanus primus clari nominis professor, iudicio Senecæ tot egregiis declamatoribus, qui fœcundum Augusti ingeniis sæculum illustrarunt, gloriam præripuit.* Eius mors exstat in Eusebii Chronico ad Olympiadem 144. an. Augusti XL. *M. Porcius Latro Latinus declamator tædio quartanæ semet interfecit.*

SENECÆ DVO PATER RHETOR, ET *filius Stoicus Philosophus.*

SENECAS Cordubenses (quæ ciuitas in nummis Tiberii vocatur PATRICIA COLONIA est) Annæâ equestri familia ortos nemo ignorat. *Lucius Seneca* patrem habuit Annæum Senecam, matrem Elbiam, vt ex inscriptione Controu. & Suasoriarum Rhetoris parentis, & lib. de Consolatione ad Elbiam (*tametsi* Albinam vulgo contra veteres libros excudunt) colligitur. Nec est quod quis vulgatum errorem sequi pertendat, & Declamationes Controuersiasque Philosopho tribuat: quæ res multos in his & Desiderium Batauum in errorem induxit: id enim fieri non posse fuit ab aliis partim obseruatum, vt à Volaterrano, & Alciato; partim rationibus demon-

ſtratum, vt noſtra memoria à Lipſio, & And. Schotto, eruditis h
nibus. Tres ex Elbia Marcus filios ſuſtulit: quorum vnus L
Annæus Seneca, Stoicæ ſectæ addictus, Annæus Nouatus (qui
nius Gallio eſt) & Mela. Lucius autem Seneca Philoſophus o
gularem doctrinam, morumque grauitatem Neroni præcept
ſcitus, maximæ apud eum auctoritatis initio fuit, vt è Dione, X
linus prodidit; eidemq; compoſuit, quæ inuitio imperii tã in S
tu, quam apud exercitum diceret; illaque tanti Senatus fecit, v
lumnæ argenteæ inſcribi iuſſerit, quo ea quotannis in creation
uorum Coſſ. legerentur, ea gratia, vt velut ad amuſſim iuxta ea
cepta Remp. quã optime regerent. Agrippinam quoq; Neroni
trem principio omnia, quæ ad imperium ſpectabant, adminiſ
conſtat, ſed conſilio Senecæ & Burri muliebrẽ potentiã infrac
ipſos autem omnem Reip. curã in ſe deriuaſſe: quam dum ten
cuncta optime & iuſtiſſime adminiſtrata: vt prudens narrat ſc
Tacitus Cornelius. Poſt obitum vero Burri variis criminibus
cam calũniatores adoriuntur, tanquam ingentes, & priuatum
modũ euectas opes adhuc augeret, quodque ſtudia ciuiũ in ſe ver
Hortorum quoq; amœnitate, & villarum magnificentia quaſi
cipem ſupergrederetur. Obiiciebant etiam eloquentiæ laude
ſibi adſciſcere, & carmina crebrius factitare; poſtquã Neroni
eorum veniſſet. At Seneca criminantium non ignarus, proder
iis, quibus aliqua honeſti cura, & familiaritatẽ eius magis aſpe
Cæſare, orationẽ ſatis venuſtã habuit, cui & Nero ipſe mox re
dit. Mortis autẽ genus propius cõſiderare fuerit operæ preciũ
de ſic Tranquillus: *Senecam præceptorem ad necem Nero compulit,*
ſæpe commeatum petenti, bonisq; cedenti perſanctè iuraſſet, ſuſpectum
ſtra, periturumque potius quam nociturum ſe ei. Et hoc ſecundũ N
parricidium diſertiſſime deſcribit Tacitus his fere verbis. *Int*
Cæſar ad Senecam, qui neceſſitatem vltimam denunciaret: quo cognit
teſtamenti tabulas Seneca; at denegante Centurione, conuerſus ad a
eorum lacrymas modo ſermone, modo intentior in modum coercentis
mitudinem reuocauit. Poſt ictu ferri brachium exſoluitur. Quoni
ro ſenile corpus, & paruo victu tenuatum lenta effugia ſanguini
bat, crurum quoque & poplitum venas abrumpit: ſæuiſque cruc
defeſſus, ne dolore ſuo animum Paulinæ vxoris infringeret, atque ipſe
do eius tormenta ad impatientiam delaberetur, ſuadet in aliud cub
abſcederet. At Nero Paulinæ (quæ mori vna cum coniuge obfirmato

reuerat) inhiberi mortem imperat. Seneca interim durante tractu & titudine mortis, Statium Annæum diu sibi amicitiæ fide & arte Meina probatum, orat prouisum pridem venenum (quo damnati publico thenienſium iudicio extinguerentur) promeret: allatumque hausit fru- a frigidis iam artubus, & clauſo corpore aduerſus vim veneni; poſtre- ſtagnum calidæ aquæ introiit, reſpergens proximos ſeruorum addita voce: are ſe liquorem illum Ioui liberatori. Exin balneo illatus & vapore s exanimatus, ſine vllo funeris ſolemni crematur. Obiit Seneca vno ſt Lucanum anno; duobus autem ante SS. Petri & Pauli artyrium, iuxta D. Hieronymum in Eccleſ. Scriptorum Catalogo p. 12. Vixit haud dubie plus annis ſeptuaginta, cum iuuentutis eius npus in Tiberii principatum inciderit. Nunc ad Scripta ingeniiq; onumenta tranſeamus, quæ ad manus quidem noſtras delata, hoque exſtant.

Ad Ebucium de beneficiis lib. VII.
Epiſtolæ ad Lucilium.
Quare bonis viris mala accidant, ſeu de Prouidentia.
De ira ad Nouatum lib. III.
De clementia ad Neronem lib. II.
De vita beata ad Gallionem fratrem.
Da tranquillitate animi ad Seuerum.
Quod in ſapientem non cadat iniuria ad eundem.
De breuitate vitæ ad Paulinum.

De conſolatione ad { *Polybium,* / *Marciam.* / *Helbiam matrem.* }

Naturalium Quæſtionum ad Lucilium lib. 7. {
1. De Ignibus aliiſque.
2. De Vniuerſo.
3. De Aquis.
4. De niue, grandine, & pluuia.
5. De ventis, & aeris motu.
6. De Terræ-motu.
7. Cometis. }

Claudii Cæſaris Apocolocyntoſis.

Huius etiã Philoſophi Tragœdias eſſe decẽ, quæ circũferuntur, ılimi genere Æſchyli atq; Euripidis exẽplo ſcriptas contendit vir ctiſſimus Martinus Delrius, Societatis IESV, Commentario in

Tragicum. Et vero duos dumtaxat fuisse Senecas ait Valerius Martialis, & Sidonius Apollinaris. Poeta vterq; patrem nimirum Rhetorem, cuius sunt Suasoriæ & Controuersiæ: filiumque Stoicæ sectæ Philosophum, eundemque Tragicum Poetam designantes. Alii Cognatum Senecæ Philosophi Tragicum, vt mox in Silio Italico ex Io. Mariana doceo. Fertur eiusdem hoc versibus Epitaphium:

Cura, labor, meritum, sumpti pro munere honores,
Ite, alias post hac sollicitate animas.
Me procul à vobis Deus euocat. Ilicet actis
Rebus terrenis hospita terra vale.
Corpus auara tamen sollemnibus accipe saxis.
Namque animam cælo reddimus, ossa tibi.

LVCANVS POETA.

LVcanus Poeta domo Corduba, scriptis clarus, parente Annæo Mela, & matre Acilia: Senecam Philosophum patruum habuit: quem & Nero ipse Tyrannus per nefas iugulandum curauit, cum vix septimum & vicesimum annum excederet, ad annum CHRISTI XLVIII. Scripsit heroico ac sublimi stylo *de bello Pharsalico*, hoc est, de pugna Cæsaris cum Pompeio in Thessalia belloque ciuili lib. 10. hoc initio:

Bella per Aemathios plusquam ciuilia campos, &c.

De huius nece Neronis iussu Corn. Tacitus Annalium lib. 15. extremo, Cõsulibus Silio Nerua, & Attico Vestino, qui est post R. C. DCCCXIIX coniurationem in Neronem cœptam, & in primis Lucanum Annæum coniurasse, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratq; ostentare vanus assimulatione. Tum detecta coniuratione, Lucanus Acilium matrem suam inter conscios nominauit, promissa impunitate. Sed Nero, post mortem multorũ, Lucani cædem imperauit. Is profluente sanguine, vbi frigescere pedes manusque & paulatim ab extremis cedere spiritum feruido adhuc & compote mentis pectore intelligit, recordatus carmen à se compositum quo vulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obiisse tradiderat: versus ipsos retulit, eaq; illi suprema vox fuit. Ambiguum vero an hos è libro 3. belli Pharsalici.

Scinditur auulsus nec sicut vulnere sanguis,
Emicuit lentus, ruptis cadit vndique venis,

Discur-

Discursusq; animæ diuersa in membra meantis
Interceptus aquis ——

An hos è lib. 9. extremo.

Sanguis erant lacrymæ, quæcunq; foramina nouit
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant
Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt venis, totum est pro vulnere corpus.

Plura leges in Crinito, Gyraldo, lib. 4. Dial. 4. Lamberto Hortensio Belga, qui vastos in eum Commentarios Basileæ edidit post Sulpitium Verulanum, ac Iacobum Micyllum.

SILIVS ITALICVS.

GEssit initio imperii Galbæ Consulatum C. Silius Italicus, cui Patria Italica cognomentum addidit: vrbs in Bætica iuxta Hispalim: qui locus hodie ab incolis *Seuilla la vieja*, hoc est, Hispalis vetus nominatur. Fuit hic Poeta excellens, Virgilii æmulus, vt ex opere illo *De bello Punico*, secundo animaduertas: tametsi parum illi æquus iudex est Iulius Scaliger, cetera acerrimi vir iudicii. Sexagesimum autem annum cum attigisset, carbone fertur exstinctus. Plinius Secundus lib. 3. epist. 7. *calli tædio* obiisse dicit. Plura qui volet, Crinitum legat: eoque disertiorem, Lilium Giraldum in Poetarum Historia. Ioan. Mariana lib. 4. rerum Hispanicarum, cap. 3. *Occisus inquit Nero Domitius, Cos. Silio Italico, salutis anno 69. Silium pleriq; Hispanum faciunt. Crinitus Romæ natum ait, sed Hispania oriundum. A Giraldo vtrumq; repudiatur & in Pelignis patria Italica natum arbitratur. Inde vero erroris occasionem captam. Secundum bellum Heroico carmine scripsit senex in secessu* Campaniæ, *Reip. cura abdicata: Huic æqualis Seneca Tragicus quoto gradu Senecam Philosophum cognatione attigerit clam est: fuisse propinquum ducta ex nomine coniectura plerisque persuasum. Vnius Tragœdiæ Quintilianus meminit Senecæ Philosophi nomine vulgatæ.* Hactenus ille. Italiæ quoque vindicat Ioan. Camers Commentario in L. Florum lib. 3. cap. 10.

MARTIALIS.

MAgna erat Romæ, imperante Domitiano Hispanorum Poetarum copia, quos inter non postremas tulit *M. Valerius Martialis*, Bilbili natus, quæ vrbs hodie *Calatajud* appellatur, in Aragoniæ

finibus situm oppidum vel potius finitimus ibi locus, ruinis plenus & alto loco situs, qui *Baubula*, affini magis cũ *Bilbili* nomine, indigitatur. Nam qui nominis similitudine inducti Bilbilim eam esse tradiderunt vrbem, quæ hodie *Bilbao* in Cãtabria est, ii, vere vt dicã, toto errant cælo & solo: Hæc enim vrbs Cantabriæ portu ad Oceanum clara *Flauiobriga* antiquitus dicta; Bilbilis vero mediterranea cognomento AVGVSTA est, qualem Poeta 10. lib. Epigr. 103. describit:

Municipes augusta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis.

Et mox *altam* vocat: vt & lib. 1. Epigram. 50.

Videbis altam, Liciane, Bilbilim,
Equis & armis nobilem.

Vt vulgo quidem legitur, rescribendum tamen obseruauit vir doctiss. Hieron. Surita Cæsaraugustanus:

——Aquis & armis nobilem.

Salonis enim fluuii nomen hodie retinentis, aquæ ferro temperando ac chalybe & armis etiam adhuc claræ: & olim, teste Trogo Pompeio ac Plinio; equis non perinde ager ille celebris. Idemque Surita lib. 10. non *agri monte creat*, sed *acri* reponebat, rectius quam alii *alto*. Ferrum autem Poeta noster lib. 4. Epigr. 55. commendat:

Sæuo Bilbilim optimam metallo.

Et lib. 12. Epigram. 18.

Auri Bilbilis & superba ferro.

Martialis itaq; iuuenis etiamnum Romæ veluti in orbis theatro inclaruit, vt dicax, lepidus, & salibus abundans ac dicteriis. Hinc regnat in epigrammatis, quæ iocularibus aptiora, & acumine commendantur, Ælio Seuero Imperatore ita in deliciis habitus, vt noto, & à plerisque celebrato elogio, suum Virgilium appellaret. Floruit extremo seculo primo, hoc est, à CHRISTI natali anno fere centesimo. Cetera de huius Poetæ natalibus, maioribus, ac Poematis dabunt eruditi interpretes: Crinitus item, ac Giraldus Gregorius, quorum scrinia non compilo, digitum ad fontes, quod aiunt, intendisse contentus.

M. VNICVS, LICIANVS DECEANVS, Canius Poeta.

M. Vnicum, aliter Vinicum æqualem suum immo & cognatum idem celebrat Martialis lib. 12. Epig. 44. vt *Lucianum*, (vel vt alii legunt *Licinianum*) patria quoque Bilbilitanum, & *Decinianum* Poetam insignem Emeritensem. Romæ etiam tum C. *Canium Rufum Gaditanum* inclaruisse idem affirmat, lib. 1. Epigram. 62.

Gaudent iocose Canio suo Gades
Emerita Deciano meo
Te, Liciani gloriabitur nostra
Nec me tacebit Bilbilis.

De Canio plura Lilius Gyraldus Dialogo 4. Historiæ Poetarum.

M. FABIVS QVINCTILIANVS.

M. Fabius Quinctilianus, ex Hispaniæ oppido Calaguri maxime propter obsessum in eo Sertorium insigni, Nerone imperante Galba (qui & ipse deinde imperator fuit) Romam adolescens admodum perductus est. Patre autem quantum colligimus, cum erudito viro, tum in reipub. suæ administratione honestissime versato vsus est. Ipse cum in ea tempora incidisset, quibus & Anneus Seneca, & Iulius Afrianus, Vibius Crispus, & Tracallus, & Afer Domitius, aliaque Romanum forum præclarissima ingenia illustrarent: Domitium in primis senem iam colendum sibi affectendumque proposuit, hominem cum omnium eius ætatis oratorum eminentissimum, tum præcipua quadam facetiarum atque vrbanitatis laude memorandum. Neque illius solùm actiones verũ & domesticos sermones diligentissime omnes obseruauit. Cum vero & probatissimis moribus, & summa ingenii vi, & acerrimo studio Quinctilianus esset prima statim iuuenta celebrare forum, atq; in summis patronorum numerari occœpit: ad eamque virtutis & ingenii commendationem repente peruenit, vt non solum maximæ quoque ad illum caussæ deferentur, sed & notarii, qui eius dicentis verba exciperent, vulgo à studiosis hominibus conducebantur. Inter ceteras autem quas egit caussas Quinctilianus, duæ in primis insignes habentur: altera quam pro Regina Berenice apud eam dixit: altera, qua ream tuebatur, quæ subiecisse dicebatur mariti testamentũ, & chyrographũ marito expirante heredibus dedisse quod

verum erat. Sed cum diu iam in foro, tanto successu, tantaq; glo versatus foret, vt inde non ingentes modo opes, sed & Romana ciuitatem, omniaque nobilitatis iura consecutus esset, & iam m ximus (vt canit Iuuenalis) orator haberetur, honestissimum sibi gendi causas finem statuens, dum adhuc desideraretur, receptui c cinit, suamque mox operam vir procul dubio hominum causa n tus, ad præcipiendi munus transferre coactus est. Igitur Romæ p blicum iuuentutis gymnasium, & è fisco eximium stipendium a cepit: multiq; ex eius ludo quasi ex equo Troiano litterarum pr ceres exstiterunt, inter quos & Plinius ille Iunior fuit: qui etiam epistolis Quintilianum præceptorem suum libentissime agnosci & Iuuenalem item fuisse (vt quidam arbitrantur) maxime verisim le est, qui de illo his verbis honorifice mentionem facit:

—— vnde igitur tot
Quintilianus habet saltus? exempla nouorum
Fatorum transi: felix & pulcher, & acer,
Felix & sapiens, & nobilis, & generosus
Appositam nigra lunam subtexit aluta.
Felix orator quoque maximus, & iaculator.
Etsi perfrixit, cantat bene. ——

Erat autem in eo præter cetera adeo exprompta fidelisque m moria, vt quæ ex tempore aliquando dixisset, ad verbum etiam n petita redderet: cuius rei sæpissime periculum fecit, si quando i teruentus aliquorum, qui hunc honorem mererentur, iterare decl mationis partem coegisset. Postquam vero in erudiendis iuuenib viginti annos tanta sua gloria, tantaque iuuentutis Romanæ vtili te posuit, vt ab ingeniosissimo Latinorum epigrammatum Poeta, *vagæ iuuentutis moderator*, & *Romanæ togæ gloria* verè meruerit app lari: etiam hunc laborem deprecatus, studiis aliquãdo suis quiete impetrauit: atque vt non solum ætatis suæ hominibus, sed & post ris quoque consuleret, totum illud otium ad libros *de Oratoria instit tione* componendos transtulit: quorum cum tertium iam in man bus volumen haberet, Domitianus Augustus curam illi sororis su nepotum delegauit. Vxorem prætorii viri filiam, omnes, quæ in p cuniam cadunt laudes (vt ait ipse) supergressam, cum nondum ætat vndevicesimum explesset annum, duos enixam filios, amisit. Atq hunc suum casum in horum librorum sexto vir pius, sed omniu suorum superstes, miserabiliter deplorat. Hos autem, qui nunc i

man

nibus nostris libri versantur, Victorio Marcello, cum summa sibi icitia coniuncto, tum eximio studiorum amore flagranti, diit: Præter hos autem & vnum librum *de Caussis corruptæ elontiæ*, & alterum item, qui nunc quoque extat declamationum nas illi Pet. Alrodius & Pythæus nostra memoria asseruerunt LV. de CCCLXXXVIII.) composuit. Miro autem candoreterum ingenia virtutesque omnium indicauit. *Senecam* tantum nnare, inuisumque habere est creditus: quod accidisse sibi scribit, dum corruptum & omnibus vitiis deprauatum dicenenus reuocare ad seueriora iudicia contendit. Nam cum solus e Seneca in manibus adolescentium foret, non quidem ipsum nino conabatur excutere, sed potioribus præferri non sinebat.] oratione Politiani in Quinctilianũ. de eius institutionib. repertis n. Mariana lib. 4. Annal. Hisp. cap. 3. his verbis. *Fabii Quinctiliani itutiones Oratorias ante annos sexcentos amissas Pogius Florentinus, ncilii Constantiensis tempore in quoddam eius vrbis monasterio inuentas publicoque restituit.* Franc. Philelphus audaci censura Fabium nc Hispanitatem sapere iactare est ausus: vt apud ipsum lib. 1. Inut. Orat. cap. 9. & lib. 8. cap. 1. Titum Liuium summæ facundiæ ım Asinius Pollio Patauinitatem sapere dicebat. Quin & Declationes eius, quæ olim institutionibus subiiciebantur, de Cæcoia- oris, non oratoris videri pronunciabat. Sic iudicia alternate deconsueuere.

Cædimus inque vicem præbemus crura sagittis.

VOCANIVS VICTOR.

Iperante Romæ Hadriano, imperium mox excipiente Traiano, troque ex Hispania gente Imperatore, Voconius Victor fama otuit, Patre quidem Romano, matre vero Saguntina. (quæ vrbs untum *Muruiedro* vel *Monuiedro* in Valentino regno hodie appelır) Poeta egregius nobili stirpe ordinis equestris ortum ait. lib. pistol. ad Priscum C. Plinius, eius familiaris, laudatque ingenii ımen: cuius quoque iudicium tanti Martialis fecit, vt versus illi ıs castigandos miserit. Floruit vero anno CCXL. Adriano Cæsari ue eo, dum vixit, eruditioris nomine carus, vt teste Apuleio in ologia tumulum eius hoc elogio ornarit:

Lasciuus versu, mente pudicus eras.

Vt de se alibi idem Martialis. Lasciua est nobis pagina vita proba est.
Meminit & Plinius Iunior lib. 1. epist. 5. Et Giraldus dialogo, 4.

AVICENNA.

EMicuit tot inter tantosque præstantissimos Hispaniæ viros Auicenna Medicus. Hispali natum tradunt Annales: licet Cordubenses suum esse dicant. Et quanquam Maurus ipse laudandarum artium tinctus fuerit cognitione, in re Medica tamen æqualibus suis longe antecelluit, vt arteriæ pulsum tentando, cuius quisque gentis esset diuinare posset. Feruntadhæc Mauris imperitasse: quin etiam inuidia quadam ab Auerroe veneno sublatum fabulantur. At non Hispanum, sed Afrum esse euincit Christophorus à Costa Afer libro Aromatum, vbi de Elephantis agit. Natum inquam, in vrbe Bochoroa in prouincia Vsbeque, quæ Tartariæ pars est, vnde multam Mannæ in India adferri solet: scripsitque Arabice, qua lingua Tartari vtuntur. Plurima nobis ingenii sui monumenta reliquit, pleraque Medica, alibi recensita.

AVERROES.

AVicennæ æqualis fuit Auerroes, à Mauris Auenrois dictus: Philosophus insignis, domo Corduba: qui & ob ingenii præstantiam *Commentatoris* est nomine hodieque cohonestatus. Maurus & ipse gente ac religione, & Auicennæ gloriæ in primis inuidens. Integrum fere Aristotelem aut certe maximam eius partem Commentariis explanauit, ac dissinxit; quæ Italiæ Philosophi potissimum mirantur & imitantur. Edidit etiam librum *de natura orbis*, *de re Medica*, *de Theriaca*, *de diluuiis*, *aliaque plurima*. Floruit hic, vt testantur Annales, anno CIↃ. CXLIX. qua etiam tempestate viguerunt Gratianus Monachus, Petrus Lombardus, qui & alias *Magister Sententiarum* vulgo nuncupatur, & Petrus Comestor, Scholasticæ auctor Historiæ, &, vt quidam tradunt, non æquales modo, sed & fratres. Hos autem gentium Philosophos, vt Hispaniæ decora & antiquitate ceteris priores præmittere visum est: venio nunc ad Christianos, sacros, & Ecclesiasticos Hispaniæ Scriptores principes.

HIERO-

HIEROTHEVS S. PAVLI AVDITOR.

CVm S. Paulus Apostolus in Hispaniam, vt CHRISTI Euangeliũ nuntiaret, peruenisset, Hierotheum ibi conuertit, secumque duxit. Tantæ autem vir fuit sapientiæ, & sanctimoniæ, vt merito sit *Diuini* nomen consecutus. Fuit & hic S. Dionysii Areopagitæ præceptor, à quo illius Vita conscripta est: quæ cum in Sanctorum Vitis legatur, in præsens supersedere visum est. Illud tantum adiiciam, Hymnos aliquos diuini Amoris versibus decantasse. Meminit & Ioannes Mariana lib. 4. annal. Hisp. cap. 3. in Nerone.

PRVDENTIVS POETA SACER.

FVit Aurelius Prudentius Calaguritanus, vel, vt alii volunt, Cæsaraugustanus, editus in lucem anno CCCXLVIII. vt de se ipse in prologo *καθημερινῶν* testatur. Iuuenis etiamnum stipendia militiæ meruit; senex vero, sacris hymnis carmine pangendis, qui hodieque leguntur, animum appulit. Certe multum illi æternum Hispania debebit, quod Sanctorum Vitas, in iis & Hispanorum Laurentii ac Vincentii, athletarum insignium venusto admodum & eleganti carmine conscripsit, ad posterosque transmiserit: à quo, & nonnullas Sanctorum Vitas Aloysius Lipomanus Veronensis Episcopus, & Laurentius Surius Carthusianus mutuati euulgarunt. Scripsit idem *duos contra Symmachi relationem libros. Opus* quoque *sex dierum* teste Gennadio, sed hoc temporum iniuria, hominumque incuria intercidit. Viguit hic anno CHRISTI CCCXXX.

IVVENCVS.

PResbyter ac Poeta Hispanus, B. quoque Hieronymi Catal. cap. 87. testimonio clarus, scripsit, quæ exstat, Carmine heroico *quatuor euangelistarum Historiam. Sedulius* poeta, cui adhæret Scotus fuisse putatur; qui & ipse Prosa breues in Paulinas epistolas notas ac Scholia dedit, quæ circumferuntur. *Aratorem* etiam, qui Apostolorum acta Heroicis versibus complexus est, non nemo Hispanis annumerat: in quẽ & docte Arii Barbosæ Lusitani Commentaria Salmantica olim euulgata vidimus.

PAVLLVS OROSIVS.

CElebratur & omnium ore Paullus Orosius Tarraconensis, quæ citerioris Hispaniæ princeps ciuitas, maximæ de tribus parti, nomen dedit. Præceptore vsus est S. Augustino Hipponensi Episcopo qui & in epistolis non raro laudat c II. & XXXX. B. Hieronymus ibidē Tom. 2. Aug. Eiusdemque gratia aduersus Priscillianistas scribit rogatus Tomo 6. & retractationum lib. 2. cap. 45. commemorat. fuitque disertus, ac multarum rerum peritia clarus. De functo vero hac mortali vita S. Augustino, Romæ degebat, vbi *Septem contra Gentes libris* res Græcorum, Romanorumque domi militiæque gestas fideliter eo potissimum consilio contexuit, quo ethnicorum calumniam, quæ Christianis mala calamitatesque temere imputabat, refelleret. Scripsit & Apologeticon. *De arbitrii libertate* contra Pelagium, Coloniæ Agrippinæ euulgatum vna cum eruditis Franc. Fabricii Marcodurani Scholiis, in septem illos Orchestræ non Ormestæ aduersus Gentes libellos. anno 1573. Floruit autem anno à nato CHRISTO CCCCXL.

ALFONSVS TOSTATVS ABVLENSIS Episcopus.

ALfonsus Tostatus Episcopus Abulensis, ibidem oriundus Matricalensi vico, tanta rerum sacrarum cognitione excelluit, vt eo sæculo doctior, aut sapientior si inuentus nemo, solusq; illustrare Hispaniam doctrina nominisque celebritate posset. Memoriam quoque eam habuisse fertur, qua lecta à se cuncta veluti thesauro contineret. Laboris vero patientia vsque eo enituit, vt quod de Didymo Alexandrino iactatum ferunt, ænea habuisse intestina putaretur. Salmātica eo gloriatur Theologiæ doctore, vbi Collegii S. Bartholomæi alumnus exstitit: patria quoq; Matricalium Vaccæorum non longe à Pintia oppidum se iactet nobili quidem vino memorabile, sed longe celeberius Tostati natalibus, viri multiscii cuius numerosa & variis de rebus cum sacra tum profana scripta Didymo illi Alexandrino, vt diximus parem faciant. Sic Aluarus Gometius extremo libro 5. vitæ Franc. Ximenii Card. & lib. 3. vbi & illa additamenti vice adiecit. Abulensis opera in S. Bartholomæi Collegio Salmanticæ sumptibus suis excudenda Venetiis curasse Ximenium Cardi-

Cardinalem ingeniorum parentem. Partem quoque scriptorum fæda ad Barcinonem tempestate naui fracta diuino quodam numine veluti è naufragio seruatam. Tot tantaque sunt eius in S. Scripturam Quæstionum Volumina, vt si vel à primo natalis die numerando terna folia attribuas, plura scripsisse comperias. Interfuit & Concilio Basiliensi, ibiq; cum Ioan. Capreolo, ordinis S. Dominici doctissimo Monacho B. Thomæ assecla, disseruit, circa annum D. CCCCXL. supra millesimum. Leguntur eius hæc semel iterumq; à Venetis edita: *Quinque volumina in libros quinque Moysis. Commentarius in Iosue. item Iudicum, in Ruth, in quattuor libros Regum, in Paralipomena. quinque item libri in S. Matthæi Euangelium.* Reliquit & *Ecclesiasticam Eusebii Historiam ampliorem*, sed Hispano sermone Salmanticæ excusam 1505. Latine vtcunque cetera leges plura, de mira & inusitata disputandi cum Turrecremata coram Eugenio Pontifice acrimonia apud Ioan. Marianam lib. 21. Annal. Hisp. cap. vltimo, qui Turrecremata super decreta sic de Tostato indicat. *Non tam exacte Quæstiones dissoluere quam argute disquirere.* Epitaphium tumulo adscriptum è Bætico sic reddimus:

Hic situs ALFONSVS TOSTATVS, *quique Abulensis*
Præsul, perpetuæ virginitatis amans:
Plura dedit sacra conscripta volumina Legis
Quam longæua ætas euoluisse queat.
Primæ natalis luci folia omnia adaptans.
Nondum sic fuerit pagina trina satis.

FRANC. XIMENIVS CARD. ARCHIEPISC. TOLETAN.

DIgnus sane & Franc. Ximenius Cisnerus, qui doctos inter Hispanos recenseatur ex D. Francisci familia Archiepisc. Toletanus, & tit. S. Balbinæ Cardinalis; ad quod dignitatis fastigium ob insignem eruditionem merito est à Regibus Catholicis euectus: quibus Granatæ cum Mauris bellum gerentibus, Castellæ regna administrauit. Cumque tanta apud omnes valeret auctoritate, maiora est aggressus, quæ ad exitum duxit feliciter. Oranum, eum Africæ portum, qui Nadaurus olim dictus putatur, Mauritanis ereptum in Hispanorum redegit, qui hodieque tenent, potestatem. Academiam quoq; insignem Theologicis studiis florentem Compluti,

vulgo *Alcala Henares* à flumine sic dicta incredibili sumptu ac m
gnificentia ære suo excitauit. Gessit & alia spe atque expectatio
maiora. Nam & Romanis pace Leonis Pont. Max. in Vatica
eruditarum linguarum Bibliis calamo in membranis exaratis, I
blia illa Complutensia à loco dicta, magnæque apud pios toto t
rarum orbis auctoritatis incredibili sumptu, Hebraicè, Græcè, Ch
daicè ac Latinè euulganda curauit: euocatis etiam ingenti pr
mio præstantissimis eius æui ingeniis, vt aut in Academia rece
nata, Doctoris de superiore loco personam sustinerent, aut sacr
illos libros illustrarent. Quo factum est, vt sæculo illo Ptolomæu
Philadelphum repræsentasse videatur, cuius auspiciis duo & LX
Interpretes Hebræi Pentateuchum, siue Octateuchum, è sacra li
gua in Græcam transcripserint. Floruit anno Christi CIↃ.IↃ
cuius tumulo Compluti hi versus inscripti leguntur in augustissi
à se constructi Collegii sacra æde, à Ioanne Vergara Franc. fratre T
letano Canonico dictati:

Condideram Musis FRANCISCVS *grande Lyceum,*
Condor in exiguo nunc ego sarcophago.
Prætextam iunxi sacco, galeamq; galero,
Frater, Dux, Præsul, Cardineusq; Pater.
Quin virtute mea iunctum est diadema cucullo,
Quum mihi regnanti paruit Hesperia.

SACRI HISPANIÆ SCRIPTORES.

Ex Trithemio Spanhemensi Abbate.

Ildefonsus Toletanæ sedis post sanctum Eugeniu
Episcopus, vir in diuinis Scripturis eruditissimus,
sæcularis quoque litteraturæ non ignarus: metro e
cellens & prosa; ingenio subtilis; sermone disertus,
super omnes sui temporis Episcopos facundus, &
loquens; vita & conuersatione Deo dignus atque sanctissim
Fuit enim timore Dei præditus: religione deuotus: compunctio
profusus; incessu grauis; honestate laudabilis; patientia singul
ris: disserendi ingenio clarus, sapientia summus. Qui cum a

hu

ac puer esset diuino spiritu adactus, res mundi, parentumque affe-
iones contemnens Agalinense monasterium petiit, monachumq;
in eo multis annis decenter exhibuit. Cœnobium quoque virgi-
um in Deibiensi villula construxit: quod de parentum suorum
pibus dotauit. Abbas deinde effectus Agaliensis Cœnobii. Mona-
torum mores exercuit: rem discreuit: vitamque seruauit. Princi-
s post hæc violentia Toletum reducitur: atque inibi primus
ecessoris sui obitu pontifex surrogatur. Scripsit multa præclara o-
uscula. De quibus feruntur subiecta.

De sancta Trinitate:	*li.* I.
De imbecillitate propria:	*li.* I.
De Virginitate sanctæ Mariæ:	*li.* I. *Dom. mea dominatrix mea.*
Annotationes actionis diuinæ:	*li.* I.
Annotationum in sacris:	*li.* I.
Annotationum in sacramentis:	*li.* I.
De cognitione baptismi:	*li.* I.
De progressu spiritalis deserti:	*li.* I.
Hymnorum diuersi generis:	*li.* I.
Sermones varii:	*li.* I.
Epigrammata multa:	*lib.* I.
De missa quoque:	*li.* I.
Epistolarum ad diuersos:	*li.* I.

Et alia quam plura.

CVm Beatissimus iste præsul Hildefonsus librum *De virgini-tate purissima Dei* genetricis Mariæ ad finem vsque compleset, cui omni studio, quo poterat, semper deuote seruire solebat: pparuit ei Domina mundi sacratissima ipsum librum habens in-ianibus, & gratias agens illi pro tali fructu, quem sibi gratis-mum esse affirmabat. Ille vero cupiens eam altius honorare onstituit, vt celebraretur solemnitas eius singulis annis octa-a die ante natalem Domini: quæ solemnitas iam obtinuit, : per vniuersam fidelium Ecclesiam in honore purissimæ *Con-ptionis* illius celebretur. 6. iduum decembris: vnde rursum ei eata Dei genitrix apparens, vestimentum sacerdotale, quod os Albam vocamus, & cathedram illi attulit: de quibus mul-a miranda & gloriosa narrantur.

IVuencus presbyter, natione hispanus: vir nobilis atque doctissimus: philosophus poeta: rhetor & Theologus insignis & non minus couersatione, quam scientia scripturarum ecclesiæ venerabilis: edidit pro ædificatione legentium tam metro quam prosa multa præclara volumina: sed pauca eorum ad notitiam meam peruenenerunt. Legi opus insigne quod hexametris pentametrisque versibus composuit:

De quattuor Euangeliis: *lib. 4.* *Immortale nihil mun.*
De sacramentis: *lib. 2.*

Cætera quæ composuisse dicitur, ad manus nostras nō venerunt.
Claruit sub Constantino magno & filiis eius. Anno CCCXXX.

DAmasus Papa natione Hispanus: sedit post Liberium in cathedra Petri annis decem & octo: vir in diuinis scripturis eruditissimus: & in sæcularibus litteris egregie doctus: rhetor & poeta celeberrimus: & in componendis versibus peritissimus: ingenio subtilis: vita deuotus atque sanctissimus, Diui Hieronymi presbyteri amantissimus: scripsit vtroque genere varia opuscula. de quibus extant

Gesta summorum Pontificum: *lib. 1.*
Beatus Petrus Apostol.
De fide contra hæreticos: *lib. 1.*
Quoniam post Nicenum Concilium.
Epistolarum ad diuersos: *lib. 1.*
Damasus episcopus.
Diuersa carmina. Et alia.

Claruit sub Valentiano & Valente. anno Dom. CCCLXX.

AVdentius episcopus hispanus: vir in diuinis scripturis exercitatum habens ingeniū: scripsit aduersus Manichæos: Sabellianos & Arrianos præcipua tamen intentione cōtra Fotiniacos: qui postmodum Bonosiaci vocati sunt opus insigne: quod prænotasse dicitur.

De fide contra hereticos: *lib. 1.*

Alia quoque nonnulla edidit: quæ ad notitiam meam minime venerunt.

LVCIANVS Ecclesiæ Hierosolymitanæ presbyter, cui Deus tempore Arcadii & Honorii reliquias S. Stephani protomartyris [illegible]lauit: quas & Græce vno libro complexus est: quam AVITVS [presb]yter, genere Hispanus, Latine conuertit, & adiecta epistola [pe]r Orosium Orientalibus misit legendum. circa annū Domini

Isidorus

ISidorus senior: Episcopus Cordubensis: vir in diuinis Scripturis valdè peritus: & sæcularium literarũ non ignarus; ingenio promptus: & satis disertus eloquio: non minus conuersatione morum quam scientia scripturarum insignis: cuius eruditio apud veteres in magno pretio erat. scripsit non pauca in diuinis voluminibus opuscula. de quibus ego tamen reperi: opus egregium quod edidit ad sanctum Orosium presbyterum Hispanum.

In quatuor libros regum: *lib.4.*

De cæteris nil reperi.

Claruit sub Theodosio & Honorio principibus, Anno CCCCXX.

ORosius presbyter: natione Hispanus: Beati Augustini quondam auditor: vir in diuinis scripturis eruditus: & in secularibus literis peritissimus: vita & conuersatione clarissimus fuit. Hunc Beatus Augustinus pro discenda quæstione *de natura Animæ* ab Hispania ad se venientem: ad sanctum Hieronymum in Bethlehem Iudææ miserat, vbi aliquantulum moratus quæstionem pro qua venerat luculenter didicit: & ad Hipponem remeans, reliquias protomartyris Stephani secum portauit. Ad hunc studiosissimum virum plura extant Beati Augustini opuscula, & resolutiones variæ quæstionum scripturarum. Scripsit vero & ipse subiecta volumina: *Apologeticum.*

Contra Pelagianos:	*lib.1.*
* *De hormesta mundi chronicam:*	*lib.7.*
Præceptis tuis parui:	
De ratione animæ:	*li.1.*
Cum apud vos cælestis.	
Epistolas plures ad Augustinum:	*li.1.*
Epistolarum quoque ad diuersos:	*li.1.*
In cantica canticorum.	*li.1.*

* de orchestra mundi *legit & emendat Steph. Pighius in Hercule Prodicio.*

Claruit vita & doctrina illustri, cum sancto Augustino Anno CCCCXX.

OSius Episcopus Cordubensis, ante Isidorum: ad quem Calcidius Grammaticus Timæum Platonis traduxisse memoratur vir quidem doctus & eloquens: in concilio Sardicensi præsidens, multas egregias sententias dixit: sicut ex gestis eiusdem Synodi constat. Hic in senectute sua nimis perterritus à Constantio Principe Arriano, metuens ne senex & diues, aut exilium pateretur, aut damna rerum, Arrianæ mox impietati consensit.

Vt ad Calcidiũ Fulgētius de Vocibus Latinis. post Nonium.

Sed vitam vt meruit non diu post, exitus crudelis finiuit. Nam post impiam præuaricationem; cum sanctus Gregorius Eliberitanus Episcopus ex imperiali decreto venisset Cordubam, & nollet communicare Osio, commotus ille rogauit Clementinum Constantii præfecti vicarium, vt in exilium depelleret Gregorium, cui vicarius: Non audeo, inquit, episcopum in exilium mittere, nisi prius ab episcopatu deposueris illum. Nec more patiens Osius, cathedram vt iudex ascendit: Gregorium reali citat edicto: quo comparente in conspectu multitudinis, cum Osius fastu superbus sententiam demonstrationis conaretur exprimere, Gregorius totis viribus Christum appellat, ne tam iniustam eius præsumtionem sineret inultam. Et ecce Osius impius residens, cum sententiam vellet proferre, os vertit, distorquens pariter & ceruicem, & cadens in terram subito expirauit. Hinc omnes inuadit metus, S. Gregorium post hac nemo audet contingere.

Scripsit autem Osius adhuc catholicus, Ad sororem suam

De Laude virginitatis: li. I.

In concilio præfato, sententias. XVIII. li. I.

Et plures epistolas.

Claruit sub Constantio senex valde, à quo etiam deceptus interiit circa annum domini CCC. ac XC.

*leg. Lamecain Lusitania.

IDacius* Lemice Hispaniarum vrbis episcopus, vir in diuinis scripturis eruditus, cognomento & eloquio clarus, qui cum Vrsatio episcopo propter necem Priscilliani quem Treueris accusauerant à communione Ecclesiæ sequestratus, in exiliumque detrusus ibidem mortuus est. Scripsit autem non contemnenda opuscula de quibus ista feruntur:

Aduersus Priscilillianum: li. I.

Chronicorum à tempore Theodosii li. I.

Et quædam alia.

Claruit sub Theodosio venerabili imperatore Anno Domini. CCCC.

IVlianus episcopus Ecclesiæ Toletanę Hispaniarum, natione Maurus, ad quem sanctus Prosper tres libros *de Contemplatione* scripsisse dicitur: vir in diuinis Scripturis valde eruditus, & secularibus doctrinis sufficienter instructus, eloquio scholasticus, sensu apertus. Scripsit multa insignia volumina. De quibus referuntur subiecta.

De

De sancta virginitate:	*li.1.*	
De natura animæ:	*li.8.*	
De Resurrectione quæstionum:	*li.1.*	
De contemptu mundi:	*li.1.*	
Prognosticon futuri sæculi:	*li.3.*	*Nascendis fidem ecclesiæ*
De vitiis & virtutibus:	*li.1.*	
Epistolarum ad diuersos:	*li.1.*	

Alia quoque nonnulla composuisse dicitur, quæ ad notitiam meam non venerunt. Claruit sub Marciano imperatore Anno Domini. CCCCL.

I*Vstus* Orgelitanæ ecclesiæ episcopus, frater Iustiniani præsulis, vir & ipse in scripturis sanctis excertitatus & doctus, in exponendis diuinis & canonicis voluminibus excellentis ingenii. Scripsit satis elegans & commendabile volumen scholastico sermone:

In cantica canticorum:	*li.1.*

Et alia multa.

Claruit cum fratre suo sub Iustiniano imperatore Anno Dom. DXL.

A*Prigius* ecclesiæ Pacensis Hispaniarum Episcopus : in diuinis scripturis doctus, & in sæcularibus litteris eruditissimus, ingenio subtilis, & lingua disertus, tam gloriose & profunde sacras scripturas exposuit, vt in eius comparatione veteres scriptores non exposuisse viderentur. de cuius opusculis extat insigne volumen subtili sensu, & illustri sermone.

In Apocalypsin Ioannis:	*li.1.*
In cantica canticorum:	*li.1.*

Alia quoque multa edidit, quæ ad manus nostras non venerunt. Claruit temporibus Theodori Regis Gothorum sub Iustiniano Imperatore magno. Anno Domini. D. atque xxx.

L*icinianus* Carthaginis Spartariæ Episcopus, vir in diuinis Scripturis eruditus, & sæcularium litterarum non ignarus, post multa studiorum exercitia apud Constantinopolin ab æmulis suis veneni poculo extinctus est, sub Mauricio imperatore. Nec eum læsit mors subita, dicente scriptura. *Iustus quacunque morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit.* Tunc enim veraciter viuere incipit, cum bonis operibus ornatus ad *Christum* per mortem numquam moriturus va-

dit. Scripsit autem non contemnendæ lectionis quædam opusc
de quibus adhuc nullum videre merui. Fertur autem eius opu
lum:

De sacramento baptismatis: li. 1.
Ad Eutropium abbatem epistolarum: li. 1.
Ad diuersos quoque epistolarum: li. 1.
Et quædam alia: li. 1.

Claruit sub Mauricio Imperatore, Anno Domini DXC.

SEuerus Malacitanæ vrbis Episcopus, socius & collega quon
præfati Liciniani antistitis. Vir in scripturis sanctis eruditus
secularium litterarum disciplinis nobiliter doctus: ingenio ac
eloquio clarus. Scripsit contra Vincentium Cæsaraugustanæ
Episcopum, qui de Catholica fide in Arrianam prauitatem fu
deuolutus.

Consistorium: li. 1.
De virginitate ad sororem: li. 1.
Epistolam ad diuersos: li. 1.

Claruit anno Domini DLXXX. sub Mauricio Imperatore
quo & moritur.

*Isidor. c. 31. Scripsit ad Lucianum (al: Licinianum) Episcopum.

EVtropius Episcopus Valentinæ Ecclesiæ, quondam Abbas
nasterii Scribitani, ordinis sancti Benedicti, ad quem * Lici
Episcopus in præfato Cœnobio commorantem multas con
psit epistolas: vir tam in diuinis scripturis quam in secularibus l
ris magnifice doctus: & monasticis disciplinis apprime imbu
Scripsit epistolam *quare infantibus post hanc tribuatur.*

Chrismatis unctio: li. 1.
De coertione Monachorum: li. 1.

Et plures epistolas ad diuersos:

Claruit temporibus Mauricii Imperatoris anno Dom. DC.

IOannes Episcopus Gerundensis ex Monacho ordinis nostri
tione Gothus: ex prouincia Lusitaniæ vir in diuinis scripturi
diosus & eruditus, moribus quoque & persuasione clarus: G
& Latino sermone doctus & inclytus fuit. Qui cum adolescēs C
stantinopolin amore discēdi peteret, septennio elapso ad Hisp
reuersus est. Quem rex Leouigildus cum ad Arrianam impiet
vellet traducere & non posset: per decenniū duro satis exilio c
nauit. Inde à Rechatedo Rege Christianissimo reuocatus, mon
rium condidit: vbi fratribus suis verbo & exemplo regularis c
plinæ tramitem ostendit. Scripsit.

Exhortatorium ad monachos: *li. 1.*

Additiones in chronica: *li. 1.*

Alia quoque multa composuit, quæ ad notitiam meam non venerunt. Claruit sub Recharedo Wisogothorum Rege Christianissimo in Hispaniis, temporibus Mauricii & Phocæ Imperatorum. Anno Domini DC.

MAximus Cæsaraugustanæ vrbis Episcopus, in diuinis Scripturis doctus, & in sæcularibus non mediocriter eruditus, ingenio promptus, & nitidus eloquio, carmine excellens & prosa: edidit vtroque stylo satis præclara volumina, quæ ad notitiam lectionis nostræ adhuc minimè venerunt. Fertur autem eius insigne volumen & opus amœnum:

De gestis Gothorum in Hispaniis: *li. 1.*

Claruit temporibus Phocæ Imperatoris. Anno Dom. DCX.

ISidorus iunior: Episcopus Hispalensis post Leandrum, vir in diuinis Scripturis eruditissimus, & in sæcularibus litteris nulli suo tēpore secundus: ingenio subtilis: sensu clarus: eloquio compositus: carmine excellens & prosa: non minus sanctitate quam doctrina insignis effulsit. Hic dicitur Iunior ad differentiam Senioris Episcopi Cordubensis, cuius supra fecimus mentionem: vel alterius etiam, qui eum præcessit, Hispalensis Episcopi. Scripsit autem iste Isidorus Iunior multa præclara opuscula, de quibus ego dumtaxat reperi subiecta. *Ad Braulionem Episcopum:*

Etymologiarum: *li. 20. incipit:*
Disciplina à discendo.
In Genesim allegoria: *li. 1.*
Historia sacræ legis.
In Exodum: *li. 1.*
Quadam mysteria.
In Numeros: *li. 1.*
In Leuiticum: *li. 1.*
Sequens Leuiticus li.
In Deuteronomium: *li. 1.*
Liber Deuteronomij.
In Iosue: *li. 1.*
Post mortem Moysi.
In iudicum: *li. 1.*
Historia iudicum.

In Regum:	*li.4.*	
Post librum iudicum sequitur.		
In Ruth.	*li.1.*	
In Paralipomenon;	*li.2.*	
In Esdram & Neemiam:	*li.3.*	
In Tobiam:	*lib.1.*	
In Iudith:	*li.1.*	
In Hester:	*li.1*	
In Iob:	*li.1.*	
In Psalterium:	*li.1.*	
In prouerbia Salomonis:	*li.1.*	
In ecclesiasten:	*li.1.*	
In cantica canticorum:	*li.1.*	
In librum sapientiæ:	*li.1.*	
In ecclesiasticum:	*li.1.*	
In Esaiam prophetam.	*li.1.*	
In Hieremiam:	*li.1.*	
In Ezechielem;	*li.1.*	
In Danielem prophetam:	*li.1.*	
In duodecim prophetas minores:	*li.12.*	
In Machabæorum:	*li.2.*	
In quattuor euangelia:	*li.4.*	*Liber generationis &c.*
In epistolas Pauli:	*li. 14.*	
In Epistolas canonicas:	*li. 7.*	
In actus Apostolorum:	*li. 1.*	
In Apocalypsin:	*li.1.*	
Interpretationis nov. & vet. test.	*li. 2.*	*Domino meo & Dei seruo &c.*
Proemiorum:	*li. 1.*	*Quinque libri Moysi.*
Differentiarum:	*li.1.*	*Inter Deum & Dominum.*
De ortu, & obitu sanctorum:	*li. 1.*	*Adam Protoplastus, &c.*
Ad sororem contra Iudæos:	*li.2.*	*Dominæ sanctæ: Florent.*
Synonimorum vel soliloquiorum:	*li.2.*	*Venit nuper ad manus:*
De illustribus viris:	*li.1.*	*Osius cordubensis ciui.*
De summo bono sententiarum:	*li.3.*	*Summum bonum Deus est.*
De origine officiorum:	*li.2.*	*Ea quæ de officiis di.*
De sancta Trinitate:	*li.1.*	
De corpore & sanguine Domini.	*li.1.*	
De officio missæ:	*li.1.*	

Detre-

Decretum canonum:	*li. 1.*	
De computo & natura rerum:	*li. 1.*	
De proprietate rerum:	*li. 1.*	
Sermonum:	*li. 1.*	
Ecclesiasticorum dogmatum:	*li. 1.*	
Lamentum pœnitentis:	*li. 1.*	
De astronomia:	*li. 1.*	*Domino & filio chariss.*
Historiam seu chronicam:	*li. 3.*	
De cosmographia:	*li. 1.*	
De grammatica & vocabulis:	*li. 1.*	
Allegoriarum quoque:	*li. 1.*	*Mysteria sacræ scrip.*
De hæresibus:	*li. 1.*	
Epistolarum ad diuersos:	*li. 1.*	

Alia quoque multa scripsisse dicitur, quæ ad notitiam meam non uenerunt. Claruit sub Heracleonate Imperatore, filio Heraclii Anno Domini DCXXX. temporibus Sisebuti regis Gothorum in Hispania, & ob sanctissimam vitam & conuersationem suam Catalogo Sanctorum insertus est: cuius festum celebratur XVIII. Calend. Februarii.

VErus Episcopus Hispalensis prouinciæ Beticæ vbi Isidorus olim Pręsulatum gerebat, vir in diuinis Scripturis eruditus, & sęcularium litterarum non ignarus, ingenio acutus sermone luculentus: non minus vita, quam eruditione spectabilis. Scripsit ad ædificationem fidelium, & præcipue Arausicæ Galliarum Ecclesiæ virtutibus & miraculis claram.

Vitam Eutropii Episcopi: *li. 1.*

Et quædam alia:

Claruisse dicitur temporibus Pippini Imperator. Anno. DCCLX.

REgimundus* Episcopus Illiberitanę Hispaniar. Ecclesię ad quem misit Luitprandus Ticinensis Ecclesiæ Diaconus librum quem *Antapodosin* inscripsit, id est, *Retributionē*, de tyrānide Berēgarii Regis Italiæ, cuius quondam Scriba & Secretarius, ab eo in exilium actus, in Germania apud Francofurtum vixit. Aliquando carmine in eo opere ludit, aliquando Græco sermone vsus est: multa de Germanorum gestis interserens. Hæc Tritthemius in Extraneo.

*Luitprādo hic est in melioribus libris antiqui teste Petro Suffrido Notis ad Sigebertum cap 127. exstatq typis editus Basil. an. 1532.

ANtonius, dictus de Padua, natione autem Hispanus, ex Vlixbona ciuitate oriundus, ordinis Minorum & beatus: quippe qui ante ingressum ordinis Theologiam Tholosæ, Bononiæ, &

Pataui multo tempore gloriose docuit: & discipulos post se insignes reliquit. tantæ sanctitatis extitit, vt multis & viuis & mortuis coruscarit miraculis. Fuit autem excellentissimus prædicator: adeo vt summus eum Pontifex *Arcam testamenti* consueuerit appellare. Et *Sanctus Franciscus* eum suum Episcopum vocare solebat. Scripsit inter cætera ingenii sui opuscula valde elegantes & ardentissimos.

Sermones de tempore:	*li. 2.*	*Erunt signa. &*
Sermones quoque de sanctis:	*li. 1.*	

Claruit temporibus Frederici Imperatoris secundi. Anno Domini. M. CCXXX. Et propter miraculorum frequentium post mortem à Gregorio Papa IX. vna cum Sanctis Dominico, & Elizabet Lantgrauia Thuringorum, Catalogo Sanctorum statim insertus est.

R*Aimundus* de Penna forti, natione Cathalanus, siue Prouincialis, ordinis Prædicatorum tertius Magister generalis: vir in diuinis Scripturis eruditus, & sæcularium literarum non ignarus, ingenio promptus: & iuris canonici notitia insignis; nomen suum varia scribendo immortale reddidit, & sibi Ecclesiam suis opusculis perpetue (vt ita dixerim) debitricem obligauit. Nam iussu Gregorii Papæ IX. comportauit.

Decretales iuris:	*li. 5.*	*Rex pacificus primi.*
Summa de casibus:	*li. 3.*	Qm. vt ait Hierony.
Constitutiones ordinis sui:	*li. 1.*	

Et quædam alia.

Claruit sub Frederico Secundo Imperatore. Anno Domini. M. CCXXX.

B*Ernardus* presbyter Compostellanus, Innocentii Papæ IIII. familiaris & Capellanus: vir in iure doctissimus: eiusdem Pontificis studio prouocatus: conscripsit in iure quædam præclara opuscula, quæ in magna autoritate his temporibus apud Iuristas habentur. de quibus ego pauca potui inuenire: scilicet, *Apparatum insignem*

Super decretalibus:	*li. 5.*	*In huius libri principio*
Casus decretalium:	*li. 5.*	

De ceteris nihil vidi.

Claruit sub Frederico Imperatore secundo. Anno Domini. M. CCL.

H*Vgo* Barcinonensis, Ordinis Prædicatorum sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ tituli sanctæ Sabinæ presbyter Cardinalis vir in diuinis

diuinis scripturis eruditissimus: qui ante ordinis ingressum sacræ Theologiæ magister fuerat: multosque insignes discipulos habuit. Scripsit plura egregia opuscula, quibus nomen suum immoralitati consecrauit. Nec minus conuersatione & religione, quam scientia clarus emicans: idem mansit in dignitate qua antea fuit: de cuius libris ista feruntur:

In Genesim:	*li.1.*
In Exodum:	*li.1.*
In Leuiticum:	*li.1.*
In Numeros:	*li.1.*
In Deuteronomium:	*li.1.*
In Iosue:	*li.1.*
In Iudicum:	*li.1.*
In librum Ruth:	*li.1.*
In Regum:	*li.4.*
In Paralipomenon:	*li.2.*
In Esdram *& Neemiam:*	*li.3:*
In Tobiam:	*li.1.*
In Iudith:	*li.1.*
In Hester:	*li.1.*
In librum Iob:	*li.1.*
In Psalterium:	*li.1.*
In Prouerbia:	*li.1.*
In Ecclesiastem:	*li.1.*
In Cantica Canticorum:	*li.1.*
In librum Sapientiæ:	*li.1.*
In Ecclesiasticum:	*li.1.*
In Esaiam prophetam:	*li.1.*
In Hieremiam:	*li.3.*
In Ezechielem:	*li.1.*
In Danielem:	*li.1.*
In XII. *prophetas minores:*	*li.12.*
In libros Machabeorum:	*li.2.*
In Euangelium Matthæi:	*li.1.*
In Euangelium Marci:	*li.1.*
In Euangelium Lucæ:	*li.1.*
In Euangelium Ioannis:	*lib.1.*
In epistola Apostoli Pauli:	*li.14.*

In actus Apostolorum: li.1.
In Epistolas canonicas: li.7.
In Apocalypsin Ioannis: li.1.
Summa de casibus: li.1.

Alia insuper nonnulla composuit, quę ad notitiam meam non venerunt: Claruit sub Frederico Imperatore secundo. Anno Domini. M.CCXL.

ALphonsus rex Castellæ & Legionis, Philosophus & astronomus inter omnes sui temporis excellentissimus; ingenio subtilis, clarus eloquio, litterarum amator & cultor insignis, cum post longam imperii Romani vocationem contra Richardum fratrem regis Angliæ in Romanorum Regem fuisset electus, & esset vir bonus & prudens, mortuo Richardo anno electionis suæ quinto decimo intuitu pacis coram Gregorio Papa decimo voluntariè cessit, & omni iuri suo, quod in electione sua habuerat, sponte renunciauit. Scripsit valde vtiles & elegantes

In Astronomia tabulas: li.1.
Epistolarum ad diuersos: li.1.

Claruit tempore imperii vacantis. Anno Domini M.CCLXX.

PEtrus Hispanus Portugalensis, Episcopus Tusculanus & sacro sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalis: ac postremo summus Pontifex post Hadrianum quintum, vir in medicinis valde eruditus & in sæculari philosophia magnifice doctus, sedit in pontificatu mensibus tantum. 8. Scripsit medicis non contemnenda opuscula, ex quibus feruntur subiecta

Thesaurus Pauperum: li.1.
De Problematibus: li.1.
Canones medicinæ: li.1.
Epistolarum ad diuersos: li.1.

Et quædam alia.

Claruit in Pontificatu sub nomine Ioannis vicesimi primi temporibus Rodulphi imperatoris, Anno Domini M.CCLXXV.

* Petrus Garsias ... editus exstat

GArsias* natione Hispanus, vir in vtroque iure exercitatissimus ingenio subtilis, concilio prōptus & cautus: & in soluendis quæstionibus causarū acutus, apud huius facultatis professores suo tempore in precio habitus, docendo & scribendo nomen suum dilatauit. Fertur enim tam legibus quam in canonico iure plura conscripsisse opuscula, quæ ad manus nostras non venerunt. Extant e

Su

Super decretalibus: *li.5.*

Et in legibus plura.

Claruit temporibus Rodulphi imperatoris. Anno Do. M.CCXC.

GVido Perpinianus, patria Cathalanus: ordinis fratrum Beatæ mariæ semper virginis de monte Carmeli, duodecimus Prior generalis, ac deinde Maioricensis Elnensisque Ecclesiarum Episcopus, vir in diuinis Scripturis eruditissimus, & secularium litterarum non ignarus, ingenio præstans & dulcis eloquio, disputator acutus, & non minus conuersatione, quam scientia insignis. Scripsit multa præclara opuscula, quibus nomen suum posteritati commendauit. E quibus subiecta ferunt: *Opus tripartitum, elimatum, & insigne.*

De perfectione vitæ catholicæ:		
Ad Ioannem Papam XXII.	*li.1.*	
Super sententias:	*li.4.*	
Quodlibeta sex:	*li.1.*	*In prima nostra, &c.*
Quæstiones ordinariæ:	*li.1.*	*Vtrum verbum in diui.*
De concordia euangelistarum:	*li.1.*	
Correctorium decreti:	*li.3.*	
Ad Cardinalem Albanen.		
De hæresibus quod opus exstat.	*li.1.*	
In libros physicorum:	*li.7.*	
Quæstiones de anima:	*lib.1.*	

Alia quoq; multa cōposuit, quæ ad notitiam meam nō venerunt.

Claruit temporibus Ludouici imperatoris quarti, & Ioannis Papæ vicesimi secundi, Anno Domini M.CCC.atque XXX.

PEtrus de Parpiniano, dictus Primi, natione Cathalanus ordinis fratrum Beatæ Mariæ semper virginis de monte Carmeli, vir in scripturis sanctis eruditissimus, & philosophiæ Scholasticæ subtilis explanator, ingenio promptus & declamator egregius. Edidit multa non contemnendæ lectionis opuscula, quibus vberem ingenii sui venam exercitans, nomen suum etiam posteritati notum fecit. E quibus sequuntur

Quæstiones sententiarum:	*li.1.*
In toto psalterio:	*li.1.*
Sermones varii:	*li.1.*

Et quasdam epistolas.

Claruit Ludouici imperatoris quarti, & Ioannis Papæ vicesimi secundi temporibus, Anno Domini M.CCC.atque XX.

ALuarus Pelageus ordinis fratrum Minorum, natione Hispan Ioannis Scoti auditor; vir in diuinis scripturis eruditissimus pud Ioannem. XXII. in precio habitus. Contra Gulielmum ckam Anglum scriptis egit & verbis. Edidit ingenii sui præcl quædam volumina, quibus nomen suum ad notitiam posterit transmisit. E quibus exstat opus magnum & insigne, defectus ecc siasticarum personarum describens, quod prænotauit.

De planctu Ecclesiæ: li. 1.
Speculum quoque Regum: li. 1. *In nomine domini nostri.*
Super sententias: li. 4.
Apologiam: li. 1.
Et quædam alia.

Claruit eodem tempore quo & Ockam sub Ludouico Impe tor IIII. & Ioanne Papa XXII. Anno domini. M.CCCXX.

IOannes Balistarius, patria Cathalanus, ordinis Beatæ Mariæ s per virginis de monte Carmeli, decimus & septimus prior neralis, vir in diuinis Scripturis studiosus & eruditus, qui ordir suum opere & sermone annis sedecim strenue gubernauit. In nii sui præclara monimenta composuit, è quibus feruntur.

Super sententias: li. 4.
De bello militantis ecclesiæ: li. 1.
Sermones varii: li. 1.
Et quædam alia.

Opus insigne præfatum *de bello forti militantis Ecclesiæ & Antec sti ipsam inpugnantis*, Gregorio Papæ vndecimo dicatum trans sit. Moritur temporibus Caroli Imperatoris IIII. & Gregorii pæ XI. Anno Domini. M.CCCLXXIIII. Indictione XII. in conu tu suo Maioricarum.

PHilippus Riboti, natione Cathalanus, ordinis fratrum Beatæ riæ virginis de mõte Carmeli: & Prior prouincialis Cathala vir in scripturis sanctis studiosus & eruditus, & sæcularium litt rum non ignarus, vita & conuersatione quoq; venerabilis, ordi que Carmelitani amator & custos egregius. Scripsit pro ædific ne fratrum suorum non contemnenda opuscula, quibus zeli s talis feruorem erga religionem suam ostendens, etiam posteris minis sui memoriam commendauit. E quibus extat volumen abiiciendum de ordinis sui prima institutione, dilatatione & c firmatione, quod prænotauit *de gestis:*

Ca

Carmelitarum peculiaribus: *li. 10.* *Cum populum Israelitici.*
De illustribus Viris Car. *li. 1.*
Sermones & epistolæ.

Alia insuper plura composuit, quæ ad notitiam meam non venerunt.

IAcobus, qui dicitur *magnus*, patria Toletanus, ordinis fratrum Eremitarum Sancti Augustini, vir in diuinis Scripturis eruditus, & philosophiæ naturalis cognitione insignis, ac veterum lectione copiosus. Fertur in diuinis libris varios tractatus & commentarios edidisse, qui ad manus nostras necdum venerunt. Reperi volumen eius vnum egregium, & insigne de sermone, & inquisitione sapientiæ prænotatum.

Sophologium. *li. 3.*

De aliis nihil vidi.

Claruit temporibus Wenceslai Imperatoris, & Bonifacii Papæ IX. Anno Domini nostri Iesu Christi. M. CCCC.

FRanciscus de Bathone, patria Cathalanus, ordinis fratrum Beatæ Mariæ semper virginis de monte Carmeli: conuentus Gerundensis, vir in diuinis Scripturis eruditus, & in philosophia sæculari nobiliter doctus, tantum docendo & disputando in Parisiensi vniuersitate valuit, vt doctor sublimis cognominatus sit. Scripsit inter alia ingenii sui monimenta opus magnum & insigne ex scriptis Sanctorum Patrum declamatoribus sermonum ad populum satis vtile, quod prænotare possumus.

Repertorium prædicantium: *li. 1.*
Super sententias quoque: *li. 4.*

Fertur præterea & quædam alia scripsisse, sed ad manus nostras non venerunt.

IOannes de Palomar Barcinonensis Ecclesiæ archidiaconus, doctor decretorum insignis, & tam in diuinis Scripturis quam in sæcularibus litteris nobiliter doctus, ingenio subtilis, sermone scholasticus, vita & conuersatione præclarus. Edidit non spernendæ lectionis opuscula, quibus nomen suum ad notitiam posteritatis transmisit. E quibus extat tractatus insignis ad Ioannem Abbatem monasterii Scotorum ordinis Diui Benedicti Wienensis.

De Abstinentia carminum: *li. 1.* *Surgent in iudicio filii.*
Sermones & quæstiones.

Cætera quæ composuit ad notitiam nostræ lectionis minimè venerunt.

Claruit in gymnasio Wienensi in Austria, & multa composuit temporibus Sigismundi imperatoris. Anno Dom. M. CCCCXX.

S. *Vincentius Ferrarius* de Valentia, ordinis fratrum prædicatorum, ad quem Ioannis de Gerson nonnullæ extant epistolæ, vir in diuinis Scripturis eruditissimus, & sæcularis literaturæ non ignarus: ingenio subtilis & clarus eloquio, moribus & conuersatione deuotus, & declamator sermonum suo tempore omnium celeberrimus, miraculis viuus & mortuus coruscans. Scripsit elegantes

Sermones de tempore: *lib.* 1. *Benedictus qui venit, &c.*
Sermones de sanctis: *lib.* 1. *Diues est in omnes, &c.*
Sermones per quadragesimam: *lib.* 1.
Epistolas quasdam.

Claruit personaliter in Concilio Constantiensi, Anno Domini. M. CCCCXVIII. Mortuus vero propter crebra miracula, per Calixtum Papam III. canonizatus est. Anno Domini. M. CCCCLV. Indictione 3. cuius festum nonas Aprilis.

B*onifacius Ferrarius* de Valentia, natione Cathalanus, ordinis Carthusiensis Prior XXV. Beati *Vincentii* Prædicatoris, supra dicti frater, vir in diuinis Scripturis eruditus, & iuris canonici doctor egregius: vita & conuersatione à Sancto fratre non degenerans, Carthusiam maiorem verbo & exemplo strenue gubernauit. Scripsit inter cætera notabilem tractatum: *cur in ordine Carthusiensi pauci canonizati sint, & miracula publicè non faciant.*

Ad Bonifacium eiusdem ordinis: *lib.* 1.
De Approbatione ordinis: *lib.* 1.
Epistolas quasdam.
Et alia multa.

Claruit temporibus Sigismundi imperatoris, & Martini Papæ V. Anno Domini. M. CCCCXX.

L*Vpus de Olìueto*, natione Hispanus, ordinis Monachorum Eremitarum Sancti Hieronymi: Prior generalis, vir in diuinis Scripturis studiosus & eruditus, ordinisque sui instaurator egregius. Scripsit nonnulla præclara opuscula, quibus nomen suum ad notitiam posteritatis transmisit. E quibus ferunt, ex dictis Sancti Hieronymi.

Regula

Regula ordinis sui:	*lib.1.*	*Fratres charissimi.*
Sermones de tempore:	*lib.1.*	
Sermones de Sanctis:	*lib.1.*	

Et quædam alia.

Hanc regulam compilatam in 32. capitulis Martinus V. confirmauit.

Claruit tempore Concilii Constantiensis, Anno Domini. M. CCCCXX.

PAulus de Sancta Maria, genere Iudæus, fide Christianus, primo Episcopus Carthaginensis, ac postea Burgensis in Hispania antistes: Archicancellarius Regis Castellæ & Legionis, vir in diuinis Scripturis studiosissimus & valde eruditus, & magister sacræ Theologiæ, in virili ætate sua conuersus ad fidem Catholicam vita & doctrina in tãtum profecit, vt inter omnes Hispaniæ doctores similem suo tempore habuerit neminem. Scripsit ad filium suum *Alphonsum* decanum compostellanum legum doctorem in Postillas Nicolai de Lyra.

Additiones notabiles:	*lib.1.*	*Quid tibi vis vt viuens.*
Scrutinium Scripturarum:	*lib.2.*	*Scrutamini Scripturas.*

RAymundus Sebeyde, natione Hispanus, vir in diuinis Scripturis studiosus & eruditus, atque in sæcularibus litteris egregiè doctus, artium & medicinæ doctor insignis: qui docendo & scribendo in gymnasio Tholosano magnum eruditionis suæ experimentum dedit. Fertur multa præclara scripsisse opuscula, de quibus ego vidi tantum volumen grande, quod in præfata vniuersitate publicè legerat, in cuius principio & multa & gloriosa promittit, de quorum veritate nonnulli sibi applaudunt, tanquam experti, quod prænotauit.

Creaturarum siue de homine:	*li.1.*	*Ad laudem & gloriam.*
Quæstiones disputatas:	*li.1.*	

Cætera me latent.

Claruit temporibus Sigismundi imp. Et Eugenii Papæ IV. anno Domini. M. CCCCXXX.

IOANNES CONSOBRINVS, Portugalensis natione, ordinis fratrum B. Mariæ semper Virginis de monte Carmeli, vir in diuinis Scripturis eruditissimus, & sæcularis literaturæ, ac iuris canonici non ignarus, ingenio excellens, in declamandis sermonibus ad populum celeberrimæ opinionis: contra inimicos fidei, primum in Anglia, ac deinde in Portugalia magnos & efficaces latratus dedit. Hæreses & errores quam plurimos disputando, prædicando, scribendoque reprobauit, & confutauit. Scripsit ad instantiam præpositi regalis Collegii Diuæ Mariæ de Amhten in Anglia insigne opus tripartitũ, *de contractibus & commutationibus*: quod prænotauit.

De iustitia commutatiua: lib. 4.
Sermones varios: lib. 1.
Et quædam alia.
Conflatum Francisci Mayronis grato compendio breuiauit:
Claruit anno Dom. M.CCCCLXXV. Et sub Sixto Pont. IV. Olisipone pro fide intoxicatus moritur.
Hactenus ex Trithemio.

II. CLASSIS

CLASSIS DOMINICANÆ FAMILIÆ.

Ant. Senensis Lusitani Bibliotheca, & Ioan. Marietta Cantabri Eccles. Hisp. Historia.

SERIES DOMINICANORVM.

IOANNES Turrecremata Card.
Bartho. Carranza Archie. Tolet.
Balthasar Sorius.
lomæus Martyrum.
lomæus Medina.
lomæus Casa.
ıs Deza.
ıs Astudillus.
scus Victoria.
scus Foreius Lusitan.
ymus Oleaster.
icus Soto Segubiensis.
Soto.
as Maluenda.
ıs Alnariz.
ior Canus.
icus Bannes.
icus Granatensis.
udæus.
cus Ortigius.
as Racius.
or Puteanus.
Legionensis.
tius Iustinianus.
cus Cordubensis.
Burgensis.
us Eimericus.

Barthol. Ledesma, & Martinus Ledesma.
Francisc. Garsias.
Hieronymus Pereira.
Ferdinandus Castella.
Hieronymus Almanazar.
Alfonsus Ciacconius.
Ioannes Marietta.
Ioan. Gallus.
Ioannes Viguerius.
Ioannes Crucius.
Ioannes Pedrasa.
Petrus Garsias.
Antonius Penna.
Antonius Fonseca.
Antonius Dominicus.
Petrus Iruroscus.
Ioannes Segobiensis.
Petrus Martyr.
Sanchius à Porta.
Thomas Mercatus.
Thomas Valentinus.
Alphonsus Carillus Archiepisc. Toletan.
Thomas de Truxillo.
Thomas à Csanes.
Thomas Maluela.
Didacus Aluarez.
Petrus Coranubias.

IOAN. TVRRECREMATA.

DOctrina par & pietate ac forte etiã superior Io. Turrecremata exstitit ordinis S. Dominici Castella oriundus, qui in iure Pontificio summus à cunctis tunc prædicabatur. Is sacri Palatii primum Magister, post vero Cardinalis tit. S. Sixti ab Eugenio Pont. creatus, Romæ degens, vita decessit ad annum CHRISTI. CIϽ. CCCC. LXIIX. conditus honesto tumulo ad B. Virginem supra Mineruam, templo Cœnobioque Dominicanorum. Ingenii autem monumenta, quibus immortale suum reddidit nomen, ex Trithemio recensebo.

In Gratiani Decretum Iuris Pontificii volum. quatuor.
Summa Ecclesiæ vtilissima libris sex.
De Pænitentia.
De Concilio Florentiæ sub Eugenio habito.
De Consecratione.
De Conciliis.
De conceptione Domini libri tres.
De corpore CHRISTI *contra Bohemorum errores.*
De aqua lustrali.
De auctoritate Rom. Ecclesiæ.
Meditationes in vitam CHRISTI.
Contra Ismaelitas.
De animæ salute.
In Regulam S. Benedicti.
In totius anni Euangelia Quæstiones.
Sermones de tempore & Sanctis.
De vnitate Græcorum.

BARTHOLOMÆVS CARRANZA MIrandensis

COncilio Tridentino Theologus interfuit, Theologiam annos aliquot publicè Dominicanorum in familiis professus, atque Hispaniæ Prouincialis inter suos renunciatus, scripsitque Tridenti de necessaria *Episc. Pastorum residentia personali.* Post etiã Cõciliorum concionẽ ad Patres Cõcilii Trident. prima Dominica 40. habitam, post etiam *Conciliorum* omnium Compendium reliquit. Hispanicè item *Cathechismum* ingenti volumine in Belgio excudendũ curauit. Regem

egem Catholicum Philippum 2. in Britanniam ad nuptias Mariæ eginæ profectum secutus, à confessionibus huic præficitur: uæ Regina inscio & inuito Monacho Toleti Præsulatum impeauit. Moritur Romæ omni iam æmulorum inuidia liber ac purus ı Dominicanoram supra Mineruam domicilio, postridie Cal. laias, anno CHRISTI CIↃ. IↃ. LXXVI. ausi Gregorius uoque XIII. Pontifex, qui eiusdem Iudex sedit, hoc eius seılcrum elogio exornandum curauit, ad veritatis fidem, postetatisque memoriam sepiternam, spectaturque Romæ in æde B. rginis supra Mineruam.

Bartholomæo Carranzæ Nauarro Dominicano.
Archiepiscopo Toletano, Hispaniarum primati;
viro genere, vita, doctrina, concione
atque eleemosynis claro.
Magnis muneribus à Carolo V.
& Philippo Rege Catholico sibi commissis
egregie functo.
Animo in prosperis modesto, in aduersis æquo.
Obiit anno CIↃ. IↃ. LXXVI. *die secundo Maii.*
Athanasio, & Antonino Sacro; ætatis suæ LXXII.

BALTHASAR SORIVS.

Nclaruit & Balthasar Sorius inter sodales S. Dominici prouinciç Aragoniæ prçfectus, anno orbis redempti CIↃ.IↃ.XLVI. scriitque non pauca. Inter ea autem hæc mihi videre contigit.

Sermones de B. Virgine anno 1538. Dertusæ.
In Psalmum XLIV. *Eructauit cor meum homiliæ decem ad Ducem Calabriæ.*
Sermones de sanctis ac de Tempore.
De septem blasphemiis super B. virgine & Ioseph. ad Episc. Ilerdensem.

De vnica Magdalena hic Cæsaraugustç 1521. Ille valentiç 1511. iit, idque contra Iac. Fabri Stapulensis sententiam, quæ Magdaleıs plures astruebat. Scripsit eadem tempestate pro *vna Magdalena n duabus.* Iudocus Clichthoueus Neoportuensis Belga Theolos Pariensis, anno 1518. Item Marcus de grandi valle S. Augustini anonicus ad S. Victorem typis Badii 1518. Scripsit & idem Balthas Sorius de viris illustribus S. Dominici prouinciæ Aragonensium.

BARTHOLOMÆVS MARTYRVM.

TRidentino etiam Concilio Bartholomæus Martyrum Lusita-nus interfuit, ordinis S. Dominici, & Archiepiscopus Bracaren-sis, qui ob singularem coniunctam cum pietate doctrinam Reg Lusitaniæ studiis magister præficitur. Archiepiscopatum gessit qu se sponte postea abdicauit, & Vianam secessit, vbi Collegium Do-minicanis excitarat: alterum item Bracaræ Societatis IESV sa-cerdotibus. Illius hæc sunt ingenii monumenta:

Stimulus pastorum Latine, de officio Episcopi & Sacerdotis.
Catechismus Lusitanice conscriptus.
Moliebatur & in Psalmos aliquot Dauidis & Vitæ spiritalis compen-dium Romæ iam editum.

Obiit vitæ bene transactæ gloria clarus, anno Christi CIƆ IƆ.XC.

BARTHOLOMÆVS MEDINA.

BArtholomæus Medina Dominicanus, Medinæ, quod *à sa-riuo* cognominatur, oppido natus, omnibus disciplinis imbutu in Theologia Scholastica, ac doctrina S. Thomæ primas tunc ten bat. Is Academiæ Salmanticæ primum Durandi, post S. Thom primarius est Professor declaratus. Tametsi vero firmis esset l teribus validoque corpore, assiduis tamen laboribus vigiliisque fr ctus facile succubuit. *Primam Secundæ partis Summæ* D. Thomæ, te tiam item *partem* commentario *per Quæstiones* illustrauit. *Casu item Conscientiæ Compendium*, sed Hispanice, conscripsit, typis sæpi variisque linquis euulgatum. Decessit Salmanticæ ad S. Stephan (vbi Prædicatorum ordini primus adscriptus) ad annum Chri CIƆ.IƆLXXXI. ad Calendas Februarii.

BARTHOLOMÆVS CASA.

FVit & Bartholomæus Casa Hispalensis, Episcopus Chiapæ Ind Occidentalis, ordinis S. Dominici, qui non minus Legum Canonum peritia, quam Theologia excelluit, vt è libris, Indoru gratia conscriptis, satis liquet: quamque fuerit in Sanctorum P trum scriptis diu multumque versatus, aliorum esto iudicium. Fl

ri

it anno Christi CIↃ. IↃ. LX. Disputabat Valisoleti cum Io. Ge-
sio Sepulueda, anno 155c. super Hispanorum in Indias iure &
ficio.

DIDACVS DEZA.

Didacus Deza primum in cœnobio S. Ildephonsi in Tauris, Dominicanorum fuit ordini adscriptus. Æqualibus suis tam Philosophia, quam Theologia longe antecelluit; quam & Salmanticæ superiore loco est professus. Inde euocatum Catholici Reges rdinandus, & Isabella præceptorem Ioannis Principis regnorum redis studiis præficiunt. Mox ad Zamorensem Episcopatum tra-ctus, hinc ad Salmanticensem, dein ad Palentinum. rursum ad Ispalensem in Bætica Archiepiscopatum euectus: vbi Collegium Thomæ Sodalibus suis exstruendum curauit. Fuit & eidem atholico Regi à confessionibus, atque à sacris primarius. Cum ro quæsitoris munere liberari Thomas Turrecremata ob decrepitam senectutem postulasset, eius in locum suffectus Didacus Hispali Episcopatum cum gessisset, eorundem munificentia rem designatus Toletanus Archiepiscopus, qui & Hispaniæ primas tinet, atque opimus est: eo dum proficiscitur, in itinere exstinitur anno eius sæculi decimo quincto. Hæc inter negotia, quæ 15[illegible] ctauit publica, studiis adeo deditum quis credat? Scripsit enim urima:

Doctrinæ B. Thomæ defensionem contra Lyranum, Paulum Burgensem & Matthiam Saxonem Hispali. an. 1491.

In quattuor Euangelistas, Monotessaron inscriptum.

Homilias in anni totius festos, ac Dominicos dies.

In quattuor Magistri sententiarum libros; tomos totidem.

In Orationem Dominicam. li. 1.

DIDACVS ASTVDILLVS.

MAximo in pretio ab æqualibus, in his Franc. Victoria, habitus est Didacus Astudillus, ordinis Prædicatorum, floruitque an- CIↃ. IↃXXV. Scripsit nonnulla, quæ hodieque in Bibliotheca lisoletana, Collegii S. Gregorii adhuc inedita asseruantur:

In octo libros Aristotelis de Physica auscultatione; & in duos eiusdem libros de ortu & interitu.

In Euangelium Matthæi Scholia.
In B. Pauli Epistolas ad Romanos & Hebræos.
Regulas intelligendi S. Scripturam.

FRANCISCVS VICTORIA.

NOn immerito Victoria Cantabriæ oppidum (quæ eadem Ioan. Mariettæ Historico sacro patria est) se iactet, quod tale tantumque ingenium Franciscum protulerit, vnde & cognomentum tulit, omenq; nomine dedit, qui iure optimo Hispaniæ decus ac columen dici queat. Lutetiæ enim Parisiorum hausta primum Scholastica Theologia, laureaq; meritò parta, primus eam in Hispaniam, veluti margaritam attulit, & Salmanticæ princeps est cathedrarius inter sodales renunciatus: cuius & scriptis præclaris, ac familiæ eiusdem successoribus viget etiamnum hodie, primasque tenet in ea Academia Theologiæ studium: quo etiam exteri, ceteraque adeo orbis gymnasia, plurimum se iuuari ingenue profitentur. Huius è ludo tanquam ex equo Troiano heroes aliquot doctrina clari prodierunt: quorum nonnulli etiam successerunt, Dominicus Sotus, & Melchior Canus. Laudaturque (quia laudabile est laudari à laudato viro) à Martino Doctore Nauarro in Enchiridio Confessariorum, cap. 1. de Contritione num. 38. & cap. 16. num. 19. Canus quoque discipulus de locis Theologicis lib. 12. Obiit anno Christi CIↃ. IↃ. XLVI. pridie Idus Augusti. Eius hæc feruntur, sed postuma, ingenii monumenta typis euulgata Lugduni:

Relectiones de potestate Ecclesiæ.
De ciuili potestate.
De potestate Pontificis & Concilii.
De Indis, & iure belli.
De matrimonio.
De augmento caritatis.
De Temperantia.
De homicidio.
De eo ad quod tenetur perueniens ad vsum rationis.
De arte Magica, & Simonia.
De Silentii obligatione.
Prodiit & septem Sacramentorum Summa.

Reliqua eius inedita à Sodalibus excepta leguntur.

FRANC.

FRANC. FORERIVS.

Litterarum peritia ac linguarum inclaruit Conimbricensi in Academia apud Lusitanos *Franciscus Forerius*: vbi gymnasium Ioannis III. beneficentia excitatum Galli aliquot doctores, in his Nic. Gruchius, ductu Andreæ Goueani disciplinis illustrarant. Familiæ is adscriptus Prædicatorum, Concilio Tridenti tum indicto non interfuit modo, sed & à secretis electus, Patrum iussu *Liturgica canonicarum horarum breuiaria* (à Pio V. post approbata) damnatæ lectionis auctorum catalogum, deniq; *Cathechismum* concinnauit vna cum eiusdẽ ordinis Episc. Leonardo Marino Laucianẽsi, & Ægidio Fiscario Mutinensi. Vidimus eius erudita *in Esaiam ad Hebraicam veritatem Commentaria Venetiis excusa.* Scripsisse & plura in S. Scripturam fertur, mihi nondum visa.

In duodecim Prophetas Minores.
In Iob.
Psalmos Dauidis.
Prouerbia Salomonis.
Ecclesiasten.
Cantica Canticorum.
Sapientiam.
Ecclesiasticum.
Item in Ezechielem.
Hieremiam, &
Danielem.

Vita decessit anno humanæ salutis CIƆ. IƆ. LXXX.

HIERONYMVS OLEASTER.

ORdinis & ipse S. Dominici doctoris laurea insignitus, in Lusitania natus, quo etiam in regno violatæ Quæsitor fidei exstitit. Obiit anno Christi CIƆ. IƆ. LXIII. *Pentateuchum Moysis* Commentariis illustrauit, linguæ sanctę in paucis peritus. Fertur & hic scripsisse *in Esaiam, Hieremiam, duodecim Prophetas Minores. Deniq; contra tempestatis huius Sectarios.*

DOMINICVS SOTO SEGOBIENSIS.

IS iuuenis etiamnum litteris egregiam operam Lutetiæ Parisio-rum nauauit: ibique edoctus Hispaniam repetens, Burgensi in Cœnobio, Prædicatorum familiæ aggregatur. Hinc Salmanticæ pomeridianis primum Scholis, post antemeridianis doctor annos 16. præfuit. Quo profitendi munere cohonestatus, Concilio indicto Tridentino sacris legibus ferendis adfuit, vbi auctoritatem nominisque splendorem sibi suisque parauit. Hinc Cæsari Carolo à confessionibus, patriæ quoque Episcopatum repudiauit, reuertitque ad docendi munus Salmanticam: quam principem cathedram quatuor annos tenuit. Migrauit è vita Salmanticam reuersus, anno Christi CIↃ. IↃ. LX. 17. Cal. Decemb. egregiis ingenii hisce monumentis relictis:

Dialecticæ lib. quinq. quas Summulas ibi nominant, easq. in compendium mox libris totidem redegit.

In Porphyrium & Organum Aristotelis, & in eiusdem Physicæ auscultationis octo, cum quæstionibus.

Theologica vero hæc grandior dedit:

In librum quartum Magistri Sententiarum Tom. II.

De Iustitia & Iure lib. 10.

De natura & gratia item de iustificatione in Concilio Tridentino lib. ...

De tegendis secretis.

De pauperum caussa.

Apologiam contra Ambrosium Catarinum Senensem.

De peierandi abusu.

In S. Paul. Apostoli ad Romanos epistolam Commentarius.

PETRVS SOTO.

MVltos tulit Corduba insignes viros, variarum artium cognitione, rei etiam militaris, præditos: quos inter doctos *Petrus Soto* Theologia cæteris præstitit, vt Concilio Tridenti habito interfuerit, ibique vitam cum morte commutans à labore quieuit in Domino anno, eius sæculi CIↃ. IC. LXIII. die 20. Aprilis. Sunt, qui contendant, sacras eum litteras Salmanticensi in Academia pomeridianis Scholis interpretatum, sed nominis affinitate decepti errant. Is enim alter *Ludouicus Soto Maior* cognomento fuit, cuius nuper in

er in Cantica Canticorum Salamonis exiit Commentarius ingens
1.1606. Ille vero Dilingę Sueuorum. Theologiam scientiarum do-
inam docuit, quam Academiam Otho Truchses Card. Augusta-
us suis auspiciis Catholice instaurarat. Docuit, inquam, vna cum
artino Olauio Victoriano Cantabro, qui mox Societati IESV
onte se addixit, vt in Iacobi Lainis Præpositi Generalis secundi Vi-
memoriæ proditum video. Scripsit Petrus hic aureum

De sacerdotum institutione librum.
Christianam item institutionem.
Doctrinæ Catholicæ compendium.
Confitendi methodum.
Denique aduersus Luterianam confessionem Wittenbergensem.

MELCHIOR CANVS.

Nter insignes Francisci Victoriæ discipulos palmam facile *Melchior Canus* prouinciæ Castellæ obtinuit, vt & ipsemet *lib. Theolo-* *:orum Locorum* duodecimo præfatur; de parente vero suo lib. 11. ii & magistro post in Academia Salmanticensi succedens, ante-eridianis & ipse scholis Theologiam explanauit. Mox ad Canariē-m Episcopatum, qui Fortunatarum est insularum, euectus, eo se iulo post abdicauit. Concilio quoque Tridentino interfuit. Vita oleti decessit in Cœnobio B. Petri Martyris, anno Christi CIϽ.IϽ-L. honesto in ordinis sui Cœnobio conditus tumulo. Scripsit autē serto admodū stylo *de locis Theologicis* lib. 12. in quibus Ciceroniae dictionis amans proemia artificiose adhibet, luxuriarique stylo detur.

Relectionis item edidit de sacramentis in genere lib. 5. & de Pænitentia totidem.

Ioannes Petreus Toletanus Oda bene longa eum exornat.

Si digna tentet Melpomene tuis
Pensare vates carmina laudibus
Quæ sacra dilectum Minuera
Ipsa sinu fouet alma casto.
Dircæa poscat plectra, & sibi lyram.
Aut si quid istis grandius insonat.
Qualis comanti quæ pependit
Ex humero religata Phœbi.

Illa & beatas eloquii canet
Cælestis vndas, non tibi riuulo,
Sed fonte largo perfluentes,
Fundis vbi placido ore nectar.
Illa & sacrorum oracula fontium
Vulgata turbis, de perennibus
Haustum Scatebris, quo rigantur
Ora virum sitibunda, flumen.
Quippe, vt repostas accumulatius
Proferre larga diuitias manu
Consueuit, & fului metalli
Diues opum genus omne promit.
Sic tu vetusto de Sapientiæ
Penu benignè, deq; recentibus
Deprompta thesauris talenta
Diuidis, vberiore fœtu.
Euge ô fidelis pro me, & Herilium
Custos bonorum, qui tibi creditum
Non abdidisti parcus aurum,
Fœnore, sed gemino reponis.
Intrabis ergo, quo Dominus iubet,
Dignos ministros in requiem ingredi,
Quo nullus intrat sordidatus,
Sed trabea redimitus alba.
Illic nitebis Cœlicolûm greges
Inter loratus, clara mirantibus
Vt stella flammis: quippe doctos,
Talis honos manet inter omnes.
Illic videbis purpurea stola
Cinctum magistrum, pocula nectaris
Lectæ ministrantem coronæ,
Perpetuis recreare mensis.
Intaminati tu quoq; corporis,
Artus lauatos flumine concines,
Ieiuniorum post labores,
Et domitus repetetur hostis.
Hinc iussa vino Lympha rubescere, &
Bis sex virorum concio principum

I

Dicetur è cymba, ad cacumen
Et solum reuocata regni.
Quod cum stupendis prodigiis canes,
Pulsosque morbos & furialibus
Diris leuator, & sepulcris
Et latebris rediuiua membra?
Infida posthæc oscula, & impiam
Dices phalangem, & sacrilegum nefas,
Raptumque vinclis ad tribunal,
Per scelerum genus omne Regem,
Infame lignum, sed Domini in nece
Mox consecratum, quod diademate
Regum nitescat, quod nefandæ
Supplicium fuit ante turbæ.
At cum reduces Tartareo specu
Clarum trophæis, & spoliis Ducem.
Quem perstrepenti concinebam
Ipse lyra & rudiore plectro.
Omnes iubebo degeneres procul
Hinc ire curas, deq; cathenulis
Suspensus auratis, beatam
Aure bibam sitiente venam.

DOMINICVS BANNEZ.

HIc quoque origine Cantaber oppidi Mondragonii, familiæ S. Dominici, sacras litteras antemeridianis horis Salmanticensi in Academia interpretabatur, qui Abulæ, compluti ac Pintiæ Sodales edocuit. Eius autem hæc exstant scripta:

In primam S. Thomæ partem Summæ lib. 2.
Item in Secundam Secundæ.
De generatione & corruptione lib. 2.
De Iustitia & iure.
De Fide, Spe & Caritate, &
Relectiones de augmento caritatis.

LVDOVICVS GRANATENSIS.

LVdouicus à patria Bæticæ vrbe cognomentum adeptus, summæ doctoris Theologi laurea inter Sodales Dominicanos ornatus, Lusitaniæ Prouincialis præfuit, eruditione varia, Philosophia, Theologia Scholastica ac morum, concionando quoque æqualibus antecelluit, & ob modestiam grauitatemque carus in primis acceptusque Lusitaniæ principi Henrico Cardinali, Eborensium Præsuli, ac post in Africa Sebastiano cum exercitu Lusitaniæ clauum tenenti. Ceterum si ingenium ac scripta celebrare velim, tempus citius, quam Oratio deficiat. Itaque quod de Carthagine Sallustius, *Silere præstat, quam pauca dicere*, idem ego de laudato hoc viro iure dixero. Illud tamen silentio præteriri minime debet, misisse ad illum diploma Gregorium XIII. Pontificatus anno vedecimo, qui est Christi CIↃ.IↃ.LXXXII. ad eam diem scripta illius comprobando, hortando insuper, vt plura id genus bono publico euulgare pergat, nec de suscepto labore quidquam remittat. Obiit hic vitæ sanctimonia clarus, exeuntis anni octogesimi octaui die vltimo supra millesimum quingentesimum, Olysipone conditus in Sodalium S. Dominici æde sacra.

Plurima reliquit ingenii monumenta tam Latino, quam Hispanico conscripta sermone. nonnulla etiam de Latinis Hispanica. Latine vero hæc studiose constanterque leguntur:

Homiliæ iam inde ab Aduentu Domini in totius anni vertentis curriculum, vt & in festos dies.
Varii item argumenti Sermones.
Doctorum Sententiæ.
De Pœnitentia.
Collectanea Philosophorum, potissimum Plutarchi, & Senecæ Philosophi, in suo cuiusque genere principis,
Item Apophthegmata selecta.
Rhetorica Christiana libris 6.
Sylua locorum communium.

Hispane vero scripsit, quo in sermone adeo disertus cum omnium admiratione tic excelluit, vt oraculum sit æui sui habitus, longeque à plurimorum vitiis recesserit, qui partim Arabicis, partim Poëticis vocibus affectando sublime nimis dicendi genus orationem contaminant. Plerique etiamnum Coloniæ Agrippinæ in

in Vbiis Latine redditi libri, vt & Italice, Germanice, Gallice, & Angliæ alibi ob eloquentiam singularem ac pietatem cupide legantur. Princeps enim sine controuersia in Asceticis, seu spiritalibus mentis exercitationibus, ac meditandi ratione, atque amplificandi arte regnat, quibus & Ecclesiastæ in Iberia, concinnatis indiculis, plurimum adiuuantur. Nomina recensebo:

Dux viæ peccatorum, Vbi de septem lethalibus vitiis, post Cassianum ac Prudentium, item de Beneficiis diuinis pie differit.

De oratione ac meditatione. lib. 2.

Christianæ vitæ memoriale, cum additamentis.

Cathechismum quoque seu Symbolum Apostolorum, diserte ad Mauros ac gentes conscripsit; imitatus præter Plutarchum, Basilii Magni, & Ambrosii sex dierum opera.

Auetarium quoq; huic operi accessit.

De Latinis venuste reddidit Hispanice.

De imitatione Christi Thomam de Kempis, qui aureus sane libellus Ioanni Gersoni à plerisque adscribitur.

Scalas quoque Ioannis Climaci populari vertit sermone.

Hic vnus certe inter ceteros decus atque ornamentum non familiæ modo Dominicanæ, sed & Hispanicæ gentis (siue pietatem spectes, qua enituit; seu eloquentiam, qua æquales omnes vicit) iure censeatur.

IOANNES LOPEZ EPISC. MINOPOlitanus.

EPitomen composuit sanctorum patrum per locos communes ex Origine, Basilio, Chrysostomo, aliisque desumptā & in 5. Tomos distributam. Brixiæ, Romæ, & Venetiis.

MOYSES IVDÆVS.

FVit is in Hispania, linguæ Hebraicæ peritissimus, atque relicta Iudæorum secta, cum ad veram IESV Christi fidem se contulisset, anno fere CIↃ. C. eandem scriptis suis egregie stabiliuit. Eius autem hæc Alphonso in Enchiridio scripta memorantur:

Contra Iudæos lib.

De scientia, & Philosophia.

NICOLAVS EYMERICVS.

Nicolaus Eymericus Gerundensis, prouinciæ Catalauniæ, instituti S. Dominici, Doctoris Theologiæ laurea est insignitus, & in Hispania Iudex religionis per annos amplius XLIV. successit Nic. Roseel, Cardinali creato tit. S. Xysti ab Innocentio VI. Pont. Max. Plurima vero litteris à se consignata ad posteros transmisit, vt quod in manibus est Romæ à clarissimo Iureconsulto Francisco Penna Hispano Rotæ Pontificiæ auditore egregie illustratum:

Directorium Inquisitorum Tomis. III.

Fertur & scripsisse *Homilias in Dominicas anni totius.*

In omnes item festos Sanctorum dies.

In quattuor Euangelistas Commentaria.

In Epistolam item ad Galatas & Hebræos.

Logicas quoque Præceptiones & Physicas, quæ Gerundæ à Sodalibus asseruari putantur.

Item *de Schismate*, citanti Ægidio Bellamera Pontificii Iuris Interprete.

Vitam quoq; & miracula Fratris Dalmatii Monerii cuius alumnus fuerat.

Gregorio Papæ vndecimo à sacris fuit, cum quo & Auenione
1393. familiariter versatus, plenus tandem dierum Gerũdam in patriam, indeque in Beatorum sedes pridie Nonas Ianuarii commigrauit, ad annum Christi, CIƆ.CCC.XCIII. Spectaturque Gerundæ apud Sodales tumulus Epitaphio inscriptus.

BARTHOLOMÆVS LEDESMA.

Episcopus hic fuit Guacarensis, Indiæ Occidentalis, Salmanticæ primum in Collegio S. Stephani Dominicanorum ordini aggregatus. Huius nihil præter Vnicum *in librum quartum Magistri Sententiarum* exstat *Commentarium.* Floruit ad annum CIƆ.IƆ.XCV. Alter MARTINVS LEDESMIVS vicesimo antea anno Conimbricæ floruit: eaque scripsisse refert Ant. Senensis, Laudaturq;, vt gloria ac decus ordinis sui à Martino Doctore Nauarro Manualis Confess. cap. 8. Nu. 3.

IACO-

IACOBVS XIMENES ARIAS.

Rouinciæ hic Bæticæ, floruit ad annum sexagesimum supra millesimum quingentesimum. Ingenii hęc pauca sunt monumenta:

Lexicon Ecclesiasticum.

De S. Maria Magdalena.

Christianæ doctrinæ Enchiridion.

In Psalmum denique quinquagesimum : Miserere mei Deus Commentarius.

FRANC. GARSIAS.

Ranc. Garsias, prouinciæ Aragonensis, instituti Prædicatorum, summa Theologiæ laurea donatus, in Tarraconensi Academia ofitendi munus feliciter obiuit, in D. Thomæ doctrina diu multnque versatus. Argumento sunt, quæ edidit. *Errata* enim *typograrum* in B. Thoma magna cura diligentiaq; legit ac selegit: quem oorem suum Ant. Augustino Archiepiscopo Tarraconensi, viro inquam satis laudato *Emendationum titulo* nuncupauit. *De contraibus, item ac stipulationibus mercatorum*, sed Hispano sermone, subtier scripsit. Obiit anno Christi, CIↄ. Iↄ. LXXXVII.

HIERONYMVS PEREIRA LVSITANVS.

Amiliæ & hic S. Dominici, ob egregias animi dotes Episcopus est Salenensis creatus. Scripsit quidem non pœnitenda, sed furclam sublata, amisit. Exstant hæc paucula:

De Christi Resurrectione.

De Sacramentis.

Homiliæ variæ.

Moritur Eboræ ad annum Christi sesquimillesimum & seuagesimum octauum.

FERDINANDVS CASTELLA.

Ranatensis hic fuit, Dominicanorum ordini Pintiæ primum aggregatus, concionandi ita in paucis peritus disertusque, vt hilippo II. Hispaniarum regi fuerit à concionibus annos aliquot. loritur Madriti, postridie Cal. Aprilis, anno supra millesimo quin-

gentesimo nonagesimo secundo, in B. Thomæ monasterio. Extant eius *Prædicatorii Ordinis Patrum iam inde à B. Dominico Centuriæ duæ*, Hispanico sermone eleganter conscriptæ.

HIERONYMVS ALMONAZAR.

SVmma Theologorum laurea donatus & *Hieronymus Almonazar*, instituti S. Dominici, in Theologia Scholastica, sacrisque litteris diu multumq; versatus: quas cum annos aliquot in Religiosorum Cœnobio docuisset, publice eas Complutensi in Academia profiteri de superiore loco iussus, annos amplius viginti quinque feliciter id muneris obiuit: vsque eo gratus acceptusque suis, vt iubilei diem, (quod professorum antea apud suos concessum nemini) magno omnium applausu læti egerit. Florebat hic anno Christi CIↃ.IↃ.XIV. Fuit & Iudicibus Religionis ab intimis consiliis. Nihil eius præter duplicem *in Cantica Canticorum Commentarium* typis euulgatum, ad posteros transiit. Præsentibus enim viua hominis vox docendo seruiit.

ALFONSVS CIACCONIVS.

PRouinciæ hic Bæticæ, Astigi oppido oriundus, quæ hodie Baeza incolis est, historiæ in primis Ecclesiasticæ gnarus, omnisque adeo antiquitatis: cuius magnum apud se thesaurum vndique collectum asseruabat. Theologiæ quoque doctor à Gregorio XIII. Romæ Pænitentiæ ministris Pontificiis adscriptus hæc fere in apertum ibidem retulit.

De Cruce Dominica Commentarium.

De Traiani anima à Gregorio primo liberata, quem libellum Columnæ Traiani Aug. in æs insculptæ adiunxit.

Item B. Hieronymum Cardinalem fuisse contendit.

Edidit & morti vicinus *Pontificem Rom. vnaque Cardinalium omnium seriem.*

Obiit Romæ anno Christi CIↃ.IↃ.XC.

IOAN. VIGVERIVS.

GRanatensis fuit, Philosophus insignis, S. Theologiæ doctor, quam Tolosæ Tectosagum laurea accepta docuit: magno iudicio atque delectu è D. Thomæ summa Theologica moralis doctrinæ compendium excerpsit, titulo *Instititutionum Christianæ fidei*, quo nihil legentibus vtilius reperiri queat. *Commentarium item in B. Pauli epistolam ad Romanos*. Floruit, teste Sixto Senensi, ad annū Christi cIↄ. Iↄ. LX. Cumque Diui Thomæ Aquinatis corpus in Tholosano Cœnobio asseruetur, pro eo amplius vt pugnaret doctrinamque illustraret teneri se existimabat.

IOANNES CRVCIVS.

IOannes Crucius, prouinciæ Castellæ, familiæ S. Dominici, magnæ vir religionis & virtutis, Historiæ Ecclesiasticæ in primis peritus. Scripsit, sed Hispanæ, *ordinis sui Annales* libris quinque, quos & Latinos fecit. *Dialogos quoque in laudem precationis voce prolatæ. Historiam* item *Tripartitam Cassiodori* genti suæ transcripsit.

Vixit ad annum Christi cIↄ. Iↄ. LVI.

IOAN. PEDRASA.

PRouinciæ & hic Castellæ, summa Theologiæ laurea insignitus, Conimbricēsi in Academia primam inter suos cathedrā tenuit. Summam casus conscientiæ, sed perbreuem, atque Hispano idiomate ád posteros transmisit. Viguit anno Christi cIↄ. Iↄ. LX.

PETRVS HISPANVS.

INter antiquissimos S. Dominici religiosos fuit & Petrus Hispanus, subtilis in primis, & Dialecticæ, quì tunc ingeniorum captus erat, non imperitus. Hunc sibi magistrum, olim Logicæ studiosi delegerunt, docebaturque *Summa eius* à barbarie non aliena. In Prædicatorum Cœnobio Stellę Nauarrorum sepultus iacet, floruitque ad annum cIↄ CC. L. De hoc siue alio Portugalensi legendus Ioan. Mariana Annalium Hisp. lib. XIV. Cap. 2.

IOANNES MARIETTA CANTABER.

VIctoria Cantabrorũ oppido oriũd' Dominicanæ ascriptus familiæ ad sacram cõtexendã historiã animũ attulit, scripsitq; Hispanẽ *Sanctorum Hispaniæ vitas, itemque de 5. Scriptoribus Theologis familiis nobilium Hispaniæ* libris duobus ac viginti Ecclesiasticæ Historiæ.

IOANNES GALLIO.

BVrgensis Orationem habuit in Tridentina Synodo, in Laudem S. Thomæ Aquinatis. fratrem habuit Gallum Episcopum Cæsaris Ecclesiasten.

THOMAS MALVENDA SETABITANVS.

DE Antichristo libros XI. edidit Romæ copiosos sane & eruditos, quæstionibus variis refertos. anno 1604. in fol.

DIDACVS ALVARES.

THeologus Prædicatorii Ordinis Tomos duos dedit Commentariorum in Esaiã Prophetam, Romæ in 4. anno 160. Prodiit ibidem eademque forma Thaddæus: Perusinus in Esaiam Tomis duobus: qui & de triplici Conuiuio scripsit.

PHILIPPVS MENESIVS LVSITANVS.

SCripsit Christianæ doctrinæ summam, seu Catechismum dilucidè atque eruditè, qui liber vulgo *Lux animæ Christianæ* inscribitur.

ANTONIVS PENNA.

DOctor hic Theologus & concionator insignis, Canariensis Ecclesiæ antistes creatur. *Vitam & Epistolas B. Catharinæ* Senensis ad Franc. Ximenium Archiepisc. Tolet. Hispanicè conscripsit. Clatuit tempore regum Catholicorum. Sed hic ne Dominicanæ fuerit familiæ nondum comperi.

ANTO

ANTONIVS FONSECA.

ANtonius Fonseca Lusitanus, summa Theologorum laurea cohonestatus, primum Conimbricensi in Academia sacras interpretatus litteras Olysipone post Ioanni III. Lusitaniæ regi à concionibus fuit. Scripsit *Annotationes in Commentaria Caietani ad Pentateuchum*. vita eiusdem Caietani præmissa. Claruit anno Domini CIↃ. IↃ.XLII.

ANTONIVS DOMINICVS.

COnimbricensis hic vbi & Theologiæ doctor S. Thomam de superiore loco Sodalibus explanauit, ad annum Christi LXXX. eius sæculi vertit Iunior suis & ex B. Antonio *SS. Dominicanorum vitas*: maioraque extra viuam docentis vocem exspectantur.

PETRVS IRVROSCVS.

NAuarrus hic fuit & parisiis Theologiæ Doctor Dominicanæ familiæ columē, floruit obiitq; Baremone; scripturis assidue peruolutandis vsq; eo diligens & assiduus, vt lumen oculorum senex amiserit. Vidimus typis stellæ 1557. in Celtiberia euulgatam *Seriem seu concordiam quattuor Euangelistarum. Item in vndecimum B. Pauli ad Corinthios caput de Eucharistia Commentarium*. Cæsaraugustæ excusum. Habentur & Barcinone eiusdē *in S. Scripturam inedita volumina*, quæ à Sodalibus asseruātur & in Collegio Societatis IESV custodiūtur.

IOAN: SEGOBIENSIS.

INstituti Prædicatorum, Religiosus ac Theologus insignis, à patria, vt fratribus illis mos est, cognomentum tulit, claruitq; in Hispania anno Christi CIↃ.IↃ. LXXVI. Edidit egregium Compluti *volumen Prædicationis Euangelicæ* libris quattuor comprehēsum: quorum duobus prioribus, *de Oratoris officio*, quod est docere, disserit: tertio verò *delectandi*, quarto denique *flectendi mouendique* munus explicat. Quo in genere & alii laudabiliter versati, vt eiusdem ordinis Ludouicus Granatensis, edita *Ecclesiastica Rhetorica*. Augustinus quoque Valerius ex Veronensi Episcopo Cardinalis post creatus. Omitto nunc Didacum Stellam, Peresium, Semperium Matamorū alios gentis Hispanicæ. Fertur & Segobienses tres *de Sanctis* Tomos concinnasse: quos typis editos videre nondum contigit.

MATTHÆVS ORTISIVS.

DOminicanæ hic familiæ, & hæreticæ olim prauitatis Censor vindexque Religionis exstitit: quem & *contra Hæreses* scripsisse Sixtus Senēsis affirmat in sacra Bibliotheca. Claruit, opinor, ad annum millesimum, ducentesimum sexagesimum secundum.

MATTHIAS PACIVS.

REfert & idem Sixtus Senensis scripsisse hunc varia eiusdem ordinis monachum non modo *in Sacram Scripturam; sed & in B. Thomæ Aquinatis Summam* quorum tamen nihildum videre mihi datum.

MELCHIOR PVTEANVS.

ARagonius hic fuit Dominicanæ sodalis familiæ, B. MARIAE laudes, quod *Mariale* vulgo nominant, scripsisse fertur: & ad populum habitas de re diuina conciones. Floruit anno CIↃ.IↃ.LX.

PAVLVS LEGIONENSIS.

MOnachus & hic Prædicatorii ordinis, ac disertus Ecclesiastes. edidisse fertur *de Fide, Spe, & Caritate* opus. Clarus ipse ad annum CIↃ.IↃ.XXX

PETRVS MARTYR.

INter Dominicanos hic sodales claruit apud Catalaunos eruditionis non mediocris: scripsitque iam Episcopus Elmensis vt nominat, *Directorium Pastorum*, Barcinone latine primū euulgatum, mox populari sermone: vt & *Christianæ doctrinæ præcepta*: item *de Sacramentis*. Vixit anno CIↃ.IↃ.LXXVII

SANCHIVS A PORTA.

CÆsaraugustanus, prouinciæ Aragoniæ, è familia S. Dominici, Ecclesiastes apud suos disertus, *Homiliarum Tomos aliquot* reliquit, obiitque in patria CIↃ.CCCC.XXIX.

THO

THOMAS MERCATVS.

IN ea quæ de moribus est Theologia apprime versatus, scripsit *de contractibus* opus egregium Salmanticæ excusum. Degebat in Occidentis India Mexici, in gentium conuersione, ad annum Christi ꟾↃ.ꟾↃ.LXXVI.

VINCENTIVS IVSTINIANVS ANTISTIVS.

VAlentinus hic, ordinis Prædicatorũ claruit Theologus, ac concionator in patria ad annum Christi CIↃ. IↃ. LXXX. scripsitque populari sermone cognominis sibi B. *Vincentii Ferrerii vitam resque gestas 1575: item de S. Petro Telmo an. 1587*. Latine vero *Logicæ Compendium*. Meditabatur & alia longe his maiora, quæ post exierunt Valentiæ: vt S. Ludouici Bertrandi vitam anno 1582.

FRANCISCVS CORDVBENSIS.

FRanciscus Cordubensis à patria sic dictus, Dominicanus, *Summam* scripsisse fertur *de Officiis*, vel vt vulgus appellat, *Casuum conscientiæ: Homilias item in anni totius curriculum*. Claruisse ad annum CIↃ.IↃ.XX. refert Chronicon Bœticum.

THOMAS VALENTINVS.

THomas Valentinus sodalis & ipse Prædicatorum scripsit vtilem *in aduersis*, sed Hispano sermone *Consolationem, in omni tempestatum huius vitæ genere:* quem etiam libellum Italis transcribendum curauit. Venetiis foras datum anno 1562.

ALFONSVS CARILLVS ARCHIEPISC. Toletanus.

COmplutum olim auorum memoria duos & quinquaginta cõuenisse accepimus, cum in Iure Canonico, tum in sacris litteris laureatos viros, rogatu iussuque Alfonsi Carilli Archiepisc. Toletani; vt de Exomologesi a Petro Oxomensi edita; iudicii seueritas exerceretur. Is enim Salmãticæ Theologiam profitebatur. Cumque vindices nondum essent, qui vltricibus flãmmis cuiusquam in re-

ligione errata coerceret (quod quidem decus Ferdinandus Rex e actis Hispania Iudæis, Hispanicæ genti intulit) ipsi est Alfonso Pr sului à Sixto quarto huius cognitionis delegata cura.] Hæc Alfon Garsias Matamorus libro de Academiis Hisp.

THOMAS DE TRVXILLO.

SCripsit conciones tomis duobus in Euangelia totius anni ve tiis 1592. item Thesaurum concionum Tomis IV. quibus & Sa ctorum patrũ sententias diligenter colligit, & sanctorum vitas fide ter enarrat.

III. CLASSIS ORDINIS MINORV

EX FR. HENRICO GVILLOT BELGA.

SERIES MINORITARVM.

Lexius Salamãca.
Alfonsus à Castro.
Andreas Vega.
Antonius Cordubensis.
Antonius Gueuara.
Antonius de Padua.
Bernardinus Arenacensis.
Didacus Stella.
Didacus Valades.
Franciscus ab Ossuna.
Franscisc. Cordubensis.
Francisc. Guzmannus.
Franc. Horantius.
Francisc. Ortigius.
Francisc. Zamora.
Guitræus Treuis.
Ioannes Pinæa.
Ludouicus Carbasalus.
Ludouicus Villalpandes.
Marcus Olysipponensis.
Michael Medina.
Philippus Diez.
Pontius Carbonellus.
Ioannes Iubinus.
Christophorus Morenus.
Antonius Ruuius Legionen
Nicolaus Ramos.

ALEXIVS SALAMANCA.

ALexius Salamanca Zamora (quæ multos S. Francisco peperit filios) ciuitate Hispaniæ, indole optima, & ad virtutem propensa natus, trib. *Dialogis de Christi Repub.* institutis bene mereri studuit. Lugduni prodierunt.

ALFONSVS A CASTRO.

ALfonsus à Castro Zamorensis, Hispanus, Prouinciæ S. Iacobi, talis ac tantus religiosa conuersatione & selecta doctrina euasit: vt minus in eius laudem sit, quidquid ab homine dici potest. Prçterquam enim quod Carolo V. Austriaco, propter sibi ad natam benedicendi, & ad optima quæque cohortandi facundiā, à sacris concionibus, & cōscientiæ secretis fuit; Singula huius operā studio Francisci Feuardentii in 2. tomos distincta ex typographia Michaelis Sonnii, Parisiis, an. 1578. hoc ordine partita sunt.

TOMO I.

Libri 14. aduers. hæreses. Appendicem ad eosdem libros, in qua 40. hæreses ab illo vel prætermissæ, vel post eius obitum natæ & deprehensæ, refelluntur, idē Feuardentius, libris trib. continenter adiecit.

TOMO II.

Libri tres de iusta hæret. punitione.

Libri 2. de potest. legis pœnalis.

Homiliæ 24. habitæ ad populum Salmanticæ in Cōuent. PP. Minorū, quibus explicatur Psal 31. *Beati quorum remissæ sunt, &c. Homiliæ 25. in Psal. 50. Miserere mei Deus.* ad eandem populum habitæ. Floruit eodem Carolo rerum in orbe potiente. Et chorum Franciscanū Bruxellæ suo funere nobilitauit.

ANDREAS VEGA.

HIspanus hic Salmanticensis Magister, vir cum primis eruditus, parique sanctimonia cum viueret, commēdatus, sed & primoribus Concilii Tridentini Theologis (quos præstantissimos, & toto orbe selectos, nemo ambigit) annumeratus *doctrinam de Iustificatione* 15. Libris absoluit. Quod opus pro dignitate nunquam satis laudari queat, vt proinde superuacaneum iudicem in eiusdem commendationem multa præfari: de hoc certe auctore præclarum exstat Petri Canisii, Societatis IESV testimoniū. Sed ad scripta redeamus.

Addidit & doctus hic Vega opus non ſolum *de Iuſtificatione*, *ſed etiam de gratia*, *fide*, *operibus*, *& meritis*, *quæſtionibus 15. partitum*. Floruit tempore Concilii Tridentini.

ANTONIVS CORDVBENSIS.

HIc Compluti, facultate toto orbe notiſſima Prouinciæ Caſtellæ, Gardianum ſtrenue egit. cur non etiam eruditi viri inſignia haud obſcura prætuliſſe credatur? Vulgata eſt illius *in Regulam Franciſcanam* copioſa, quæſtionibus partita *elucidatio*. Nec ignotę ſunt *Annotationes*, quas compendio priuilegiorum FF. Minorum, & aliorum mendicantium attexuit. Præcipue excultum viri ingenium probat liber *quadraginta & vna quæſtionib.* abſolutus, quo *de Indulgentiis*, ſubiecto ad tractandum difficillimo, ſcholaſtice egit, Ingolſtadii recuſus, poſt Hiſpanicam editionem, an. CIƆ. IƆ. XCIII. Scripſit & de Famæ reſtitutione in Detractionibus, in Dominicum Sotum de ratione tegendi, & detegendi decretum.

CHRISTOPHORVS MORONVS.

CRiſtophorus Moronus Prouincialis Valentiæ Hiſpano idiomate deſcripſit vitam & miracula B. F. *Petri Nicolai actoris*: item *de claris familiæ S. Franciſci viris*, ſed vernacule. Floruit vſque ad annum CIƆ. IƆ. LXXXIII. quo Valentiæ diem clauſit extremum.

ANTONIVS GVEVARA.

ORdinis & hic Minorum, & Mindonienſis Epiſcopus, lingua patria tum diſertiſſimus, vt Caroli V. Eccleſiaſtes atque hiſtoricus ſit delectus. Inclaruit anno CIƆ. IƆ. XL. ſollemni ſacello à ſe condito in ſua Cathedrali Eccleſia ſepultus. Scripſit vernaculo ſermone, in quo affectaſſe nimium ſchemata viſus, pompa quadam tumens, & antithetis putide nimium iteratis lectorem enecat: quin &, vt poetæ verbis vtar.

Proiicit ampullas, & ſeſquipedalia verba.

Reliquit Religioſis viris vtilia:

Caluariæ montem, ſeu de Chriſti cruciatibus meditationes.

Oratorium item Religioſorum.

Nam

Nam duo alia quoque eiusdem opuscula circumferuntur:
tero vitam aulicorum contemnendam docet: altero ruralem vi-
n Curiali antefert. Nam *principum horologium*, seu de vita M.
relii Imperatoris, & Faustinæ Coniugis conficta sunt, non ex hi-
iis petita: ne quis erret, vt in Gallia, vbi cupide nimis in sinu
n nobilium, manibusque gestatum fuisse, memini; vt & *Epistolas*
; nauci plenas, & ineptiarum *Aurearum* titulo transcribere non
m dubitarunt: sed quas illi legant, per me licet, quibus melio-
on suppetunt, aut capere non possunt. Video itaque recte et-
num superstitis Præsulis *Epistolas* illas singulari libello Petrum
uam Soriensem vanitatis damnasse edito singulari de fide in hi-
ia scribenda Commentario.

Alius ab hoc *Antonius de Huecara* Prior S. Michaelis de Scalada,
doctum commentarium reliquit in Abacuc prophetam variis
tiquitatum linguarum, & historiarũ notis refertũ Madridii, 1595.
nq; se in caput primũ Geneseos & Psalmos scripsisse pręfatur.

B. ANTONIVS DE PADVA.

.Antonius Paduanus Canonicus, primum Ordinis S. Augustini,
post B. Francisci sodalibus aggregari voluit. Olysippo illi patria.
terarum bonarumque artium cognitione tinctus fuit. Sacras etiã
eras postea publice de superiore loco Tolosæ, Parisiis, & Ticini
interpretatus. Vitæ quoq; sanctimonia clarus exstitit, vt eum in
atorum numerum referre Põtifex Gregorius IX. non dubitauit.
: vita eius admirandisque, quando alii luculenter scripseruut,
ersedebo. Floruit anno Christi CIↃ.CCXXX. Circumferuntur il-
s *Sermones de totius anni Sanctis*.

ALVARVS PELAGIVS.

Didit opus egregium *de planctu Ecclesiæ* varia eruditione refertum
Vlmæ, 1474. *Summam* item ibidẽ. Ioannis Scoti in Philosophia,
Archidiaconi in Theologia discipulus. De quo nos infra pluribus
m. 4.

BERNARDINVS AREVALENSIS ordinis Minorum scri-
t *de Correctione fraterna*, opusculũ eruditum ex SS. Patrum & DD.
ntentia. Metymnæ Campi Iacobus Gratianus, Cæsari à secretis
poeta illius obitum cecinit, & Epitaphium amico posuit.

Hic situs es decus, & Francisci gloria cœtus?
Cuique mori lucrum, viuere Christus erat:
Tene Sacer vates, mors importuna peremit?
Secula multa senex viuere dignus, obis?

Aliud.

Quid Bernardinum terris lugemus ademptum?
Non obiit, cuius nomen honosque manet?
Parte sua est etenim multa meliore superstes,
Fama viget terris, spiritus astra petit.

BERNARDINO DE AREVALO,
SODALI FRANCISCANO
THEOLOGO ET CONCIONATORI,
CLARISS. OB EXIMIAM
SANCTITATEM CETERASQ.
ANIMI DOTES OMNIB. CARO,
VIRO INCOMPARABILI
IAC. GRATIANVS
MOESTVS P. C.

DIDACVS STELLA.

Didacus Stella, Lusitanus, Prouinciæ S. Iacobi, rarus Dei concionator, Illustr. D. Cardinali Granuellano quondam à secretis conscientiæ; commentatus est, stylo tamen tenui & vulgari, *Euangelium Lucæ* vasto volumine, in quo sensu literali acute inuento, morales quoq; sensus infinitos eruit & locupletat. Iam sæpius post varias editiones Hispanicas, Parisiis, Lugduni, Antuerpiæ, propter libri vtilitatem, à variis typographis recusus. Habemus etiam eiusdem varios tractatus, vtpote:

Rhetoricam Ecclesiasticam.
De vanitate mundi.
De contemptu mundi.
De amore Dei, vernacula lingua.
De modo concionandi, Latino sermone, qui nuper Venetiis impressus est.
Item edidit *Expositionem in Psalmum* CXXXVI. *Super flumina Babylonis.*
Tandem factus Episcopus, nostra ætate, sancto fine quieuit.

DIDACVS VALADES.

Functus hic in vrbe Procuratoris Ordinis officio, & in dilatanda *Magi-*

apud Indos Euangelica vinea, vbi strenue decertasset; vt doctis Patribus insereretur, promeruit. Hic bene peritus,

Magistrum Sententiarum in epitomen redegit.

Rhetoricam Christianam Oratorum captui aptauit.

Vixit anno CIↃ.IↃ.LXX.

FRANC. AB OSSVNA.

Beticus super *Missus est* libros duos mysteriis grauidos, euulgauit. Et in Psalmum 50. *Miserere mei Deus*, &c.

Item Sermones in Euangelia totius anni, Quadragesimale Euangeliorum.

Deniq; in Passionem Domini, opus magnum Sua verò lingua Alphabetum spirituale Tomis quinq;.

Claruit anno CIↃ.IↃ.XXX.

FRANC. CORDVBENSIS.

Franc. Cordubensis *Annotationes Catholicas in Christianæ religionis articulos* euulgauit: quæ Viennæ Austriæ 1567. & Coloniæ apud Cholinum ann. 1572. in 8. exstant. Et libellum Pragæ anno 1562. De *Officio Prælatorum*.

FRANC. GVSMANVS.

Toletanus, *de sacris ministris altaris, & cælibatu*, opere lectu dignissimo, quid posset, palam fecit.

FRANC. HORANTIVS.

Glorioso principi Ioanni Austriaco in Belgio Proregi à confessionibus, cuius in castris prope Namurcum mortui corpus cum in Hispanias ex ordinum decreto retulisset, Episcopus Ouetensis designatus, ibi quoque vitæ finem accepit. Scripserat iam prius *libros 7. locorum Catholicorum pro Romana* fide ad Carolum Hispaniarum Principem. Venetiis ex Officina Iordani Ziletti an. 1564. Interfuit & Concilio Tridentino.

FRANCISC. ORTISIVS.

Franc. Ortisius, vir spectabilis famæ, prudentiæ, & litteraturæ non vulgaris, scripsit laudatissimam *expositionem Psalmi quinquagesimi an. 1540.*

FRANC. ZAMORA.

AQuilæ Generalis anno CIↃ.IↃ.LIX. creatus, ſub Paulo IV. & Pio IV. Ordinem annos ſex moderatus eſt. *In ſingulos verſus Pſalmi* quinquageſimi ſingulas ſcripſit pulcerrimas *Homilias* num. 25. edidit & parua B. Bonauenturæ Opuſcula à ſe emendata venetiis in fol. 1564. Viſitandis prouinciis pro officii ratione occupatus, humanis ſublatus eſt, anno CIↃ.IↃ.LXV.

GVTIERRVS TRENIS.

GVtierrus Trenis, Placentia Hiſpaniæ oriundus, vir eruditione & dicendi gratia præſtans, *Commentaria in 4. Euangelia* elaborauit.

IOAN. PINEDA.

IOannes Pineda ſcripſit *Monarchiam Eccleſiaſticam* pluribus libris diſtinctam, ſed quia Pſeudo-Beroſo, adiunctiſque ab Annio Viterbienſi ſuppoſititiis hiſtoricis innititur, infirmum iecit operi fundamentum, quod labaſcens ruinam minetur. Scripſit & Hiſpano ſimiliter idiomate de *Agricultura*, qua de animi potiſſimum cultura præceptiones tradit. Item de vitæ S. Ioan. Baptiſtæ Salmanticæ, CIↃ.CIↃLXXIV.

IOSEPHVS ANGLES VALENTINVS.

THeologus inſignis, acerque diſputator, ſcripſit *in librum ſecundum & quartum Petri Lombardi* Magiſtri Sententiarum vtiles Quæſtiones Antuerpiæ & Lugduni excuſas.

LVDOVICVS CARBAIALVS.

BEticus, edidit *reſtituta Theologia* lib. I. Opus ſemel iterumque editum, in quo lector videbit Theologiam à ſophiſtica, & barbarie magna induſtria repurgatum. Antuerpiæ & Coloniæ ex officina Melchioris Noueſiani, anno CIↃ.IↃ.XLV. Carolo Cæſari huius nominis V. Hiſpaniarum & Germaniæ Regi, & patri patriæ ſemper Augusto conſecratum. Scripſit & opus hoc titulo.

Dulco-

Dulcoratio amarulentiarum Erasmicæ responsionis ad eiusdem apologiam, Principi Ludouico Cordouei Demarcho Commariensi dicatum.

Item pro immaculata Genitricis Dei Mariæ Conceptione. :clamationem, ac Dilutionem xv. Argumentorum. Parisiis 1551.

LVDOVICVS VILLAPANDEVS.

Inguam Indicam hic in methodum redegit, certasque regulas, quibus facile addiscatur, edidit. Floruit circa annum CIↃ.IↃ. IV.

MARCVS VLYSSIPONENSIS.

MArcus Vlyssiponensis, cum iussu R. P. Andreæ Insulani Generalis, Hispanias, Galliam, & Germaniam lustrasset; *Chroni-eligionis* Lusitana lingua in III. volumina digessit: ea demũ in linam Hispanam conuertit Philippus Sosa eiusdem ord. Compluti 1577. & inter Italicam transtulit Horatius Diola Bononiensis. A egorio Portuensi Ecclesiæ præficitur.

MICHAËL MEDINA.

MIchael Medina, Theologus egregius, edidit *Christianam paranesim* Venetiis 1594. Item tractatum

De Indulgentiis.
In quattuor articulos symboli Apostolorum.
De purgatorio.
De recta Fide in Deum B. Cyrilli exemplo.
De continentia sacrorum hominum lib. 5.
Apologeticum pro defensione quorundam locorum Ioannis Feri in Ioannem, contra.

Dominicum Soto Segobiensem, & alia plura, vt & vera & ristiana Humilitate Tomos 2. Toleti 1570.

PHILIPPVS DIAZ.

PHilippus Diaz, Lusitanus, Prouinciæ S Iacobi, operibus multis Ecclesiam ordinemque suum decorauit: quæ & in sex tomos diit, suntque *homiliæ de tempore ac Sanctis* trigeminæ, Recenti etiam

memoria excusa est Lugduni eius *Summa prædicantium*, ex omnibus locis locupletissimis, ad illustrissimum Ioannem Baptistam Saluagum, Lunensem & Sergianensem Episcopum.

PONTIVS CARBONELLVS.

S. Ludouici Franciæ Regis præceptor, scripsit *postillam in vtrumque Testamentum*. Iacet Barcinone.

IOANNES IVBINVS.

EPiscopus scripsit *de Sacramento Eucharistiæ* carmine Sapphico, aliaque elegiaco, *de B. Virgine, D. Hieronymo, de mundi contemptu*, ob secessum abdicato imperio Caroli V. Barcinone apud Claudium Bornat, anno 1568.

ANTONIVS RVVIVS LEGIONENSIS.

THeologiæ Ord. Minorum Professor, scripsit Assertionum Catholicarum aduersus Erasmi in Operibus passim occurrentes errores libros 9. Salmanticæ apud Canouam.

NICOLAVS RAMOS.

NIcolaus Ramos Minorita Theologiæ Vallisleti Professor, scripsit Assertionem editionis vulgatę Bibliorum, iuxta Decretum Tridentinæ Synodi Sess. IV. Salmanticæ Matth. Gastum.

IOANNES DE DVENNAS.

COncionator Ordinis Minorum euulgauit Barcinone apud Iacobum Galuan, 1580. *Speculi Consolationis afflictorum, Tomos V.*

IV. CLASSIS CARMELITARVM.

EX TRITHEMIO, ET PET. LV-cio Belga.

SERIES CARMELITARVM.

IDACVS de Leon.
Franciscus Martini.
Petrus Thomæ.
Guido Perpinianus.
Ioannes Balistarius.
Simon Cœlius.
Ioannes Carranza.
Ioannes Consobrinus.
Petrus Rimi.
Philippus Ribotti.

DIDACVS DE LEON.

DIDACVS DE LEON Hiſpanus, Epiſcopus Columbrienſis, vir inſigniter doctus, & vario ſcientiarum genere egregie ornatus, Concionibus ad populum habendis inſignis exſtitit: dignus etiam habitus, qui à Pio. IV. Pont. Max. ad Concilium Tridenti indictum vocaretur.

FRANC. MARTINI.

FRanciſcus Martini, natione Catalanus, Conuentus Barcinonenſis, vir in diuinis Scripturis ſtudioſus & eruditus, ac diuini verbi concionator egregius: hæc ingenii ſui monumenta ad Poſteros tranſmiſit.

De Conceptione B. MARIÆ *ſemper virginis lib. 1.*
Compendium in honorem Ordinis ſui lib. 7.
Claruit Barcinone, anno Domini, CIƆ.CCCC.XC.

PETRVS THOMÆ.

PAcenſis hic Epiſcopus, & poſtea Patriarcha Conſtantinopolitanus, vir in Scripturis ſtudioſus & eruditus, vita & conſuetudine ſanctiſſimus, quippe qui multis & viuus & mortuus miraculis claruit. Fertur nonnulla ſcripſiſſe opuſcula, quibus nomen ſuum illuſtrius reddidit. Sunt autem fere hæc

Super Sententias lib. 4.
De puriſſima Conceptione B. MARIÆ *Virg. lib. 1.*
Sermones varii, & quædam ad diuerſos Epiſtolæ.

Meminit huius ſancti viri Carthuſianus hiſtoricus, & Trithemius Abbas, qui illum etiam Archiepiſcopum Cretēſem facit. Moritur Famaguſtæ Cypri ciuitate, feſto Epiphaniæ, anno Domini CIƆ.CCC.LXVI. Octauo Idus Ianuarii.

FRANCISCVS DE BACHONE CAtalanus.

SCripſit vaſtum Opus magis quam vtile, vocatque Repertorium prædicantium, & in 4. libros Magiſtri Sententiarum.

GVIDO

GVIDO PERPINIANVS.

Vir hic natione Calatanus, duodecimus Prior Generalis, deinde Maioricensis, & postea Elnensis Episcopus, in diuinis Scripturis ctissimus, ingenio acutus, scientia profundus, sermone scholasti: à Ioanne Pontifice XXII. in honore & pretio habitus. Feruntur s hæc scripta:

De perfectione vitæ Catholicæ lib. 3. opus tripartitum ad Ioannem XXI. *Papam.*

Super Sentent. lib. 4.

Quodlibeta sex, lib. 1.

Quæstiones variæ, lib. 1.

De concordia Euangelistarum, lib. 1.

Correctio decretorum, lib. 3.

De hæresibus item liber singularis doctus sane & perelegans ad Cardinalē Albanensē in manibus est Lutetiæ Badianis typis euulgatus

In lib. Physicorum, lib. 8.

Quæstiones de Anima, lib. 1.

Claruit anno Christi CIↃ.CCC.XI. & moritur 21. Augusti Auenione sepultus.

Aiunt & contra *Arnoldum Villanouanum Catalanum* scripsisse: *Cantica* item *Euangelica.*

IOAN. BALISTARIVS.

Ioannes Balistarius Catalanus Prior totius Ordinis Generalis decimus-sextus, vir in diuinis Scripturis eruditissimus, & sæculs Philosophiæ scrutator auctus, hæc à se scripta posteris reliquit:

Super Sentent. lib. 4.

Constitutiones Ordinis sui, lib. 1.

Sermones varios.

De nouissimis temporibus, qui idem inscribitur: De bello militantis Ecclesiæ & Antichristi, ad Gregorium XI. P. M. cuius Pontificatus anno quarto Balistarius obiit. Meminerunt huius Raph. Volaterranus, ac Trithemius Abbas.

SIMON COELIVS.

Vsitanus, hic S. Theologiæ Doctor, vir doctissimus, & variæ Lectionis, vt facile colligitur ex opere, quod *de Ordinis Carmelitarum Antiquitate* scripsit, Olysippone excusum.

MICHAEL CARRANZA.

SAcræ Theologiæ Doctor celeberrimus, & Hispaniarum Vicar. Generalis vario & exquisito scientiarum genere excultus, vitam legendo ac scribendo procudit. Scripsit *ad B. Ildephonsi Præsulis Toletani de B. virgine, & ipse de eiusdem immaculata conceptione vitaque Ildephonsi Commentarium* Valentiæ Edetanorum excusum, ac Louanii.

IOAN. CONSOBRINVS.

PAtria Lusitanus, sacrarum atq; humaniorum litterarum nō ignarus, Theologus, Philosophus, & Iurisperitus egregius, rogatu Præpositi Regalis Collegii Diuæ Mariæ de Amthem, in Anglia, opus scripsit triplex *de Contractibus* hoc titulo:

De Iustitia commutatiua, lib. 4. Parisiis an. 1496. editum.

Sermones varios.

Scripta item *Francisci Moronis in epitomen* redegit.

Claruit anno Domini 1475. & sub Sixto IV. Pont. Olyssipone obiit.

PETRVS RIMI.

PEtrus Rimi de Perpiniano patria Catalanus, vir ingenio præstans, & Sacræ Theologiæ doctor. Eius hæc feruntur scripta.

Super Sentent. lib. 4.

Quæstiones Sententiarum, lib. 1.

In Psalmos omnes Dauidis.

Item Sermones varii.

Meminit huius præter Trithemium & Sixtus Senensis.

PHILIPPVS RIBOTTI.

PHILIPPVS RIBOTTI natione Cathalanus, scripsit de Ordinis sui prima Institutione, dilatatione, & cōfirmatione, quod vocauit, *De gestis Carmelitarum*, lib. 10. De illustribus viris Carmelit. lib. 1. Item Sermones & Epistolas.

V. CLAS-

V. CLASSIS EREMITARVM S. AVgustini.

Series Augustinianorum sodalium.

LFONSVS à Corduba.
Alphonſus ab Oroſco.
Alfonſus Vargas.
ſus à Vera cruce.
nymus Romanus.
à S. Ioſeph.
us Magnus.
us Perez.
doricus Vrias.
cus Stunica.
r Caſalius.
iſcus à Chriſto.
ntius à Villauicentio.
Ioan. Bapt. Burgos.
Ioannes Soares.
Ludouicus Hurtadus.
Ludouicus Legionenſis.
Ludouicus de Montoya.
Martinus de Corduba.
Michaël Salon.
Rodericus S. Crucis.
Rodericus de Solis.
Thomas Villanouanus.
Vincentius Montagneſius.
Alphonſus Mendoza.
Petrus de Aragon
Dionyſius Vaſpices.
Ioan. Gregorius Satorrus.

S. AVGVSTINI HISPANORVM SCRIPTORVM.

EX IOS. PAMPHILI EPISC. SIGNINI *Chronicis, & Hieronymo Romano.*

ALPHONSVS A CORDVBA.

PATRIA hic Bæticus, vir liberaliter doctus, cum Parisiis sui studii titulos reportasset, Salmanticam veniens, viam Nominalium introduxit, fuitque doctoregens in Academia multis annis, vbi quoque rexi cathedram Gregorii Ariminensis, suæ doctrinæ celebritate ibidem institutam. Hinc habebatur illis in regionibus omnium doctissimus. Scripsit tractatus quosdam *in Logicam*, & Commẽtarios edidit in libros Aristotelis *Ethicorũ, Oeconomicorũ, & Polyticarum.* Decessit tandem in ciuitate Abulensi an. Domini CIↃ. D.XLII.

ALPHONSVS AB OROZCO.

DOctus hic, & in variis cognitionibus versatus, iam antea Caroli V. Cæsaris, post vero etiam filii Philippi Hispaniarum Reg concionator; scripsit librum orthodoxis omnibus perutilem, maxime Religiosis viris, qui *Bonum Certamen* appellatur. Salmanticæ impressum. Item De regali Institutione compluti. Edidit præterea sermone patrio quandam sui Ordinis historiam, in qua recensentur multa de B. *Augustino*, de *Monica* eius matre, de *S. Nicolao*, deque aliis pluribus, qui non solum Augustinianam Remp. verum etiam vniuersum Christianum nomen admodum decorarunt. Ædificauit Talaueræ in Carpetanis oppido agri Toletani Cœnobium suis anno redempti orbis CIↃ.IↃ.LXVI. Exstãt eius & alia plurima Hispane.

ALPHONSVS VARGAS TOLETANVS.

EPiscopus primum Vxamensis, deinde Archiepiscopus Hispalensis, Parisiis, (vbi magno auditorum plausu cum Philosophiam tum Theologiam, prope decem annis professus est) primum florui Edidit Commentaria in *Primum Sententiarum*, & in libros Aristotel

de Anima, multa eruditione referta, Venetiis, & alibi impres... cessit Hispali anno salutis CIↃ.CCC.LIX. die 13. Octob. in Su... templo sepultus.

ALPHONSVS A VERACRVCE.

Apud Indos Prouincialis dignitate claruit, sacrasque litteras apud sodales professus, reliquit *Speculum coniugiorum*: quo nodos omnes in Matrimonii ac Pœnitentiæ Sacramentis plerumque controuerti solitos, subtiliter expediuit: Opus vtile iis, qui rite confitentibus aures dare consueuerunt. Salmanticæ excusum.

HIERONYMVS ROMANVS,

Et

IOANNES à S. IOSEPH. LVSITANVS.

Viri spectatis moribus, & haud segens antiquitatis & progressionis indagatores, suo ipsorum idiomate Chronica à S. Augustino ad sua vsque tempora conscripserunt. illi Salmanticæ anno 1569. Exstat & Hieronymi Romani *Monarchia*, quæ tamen Censorum notionem effugere minime potuit.

DIDACVS STVNICA.

Doctor Theologus Toleti nobilis, linguarumque peritus, eruditum reliquit Commentarium *in Iob*: vt & in *Zachariam Prophetam*. Salmanticæ excusum. Item contra hæreses. alius ab illo est, qui in Erasmi testamenti noui interpretationē inuectus, obiit Neapoli Sanedos, de quo nos Tomo III. Classe III. copiosius.

GASPAR CASALIVS.

Lusitanus, primum Leiriensis Præsul, mox ad Ecclesiam Conimbricēsem traductus. Ioannis III. Lusitaniæ & Algarbiorum regis consiliarius, eidemque à Secretis, confessionibus, & regii Senatus Conscientiæ præfectus, vir præter insignem morum integritatem, ingenii præstantia, diuinarum atque humanarum rerum cognitione egregie excultus, edidit *De cœna & calice Domini* ad Pium IV. Pontif. lib. 3. in quibus omnia, quæ ad hanc rem pertinent, ex antiquis recentioribusque Theologis collecta, probe digeruntur, & in examen vocantur,

Item.

De vsu calicis lib. 3.

Axiomata Christiana. lib. 3.

Conscripsit præterea libros vndecim, hoc titulo: *Quadriparti. Iustitia*, Tomis quatuor admodum amplis distinctos: in quibus omnium quotquot extant Theologorum conquisitis, excussis, probe digestis sententiis, de *Iustificatione*, nostra fides tractatur. Hæc omnia Venetiis, Antuerpiæ, & alibi excusa. Fertur etiam priusquam esset Episcopus, egregie scripsisse *in Prædicamenta*, & libros *Topicorum Aristotelis*. Claruit in Synodo Tridentina. Floruit ad ann. Christi CIↃ. IↃ. LXXV.

IACOBVS MAGNVS.

Toletanus in veterum Theologorum lectione plurimum versatus, præter id, quod vniuersam ferme (ut tradunt Ioannes Trithemius, Ambrosius Coranus, & Iacobus Bergamensis) scripturam sacram Annotationibus exornauerit, edidit volumẽ egregiũ & insigne *de sermone & inquisitione diuinæ sapientiæ* titulo *Sophologii, libris decem* distinctum, characteribus antiquissimis excusum. Fertur alia scripsisse opuscula, quæ Bononiæ in Bibliotheca Sodalium olim asseruabantur, vt *Quæstiones in libros Aristotelis de Anima*, quas Patauii edocuit & disputauit, dum profitendi ibi munus sustineret. Item *Vtriusque Philosophiæ cum Physicæ, tum Metaphysicæ Compendium*, Michaeli Episcopo Antisiodorensi dedicatum. Hic Iacobus cum esset à secretis confessionibus Carolo VII Francorum regi, electus Archiepiscopus Burdigalensis, dignitatem repudiauit. Obiit Parisiis, in Sodalium templo sepultus.

IACOBVS PEREZ VALENTINVS.

Chrysopolitanus Episcopus, cuius *in Psalmos* exstant dilucidi Cõ*mentarii*: de quo nos fusius in Valentinorum classe egimus.

LAVRENTIVS A VILLAVICENTIO XERE-*zanus*.

Doctor Theologiæ Louaniensis & post Regius Ecclesiastes scripsit, *Phrases S. Scripturæ:*

Item

Item.

De recte formando Theologiæ studio, seu de ratione studii Theologici, lib. IV.

De formandis sacris concionibus, seu de interpretatione Scripturarum populari, lib. III.

Tabulas compendiosas in Euangelia & Epistolas, quę per totam Quadragesimam populo proponi solent, concionatoribus omnibus perutiles. *Conciones in Euangelia & Epistolas*, quæ Dominicis Festisq; diebus in Ecclesia proponuntur, ad F. Bernardũ à Fresneda Episcopum Conchensem. Edidit præterea *libros tres De Oeconomia sacra circa pauperum curam, à Christo instituta*, Apostolis tradita, & in vniuersa Ecclesia inde ad sua vsque tempora perpetua religione obseruata, cum quarundam propositionum, quæ huic sacræ Oeconomiæ aduersantur, confutatione. floruit ad annum Christi CIↃ.IↃ.LXXXI.

ALFONSVS MENDOZA.

QVæstiones edidit Quodlibeticas eruditas sane, variasq; doctrinæ: decem quidē Scholasticas: totidemq; positiuæ Theologiæ. accessit relectio Theologiæ de *Regno Christi*. Salmanticæ 1588.

IOAN. BAPTISTA BVRGOS.

PAtria Valentinus, Doctor in Iure Canonico, & S. Theologiæ peritissimus, qui publice in Vniuersitate Valentina Theologiam & Ius Canonicum professus est. Ad Concilium Tridentinum sub Pio quarto Pont. Max. celebratum profectus, sententiā inter ceteros Theologos in Patrũ congregatione dixit, vt & orationem pulcerrimam.

IOAN. SOAREZ LVSITANVS.

EPiscopus Conimbricensis, comes de Arganil, vir singulari beneficentia ornatus, & apprime eruditus, edidit commentarios *in Euangelium Matthæi*, multis vtilissimis tractatibus distinctos. Quorum initium est. B. *Apostolus & Euangelista.* Floruit in Concilio Tridentino celebris. Scripsit & in Marcum & Lucam Euangelistas.

LVDOVICVS HVRTADVS.

D. 4. VIr pius & eruditus, Mexici noua in Hispania florens, eleganter scripsit ad Christophorum Ordinis Priorem Generalem librum, *De incremento & vtilitate Ordinis Augustiniani in India noua Hispania.*

LVDOVICVS LEGIONENSIS.

REgni hic Castellæ eleganti præditus ingenio, in litteris Latinis, Græcis, & Hebraicis non mediocriter versatus, ac præter excellentem in omni omnium bonarum doctrinarum genere cognitionem, in explanandis diuinæ scripturæ libris valde commendatus, in clarissima Salmanticensi Academia S. Theologiam professus est, scripsitque Latine atque erudite *in Cantica Canticorum*: quem Commentarium & populari sermone ciuibus suis transcripsit, ac *de proba matris familias* officio B. Ambrosii exemplo: itemq; Dionysii Areopagitæ exemplo docte *De diuinis nominibus* disseruit. Legimus & Salmanticæ Latinum eiusdem Commentarium anno 1590. typis G. Foequelii *De vtriusque agni typici ac veri immolationis legitimo tempore* terso ac polito stylo conscriptum. Cum enim Leuitici 23. Capite Moysi præcepisset Deus, vt 14. die mensis primi ad vesperam agnus typicus immolaretur, pascha vocatum, vesperam autem Hebræis à pomeridiana luce auspicari, quod erat diei initium, non ab ortu solis, vt male Caietanus in Genesin, aliique crediderunt. Argumentis itaque euincit in prima vespera, hoc est, initio diei quartæ decimæ agnum typicum à Iudæis, cum ex Ægypto Moyse Duce egressi sunt, immolatum fuisse. Adhæc eo ipso tempore à Christo fuisse occisum, Christumq; adeo ipsum, qui verus est agnus, tollens peccata mundi, intra eiusdem 14. diei spacium à Iudæis in crucem actum, se immolasse Deo Patri. Sic difficilia & obscura in Euangeliis loca meridiana luce clarius explanauit. Vtinam reliquæ eius scripta, sodales euulganda curarent hominis immatura morte prærepti. Semper enim immatura mors videri solet eorum, qui bene de studiis merentur.

LVDOVICVS DE MONTOYA CA-
stellanus.

MOribus insignis, & celebris cōcionator, atq; ordinis sui in Lusitania Prior Generalis, idiomate Hispanico scripsit ex quattuor Euangeliis *vitam Christi* in modum Soliloquiorum animæ ad Deum. Obiit Olyssipone.

MARTINVS DE CORDVBA.

DOctrina & vitæ honestate celebris, primum in Gallia Tholosanum, deinde Salmanticense in Hispania Gymnasia summa auditorum frequētia annis plurimis rexit & gubernauit. Quo tempore cum Episcopatu Pacensi cohonestaretur humilitate oblatam renuit dignitatem. Concionibus ad populum habendis ita excelluit, vt quocunque vellet, facile auditorum animos impelleret. Vt igitur ingenii sui specimen posteris testatum relinqueret, hæc litteris consignata foras dedit.

Expositionem in tria prima capita Geneseos.
Commentaria in omnes diui Pauli Epistolas.
Expositionem in Apocalypsin B. Ioannis.
Hortus nobilium Virginum Isabellæ Reginæ.
De laude Virginitatis, Religiosis velatisque Virginibus dedicatum.

Obiit Vallisoleti, in Sodalium templo conditus.

MICHAEL THOMAS SALON VA-
lentinus.

DOctor Theologus, & publicus in patria Academia Thomæ Aquinatis interpres, edidit ingens post Dominicum Sotū volumen *De Iustitia & Iure*, itemque ἰβηρισὶ *De vita ac moribus Thomæ Villanouanæ*, ex eadem Augustinianorum familia Archiepiscopi Valentini, doctrina, concionibus, eleemosynis, vitæ denique sanctimonia clari.

fructuque incredibili, explanauit. Tridentum iterum in Concilium quod instaurandum Iulius III. mandarat, rediit, hæsitque quoad ciuilibus iterum tumultibus interruptum est, Aprili mense anni M.D.LII.

Igitur Neapolitanum in regnum Prouincialis Præfecti Imperio Ignatii iussu, proficiscitur. Humilem hic domum subiit, & qua erat animi demissione, cum terram iaciendis fundamentis erueret, ipse dies aliquot cophino humeris imposito, baiuli in morem laborabat, sociisque exemplo præibat. Ibidem ita perpetuo vixit, vt merito omnibus ad extremum vsque diem esset carissimus. Hic si prudentem tantum ALPHONSVM dixero, minus, quam debeam, prædicaro. Periculi.n. non ignarus ad excellentem doctrinam, qua plurimum valuit, zelo etiam domus Dei, religionisque Catholicæ flagrans, conciones, lectiones, sermonesque inter ciues ita moderabatur, vt dicendi vehementia concitatos, nutantes, lapsosque erigeret, constantes & confirmaret magis. Ad hæc ignorantiæ errorumque caliginem dissipauit, lucemque reddidit: rem denique publicam, fidemque sartam tectam constituit: quod vnum è multis Salmeronis eximium in Neapolitanum regnum, beneficium extitit, meritoque hodie prædicatum, illi, secundum Deum, acceptum est referendum. Tanti enim refert in primo statim ortu errores opprimi, quanti ad valetudinem tuendam venienti morbo succurrere, & nata statim incendia restinguere, priusquam domum ædesque vicinas flamma depopuletur. *Cancer.n. hæreticorũ* (teste Apostolo) *semper serpit.* Quod exemplum si in aliis Christiani orbis prouinciis secuti Principes, qui & possunt & debent, ad communem flammam continuo opprimendam, aduolassent, melius sane se res Christiana, constantiusque haberet. Tertio iam & quinquagesimo supra millesimum, & quingentesimum anno, vernis ieiuniis in æde Annunciationis B. Virginis, in sequenti vero anno ad Diui Ioannis maioris: post in æde summa summo concursu ciuium, nobiliumque vrbis inclytæ, concionatus ALPHONSVS: in corona religiosorum hominum, qui quotidie confluerent, à dicentis ore pendentes, quæ dicta præclara essent, calamo excipiebant. Dominicis festisque diebus assidue de verbo Dei in suggestu summa alacritate, dicendique vi ad populum disseruit: promeridianis etiam horis sacræ scripturæ libros explanandos sponte suscepit: His in administranda prouincia rebus ex animi sententia, reique publicæ, & Ecclesiæ commodo

modo gestis, Romam Pauli Pont. III. auctoritate, anno M. D. L. VI accitus, Cardinali Pisano in Belgium legati nomine Apostolici proficiscenti comes datus. In quo itinere illud minime celandum, quamuis nonnullis leue visum iri putem. Basileam enim delatis, quæ Heluetiorum fœderata ciuitas est, dies aliquot morari visum est. Senatus audito Salmeronem Ecclesiasten apud suos egregium, doctumque Theologum, ministros cum illo disputare de fidei controuersiis iubet. Illi, ne quid existimationi decederet, aut doctrinæ quam promulgarent, pugnam detrectare non audent. disputatum vtrinque acriter. ALPHONSVS Romam vix redierat, cum idem Pontifex vna cum Apostolico Nuntio Aloysio Lipomano, Veronensium Antistite, singulari pietate & doctrina prædito, meritisque in Ecclesiam collectis, Sanctorum vitis claro, in Poloniam mittit: quo sociorum primus ALPHONSVS penetrauit: hodieque tot Collegia spectantur egregia, vt Prouinciæ Societatis formam constituant. Hic ita se gessit, vt redeunti Paulus Pont. officium Apostolicæ sedi ab eo præstitum, collaudarit. Hinc rursum in Belgium ablegatur, inita iam recens, optata pridem ab omnibus pace cum Philippo Rege Catholico, & Pontifice. Comes enim datus honoris gratia Salmeron vna cum Petro Ribadeneyra Carolo Caraffæ, Pauli IV. agnato, quem ad Regem in Belgium legatum mittere constituerat. Igitur ante diem 15. Kal. Nouem. M. D. L. VII in viam se in Galliam Belgicam versus dederunt. Hic in Regia Bruxellis ALPHONSVS Italice ad Legatum de verbo Dei disserebat: cum quo reuertens, Ribadeneiram in aula manere iussit: qui deinde hæc non audita, sed cognita prædicabat. Insequenti vero anno Romæ in Iacobo Layne Præposito Generali deligendo præsens ALPHONSVS comitiis interfuit. Quo sociorũ conuentu tandem dimisso Neapolim & ille reuertit, mansitque ad annum vsque alterum & sexagesimum: quo Laynem Pius IV. qui Pauli IV. obitu vacuam B. Petri sedem occuparat, in Galliam Celticam vna cum Hippolyto Estensi Cardinali legato miserat: quo Galliam armis vexatam, ad fidei constantiam retinendam reuocarent, & ad concordiam adigerent. Romam itaque accitus ALPHONSVS est, vt vicariam Societati absente Layne operam præstaret. Gessit hoc munus egregie quoad Tridentum tertium iam ad instauratam Synodum profectus est. Hic Layni assiduus comes fuit laborum, vigiliarumque, Concilio quo-

que ad exitum adducto, dimissoque Patrum cætu Neapolim
sum redire iussus ALPHONSVS est, rei gerendæ gratia: quei
cessum loci genio amœnum ac salubrem valetudinis, & pu
cõmodi gratia adamauit: mansitq; perpetuo, nisi si quãdo Ror
excurrere cogeretur, dum conuentus seniorum habetur, Præ
tis deligendis. Etenim anno post octauo, qui est Christi M. D. L
Franciscus Borgia ex Duce Gandiæ Societatis Iesu presbyter,
positus generalis tertius cõmuni suffragio renunciatur. Nono
post creatus Euerardus Mercurianus, Euburo. Demum nono
ro anno M. D. LXXXI. à pio Quinto euocatus Salmeron, v
quadraginta dierum Ieiuniis Pontificis Ecclesiasten egit
postremum id concionandi munus obiit, quod ætate fessus, st
laboribusque fractus fatisceret, dentibusque, qui ad pronun
dum articulate plurimum iuuant, careret, nec satis firmis ia
teribus, ad concionandi labores esset. Huc accedebat, quo
lam natura fugeret, secessumque amaret, studia quoque i
scura vita à latentibus tractari melius comperisset. Missione it
licet ægere à Põtifice impetrata, Neapolitanum in otium reu
in bibliothecam sese abdens, cum veteribus amicis in gratia
diit: vt qui viua iam voce docere præsentes corporis imbecil
non posset, scriptis saltem ingenii monumentis, posteritati et
num viuus interesse videretur. Animum itaque ad scribendur
pulit, & sacrarum scripturarum libros, (qua lectione ita sempe
piebatur, vt reliqua vel fastideret, vel eodem referret omnia)
potissimum Testamenti volumina illustranda suscepit. Studic
vero sacrorum hanc semper rationem tenuit, vt orationem sac
ctio, lectionem oratio exciperet. Solis enim ortum antelucan
gentia longa precatione anteuertere solitus, hinc diurnarum
sum horarum persoluere, Litaniamque sanctorum recitare,
rem diuinam quotidie faciens vota persoluere. Nec dies vllus t
re intercessit, quo non rebus omnibus, negotiisque alienis pro
Liturgiã ageret, sacris rite attenteq; operatus. Diei mox reliq
promeridianumq; tẽpus studiis continenter impertiebatur, in
semper, & corroborata vsus ad inuictũ animum valetudine. Si
ras omnes, dum cœnæ tempus vrgeret, transigere. Hic quæ att
lectitasset, meditandoq; eruisset, ea litteris mandare solitus. Pert
a hoc labore vigiliis tandẽ debilitatus, pituita primum tentat

CLASSIS SOC. IESV THEOLOGORVM.

SERIES SOCIORVM.

Franc. Boſſa III. General.
Alfonſ⁹ Salmerō.
Franciſc. Turrianus.
Pet. Perpinianus.
Mariana.
ſus Piſanus.
dictus Pererius.
s Viegas.
tophorus Madridius.
mbricenſes.
anus Soarez.
anuel Aluarus.
anuel Sa.
anuel Vega Luſit.
es Oſorius.
es Pineda.
es Polancas.
es de Torres.
s Ribadeneira.
iſc. Arias.

Franc. Suarez.
Franciſc. Ribera.
Franciſc. Toletus Card.
Gabriel Vaſquez.
Gaſpar Gonſalnus.
Gaſpar Loarte.
Gaſpar Aſtele.
Gregorius de Valentia.
Henricus Henriquez.
Hieronymus Torrenſis.
Iacobus Ledeſma.
Ioannes Azor.
Ioannes Maldonalus.
Ioſephus Acoſta.
Ludouicus Crucius.
Ludouicus Molina.
Martinus de Zoa.
Melchior de la Cerda.
Petrus Fonſeca.
Sebaſtianus Barradus.
Thomas Sanczez.
Alphonſus jera.

FRANC. BORGIA.

Societatis Iesu Præpositus Generalis III.

FRanc. Borgia dux Gandiæ diuinis incensus & inflammatus tædis, repudiato amplissimo patrimonio in Societatem Religiosorum nominis Iesv adscribi voluit. Nobilitatem autem illam, quam ex laude optimorum studiorum & artium, decursis primum studiorum gradibus, sibi comparauit, quis pro dignitate celebrarit? Gandiæ gymnasium Societatis instituit, scripsitque Ascetica opuscula pietatis plena, Latine ab Alfonso Deca cõuersa. De ratione itẽ concionandi (interprete And. Schotto, qui & Hieremiæ Threnos libenter publice explanabat, hærentque libelli, veluti ederæ, vitæ eiusdem à P. Ribadineira Hispane, Latine vero ab eodem Schotto vtroque Societatis, eiusdem sacerdote conscriptæ Antuerpiæ, typis Trognaesianis & alibi,

DE

DE VITA, OBITV, ET SCRIPTIS ALPHONSI SALmeronis,

Vnius E Decem Primis Ignatii Loyolæ Sociis.

PET. RIBADENEIRA TOLETANVS Societatis IESV presbyter Hiſpanice conſcribebat, Latine And. Schottus.

LPHONSVS Salmeron, Toleti (quæ vrbs olim Carpetanorum, nunc regni Caſtellæ nouæ caput, Regumque Gothicis temporibus ſedes) natus eſt, ante diem ſextum Idus Septembris, anni Milleſimi Quingenteſimi decimiquinti, tenuibus quidē parentibus, at honeſtis, integriſque natalibus. Patrem nomine retulit: Mater illi Marina Diaz fuit, Toletani agri pagis Olias & Magaro vterque oriundus; filium ingenue, pieque educarunt. Pueri iam indole, promptoq; ingenio perſpecto, parentes iis literis, quibus ætas puerilis impertiri debet, filium erudiendum curant, Complutumq; mittunt. Erat in puero, præter docilitatem ingenii, ſumma ſuauitas vocis, & actionis venuſtas, vt non celeriter ſolum acciperet, quæ tradebantur, ſed etiam excellenter pronuntiaret. Benedicendi vim, humanitatis artes, Græcas literas, ſupra ætatis captum, auide imbibit, vt vtraq; lingua declamitanti non raro ceteris vni in Gymnaſio antecellere, præmiaque auferre contigerit, qua laude nobilis etiam tum puer inter æquales ferebatur, clariuſque exſplēdeſcebat. quam æquo alii animo ferre poſſent: itaque incitabat omnes ſtudio ſuo, pariterque & eruditos conciliabat. Philoſophiæ poſt curriculo exacto, Lutetiam Pariſiorum ſtudiis iam tum florentem, at-

que ingeniis Academiam, vna cum Iacobo Laine tanquam ad laudandarum artium mercatum proficiſcitur, vt ſacras litteras ſuo, & Eccleſiæ commodo perdiſceret: moreſque hominum, ingenia, & vrbes videret: ſcholas, bibliothecaſque diſcendi flagrans cupiditate luſtraret. Sic enim ſapientiam tanquam è terræ venis laborando, hauriri, prudentiamq; peregrinando parari inaudierat. Hic IGNATIVM Loyolam tanquam vitæ, conſiliorumque ducem nactus, ad illius ſe mox amicitiam exemplo Laynis contulit: cuius etiam noſcendi gratia, famæ adhuc celebritate in Hiſpania vigente eodem acceſſerat. Confectis & his Theologiæ ſpatiis, cum cæteris ad Ignatium adiunctis ſociis, Lutetia pedibus iter faciens, in Italiam venit ante diem XVII. kal. Decembris M. D. XXXVI. euocatus cum aliis ab Ignatio. Hic tum Venetiis in Noſocomio ægrotis, & inopibus miniſtrauit: inde Romam nondum à ſe viſam contendit, reuerſus Venetias ſacris rite initiari cœpit. Dehinc Monte Celio in Oppido, vna cum Franciſco Xauerio, poſt etam S enis cũ Paſchaſio Broeto Ambianenſi vilibus ſeſe officiis, pietatis tamen & amoris plenis, exercuit, ſocietatem vna conſtituit, Ignatiumque ſuffragio cum cæteris, & Laynem inde Generalem creauit: Ante diem Idus Septembris, anni (vt opinor) M.D.XLI. in Hiberniam Pontificis Max. auctoritate Nuntii Apoſtolici titulo, Roma cum Paſchaſio mittitur. Quæ non hic pericula terra, marique adierunt? illinc à Gallia, quæ bello tum flagrabat inteſtino, hinc à Britannicis nautis. Certe victus ſæpenumero, ſtratumque quieti defuit, dum varie per ſola loca ſummo vitæ diſcrimine iactantur, vti ne orationi quidem vacuum ſpatium daretur. Cognito tandem ab Anglicis mercatoribus hoc agi, vt Henrico Regi octauo Pontificiæ tum Sedis acerrimo hoſti, pretio traderentur; in Scotiam, ex Hibernia fugere coacti ſunt, iuſſu Pontificis, vt pari illic fide, & integritate munus obirent, miſſo etiam diplomate auctoritatis pleno.

Verum infecta re Lutetiam repetũt. Hinc pedibus ſine viatico,
1542. vt nuntios vere Apoſtolicos diceres, inſequentis anni M. D. XLII. menſe Quinctili Romam properant; cum ecce tibi Lugduni Seguſianorum, quaſi exploratum veniſſent, capti in cuſtodia habentur. Poſt cogniti à Turnonio, & Gaddio Cardinalibus ampliſſimis, qui tum forte Lugduni agebant, vinculis liberati, honorificeque Romam verſus dimiſſi, & viatico inſtructi. Nec Romæ ceſſatum à Salmerone, aures rite confitentibus dare: de verbo Dei ad populum

verba

verba facere, cetera societatis munia exequi gnauiter. Aprili vero sequentis anni M. D. XLIII. Mutinam postulante Ioanne Morono Cardinali, eiusque Sedis Episcopo proficiscitur. Sudatum hic à Salmerone, vt nutantium ciuium animos in religione maiorum confirmaret. Æmuli tamen, dæmonis artibus instructi, in tam honesto Salmeronis labore, non deerant, qui de eius existimatione sic detrahebant, vt extinctum velle ostenderent, quo impune inter incautos grassarentur. Romam itaque extremo anno quarto, & quadragesimo, sui purgãdi gratia aduolat: rei omnis gestæ rationẽ constare vult, & innocentiam probat, ita maledicos facile repressit. Romæ in Societatis templo assidue concionatus ad annum vsque sextum, & quadragesimum, quo vna cum Layne in Synodum Tridentum indictam, vt Pontificius Theologus sese contulit. Hinc Bononiæ conuẽtu Patrum habito, translatoque, ob infecti aeris pestilentiam Tridenti ortam, ita vterque qua disserendo, qua sententiis dicendis, operã præclarã nauauit, vt magna eius Concilii pars, quemadmodum, & in Laynis vita ostendimus, ambo putarentur. Intermissus conuentus est, vacuumque ALPHONSO spatium datum concionibus, ceterisque Societatis officiis obeundis: afflictis enim succurrere, subsidioque esse, vt & Bononiæ antea, atque Venetiis: quo Layne comitatus negocium gessit, vnaque impetrauit à senatu, populoque Veneto, vt opimum Sacerdotium ad Diuæ Magdalenæ, cedere vellent, iuberentque Collegio Patauino Sociis extruendo, ex gratuita Andreæ Lipomanni munificentia Societati attributum. Secutum est vernum quadraginta dierum ieiunium anni (opinor,) M. D. XLIX quo magno hominum concursu, atque frequentia, Belluni (oppidum id ditionis est Venetæ) assidue cõcionatus, zizania, quæ finitimarum gentiũ opera, in agro Domini humani generis hostis, noctu disseminare cœperat, radicitus euellit, magno incolarum bono, quibus & animos acri oratione in religione maiorum constanter retinenda addidit. Bononiam hinc reuertit, mensibusque aliquot consumptis, ab Ignatio in Germaniam mittitur, vt Bauarici Collegii fundamenta sociis iaceret: quod Gymnasium Ingolstadii Gulielmus Boiorum Regulus liberaliter, pieque constituit. Salmeron hic sacras docendi literas munere, post Ioannem Eckium, (validum illum Catholicæ fidei in Germania, vna cum Cochlæo aduersus Lutherum athletã) suscepto, Diui Pauli epistolas de superiore loco, magna & audientiũ corona, & admiratione

fructuque incredibili, explanauit. Tridentum iterum in Concilium quod instaurandum Iulius III. mandarat, rediit, hæsitque quoad ciuilibus iterum tumultibus interruptum est, Aprili mense anni M.D.LII.

Igitur Neapolitanum in regnum Prouincialis Præfecti Imperio Ignatii iussu, proficiscitur. Humilem hic domum subiit, & qua erat animi demissione, cum terram iaciendis fundamentis erueret, ipse dies aliquot cophino humeris imposito, baiuli in morem laborabat, sociisque exemplo præibat. Ibidem ita perpetuo vixit, vt merito omnibus ad extremum vsque diem esset carissimus. Hic si prudentem tantum ALPHONSVM dixero, minus, quam debeam, prædicaro. Periculi.n.non ignarus ad excellentem doctrinam, qua plurimum valuit, zelo etiam domus Dei, religionisque Catholicæ flagrans, conciones, lectiones, sermonesque inter ciues ita moderabatur, vt dicendi vehementia concitatos, nutantes, lapsosque erigeret, constantes & confirmaret magis. Ad hæc ignorantiæ errorumque caliginem dissipauit, lucemque reddidit: rem denique publicam, fidemque sartam tectam constituit: quod vnum è multis Salmeronis eximium in Neapolitanum regnum, beneficium extitit, meritoque hodie prædicatum, illi, secundum Deum, acceptum est referendum. Tanti enim refert in primo statim ortu errores opprimi, quanti ad valetudinem tuendam venienti morbo succurrere, & nata statim incendia restinguere, priusquam domum ædesque vicinas flamma depopuletur. *Cancer.n. hæreticorũ* (teste Apostolo) *semper serpit.* Quod exemplum si in aliis Christiani orbis prouinciis secuti Principes, qui & possunt & debent, ad communem flammam continuo opprimendam, aduolassent, melius sane se res Christiana, constantiusque haberet. Tertio iam & quinquagesimo supra millesimum, & quingentesimum anno, vernis ieiuniis in æde Annunciationis B. Virginis, in sequenti vero anno ad Diui Ioannis maioris: post in æde summa summo concursu ciuium, nobiliumque vrbis inclytæ, concionatus ALPHONSVS: in corona religiosorum hominum, qui quotidie confluerent, à dicentis ore pendentes, quæ dicta præclara essent, calamo excipiebant. Dominicis festisque diebus assidue de verbo Dei in suggestu summa alacritate, dicendique vi ad populum disseruit: promeridianis etiam horis sacræ scripturæ libros explanandos sponte suscepit: His in administranda prouincia rebus ex animi sententia, reique publicæ, & Ecclesiæ commodo

gestis, Romam Pauli Pont. III I auctoritate, anno M.D.L.VI
is, Cardinali Pisano in Belgium legati nomine Apostolici
iscenti comes datus. In quo itinere illud minime celandum,
uis nonnullis leue visum iri putem. Basileam enim delatis,
Heluetiorum fœderata ciuitas est, dies aliquot morari visum
enatus audito Salmeronem Ecclesiasten apud suos egregi-
doctumque Theologum, ministros cum illo disputare de fi-
ontrouersiis iubet. Illi, ne quid existimationi decederet,
octrinæ quam promulgarent, pugnam detrectare non au-
disputatum vtrinque acriter. ALPHONSVS Romam vix
at, cum idem Pontifex vna cum Apostolico Nuntio Aloy-
pomano, Veronensium Antistite, singulari pietate & doctrina
to, meritisque in Ecclesiam collectis, Sanctorum vitis claro, in
iiam mittit: quo sociorum primus ALPHONSVS penetra-
odieque tot Collegia spectantur egregia, vt Prouinciæ Societa-
mam constituant. Hic ita se gessit, vt redeunti Paulus Pont. of-
n Apostolicæ sedi ab eo præstitum, collaudarit. Hinc rursum
lgium ablegatur, inita iam recens, optata pridem ab omnibus
cum Philippo Rege Catholico, & Pontifice. Comes enim
honoris gratia Salmeron vna cum Petro Ribadeneyra Caro-
raffæ, Pauli IV. agnato, quem ad Regem in Belgium legatum
re constituerat. Igitur ante diem 15. Kal. Nouem. M.D.LVII
im se in Galliam Belgicam versus dederunt. Hic in Re-
uxellis ALPHONSVS Italice ad Legatum de verbo Dei
ebat: cum quo reuertens, Ribadeneiram in aula manere iussit:
einde hæc non audita, sed cognita prædicabat. Insequenti
anno Romæ in Iacobo Layne Præposito Generali deli-
o præsens ALPHONSVS comitiis interfuit. Quo sociorũ con-
i tandem dimisso Neapolim & ille reuertit, mansitque ad an-
vsque alterum & sexagesimum: quo Laynem Pius IV. qui
IV. obitu vacuam B. Petri sedem occuparat, in Galliam
cam vna cum Hippolyto Estensi Cardinali legato miserat:
Galliam armis vexatam, ad fidei constantiam retinendam
arent, & ad concordiam adigerent. Romam itaque acci-
LPHONSVS est, vt vicariam Societati absente Layne
m præstaret. Gessit hoc munus egregie quoad Triden-
ertium iam ad instauratam Synodum profectus est. Hic
i assiduus comes fuit laborum, vigiliarumque, Concilio quo-

que ad exitum adducto, dimissoque Patrum cœtu Neapolim rursum redire iussus ALPHONSVS est, rei gerendæ gratia: quem secessum loci genio amœnum ac salubrem valetudinis, & publici cōmodi gratia adamauit: mansitq; perpetuo, nisi si quādo Romam excurrere cogeretur, dum conuentus seniorum habetur, Præpositis deligendis. Etenim anno post octauo, qui est Christi M. D. L X V. Franciscus Borgia ex Duce Gandiæ Societatis Iesu presbyter, præpositus generalis tertius cōmuni suffragio renunciatur. Nono vero post creatus Euerardus Mercurianus, Eburo. Demum nono altero anno M. D. L X X X I. à pio Quinto euocatus Salmeron, vernis quadraginta dierum Ieiuniis Pontificis Ecclesiasten egit: sed postremum id concionandi munus obiit, quod ætate fessus, studiis laboribusque fractus fatisceret, dentibusque, qui ad pronunciandum articulate plurimum iuuant, careret, nec satis firmis iam lateribus, ad concionandi labores esset. Huc accedebat, quod aulam natura fugeret, secessumque amaret, studia quoque in obscura vita à latentibus tractari melius comperisset. Missione itaque licet ægere à Pōtifice impetrata, Neapolitanum in otium reuersus, in bibliothecam sese abdens, cum veteribus amicis in gratiam rediit: vt qui viua iam voce docere præsentes corporis imbecillitate non posset, scriptis saltem ingenii monumentis, posteritati etiamnum viuus interesse videretur. Animum itaque ad scribendum adpulit, & sacrarum scripturarum libros, (qua lectione ita semper capiebatur, vt reliqua vel fastideret, vel eodem referret omnia) Noui potissimum Testamenti volumina illustranda suscepit. Studiorum vero sacrorum hanc semper rationem tenuit, vt orationem sacra lectio, lectionem oratio exciperet. Solis enim ortum antelucana diligentia longa precatione anteuertere solitus, hinc diurnarum pensum horarum persoluere, Litaniamque sanctorum recitare, mox rem diuinam quotidie faciens vota persoluere. Nec dies vllus temere intercessit, quo non rebus omnibus, negotiisque alienis prolatis, Liturgiā ageret, sacris rite attenteq; operatus. Diei mox reliquum, promeridianumq; tēpus studiis continenter impertiebatur, integra semper, & corroborata vsus ad inuictū animum valetudine. Sic horas omnes, dum cœnæ tempus vrgeret, transigere. Hic quæ attente lectitasset, meditandoq; eruisset, ea litteris mandare solitus. Pertinaci hoc labore vigiliis tandē debilitatus, pituita primum tentatus est

quæ

quæ in ardentem mox febrem, laterumque dolorem vertit, lectuloque senem affixit. Ille mortem animo præsagiens familiaribus suis multis retro diebus: *Velox* (inquit) *est depositio tabernaculi mei*. Interdũ vero vitæ finem vrgere prædixit, sanus adhuc, valensque, priusquam in lethalem morbum incideret, nulla de re aut libētius aut frequentius, quam de morte sermones serere, & audire: vt hinc facile Socii diuinarent mortem iam in votis habuisse. Ortum forte pium cum minoribus natu Patribus colloquium erat. Hic ALPHONSVS uehementi oratione, *Laborate* inquit, *iuuenes dum integra vobis ab ætate sunt vires*. De se vero suspirans, Iob illud intulit. *Ego autem expecto donec veniat immutatio mea*. Venerat eo ipso tempore Neapolim vidua nobilis, cuius magna exstabant in Societatē beneficia: hic é Patribus quidam non ab re fore ait, si illam officii gratia Salmeron validus adhuc inuiseret. At ille renuit: satis sibi in affecta hac ætate negotii esse, ad mortem bene se comparare. Libris itaque clausis, scriptisq; omnibus valere iussis, hoc agebat vnum quasi iam vniuersæ carnis viam ingressurus. Medicis vt solent, animum blandis verbis ægroto addentibus, bono vti animo esset, non adeo cito interiturum: constanter ille quod euenit, fore vt viuorum é numere breui eriperetur, affirmabat. Dicente altero: Confide, pater, equidem dabo operam quoad licebit, vt conualescas. Ad hæc ille: *Da potius operam, bene vt moriar, cælumque petam: id enim mea permagni refert, quoniam melior est misericordia domini super vitas*. Interrogatus á socio sacerdote, vt haberet, hilari vultu respondit: *Oblatum est de præterito, præsenti, & futuro*. Alio quærente libenterne mortem obiret, dictum illud Episcopi cuiusdam apud Augustinum intulit. *Si aliquando? cur non modo?* His persimilia mentem animi testabantur, quidque illo fieri vellet Deus. Igitur licet rite confessus ægrotans, sacra diuinæ hostiæ mysteria sumpsisset, iterare tamen sacramenta, totiusque anteactæ vitæ errata, in tutis sacerdotis auribus deponere voluit. Allato itaque pane Angelorũ viatici nomine: *Expectate* inquit *venis Deus*. Cumque virium imbecillitate membris vti non posset, in cubitum tamen nixus, admirantibus, qui aderant Sociis, assurrexit pieque est epulatus. Socii obnixe rogant vti vita migrans, bene illis dicendo crucis signo precaretur. recusarat enim, qua erat animi modestia, ad eum diem: victus tandem precibus sublatisque in cœlum oculis Deum venerans precatur Sociis. Latine locutus hisce verbis, vt, qui aderant, affirmarunt: *Patres*, inquit, *mei optimi*,

& fratres in Christo charissimi semper ego vos [illegible]*xi, & nunc maxime diligo; etsi non habuerim intimam conuersati*[illegible] *omnibus vobis; tamen ego semper vos dilexi, & desideraui, vos peruenire ad eam vitæ perfectionem, ad quam vocati estis in hac sancta Societate* IESV. *Ego iam meæ conuersationis & vitæ rationem redditurus, decreui nouo modo vos alloqui. Propterea quando Deus pro infinita sua bonitate voluit me vocare, decreui vos benedicere noua benedictione. Precor igitur Dominum nostrum Iesum Christum, vt dignetur vos protegere, manutenere, & benedicere: vt possitis respondere huic beneficio vestræ vocationis, & peruenire in regnum cælorum: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.* Gratiam quoque implorat, qua ratam Dei vocationem habentes, salui fiant. Mox eiaculatus blanda oratione sic appellabat: *Satiabor cum apparuerit gloria tua*, Et. *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Et id genus complura, tum vero è Psalmis potissimum adhibuit, animo blanditias migrandi iaciens: crucis sese signo frequenter muniebat: aqua item lustrali aspergens: nihil vero cruciare, animique tranquillitatem labefactare, ita vixerat, videbatur. Rogante socio meminerisne rogare pro Sociis? *Dubitare mihi videris* inquit: *quasi vero tam ingratus sim futurus.* Oleo iam sacro cum inungeretur, sedato animo ad singula respondit: rogauitque *quando octauus esset à B. Agathæ festo die*, cras, inquit Socius, tum ille. *Hic vitæ nostræ terminus est.* Nocte quæ subsecuta est, identidem illud balbutiens iterauit: *In vitam æternam*: Et. *Hodie vitæ ærumnis tandem eripiar.* Vsurpabat & illud: *Lætabitur anima mea in Deo meo.* Quid ita hilaris esset interrogatus? *Quod* (inquit) *misericordiæ viam patefacere inceperit Deus.* Sanctorum litanias frequentius recitari iussit: quodque attentissime auscultauit, de Christi cruciatibus, Euangelium; in quo & repetere quædam loca anagnosten recitandi iussit. Cum vox iam defecisset, labia agitare, crucisque signum manu effingere; deficientibus tandem membris, oculos in Christi de cruce pendentis, Deiparæque Virginis effigiem defigens acquieuit: quibus oculis fractis, clausisque placide in Domino obdormiuit: vt somno tandem captus videretur, iuxta illud Prophetæ: *In pace in id ipsum dormiam & requiescam.* Erat is dies Iduum Februarii anni, M. D. LXXXV. ætatis vero in summa hodie senecta, vndeseptuagesimus: cui viro vix pietate parem nostram tulisse ætatem vere videor posse contendere. De morte vbi increbuit Neapolitani ciues confluxere

xere ad spectaculum vniuersi: Patritii etiam viri, & Prorex, inus osculabundi. Archiepiscopus item honoris gratia, solemni n, & habitu; omnisque adeo Clerus funus deduxit. Republica nique tota prosequente lachrymis, exequias, iustaq; vrbs ita peruit, vt facile desiderium indicaret. Facta re diuina, is populi conrsus fuit, vt aliis capillos mortui vellentibus, aliis lacinias vestis; vngues, quæ religiose omnia seruarent, detrahentibus, humi mãri non potuerit. Sed dimissa plebe noctu in communi sociorum ypta, ad aram maximam conditur in capsa, cui inscriptum.

PATER ALPHONSVS SALMERON TOLETI IN HISPANIA NATVS, VNVS EX PRIMIS DECEM SOCIETATIS IESV, PRIMVSQ. IN REGNO NEAPOLITANO PROVINCIALIS.
VIXIT ANNOS LXIX. MEN. V. DIES. V.
OBIIT IN NEAPOLITANO EIVSDEM SOCIETATIS COLLEGIO.
IDIB. FEBRVAR. ANNO A CHRISTO NATO M. D. LXXXV.

Duodequinquaginta annos, quos in Italia consumpsit, concibus assiduis, & confessionibus, studiis denique, & commentatiosacrarum literarum tribuit. Missiones multas suscepit Pontificum ctoritate, pedibus sæpenumero iter faciens, & summa viatici ino, in vltimas regiones, rei gerendę caussa, magnoque Ecclesiæ cõdo. His rebus fractus, senectam, mortemq; anteuertit, vt iam cafceret totus, dentibusq; careret. Illud in confesso est, Neapolitanis mnibus flebilem eius mortem accidisse, vt de Regno illo, tam bemeritus, quam qui maxime, per cunctas prope illius regni partes ctrina, sermonibusque in religione maiorum incolas confirma-. Pios enim constantesque in officio, qua hortando, qua docẽdo, iuuit, nutantes manu erexit, omnibus denique salutis viam ostẽ-. Rectam idem concionandi viam commonstrauit: frequentem cramentorum, pœnitentiæ, & Eucharistiæ vsum, iam pridẽ obsocentem, reuocauit. Ciuibus afflictis ea perpetuo præstitit officia, plura à parente proficisci non potuerint. Vitæ sanctimonia, atie innocẽtia omnes ceperat, etiã nobilissimos, vt animos omnium

moderari facile posset: quibus artibus & Proreges, summo cum Imperio agentes, deuinxerat: verum Principum gratia ta vtebatur: non suo, sed aliorum emolumento, vel deprecandis rorum iniuriis, vel incommodis pauperum depellendis. enim potissimum curam, cogitationemque conuerterat, ind ibus vti prodesset, & odia, simultatesque penitus aboleret: id quod erat, bene hic operam, vel temporis dispendio, coll Beneficiorum quæ in alios contulisset facile obliuisci; memini quem collata essent oportere existimabat. Occurrit forte vir r lis, gratiasque comiter egit, quod apud Prætorem se in gratian fuisset, quodque honore, quem pridem ambiisset potitus com datione illius esset. Ad hæc Alphonsus: *Bene me de te vnquan ritum fuisse non memini: quid enim officii à me præstari posit non Illud scio pleraque à me negligenter, vitioseque geri.* De Societate ve meritum scimus, vt tria, hodieque Neapoli domicilia Soci spectentur, Professorum, Tyronum, & Collegarum in li versantium: quartum deniq; nuper additum. Corpore fuit co cto, & robusto, valetudinis perpetua vsus prosperitate, vt la omnes, studiorumq; vigilias perferret. Iã inde à puero literis v addictus, vt incredibili discẽdi flagrans cupiditate, excelso inge disciplinas omnes, quas scire doctũ æquũ est Theologũ perdidi memoriaq; sit cõplexus: Poetas nimirũ, Oratores, historicos o præsertim Ecclesiasticos, Philosophos, Theologos q via, & ra progressi in scholis regnant. Sanctorũ Patrũ scripta, Concilia de & Pontificũ Decreta, tenaci memoria, qua præditus erat, ten His artibus instructus, Tridentina in Synodo, cui cũ Layne i fuisse ostendimus, sententiam, Theologos inter & Episcop maximis fidei controuersisq; dogmatibus rogatus, ita respondi citque satis, vt Patribus etiam admirationẽ concitarit. Tres ad eruditas linguas, Latinam, Græcam, & Hebræam, quas Christ cruce sanguine consecratas Ecclesiæ propagandæ destinauit, adhuc didicerat. In dicendo acer fuit, & vehemens, firmisque la bus. Lectione diuinæ Scripturæ mirifice capiebatur, præ qua s rent omnia, maximamque illi ætatis partem impendit. Quind vitæ postremos annos commendationi eius tribuit, scripsitque decim ingentia, in totum Iesu Christi Testamentum volumin decem quoq; priora Genesis capita reliquit commentarios: ca meditantem mors oppressit. Quæ quidem lucubrationes, n

tand

ı lucem aſpiciunt, foraſque datæ in vulgus apparet, pretium
:gentibus erit, difficilium ſacræ Scripturæ locorum expla-
:m, Sanctorum Patrum ſenſa, atque decreta cognoſcere.
doctrinæ perſimiles, candor ingenii, facilitaſque, virtutis i-
ligioniſque ſtudium in illo tantum fuit, vt nihil ſupra. Zelus
Catholicæ fidei, odiumque hæreticorum acerrimum. Affi-
gnatorumq; ne quid caro, & ſanguis ſpiritui officeret, ſum-
iuio, Paupertatis ad extremum vſque diem, mirum ſtudium,
ım item ſumma contemptio. Ambitionem itaque oderat, &
onem. In ſuſceptis Chriſti nomine rebus, incredibilem con-
n adhibuit, Rituum, & Ceremoniarum Eccleſiæ ſummum
udium. Duodeuicies vernis quadraginta dierum ieiuniis, e-
cōcionantis munus, Neapoli potiſſimum, ſuſtinuit: laborioſe
n & ſumma vi, & alacritate, piſcibus ſenex victitans, nec ie-
vnquam intermiſit. extremo tamen anno, qui idem vitæ fi-
tulit, & laborum, ouis ieiunia ſuſtentauit. Non illud præteri-
ntia minime, vt ſolet, inflatum ALPHONSVM, ſed ſumma
leſpicientia, de ſe humiliter ſentire, & loqui, ſua nihil vendi-
ena & vel minuta laudare ſolitum. Ab indoctoribus percun-
doceri, & ad verum euadere non erubuit. Lectionem Sa-
ublice Neapoli pomeridianis horis feſto die habuerat; ſtu-
us qui aderant cunctis. Vir nobilis admirabundus: *plurane* (in-
udio, atque ingenio conſecutus vnquam Laynes eſt? Intulit (qua erat
tia, Salmeron, & in Laynem ſtudio) *Tantum me ille doctrina ſu-
'uantum ego tibi antecellere videor.* De rebus diuinis perlibenter,
ixit, atque ſuauiter verba facere ſolitus: vt iniecta ſacræ rei
›ne in epulis, ſermonem, vbi oblitus, quaſi Deum prǽſentem
ıs, produceret. Interrogatus item de locis ſacræ Scripturæ, ea
enſa, cibis abſtinens, diſſerebat, ac profligabat, quæ obiici
ſoleret, quæſtiones, (præſertim ab hǽreticis, quos cane peius
ıe oderat) vt coram ſpectare, manuſque conſerere videretur.
ıs quoque & cœnatus ſumma temperantia, nulla de re liben-
ıam de Chriſto eiuſq; matre Virgine (cuius perpetuo, quoad
:udioſiſſimus fuit) & loqui & audire conſueuerat. Hinc & Sab
quadragenarii ieiunii in Deiparæ laudem cōciones inſtituit.
:holicam maiorum fidem zeli nullum afferre maius teſtimo-
›oſſum. Situs enim ALPHONSVS, & ſepulcro condendus
ſſet, vir domi nobilis, his alloquiis Neapoli viſus fertur: *Iure* (in-

quit) *talem, tantumque virum lugemus, qui scutum Ecclesiæ hæreticor. que malleus extitit.* Quod vere ab illo dictũ sæpenumero cõperti Neapoli quoque falsus rumor in vulgus manauit, in German ad hæreticos transfugisse: quam calumniam, vt dilueret, per vrb publice mulo vectus, spectandum se præbuit. Romæ quoque cariam societati operam nauante ALPHONSO, & cum Ponti quotidie, ac Cardinalibus agente, sparsus est Neapoli rumor, ad (bennicos transiisse, verum Alcalæ Dux, qui Catholici Regis au ritate tum præerat, mendacium edicto compescuit.

Operum P. Alphonsi Salmeronis, quæ exstant,

INDEX.

IN EVANGELIA LIBRI XII.

I. LIBER Προλεγομένων est in vniuersam Scripturam.
II. De Incarnatione, seu in primum caput S. Ioannis.
III. De infantia seu pueritia Christi Domini.
IIII. Historiam Euangelicam complectitur.
V. Explanatio est Sermonis Domini in monte.
VI. De Miraculis Christi Domini.
VII. In Parabolas Euangelicas, Sermones, seu Tractatus.
VIII. De disputationibus Domini.
IX. De sermone Domini in Coena, sed primo de sacro sancta Eucharistia.
X. De passione Christi Domini & morte.
XI. De Resurrectione & Ascensione Domini.
XII. Acta Apostolorum comprehendit.

IN B. PAVLVM ET CANONICAS Epistolas libri. IX. Tomis IV. in quibus & eiusdem Epistolæ de sacris ac fidei controuersiis ad doctos sui sæculi.

Primus liber Prolegomenis consumitur.
II. III. & IV. In Epistolam ad Romanos.
V. In vtramque ad Corinthios Epistolam.
VI. In Epistolas ad Galatas, Ephesios, Philippenses, & Thessalonicenses.
VII. In vtramque ad Timotheum, ad Titum, & ad Philemonem.
VIII. Epistolam ad Hebræos explanat.
IX. In septem Canonicas Epistolas, & in Apocalypsim.

IOANNES MARIANA.

ELboræ (quod in Carpetanis est agri Toletani municipium, *Ta brica* hodie seu *Talauera*, vt lib IV. annalium asserit) natus, litte bonas Compluti primum edoctus, Philosophicisq; ac Theologi in Societate imbutus, Romæ primũ, mox Lutetiæ eadem professi valetudinis tuendæ gratia in patriam reuertit, & singulari vir iu

cio rerumq;,gestarum memoria,etsi Theologica scribere commode posset, ad patriæ tamen historiam, Latinis illustrandam litteris, quod eo sæculo præstitum à ciuium suorum nemine dolebat, animum conuertit,scripsitque 30.annalium Hispanię libros diserte admodum grauique stylo,vt Thucydidis prudētiam ac Taciti acumen vnus complexus esse videatur. Docet enim miram rerū in omnibus ætatibus vicissitudinem, mores deniq; ac iudicium informat. Qui Annales in Hispania primum visi,nunc demum trans Pyrenaeos in Germania euulgati leguntur,ab eruditis hominibus, vt & eiusdem *de Rege ac Regis institutione* doctus ac iucundus commentarius,quæq; *de Ponderib. ac mensuris* Hebræorum,Græcorum,Romanorum, & Iberorum subtiliter disseruit. Cōcionator & ipse facundus,corporis forma egregia,fronte lata,grauiq; aspectu.Septuagenario maior, viridique senecta, Tolete,ac *de morte* commentari mortis assidue memorem ferunt,de se ipso tale pangebat carmen:

Elbora me genuit, Compluti mystica cepi,
Roma & Lutetia dogmata qua docui.
Sed fractus calo atque labore, Toletum
Conscripsi Hesperia tempora prisca redux.
Est MARIANA *domus, Christi inter vita Sodales,*
Multiplicis Sophia cultus, amica quies.
An dabit exstinctus tarda vt post fata quiescam,
Voluere bis septem qui mihi lustra dedit?

FRANC. TVRRIANVS ET BARTHOL. TORRES.

CLaruit sacrarū litterarū atq; linguarū, quæ quidē Theologo dignæ,Græcæ atq; Hebrææ.Cognitione TVRRIANVS oriūdus vico Herrera Episcopatus Valētini in studiis sacris à patruo Bartholo Turriano Salmāticæ Theologo Episc. Canariēsis in B. Thomam Trinitate pereruditis posteris reliquit.Salmāticę & Venetiis edidit. Romā grandior se Franciscus cōtulit, & Theologi nomine à Pio IV. Pontifice Max.Tridentum,quo Conciliū indictū erat,mittitur.Ora vero iam Societate IESV,ductu B.Ignatii Loiolæ, famaq; Tridēti singularis doctrinæ nomine clarescente Iacobo Lamesio, vna cum Alfonso Salmerone,senex licet huic Societati aggregari Turrianus exoptauit,vt editis iam aliquot Florentiæ sacris ingenii monumētis, Torrensis cognomine,quod reliquū vitæ esset,propugnandæ Ecclesiæ Catholicæ matri nostræ impenderet.Turriani induto nomine quod alium in Societate Hieronymum Torrensem reperisset.

Quo in certamine adeo strenue depugnauit, vt ad extremum vsque spiritum diuini Verbi gladium tractarit. Oplothecam enim seu armamẽtarium electorum à se scriptorum pro Ecclesia Dei, dum molitur, vix carceribus stadii egressus, hinc morbo abripitur ad æternæ beatitudinis metam festinans. Romæ decessit in Professorum Societatis domo an. CIↃ. IↃ. LXXXV. Catalogum Scriptorum eius, quo digeri à Typographis possent ordine, subiecimus.

OPERA.

OPERA
P. FRANC. TVRRIANI SOCIET. IESV
THEOLOGI.

Quæ reperiri potuerunt Omnia

Tomis IV. distincta.

Quibus Dogmata, Concilia, Fideique Controuersa è SS. Patribus ac Græcis acute disputantur. &c.

OPERVM
P. FRANC. TVRRIANI. S. I.
INDEX.

De summi Pontificis supra Concilia auctoritate.

vent. *De Synodo sexta, septima, & octaua Oecumenica.*

De Hierarchicis ordinibus.

linga in 4. *De residentia pastorum* ad Hieronymum Scripandum Card.

vent. in 4. *In Monachos apostatas.*

De dispensatione bonorum Ecclesiast.

De sola legis & Prophetarum lectione Iudæis permittendam.

TOMVS III. CONTROVERSIAS CONTINENS.

Defensio locorum Scripturæ, de Ecclesia Catholica, & eius pastore.

lonia in 4. *De Ecclesia, & ordinationibus ministrorum Ecclesiæ* aduersus Capita disputationis Lipsicæ.

De S. Eucharistia contra And. Vrlanum.

Apologeticus contra Boquinum.

TOMVS IV. E GRÆCO CONVERSA.

S. Nili Capita CL. de Oratione.

S. Diadochi Capita L. de profectione spiritali.

In Dionysium Areopagitam Joan. Cyparisioti Commentarius.

PETRVS IOANNES PERPINIANVS *Valentinus.*

MAgna plane ac mirifica *In Petro Ioanne Perpiniano* indoles ad eloquētiam extitit, cuius admodum adolescētis ingeniū (quod de Hortensio accepimus) item vt Phidiæ signū simul & adspectum & probatum est: sic prorsus, vt florēte adhuc ætate omniū suffragiis, non in disertorum modo, sed in eloquentium etiam numerum perueniret. Nam & adolescentulus in Lusitania cū primis dicendi laude floruit, & in Italiæ, Galliæq; luce spectatus ingenii gloria sic excelluit, vt paucos haberet pares, superiorem fortasse neminē. Quod quidem hoc etiā admirabilius videri oportet, quo in ipso ętatis flore (nondū enim quadragesimū annum attigerat) cum maxime ad eloquentiā efflorescere in religionis propugnatione Parisiis extinctus est. Hic n. par ingenio ac virtuti suæ theatrum nactus, vbi cum teterrimis opinionū mōstris decertaret, post multorū mensiū certamina nō minore impiorū gaudio, q̄ bene sentiētiū mœrore spiritū effudit in victoria. Atque vtinam longior ei vita suppeditasset, vt præclara illa dicēdi vis maturitatem suam consequi potuisset. Profecto esset (etsi alii nostra ætate nō [illegible]sunt) quē cū antiqui[illegible] mèq; eruditis illius

illius sæculi oratoribus quodammodo cõferremus. Omnino illum ad Iulianũ orationis genus natura ipsa ducebat, efferebat se in eo illa, quam eloquentiæ parens optat, in adolescente fœcunditas: non desiderabatur id, cui idem ille suam in hoc genere excellentiam acceptam refert, studiũ vrgendi styli, accurataq; scriptionis. Quod si ei contigisset, vt ad M. Tullii, cuius dicendi laudem summo studio æmulabatur, quæ quinque & viginti annis longior fuit, perueniret; næ illi ad eximiã summi oratoris speciẽ, ac similitudinẽ, quam propositã habebat, haud paulo propius acccessisset. Etsi autẽ in quinque primis orationibus, quas adolescentulus effudit, nonnulla sunt, quę non satis deferbuerunt; ea tamen sunt eiusmodi, vt, quod de iuuenilibus suis scripsit Cicero, non tam re, quam spe & expectatione laudentur. Nimirum satis cõstat, eum, cum se natura duce ad diuini in dicendo hominis imitationem totum cõtulisset, aliquot etiam ante annis, quã vita decederet, in summis nostrę ętatis oratoribus numeratũ. Itaq; habenda est Deo gratia, q; talis Societati vir, diuino munere datus, concessusq; sit, vnde politiorum litterarum studiosi non imitandi solũ Ciceronis rationem percipere, verum etiam piæ Christianæq; eloquẽtiæ formam petere possemus. Atq; vt eius in hoc genere prę stãtia testa[m] magis ac perspecta sit, pręclara de illo Q. Marii Corradi, Pauli Manutii & M. Antonii Mureti testimonia proferemus. At quorum virorũ? nempe eorũ, qui nostra tẽpestate eloquentiæ lumina sine controuersia fuerunt. Q. igitur Marius Corradus in Epistola quadam ad Perpinianũ: *Marcellus*, inquit, *frater meus, qui superioribus diebus Roma ad nos rediit, miros de te mecũ sermones agitat quotidie, & omnino tibi vix vnum aut alterum confert plurimarũ artium scientia, splendore orationis, acumine ingenii, & omniũ elegãtia, & grauitate studiorũ.* & in alia ad eundẽ Epistola: *Sic itaq; ex his rebus te velim existimare me tibi deuinctũ esse, memoriãq; nominis, scientiæ, & virtutis tuæ in omne tempus conseruaturũ: Colere enim soleo doctissimos homines, vt nullos Romæ, paucissimos in Italia esse sciã tui similes, quibuscũ mihi amicitia nõ sit, aut vsus litterarũ.* Paulus autẽ Manutius Zerbino Ritio ita scribit: *Decessit alienissimo tẽpore, cum ad eum salutaris doctrinæ dogmata & loco superiore ostendentẽ omnis omniũ concursus fieret, cũ hæreticæ factionis insidias patefaceret, impetũ frãgeret, tela retũderet; decessit*, inquã, *florente adhuc ætate nimis immatura morte, summo ingenio vir, incredibili scientiæ copia, maxima iã apud omnes bene sentiẽtes existimatione & auctoritate Perpinianus noster.* Muretus porro sermo[ne]m exponens habitum cum Dario Bernardo, scribit in hunc m[odum] *variarum Lectionum lib. 15. Cap. 1. Habet &*

Italia præclaros viros, qui & ornatissime scribant, & disertissime ac copiosissime, cum opus est, loquantur. Manutium, inquit, fortasse dices, & Sigonium, & Ioannem Petrum Maffeium, aut ea eadem sodalitate eum, cuius audita morte, vbertim tibi nuper lacrymas isse memini, Perpinianum, & si quos tales vix singulos singulas ac tales ferũt, & istos inquam & alios, quamquam is quidem, quem tu postremo loco nominasti Hispanus, non Italus fuit: sed ita diu in Italia fuerat, vt pro Italo haberi posset, quem tu virum, Dari, vtinam audire potuisses, neque te, quo tempore ille in hac vrbe eloquentiæ præcepta tradebat, alio vitæ genere implicatum aula tenuisset: numquam enim quẽquam audisti, ac ne audies quidem (vt opinor) in quem illud de Nestore eclogium melius conueniret, cuius ex ore melle dulcior fluebat oratio. Sed quid externis præconiis Perpiniano opus est? Satis iis, qui modo eius scripta legerint, tacito quodam domesticoque praeconio se ipse commendat, nullius vt testimonium magnopere commendationemque desideret.] Hæc Horatius Tursellinus eiusdem Societatis.

XIIX. ORATIONVM PERPINIANI *Index*

)CIETATIS SCRIPTORVM AC THEOLOgorum in Hispania variis trans Pyrenaeos locis editorum series.

ALPHONSVS PISANVS TOLETANVS.

CRIPSIT *de abstinentia & continentia*: *Nicenum Concilium*, è Græco Latinum reddidit Coloniæ 1560.

ANTONIVS VELLESIVS Lusitanus *notas* dedit *ad Emanuelis Aluari Grammaticam Latinam* Eboræ 1599.

BENEDICTVS PERERIVS Romæ, à puero in Societate icatus disertus, ac doctus primum libros octo edidit, *de Physica auscultatione in cuius extremo, de mundi æternitate* ex Proclo, vt & lib. .de losophorum sectis atque ætatibus. Idem *de Magia & Astrologia*, *mmentarium in Danielem, in Genesin Tomos 4.* item *disputationum Tom in Exodum*, & alterum *in epistolam Pauli ad Romanos.*

BLASII VIEGAS *Commentarius in Apocalypsin* Lugduni 1602. ari verius specimen operis, quod expectatur.

CHRISTOPHORVS MADRIDIVS, scripsit *de frequenti munione.*

CONIMBRICENSIS ACADEMIÆ apud Lusitanos comntarii docti *in Aristotelis Logicam*, *Physicam*, *libros de anima*, *& Ea.*

CYPRIANVS ZOAREZ LVSITANVS, *Rhetoricam edidit.*

EMANVEL ALVARVS, *institutionem grammaticam* vulgacum suis etiam in præceptorum gratiam Commentariis.

EMANVEL SA, scripsit *Aphorismos*, seu *de conscientiæ casibus* d Trognæsium; & Coloniæ item *in 4. Euangelia glossas*, & *in vetus mentum* apud Plantinianos.

EMANVEL VEGA: eius sunt *assertiones de Eucharistia*, item ı thesibus aliorum Vilnæ 158.

FRANCISCVS ARIAS Bæticus composuit libellum, *de itione Deiparæ virginis; de oratione mentali; de frequenti communione, ortificatione; de vera differentia sui; de profectu spirituali, & alia plurima Hispane, Latine, Gallice & Belgice edita.*

FRANCISCVS SVAREZ commẽtatus est *in tertiam D. Thomæ* 5. voluminibus. Eiusdem *Metaphysica*. Scripsit *item de concursu Dei de scientia futurorum contingentium: auxilio efficaci, libertate, diuinæ voluntatis reuiuiscentia meritorum de Iustitia Dei*. Molitur & alia.

FRANCISCVS RIBERA commentaria dedit *in 12. Prophetas Minores*: item *in eosdem compendium: in Apocalypsin: in Epistolam Pauli ad Hebræos*: item *de templo Solomonis. vitam B. Teresæ religiosæ.*

FRANC. TOLETVS è Pontificio Theologo atque ecclesiaste Card. creatus, scripsit *in Ioannem, Lucam: Epist. ad Rom. Institutionem Sacerdotis: in Logicam: in Physicam: in libros tres de anima*. Huius infra elogium virtuti debitum apponere non grauabor.

GABRIEL VASQVEZ *in primam D. Thomæ partem, & in primam secundæ commentarium* dedit: item *de metu adorationis*: & *disputationes contra Elipandum, & Felicem.*

GASPAR CONSALVVS Lusitanus scripsit *Orationem in aduentum Legatorum Iaponiorum.*

GASPAR LOARTE *institutionem vulgauit sacerdotis*: item *consolationem afflictorum* Hisp. & Gallicè: & *Meditationes de Passione.*

GASPAR ASTELE *de Institutione iuuentutis* duobus voluminibus Hispanice.

GREGORIVS DE VALENTIA Medina Campi oriundus scripsit *in primam D. Thomæ; in secundam secundæ, in tertiam*: Item *Controuersiarum ingens volumen aduersus, Sadeelem & Tubingenses.*

HENRICI HENRIQVEZ *Theologia Moralis.*

HIERONYMI TORRENSIS *Confessio Augustiniana ex operib. B. Augustini.*

IACOBVS LEDESMA Cuellariensis (de cuius vita lib. 1. vitæ Iacobi Lainez cap. IX.) Romæ studio Theologiæ moderatus est, ediditque *Catechismum* Hispanice, & *Grammaticæ Latinè præceptiones* Venetiis excusas. & *de Diuinis Scripturis in vulgatum sermonem non transferendis* Commentarium, Coloniæ typis Calenii an. 1574.

IOANNES AZOR *Institutionum moralium partem primam* edidit. Secundus & tertius Tomus mole pares.

IOANNES MALDONATVS scripsit *in 4. Euangelia*, edita Coloniæ, & Mussiponti.

IOANNES OSORIVS reliquit *Concionum* tomos V. iam in epitomen redactos Coloniæ.

IOANNES PINEDA, super *Iob* scripsit tomis duobus, fol.

IOANNES POLANCVS scripsit *Directorium Confess.* & *Methodum iuuandi morientes*.

IOANNES DE TORRES *Philosophiæ moralis* Hispanicæ.

IOSEPHVS ACOSTA Burgensis (fuit 17. annis in occidentis India Prouincialis Societ. Iesu.) duo volumina reliquit *Concionum de natura noui orbis*, & *promulgatione Euangelii*, *& Christo reuelato temporibus nouissimis*: item Hispanice copiose *de Indiarum historia*.

LVDOVICVS CRVCIVS Lusitanus *Psalterium* carmine reddidit. Poemata item alia & Dramata.

LVDOVICVS MOLINA scripsit *in primam D. Thomæ. concordiam liberi arbitrii*, tom. 1 o. *de Iustitia & iure* 2. *de Contractibus*. 3 o. *de Maioralibus & tributis*.

MARTINI DE ROA Cordubensis *singularium libri 6. & de die Natali* Cordubæ, & Lugduni: item *de sanctis Cordubensibus*. Exspectantur eiusdem Funeralia *Hebræorum*.

MELCHIOR DE LA CERDA scripsit *apparatum eloquentiæ*, 3. voluminibus. Hispali 4.

PETRI FONSECÆ *Dialectica*, *& Metaphysica*, *tomi duo*.

PETRVS RIBADENEIRA scripsit *de vita B. Ignatii Loiolæ* Hispanice & Latine: item *de vita Iacobi Lainez*, *& Francisci Borgiæ* trium Generalium: *Soliloquia Augustini*, & *Alberti magni paradisum*, *seu de virtutibus*, Hispanice conuertit: dedit quoq; *de Schismate Anglicano* ex Nicolao Sandero. *de tribulatione*, aureum libellum. *Principem Christianum*, (*quem Latinum fecit P. Ioannes Oranus Eburo.*) *Florem quoque Sanctorum* Hispanice tomis duobus.

SEBASTIANI BARRADII *Concordia Euangelica* tomis tribus.

THOMAS SANCHEZ *de Matrimonii sacramento*. Genuæ Ligurum 1592.

ALPHONSVS DEZA.

SOcietatis Compluti Theologus Latine reddidit ex Hiſpano ſermone opuſcula Franciſci Borgiæ Societatis eiuſdem Generalis præpoſiti tertii, Salmanticæ; Matthias Gaſtias 1579. Moguntiæ item,& Antuerpiæ.

Reliquos, ſunt enim plurimi, nondum mihi viſos adiiciant, amabo, cum elogiis Hiſpani: ne inuidiſſe exteris videantur.

FRANCISCVS TOLETVS CORDVbenſis.

FRANC. Toletus in nobiliſſima illa vtriuſque Senecæ & Lucani patria Corduba parentibus ciuilibus natus, ab iiſque teneriori ætate Sanctiſſimis moribus & præcipue Dei timore inſtructus, Philoſophiam ita in celebri illa Salmanticenſis gymnaſii Academia apprehendit, vt laurea magiſterii ſumpta, annorum 23. Philoſophiæ illi cathedra, quæ non niſi viris ætate grandioribus & celeberrimis dari ſolet, conceſſa ſit; in qua biennio eam profeſſus, omnes illius candidatos inſigni affecit admiratione: quo exacto, Societati IESV nomen dedit, in qua Philoſophiam & ſacram Theologiam ſumma cum laude publice profeſſus eſt. Cognita vero ſingulari Toleti ſcientia, Romam à ſuperioribus euocatur. Quo remorante tamen aduentum Hiſpaniarum Regina Regis ſorore cui maxime carus erat, Paulo IV Pontifice profectus publice ibidem ſacras litteras profiteri, Seminaria adminiſtrare, ſtudiis præeſſe, Collegium Germanicum regere, & præ ceteris admirabiliter ſermocinari cœpit. Quibus perſpectis à Pio V. Max. beneficio Ioan. Aldobrandini cui amiciſſimus Toletus erat, ſacris concionibus coram eximio Cardinalium Collegio præficitur. Legato poſtea ad Imp. Maximilianum II. Io. Card. Commendono propter negotia Coſmæ Medici Etruriæ Ducis Toletus propter ſummam in magnis negotiis prudentiam Comes datur. Mortuo porro Pio V. atque illi Gregorio XIII ſuccedente cum felicem Germanæ Polonæque Legationum euentum percepiſſet, Toletum idoneum ratus Pont. qui in Flandriam mitteretur, quo excellentiſſimum & eruditiſſimum in Louanienſi Academia Theolo-

Theologiæ Professorem ad veritatis lumen deduceret. Quo cum duorum mensium spatio peruenisset Toletus, summi ingenii & doctrinæ virum vicit, victique, & quod caput est, conuersi, litteras Romam, portat, quibus se efficacibus Toleti rationibus acquieuisse testatur. Quod facinus adeo gratum Gregorio XIII Toletum reddidit, vt in Italiam redeunti diploma, quo à superiorum obedientia absoluebat, ei concesserit; vnde postea in Apostolico Palatio commoratus, munus concionandi exercuit in aliis multis negotiis eius operam summis Pontificibus adhibentibus, vt Sixtus V. in reformandis sacris Bibliis, in quo vt in omnibus, sic omnibus satisfaciens, assumpto ad Pontificatum Clementem VIII. cui à Confessionibus & à consiliis in maxime arduis & periculosis Christianæ Reipublicæ negotiis fuit. Demum anno Domini 1593. à Clemente VIII. in sacrum Collegium fuit cooptatus Presb. Card. H. S. Mariæ Transpontinæ maxime repugnantibus societatis Iesu Patribus, asserentes Patres omnibus Ecclesiasticis dignitatibus interdici. Egit hinc Toletus de benedicendo, & reconciliando cum S. R. E. Henrico IIII. Galliarum Rege: vnde postea vniuerso terrarum orbi, & summum gaudium, & vtilitas emanauit. Patrocinio adhæc Canonicorum & S. Saluatoris suscepto, vt suā erga pauperes pietatem, ostenderet, multas Virgines festo B. Virginis à Niue propriis sumptibus Anno 1596. in matrimoniū collocari iussit: quo etiam anno fatali morbo coreptus, summo Pontifice inaudita beneuolentia eundem visente, festo exaltationis S. Crucis in Apostolico Palatio Spiritum emisit: hærede facultatum suarum instituto B. Virginis Altari in S. Mariæ Maioris Ecclesia posito, relictaque Societati IESV Bibliotheca: & familia optime remunerata. Vir longiori dignus vita, ad Christianæ Reipublicæ beneficium atque vtilitatem propter religiosissimæ vitæ exemplum, prudentiam, & singularem doctrinam natus: vt multa ipsius opera testantur. Scripsit *Commentaria super S. Ioannis Euangelia*, *in Logicam*, *Physicam*, in libros *de anima de generatione & corruptione*. Super Epistolas *S. Pauli ad Romanos*, & S. Lucam vsque ad XII. caput Conciones item Latinas aliaque nondum in lucem edita. Corpus eiusdem XVIII. Calend. Octobris ad Ecclesiam Societatis portatum, postquam illi parentatum fuisset ad S. Mariam Maiorem delatum est, ibique in pauimento conditum non

longe à superioribus Basilicæ foribus, vbi in pariete à Canonicis nobili sepulcro donatur, in quo sequens Elogium legitur.

D. O. M.

FRANCISCO TOLETO CORDVBENSI S. R. E. PRESB. CARD.
QVI DOCTRINA, PRVDENTIA, SACRA ELOQVENTIA,
MERITIS, SVMMORVM PONTIFICVM GRATIA,
AD EXTREMVM PVRPVRA CLEMENTIS VIII. BENEFICIO CLARVIT.
DEIPARÆ VIRGINI APPRIME DEVOTVS.
CVI VIVENS OMNEM ANIMVM, MORIENS OMNEM HEREDITATEM
CONSECRAVIT.
ET IVGE SACRIFICIVM IN EIVS HONOREM
AMPLO ANNVO CENSV XII. SACERDOTIBVS DISTRIBVENDVM
DECREVIT.
VIXIT ANNOS LXXIII. MENSES XI. DIES X.
OBIIT ANNO M.D.XCVI. DIE XIV. SEPTEMBRIS.
HVIVS BASILICÆ CANONICI ET CAPITVLVM.
VIRO AMPLISSIMO ET OPTIME DE SE MERITO
POSVERE.

LAEVINVS TORRENTIVS ANTVERP. EPISC.
Ad Societatem Sanctissimi nominis Iesu.

O GRATA *cælo sancta Sodalitas,*
Rex Regum IESVS *nomine quam suo*
Illustrat exornatque, toto
Vt celebris memoreris orbe:
Non orbe dico quem veteres aui
Norunt minorem dimidio male
Truncatum, & angustis coactum
Limitibus, nec adhuc retectum

Quod

Quod vstus illic solibus, hic niue
Negaret aptas hospitibus domus
Nec torridam esset ulli
Sic perhibent superare zonam:
Sed orbe toto prorsus & integro
Quem belluoso dum volitant mari
Vtroque porrectum sub axe
Magnanimi reperere Iberi.
Quorum secuti turgida lintea
Pura sed omni mente, cupidine
Pulcro nec argento nec auro
Nec nitidis inhiante gemmis.
Armis vt illi sceptra potentium
Fregere Regum fluminaque & lacus,
Portusque vicinasque gentes
Indomito subiere ferro,
Sic vos inermes, impauidi tamen
Casta inferentes indigenis sacra,
Hac impios cultus & omnem
Barbariem pepulistis arte:
Qui namque vera luce carentibus
Fas esse notum vel potuit nefas
Turpi volutabantur antro
Cimmeriis medii tenebris
Clausis retenta seu caueis feræ
Edenda si qua ad munera publica
Seruantur & damnata fulua
Corpora dilacerent arena,
Quo deprehensos tam misero in statu
Vt mente bruta non minus improba
Committerent, quam sæuus olim
Antiphates, genus aut Cyclopum.
Sanastis: at non cantibus Orphei,
Linique, nec qui mœnia condidit
Thebana: facundique voce
Mercurii fidibusque Phœbi.
Fida sed almæ in sapientiæ
Quæ missa ab alto, vicit vt hactenus

Sic vincet æternoq; tandem
Omnia subiiciet parenti.
Qui vos ministros, quod sibi legerit,
Res gesta clamat, clamat & exitus
Spe maior, adductis opimo
Tam cito tot populis triumpho.
Quo ante necdum nomine cognitos
Portare Christi nunc dociles iugum
Miramur ingenti remixta
Lætitia simul & stupore.
Sed quid volenti non facile est Deo,
Deiq; verbo, virgineo satum
Quod mente pregnatumq; nostri
Credimus ad generis salutem.
Hic ille IESVS, *progenies Patri*
Aequæua, cælo quod fuerat manens.
Humana sed de matre sumpsit
Membra viam reserans Olympo.
Hic ille cuius nomen amabile
Vt vestra complet pectora, sic sacro
Porumpit exundans ab ore
Assidua coliturq; laude;
Nec parua laudi gratia nam piis
Aspirat orsis omnipotens Deus,
Firmatq; quas res cumq; nato
Auspicio geritis secundo.
Fremant superbi, nec teneant minas,
Bellumq; cædesq; & rabiem parent,
Causamq; qua ius dormit æquum
Vi vetitis tueantur armis.
Vos ista prudens simplicitas bene
Morata, sese nec lenis efferens,
Defendet insontes: at ipse
Se rabidus male perdet hostis,
Qui quo [illegible]uentus sæuierit magis
Plus [illegible] damni comperiet videns
Vicisse quos victos putarat,
Et cineri superesse vires.

[redacted]

VII. CLASSIS IVRIS CONSVLTORVM aliquot.

SERIES IVRISCONSVLTORVM.

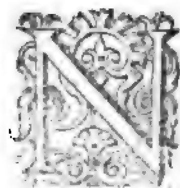

ANtonius Goueanus Lusitanus.
Martinus Azpilcueta Nauarrus.
Didacus. Couarruuias Episc. Segobiensis.
Ant. Couarruuias Didaci frater.
Franciscus Sarmientus.
Ant. Augustinus Tarracon. Archiepisc.
Fortunius Garcias.
Pet. Ruisius Morus.
Bartholomæus Albornotius.
Ludouicus Pegnera.
Ioannes Seyura Daciolos.
Ioannes Royas.
Ioannes Bernardus Diaz.
Ioan. Bernardus Branca.
Ignatius Lopez de Salcedo,
Emanuel Costa.
Arias Pinelus.
Emmanuel Soarez à Ribera.
Ferdinandus de Zoares.
Iacobus Simança.
Franciscus Varyas.
Antonius Deldon.
Antonius Corduba.
Antonius de Burgos.
Alfonsus Aluarez

Pp

ANTONIVS GOVEANVS LVSITANVS
POTISSIMVM EX IPSIVS SCRIPTIS.

NATVS in Lusitania τρηχείῃ, ἀλλ᾽ ἀγαθῇ κουροτρόφῳ. Adolescens in patria, post Lutetiæ sub patruo *Iacobo Goueano* Collegii Barbarani præfecto feliciter litteris operam nauauit: iunxit & Græca ac Philosophiam ex Aristotelis potissimum scriptis, pro quo propugnare orta in iudicio lite cum Petro Ramo, ac disputare publice non recusauit allato in forum exemplari Græco Philosophi. Iuuenis natu grandior tres fere annos in Iuris ciuilis studio operam dedit Æmilio Feretto Auenione profitenti, suæ memoriæ facile principi; quemque parentem alterum appellare lib. 2. de Iuris dictione non dubitat: neque ex eo tempore à Iurisconsultorum libris longus vmquam oculos dimouit. Tolosæ mox tanta in studio assiduitate, tantaque est vsus contentione, vt maiore non posset. Ea ad hæc litterarum præsidia attulerat, quibus vulgo destituti tamquam illotis manibus ad iuris sacra irrumpunt: puta litterarum, historiæ, & Philosophiæ omnis rudes. Florebant ea tempestate in Gallia variis in Gymnasiis Iuris ciuilis lumina, qui & inter eloquentes Iurisconsultissimi, & inter Iurisconsultos eloquentissimi merito haberentur. Vigebant Alciatus, Viglius, Ferettus, Duarenus, Corasius, Contius: & in Belgio Reuardus, Curtius, Balduinus, Gabr. Mudæus ætatisque suæ familiam ducens Iacobus Cuiacius: (à quo etiam mirifice Goueanus prædicabatur) quibus omnibus eadem mens, ius Romanum ab iniustis possessoribus barbaris ac rabulis vindicandi, quibuscum indoctissimis atque infantissimis hominibus, pro Iuris Ciuilis dignitate iustum ac pium bellum scriptis gerebant. *Quo in bello, inquit Goueanus, & acie si nihil potero, vt ta saltem pro victoria faciam, quorum numquam nisi sero damnabor.*

Edidit accurate secundas *de Iurisdictione* cogitationes duobus libris aduersus Eguinarium Baronem, primum ætatis suæ. Biturigibus Iuris Doctorem, qui omnem eam quæstionem difficilem ac reconditam, dissensionibus etiam auctam ad eo obscure ac perplexe

ſtabat, vt ſtudio tenebris rem implicaſſe, ac minime dilu-
e tractaſſe videretur, quo ſaltem obſcuritas vel imperitos in
nirationem raperet, vel doctos & ingenioſos à reprehendendo
erreret. Stylum tamen Antonius hic temperauit, vt vi-
uctoritatem apud ſtudioſos ſummam minime læſiſſe videre-
: cuius præſtanti ingenio excellentique doctrinæ tantum tribue-
vt ei componeret paucos, anteponeret vero neminem, à
o non tam animo diſſidere, quam iudicio diſſentire vide
ellet. Scripſerat adoleſcens in Ciceronis Vatiniamam Interro-
ionem, & in duos priores ad Atticum libros, ac de Legibus, & in
pica eiuſdem ad Trebatium I. C. Iuris idcirco exemplis refer-
ſcripſitque & *Variarum in* Iure Ciuile *Lectionum libros* pe-
uditos, vt & alii æquales Obſeruationum, Animaduerſio-
mque; quibus humanitatis ſtudiis Leges atque adeo ceteras
ſtrari poſſe diſciplinas oſtendunt. Citat alibi notata à ſe
Prætoribus & Proprætoribus, quæ haud ſcio an euulga-
Cadurci ius annos aliquod magno concurſu docuit, &
lentiæ Delphinatus anno à CHRISTO nato M. D. LV. ad
de vulgari & pupillari ſubſtitutione dictabat. Toloſæ VI.
ea anno Andreæ natura atque animo fratri, beneficiis
o parenti librum, *de iure accreſcendi* inſcripſit. Gratianopoli *ad Le-
Falcidiam*, quæ perdifficilis eſt, dictabat, anno M. D. LXVI.
iarto poſt anno, vxorem ibi domum duxit, ex eaque liberos
tulit, Petrum & Manfredum, quorum illum Petrus Bertrandus
durcorum Epiſcopus in baptiſmatis fonte ſuſceperat. Taurinis
obrogum deceſſiſſe fertur libellorum ſupplicum Magiſter apud
baudiæ Regulum, & Conſiliarius annos natus vix ſexaginta. Scri-
eius alibi ſingulatim recenſeo. Tomo III. & IV.

MARTINVS AZPILCVETA
DOCTOR NAVARRVS.

AB hoc vniuerſa Eccleſia Catholica eum fructum accepit, vt ab
illo auctore edito perutili *Conſitentiũ Enchiridio*, omnes qui con-
ſiones excipiunt ſuo ſe munere fungi poſſe fateãtur: & qui ante il-
iatũ in eo munere verſabantur, ſummis difficultatibus & tenebris

immersos. Taceo alia sexcenta monumenta explanandæ veritati apta. Omitto infinitum prope librorum in lucem nunc editorum numerum. Is vsque ad quinctum ante vltimum diem ita advigilasse commentando dictandoque visus est, vt vix ei tempus suppeteret, vix librarii manus subseruiret, vix dies & hora tam multa parandi satisfaceret.

Primum Tolosæ, deinde Salmanticæ, demum Conimbricæ in spatiis litterariis ita perstitit docendo, vt rude donatus publica auditorum prærogatiua, emeritis tamdiu stipendiis eodem præmio afficiendus iudicaretur, quo ad profitendum fuerat vltimo loco à Seren. Rege Ioanne III. in Lusitaniam inuitatus. Tanta eiusdem fuit doctrinæ vis & auctotitas, non vulgi opinione colllecta, sed publico totius Reipublicæ Christianæ testimonio comprobata, vt eius sententia certa quædam lex, & quasi oraculum sit habita. Vixit annos centum, quinque demptis. Perstabat semper in precationum assidua vigilia, neque vnquam ab excubiis discedebat quia memoria tenebat Imperatoris summi Dei dictum: *Vigilate & orate, & estote parati, quia nescitis diem neque horam qua Dominus venturus sit.* Abstinentiæ adeo studuit, vt statis diebus ieiunium ab ecclesia indictum nunquam neglexerit, ad extremum vsque spiritum. Eaque in victu potuque moderatio, in libidinibus abstinentia fuit, vt hac parsimonia (qua pauperibusq; supererant, liberaliter erogabat) vitam diutissime produxerit, vixeritque incolumi valetudine in tantis studiorum vigiliarumque laboribus, quibus frangi debilitarique vires mirifice solent. In egenos & stipem colligentes summa beneficentia. Nam Salmanticæ maiorem bonorum partem erogauit. Conimbricæ, domus eius pauperum erat receptaculum. Qui dies de superiori loco Decreta Pontificum interpretantem Nauarrum videbat, eundem sæpe in Xenodochiis ægris & pauperibus linteo præcinctum, lecto & mensis ministrantem intuebatur. Et in vrbe orbis regina sibi subtrahere solitus, quæ inopia laborantibus suppeditaret, & afflictos subleuabat, re & consilio iuuabat libenter. Sanctum illum Paulinum imitatus, quem adeo benignum fuisse in pauperes memoriæ proditum est, vt cum bonis se omnibus abdicasset, egentibusque distribuisset, ipsum se in seruitutem addiderit, vt viduæ egentis filium ex Africana seruitute redimeret. Quo die, Diui, vt puto, tutelaris precibus adiutus, ex

hac

hac vita migrauit hic Martinus, XXII. Iunii CIↃ. IↃ. LXXXVI. huius quoque patronus Martinus Turonensium Episcopus Paulinum amauit.

Iudicium illius quanti Romæ fecerint, indicio est, quod cum ante XVII. eos annos Romam venit, tres summi Pontifices Pius V. Gregorius XIII. & Xystus V. illius sapientiæ grauiora pænitentium negotia crediderint: qui summa integritate ancipites sensus, dilucide, aperte, vereque enucleabat. De iure respondebat, non quæstu aut emolumento adductus, sed de republica benemerendi & iuuandi omnes studio. Quo etiam scripta sua retulit, vt cum omni posteritate loqueretur, qui vnus eidem interfuisse, & famam (quæ fere non nisi à funere aliis contingere solet) consecutus esse videatur. Eo studio erga sacram Eucharistiam inflammatus, vt homo nonaginta amplius annos natus quotidie ritu cæremoniisque, pie ab Ecclesia Catholica institutis, sacris operaretur. Cum in vltimis versans animam ageret, adessentque qui ad mortem fortiter obeundam animarent, cum ad illum cruciatus Christi locum ventum esset: *Ego palam locutus sum mundo, & in occulto locutus sum nihil*, eadem moriente iam voce recitans, tanquam & ipse in hac re Christi secutus vestigia esset, spiritum Christo reddidit.]

Hæc ex laudatione habita in funere à Thoma Gorræo Lusitano. Vitam eius fusius Romæ scripsit Simon Magnus Eburo, eius contubernalis, & post diserte Iulius Roscius Hortinus. Ore erat non pulcro, naso aquilino, statura procera, macie vigiliis lucubrationibusq; contracta. Auditorem habuit de multis illustrem Didacum Couarruuiam, post Salmanticæ Iuris professorem. denique Hispaniæ Præsidem ac Præsulem Segobiensem. Eodē anno homines doctissimi vita abierunt. M. Antonius Muretus Romæ. Pet. Victorius Florentiæ. Tarracone Ant. Augustinus Archiepiscopus. Festo Petronillæ die Vtriusq; Iurisconsulti Pontificii summi, Martinus & Antonius; ille practicus; hic Theoreticus. Huius Martini corpus delatum est humeris Religiosorum, ac sepultum in æde Diui Antonii de Padua nuncupati, in campo Martio nationis Lusitanæ, vbi hoc eius monumentum sub effigie legitur.

MARTINUS AB AZPILCUETA NAVARRUS.
H. S. E.
DIVINI HUMANIQ. IURIS CONSULTISS.
QUI SALMANTICÆ PRIMUM DEINDE CONIMBRICÆ.
FAVENTIBUS PORTUGALLIÆ REGIBUS IUS PONT. DOCUIT.
ROMAM PROFECTUS PIO V. GREG. XIII. SIXTO V. PP. MM. CARUS.
OMNIB. NATIONIBUS GRATUS, HUIC XENODOCHIO BENEFICUS.
OBIIT XI. KAL. IUL. CIƆ.IƆ. XXCVI. ÆTATIS ANNO XCIV. M. VI. D. VIII.
MULTIS DOCTRINÆ SUÆ PERVULGATIS MONUMENTIS.
MARTINUS ZURIA AVUNCULO. B. M. POS.

IN MARTINI NAVARRI VIRI DOCTISS.
tumulum Iulius Roscius.

Marmore sub gelido NAVARRI *arentia membra*
Stant clausa in cineres non abitura leues.
Ast animus puris purus sese intulit astris
Claraque perpetuo fama superstes erit.
Ille quidem dignus, cuius non stamina Clotho
Solueret, est vitæ quo duce aperta via:
Vt tamen in terris æquauit Nestoris annos,
Sic cælo indigeti stat sine fine quies.

DIDACUS COVARRUVIAS A LEYVA.

SIngulare Hispaniæ ornamentum Didacus exstitit, cum ob singulare iudiciũ, tum Iuris vtriusq;, quod scriptis ad posteritatis memoriã sempiternam, mirifice illustrauit, tractatione. Natus is anno eius seculi duodecimo Toleti Carpetanorum S. Iacobi festo, vnde illi nomen (*Didacus* enim idem qui *Iacobus*) quo etiã anno Pampelona victa Castellæ regno Nauarræ accessit: parentibus quidem Hispanis, auo vero materno Belga Toletanæ Ecclesiæ architecto. Hinc & vtrique nepoti ingens eruditarum linguarum Græcę ac Latinę studium ad rerum cognitionem insitum pęne atq; innatum. Patruus Salmanticæ sacerdos satis re lauta Didacum & Antonium,

iactis

iam feliciter primis Latinę linguæ rudimentis, vna domi aluit.
in S. Saluatoris Collegii Ouetensis, vbi natalium integritas
tur collegæ, eos breui in Iurisprudentia progressus fecerunt, vt
libus longe antecellerent, post etiam de superiori loco Ius pu-
ordine interpretarentur, magna auditorum corona atque ap-
u. Tametsi vero in Doctoris laurea iniquis Iudicum suffragiis
eus pressus esset vicit tamen, ac transcendit; editis mox ingenii
am..tis exspectationem iudiciumq; perturbato animo datum.
..nxit enim veluti Sol oculorum aciem, æmulosq; atq; aduer-
., qui in eum ora vultusq; admirabundi conuerterant: & præ-
doctrina, viros morumq; facilitate omnes sibi adiunxit. In his
nādo Græcarum litterarum Doctore est vsus, qui eum in Pli-
stigationibus non semel prædicat. Missus hinc a Rege Cathe-
n Synodū Tridenti coactam, hoc est in publicum piorum do-
norumque theatrum vna cum fratre, Ant. itē Augustino, Mar-
Ayala, Aria Montano, cæterisq;. Domū vbi reuertit Episcopus
ericii oppidi est renunciatus: dein Segobiensis Præsul, & Con-
sis designatus. Neq; hic Principis in ornando excellentis do-
æ viro studium substitit: quin & Senatus Regii Præsidem ex
ressore creauit. Quo munere integre annos aliquot Reip. con-
endæ sic est vsus, vt continenter atque incorrupte ius dicendo
m sibi nobilitatis Hispanicæ obstrinxerit, temporis vsq; eo par-
ætera minime auarus, vt semihoræ spatium, quo Senatores vna
egem ingressuri exspectare solent, elabi sine fructu non sineret:
atus, credo, C. Plinii Maioris exemplo, qui temporis, quod, stu-
on daretur, iacturam longe maximam existimaret. Sic interea
collegis inambulantibus paucis mensibus Platonem, ac Rho-
i Antiquas lectiones, quasi aliud agens, euoluit. Et vero *variarū*
tionum libri quantū hic posset, satis ostendunt: de *re* scripsit *nu-*
ia acute: hinc à maleuolis iactatum nouisse illum Budæum de
prętere a nihil: quos facile reliqua tanti viri monumenta foras
refellunt. Sunt autem in manibus hęc *super 4. Decretal. Super 6.*
a. & *regulis iuris* Super *Clementinis.* de *homicidio* c L. si furiosus.
rū ex iure Pontificio regio & Cæsaris resolutionum lib. 3. Præ-
quæstiones: eiusdem collatio veterum numismatum cum
aæ modo expenduntur publica & regia auctoritate percussa.
sa passim Salmāticæ, Venetiis, Lugduni & in Germania. Obiit
riti prę́ses die XXVII. Septemb. an. M.D.LXXVII. ætatis an. LXVI.

ANTONIVS COVARRVVIAS.

ANT. COVARRVVIAS à Leyua Toletanus, Didaci Præsulis frater, Iureconsultus egregius: qui & ipse Salmāticæ ius ciuile publice professus est ingenti auditorum applausu, ac fructu. Horis autē subseciuis quantū alii tribuerūt somno, otio, illiteratisq; fabulis, tantum Græcis litteris sine doctore perdiscendis impendit: eosque fecit breui progressus, vt Græcarum litterarum doctiorem in Hispania viderim neminem. Græcos enim Scriptores senex assidue tractabat, legebatq; diligenter. Moliebatur in Aristotelis Politicorū libros octo Commētarium, & quidem post Sepuluedam, Victorium, ac Perionium, quem ab hæredibus asseruari arbitror: & vtinā lucem aspiciat. In Tridentinam Synodum à Rege Catholico vnà cum fratre Didaco missus est: eundemque in Variarum Resolutionum libris concinnandis, humanitatis etiam notis insignib. vehementer adiuuit. Post intimi consilii Regii Senator, vnus ob excellentē memoriam cum doctrina coniunctam atque eloquendi venustatem instar omniū Regi fuit: ediditq; de iure Lusitanici Regni scriptū ad Philippū Regē Catholicum. Post auriū morbo tētatus (surdaster enim fuit) huic muneri nō amplius idoneus, collegio Canonicorū Toleti adlectus, Scholarchæ, vt vocant, & Academiæ præfecti est munere perfunctus: vixitq; assidue in studiis firma valetudine, & ingenti corporis forma, annum agens ætatis octauū & septuagesimū. Abiit autē è vita, stranguria oppressus, & nausea ad XII. Cal. Ianuarias, anni exeuntis secundi & sexcentesimi supra millesimum.

Scripta tibi, ANTONII *dias si luminis oras,*
Aspicerent, tenuis laus foret ista nimis.

FRANCISCVS SARMIENTVS.

APostolici palatii auditor, post etiam in patrio solo Iaensis Episcopus (qui Toletano in Carpetanis paret Archiepiscopo) edidit Romæ *de Redditib. ecclesiasticis*, in quo differitur vtrum Clerici ea, quæ sibi supersunt ex redditibus ecclesiasticis in pauperes & alios pios vsus erogare teneantur, ex lege iustitiæ, vel solum ex lege misericordiæ: & quando has leges & earum alteram transgrediantur. In quod opus, ab illo vehementer diffidens, Apologiam scripsit Martin9 Aspilcueta Nauarrus, suppresso tamē Sarmienti nomine. Quin & *selectarū interpretationū* libros tres in Hispania euulgauit Sarmientus.

ANT.

ANT. AVGVSTINI VITA.

Ex oratione funebri And. Schotti Antuerp.

NAtus domo nobili AVGVSTINORVM & excellentibus viris in gerenda Rep. claris, Cæsaraugustæ, Celtiberorum vrbe celebri, & copiosa; nunc etiam studiis ingeniisque affluente. Patre adhæc Ant. Augustino, Procancellario Aragoniæ, finitimorumque regnorum. Quæ dignitas hodie apud Reges secundas tenet: Augustorum quoque Romanorum temporibus, vt ex Annalium memoria, & Carim Imp. vita obseruare memini, plena in administrandis rebus publicis, & honoris & auctoritatis *Cancellarii* potestas perpetuo fuit. Vixdum ex ephebis filius excesserat, tinctus iis artibus, quibus prima ætas ad humanitatem informari solet, natu licet minimus, tamen ob singularem indolem, maxima in spe deliciisque parenti, Complutum, quæ in Carpetanis princeps Academia est, ad vberiorem ingenii cultum missus est: vbi celeriter antecellere æqualibus ingenii gloria contigit. Verum assiduis bellorum tempestatibus iacebant adhuc humanitatis studia: Ciceronis nomen vix in scholis tum audiebatur; nondum satis culta benedicendi facultas: Græcæ litteræ mutæ, doctoribus carebant: sine quibus tamen disciplinis, in Iure ciuili enucleando excellere potest nemo, & reliquę scientiæ grauiores quasi concrescunt. Sensa enim mentis commode eloqui non posse, nec ad posteros transmittere, nisi rustice & inquinate, hominis est, vel M. Tullio iudice, intemperanter abutentis & otio & litteris. Studia vero hæc in Italia, disciplinarum parente, iam tum colebantur vehementius, quam in Hispanicis Academiis: siue id soli cœliue genio, siue hominũ indoli & industriæ, siue otio, deniq; & tranquillitati Reip. acceptum est referendũ. Salmanticam hinc à parente missus, prima ibi Iurisprudentiæ fundamenta iecit gnauiter. Verũ vt exoticę merces & peregrinæ domesticis fere gratiores; & plantæ alio cœlo cultæ atque insitæ, suauiores sæpe vberioresque exsistunt, miles denique is optimus, qui patria procul stipendia fecit: idem in præstãtibus ingeniis vsu venire accepimus. Alieno enim cœlo studiorum labor, & industria fit maior; exacuitur

Anno Christi CIↃ.IↃ. XVII.

Vopiscus in Carini vita.

Tusc. 1.

enim, & quasi vsu exterorum splendescit ingenium, prudentiaq; paratur. Magna itaque Italicorum ingeniorum subtilitate, doctrina & eloquentia, honesta quadã laudis contẽtione, quæ stimulos optimis ingeniis addere solet, excitatus, cũ de posteritate serio cogitaret, cui se vixisse testatum aliquando facere vellet, Bononiam, eruditissimis hominibus, liberalissimisque studiis, Iuris præsertim Ciuilis affluentem, cogitabat. Quo in oppido Collegiũ, ingẽtibus olim sumptibus,

An. CIↃ.CCC. LXV. Io. Genesius Sepulueda in hist. Bononiensis Collegii.

amplissi. fortissimumq; virum Ægidium Albornotiũ Cardin. in Hispanicæ gẽtis gratiam, sua pecunia exædificandũ curasse inaudierat: quo erudiendi gratia ex omnibus fere Hispaniæ vrbibus præstãtissima ingenia quotannis vocarentur alerenturq; liberaliter. Magnam hic studiorum segetem, ex æmulatione, vt fieri amat, ingeniorum mutua colligi; assiduas hic disserendi exercitationes, scholasque haberi, acceperat; ex quo ludo tanquam ex equo Troiano, meri heroes, qui de Iure consultoribus responderent, prodiissent: quorum è numero non-nemo Hispaniç clauum nostra memoria summo cum imperio tenuisset. Bononiam itaq; parentum permissu excelsi animi & laboriosi iuuenis tandem peruenit, anno altero Pauli tertii

An. CIↃ. IↃ. XXXV.

Pont. Max. Ea in vrbe, paucis ante annis, Carolus Cæsar Imp. à Cle-

An. CIↃ. IↃ. XXX.

mente VII. P. M. frequenti hominum concursu, & quasi orbis terræ panegyri diademate coronatus, inunctusque fuerat, more maiorum Augustus. Quæ res vrbẽ cetera claram per se, & nobilem vt Pontificiæ ditionis, reddiderat illustriorem. Hic in collegium vltro inuitatus Augustinus licet suis se sumtibus commode alere posset commigrauit. Opibus tamen patriis valere iussis, ne his fisus negligentius, vt fit, in studiis versaretur: sic pontes à tergo militibus abrumpere solitos, duces, ne qua fugæ spes relinquatur timidis, adolescens legerat. Nactus hic eos est doctores, qui ceteris omnibus ingenii gloria antecellerent. Paullo enim Parisio, Iuris Pontificii celebri interpreti, assidue operam dedit: qui ob singularem pietati coniunctam eruditionem, mox in patrum purpuratorum Senatum lectus est: cui And. Alciatus Insuber, vt in bello defessis integri recentesque submitti ab Jmperatore solent, suffectus, de superiori loco dicendi personã sustinuit, accitus insigni honorario; princeps cũ esset eius ætatis Antecessorum propterea quod eloquẽtiam, Græcarumq; litterarum quæ perpaucorum hominum semper fuerunt, peritiam, ad ius illustrandum attulisset; ingenioque cum

inten-

endiſſet,& Poetica,vt Iani Parrhaſii diſcipulum poſſis agnoſcere rimum valeret. Biturigas enim (quod nuper Gymnaſium Iac. iacio Toloſate,Iuriſconſultorum Coryphæo florebat)Ticinum n & Bononiam Academias docendo Alciatus mirifice ea temtate vt & ius ipſum ſcriptis editis illuſtrauit eductis, vel vt ves dicam, genitis ſummis aliquot Iuris ſacerdotibus: in quibus guſtinus noſter familiam ducebat: quod in iis ipſis Iuris enuandi veſtigiis pedem ponere cogitaret. Viglius item Zuicheis Friſius, princeps erat: qui Galliæ Belgicæ Præſes, negotiorum le à ſcribendo, vt feliciter cœperat abreptus eſt. His igitur audiibus, vt imperator ſpoliis opimis, merito gloriabatur Alciatus. tonius vero feriis, quibus proferri res ſolent, ceſſaturque æſtiuis nſibus,ardente canicula, Patauium,celebritate commotus, diſidi gratia,dum ſe æſtus ſolis frangeret,ſeceſſit,menſesque octo iæſit cum doctoris auctoritate, tum loci amœnitate captus. Maium enim Socinum, minorem diligenter audiuit. Quæ quidem inorum familia, tres continenter inſignes Iuriſconſultos edidit; rianum maiorem & Bartholomæum libris editis claros: quales vix ſingulos ſingulæ ætates ferre ſolent. Sic olim & Muciorum is, quæ tot vna prudentes Iuris emiſiſſet, quot ſatis multis ciuibus eſſe poſſent,in cœlum laudibus ferri ſolet. Idem & Auguorum gentis decus fuiſſe, vt plures ea Iuriſconſultos, patrem im, proauum dederit, Annalium Celtiberiæ memoriam luens, comperi. Hic & ſubſeciuis horis,quas alii tribuunt aleæ, mpeſtiuis conuiuiis, aut ſomno, litteras amoeniores libenter exit,& Lazarum Bonamicum, diſertum hominem, Græcos et doctores, Fazellum,& Romulum Amaſæum audiuit. M. enim cium Catonem admodum ſenem, Græce diſcere non erubuiſſe eperat. Et vero ſine his artibus eruditiſque linguis, hiſtoriarum, iquitatiſque memoria perfectum I.C. tum euadere poſſe nemin, & ſæpe ipſe diſſeruit,& ſcripto edito, vt poſteritas poſſet exlire teſtatum reliquit. Decurſo iam ſtudiorum curriculo felici Florentiam,Etruriæ metropolim ſe cōtulit,cum Ioanne Metello uano homine eruditiſſ. Qui cum ex ſtudiorum vt fit ſimilitue, vetus neceſſitudo interceſſerat; Pandectarum juris ciuiolumen immenſum,Iuſtiniani Imperatoris juſſu, à Triboniano lectum, eiuſque temporibus, vt creditur, priſcis admodum litte- *Emendat. Iuris lib. 1. cap. 1. & 2.*

Anno CIↃ C. XXXVI *Car. Sigonius lib. XI. de regno Italiæ. Angel. Polic. lib. X. Epist. 4. & Miscell. cap. 41. Viglius Zuichenius Præf. Theophili, & Ant. August. lib. 1. Emendat. Iuris.*

ris exaratum (qui thesaurus olim PISIS allatus est, quantiuis pretii, religioseque à Ducibus asseruatus, tanquam Apollinis oraculum consulitur) cum Norica & nupera Gregorii Haloãdri editione summa fide diligentiaque comparauit. Hic Lælio Taurello egregio & diserto eius ætatis I.C. Florentiæ vsus est familiarissime, doctissimo item candidissimoq;, & de litteris bene merito Petro Victorio. Hinc doctoris sui Alciati vestigiis insistens, quod incredibile, & ipse iuuandæ foris priuatimque Reip. & Philologiæ cupiditate flagraret, discrepantes lectiones, & emendationes, earumque rationes illas quidem ex Membranis antiquis; has à se excogitatas, in eum libellum coniecit, quem hinc *Emendationum Iuris* titulo inscripsit: moxque non tam popularis auræ captandæ, quam bene merendi studio excidere adolescenti sibi, annos vix nato quinque & viginti, passus

CIↃ.IↃ. XLIII.

est. Quo libello, si molem spectes, in speciem, exiguo, sin rerum vtilitatem, ponderumque momenta æstimes, sinuosis aliorum voluminibus, anteponendo, (magnum enim librum magnum malum Cal-

Athenæus. Plinius in Præf.

limachus Criticus appellabat: Domitius vero Piso libros thesauros esse debere iudicabat) Italiam, qua patet, nominis fama conturbauit, nomenque cum omni posteritate adæquauit. Adhæc plurimos exteros homines suo iuuandæ Iurisprudentiæ exemplo incitauit, vt iisdem ingressi vestigiis Italli, Galli, & Belgæ homines doctissimi, politiorem illam (qua hodie sæculi aurei felicitate, depulsa omni barbaria fruimur) Iuris ciuilis tractationem amplecterentur. Hoc amplius effectum est, vt nostra etiam memoria, Galli & Belgæ Iuris antiqui studiosissimi, quos honoris causa libenter nomino) Balduini, Reuardi, Curtii, Duareni, Contii, Connani, Goueani, Hotomanni, Russardi, Cuiacii, ceteri scriptis ad immortalitatem comparatis, ius vetus, adhibita Philologia, mirifice illustrarint. Hac tãta celebritate famæ absentibus etiam, qui aliquid de ingeniis studiisque iudicare aut possent aut vellent, notus Augustinus Romam venit. Quam vr-

Martialis, & Frõtinus 2. De aquæ ductibus vrbis Romæ.

bium dominam, terrarumque deam esse, vrbem etiam æternam indigitari didicerat, Paulo, tertio decimum iam annũ Ecclesiæ Chri-

CIↃ.IↃ. XLIV.

stianæ clauum tenente, moxque singulari hominis doctrina explorata, duodecim viris Stlitium iudicandarum, hoc est, sacri palatii iudicibus adscriptus, omniumque suffragiis dilectus Lud. Gometio I.C. Hispano & Episcopo successit. Pontifici & Ecclesiæ fidelem operam nauauit, ea integritate, atque innocentia, vt difficile sit dictũ, absti-

abstinentiane maiore vixerit, an in Iure dicũdo seueritate grauiore sit vsus. Iulius III. Põt Max. sextum post annum suffectus, adeo Antonium dilexit, vt & intimis conciliis adhibuerit, legatumque summa cum auctoritate, in Britanniam insulam opibus florentissimam miserit, cum Rex vere Catholicus Philippus II: Mariam reginam, Catholicorum Regum Ferdinandi & Isabellæ neptem, duxit vxorem: Reginaldi Poli Cardin. præstantissimi auspiciis: & insulanis pacem Ecclesiæ, tranquillitatemque, exoriens veluti Sol, attulit. Sed rerum inconstantiam, miramque vicissitudinem, vt nihil est in rebus humanis proprium, nihil perpetuo bonum: nec enim diu gaudere paceque frui datum. Immatura enim Reginæ, feminæ lectissimæ mors, ætatis octauo & tricesimo (nata enim vno ante Augustinum anno) Ecclesiæ, Reique publicæ Romanę, ex insperata lætitia, summum attulit mœrorem. Sed & alterum tristitiæ argumentum oblatum. Hac enim tempestate, flagrante bello Gallia, Carolus mundi vanitatum pertæsus, & regnorum mole fessus, tot victoriis de Gallo & Turca, rebusque gestis, omnibus, qui ante illum fuerũt, Augustis comparandus, imperio sua sponte abdicauit; fasces deposuit, filioq; tradidit, & apud Carpetanos in solitudinem, vt quod reliquum esset vitæ curriculum, totum rerum diuinarum contemplationi precibusque ad Deum Opt. M. fusis impenderet, sese abdidit; raro ac pęne inaudito, ætatum omnium exemplo post Lotharium Imp. Caroli Magni nepotem: Reuertit ex Anglia Romam Augustinus, Paulumq; eius nominis quartum, Apostolicę nauis gubernaculo admotum comperit, vrbemque armis militaribus Hispanorum cinctam, metuque nuperæ direptionis consternatam. Tandem armis positis, redditur Ecclesiæ otium atque tranquillitas. Post ab ipso Allifanus Episcopus creatus, missusque Pontificia auctoritate ad Ferdinandum Cæsarem in Germaniam: qua honorifice obita legatione, gregem sibi creditum adiit, eumque omni humanitaris genere & liberalitatis est prosecutus. Hinc non diu, vt motoriam egisse fabulam suis ingratiis, Siciliam insulam, opibus florentem, & frugibus, vt horreum Italiæ, atque Hispaniæ appellandum videatur, Philippi Regis Catholici auctoritate atque auspiciis lustrare iussus, integre id munus obiuit, vt & Regi gratum officium præstiterit, & Insulanis ius sancte administrarit. Reuersus iterum in Hispaniam est, vt optimo Regi, cui debebatur, rei gestæ ratio redderetur. *Ea est enim*

CIↃ.IↃ.L.

CIↃ.IↃ.LIV.

CIↃ.IↃ.LVI.

CIↃ.IↃ.LV.

Circa annũ Christi CIↃ.CCC.L.

An. CIↃ.IↃ.LV.

An. CIↃ.IↃ.XXVII. a. d. VII. Id. *May.*

Tacit. lib. I. Annal. *imperandi optima conditio*, inquit Tacitus, *vt non aliter ratio constet, quam si vni reddatur*. Mox Ilerdensium Episcopatus à Pio quarto nec-opinanti traditur & repugnanti: sed victus precibus cessit: nam & Petrus Augustinus, natu maior frater, eo ipso tempore Oscam (non procul inde sitam antiquissimam Hispaniæ Academiam, quo Plutarchus in Sertorio iam inde à Q. Sertorii temporibus, Hispanica iuuentus erudiendi gratia mitti solet) Episcopus tenebat. Inde Tridentum vterque profectus est, quo indicta Synodo, Oecumenica: tanquam ad panegyrim, ex omnibus orbis partibus doctissimorum simul ac pientissimorum hominum, sarciendæ Ecclesiæ Catholicæ concordiæ conuentus fiebant. Augustinus itaque, vt erat, Ecclesiasticarum rerum vsu peritissimus, sacerdotum illis temporibus mores paululum à maiorum grauitate degenerantes, solutamq; disciplinam ad pristinum decus continentiamq; reuocandã censuit: ratus quod res est. hinc tanquam à capite, corporis medicinã vt mẽbra conualescant, inchoandam. Iona I. D. *Propter nos*, inquit cum Iona Propheta, *hæc tempestas in Gallia Germaniaque exorta est. A domo itaque Dei auspicandum. Occurrite Patres labenti Reip.* Præclare Augustinus: & perhonesta oratio. Meminerat enim Liuius lib. LI. & LVII. Numantiam, Carthaginemque superari, euertique à Scipione Africano minore, non ante potuisse, quam correcta militum, qui tam luxu, otio, deliciisque pridem eneruati languebant, disciplina. Legibus itaque de Ordinum disciplina sanciendis adfuit, iuuitque in partem. Anno post tertio, rursum in Hispaniam nauigauit, & Ilerdæ Ecclesiam rexit, optimis & legibus & institutis: Ecclesiasticos ritus, precesque, quibus sacerdotes adsuefierent composuit: & *Collectionem Canonum antiquam Anselmi Lucensis*, quarti Iuris Pontificii compilatoris, edidit. Annos ipsos sedecim ei sacerdotio summa CIↃ IↃ. LXXVI. pietate, ac religione præfuit. Post, longo satis interuallo, à Gregorio tertio decimo, Pontifice vere Maximo, & bonorum omnium parente optimo, Tarraconensis Archiepiscopus renunciatus, hanc Ecclesiam ad extremum vsque spiritum Præsul quartus & tricesimus, sancte innocenterque, administrauit: vixitque iucunde in hac vrbe propter Antiquitatis R. impressa vestigia, theatrum, circum, titulos, nũnos, & inscriptiones; quibus referta vrbs est, vt & mœnia omnia Romane loqui videantur. Romanorum enim hic portus nobilis, hęc statio, huc cursus, fuit: eratq; citerioris olim Hispanię caput Tarraco, quæ pars vlteriorem, Bæticam nimirũ & Lusitaniam, magnitudine longe superabat. Hæc illa Tarraco est, iam inde à vete-

rum

rum Scipionũ temporibus clara vrbs, cum populus Romanus cum Carthaginensibus de imperio totius Hispaniæ vtraque contẽderet: vt de Græcis Polybius, prudentissimus scriptor; de Latinis Liuius, memoriæ prodiderunt. (item Plinius maior, Scipionum opus appellare non dubitat.) Sed institutum vrgeamus, quando ad extremum vsque vitæ actum, fabulæque catastrophen, tristem illam quidem, sed in qua sunt omnia, peruenimus. Obiit enim Augustinus, naturæq; concessit, sibi quidem suo tempore (dici enim non potest, quam corporis his cõpagibus cum Paulo solui optaret) Reip. vero, Ecclesiæq; Dei laboranti, nobisq;, nimis ꝑpropere. Ætatis quidem septuagesimo abiit è vita. Cũ autem domicilium Romæ Antonius haberet, Pontificiarum causarum iudex æquissimus, & quasi rerũ ac fortunarũ suarum sedem ibi, si arbitratu suo perpetuo viuere licuisset, collocasset; horis subsciuis, quibus à negotiis publicis, laxamẽti aliquid dabatur, ad corporis animiq; relaxationẽ, cum eruditissimis hominibus, qui domum eius assidue discendi gratia frequẽtabant, Octauio Panagatho, Gabriele Faerno, Basilio Zancho, Onuphrio Panuinio, Pyrrho, Ligorio, Paulo Manutio, Aldi F. Carolo Sigonio, Latino Latinio, Fuluio Vrsino, Metello item Sequano, qui XI ipsos annos in illius contubernio iucundissime vixit: ceterisq; domi suæ, quæ illis oraculum verius Delphico esse videbatur, de vrbis Romæ antiquitatibus, inscriptionibus, numismatis, rerũ gestarũ memoria, & Scriptoribus antiquis Græcis atq; Latinis, omniq; adeo Philologia & interioribus litteris, libenter disserebat, & instar apis vndique decerpebat, quibus Spartam, quod aiunt, illustraret suã. Hoc otium M. Varronem, & Festum Pompeium illustrauit, aliisque vt legi & intelligi possint, & calamistris inurerent ii, qui maiori & otio abundabant & subsidio, in manus tradidit: nullum denique acroama iucundius, quam huiusmodi litteratissimorũ virorum in exedra consessum atque coronam; nullum Senatum præstantiorem sibi videri dicebat. Merito itaq; à nostri sæculi prudẽtibus Augustinus, vt apud M. Tulliũ, Q. Mucius Scæuola, Iurisperitorum eloquentissimus, & eloquentium Iuris peritissimus, publicis in scholis (fremant licet omnes æmuli & indocti homines) honoris gratia nominatur. Magna vero & pæne incredibilis in eo ad extremum vsq; spiritum memoria, (quæ est Iurisconsultorum propria,) semper viguit, aucta assiduis lucubrationibus, discendique cupiditate: qua vna re veterum videatur concessisse nemini: vt quantum ætate mala vires magis

Polybius. lib. I.

Liuius lib. XXVIII.

Plinius lib. III cap. III.

An. c. I. 13. LXXXVI.

Philipp. I. c.

minuebantur, eo animus in dies, magis magisque crescebat doctrina: & hebetata oculorum acie, animus verum cernebat acutius. Vt autem adolescens Ius ciuile egregie & illustrauit Augustinus, & aliis viam, quam insisterent, monstrauit, muniuitque; sic matura iam aetate atque iudicio, Ius quoque Pontificium eadem animi alacritate, vt sacerdotem, Episcopum, atque adeo Christianum Iurisconsultum decebat, accurate sibi recensendum emēdandumque putauit. Ad hæc, ex quo Tridentino Concilio domum reuertit, Cōcilia Oecumenica quattuor, quæ B. Gregorius Pont. Max. quattuor Euangeliis subiungere & æquare non dubitauit, collectis in Italia ex omnibus Bibliothecis exemplaribus Græcis, Græce edere cogitabat. Quod ea Canonum collectio, eo magis indigere hac lucubratione videretur, quo infeliciori nata erat sæculo, excompilationibus Burchardi Wormaciensis, Iuonis Carnotēsis, Deus-dedit Cardin. Anselmi Lucensis & Gratiani monachi: qui & ipsi, ex sanctorm Patrum Ecclesiæ Catholicæ scriptis, hinc inde sententias in classes redigere, & ad capita reuocare conati sunt: quemadmodum ante ex infinitis prope veterum prudentum responsis, Tribonianus I.C. Iustiniani Imp. iussu, Pandectarum volumen collegerat, exstinctis veterum, vnde tabulas illas naufragii desumserat, libris. Sed cum vtrique à librariis temporumque iniuria male accepti sint, melior tamen Gratiani conditio fuit, quod eius fontes integri exstent, Pandectarum vero maximam partem perierint, exceptis nuper in Gallia repertis, Cai, & Vlpiani Institutionibus fragmentisq; legū. Iuliani item Antecessoris Cōstitutiones, & Theodosianus codex, in partem iuuant: iuuant & Græci, qui Romanorum leges Græce exscripserunt, Theophilus, Harmenopulus, & βασιλικά quæ vocantur. Sacro vero Iuri illustrando, post duos Antonios Gallos, Democharem, & Contium, qui in Gratiani collectaneis elaborarunt, Ilerdæ *Collectiones antiquas* integras Anselmi Lucensis, vt dixi, foras dedit, opus rarum & vtile. Quadraginta adhæc dialogis *de Gratiani emendatione* disseruit. Ea vero tempestate commodum, optimus Pōtifex Gregorius tertius-decimus, qui & ipse iuuenis Bononiæ suæ, Iuris Antecessor fuerat; supplicibus præterea libellis rogatu Michaelis Thomasii, (qui nuper Ilerdensis Episcopus, magno sui relicto desiderio, vita decessit) de sacrorum Canonum Gratiani collectione ad fontes exigenda restituendaque negotiū, & doctis hominibus Romæ, in his Petro Ciacconio, homini, vt doctissimo, sic ad antiquos Scriptores instaurādos,

Ius Cano incum.

bono

bono publico tāquam de cœlo delapso, & Academiis omnibus dederat; perfectumque est tandem aliquando, vt nunc minus turbide riuuli illi decurrant: multas tamen vt Antonio spicas legendas, his ipsis duobus libris reliquisse videantur. Nec his contentus ad artem redigere, quod in Iure Ciuili M. Tullius, aliquando cogitarat, cœpit Antonius Ius sacrum nimis diffuse, nec satis via & ordine traditum: edita nunc *Epitome Iuris Canonici* ad artem Methodumque reuocata ea parte quæ *de personis* est: altera enim *de rebus ipsis*, & tertia *de Actionibus atque Iudiciis*, quo ordine Iustinianus Imp. Institutiones edendas curauit, in aduersariis adhuc latent. Verendum itaque quod inuitus refero, atque vtinam falsus augur aliquando deprehendar, ne parentis immaturo interitu, partus ille aut posthumus sit, nec satis politus exeat: aut, quod Deus ne siuerit, perpetuo delitescat. Quam enim partem Veneris Appelles inchoatam reliquit, nemo pictor est inuentus, qui absoluere auderet. *Cicero III. Officiorum.*

Quanta in eo Præsule integritas? nihil vt gratiæ, ne in proximis quidem agnatis vnquam tribuerit. Tros Tyriusque illi nullo discrimine habitus. Quanta temperātia in victu cultuque corporis quanta comitas, & morum facilitas! quanta grauitati coniuncta humanitas, quanta in rebus maximis ac difficillimis aggrediendis, gerendisque animi excellentia; ad exitumque perducendis constantia! quanta in ivre dicūdo æquitas! in prouidendo acumen! in omnibus denique rebus æquabilitas! Idem semper vultus siue aduersa, siue secunda inciderent; eadem frons, eademque mens. Nemo domesticorum viginti retro annis, iratum vidit, adeo domitas perturbationes animi habebat. Castitas vero tanta, vt feminam nunquam credatur attigisse: cum libris enim fidis sodalibus, assidue colloquēs, otium, commerciumque matronarum deuitabat. Singularis vero illius & prædicatione dignæ maxime semper exstitit in egenos beneficentia, ac liberalitas; quos & audiebat ipse libentissime stipem postulantes, & queritantes de iniuria potētiorum: quare à congressu suo arceri prohibebat, quod Christi membra esse prædicaret, eiusque personam hic sustinere, se bonorum Ecclesiæ dispensatorem esse duntaxat. *Vtinam*, inquit, *sacris idoneus reperiar. Res hæc, vt & vita hæc vitalis, non mancipio, sed vsui tantum datur, à Principe illo Deo, in quo viuimus,* [a] *mouemur & sumus. Ei subducenda æra ad assem esse, extremo iudicii die, quo omnes* [b] *nos manifestari ante tribunal illius oportet.* Hi sermones illius quotidiani, hæ cogitationes, hic mens defixa, humana o- *Actor 7. F. Roman. 14. b. & 2. Corint. 5*

mnia, Principũq; amicitias, quę donis aluntur augẽturq; facilè contẽnebat. Calices itaq;, & vasa argentea pignori opponi: libros etiam, (quos & optimos, & innumeros pecunia sua vndiq; collegerat & tanquam mutos magistros auro cariores habebat,) alienare iubebat, si in annonæ caritate pecunia deesset alendis pauperibus. Hac vero, quæ vera est, liberalitate, ne singula quæ sunt innumera, consectari videar, effectum est, vt tam inops à pecunia decesserit Augustinus, vt ei cum Diuo Augustino, (quem sedulo vt nomine, sic & re ipsa vitaq; exprimebat) vix suppeteret sumtus, quo efferri honeste posset, *Thesaurizabat nimirum in cœlo, vbi nec fur, nec tinea, damnũ opibus adferre possunt.* Auctoritate denique tanta valuit, justitiæq; fama, de quo & alterum exemplum habemus, vt etiam aduentus sui nuncio exspectationeq; prædones agri Tarraconensis, omnes terruerit fugaritq;.

Ado. Treueris. in Martyrol. 28. Augusti

Matth. 6. c.

Quis enim antea vicus satis tutus ab illorum iniuria videbatur? quis non ager grassantium sicariorum insolentiam formidauit? quis quęso iter faciebat, qui non se in latronum fore potestate timeret? Hic Antonius vt alter Hercules, monstrorum domitor, Augiæ stabulum perpurgauit, agrum lolio & zizaniis, oram omnem monstris liberauit. Vt enim Sol tenebras radiis suis discutit, sic aduentu suo agrum latrociniis infamem pacauit. Alii captiui latrones adducti, vinctis post terga manibus, alii vero eius se potestati dediderunt, pœnas plerique more maiorum dederunt. Pro Deum immortalem, tantane vnius hominis, & quidem togati, in studiisq; educati incredibilis virtus, famaque iustitiæ & seueritatis, tantam tã breui tempore lucem, tranquillitatemq; Reip. adferre potuit? Eat nunc Põpeius, qui suam in bellis conficiẽdis celeritatem summam iactabat, quod intra quinquagesimũ diem bellum pyraticum cum Cilicibus prædonibus, & graue & periculosum confecerat. Cedat huic Antonio, quantum arma togæ, & laurea, laudi Ciceronis concessit. Noster enim citius agrum Tarraconensem latrociniis, furtis, rapinis, stuprisque infestum purgauit, ignominiæq; nota exemit. Ignoscebat, qui deliquisset prudens, nemini, ne quidem si nobilis, si proximus cognatus is esset: ne & quid ipse tale posthac committeret, & ceteri essent ad iniuriam tardiores, à flagitiisque exemplo deterriti, abstinerent. Ratus quod res est, non posse alios in officio cõtinere eum, qui se ipse non contineat ab auaritiæ sordibus, & cupiditate: neq; seuerum esse iudicem in alios posse, qui sibi ipse non imperet, nec animi perturbationes domitas habeat, neque alios in se seueros esse iudices velit. E-

at adhæc, quando & id ad auctoritatem conciliandā pertinet, summa in eo corporis dignitas, statura procera, egregia corporis membrorumque habitudo: robusta ad extremam ætatē valetudo ac firmitas, incessus grauis, in aspectu grauitas comitati coniuncta, in sermone lepor concinnaque breuitas. Iocis etiam vrbanis interdum & salibus vtebatur, sed cum litteratis hominibus. Ocelli perexigui, & flaua coma; hebetata, vt fit assiduis lucubrationibus, oculorum acies: vitreis itaque perpetuo vsus est. Denique in toto corpore ea dignitas eluxit, quam imperio dignam Euripides iudicauit. Te igitur postremum appellabo, Antistes optime, iis verbis quibus M. Varronem tuum, togatorum doctissimum M. Tullius olim affatus est: & Diuum Isidorum Braulius patriæ tuæ Episcopus: quos tu singulares viros vnus hac ætate repræsentabas. *Tui nos libri in orbe, & vrbe, peregrinantes, errantesque tanquam hospites, quasi domum deduxerunt, vt possimus aliquando, qui, & vbi essemus, agnoscere. Tu ætatem Patriæ, tu descriptiones temporum, tu sacrorum iura, tu sacerdotum munera, tu domesticam publicamque disciplinam, tu sedem regionum, & locorum, tu omnium diuinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, causas aperuisti: plurimumque doctis hominibus omninoque Latinis litteris luminis attulisti, & viri cum Diuino, tum Ciuili facem prætulisti.* Maxima in illo vt dixi cognitio Antiquitatis, summa scientia iuris antiqui, legumque Romanarum, & familiarum: multæ in eo, vt Romæ natus videretur litteræ, & elegantia sermonis Latini. Ciceronem etiam senex legebat assidue, vt eloquentiæ principem. Iuris vero tanta in eo accuratio, vt veterum aliquis, præstantissimorumque prudentum, Paulus, Vlpianus, aut Papinianus ab inferis exstitisse, ac reuixisse, vel animam ex Pythagoræ sententia recepisse illorum videretur. Quanta porro historiarum, antiquarumque rerum Græciæ & Italiæ explicata cognitio! Ius Pontificium & Ciuile ita illustrauit: hoc adolescēs: senex illud: vt principem illum Iurisconsultorum, nostrique æui florē debatum, vno ore gentes omnes prædicent.

Cicero in Academicis quæst.
Braulius Præf. Etymol. Isidori.

Ioannes Teresius Dertusanus Episcopus designatus, Tarracone commodū iter habens, peropportune Antonio in morte, postrema illa officia exhibuit, ecclesiæq; Catholicæ matris nostræ Sacramenta illi contulit omnia, quibus iuuari morituri, more maiorū solent. Ille vero vt spero & opto, in beatorum sedibus, vbi summa felicitas est; Dei Opt. Max. aspectu assidue perfruetur: quē quidē nunc tantum *videmus in speculo & ænigmate, illic autem facie ad faciē, sicuti est,* videbimus. *1. Cor. 13. D.*

PET. IOANNES HVMESIVS VALENtinus Orator, & Philosophus egregius, hoc illi amicitiæ ergo Epitaphium composuit.

D. O. M.

S. S. EVCHARISTIAE. S.

ANT. AGVSTINVS ANT. PROCANC. F. CÆSARAVG. PALAT. APOST. AVDITOR. EPISC. ALLIFAN. PAVLI IV. AD PHILIP. ET FERD. REGG. LEGAT. SICILIÆ CENSOR. ILERD. EPISC. MAX. PLAVSV TRID. CON. INTERFVIT. INDE AD TARRAC. ARCHIEP. TRANSL. I. V. ET HVMANITATIS VINDEX CLARISSIM. IVDEX INCORRVPTISSIM. ELEEMOS. LARGIT. EXCELLENS. ORACVLVM SAPIENTIÆ TERRESTRI EDITIS AVREIS LIBB. ATQ. EDENDIS RELICTIS. HOC SACELLVM S. S. EVCHARISTIÆ. P. C. CHRISTVM AC S. THECLAM TVTELAREM EXASSE HEREDD. FACIENS.

OBIIT PRID. KAL. IVN. AN.
M. D. XXCVI. ÆT. LXIX.

LIBRI

LIBRI AB ANTONIO AVGVSTINO ARCHIEP. TARRACONENSI

partim conscripti, partim illustrati.

I. Quibus humanitatis studia illustrauit.

N *M. Terentium Varronem de Lingua Latina Emendationum nota. Roma 1557.*

In Sex. Pompeium Festum Nota. Venetiis & Parisiis.

Familia Romanorum xxx. cum Fulvii Vrsini familiis. Roma 1577. fol.

Dialogi vndecim, Numismatum Graecorum. Roman. & Hispan. Antiquitatum item & Inscriptionum veterum Hispan. sermone scripti. Tarracone Philipp. Mey. 1575. in 4. cum figuris aneis Roma incisis. & ibidem bis italice iidem Dialogi redditi.

Bibliotheca Ant. Augustini librorum manuscript. Grace & Latine dex Tarracone, Philipp. Mey. 1586. in 4.

Epistola ad Hieronymum Blancam, de Casaraugustana patria communis Episcopis, atque Conciliis, cum Fastis Aragonẽsium eiusdem, Blanca edita.

2. Quibus ius Ciuile illustrauit.

Emendationum & opinionum Iuris Ciuilis libri IIII. & ad Modestinum, siue de Excusationibus liber singularis: & ad Lelium Taurellum I.C. de Militiis epistola. Venetiis, Lug. & Basilea, fol.

De legibus & Senatus Consultis Rom. in 4. Roma 1584. Parisiis fol. 1585. & Lugduni 4.

De Propriis nominibus Pandectarum. Tarrac. Philip. Mey. 1579.

Nouellarum Iuliani Antecessoris Epitome, cum Notis: & Constitutiones Grace, eodem Augustino interprete. Ilerda in 8. 1567. & fol.

3. Quibus Ius Canonicum, resque sacras exornauit.

Antiqua Collectiones Decretalium, cum eruditis Notis. Ilerda, fol.

Canones Pœnitentiales, cum notis eiusdem. Tarrac. 1581. & Venetiis in 4.

Dialogorum XL De Emendatione Gratiani, lib. duo, Tarrac. 1586. 4.

Constitutiones Prouinciales, item & Synodales Tarraconensium. Tarrac. in 4.

Epitome Iuris Pontificii veteris in tres partes, de personis, de rebus, & de Iudiciis quarum prima pars edita Tarrac. 1586. fol.

4 Libri nondum editi.

Secunda & Tertia pars Epitomæ Iuris Pontificii veteris. Et notæ in aliquot titulos partis primæ iam editæ, latentque Romæ apud Carthusianos.

Iuris Pontificii Institutiones.

Concilia Græca & Latina, quæ Romæ nunc, Pontificum liberalitate in Vatinica typographia excuduntur.

In Pandectas Florentinas index verborum omnium; & variæ lectiones.

Ad Hadrianum liber singularis. Item ad edictum.

Fragmenta veterum Scriptorum, Poetarũ & Oratorum Latinorum, ab eo olim collecta: nam Historicorum veterum edidit nuper Fuluius Vrsinus in Plantiniana officina Antuerp. & aliorum cum suis ad eos qui exstant, Historicos Latinos notis. an 1506.

FORTVNIVS GARCIAS CANtaber.

NAtus est *Fortunius*, in Cantabria bellicosa olim & horrida non exculta regione, nec doctrinarum laudibus celebrata. Vnde mirum est intractabilem illam terram, tam præclarum ingenium successu temporũ, præsertim huiusmodi ingeniũ proferre potuisse. Certe nostra tempestate bonas disciplinas hæc gens tam religiose colit, vt de Cantabriæ principatu Minerua cum Marte, vt olim cum Neptuno de Athenarum contendisse videatur. Ac præter ceteros, ea, quibus maiores olim priuauit, omnia, vnicum in *Fortunium* visa est cõtulisse. Huic acre, flexibile, multiplex, & exercitatũ ingenium, qui acriter & subtiliter ad summum, magna cum sua Hispaniæque gloria mille quingentas *Conclusiones*, lubricæ & ancipitis difficultatis plenas, Bononiæ primum, deindẽ Senis, postremo in vrbe disputauit. Testantur etiam viri ingenium Commentarii illi *de pactis* eruditi, qui in manus hominum euulgati pridem Bononiæ circumferun-

feruntur, ac non mediocrem cunctis admirandi rationem præbent. Tum illi recentiores *de vltimo fine vtriusque Iuris*, doctissimis etiam euitata materia: & de lege illa *Gallus*, vel ipsis Vlpiano, Modestinoque formidabili: vt vere cum Cæcilio dicere possim: *Magna Fortunium fama præcesserat: maior inuentus est*. Quæ iam esse potest humanitas cuius in FORTVNIO proprium exemplum non reperias? Si ad mores spectes nihil erat hoc homine melius. Ita grauis erat, vt minime austerus; ita comis, vt tamen ipsius austeritas grauitasque constet, & vt semel dicam, ita omni in re modicus, vt in eo nihil emineat, nihil tamen desideretur. Quod certe permagnum est; cum innatum sit Cantabris indomitum nescio quid. Siquando FORTVNIVS à quopiam, vt fit vehementer prouocatus, sibi nihil vnquam ad morem nationis Cantabricæ indulsit, sibi potius imperauit, repugnauit, restitit. Iam vero in consultationibus quid grauius, quid consultius? quid denique eo circumspectius? cuius auctoritas in rebus dubiis plurimis auxilio fuit. Nam quod ad litteraturam attinet, solet omnibus esse admirationi, cum ad eum tanquam ad Oraculum Pythium Scholastici iuuenes magno numero quotidie ventitarint, nodosas abstrusasque quæstiones sciscitaturi. Nihil quod ignoret, nihil tamen temere ac sine cunctatione respondit diuersitate rationum distractus: vt plane intelligatur illud Thucididis esse quam verissimum, ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνος. Nihil enim se scire arbitratus quod non à caussis & origine ipsa repeteret: nec satis habuit inter Juris auctores prudentissimos quosque tractare, excutit Philosophos: Theologos non prætermittit vt etiam Bononiæ ius Pontificium profiteri non erubuerit. Omitto hic quantam sui apud omnes ciuitates & principes splendore sapientiæ gratiam sparserit, vt etiam honestissima fuerit conditione à senatu Florētino in Academiam Pisanam inuitatus, atq; adeo summopere flagitatus. Nemo erat quin speraret eum breui facultatibus atque honoribus etiam atque etiam auctum iri, si quē cœpisset cursum tenere vellet. Ipse vero in reip. gubernationē propensus, haud tanti illa omnia putauit. Huc direxit omnes animi sui cogitationes, vt Regi suo deseruiret. Decursis itaq; studiorū honorumq; spatiis eo nomine in Hispaniam se contulit, gessitque magistratus, claruitque apud suos non secus at-

que apud exteros. Magno interim sui absentis relicto desiderio collegis Bononiensis Hispanicæ gentis gymnasii ab Aegidio Albornotio Card. armis clarissimo excitati: in his Genesio Sepuluedæ Cordubensi Philosopho ac Theologo insigni, ac Iacobo Arragaio Cantabro, vtriusque iuris ea tempestate Professori. Reliquit filium, an nepotem nō facile dixerim, Alfonsum Ersillam à Stunica vernaculæ Principē Poeticæ, quod in Cantabri sobole admireris: edito poëmate *Arancana* de bellis Hispanorum in Occidentis India gestis: quod nacti plerique, vt cum stupore legunt, sic de manibus non deponunt. Scripsit autem *Fortunius*, de fine Iuris Canonici super *tt. ff.* veteris de pactis c. 1. dec. 1.

PETRVS RVISIVS MORVS Alcanicensis.

PAtria huic cum Palmyreno communis, studiū dispar. Hic enim Iuris Ciuilis studio deditus Bononiæ in Hispanorum Collegio Aegidii Albornotii beneficentia cōstructo, annos aliquot versatus, collegas inter acer erat disputator, vt ne à clamore quidem gentis more temperaret: vultu tamen deformi, atque oculis prominentibus, ideoque hebetioris aspectus, vt vitreis perpetuo perspicillis vteretur. A Poetica minime abhorruit, Modestini Iureconsulti exemplo adductus. A Polonorum Rege, Bononia, honoris gratia euocatus, ius Ciuile de superiore loco Doctor Cracouię professus est, scripsitque nonnulla, & Poemata lusit. Antonius Augustinus sodalem suum absentem versibus sic appellabat.

Lugete o Latii graues leuesque
Vates, dulcisonum meum poetam
Trux quem Sarmata detinet, volentem
Vestris nunc oculis magis placere.
Lugete o Socii aureis libellis
Iustos qui faciunt, malos coercent.
Trux nam Sarmata detinet RVIZVM
Omnes quem diligunt amantque lecti

BAR-

BARTHOLOMÆVS ALBORNOTIVS *Talabricensis.*

RVizio non dissimilis Albornotius, legũ Doctor, Ossunæ creatus, quas & in Mexicana Occidentis Indiæ Academia professus, summi vt ingenii ac plane monstrosi, sic & memoriæ specimen sæpe dedit. Scripsit enim, de omni *Contractuum ac Stipulationum genere* volumen: vtque à pluribus popularius legeretur, patrio sermone, ac rationibus, argumentisque è natura ductis, quæ legis anima dicitur potius, quam vt plerique putide inculcando plaustra legum, glossarum, ac rubricarum ad fastidium vsque. Inscripsit autem Didaco Couarruuiæ, vt præceptori quondam Salmanticæ, iam Segobiensi Præsuli, ac Senatus Regii Præsidi: exiitque, apud Valentinos opus, anno 1573. quo per parodiam è Nasone in librum sic ludit:

Hic situs est Phaeton currus auriga paterni:
Quem si non tenuit magnis tamen excidit ausis:

Et Liber de auctore:

Degeneres animos timor arguit: heu quibus ille
Iactatus fatis; quæ bella exhausta canebat.

EMMANVEL COSTA LVSITANVS.

IVrisconsultus insignis ex eorum mundo, qui Ant. Goueani & Augustini exẽplo politiorẽ iuris ciuilis tractationẽ via ac ratione apud Hispanos Italorum, Gallorumque exemplo tradere cœpere. Puer in Academia Salmanticensi, auspiciis augustissimæ Isabellæ Philippi II. Regis Catholici, litteris operam dedit: eosque progressus inter æquales fecit, vt in ea ætate ad excellentis doctrinæ laudem impetus magnos ostenderet. Studia illius, & ingenii vis non mediocris permouit, & prouexit, insignis quædam de illo exspectatio. In Academia igitur Salmanticensi Cathedræ primariæ legum, post emerita alterius stipendia, in Conimbricensi professor, scripsit insignem *Commentarium* in c. Leg. Si pater. de Testamentis libro VI. decretorum: & in L. Qui duos titulo. de rebus dubiis, lib. Pandectarum: & in L. Gallus. D. de liberis & Postumis. & *Interpretationum selectarũ circa conditiones & demõstrationes* libros duos: vt & in eiusdẽ argumẽti legẽ, cum tali, aliaq; quæ Regi Catholico misit: cui ille perbenigne rescripsit, quæque meruisset pietatis & doctrinæ præmia ex-

ſpectare iuſſit. In quibus præterquam quod cum doctiſſimis Iureconſultis ſæpe manum conſeruit, ſæpe eorum inter ſe odia ſedauit vt de ſe ipſo Luſitanico more iactabat: plurima, quæ cum eſſent à recentiorib. doctoribus magis de ſuis opinionibus tuẽdis, quam de antiquorum vera iuriſprudentia inueſtiganda & conſtituenda laborantibus, obliuione ſepulta, ab eo ſunt in lucem reuocata, ſuuſq; eis antiquus honor & ſplendor reſtitutus. Profeſſus eſt eo tempore, anno nimirum M. D. LX. quo in celeberrima academia Salmãticenſi permagnus optimorum ingeniorũ numerus incredibiliſq; ad iuſtitiam addiſcendam ardor: in quibus excolendis induſtriam ſuam deſiderari non patiebatur. Collegam habuit fratrem ſuum, cuius in Iure Pontificio docendo egregius labor multos annos deſudauit. Filii quoq; eius duo in Iure excelluerũt: alter Madriti cauſarum patronus fuit.

ARIVS PINELVS LVSITANVS.

PRæceptorem habuit in Iure Antonium Gomeſium, qui in leges Taurinas ſcripſit; & Martinum al Aſpilquetam Nauarrum: vnde mirum non eſt, tam præclarum Iureconſultum euaſiſſe. Quippe qui Ioannis III. Regis Luſitaniæ iuſſu, & ſtipendiis in florenti Academia Conimbricenſi publico docẽdi munere pluſquã decennium functus, poſt alia vitæ ratione ſuſcepta ab eodem rege ad Iùs Ciuile interpretandum remiſſus eſt. Henrico in Cardinaliũ cœtum recepto, nepoti etiam tum puero Sebaſtiano primo lucubrationes tanquam frugum primitias cõſecrauit: quas in Codicis eas conſtitutiones, quæ ad maternæ ſucceſſionis, & reſcindendæ venditionis iura pertinere, accurate diſſeruerat. Has poſtea Emmanuel Soarez ſcholiis illuſtrauit.

Moritur Pinus ante diem, manu leuiter cæſa interemptus: cuius in obitum Ioan. Merulus Toletanus I.C. Epicediũ hoc cecinit.

Hic iacet illa ſolo PINVS *ſine frondis honore*
Altior, & multo pulcrior ante alias.
Non potuit Boreas tantam ſubuertere molem:
Quamuis ſiluam vna perdere nocte ſolet.
Nec fuit igni fere proſtrata è fulminis ira,
Aſt ictu exiguo heu læſit iniqua manus.

Illustris.

Hæc uno illo iacet placido sub tegmine cuius
Pierides fesso discubuere genu.
Dulcisonamque lyram doctus pulsauit Apollo
Quam nunc audito conterit interitu.
Sic visum est superis, melior tamen æthera supra
Translata exultat pars, fruiturque Deo.
Qui terrenus erat truncus manet, atque Camœna
Contendunt lacrymis, pullulet ille suis.

EMANVEL SOAREZ A RIBERA.

IVris sacerdos præclarus hic exstitit discipulus Hectoris Roderici, vt ipse ait in scholiis ad Pinelum. Scripsit *Thesaurum receptarum sententiarum.*

FERDINANDVS DE LOAZES.

ORiolanus in regno Valentino, ex inquisitore Barcinonensi, & Valentino I.C. Tarraconēsis Archiepiscopus: tractatum edidit de *Matrimonio Henrici VIII. Britanniæ regis.*

IACOBVS SIMANCA.

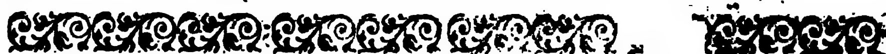
IAcobus Simanca alias Septimanticēsis, ex professore Iuris Salmanticæ, & fidei quæsitore Parensis episcopus: conscripsit Catholicas *institutiones* ad cauendas & extirpandas hereses. item *praxin hereseon*; *Annotationes in Zanzinum de dignitate episcopali. Collectanea de rep.* libris IX. Venetiis, & apud Plantinum.

IOAN. BERNARD. DIAZ DE LVCO.

EPiscopus Calaguritanus. Scripsit *Practicam Criminalem Canonicam* cum annotationibus Ignatii Salzedo de Leon. decretorum in Complutensi Academia professoris: item in regulas iuris.

FRANCISCVS VARGAS.

CAtholicæ maiestatis Tridenti legatus. Scripsit *de episcoporum iurisdictione & Pontifi*

VIII. CLASSIS MEDICORVM ALIQVOT SERIES.

RNOLDVS à Villa nova.
Francisc. Valesius à Couarruuiis.
Fräciscus Micon.
Ioannes Fragosus.
Andr. à Lacuna Segobiensis.
Pet. Iacobus Steue Valentinus.
Christophorus Brosonis.
Christophorus à vega.
Amatus Lusitanus.
Nicolaus Mouardus, Hispal.
Ludouicus Mercatus.
Henricus à Cuellar.
Brudus Lusitanus
Aloysius Torres.
Simon à Touar.
Didacus Merinus.
Thomas Rodericus à Vega.
Antonius Aluares.
Alfonsus Luxius.
Antonius Cartagena.
Christophorus à costa.
Ludouicus Abulensis à Lobera.
Ludouicus Colladus Valentinus.
Ferdinädus de Mena Lusitanus.
Francisc. Scobarius Valentinus.
Ioannes Brauius.
Petrus Hispanus.
Petrus Paulus Pereda.
Petrus Pena, &.
Mattheus Lobet Insulensis.
Rodericus è Fonseca Lusitanus.
Nomus a costa Lusitanus.
Hieronymus Ximenez.
Paschasius Valentinus.
Ioannes Bystamantius.
Ioannes Vascus.
Andreas Alcazar.

ARNOLDVS A VILLANOVA.

REi Medicæ habitus est peritissimus, maiori tamen fama, quam laude: quod nobile ingenium, eruditionem maximam, prauis superstitionibus, prauisque de religione opinionibus fœdare visus est. Quo nomine aliquanto post ab Inquisitoribus ignominia notatus est: librique quos numero ediderat, reprobati. Ex humano semine, quibusdam in vase medicamentis, hominis corpus efformasse, qui affirmaret auctorem habeo, ait Ioan. Mariana lib. XIV Annal. Hisp. cap. IX.

FRANC.

FRANC. VALESIVS A COVARRVVIIS.

SVmmam hic Compluti apud Carpetanos in Philosophicis qua docendo, qua disputando est laudem adeptus, parique contentione in medica arte progressus faciẽs, ἀρχίατρος seu Regius medicus est renunciatus: curamque gessit valetudinis Philippi II. Hispaniarum regis maximi; qui & illum liberaliter habuit ac munifice. Reliquit posteris aureos Sacræ *Philosophiæ* libros, siue ad S. Scripturæ veteris ac noui instrumẽti loca. *Controuersias* item cum Philosophicas, tum medicas, lib. x. Frãcofurti Wechelianis typis, extra Hispaniam foras datas. Item in 4. Meteorologicorũ Aristot. Patauii 1591. Commentaria in libros Hippocratis de morbis vulgaribus: & in Aphorismos, itẽ in Prognosticos, & Epidemicos; ac de *victus ratione* eiusdẽ Hippocratis. Item in Galeni artem medicinam, de locis affectis 1559. de inæquali temperie: & in aliquot tractatus medicinales, *Methodum medendi* IV. libris comprehẽsam: denique *de Vrinis, Pulsibus, ac Febribus* compendiarias tractationes.

CHRISTOPHORVS OROSCIVS.

SAlmanticæ Ferd. Pintiani auditor: post medicus vtriusque linguæ peritus. Edidit *Annotationes* in interpretes Aetii, & Paulli Aeginetæ; Albanum Torinum, & Guinterium Andernacum: ostendit & varios aliorum medicorum errores. Ianus Cornarius eas nŏtas sugillando tamquam parum necessarias, & leuissima quæque consectantes, facit inhumane. Quin & Pintianum præceptorem XXV. Annotationibus in re medica apud Plinium adiuuit.

CHRISTOPHORVS A VEGA.

PRofessor Complutensis scripsit *Commentaria* in librum Galeni de *differentia Febrium*, & de *sanguinis missione*: in *Aphorismos Hippocratis*. & Prognostica accuratissime scripsit Salmanticæ 1552. Compluti 1553. Edidit & *de Medendi methodo* libros tres. Item de *pulsibus atque vrinis*; & de *curatione Carunculatum*.

AMATVS LVSITANVS.

ARte hic medica, vt solet Lusitanorum natio, valde excelluit, & præter curandi ęgros felicitatem, otium ad scribendum nactus *Obseruationes experimentaque* litteris consignauit. Circumferuntur eius *medicinalium Curationum* Centuriæ 7. vtiles sane iis, qui medicinam factitant; *Exegemata item in discordem Anazarbium*, & alia opuscula, Antuerpiæ, Venetiis, Lugduni excusa.

NICOLAVS MONARDVS HISPAL.

SCripsit *de herbis exoticis & peregrinis*, quæ ex India advehuntur lib. III. lingua vernacula: item *de Secanda vena in pleuritide*.

LVDOVICVS MERCATVS.

PIntianus scripsit libros VII. de febribus: II. *de indicatione medica*. IV. *Gyneciorum*. II. *de Pulsibus*: *de Methodo medendi*, idque summo studio, & labore. Item de *morbis mulierum*.

HENRICVS A GVELLAR.

EDidit *Commentaria* in prognostica Hippocratis, cum Comment. Galeni. Professus est in Academia Conimbricensi.

Brudus Lusitanus de victus ratione in febribus libros III. scripsit secundum Hippocratem. Venetiis *1569*.

Aloysius Torrez Placentinus *de febre puncticulari* acccurate scripsit.

Simon à Touar Hispalensis edidit *de compositorum medicamentorum examine*.

Didaci Merini, de morbis internis libri VI.

Thomas Rodericus à Vega Eborensis *medicus insignis* composuit *Commentaria* in libros de victus ratione Hippocratis in Artem medicam Galeni, in libros de locis affectis; in libros de differentia febrium: inter recentiores medicos post habendus nemini. Pleraque Plantinus Antuerpiæ euulgauit. Titulus operis in totum Galenum polliceri Commentarios videtur.

Antonius Aluarez epistolarum & Consiliorum medicinalium librum edidit. Professus medicinam *in Complutensi* & Pintiana Academia.

Alfon-

Alfonsus Lupius Tarraconensis Enchiridiõ medicinæ, seu Methodum de natura venæ, & notas in pleraque Galeni loca edidit. Item de morbo pustulato.

IOANNES FRAGOSVS TOLETANVS.

MEdicus & Chirurgus edidit Madriti de Succedaneis medicamentis, semel iterumque. Item *Animaduersiones* in quamplurima medicamenta composita, quorum est vsus in Hispanicis officinis, Mantuæ, Carpetani anno 1575. Scripsit & de Aromaticis ac stirpibus quæ ex Orientis India Medicorum vsui adferuntur: & *Chirurgiam* cum Tractatu *de Euacuationibus & Antidotario.*

FRANCISCVS MICON VIGVENSIS, *Catalaunus.*

SCripsit Hispane de *potione frigida*, seu *Solatium sitientium*.

LAVRENTIVS GOZAR VALENtinus.

MEdicus hic Dialogum edidit veros medicinæ fontes indicantem, quos præter Philosophiam & medẽdi artem astrologiam esse affirmat, & Chymiam Valentiæ 1589. Paracelsum hic, non Celsum sectari videtur.

ANTONIVS LACVNA SEGOBIENSIS *Medicus.*

DOctor hic Medicus Põtificum aliquot valetudini præfuit, doctoris & ipse Medici filius Iacobi Ferdinandi à Lacuna: qui (vt ipse testatum reliquit ad libellum Aristotelis, de virtutibus latinum à se factum) & benignus parens, & studiorũ præceptor exstitit, sed mature amisit. Segobiæ (quam Secobiam olim dictam putant) natus est, quæ ciuitas vmbilicum fere Hispaniæ tenere putatur, tam ciuium industria & pietate, (dedit enim Sotum & Villepandeum Theologos, & Fontidonium etiam oratorem egregios viros)

quam cæli salubritate clara. Primum Salmanticæ Dialectica hausit, hinc Lutetiam concessit, vbi in Græcis operam dedit Petro Danesio, ac Iacobo Tusano. Ioannem vero Gelidam Valentinum philosophantem audiuit: de quo nos in Valentina gente Tomo III. disseruimus. In Medicis vero præstantissimum eius Academiæ Parisiensis Syluium sectatus est. In patriam his mercibus reuertens Doctoris laurea communi omnium suffragio Toleti Carpetanorum decoratus est. Cæsaris Caroli castra secutus Medicinam factitabat. Coloniæ diu in studiis hæsit. Metensis Reip. quæ ea tempestate miris malis domi militiæque affligebatur, Medicus fuit, stipendio annuo ornatus; circa an. CIƆ. IƆ. XLII. Eius Reipub. Collegio Canonicorum inscripsit *Galeni* Philosophicam historiam, inepte antea à vetere interprete, & Martino Rota conuersam: adiutus ope vetustissimi exemplaris calamo exarati. Sed non tam Galeni videri opus obseruatum, quam ἐπιτομὴν Plutarchi librorum quinque, περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις, seu de placitis Philosophorum; vt ex vtriusque comparatione, & Eusebii παρασκευ. εὐαγγέλ. emendari mutuo queant. Vertit & è Græco *Lacuna* Aristotelem, περὶ κόσμου, post magnum illum Budæum: itemque *de Virtutibus* libellum, qui potius Platonici cuiusdam videatur. Luciani item *Tragopodagram* reddidit; & *Europæ querimoniam*. Coloniæ pleraque excusa exstant. Γεωπονικά, seu de Agricultura libros, quos Cōstantini Cæsaris esse putant: & à nōnullis Cassio Dionysio Vticēsi tribuūtur, Latinitate donauit: & Cornarii interpretationem Scholiis additis reprehendit. *De stirpibus* item libros duos Theophrasto alii, quidam etiam Aristoteli falso adscribunt.

In re Medica & *Indicem Galeni* concinnauit, & in compēdium redegit, in eorum gratiam, qui angustia rei familiaris premuntur nec otio abundant. Præterea in Dioscoridem Latina Scholia, collatis Græcis exemplaribus: quem etiam Hispanice loquentem cum copioso Commentario ac figuris, ciuibus suis rei Medicæ studiosis condonauit. Scripsit & *de carnositate in vesica*. *De febri* item *pestilenti* ac *de humani corporis sectione Methodum*, Parisiis, aliaque Lugduni euulgata.

ANTO

ANTONIVS CARTAGENA.

DOctor medicus in Complutensi Academia professor: post Caroli V. iussu, Galliarum Delphini, vtriusque fratris Ducis Aureliensis Francisci Galliæ regis filiorum, qui pro patre obsides in Hispania asseruabantur, corporum curam gerens, Vecanirae oppido Vaccæorum. Elegantia morum insignis, & vultus hilaritate, qua animos ægrotorum mire recreabat, principib. viris carus, acceptusq;. Scripsit *de Peste, ac de signis Febrium*, *de diebus Criticis*: & libellum elegantissimum *de fascinatione*: prædicat hunc amorum suauitate & Aluarus Gometius lib. de vita Franc. Ximenii Card.

CHRISTOPHORVS ACOSTA.

DE *Simplicibus atque Aromatib. Indiarum* varie est commentatus: mutuatus magnam partẽ à Garcia Orta Lusitano: vt ipse, quod est ingenui, non inficiatur. Claudius Libessardus Atrebatensis hoc ei Epitaphium posuit.

Africa te genuit, te fertilis Asia pauit,
Te nunc Europa, doctor ACOSTA tenet.

IDEM.

Ne tantos terra ex Sanctos pelagoque labores,
Nocte die tumida mergeret vnda maris,
ACOSTAE docto meritam tulit alma Africano
Claram virtutis æmula Pallas opem.

LVDOVICVS ABVLENSIS A LOBERA.

CAesaris Caroli V. Medicus. Scripsit Hispane & Latine in medicina, *de Nobiliũ conuiuiis victusque ratione. & de valetudine tuenda.*

PETRVS IACOBVS STEVE VALENtinus Medicus.

ETsi in Valentina vrbe possessionẽ eius laudis, quod egregie rem tractent Medicam plurimi retineant, vt verbis eius, quo de nobis sermo est, vtar, tamen IACOBO STEVE hoc nomine plurimum po-

ſteri debebunt, quod induſtriam ſuam ad hanc artem propagãdam illuſtrandamq; contulerit, vtpote qui non in ſcholis modo docendo publice multorũ excitauerit ingenia, doctus ipſe trium linguarum & Anatomicæ peritus ac Mathematicæ, ſed monumentis etiã in lucem emiſſis illorum conſuluerit vtilitati. Viri enim Philoſophi eſſe recte iudicabat ad optimarũ artium ſcientiã benemerendi de rebus humanis voluntatẽ adiungere. Igitur *Nicandri Colophonii theriaca* herico carmine reddita ſcholiis etiam illuſtrauit, cum nondũ Ioan. Gorręus Lutetiæ manũ, aut Euricius in Germania admouiſſet. Doctor vero iam rẽ de ſuperiori loco Medicã explanãs, *in Hippocratis librum ſecundum* Ἐπιδημίων, *ſeu popularium morborum Commentarium*, Valentiæ euulgauit, Bernardi Cimonis patricii auſpiciis, vſque eo eruditum, doctisq; hominibus gratũ, vt vel æmuli, inuidia iudice Galeni compilaſſe ſcrinia, cuius in hos libros labor, temporum iniuria intercidiſſet, iactitarint. Filiũ reliquit doctrina parentis ſpe ſuperiorem. Theologiam enim diſciplinarum reginam, Societati iam recens in Hiſpania ortæ adſcriptus, in Indiãq; ſuperiorũ voluntate, profectus, ſacras litteras Goæ annos eſt plurimos profeſſus. Parens quoque in patria, vt fit, ſe negligi alibi expoſtulat, librum ſic affatus:

Ergo quod inuiſus maneas ſufferre memento:
Scilicet in patria nemo propheta ſua:

Sic filius patria procul bene rẽ geſſit, fideiq; Chriſtianæ proferre pomœria ſtudens, famam cum omni poſteritate adæquauit.

LVDOVICVS COLLADVS VALENTINVS.

EDidit in Galenum de *Oſſibus*, ſeu de Anatomia: Item ad tyrones *Iſagogẽ* ad medicinam faciendã, quæ eſt proprie diſputatio de Indicationib. in qua refellit Ioan. Argentarium ex XIV. libris Methodi Galeni: eiuſdem *practica*, & *Commẽtaria* in V. VII. & XI. lib. Methodi medendi Galeni: item in Galenum *de ſanguinis miſſione*: item Iſagoge ex Hippocrate & Galeno perpetua oratione, Valentiæ exiit. inedita adhuc apud heredes latent. Huius auditor fuit *Paſchaſius Valentinus*, qui edidit Practicam medicam de *ratione curandi morbos*, in quã commentatus eſt Petrus Pereda Valentinus.

EER-

FERDINANDVS DE MENA LVSITANVS.

PRofessor Complutensis *de febribus* scripsit, apud Plantinum: item de sanguinis missione, & purgatione. Item *de pulsibus, & vrinis*. & le ratione permiscendi medicamenta, *Compluti*.

FRANCISCVS SCOBARIVS VALENtinus.

BArcinone eloquentiæ doctor mirus dicendi, vt Ciceronē feliciter exprimeret, & instituendæ iuuentutis artifex, qui per xx. an-ios Rhetoricen Luteriæ & Romæ publice professus est: ad quem udiendum magnus cōcursus fiebat. In his Salmantica, etiā Ioannes Mallara Hispalensis, qui eū annos aliquot attentissime audisse se glo iatur, ediditq; in Aphtonii Progymnasmata dictata, ab illius ore, vt ngenue confitetur, excepta. (est enim hominis ingenui agnoscere er quem profeceris). Conuertit etiā ipse Aphtoniū felicius, quam d eam diem quisquam, vel Rodolfus, vel Catanæus, vel Natalis, um *exercitatione de* fabulis *& Oria*. Scripsit & in puerorum gratiam *cholia in Syntaxin* Gulielmi Lilii, quæ Erasmi nomine de octo partibus orationis circūfertur. *Orationem* edidit disertā, quam, cum Doctoris medicæ artis laurea Barcinone insigniretur, publice habuit. *hetorica* itē Aristotelis interpretari cœperat Latine, q; videlicet Traezuntius illi, nec Hermolaus satis eo munere diligenter functi viderentur: in quorum altero, vt aiebat, maiorem linguæ Latinæ sciendiam, in hoc etiam Græcarum litterarum peritiam requireret. Obiit Barcinone senex.

OANNES BRAVIVS PETRAFITANVS.

PRofessor medicæ artis Salmanticæ. Scripsit *de Hydrophobiæ natura*, causis, atq; medela eorum, qui à canibus rabidis morsi sunt. Sal iāt. Item *de vini natura*. Et in prognostica Hipp. item in Galenū de iff: febrium.

PETRVS HISPANVS.

POntif. Rom. Medicus, scripsit *Thesaurum pauperū: de Medendis morbis corporis humani* Cōment: in pleraq; opera Isaac. Medici librum xperimenta particularia, & simplicia medicamenta continentem. rancofurti an. 1567.

PET. PAVLVS PEREDA.

SEtabēſis ſcripſit in Michaelis Ioan. Paſchalii Methodum curādi, ſcholia, Lugduni edita.

PET. PENNA ET MATTHÆVS LObel *Inſulenſis*.

EDiderunt *Stirpium hiſtoriam* ſeu in Dioſcoridem commētarium, quibus acceſſit appendix, cum indice variarum linguarum Antuerpiæ, typis Chriſtoph. Plantini M. D. LXXVI.

RODERICVS A FONSECA LVSI-*tanus*.

SCripſit in Hippocratis legem *Commentarium* Romæ: item *de calculorum remediis, qui in renibus, & veſica gignuntur* lib. II. In *1.* & *2.* Aphoriſmorum librum *Commentaria* Florentiæ, & Venetiis.

HIERONYMVS XIMENEZ.

MEdicus Cæſarauguſtanus litterate peritus, ac diſertus, ex Epila vico Comitis Arandæ in Aragonia oriundus, edidit Latine Inſtitutiones Medicas, in fol.

MICHAEL IO. PASCHASIVS *Valentinus*.

PRæſtans in patria Medicus ſcripſit *Practicam medicam, de ratione curandi morbos*, & in Commentaria doctiſſima Petrus Pere la Setabicenſis dedit. Ille diſcipulus fuit Colladii. Filium reliquit Bartholomæum Joh. Paſchaſium. de quo nos in Valentinis.

IOAN: BVSTVMANTIVS.

COmplutenſis Medicus primarius Hiſtoriam animalium quæ in ſacris Bibliis occurrunt accurate explanatā, poſt Levinum Lemnium Belgam opus ſane Eccleſiaſtis perutile, Cōpluti foras datum anno CIↃ. IↃ. XCV. quorum primus Tomus eſt de reptilibus.

IOAN.

IOAN. VASCVS.

Atalaunus Tabulas edidit de re Anatomica. Item de iudiciis Vrinarum.

ANDREAS ALCAZAR.

Riundus hic Guadalaxara quæ in Carpetanis Carraca vetus putatur: primarius Salmanticæ professor de Chirurgia libros edidit.

IX CLASSIS POETARVM; ET FOEMINARVM ERVDITARVM.

SERIES POETARVM.

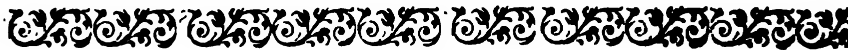
DAMASVS Pontifex Lusitanus, vel, vt aliis placet Madritanus.
Prudentius.
Iuuencus.
Arias Barbosa.
And. Resendius.
Achilles Statius.
Didacus Pyrrhus.
Ignatius Morales.
Iacobus Teuius Bracarensis.
Lud. Crucius Societ. IESV.
Antonius Goueanus.
Emanuel Costa.
Benedictus Arias Montanus.
Iacobus Saluator Solanius.
Ioannes Verzoza.
Ioan. Petreius Toletanus.
Ambrosius Nicāder Toletan.
Iacobus Falco Valentinus.

Vulgares Poetæ.

Ioan. Mena Cordubensis.
Garsias Lassus Toletanus.
Alfonsus Ersilla Stunica.

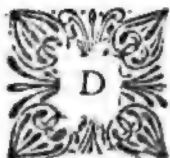
FOEMINÆ HISP. ERudita.

ANgela Zapata.
Anna de Orosio.
Catharina Pacensis.
Oliua Sabuco medica.
Isabella Ioensis.
Sigœa Toletana.
Teresa Iesu Religiosa Carmel.
Iuliana Morel.

POETAE SACRI

POETAE.

DAMASVS Pontifex, Prudentius, ac Iuuencus sacra poesi olim illustres: quos & in Antiquorum classe recensuimus. Venio ad recētiores, sed castos poetas: obscœnos enim & impmpuros vel nominare religio sit.

LVSITANI in poetica, vt & in Musica regnare feruntur mira animi propēsione velut enthusiasmo rapti: nomina singulatim appono; quod sua plerique in gente collocentur.

Aria

Arias Barbosa. Andreas Resendius. Achilles Statius.
Didacus Pyrreus. Ignatius Morales. Iacobus Teuius.
Ludouicus Crucius Soc. Iesu. Antonius Gouean⁹. Emmanuel Costa. I.C.

Georgii Coelii Canonici Eborensis *de Patientia Christi* poema heroicum Olyssipone exiit.

In Batica.

Claruit Hispali Poetica ac sanctæ linguæ cognitione prope singulari Bened. Arias Montanus, cuius sacra poemata, cum Iconibus, & Psalterium omniaqué adeo eius in Sacram Scripturam commentarii, Plantinianis Antuerpiæ Typis exierunt.

IACOBVS Saluator Solanius Murgitanus poemata dedit varia, & quædā *in ebriosos* an. 1558. Caralis apud Sardos B. Fortunati poemata euulgauit. Romæ vero S. Sixti III. Pōtif. Max. librum *de diuitiis*, eiusdem *de malis doctoribus, de operibus Fidei, iudicio futuro, castitate*, edidit: item S. Bracharii epistolam ad Ianuarium, Romæ typis Iosephi de Angelis. Ennodium quoque Ticinensem dum molitur ad Vaticanum exemplar antiquissimum cōparatum, furto amisit Ioannes Verzoza Cæsaraugustanus, Horatii in epistolis æmulus: de quo nos inter Aragonios.

Toletum.

IOannem Petreium dedit nō modo Rhetorem eximium, sed & Poetam grandiloquum. Testatur id *Magdalena*: vt nihil interim dicam de *Epigrammatis*, quibus claros Complutensis Academiæ nascentis Doctores Ausonii exēplo prædicat.

Ambrosius Nicāder Toletanus linguę latine inprimis peritus, Laurētii Medicis Florentiæ ducis auspiciis humanitatis studia in Florentino Gymnasio publico stipendio professus est: & Silium Italicum Hispanum poetam, è vetustissimo exemplari Rom. innumeris locis meliorem factum, eidē principi dedicauit Michael Verinus Balearis gnomologus de quo nos pluribus inter Maioricenses.

Valentiæ E[illegible]etanorā vidimus Iacobum Falconē equestris Mōtesiorum ordinis virum nobilem Poetam ac Mathematicum insignem. Scripsit semel iterumque *de Circuli quadratura* Valentiæ 1587. & 1585. & poemata plurima panxit, vt & Satyras *de præstantia* seu *nobilitate*, Horatii æmulus: quæ omnia V[illegible]nti Philippus Meii, typis propagauit. Lusit Dimetris ex m[illegible] nt [illegible] iasele doctus Ca[illegible]llus, quos apponere non pigeb[illegible]

Circulus loquitur.

Vocabar ante circulus,
Eramque curuus vndique:
Vt alta Solis orbita
Et arcus ille nubium,
Eram figura nobilis,
Carensque sola origine,
Carensque sola termino.
Modo indecora prodeo,
Nouisque fœdor angulis.
Nec hoc peregit Archytas,
Neque Icari pater, neque
Tuus Iapete filius.
Quis ergo casus, aut Deus
Meam quadrauit aream?

Respondit auctor.

Ad alta Turiæ ostia,
Lacumque limpidissimum,
Sita est beata ciuitas.
Parum Saguntus abfuit,
Abestque Sucro plusculum:
Hic est poeta quispiam
Libenter astra consulens,
Sibique semper arrogans
Negata doctioribus:
Senex vbique cogitans,
Sui frequenter immemor,
Nec explicare circinum,
Nec exarare lineas
Sciens, vt ipse prædicat.
Hic ergo bellus artifex
Tuam quadrauit aream.

Poetas populares eo non attingo, quod sint prope innumerabiles ac plebei, plurimum rythmis ad aurium voluptatem extremis sonis cadentibus. Hi litteris etiam tincti *Ioannes Mena* Cordubensis

de Pla-

de Planetis, quem & Ferdin. Pintianus homo eruditus Hiſpano explanare ſermone adoleſcens nō erubuit, vt & Garſiam Laſſum principem alterū Ferdinādus Fleorea explicuit: vt & M. Ant. Muretus *in Gallia* Pet. Ronſardum. Addam his tertium Alfonſum Erſillā qui Auracanam diuinitus ſcripſiſſe videtur.

IOANNES PARDVS Hiſpanus Poetica floruit in Italia, Philoſophus idem, & Mathematicus, quo tempore Fredericus Aragonum Rex in Italia res geſſit, & Ferdinandus Iunior. Celebratur à Iouiano Pontano proſa ac verſibus, qui & illi librum, inſcripſit. Elegia vero elegante Actius Syncerus Sannazarus ſic prædicat.

PARDE decus patriæ, ſpes maxima PARDE tuorum
Atque idem Hiſpani gloria prima ſoli,
Quem iuuat immenſi cauſas exquirere mundi
Primaque conſtansi corpora iuncta fide:
An magno æterna voluatur numine cælum
An propria hoc ingens mole laboret opus.
Cur ſalſi fluctus; cur ignibus æſtuet Aethna,
Cur vomat potas vaſta Charybdis aquas?
Vnde nitor ſtellis; cur non maiorue minorue
Cur non ipſa ſuo lumine Luna micet?
Felix cæleſtes cui fas nunc ſcandere ſedes
In queis poſt obitum fata manere ſinant.

Reſpondit Sannazario Pardus.

ACTI, cui ſimplex peperit facundia nomen
Synceri, & vitæ candida ſimplicitas,
Si pecus exiguum nobis, ſi commodus eſſet,
Qui pecus & Dominum paſcere poſſet ager,
Ipſe quoque in ſiluis non dedignarer opacis
Viuere, quas magni Diique Deæque colant.
Ruris delitiis fruerer, ruriſque labores
Exciperem feſſis ſæpius agricolis.
Hic ego longa meæ cupiiſſem ſtamina vitæ
Deduci, hi atram rumpere fila diem.
Par igitur nobis ſtudium, diſparque facultas,
Hinc ſequimur vitæ munera diſparia:
Ergo prædiolis tu, qui potes, utere auitis
Pinguium & Siculis paſce pecus gregibus.

Vu

DIDACVS GV VA bilis Hispanus Ambrosii Moralis Compluti carus auditor, scripsit E ithalamium in Nuptias Philippi II. Regis, & Isabellæ Galliæ Reginæ. Iuuenis fato præreptus magnum sui desiderum excitauit: cuius funus hæc fidit Aluarus Gometius:

Hic situs DIDACVS GVEVARRA, *Stemmata lugent,*
Et mæret Pallas, Castalidumque chorus.
Euterpe frangit citharam, Polymnia crinem
Discerpit, Latium, & Græcia conqueritur.
Nos pariter clarum iuuenem ploramus ademptum
Qui patriæ potuit nomina magna dare.

POETRIAE ET FO MINAE HISPANAE
clara.

LAVDET Cicero Corneliam Gracchorum matrem: miretur nitus Lęlias, Mutias, & Licinias: proferat Lucanus suam Pollam argentariam: nostraq; memoria Hippolytam suã Balthasar cet Castilionius: & Olympiam Moratam Ferrariẽsis. his ego nam eruditarum in Hispania olim matronarum chorum, dia iudice.

ANGELA ZAPATA cũ angel lotata mẽte existeret; doctissimi viri Ludouici Viuis lib. I. de of Christianæ feminę, cuius fuit amplum & magnificũ testimoniũ de ingenio pariter & doctrina, tulit.

ANNA *de Orosio* Burgensis, & maiorum imaginibus nobilis & Theologiæ studio celebris.

CATHARINA Pacẽsis, cuius Latini versus, primã Hispali & Compluti lauream, iudicũ sententia meruerũt, nondũ expleto ætatis anno septimo & vicesimo: in ipso vitæ flore Oaracæ, quæ nunc *Guadalajara* nominatur, acerba & immatura morte viuis erepta, ingens sui reliquit desideriũ. Vertit Latino carmine librum de honestate, voluptate Ioannis Hurtadi Mendozii rythmo populari conscriptum.

OLIVA SABVGO de Nant incola Alcarassi oppidi, Latine & Hispane scripsit bominis natur ad Regem Catholicum Phili II. excellens medicorum quæ dam pa

dam paradoxa, acute ac supra quam ab illo sexu exspectari queat. Madriti excusus liber circumfertur anno 1588.

CATHARINA TRILLO Antiquare nata matrona nobilis pereruditta; nupsit Petro Gundisaluo Oconi, ordinis equestris viro, quo marito vicesimo ætatis anno amisso Ioannem Oconem filium primis litteris ipsa imbuit, quæ ad humanitatem pertinent. Hinc Salmanticam ad vberiorem ingenii cultum misit, tantosq; in iuris ciuilis studio progressus fecit, vt Granatæ primum, post Salmanticæ B. Bartholomæi, Collegium facile occuparit. Post etiam Pontificii iuris Professor suffragiis amplius centum superauit.

BEATRIX GALINDEZ Salmantina non ignobilis, Isabellæ Hispaniarum Reginæ in Latinis Magistra, eruditionis nomine nuptui data Franc. Ramyrez qui Regi à secretis erat anno salutis partæ 1499. Maritum vbi exstulit vidua caste vixit annos sex, & triginta; erga inopes quotidie benefica. Malacæ S. Trinitatis Sodalibus Cœnobium exædificauit: Madriti quoque Monasteria duo sacris Virginibus, & Pauperibus Nosocomium. Obiit in Dom. anno Christi 1553. Heredes ac liberos tametsi Eleemosynis nimis benigna esset reliquit opulentos. Deus enim, qui ipsa veritas est, centuplum in terris misericordi promittit; æternam vero à morte beatitudinem. De his duabus matronis sic Ioan. Peresius Moya libro de Claris Hisp. mulieribus, quem Madriti an. 1583 euulgabat.

ISABELLA Ioensis, nobilis fœmina Barcinonensis, optimarum litterarum studio, & vigilantis ingenii fertilitate; tum vita & moribus Paulæ Rom. persimilis.

Calabriæ dux fœmina, Zeneti Marchiona MENCIA Mendosa cuius viraginis ingenium affatim Græca Latinaque eruditione cultum. Occultos hæc eruditionis thesauros, defuncto priore viro Nassau, è Belgio ad suos rediens attulit. Hanc & à Paulo Manutio, deserto in Epistolis sermone laudatam memini: & à Ludouico Viuete lib. de Christiana fęmina.

SIGAEAM, Toletanam propter litteras Latinas, Græcas, & Hebraicas serenissima Lusitanię Regina intra aulā suam incredibili admiratione excepit, & in illustrium fęminarum classem quibus ipsa priuatim & honestissima vteretur, statim referri voluit. Sororem quoque eruditam Græce ac Latine habuit, ac Musices in paucis peritam Angelam nomine, quam vtramque Ioan. Vasæus Belga

in Hisp. Chronicis prædicauit. Ioannes Merulus nobilis Tolet: Iureconsultus, ac Poeta hoc ciuem suam carmine cohonestand ne idem tumulus qui corpus, idem famam exstingueret, ex mauit.

Docta SIGAEA *iacet gelido sub marmore, cuius*
Ob mortem mœrens heu gemit Hesperia:
Et merito; quoniam Hebraa, Graca, atque Latina
Non secus ac patria voce perita loqui,
Tot linguas huius rapuit mors sæua puellæ,
In tenera admirans accumulata simul.

LOYSAE SIGAEAE Toletanæ sui sæculi Mineruæ: Toletum centem excepit. Lusitania honores & diuitias dedit: Burgi mari vnicumque filium, & prô dolor ante diem sepulcrum. Anno sal M. D. LX. Octobris die XIII.

Andreas Resendius Lusitanus.

Hic sita SIGAEA *est: satis hoc: qui cetera nescit:*
Rusticus est: artes nec colit ille bonas.

FRANC. Lopius.

DElicia Phœbi, Musarum fama, decusque
SIGAEA *Hesperia, conditur hoc tumulo.*
Omnes, quas sonuit linguas SIGAEA σιγήσει
Hanc tamen æternum fama loquetur anus.
Hebraè & Graecè sciuit, sciuitque Latinè,
Omnibus excellens dotibus ingenii.
Calluit ingenuas pietate, fideque
Insigni, ô, quantam mors violenta rapit.

Aluari Gometii.

TV quicunque times quod lingua doctius vtraque
Graium clameris Romulidumque sophos.
En tenere in tumulo iacet hic Hispana puella
Cui legere hos libros ludus amorque fuit.
Hanc & Arabs, Syriusque potens, & cultor Idumes,
In proprio natam crederet esse solo.

Si nomen patriamque rogas Loyasa Sigaa,
Toleti nata est; Pieridum decima.

Sic eius æui docti homines cum Scriptores, vt in Chronicis Ioan. Vasæus celebrans, & poetę eius æui certatim omnes And. Resendius lusit. Aluarus Gometius: Didacus Gueuarra. Franc. & Roder. Lopii Toletani. & Franc. Lusinus Italus. Maritus vero Franc. Cuenas hunc titulum gratitudinis ergo tumulo appendit.

D. O. M.

LOYASAE SIGAEAE FOEMINAE INCOMPARABILI
CVIVS PVDICITIA CVM ERVDITIONE LINGVARVM
QVÆ IN EA AD MIRACVLVM VSQVE FVIT,
EX AEQVO CERTABAT.
FRANC. CVEVAS MOERENTISS.
CONIVGI B. M. P.
VALE: BEATA ANIMVLA CONIVGI DVM VIVET
PERPETVÆ LACRYMÆ.

TERESA IESVS cognomento. Virgo sacra Abulæ in Castellæ regno nata: quæ ex calceatarum Virginum, rigidæ admodum disciplinæ ac vitæ Carmelitani Ordinis Monasteria plurima in Hispania excitauit: ac nuper in Gallia receptus ordo est. Scripsit cum de sua vocatione ac vita religiosa, tum meditationes pias. Edidit quoque de eius pia vita Hispano sermone, & Gallice redditur, P. Franciscus Ribera Societ. IESV Theologus. Obiit illa Albæ Torresy anno 1581, conditurque in patrio primo Monasterio S. Iosephi Abulæ à se exædificato.

IVLIANA MORELL Barcinonensis Virgo duodecimo ætatis anno, Christi vero Sexcentesimo sexto supra sesqui milesimum (rem prodigii similem narro) Lugduni Gallorum Latine iam Græce & Hebraicæ vtcumque perita, Theses cum Logicas tum Morales Latine à se tuendas in ædibus paternis proposuit, dum parens Lugduni negotiatur: quas lectas vidimus Margaritæ Austriæ Hispaniarum Reginæ inscriptas. Eat nunc Græcia & Sapphonem & Corinnas Poetrias quidem: sed impudicas laudet, item

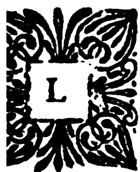
vates Sibyllas: celebret & Eudociam quæ Homerocentones sacros dedit. Prædicet Italia Probam Falconiam, quæ Christi seruatoris res gestas Maronis centonibus condecorauit: Hippolitam item & Olympiam. Habuit nimirum ad hanc diem Hispania plures eruditas piasque matronas, quam Græcia simul & Italia, absit verbo, inuidia. Nec enim me fugit, quam odiose Satyricus fœminas Latine loquentes perstringat.

X. CLAS-

X. CLASSIS HISTORICORVM PRAESERtim Ecclesiasticorum.

SERIES.

LVCAS Tudensis Episc.
Rodericus Ximenius.
Florianus Ocampius.
Ambrosius Moralis.
Hieronymus Surita.
ieronymus Blanias.
ntonius Nebrissensis.
lfonsus Aluares Gueuero.
tephanus Garibaius Cantaber.
ondisaluus Illescas.
lfonsus Villegas.
lfonsus Venerus.
annes Maldonatus.
annes Mariana.
omichus Historicus.
ranciscus Tarasa.
erdinandus Pulgar.
aubertus Fabricius.

Non hic antiquissimos Hisp. Historicos prædicare constitui, uos partim prima Classe abunde recensui, partim in vulgus noti int; Mela, *Iustinus*, Orosius, Trogus Pompeius, aliique. Transeo ad eliquos:

LVCAS TVDENSIS EPISCOPVS.

GRegorio IX. Pont. Max. LVCAS Tudensis primum Diaconus, deinde Episcopus Italiam, & orientis prouincias religionis eruditionisque ergo lustrauit; Roderico præsuli Toletano æqualis, & in simili conscribendæ historiæ studio versus ingenio styloq; non ineleganti neque prorsus vasto. Historiam conscripsit, de rebus Hispaniæ Diui Isidori chronico insertã: vnde opinio nata est, primam eius operis partem Isidoro attribuentium. Præterea Diui Isidori vitam conscripsit, & separato volumine edita ipsius virtute miracula: cuius voluminis pars altera confutandis Albigensibus consumitur, qui ex Aquitania in Hispaniam irruperant. Vtrumq; opus Berengariæ Reginæ iussu, & hortatu perfecit, vt ipsemet testatur, feminæ religiosæ atque pietatis studiis deditæ, & eruditionis moribus sanctis. Sic Io. Mariana lib. XII. Cap. I. & XII. *Cuius etiam* opera è Toletanis Bibliothecis erutus descriptusq; Tudensis traditus iam Typographo est, & commodo publico tandem aliquando apparebit. Floruit Christi anno M. CC. XXX.

RODERICVS XIMENIVS.

ROdericus Ximenius Archiepiscopus Toletanus, domo Nauarra, litterarum humaniorum potissimum vero antiquarũ recentiumq; historiarum, longe peritissimus. Multum huic, vt & Lucæ Tudensi Episcopo, merito omnes debent, quod res præclare gestas situ ac squalore obsitas, pæneq; sepultas ab interitu vindicarit, ad posterosq; transmiserit. *Plurimarum hic rerum historias* libris IX. itemque Gothorum atque Hunnorum res gestas est complexus, resque quibus & ipse interfuit, memoriæ fideliter mandauit: exstatq; volumen Granatæ editum, post etiam emendatius ad Toletani Codicis veteris fidem in Germania exiit, cum Hispanicarum rerum scriptoribus semel iterumq;. Obiit Lugduni in Hispaniam reuertens, anno DOM. M. CC. XLV. Hortæ, monasterio regni Aragonensis ad aram eius templi maximam, cippus, cum inscriptione, monstratur, duobus his carminibus comprehensus rudis & crassus, vt in ea ætate, sonantibus, vt refert libro XII, Cap. IV & lib. XIII Annal. Hispã. Ioan. Mariana Societatis IESV, cap. 5.

Mater

Mater Nauarra, NVTRIX CASTELLA, SCHOLA PARISII, SEDES TOLETVM, HORTVS MAVSOLEVM, REQVIES CÆLVM.

FLORIANVS OCAMPIVS.

SEntica hic oriundus, quod oppidum vulgo Zamora non procul Salmantica ſitum. Canonicus fuit ac regius hiſtoricus, quo in genere plurimum ſtudii poſuit, deceptus tamen turpiter eſt, dum Beroſum, Metaſthenem, cæterosque illos ab Annio Viterbienſi falſo ſuppoſitos atque expoſitos ſcriptores veros eſſe duxit. Teſtantur id eius libri quinque, ab orbe condito ad annum vſq; ducenteſimum decimum, ante Chriſti natalem : quam hiſtoriam Ambr. Moralis Cordubenſis pertexuit: de quo nunc videamus.

AMBROSIVS MORALIS.

AMbroſius Moralis, Antonii Moralis Medici F. Cordubēſis Latine non minus, quam Hiſpane diſertus. Eloquentiam enim in Academia Complutenſi publice eſt de ſuperiore loco annos aliquot profeſſus, & Gymnaſii Regii Præſes nobiles adoleſcentes optimis & moribus & diſciplinis imbuit. Regiús item hiſtoricus totam pœne Regis Catholici iuſſu obiens Hiſpaniam, omnes Bibliothecas templorumque archiua, pluteos ac ſcrinia excuſſit, quo hiſtoriam à Floriano Ocampio inchoatam continenter ad exitum adduceret. Huius autem lucubrationibus laboribuſque hiſtorici omnes, cæterique adeo plurimum ſe adiutos ingenue fatentur, tum ii potiſſimum, qui rerum Eccleſiaſticarum ſtudio, Sanctorumque Vitis legendis capiuntur. vt & D. Cæſar. Card. Baronius Cordubæ in patria, quod beatum plerique ducunt, vita deceſſit, anno CIƆ. IƆ. XCII. Ingenii autem fœtus hos Tomis tribus Hiſpanice edidit:

Annales Hiſpaniæ à Floriani fine ad Theodoſii vſque Imperatoris tempora. inde mox ad occupatam à Mauris Hiſpaniam, rurſum ab Hiſpaniæ inſtauratione ad Vermundi III. tempora.

Scripſit & *de Hiſpaniæ antiquitatibus.*

Genealogiam quoque *S. Dominici.*

Item *de* SS. *Iuſto & Paſtore* Complutenſis eccleſiæ patronis.

Verum enimuero vt in Chronicis mire deceptus est Ocampius per Berosum, ceterosque supposititios libellos Annii Viterbiensis; sic &, qui historiam eius pertexuit, Ambrosius Moralis labitur non raro: præsertim cum veteres Rom. inscriptiones, quæ in Hispania visuntur plurimæ, explanare conatur. Vt vel tricies in vno marmore vetustissimo quod Barcinone spectatur impegisse deprehendatur. Quamobrem laudem genti vindicauit in Historia Io. Mariana Societatis IESV, siue styli elegantiam, seu fidem consideres.

HIERONYMVS SVRITA.

FVit & ipse regni Aragoniæ historicus & à secretis iudicum violatæ fidei historiæ, omnisque adeo antiquitatis in paucis peritus, testantibus Victorio lib. 13. variarum Lectionum, atque Faerno in Terentium: denique Ferdinando Nonio Pintiano in Pliniũ, & castigationibus in Melam. Reliquit, sed Hispane, *rerum Aragonensium libros* triginta, totidem annis elaboratos, sex voluminibus; quorum priores Tomos duos Latine exscripsit, INDICES *Aragonensium rerum* nuncupans: additis Syculis etiam *Annalibus*: quos Indices, moriens longe auctiores vna cum Bibliotheca sua Carthusianis Cæsaraugustæ testamento legauit. vbi & *in Iulii Cæsaris Commentarios & Claudianum notas* eiusdem vberiores, vidimus, atque in *Antonini Aug. Itinerarium Scholia:* sed vt hæc nunc in Vbiis Coloniæ Agrippinæ typis Arnoldi Mylii, hominis eruditissimi, lucem aspexerunt, ita illas heredum beneficio exspectamus. Conditus est in patria Cæsaraugustæ, apud Hieronymianos sodales, cui epitaphium hoc filius, aquæductuum Aragoniæ præfectus, ponendum curauit:

HIERONYMO SVRITÆ MICH. F.
GABR. N. CÆSARAVGVSTANO.
HISTORIÆ ARAGONIÆ
DILIGENTISS. ATQ. ELECTO
SCRIPTORI, PATRI B. M.
HIERONYMVS F. POSVIT.
VIXIT ANNOS LXVII. MENS. XI.
OBIIT CÆSARAVG. III. NON. NOVEMB.
CIƆ.IƆ.LXXX.

Iacobi

Iacobi Falconis Valētini, Equitis, Poetæ, ac Mathematici carmen retrogradum.

Ingenium & candor SVRITÆ *viuet, opinor*
Viuet dum mundo carmen & Historia.

Martini Azagriæ Aragonensis.

Dum Salo, dum Sicoris, dum Cinga augebit Iberi,
Dum maris augebit magnus Iberus aquas,
Post cineres, manesque tuos, heu magne SVRITA,
Semper erit maius nomen in orbe tuum.
ANNALESQ. *tui tantarum pondere rerum*
Æterni, æternum te sine morte dabunt.

STEPHANVS GARIBAIVS ZAMALLOA.

NOstra hic tempestate viget genere Cantaber, Mondragoni oppido oriundus. Multis vigiliis, ingentiq; labore *Hispaniæ Annales* regnorum Castellæ, Lusitaniæ, Aragoniæ, Nauarræ, aliorumq; à tenebris, sed Hispano sermone eruit, bonoque publico foras Antuerpię typis Plantinianis dedit. Quattuor enim voluminibus in quadraginta libros diuisis, res in Hispania domi forisq; gestas complectitur. Huic quoque accepta est referenda inuentio reliquiarum B. *Leocadiæ* Virginis, ac Martyris Toletanæ, & è Belgico Hannoniæ monasterio in Hispaniam, translatio auspiciis: Philippi II. Regis, & Gasparis Quirogæ Card. & Archiepiscopi Toletani. Regii etiam historici titulo cohonestatus, stipendio publico donatur, degebatque Madriti, anno CIƆ.IƆ.XCVI.

GVNDISALVVS ILLESCAS.

HIc Abbas S. Frontonis, ac Docensis sacerdos, non minorem, quam ceteri, laudem in scribenda historia meretur, quippe qui res in Hispania bene fortiterque gestas diserto sermone vernaculo Tomis duobus consignauit, dum *summorum Pontificum Vitas* à B. Petro ad sua vsque tempora, quæque in Hispania domi forisque in Ecclesia ac Repub. facta commemorat. Id opus sane vsque eo placuit, tantoque est omnium applausu exceptum, vt non modo Hispani, sed quo ad exteros eius manaret vtilitas, aliæ quoque gentes sua quæque lingua promulgarint.

Duos item *Dialogos Hectoris Pinti* alique pia o[...] vt Sebastiani Toscani de mystica Theologia, de Lusita[...] o in Bæticum, vertit sermonem.

Migrauit é vita anno Christi CIↃ.IↃ.LXXX.

ALFONSVS VILLEGAS

TOletanus hic fuit, & ad S. Marci sacerdos. De Sanctorum Vitis scribendi diligentia ac venustate ineptos plerosq; libellos & apocryphos (quos Sanctorum *Legendas* olim nominabant) apud suos, manibus excussit, obtrusitque meliora: & vero disertissimi omnium, qui in vmbilico habent, Toletani censentur. Eius quoque labores adeo grati omnibus exstiterunt, vt pro dignitate laudari satis nequierint, dignique sint habiti, qui sæpius bono publico foras darentur, omniumque manibus tererentur. Claruit Toleti anno CIↃ.IↃ.XCVI. Eius item hæc in medio sunt ad hanc diem disertim Hispa[...] conscript[...]

Vita Sancto[...] Concilii T[...]ntini breuiario accommodatæ. Tomus prim[...], qui vulgo F[...]ctorum passim in manibus, potissimu[...] ex[...] o[...] Li[...] & Laurentio Surio.

Vita [...] m. 2.

Cate[...] 3.

H[...] *los dias.*

[...] item [...] mu[...] [...]rulo hausta, Tomus 4. quem hoc nomine [...] nscribendum putauit.

ALFONSVS VENERVS.

FVit & Alfonsus Venerus familiæ S. Dominici, miræ in historia accurationis, vt ex illius Enchiridio passim à posteris laudato planum. Inclaruit hic anno CIↃ.IↃ.LV. Contexuit & *vitas B. Casildæ, ac Lesmæ*, aliorumque Diuorum Burgensis diœceseos, è qua originem ducebat.

IOAN. MALDONATVS.

SAcerdos Burgensis, disertus Latinæ linguæ scriptor, qui Sanctorum Vitas com[...]ndio scripsit: qui libellus & Lugduni sæpe typis euu[...]it [...] Laurentio Surio interdum adhibetur. Scripsit & *par*[...] *itiores* Burgis, vbi [...]at se adolesce[...]
[...]re

te Christophorum Longolium Belgam in Hisp. venisse. Floruit anno à virgineo partu CIↃ. IↃ L. Fuit & alter Hispanus, cognominis Maldonatus, Societatis IESV Theologus insignis: qui annos plurimos sacras litteras Lutetiæ ac Biturigis explanando impendit, homo disertus iuxta ac doctus: cuius cupide leguntur *in quattuor Euangelistas Commentarii* variæ, pleni, eruditionis.

ALFONSVS ALVAREZ GVERRERO.

VTriusq; Iuris Doctor, Consiliarius regius, & Neapoli Regiæ Cameræ præses. Scripsit *Thesaurum Christianæ religionis, seu speculum summorum Pontificum, Impp. Regum, & Episcoporum,* ad Philippum Regem Catholicum.

FERDINANDVS PVLGAR.

NObilis Historicus, sed vulgari sermone, & excellenti moralis Philosophiæ iudicio, illustres seculi sui viros scriptis claros celebrauit; materiamque suppeditauit scribendæ historiæ Ant. Nebrissensi.

ANT. NEBRISSENSIS.

HIstoricus Regius ac Rhetor Complutensis, res gestas Regum Catholicorum Ferdinandi & Isabellæ latine, vtrumq; conscripsit: sed in cudendis Græcis vocibus dynastarum Hispaniæ, risum concitat. Eius nos inter Bæticos vitam conscripsimus Tomo III. Classe I.

FRANC. TARAFA BARCINONENSIS.

CAnonicus hic Barcinone, qui Regum & Hispaniæ & Aragoniæ seriem contexuit. At, si verum fateri volumus, pleraque ridicule ex arca Noæ, bellique Troiani fabulis deriuans, vrbium gentiumque nomina cudit; deceptus Pseudo-Beroso Ioan. Annii Viterbiensis, qui incautos plurimos in eosdem erroris laqueos induit. Refellit itaque non raro, neque iniuria Ioan. Goropius Becanus, cum in Originibus tum in Hispanicis.

IOANNES MARIANA TALABRICENSIS.

SOcietatis hic IESV Theologus insignis, qui Romæ ac Lutetiæ docuit, laudem patriæ illustrandę, cui historicum Latinum deesse doleret, ecclesiasticam Annalium Hispaniæ Historiam libris 30. ad suam vsque ætatem, iam inde à Christo nato, pertexuit, graui stylo & casto, vt Tacitum Cornelium seculi nostri dixeris: iudicio vbique vsus, quo valet plurimum singulari. Sed de hoc pluribus nos in classe societatis Iesu.

HIERONYMVS BLANCAS CÆSARAVG.

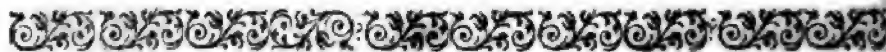
AVditor in litteris Petri Ioan, Minuesii Valentini, grandis natu ad patriam Historiam animū appulit: ratus, quod res est, recte à diuino Platone dictum: Ortus nostri partem patriam velut maiorem parentem vindicare. Scri it itaq;, *Fastos magistratuum Aragonensium*: itemque *de* C *u Ribaborziis* Cæsaraugustæ, & Francofurti, cum iconi s in ium: atq; eruditissima Ant. Augustini V.C. *de Cæsar* *tate*, *Epistola*.

TOMICHVS HISTORICVS.

REum Aragonensium vetus scriptor, qui res militiæ cum Gallis gestas ad annum 1390. scripserat. Citari hunc video à Ioanne Mariana lib. 18. cap. 14. nondum tamen, quod sciam, typis euulgatum.

GAVBERTVS FABRICIVS.

SCripsit de viris Regum Aragoniæ, citaturq; à Vincentio Iustiniano lib. 1. de vita S. Vincentii Ferrerii, cap. 13. & lib. 2. cap. vltimo. Laudat idem lib. 2. cap. 39. Balthazarem Sorium in libris de viris illustribus Aragoniæ, Ordinis S. Dominici.

HISTORICI EXTERNI ET HISPANIÆ INQVILINI.

QVod Rom. accidisse reip. obseruatun t C i scriptis eam disertius illustrarent quam Romani, idem ispanis vi ve-
nisse

aisse videas. Confluxere enim ad ditem illam prouinciam, cum opibus, tum ingeniis claram historia illustrandam exteri homines doctrina præstantes, quos nominasse sat erit:

L. Marineus Siculus historiam & viros illustres scripsit.
Cl. Marius Arelius.
Petrus Martyr Anglariensis Insuber, qui decades rerum Indicarum dedit.
Michael Ritius Neapolit. Regum omnium texuit historiam.
Ioannes Vasæus Brugensis Flander, non Burgensis, Annales Hispaniæ Latinè dedit Rhetor Salmantic.
Nicolaus Clenardus Belga, Peregrinationum epistolis res Hispaniæ tractat.
Abrahamus Ortelius Antuerp. in Theatri parergo veterem illustrat Hispaniam & nouam.
Ioannes Goropius Becanus Hispanica conscripsit.
Ioannes Numesius Medicus Antuerp. Hispaniæ chorographiam Latine edidit.
And. Schottus edito in Pomp. Melam Hispanum post Ferdinandum Diutianum spicilegio, & itinerario Antonini August. cum notis Hieronymi Suritæ Cæsaraugustani, Coloniæ typis Arnoldi Mylii.

Floruere ibidem doctrina vitamq; finierunt amplissimi viri Antonius Perrenottus Card. Granuellanus studiorum dum vixit Mæcenas & Ioachimus Hopperus Frisius Belgici Concilii Præses, scriptis in iure clarus. Vixit & Hugo Helstilius Frisius vtriusque linguæ peritissimus ac Mathematicus. De Horologiis quædam scripsit, vertitque è Græco duas Nysseni Orationes in natalem Christi, & Stephanum. Salmanticæ in 8. Conuertit & Cathenam Græcorum Patrum in Esaiam, quæ ab hæredibus exspectatur.

Attigit quoque Hispaniam & forte in Bætica occubuit *Angelus Caninius* Anglariensis Hebrææ linguæ ac Græcæ ad miraculum doctus. Testantur de Hellenismis libri, ac Syriaca Grammatica. Matthæus Bosculus Parisiensis Lambini auditor Valentiæ eloquentiam docuit, edidit q; Rhetorica, & aduersus Petrum Ramum opusculum, Barcinone.

Nicolaus Biesius Gandensis P[...]a ac Philosophus Valentiæ doctrina claruit, familiaris Ioan[...]tæ Agnesio. Edidit post in

Belgio Philosophica varia: Item de arte dicendi, ac Medicus Cæsareus in Galeni epuscula Commentarium Nutii, typis euulgatum.

APPENDIX.

DE LEGITIMIS HISP. HISTORICIS IVDICIVM.

CVM IOAN. GOROPII BECANI, ET GASPARIS Censura, de suppositititiis Historicis Beroso, Metasthene, M. Catone, Fabio Pictore, &c.

VOD rebus omnibus vsu venire, atque artibus dolemus, vt veris falsa interdum subiiciantur, idem in historia contingere eò frequentius videmus, qui plures eam legendo conterunt. De fabulosis gentium variarum originibus, qui à Troiano bello (si quod vmquam fuit, inficiante Dione Chrysostomo) principia repetunt, vel altius alii originem arcessunt, vt ab Noæ arca, quæ Cataclysmo superfluit, de his, inquam, in præsens differere non est animus, ac ne refellere quidem vacuum est: cum per se aniles illæ nugæ atque ineptiæ, fabularum ritu, concidant. De Hispaniæ scriptoribus Historicis quid sentiã, vel docti potius homines, proferam: suum tamen vt cuiq; iudiciũ integrũ relinquã. Videas enim Reges Hispaniæ primos veluti incude fabrefactos, vt arma Achillis claudus ille Deus cudebat datis nominibus vel a Noæ comitibus, vel syllabæ vnius affinitate, qui error & oppidorũ vrbiumq; nomina propagauit, verbi gratia: *Tudelam* Nauarrorum à *Tubale* conditam: *Toletum* à *Toleto* Rege: *Olisiponem* ab *Vlysse*, & sic de ceteris.

Auditum admissi risum teneatis amici.

Talis in Regum Catalogo Ioannes Taraffa Barcinonensis, quem in Hispanicis copiose refellit Ioan. Goropius Becanus Belga. Quid? Florianus Ocampius Senticensis nonne à Pseudo-Beroso, Metasthene (qui Megasthenes vocandus erat) Xenophonte, aliisq; Romanis, Catone, Fabio Pictore, suppositiiis Annii Viterbiensis sua consarcinauit? Pineda quoque in Monarchia, ac Hieronymus Romanus, & Antonius Beuter Valentinus in eundem numquid lapidẽ impingunt? Hinc illæ lacrymæ, hinc tot prodigiosæ Thalmudicæ ridiculæ

diculæ atq; adeo aniles narrationes quibus frigidius nihil, aut alsiusne Scythica quidem nix aut Borealis fuerit. Defendere tamẽ quod equidem miror, conatur Annium Albertus Leander sodalis in Italiæ descriptione, & Antonius Gueuarra homo Hispanus altera in Habacuc Prophetam Commentarii editione, sed nihil agunt. Rectius vero Valentini duo Benedictus Pererius Societ. Theologus in Danielem, & Ludouicus Viues reiiciunt, ac denique vir, longe doctissimus Ant. Augustinus Tarraconensiũ Archiepiscopus antiquitatum Rom. & Hispan. Dialogo XI. cum de falsis marmorum ac numismatum titulis & inscriptionibus disserit, narrans ex fide Latini Latinii, qui & ipse Viterbiensis Romæ doctrina claruit, Ioannem Annium patriæ quoq; ficta, falsoque sculpta inscriptione fucum facere conatum. Quin & patriæ non satis iustus alumnus, Hispaniæ quoque, si Diis placet, confictis ex arca Noæ aut certe equo Troiano antiquitatibus, Regibus Catholicis offerre eas cum Beroso ausus est. Sed quid non peruicax audet ignorantia? θράσος γὰρ ἀμαθία, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, inquit Thucydides. Nos vt in posterũ errorem eriperemus dedimus operam vt Bibliothecæ huic Hispanicæ pars ea ne deesset, qua Historiæ veritas veluti scopus quæritur, falsæ vero ac fabulosæ narrationes in insulam deportentur. Damus itaq; Ioannis Goropii hominis doctissimi testimonium è libro Originum Antuerpiensium quarto, & Lusitani hominis Casparis Varerii de Beroso adiunctisque Scriptoribus Censuram, sed latine redditam, diuersamque ab ea, quam Romæ olim Latine idem euulgarat: & Commeliani nuper in Germania expresserunt; qui Gaspar & iter suum populari lingua Romã versus Chorographiæ nomine erudite conscripsit, ac de Ophira in sacris litteris, quæ hodie Piru putatur, deq; auro ad templum Salomonis ædificandũ aduecto, latine disseruit. Lege Lector si tantum abs re tua otii; nec operæ pigebit, & dum legeris, citra animi perturbationem iudicium sustine.

ſtimatione, & præiudicata auctoritate digladiandum. Quocirca ne crebro orationis meæ curſum interrumperent & demorarentur, viſum eſt in ipſo ſtatim principio ſemel impetum in eos facere quo vel deterreantur, vel hoc ſaltem ſentiant, maioribus ſibi auxiliis opus eſſe ad ſua defendenda; quæ ſi poſt forte accedent, tum mihi erit iuſto cum illis prœlio confligendũ. Interea ſatis ſit tumultuaria hac velitatione eos reiicere; non vero ea ratione proſternere, vt ſingula ipſorum tela aut confringam, aut è manibus extorqueam, quod operæ eſſet non longioris modo, ſed inſpecturis etiam moleſtæ & tædioſæ. Si enim opinionem tot hominum iudiciis acquiſitam abſtulerim, nihil erit opus ſigillatim, quæ mihi in illis diſplicent, annotare BEROSI fragmenta refutata. Primum autem *Beroſum* aggrediamur, & eum ipſius Beroſi gladio iugulemus, ne diu anceps pugna protrahatur. Quo enim modo certius euincerem, Fragmenta hæc quæ Beroſi nomine circumferuntur, Beroſi non eſſe, quam ſi veris & germanis Beroſi ſcriptis collata contraria deprehendantur? At quis dicet ea quæ adducam, ipſius Beroſi verba eſſe, ſi Beroſi ſcripta perierunt? Idoneus nempe & grauiſſimus teſtis Ioſephus in iis quæ contra Apionem ſcripſit. Is igitur cum à Noæ diluuio ad Nabolaſſarum vſque Babyloniorum & Ghaldæorum Regem hiſtoriam perduxiſſet, atque inter cetera ab eo geſta ad illud perueniſſet, qui filium ſuum Nabuchodonoſorum cum ingenti exercitu contra Ægyptios & Iudæos, qui rebellarunt, miſerit, atque eius opera omnes ſubiugarit, ſic ad verbum ſcripſit:

Berosi verba

Ἀκούσας δ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ναβολάσαρος, ὅτι ὁ τεταγμένος σατράπης ἔν τε Αἰγύπτῳ καὶ τοῖς περὶ τὴν Συρίαν τὴν κοίλην καὶ τὴν Φοινίκην τόποις ἀποστάτης γέγονεν, οὐ δυνάμενος αὐτὸς ἔτι κακοπαθεῖν, συστήσας τῷ υἱῷ Ναβουχοδονοσόρῳ ὄντι ἔτι ἐν ἡλικίᾳ μέρη τινὰ τῆς δυνάμεως, ἐξέπεμψεν ἐπ' αὐτόν. συμμίξας δὲ Ναβουχοδονόσορος τῷ ἀποστάτῃ, καὶ παραταξάμενος, αὐτοῦ τε ἐκυρίευσεν, καὶ τὴν χώραν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτῶν βασιλείαν ἐποίησεν· τῷ τε πατρὶ αὐτοῦ συνέβη Ναβολασάρῳ, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀρρωστήσαντι, ἐν τῇ Βαβυλωνίων πόλει μεταλλάξαι βίον, ἔτη βεβασιλευκότι εἴκοσι ἐννέα. αἰσθόμενος δὲ μετ' οὐ πολὺ, τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν Ναβουχοδονόσορος, καταστήσας τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον πράγματα καὶ τὴν λοιπὴν χώραν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίων τε καὶ Φοινίκων καὶ Σύρων καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐθνῶν συντάξας τισὶ τῶν φίλων, μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς λοιπῆς ὠφελ-

nescio interpretatione: *Anno VII. Ascanius Latinis imperat: Anno vero sequente Teuteus Assyriis, & post Francus Celtis ex Hectoris filiis.* Hæc verba Rhenanus Beroso, nescio quod exemplar secutus attribuit, atque tam clari nominis, cui alienas plumas assuerat, multis salsis & amaris dictis, ne dicam conuitiis, mediam ferit: & tandem cum satis diu ostentui derisuique habuisset, ipsum antiquitatum sacrarum sententia sua exaugurat, illud illud sacrarium exaugurat, è cuius adyto omnium gentium exordia manarunt. Indignum id facinus & impium plurimis videri. turbari Robertus Cænalis, opem ferre, omnibus viribus succurrere, sustinere Berosi auctoritatem, repellere Rhenanum, & dictis dicta reponere. Sed quando Cœnalis nunc mihi ad manum non est, nescio an in toto hoc contra Rhenanum certamine animaduerterit, *Franci* nomen non à Beroso, sed Manethone allatum fuisse: qui aperte in principio operis sui profitetur, Berosum à Diluuio ad Dardaniæ vsque siue Troiæ regnum Chaldæorum historiam scripsisse; quæ deinde secuta sunt, se addidisse. Quo fit, vt Franci, Hectoris filii, meminisse non potuerit: atque idcirco Rhenanus inconsiderantiæ fuerit accusandus. Sed hoc vt nullum vel exiguum crimen est, ita illud non satis ferendum, quod Berosi fragmenta sola coniectura & derisione oppugnarit, cuius tamen apud omnes eos, qui has reliquias (vt volunt) legerunt, maxima fuit semper & indubitata auctoritas; quam si labefactare aut euertere studebat, alii erant arietes admouendi. Fundamenta enim omnium historiarum, omnium Chronicorum, omnium originum, quæ ante annos complures in lucem exierunt, qui funditus euertere molitur, is non contra vnum ac alterum, sed contra innumeros vt pugnet necesse est, & idcirco non pugiunculus, non gladius satis erit, sed Achillæa quædam panoplia, è Vulcania officina, cum bona Veneris gratia, erit adferenda. Verum quia nec Rhenano, nec alii cuiquam serio libuit ad certamen hoc descendere, & vires in eo experiri, vel quia id indignum grauitate sua, vel quia operosum molestumque existimarent: video equidem magnas mihi molestias subeundas esse, si quoties ab antiquariis his scriptoribus dissentiam (dissentiam autem frequenter) sit non solum de veritate, sed de ipsorum etiam exi-

ſtimatione, & præiudicata auctoritate digladiandum. Quocirca ne crebro orationis meæ curſum interrumperent & demorarentur, viſum eſt in ipſo ſtatim principio ſemel impetum in eos facere quo vel deterreantur, vel hoc ſaltem ſentiant, maioribus ſibi auxiliis opus eſſe ad ſua defendenda; quæ ſi poſt forte accedent, tum mihi erit iuſto cum illis prœlio confligendũ. Interea ſatis ſit tumultuaria hac velitatione eos reiicere; non vero ea ratione proſternere, vt ſingula ipſorum tela aut confringam, aut è manibus extorqueam, quod operæ eſſet non longioris modo, ſed inſpecturis etiam moleſtæ & tædioſæ. Si enim opinionem tot hominum iudiciis acquiſitam abſtulerim, nihil erit opus ſigillatim, quæ mihi in illis diſplicent, annotare BEROSI fragmenta refutata. Primum autem *Beroſum* aggrediamur, & eum ipſius Beroſi gladio iugulemus, ne diu anceps pugna protrahatur. Quo enim modo certius euincerem, Fragmenta hæc quæ Beroſi nomine circumferuntur, Beroſi non eſſe, quam ſi veris & germanis Beroſi ſcriptis collata contraria deprehendantur? At quis dicet ea quæ adducam, ipſius Beroſi verba eſſe, ſi Beroſi ſcripta perierunt? Idoneus nempe & grauiſſimus teſtis Ioſephus in iis quæ contra Apionem ſcripſit. Is igitur cum à Noæ diluuio ad Nabolaſſarum vſque Babyloniorum & Chaldæorum Regem hiſtoriam perduxiſſet, atque inter cetera ab eo geſta ad illud perueniſſet, qui filium ſuum Nabuchodonoſorum cum ingenti exercitu contra Ægyptios & Iudæos, qui rebellarunt, miſerit, atque eius opera omnes ſubiugarit, ſic ad verbum ſcripſit:

Beroſi verba

Ἀκούσας δ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ναβολάσαρος, ὅτι ὁ τεταγμένος σατράπης ἔν τε Αἰγύπτῳ καὶ τοῖς περὶ τὴν Συρίαν τὴν κοίλην καὶ τὴν Φοινίκην τόποις ἀποστάτης γέγονεν, οὐ δυνάμενος αὐτὸς ἔτι κακοπαθεῖν, συστήσας τῷ υἱῷ Ναβουχοδονοσόρῳ ὄντι ἔτι ἐν ἡλικίᾳ μέρη τινὰ τῆς δυνάμεως, ἐξέπεμψεν ἐπ' αὐτόν. συμμίξας δὲ Ναβουχοδονόσορος τῷ ἀποστάτῃ, καὶ παραταξάμενος, αὐτοῦ τε ἐκυρίευσεν, καὶ τὴν χώραν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτῶν βασιλείαν ἐποίησεν· τῷ τε πατρὶ αὐτοῦ συνέβη Ναβολασάρῳ, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀρρωστήσαντι, ἐν τῇ Βαβυλωνίων πόλει μεταλλάξαι τὸν βίον, ἔτη βεβασιλευκότι εἴκοσι ἐννέα. αἰσθόμενος δὲ μετ' οὐ πολὺ, τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν Ναβουχοδονόσορος, καταστήσας τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον πράγματα καὶ τὴν λοιπὴν χώραν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίων τε καὶ Φοινίκων καὶ Σύρων καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐθνῶν συντάξας τισὶ τῶν φίλων, μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς λοιπῆς ὠφελείας

ἀνα-

ιϲμίζειν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, αὐτὸς ὁρμήσας ὀλιγοστὸς παρεγένετο διὰ τῆς ἐρήμου εἰς Βαβυλῶνα. καταλαβὼν δὲ τὰ πράγματα διοικούμενα ὑπὸ Χαλδαίων, καὶ διατηρουμένην τὴν βασιλείαν ὑπὸ τοῦ βελτίστου αὐτῶν, κυριεύσας ἐξ ὁλοκλήρου τῆς πατρικῆς ἀρχῆς· τοῖς μὲν αἰχμαλώτοις παραγενομένοις, συνέταξεν αὐτοῖς ἀποικίας ἐν τοῖς ἐπιτηδειοτάτοις τῆς Βαβυλωνίας τόποις ἀποδεῖξαι. αὐτὸς δὲ ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου λαφύρων, τό τε Βήλου ἱερὸν καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήσας φιλοτίμως, τήν τε ὑπάρχουσαν ἐξ ἀρχῆς πόλιν, καὶ ἑτέραν ἔξωθεν προσχαρισάμενος, καὶ ἀναγκάσας πρὸς τὸ μηκέτι δύνασθαι τοὺς πολιορκοῦντας τὸν ποταμὸν ἀναστρέφοντας ἐπὶ τὴν πόλιν κατασκευάζειν, ὑπερεβάλετο τρεῖς μὲν τῆς ἔνδον πόλεως, περιβόλους, τρεῖς δὲ τῆς ἔξω τούτων. τοὺς μὲν ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου, τοὺς δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς πλίνθου. καὶ τειχίσας ἀξιολόγως τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας κοσμήσας ἱεροπρεπῶς προσκατεσκεύασεν τοῖς πατρικοῖς βασιλείοις, ἕτερα βασίλεια ἐχόμενα ἐκείνων, ὑπεραίροντα ἀνάστημα καὶ τὴν πολλὴν πολυτέλειαν. μακρὰ δὲ ἴσως ἔσται ἐάν τις ἐξηγῆται. πλὴν ὄντα γε ὑπερβολὴν ὡς μεγάλα καὶ ὑπερήφανα, συνετελέσθη ἡμέραις δεκαπέντε. ἐν δὲ τοῖς βασιλείοις τούτοις ἀναλήμματα λίθινα ὑψηλὰ ἀνοικοδομήσας, καὶ τὴν ὄψιν ἀποδοὺς ὁμοιοτάτην τοῖς ὄρεσι, καταφυτεύσας δένδρεσι παντοδαποῖς ἐξειργάσατο, καὶ κατασκευάσας τὸν καλούμενον κρεμαστὸν παράδεισον, διὰ τὸ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐπιθυμεῖν τῆς ὀρείας διαθέσεως, τεθραμμένην ἐν τοῖς κατὰ τὴν Μηδίαν τόποις.

Horum sententia sic fere Latine exprimeretur. *Cum audisset pater eius Nabolassarus Satrapam, quem Aegypto, Cælosyriæ atque Phœniciæ præfecerat, à se defecisse, neque ipse per ætatem amplius posset labores ferre, filium in ipso ætatis vigore constitutum cum parte exercitus contra eum misit. Nabuchodonosorus autem prælio commisso tum rebellem in potestatem redegit, tum regionem omnem imperio cui primum suberat, vindicauit. Quæ dum geruntur, accidit Nabolassarum patrem Babyloniæ morbo correptum interire, cum iam vndetriginta annos regnasset. Non multo post de morte patris certior factus, rebus in Aegypto, & reliquis regionibus ordinatis atque constitutis, datoque negocio amico cuidam, vt captiuos Iudæos, Phœnices, Syros, Aegyptios cum exercitu & auxiliaribus copiis in Babyloniam duceret, ipse cum paucis per deserta Babylonem intrauit. Cum igitur res à Chaldæis bene rectéque ordine administrari, & regnum ab optimo ipsorum seruari in suum aduentum deprehendisset, atque ita ex asse imperio paterno potitus esset, animum captiuis adiecit, quibus colonias in opportunissimis Babyloniæ locis designari iussit. Interim ex opimis belli spoliis Beli templum, & cetera ambitiose magnificeque*

Nabolassarus.

Nabuchodonosorus.

Beli Templum.

exornauit, & vrbi priori altera exterius adiecta sic vrbem constitui imperauit, ne posset fluuius in obsidione diuerti, vt tribus muris exterius, tribus item interius, illis quidem è latere cocto & bitumine, his vero ex ipso crudo latere cingeretur. Postquam nunc vrbem pro eo atque ratio postulare videbatur, mœnibus circundedisset, & diuino quodam modo portas exornasset, ad regiam paternam alteram ei continentem exstruxit, & multiplici ornatu sumptuosiorem, & aliis fastigiis longe superiorem. Quæ si quis enarrare conaretur, nimis fortasse longa esset oratio. Verum cum tam magna esset atque superba, diebus tamen quindecim est absoluta. In hoc regio palatio ædificium fecit altissimis lapideis columnis in maximam sublimitatem elatum, è quo non aliter quam ex altis montibus prospectus pateret, in quo plantatis omnis generis arboribus fecit, vt paradisum haberet, tum re, tum nomine pensilem, atque id totum in gratiam vxoris, quæ quod in Media educata esset, montoso situ maxime oblectabatur. Hæc Berosus. Quibus Iosephus subdit:

Babylonia triplici muro cincta.

Paradisus pensilis.

Ταῦτα μὲν οὗτος ἱστόρηκεν περὶ τοῦ προειρημένου βασιλέως, καὶ πολλὰ πρὸς τούτοις τῶν Χαλδαϊκῶν, ἐν ᾗ μέμφεται τοῖς ἑλληνικοῖς συγγραφεῦσιν, ὡς μάτην οἰομένοις ὑπὸ Σεμιράμιδος τῆς Ἀσσυρίας κτισθῆναι τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τὰ θαυμάσια κατασκευασθῆναι περὶ αὐτὴν ὑπ' ἐκείνης ἔργα ψευδῶς γεγραφόσι. καὶ κατὰ ταῦτα τὴν μὲν τῶν Χαλδαίων γραφὴν ἀξιόπιστον ἡγητέον. οὐ μὴν ἀλλὰ κἀν τοῖς ἀρχαίοις τῶν Φοινίκων σύμφωνα τοῖς ὑπὸ Βηρώσου λεγομένοις ἀναγέγραπται, περὶ τοῦ τῶν Βαβυλωνίων βασιλέως, ὅτι καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην ἅπασαν ἐκεῖνος κατεστρέψατο. περὶ τούτων γοῦν συμφωνεῖ Φιλόστρατος ἐν ταῖς ἱστορίαις, μεμνημένος τῆς Τύρου πολιορκίας. καὶ Μεγασθένης ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Ἰνδικῶν. δι' ἧς ἀποφαίνειν πειρᾶται τὸν προειρημένον βασιλέα τῶν Βαβυλωνίων, Ἡρακλέους ἀνδρίᾳ καὶ μεγέθει πράξεων διενηνοχέναι. καταστρέψασθαι γὰρ αὐτόν φησι Λιβύης τὴν πολλὴν καὶ Ἰβηρίαν.

Quæ nos sic vertimus: *Hanc quidem ille scripsit historiam de Rege prædicto, & ad hæc multa alia de rebus Chaldæorum. in qua reprehendit Græcos scriptores, quod sine causa omni, atque ratione arbitrati sint à Semiramide Assyria Babylonem conditam esse, atque ei præterea falso adscripserint, quæ in eo opere summa hominum admiratione spectantur. Et certe sic sentiendum Chaldæorum scriptionem fide dignam esse, non solum quod hæc quæ scribant, sua sint, verum ob id etiam, quod in vetustis Phœnicum monumentis de hoc rege Babyloniorum consona cum Berosi dictis narratione scriptum sit, Syriam ab ipso & totam Phœniciam euersam fuisse. Tum etiam*

Græci scriptores mendaces a Beroso reprehensi.

iam

iam cum eisdem concinit atque consentit Philostratus in historiis, vbi Tyri obsidionem commemorat, nec non Megasthenes in rerum Indicarum libro quarto, in quo ostendere conatur regem Babyloniorum, cuius mentio facta est, Herculi fortitudine & rerum gestarum magnitudine praeferendum fuisse, quippe qui magnam partem Libyae & Hispaniam etiam subegerit: Hactenus Iosephus: post quæ mox addit Berosi verba, quibus Nabuchodonosorum narrat obisse, quadragesimo tertio regni anno, huic filium successorem duobus annis duntaxat, qui ob sceleratam vitam à sororis marito Neriglissoroororo occisus tyrannicidam regno beauit annis quatuor, cuius filio Laborosoardocho puero adhuc, cum nouem mensibus regnasset, ob prauam indolem interempto, regnum communi eorum consensu, qui puerum occiderant, datur Nadunedo vni de Babyloniis ciuibus socio in Regem factæ impressionis, quo imperante, muris vrbis, è cocto latere & bitumine factis, summa manus imposita est. Hunc decimumseptimum iam annum regnantem Cyrus è Perside ruens tota reliqua Asia subiugata solio deiecit, atque in Carmaniam ablegauit, vt eam sibi domicilium, quoad vita superesset, haberet. Atque hæc quidem apud Iosephum ipsius Berosi verbis paulo latius exponuntur. His duobus Berosi, illius germani, & extra controuersiam positi, locis, fragmenta Berosi ficitii conferamus. In horum libro quinto hæc scripta inuenimus. *Quarto loco regnauit apud Babyloniam vxor Nini Ascalonita Semiramis annis quadraginta duobus. Hæc antecessit militia, triumphis, diuitiis, victoriis & imperio omnes mortales. ipsi hanc vrbem maximam ex oppido fecit, vt magis dici possit illam ædificasse quam amplia sse. Nemo vnquam huic feminæ comparandus est virorum. Tanta ex eius vita dicuntur & scribuntur cum ad vituperationem, tum maxime ad collaudationem magnificam* Quid hoc est bonæ Musæ? hic noster Latinus Berosum se dicit, & ex diametro cum Beroso Chaldæo pugnat. Audiuimus ipsi suis illum Chaldæum verbis asserentem Nabuchodonosorum Babylonem ampliasse, & triplici muro tum foris, tum intus cœpisse munire, atque triplicem murum è latere cocto & bitumine inchoatum a Nadunedo postea absolutum esse. Pensilis etiam paradisi miraculum à Nabuchodonosoro vxori suæ factũ esse. Deinde, teste Iosepho, paululum progressum in Nabuchodonosori reb. gestis narrãdis, Græcos mendaciorũ accusare: quod hęc omnia ope-

Philostrat.
Megasthenes.
Neriglissororus.
Laborosoardochus.
Nadunedus.
Cyrus.
Berosi.
Pseudoberosi coniectio.
Semiramis.
Ascalonita.

ra Semiramidi Assyriæ affingant. Quid igitur dicis, ô bone vir, qui tantis laudibus Semiramin euehis? audes adhuc dicere Berosum te esse? at Berosus clamat te nihil aliud, quam Græca mendacia venditare. Apage, apage, pessimus es histrio, qui non melius noris Berosum agere. Posthac hortor, vt tineas pascas, & pro larua Berosi fias salsamentaria Sardorum cuculla. Nimis diu regnasti, non apud Viterbienses modo tuos & Rasenuos & Malotos, sed apud elegantissimos etiam scriptores. Quod si apud hos & Bardos tuos & Langos te continuisses, nunquam ego tanti te fecissem; vt tibi personam detraherem, quam tam inepte gerebas. Plurima necesse est sciat, qui velit bene mentiri. Eat nunc Rob. Cœnalis & Rhenano irascatur, cum iam ipse Berosus testimonium clarissimum dixerit contra Pseudoberosum, mendacem esse perinde atque Græcos in medio pronuncians. Male fabula Plauto successisset, si non maior inter Menechmos, & alibi inter Sosias similitudo fuisset. Apud Dialecticos illa maxime pugnare dicuntur, quæ ἀντιφατικῶς, id est, *contradictione* pugnant. Nihil igitur magis Pseudoberoso repugnat, quam ipse Berosus, qui ipsi est ἀντιφατικὸς, id est, *contradicens*. Hic enim Semiramidem maxima illa operum miracula fecisse negat: ille ait. Quid ergo plures attinet denunciare testes? Non igitur opus est sigillatim per singula Pseudoberosi capita mendacia ipsius patefacere, quæ tot fere sunt, quot numerantur vrbium conditores, quandoquidem certissimo constat nihil Berosi habere præter vnum illud de Arca Noæ, quod è Iosephi Archaiologiæ libro primo mutuatus est, reliqua partim è Græcorum fabulis; partim de Thalmudista, quem frequenter nominat Annius, partim de gentium appellationibus consarcinauit. Porro non solo hoc de Semiramide mendacio se prodidit hic noster falsarum antiquitatum architectus, sed libri etiam vltimi conclusione, qua non ipse tantum falsus esse deprehenditur, sed Manethon etiam noster Viterbiensis PseudoManethon esse conuincitur. Berosi historiam ante adduximus è Iosepho ad regni Babylonici vsque euersionem, & Cyri imperium per totam Asiam è Perside prolatum. Noster Pseudoberosus quasi mentiendo defatigatus, more pessimi asini clitellas abiicit, in Ascatades suo

Pseudoberoso Berosus maxime contrarius.

decimo

cimo octauo (vt vult) Babyloniorum rege his verbis præcla- operi finem imponens. Itaque qui reges & tempora tradun- à nostris, de primoribus regnis orbis à Iani diluuio primo que ad Dardaniæ regnum conditum, his nostris breuissimis notationibus sint hactenus dicta. Si hunc vltimum strido- n non addidisset, & caudam suam occultasset, non tam cla- iudicio se sorex prodidisset. Berosus Cyri victoriam, Nadu- di fugam & exilium describit; hic noster ad principium regni ardaniæ cessat: & poteramus suspicari tantum historiæ tem- oris iniuria periisse, quantum à Dardano ad Persarum impe- um desideratur, nisi Pseudoberosus perorasset. Sed videmus ud item non bene quadrare, quod hic noster antiquarius, cum mnia illa quæ à Dardano ad Cyrum vsque contigerunt, ab hi- oria sua exclusisset, quinque tamen libros expleuit, cum Bero- s Chaldæus tribus libris omnia concluserit. Quod nos Tatia- i prius philosophi Assyrii, post Christiani, verbis didicimus, ui Berosum Beli sacerdotem fuisse scribit, & historiam Chal- æorum tribus libris composuisse, in gratiam Antiochi eius, qui ertius fuit post Seleucum. Hinc etiam coniectare possumus, non ad Cyri tantum regnum (vt ante monstraui) sed ad Alexan- drum vsque Regum successiones deduxisse, si quod potuit fecit. Clemens certe Alexandrinus in Protreptico è libro tertio Chal- daicorum Berosi, quem vltimum esse idoneo teste declaraui; commemorat Artaxerxem Darii filium eius, cui pater fuit Ochus, primum fuisse Persarum regem, qui statuas erexerit ad colen- dum. Liquet igitur ad Artarxerxem vsque hunc progressum esse. Nihil itaque dubito, quin ad ætatem vsque suam, hoc est, ad Ale- xandrum, & regni Persici finem historiam scripserit. Pudeat ergo Pseudoberosum nostrum tam inepte quinque libris tam cito se de- fatigasse, neque tantum tamen comprehendisse, quantum verus ille & genuinus Berosus libris tribus inclusit. Iam ad Manethonem nostrum Latinum.

Maxima Berosi & Pseudoberosi discordia.

Berosus Beli sacerdos.

Is quasi lampada à Pseudoberosi sibi traditam excipiens, statim in primo limine in eundem errorem impingit, quo al- ter est in extrema fabulæ catastrophe è proscenio delapsus. In- cipit enim historiam, si Musa probet, hoc modo. *Berosus inter Chaldæos probatior defloraUit breuissimis annotationibus omnia Chal-*

Pseudomanethon.

daica de potioribus regnis orbis à diluuio maximo, quod eorum maiores scribunt fuisse ante Ninum vsque ad præcipuum regnum Troiæ conditum. Nos quoque vbi ipse reliquit, prosequemur ea, quæ nos ex nostris Historicis vel eorum relationibus consecuti sumus, per nostros Aegyptios reges progrediendo, vt ipse egit sub Assyriis. Profecto ita est. De voce graculus graculo similis esse cognoscitur. Quam concinne Manethon Beroso succinit: Herculem diceres lasso Atlanti humeros commodantem, ad molem historiæ sustinendam. Quia igitur is qui mentienti testimonium dat, ipso mentiente magis est execrandus; Manethonem *matellionem* faciamus, aut *lasanophorum* Berosum, cui Lasanum supponit, dicamus nec scripsisse nec *defloranisse*, sed antiquitates concacasse. Indignus, ita me mendaces isti fugiant, est Pseudomanethon, contra quem pluribus agatur. Sed quia Pseudoberoso hoc dedimus, vt à germano Beroso mendacii conuinceretur, tribuamus Pseudomanethoni etiam eũdem honorem, vt ab ipso Manethone impudentissimus esse mendaciorum consutor luce clarius ostendatur. *Manethon* igitur natione Aegyptius Græco sermone patriæ suæ historiam è Sacerdotũ traditione transsumptam omnibus legendam dedit, in qua plurimos Herodoti errores ab ignorantia rerum Aegyptiacarum profectos reprehendit. Eius apud Iosephum hæc sunt verba:

Ἐγένετο βασιλεὺς ἡμῶν, Τίμαιος ὄνομα. ἐπὶ τούτου οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ὁ θεὸς ἀντέπνευσεν. καὶ παραδόξως ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὴν μερῶν, ἄνθρωποι τὸ γένος ἄσημοι, καταθαρσήσαντες ἐπὶ τὴν χώραν ἀνεστράτευσαν, καὶ ῥᾳδίως ἀμαχητὶ ταύτην κατὰ κράτος εἷλον. καὶ τοὺς ἡγεμονεύσαντας ἐν αὐτῇ χειρωσάμενοι, τὸ λοιπὸν τάς τε πόλεις ὠμῶς ἐνέπρησαν, καὶ τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν κατέσκαψαν. πᾶσι δὲ τοῖς ἐπιχωρίοις ἐχθρότατά πως ἐχρήσαντο, τοὺς μὲν σφάζοντες, τοὺς δὲ καὶ τὰ τέκνα καὶ γυναῖκας εἰς δουλείαν ἄγοντες. πέρας δὲ καὶ βασιλέα ἕνα ἐξ αὐτῶν ἐποίησαν, ᾧ ὄνομα ἦν Σάλατις. καὶ οὗτος ἐν τῇ Μέμφιδι κατεγίνετο, τήν τε ἄνω καὶ κάτω χώραν δασμολογῶν, καὶ φρουρὰν ἐν τοῖς ἐπιτηδειοτάτοις καταλείπων τόποις. μάλιστα δέ γε καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὴν ἠσφαλίσατο μέρη, προορώμενος Ἀσσυρίων ποτὲ μεῖζον ἰσχυόντων, ἐσομένην ἐπιθυμίαν τῆς αὐτῆς βασιλείας ἐφόδου. εὑρὼν δὲ ἐν νομῷ τῷ Σαΐτῃ πόλιν ἐπικαιροτάτην, κειμένην μὲν πρὸς ἀνατολὴν τοῦ Βουβαστίτου ποταμοῦ, καλουμένην δ᾽ ἀπό τινος ἀρχαίας θεολογίας Αὔαριν, ταύτην ἔκτισέν τε, καὶ τοῖς τείχεσιν ὀχυρωτάτην ἐποίησεν ἐνοικίσας αὐτῇ καὶ πλῆθος ὁπλιτῶν εἰς εἴκοσι καὶ τέσσαρας μυριάδας ἀνδρῶν πρὸς φυλακήν. ἔνθα δὲ κατὰ

θέρειαν

θέρειαν ἤρχετο, τὰ μὲν σιτομετρῶν καὶ μισθοφορίαν παρεχόμενος, τὰ δὲ καὶ ταῖς ἐξοπλισίαις πρὸς φόβον τῶν ἔξωθεν ἐπιμελῶς γυμνάζων. ἄρξας δὲ ἐννεακαίδεκα ἔτη τὸν βίον ἐτελεύτησεν. μετὰ τοῦτον δὲ ἕτερος ἐβασίλευσεν τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη, καλούμενος Βηών. μεθ' ὃν ἄλλος Ἀπαχνὰς, ἓξ καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ μῆνας ἑπτὰ, ἔπειτα δὲ καὶ Ἄπωφις, ἓν καὶ ἑξήκοντα, καὶ Ἰανίας πεντήκοντα καὶ μῆνα ἕνα, ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ Ἀσις ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα καὶ μῆνας δύο. καὶ οὗτοι μὲν ἓξ ἐν αὐτοῖς ἐγενήθησαν πρῶτοι ἄρχοντες, ποθοῦντες ἀεὶ καὶ μᾶλλον τῆς Αἰγύπτου ἐξᾶραι τὴν ῥίζαν. ἐκαλεῖτο δὲ τὸ ἔθνος δὲ ὑκσώς. τοῦτο δέ ἐστι βασιλεῖς ποιμένες. τὸ γὰρ ὑκ καθ' ἱερὰν γλῶσσαν βασιλέα σημαίνει, τὸ δὲ σὼς ποιμήν ἐστι, καὶ ποιμένες κατὰ τὴν κοινὴν διάλεκτον. καὶ οὕτω συντιθέμενον γίνεται ὑκσώς. τινὲς δὲ λέγουσιν αὐτοὺς Ἄραβας εἶναι.

Quæ sic reddidi: *Rex nobis fuit Timaus nomine, sub quo nescio quî acciderit, vt Deus contrariis ventis nobis spirauerit, atque homines quidam ignobiles genere à partibus Orientalibus contra omnem exspectationem magna audacia regionem inuaserint, & castris sæpius mutatis, vi summa, citra prælium tamen, totam occuparint: & ducibus quidem & principibus in potestatem redactis, in reliquis sic se gesserunt, vt vrbes crudeli incendio delerent, & deorum templa funditus euerterent; omnes vero regionis incolas hostilissima immanitate vel iugularent, vel ipsos cum prolibus & vxoribus in seruitutem abducerent. Tandem vero & Regem vnum de suo numero fecerunt, cui nomen Salatis, qui in Memphide morabatur, tributa & vectigalia è superiore & inferiore regione cogens, præsidiis oportunissimo cuique loco impositis. Maxime vero ea muniebat loca, quæ ad Orientem spectarent quod longe prospiceret, fore, vt Assyrii potentiores aliquando redditi inuadendi regni eius cupidine ducerentur. Cum igitur in Saitide præfectura vrbem inuenisset ad Bubastitæ fluminis orientalem plagam sitam, antiqua Theologia Abarin vocatam, maxime oportunam esse, eam de integro & condidit, & mœnibus reddidit firmissimam, collocatis in ea armatorum viginti quatuor myriadibus, vt loco præsidio essent. In hac, æstate, regni sedem habebat; tum vt frumentarium dimensum & stipendia solueret, tum vt militem in armis summa cura diligentiaque exerceret ad metum exteris incutiendum. Hic cum vndeviginti annis imperasset, è viuis excessit: post quem alius Beon nomine annis quadraginta quattuor regnauit: post quem rursus Apa-*

chnas annis triginta sex, & mensibus septem. deinde Apophis annis sexaginta vno, & Ianias quinquaginta & mense vno, post hos omnes Assis quadraginta nouem, & mensibus duobus. Atqui hi quidem sex fuere primi principes eorum, quibus id maxime in votis fuit, quo indies magis atque magis Aegypti stirpem radicitus euellerent. Vocabatur autem gens hæc Hycsos, id est reges pastores. Hyc enim in sacra lingua regem significat: Sos vero communi lingua pastores: vnde componitur Hycsos. Sunt qui Arabes esse dicant. Hactenus Manethon. Post vero addit, reges hos pastores nominatos quingentis & vndecim annis rerum in Aegypto potitos fuisse: deinde vero insurrexisse è Thebaide & reliqua Aegypto reges contra eos, atque rem inter ipsos in bellum erupisse magnum & diuturnum, sed pastores tandem victos esse ab Halysphragmuthosi tum apud Aegyptios regnante, & reliqua regione tota depulsos conclusos fuisse loco, qui in circuitu pateret ad decies mille aruras, id est, viginti sex milliaribus nostratibus, si singulis quattuor millia, vt debent, passuum tribuantur. Hunc locum, cui Abaris nomen est, muro magno & firmo pastores conclusisse, quo res suas & prædas in tuto haberent. Hos deinde à Thummosi filio Halysphragmuthoseos obsessos fuisse exercitu quadraginta octo myriadum, circum muros collocato. Postea vero desperantem obsidione expugnari posse, fœdera cum ipsis sanxisse, vt relicta Aegypto rebus omnibus saluis, quo vellent, abirent. Eos igitur cum his pactis conuentum esset, cum omni familia & supellectile conuasata ex Aegypto per desertum in Syriam iter fecisse, non pauciores hominum millibus ducentis sexaginta. Metu vero Assyriorum, penes quos summa rerum tum temporis in Asia erat, in ea regione quæ nunc à Iudæis nomen habet, vrbem condidisse, quæ tot hominum myriadibus capiendis satis magna esset, eamque Hierosolyma nominasse. Atque hæc quidem Manethon de Iudæis: sed ea non possunt proposito meo multum seruire, quo doceam, quæ tempora Manethon sit complexus; nisi alia quædam addidero, quæ malo, quia breuiora fieri non possunt, ipsius auctoris verbis recitare:

Μετὰ τὸ ἐξελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαὸν τῶν ποιμένων εἰς Ἱεροσόλυμα, ὁ ἐκβαλὼν αὐτὸς ἐξ Αἰγύπτου βασιλεὺς Τέθμωσις, ἐβασίλευσεν μετὰ ταῦτα ἔτη [illegible]

εἴκοσι πέντε καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἐτελεύτησεν, καὶ παρέλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ υἱὸς Χέβρων ἔτη δεκατρία. μεθ' ὃν ἀμένωφις εἴκοσι καὶ μῆνας ἑπτὰ, τοῦ δὲ ἀδελφὴ, ἀμεσσὴς εἰκοσιὲν καὶ μῆνας ἐννέα. τῆς δὲ ἐμήφρης, δώδεκα καὶ μῆνας ἐννέα, τοῦ δὲ μηφραμούθωσις, εἴκοσι πέντε καὶ μῆνας δέκα, τοῦ δὲ θμώσις, ἐννέα καὶ μῆνας ὀκτὼ, τοῦ δὲ ἀμένωφις τριάκοντα καὶ μῆνας δέκα· τοῦ δὲ ὧρος, τριάκοντα ἓξ καὶ μῆνας πέντε· τοῦ δὲ θυγάτηρ ἀκεγχερὴς, δώδεκα καὶ μῆνα ἕνα. τῆς δὲ ῥάθωτις ἀδελφὸς, ἐννέα, τοῦ δὲ ἀκεγχερὴς, δώδεκα καὶ μῆνας πέντε, τοῦ δὲ ἀκεγχέρης ἕτερος δώδεκα καὶ μῆνας τρεῖς, τοῦ δὲ ἄρμαις τέσσαρα καὶ μῆνα ἕνα, τοῦ δὲ ῥαμέσσης, ἓν καὶ μῆνας τέσσαρας, τοῦ δὲ ἀρμέσσης μιαμοῦν ἑξήκοντα ἓξ καὶ μῆνας δύο· τοῦ δὲ ἀμένωφις δεκαεννέα καὶ μῆνας ἕξ, τοῦ δὲ σέθωσις καὶ ῥαμέσσης, ἱππικὴν καὶ ναυτικὴν ἔχων δύναμιν. οὗτος τὸν μὲν ἀδελφὸν ἅρμαιν ἐπίτροπον τῆς Αἰγύπτου κατέστησεν, καὶ πᾶσαν μὲν αὐτῷ τὴν ἄλλην βασιλικὴν περιέθηκεν ἐξουσίαν, μόνον δὲ ἐνετείλατο διάδημα μὴ φορεῖν, μὴ δὲ τὴν βασιλίδα μητέρα τε τῶν τέκνων ἀδικεῖν. ἀπέχεσθαι δὲ καὶ τῶν ἄλλων βασιλικῶν παλλακίδων. αὐτὸς δὲ ἐπὶ Κύπρον καὶ Φοινίκην, καὶ πάλιν Ἀσσυρίους τε καὶ Μήδους στρατεύσας ἅπαντας, τοὺς μὲν δόρατι, τοὺς δὲ ἀμαχητὶ, φόβῳ δὲ τῆς πολλῆς δυνάμεως ὑποχειρίους ἔλαβε. καὶ μέγα φρονήσας ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις, ἔτι καὶ θαρσαλεώτερον ἐπορεύετο, τὰς πρὸς ἀνατολὰς πόλεις τε καὶ χώρας καταστρεφόμενος. Χρόνου τε ἱκανοῦ γεγονότος, ἅρμαϊς ὁ καταλειφθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ, πάντα τοὔμπαλιν, οἷς ἀδελφὸς παρῄνει μὴ ποιεῖν ἀδεῶς ἔπραττεν. καὶ γὰρ τὴν βασιλίδα βιαίως ἔσχεν, καὶ ταῖς ἄλλαις παλλακίσιν ἀφειδῶς διετέλει χρώμενος· πειθόμενος δὲ ὑπὸ τῶν φίλων διάδημα ἐφόρει, καὶ ἀντῆρε τῷ ἀδελφῷ. ὁ δὲ τεταγμένος ἐπὶ τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου, γράψας βιβλίον ἔπεμψε τῷ σεθώσει δηλῶν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅτι ἀντῆρεν ἀδελφὸς αὐτοῦ ἅρμαϊς. παραχρῆμα οὖν ὑπέστρεψεν εἰς πηλούσιον, καὶ ἐκράτησεν τῆς ἰδίας βασιλείας. ἡ δὲ χώρα ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος Αἴγυπτος.

Nos ita Latina fecimus : *Postquam pastorum populus Hierosolyma ex Aegypto petisset , Tethmosis siue Thummosis , qui eos eiecerat, regnauit adhuc annos viginti quinque, & menses duos. Quo mortuo, filius eius Chebron susceptum imperium tredecim annos tenuit. post hunc Amenophis annos viginti, menses septem. eius soror viginti unum & menses nouem. ab ea Mephres duodecim & menses nouem. Hinc Mephramuthosis viginti quinque, menses decem : post Thmosis nouem, menses octo. mox Amenophis annos triginta, menses decem. inde Horus triginta sex, menses quinque. post quem filia Acenchres duodecim , &*

mensem vnum. eius hinc frater Rhathotus nouem, deinde Acencheres duodecim, menses quinque: ab eo alter Acencheres duodecim, menses tres. post hunc Harmais quatuor, & mensem vnum. hinc Rhamesses vnum & menses quatuor. post Armesses miamoun sexaginta sex, menses duos. inde Amenophis annos decem, menses sex. Post hunc Sethosis, Rhamasses etiam dictus, nauali & equestri apparatu insignis. Hic Harmain fratrem Aegypti procuratorem constituit; cui, cum omnem regiam potestatem in aliis dedisset omnibus, id solum vetuit, ne vel diadema ferret, vel Reginam iniuste indigneque haberet, quæ liberos ipsi genuisset, vel concubinarum aliquam attingeret, ipse expeditione suscepta in Cyprum, Phœniciam, atque inde in Assyrios & Medos omnes, partim prælio, partim citra pugnam, partim qui plurimi erant, terrore potentiæ suæ subiugauit. Quo secundo rerum successu elatus, vrbes & regiones orientales magna audacia in potestatem, quocunque iter fecisset, redegit.

Interea cum iam satis multum temporis elapsum esset, Harmais qui in Aegypto relictus erat, omnia contra quam frater admonuisset, omni procul metu remoto, faciebat. Nam & Reginam vi retinebat, & concubinis pro lubitu vti non cessabat. Tandem ab amicis persuasus diadema sumpsit, & fratri rebellauit. Is igitur, cui hoc dispositum munus fuit, vt Aegypti Sacerdotibus præsideret, libellum ad Sethosim dedit, quo omnia patefecit, & inter cetera, quod frater rebellionem fecisset. E vestigio igitur reuersus in Pelusium, regnum suum recuperauit. Regio vero ab ipso nominata est Aegyptus.

Hæc Manethon: quorum postremum sic apud Iosephum exposuisse dicitur, Sethosin Aegyptum etiam nominatum fuisse, Harmain item altero nomine dictum fuisse Danaum. Manethon itaque Aegyptius ille, quæ in patria sua gesta essent pluribus quam nongentis ante Aegyptum & ante Danaum annis, Græcis hominibus prodidit. Noster vero ab Aegypto fabulam suam exorditur, se priora non scripsisse satis docens in præfatione, quod eo scilicet labore à Beroso suo esset leuatus. Quod ego hic inueniam conuicium, quod satis dignum sit impudentissimo hoc impostore? Tene dicis Manethonem bellua, & illic te incipere historiam vbi Berosus suam finiuit? At illum ad Cyri vsque res gestas peruenisse

nisse monstraui. Deinde quid (malum) te facis Manethonem, cum Manethon suis ipsius verbis iam in medio hic monstrarit, se ad mille fere annos ante Aegyptum tuum historiam incœpisse, tantum abest vt illic incœperit, vbi Berosus sua finiuit. Quod si adeo tibi placet labores non necessarios fugere, age, incipe vbi ille desiit, modo id scias. Hoc si fecisses, nihil scripsisses, quod non Cyro posterius esset, atque ita in illis, quæ magis sunt in scriptorum monumentis patefacta, minori mentiendi licentia vtendum fuisset, nisi explodi voluisses ab omnib., prima statim fronte, si tamen frontis aliquid tibi reliquum fecisses.

Verum video tertium accedere virum magna grauitate & superciliis & toto oris habitu nescio quid magni pollicentem. Is se natione Persam esse dicit, nomine Metasthenem, & annales Persicos scripsisse, in quibus his verbis præfatur: *qui de temporibus scribere putant, necesse est illos non solo auditu & opinione Chronographiam scribere, ne cum per opiniones scribunt, vti Græci, cum ipsis pariter & se & alios decipiant, & per omnem viam aberrent. Verum absque vllo errore fiet, si solos annales duarum Monarchiarum assecuti, ceteres omnes, vt fabulatores reiecerimus. In his enim tam liquide atque vere digesta sunt tempora, Reges & nomina, quam apud eos splendidissime regnatum est. Neque tamen omnes recipiendi sunt, qui de his Regibus scribunt, sed solum Sacerdotes illius regni, penes quos est publica & probata fides annalium suorum, qualis est Berosus. Nam is Chaldæus omne tempus Assyriorum digessit ex antiquorum annalibus, quem solum vel maxime vnum Persæ nunc sequuntur. Is ergo tradit, ante Ninum ducentis & quadraginta nouem annis regnatum fuisse sub tribus diis Regibus: quorum qui primus vniuerso imperauit orbi, fuit Ogyges, qui præfuit inundationi terrarum. Inde Saturnus fundata Babylonia regnauit annis sex & quinquaginta. Belus Iupiter eius filius duobus & sexaginta, Ninus eius filius, qui primus Monarchiam cepit, annis quinquaginta duobus.*

Metasthenes Persa, mendax vt verus auctor.

Sed satis est nugarum. Quā magnifica & graui sententia improb. hic nebulo se in principio orationis vēditauit? Dixisses Stoicum aliquē præcepta historiæ cōscribendæ ad veritatis librā appendere. At post tāta verborū pondera, exordiumq; philosopho dignū, mox

fabulas Pseudoberosi despumat, addens eius historiam solam apud Persas fide dignam haberi. Eo ipso itaque nobis mendacissimus est habendus; quod mendacissimi hominis patrocinium suscepit, nec dignus qui diutius audiatur, propterea quod Pseudoberosum testibus nemini mortalium reiiciendis conuictum, & exilio perpetuo condemnatum, non tantum ausus sit reuocare, sed laudibus etiam efferre. Verum quo mendacem Berosum superaret mentiendo, dicit eum historiam ad Sardanapalum vsque deduxisse, cum ipse ille nugator in Dardano se sua finire dicat, cuius rei Manethonem etiam paris fidei virum testem habemus. Dicite igitur vos ô fabularum sartores, quo filo hæc consuitis contradicentia? Sed nihil precii sit si audiamus. Ad aliud igitur. Rogo te ô docte Metasthenes, quî fit vt in Nabuchodonosoro quadraginta quinque annos ponas, contra Berosi veri computationem, qui duos ab hoc numero demit. Sed permitto vt dicas duobus cum patre regnasse. Verum qua de causa magno huic (vt vocas) Nabuchodonosoro statim in regno alterum Nabuchodonosorum præponis, cum Nabuchodonosor non cognomini alicui, sed Nabolassaro patri suo successerit. Si dicas illi etiam Nabuchodonosori nomen fuisse, atque eundem esse Nabolassarum: rursus rogo; qua auctoritate illi binomini regi tribuas annos triginta quinque, si à Beroso non plures quam viginti nouem adscribantur. Iam quam illud est immane discrimen filio Nabuchodonosoris Euelmaraducho triginta annos dare, quem Berosus duos duntaxat annos regnasse dicit? Deinde huic das filium successorem, in cuius locum tamen sororis maritus alio longe nomine venit, qui leuirum suum trucidauerat. Et ne semel hic tantum à Beroso discedas, ei cui nullus filius successit, tres facis filios ordine successisse, quorum postremus fuerit Balthassar; quo interempto, regnasse simul dicis Cyrum & Darium. De Balthassaro interfecto nulla apud Berosum mentio. Nam Cyrus Nabonnedum expulit, quem si tu Balthassarem dicas, non debebas Cyro notam illam infamiæ inurere: quod eum occiderit, cum Berosus expulso regi Carmaniam benigne pro domicilio datam esse testetur. Sed quid ego his immoror? Vel cæco apertum est, hunc nostrum Metasthenem adeo Berosum secutum non esse, vt ne vidisse quidem dicatur.

[ueat. Sed aliunde forsan de melioribus fontibus hausit. Qua er-
impudentia professus est apud Persas Historicum præter Be-
um nullum in precio haberi, si ab eius traditione totus ex diame-
dissentit? Quid si vera essent, atque de Susiana Bibliotheca & Bi-
is Hebræorum & Eusebii Chronicis expilata quæ scribit, an ob id
itas, veritas non erit, nisi mendaciis huius nebulonis dicatur à
oso petita esse? Conferat in medium quisque laborem suum, &
enue vnde profecerit, fateatur: sed nemo nobis sua alienis titulis
et. Pudet me (ita me Deus amet) homines inuentos esse, qui de
falsissimis Berosi, Manethonis, & Metasthenis nugis Chronolo-
m & gentium origines ducunt. Vt sint aliqua vera in his scri-
, ea tamen non erant vetustis his auctorum titulis citanda, quos
endi falsissimos esse, sed confirmanda illorum auctoritate, è qui-
hic, quisquis est, impostor sua petiuit. E Græcorum fabulis, è no-
ibus regionum, oppidorum, fluminum, gentium, è sacra deni-
e historia video tota hæc (quæ vocant) fragmenta deriuata esse.
horum, exceptis Bibliis, pleraque omnia falsis opinionibus a-
nos hominum imbuerunt, non alia causa, quam quod his præ-
ris titulis ornata prodirent. Si apud Diodorum, Herodotum,
osque id genus scriptores lecta fuissent, non in tanta fuissent ex-
natione, vt ab illis omnis penæ historia penderet, nunc claris ti-
is ornata non indoctos modo, sed doctissimos etiam deceperunt,
os nihil attinet hic nominare. Quotusquisque est historiæ scri-
r, de doctissimis etiam loquor, qui initia gentis suæ ex hac erro-
n sentina non deprompserit, falsis his titulis citra omnem pu-
rem adiectis, quo assensum extorqueant? & quod est maxime
uibus viris cauendum, tam temere plerique omnes fidem ad-
uerunt, vt videam magnos viros totos libros his nugis insumere,
credere bene se scribendi munere defungi posse, nisi ita faci-
. Laudo equidem antiquitatis studium, atque illud in primis ad-
ror, atque illos, quos eo teneri scio, amplector & exosculor; at-
id facio vltra fortasse modum, sed in eo sic versandum esse cre-
, vt fontes semper sint adeundi, atque ex illis quæ haurimus au-
ri suo accepta feramus, non his sordidulis nugiuendis, qui alie-
laruis cooperti somnia sua protrudunt. Cum igitur tales esse do-
mus, nihil opus est vt sigillatim, quæ falsa in illis sunt, reprehen-
s. Quis enim cum vmbris, & ne vmbris quidem, sed falsis titu-
us conserere vellet? Satis nobis est laruas detraxisse, atque

omnem auctoritatem non elauasse tantum, sed in auras & ventos sparsisse. Non igitur occupabor, quem hic noster rhapsodus Metasthenem Persam produxerit, quem video non à germano Beroso, sed à Pseudo-Beroso suam mutuatum esse insinuationem.

Megasthenem historiam scripsisse scimus, atque eius *Indica* frequenter aduocari, sed Metasthenis Persæ nihil vnquam hactenus contigit videre: atque sum certus, me deceptum non iri, si suspicer de Megasthene Metasthenem corrupta voce factum esse. Nihil igitur mihi cum ipsius computatione, qui loco magnarum virium, Megasthenis nomine significatarum, se dicit *post robur viresque venire*, quasi diceret, in se nihil virium esse, dum *Metasthenem* se pro *Megasthene* venditauit. Quid quod ne ipsi quidem Megastheni germano multum fidei tribuendum, de cuius Indicis sic à Strabone proditum habemus, vt in malis nominibus vni soli Deimacho secundus habeatur. *Cum enim*, inquit, *sententia tenus, omnes vniuersim, qui de India scripserunt, vt plurimum falsa dicant, tum vero & ceteros & fidem omnem longe superant* Deimachus, & huic secundus Megasthenes. Ac iterum *διαφερόντως δ' ἀπιστεῖν ἄξιον Δηιμάχῳ τε καὶ Μεγασθένει, id est insigniter & præ ceteris omnibus fides abroganda Deimacho & Megastheni.* Sed opponit se Viterbiensis; non hunc esse *Metasthenem* Persam, sed *Megasthenem* Græcum: Metasthenis autem Persæ Petrum Comestorem meminisse in Danielem commentantem citatis iudiciis Metasthenis. Egregium vero testimonium, in quo ipsemet Viterbiensis confitetur Megasthenem, non Metasthenem, se in quibusdam exemplaribus legisse. Non animaduerterat scilicet è *Megasthene Metasthenem*, & ex *Indicis Iudiciis* transscribentium vitio factum esse, atque ex huius solius loci menda nouum nobis auctorem dedit Metasthenem de Iudiciis, pro Megasthene de Indicis: more illorum, qui ex vno somnio in aliud dilabuntur. Alios post hac quærat Annius, quibus ineptis suis figmentis & anilibus fabulis illudat, quas ex auctoribus per insomnia sibi natis petiuit.

Inter hos etiam (vt ita dicam) euonymos Cato ille est, qui eisdem fragmentis assutus ex eadem prodiit officina, è qua illi, quos modo profligauimus, & fregimus. Quod quamuis ipse sermo satis doceret, placuit tamen & alteram rationem addere ne sola coniectura videamur quenquam velle condemnare. Noster hic histrio Catonis larua prodiens, arrepta statim pro [illegible]minis [illegible]ctori

oritate, virgula censoria Græcos, ob vanitatem & leuitatem ıtiendi fide omni & veritatis existimatione exutos non se- ı modo, sed ciuitate etiam historiæ scriptorum mouet, non ıliam (vt opinor) causam, quam vt ipse succedat. Quid ad Cato ille priscus diceret? An hanc suam sententiam fuisse asceret? Minime gentium, nisi nos Dionysius Halicarnassæus .t, vir in prius grauis, & nemini in vetustatis Romanorum noti- ecundus. Is verbis Sigismundi Gelenii elegantissimi interpretis, ɔreuitatis causa Græca mittantur) libro primo statim in ipso hi- iæ suæ vestibulo Aboriginum quærens primordia, sic inuestigaem conclusit. *Scriptorum Romanorum doctissimi, & in his Porcius , qui diligentissime scripsit de conditoribus Italicarum vrbium: Caiusque ɔronius & aliquot alii, Græcos eos esse affirmant, profectos ex Achaia is ante bellum Troianum ætatibus, nec tamen diserte tradunt ex qua a natione, quave vrbe migrauerint, ac ne tempus quidem aut ducem to- , aut quo casu antiquam patriam reliquerint; tantum fabulam secuti anicam, nullius Græci auctoris eam confirmant testimonio, itaque rei tas quomodo se habeat, incertum est. Quod si istorum sermo sanus est, non nt esse coloni alterius generis, quam Arcadici: nam hi primi Græcorum tauerunt Italiam trans sinum Ionium deducti, ab Oenotro Lycaonis filio.* lem paulo post: *Atque hæc sunt ab antiquis poetis ac fabularum scripto- s de sedibus & genere Oenotrorum prodita: quos ego secutus, si modo Ca- Sempronius multiq; alii vere opinati sunt, à Græcis oriundam rationem riginũ, credo eam Oenotrorum fuisse progeniem.* Iam audiamus Cato- ı nostrum sententiam suam prouinciantẽ: *Græci* (inquit) *tum im- nti iactantia iam effunduntur, vt quoniam his dudum nemo responde- deo libere à se Italiam ortam, & eandem spuriam simul & spurcam atque itiam, nullo certo auctore aut ratione, sed per solam insaniam fabulentur.* ensoria verba. Iugulauit certe hic noster nouus Cato priscum m Catonem, atque id solius suæ auctoritatis vnico ictu. Neque n hoc vno solo loco Halicarnassæus Catoni Græcos historiæ es fuisse, sed alibi etiam scribit. Quocirca in manifesto Græ- icæ leuitatis crimine tenetur. Quid dixi leuitatis? prodi- ıis (inquam) manifesto tenetur. Etiam hoc corrigendum. Ne- enim leuitatis solum Græcanicæ & proditionis, sed sacrilegii r & impietatis contra Deos Romani generis auctores conuin- . , dum asserit *Oenotrios* aliunde quam à Iano, qui à vino di us, & nomen & originem traxisse. Noster enim clare

monstrat Antiochi Syracusani testimonio Oenotrium ducem Arcadum, quadringentis post Troiam conditam annis in Italiam demum venisse, tantum abest, vt ab ipso Oenotrii sint dicti, aut Aborigines ad Arcades genus suum referre debeant. Abeat igitur Dionysius cum Catone suo in malam rem, qui ab Oenotro Lycaonis filio Oenotrius deduxit. Auctore enim nostro Catone didicimus Græcos hic impudenter esse mentitos. Neque enim Arcades primi in Italiam è Græcia nauigarunt duce Oenotro, sed multis ante seculis, vt noster Cato docet, Phaethon ex Attica cum Lygure filio in Italiam vectus, totum littus ab ostiis Tiberinis ad Nicæam vsque Massiliensium occupauit, & de filii nomine Lyguriam dixit. Imperite igitur Halicarnassæus alterum quoque fœdum errorem inuexit, sic scribens: *Lygures & Italiæ quasdam partes habitant & Galliæ. incertum ab vtra profecti patria. Nam hactenus incomperta origo eius gentis est.* Debebat hoc Dionysius à nostro didicisse Catone, cum alter ille Græculus nihil certi attulisset. Sed satis horum. Videmus enim lupis & ouibus prius concordem amicitiam sancitum iri, quam his duobus Catonibus.

Pseudo-Fabius. Sequitur alius ex eadem cohorte Q. Fabius Pictor, qui sic in Aboriginum historia à Catone nouo pendet, vt videatur mammas eius lallare. Quocirca nihil opus est hunc pictorem depingere, qualis sit, & quantum ei tribuendum, quando omnia sua pigmenta, omnesque ductus linearum, quibus Romanæ gentis initia in tabulas refert, à laruato illo Catonis histrione sit mutuatus.

Ex eadem omnino schola prodit C. Sempronius, qui vel solo hoc dicto se prodit: *Lygures* (inquit) *dicti sunt à Lygure Phaethontis filio, qui omnium primus multis seculis ante Græcos ex Attica colonias in Italiam transportauit.* In quo non solum plus vidit Catone illo vero, sed eleganter admodum Atticam è Grecia excludit. Sed huic scilicet debemus Romæ natalem, quam sacro aratro designatam esse dicit vndecimo Calendas Maias, horam inter secundam & tertiam, Sole in Tauro, Luna in libra, Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione, & Ioue in Piscibus. Non vidit hic nouus Sempronius, Luciferum & Hesperum duobus nominibus vnam Venerem ad tertium à Sole signum nunquam euagari. Sed placuit illi Solem quam longissime remo[illegible]ne

[illegible]

rtis & Veneris adulterium in Scorpione coeuntium proderet, :mel ante fecisse narratur.

Myrsilus Lesbius à Dionysio male consutus est, quod ex Dionysio docebo. Nam præter alia, in illo manifeste depre- ditur, veteris Myrsilii nomen pessimo sibi & scelerato plagio su- :e, quod hic nouus Pelasgos alios faciat à Tyrrhenis, & Pelasgos is dictos ad Tyrrhenos commigrasse, tumque nominis com- nionem factam esse, qua Tyrrheni vocarentur. Vetus ille nec :rhenos indigenas esse vult, vt nouus hic impostor, nec ante Pe- os vocatos fuisse, quam Tyrrhenos, sed eosdem prius Tyrrhe- , deinde Pelasgos nominatos è Græcia commigrasse. Dicit enim :rhenos post relictam patriam passim vagabundos mutato no- ıe dictos Pelargos, quadam alitum pelargorum, hoc est ciconi- m similitudine, quod agminatim oberrarent per Græcas re- ıes atque barbaras; & murum, quo Atheniensium arx cincta cognomine Pelagiscum, opus esse horum hominum. E qua rsilii Lesbii sententia, quam Dionysius non probat, clarum est, ıc nouum Myrsilium longe alium esse, ab illo prisco, totum ıctum, vt Annius haberet in quo Thalmudistæ sui, operam ex- retur in *Vadimone*, *Razenua*, *Vultursena*, *Vetulonia*, *Thussa*, *Sale- rona*, *Vmbria*, *Labith*, *Horcia*, & id genus vocum figmentis, è ua Aramæa, quam ignorat, interpretandis. *VII. Myrsilus Lesbius.*

Cum mihi debellatus nunc Proteus hic noster videretur, ullos esse amplius vultus putarem, in quos se mutaret; ad Ar- ochum confugit, atque eius nomine pro suo vtens, credidit ırchilochia edicta conscripturum esse, ad quæ nemo auderet hiscere, nisi protinus vellet conuiciorum flagellis dilaniari. anus Epigrammatum scriptor Cerberum monuit, vt sibi eret ab huius Iambis in felleo ipsius ore nascentibus, quibus ambis filias vna cum patre vitam fugere coegit. si enim apud ros sæuire iisdem incipiat, fore vt omnes manes è tenebris ıgiant, posteaquam ex ipsa luce, re omnium carissima homines :re compulerit. Quid igitur ego contra Archilochum, con- quem vix Cerberus latrare ausit? Egone vespas sepulcro ipsius dentes irritabo, quas viator, vt prætereat, magno silentio & e diligenter ab nescio quo alio admonetur, qui non duas , vt Iulianus, sed tres filias Lycambis se strangulasse laqueis bi ır elegantissimo Epitaphio. Nec citra causam in mor- *VIII. Pseudarchilochus.*

tuum hæc dicta sunt, quando non solum contra Lycamben; qui filiam ei desponsatam tradere noluit, & inimicos furiosus in maledicendo fuit, sed contra amicos quoque & familiares, adeo vt ipse animum suum aliquando castigarit his verbis, vt Aristoteles habet libro Politicorum septimo: οὐ γὰρ δὴ περὶ φίλων ἀπάγχεο. id est, *Neque enim profecto ab amicis strangularis.* Pugnabone contra hunc tam biliosum, qui primus Caballinum fontem vipereo felle infecit, atque Musas humanissimas non vnius homicidii scelere cruentauit? contra eum, qui ne sibi quidem ipse pepercit, vt est apud Ælianum in variæ Historiæ decimo libro, à Critia recte notatum, cuius verba de interpretatione nostra subscribam, quo liqueat, quam diligenter scripta huius à veteribus sint discussa. *Critias* (inquit Ælianus) *Archilocho vitio vertit, quod pessime de seipso sit locutus. Nisi enim* (*inquit*) *eiusmodi famam de se ipse apud Græcos sparsisset, nunquam resciuissemus, neque quod Enipus serua filius fuerit, neque, quod Paro propter paupertatem & inopiam diserta, Thasum adiuuerit; neque quod, postquam eo commigrasset, exosus eius loci hominibus euauerit; neque illud, quod amicis maledixerit. Adhac etiam nunquam scire potuissemus, vel adulterum eum, vel libidinosum, vel contumeliosum fuisse, vel, quod istis etiam turpius est, clypeum abiecisse, nisi ab ipsomet fuissemus facti certiores. Fuit itaque Archilochus testis sibi minime bonus, tali sibi gloria, & eiusmodi fama relicta. Sed hac Critias, non ego in Archilocho criminor.* Hæc Ælianus. Ponemus igitur nos metum tam formidati nominis duce Critia. Qui enim omnibus promiscue citra grandes occasiones irascitur, & maledicit, is solet plerunque contemni despicique velut scurra, & contumeliosus rabula. Vocetur igitur in examen, an Archilochus ille historiæ huius auctor sit. Hoc eo liquidius iudicari poterit, quo plura de ipsius vita factisque resciscemus. Oenomaus apud Eusebium in oraculo Appollinis magno impetu rationum exemplorumque inuectus, inter cetera Archilochum obiicit, de quo Pythia sic responderat:

Ἀθάνατός σοι παῖς καὶ ἀοίδιμος ὦ Τελεσίκλεις
Ἔσσετ' ἐν ἀνθρώποις. id est,
Immortalis erit Telesicles hic tibi natus,
Cuncta per ora virum cantandus.

Ridet Oenomaus Apollinem, qui hanc laudem ei tribu[illegible]rit, qui in poematis suis tam turpibus & infandis verbis in mulie[illegible]s v-

sus sit, vt nullus vir moderatus audire ea, nedum dicere vellet. Hic, si Ciceroni credimus, Romulo regnante carmen Iambicum scripsit. Herodotus eum scribit eorum meminisse, quę de Gyge & Candaule narrantur, atq; id carmine Iambico trimetro fecisse. Rufinus fabulam Gygis optime complexum esse adiecit eo loco, quo de catalectico trimetro agit. Horatius & Paterculus Iambici carminis inuentorem arbitrantur. ille enim sic habet:

Archilochum proprio rabies armauit Iambo.

Hic dicit, neminem, cuius operis inuentor fuerit, in eo perfectissimum fuisse, præter Homerum & Archilochum. Credo equidem proprium aliquod sibi genus Iambici primum inuenisse, sed vniuersim Iambos priores extitisse, quibus Aristoteles Homerum in Margite vsum esse testatur. Huic maledicam suam linguam nocuisse, Ouidius etiam meminit. Nec ille solus Critiæ & Oenomao consentit, Pindarus etiam atque Plutarchus. Lacedæmonii neque poetam, neque versus eius admiserunt, tum propter nefandam turpitudinem, tum quod clypeum abiicere licere, scripserit; vt è Plutarcho Strabone & Valerio Maximo constat. Dion Prusæus astutæ vulpeculæ, quam Archilochus celebrarit, meminit, vt inde liceat suspicari, leonis & vulpis apologum ab eo manasse. Idem perfidiam Lycambis contra Archilochum commissam in nuptiarum conuentione per salem & mensam inter alia fidei violatæ exempla in Apistia sua notauit. Nec boni tantum scriptores maledicum eius os prodiderunt, sed adagia etiam in vulgus nota, vt illa; *Archilochum calcare*, quod est vestigia eius sequi in conuiciando, &; *Archilochi patria*, in illam dictum ciuitatem, vbi ciues maledicendi studio tenerentur. Quamuis tamen talis esset, à patria tamen sua Paro, in quam plaustra conuiciorum congesserat, post mortem Aristotelis testimonio honoratus est, nec à patria tantum, sed ab Apolline etiam. Refertur enim à Suida quiddam admodum ridiculum, si vera sunt, quæ hactenus à nobis sunt adducta. Videtur enim apud eum quasi in prouerbium abiisse, Ne mortuorum quidem Deos obliuisci, si ad virtutis studia animum appulissent, atq: illud ex iis manifestum esse, quæ post mortem Arrhilochi acciderunt. Nam cum in bello cecidisset, in quo communis est En[illegible] alius Conondas Corax, qui eum peremerat, nescio qua gratia Delphos profectus, responsum accepit:

Lacedæmonii cur nec Archilochum nec eius versus admiserint.

Apologus leonis & vulpis, à quo manarit.

Archilochum calcare.

Archilochi patria.

Archilochus, à patria & Apolline post mortem honoratus.

Μουσάων θεράποντα κατέκτανες, ἔξιθι νηοῦ.

id est,

Musarum famulum mactasti, hinc effuge templum.

Atque post multas supplices preces vix tandem impetrauit, vt ad Tænarum ad Tettigos sepulcrum manibus filii Telesiclis parentando expiaretur, Tettigem vero, id est, *Cicadam*, se Archilochus nominauit, cum conuitiis lacessitus respondit: Τέττιγα τοῦ πτεροῦ συνείληφας, id est, *Cicadam apprehendisti ala*. Eusebius tamen percussorem Archiam, non Charondam, nominauit ex Oenomao suo, qui ironicôs colligit, non iniuste Archiam è templo exclusum esse, ne quis à Gyraldo decipiatur, qui partem totius irrisionis sic adduxit, quasi seria, non ironica esset oratio. Qui plura cognoscere volet, is aliunde licet petat. Nos non tam multa in medium attulissemus, nisi hoc moliremur ostendere, nihil fere commemoratu dignum in dictis factisque Archilochi à veteribus omissum fuisse; atque hinc fieri, vt satis mirari nequeamus, omissum ab omnibus esse, nobilissimum hunc antiquissimumque auctorem *de Temporibus* scripsisse. Potuissent enim hoc adferre ad conuitiorum excusationem, dicendo: Non omnia ipsius contumeliæ, & fellis viperini plena fuisse, cum historiam etiam, siue temporum scripsisset supputationem. Sed videor mihi videre, vnde in mentem venerit huic nostro falsario, poetæ nomen historiographo accommodare. In Eusebii Chronicis tempore Æneæ Siluii quarti Latinorum regis annotata est auctorum inter ipsos, de Homeri ætate controuersia, vbi hæc est orationis clausula: *Extiterunt alii, qui modico tempore, antequam Olympiades inciperent, quadringentis retro annis Troianæ captiuitatis eum fuisse putent, licet Archilochus viginsi tres Olympiades, & quintum Troianæ euersionis annum supputet.* Qui locus in fine omnino mendosus cum sit, ita videtur à nostro impostore restitutus esse: *Licet Archilochus vicesimam tertiam Olympiadem & quingentesimum Troianæ euersionis annum computet.* Hinc igitur apparet, Archilochum temporum supputationem litteris mandasse. Ad hanc opinionem roborandam facere videtur illud Rufini, qui dicit, Archilochum Gygis fabulam diligenter complexum esse. Deinde doctissimus quisque credit, germanum hunc esse Archilochi partum, licet sit multis membris mutilatus. In quorum numero Io. Brodæus est, omnis litteraturæ singularis thesaurus, qui octo, fac[illegible] Ho-

[illegible]ros

:os huius auctoritate. Conandum igitur grauibus & idone-
ſtibus docere, nihil tale de Archilocho debere cogitari. He-
otus enim ſupinæ negligentiæ fuiſſet accuſandus, qui cum
liis, tum in vita Homeri, ex propoſito de eius ætate diſputauit,
rchilochi vetuſtiſſimi ſcriptoris ſententiam aut ignoraſſet, aut
a cauſæ explicationem contempſiſſet. Plutarchus diligen-
:olligit, quid quiſque de patria Homeri ſentiat, nullus tamen
minit Archilochi, cum tamen is duobus nominibus maxi-
nominandus fuiſſet: ſemel, quia antiquiſſimus poeta: atque
um, quia eiuſdem fere ætatis fuiſſe dicantur. An quiſ-
m eſt, qui perſuadere ſibi poſſit Herodotum & Plutar-
m, viros antiquitatis omnis ad curioſitatem vſque diligentes,
ı adducturos fuiſſe Archilochi de Homeri, tum ætate, tum
:ia ſententiam, ſi eam vſquam exſtare quiſquam mortalium
iſſet? eius, inquam, iudicium neglexiſſent, qui & ætate pro-
ıus erat, & cuius validæ vibrantesque ſententiæ, atque omnis
tio ſanguinis & neruorum plena tantum apud homines va-
tunt, vt eum vel Homero ſuperiorem futurum fuiſſe iudica-
:, ſi argumenti genus ſimile Heroico carmine tractandum
propoſuiſſet? Extat eius epitaphium, è quo manifeſte hæc
pſo hominum priſcorum opinio peruidetur:

Ἀρχιλόχου τόδε σῆμα, τὸν ἐς λυσσῶντας ἰάμβους
Ἤγαγε Μαιονίδῃ Μοῦσα χαριζομένη.

Id eſt,

Archilochi hoc buſtum eſt, rabidis quem immiſit Iambis
Muſa hoc Mæonidæ gratificata ſuo.

Lyricorum princeps Pindarus, ſonori eius carminis Ode
ıa, Olympiorum meminit, quo loco τήνελλα, & καλλίνικος ὁ τε-
θμός, omnibus Grammaticis, & inter alios Ariſtarcho & Eratoſ-
ni diuerſa comminiſcendi dedit occaſionem. Cum ergo tam
tus apud omnes melioris notæ ſcriptores fuiſſe cernatur, &
nactus ſcholiaſtas, quibus nulli habentur illuſtriores, non opi-
: equidem quenquam fore, qui exiſtimet eius viri teſtifica-
ı:m ſilentio prætereundam fuiſſe, ſi vſquam in libris eius
iı ſſet. Tatianus Aſſyrius in Homeri ætate quærenda ne-
ıi ſecundus, ita fere habet, vt dicat, antiquiſſimos eorum, qui

de hac re quæsiuerunt, fuisse Theagonem Rheginum, qui Cambysis tempore vixit, & Stesymbrotum Thasium, & Callimachum Colophonium, tum Herodotum Halicarnassæum & Dionysium Olynthium. Post hos Ephorum Cumanum, Philochorum Atheniensem, Megaclidem & Chamæleontem Peripateticos. Deinde Grammaticos, Zenodotum, Aristophanem, Callimachum, Cratetem, Eratosthenem, Aristarchum & Apollodorum. Hic cum plurimi sint, & illi nominentur, quos asserit fuisse antiquissimos, nullus tamen est Archilochus, licet fuerit multo Cambysis regno vetustior. Vnde igitur illud de Archilocho Eusebii Chronicis est assutum, vt is dicatur tempora supputasse? ex illo nempe, quod apud Tatianum paulo post sequitur ita ad verbum.

Ἕτεροι δὲ κάτω τὸν χρόνον ὑπήγαγον, σὺν Ἀρχιλόχῳ γεγονέναι τὸν Ὅμηρον εἰπόντες. ὁ δὲ Ἀρχίλοχος ἤκμασε περὶ ὀλυμπιάδα τρίτην καὶ εἰκοστὴν κατὰ Γύγην τὸν Λυδὸν ὕστερον τῶν ἰλιακῶν ἔτεσι πεντακοσίοις.

Quod est: *Alii vero tempus ad inferiora deduxerunt, dicentes eum cum Archilocho fuisse. Archilochus autem floruit circa vicesimam tertiam Olympiadem, imperante Gyge Lydo post res Troianas annis quingentis.* Cum igitur Eusebius libro præparationis Euangelicæ decimo, hunc Tatiani locum adduxerit, nihil amplius dubito, quin quod in Chronicis est, ab hoc nihil sit diuersum. Corrupta igitur scriptura vel lacuna, non eo modo, quo noster antiquitatum mango voluit, vel corrigenda est, vel supplenda, sed ad hanc narrationem Tatiani conferenda. Poterit itaque vel sic, vel simili aliqua formula in integrum restitui, quod in Chronicis legitur: *licet quidam cum Archilocho fuisse ad vicesimam tertiam Olympiadem & quingentesimum Troianæ euersionis annum supputet.* non enim Archilochus hoc de Homero, sed alius memoriæ prodidit, qui vtroque multo fuit posterior. Quis autem is fuerit, è primo libro Stromatôn Clementis Alexandrini resciui, vbi sic ad verbum, si Latine loqueretur, dicere posset. *At vero Theopompus ætatem Homeri refert ad quadragesimum tertium Philippicorum, qui annus est quingentesimus ab Ilii obsidione.* Quibus verbis intelligi datur non ab Archilocho, sed à Theopompo, Homeri ætatem tanto inferius detractam fuisse. Sed vt hunc locum penitus ita corrigendum esse conuincatur, & prorsus exstirpetur illorum opinio, qui Archilocho hanc supputationem attribuerunt, ex Iamborum scriptoris hi-

storiographum facientes, docebimus plane nihil vsquam tale in Archilochi scriptis fuisse, grauissimi scriptoris auctoritate, Aristarchus quis fuerit, & quanti sit apud eruditos æstimatus, omnes scire credo, & si quis nesciat, is ab Horatio discat, dum in Arte poëtica virum bonum & prudentem dicit, versus inertes reprehensurum, atque in iis omnia facturum, quæ necessaria sint, ad castigationem denique futurum Aristarchum. Cicero non vno loco Aristarchum pro iudice posuit accurato & seuero, quod tanti huius fuerit in Homeri carminibus censura, vt versus, quem non probasset, pro suppositicio & spurio reiiceretur. Hic igitur, qui hac nota in prouerbium abiit, commentaria scripsit *Archilochiam*, in quibus Homerum circa Ionicam commigrationem fuisse asserit annis post Troiæ excidium centum quadraginta. Si igitur is, qui in Archilochum scripsit commentaria, tot tantum annis à Troia fuisse Homerum scribat, quis poterit suspicari Archilochum scripsisse, sua ætate Homerum vixisse; Quæ enim hæc esset Aristarchi vel ignorantia, vel impudentia, nescire quid is auctor de Homero scripsisset, cuius se interpretem commentatoremque profitetur? vel si sciret, mendacii crimen in os ei impingere, qui se æqualem dicat temporis illius fuisse, quo Homerus vixit? Insigni teste & extra omnem exceptionem posito opus esset ad Archilochum confutandum, si is, Homeri æqualis cum esset, de Homeri ætate testimonium dixisset. Quod si vsquam, vel carmine vel prorsa oratione hos quingentos post Troiæ excidium annos vel leuissima nota indicasset, debuisset prius ab Aristarcho eius auctoritas infringi, quam aliter eandem controuersiam decideret. Nunquam igitur Archilochus prodidit se ita de Homeri ætate censuisse, atque si tam nuper mortuus fuisset, non caruisset Archilochiis dictis, quibus scriptores obnoxii fere semper sunt, quam diu longa dies opera nec dum extra inuidiam euexerit, atq; consecrarit æternitati. Quamobrē cum nullus omnino sit auctorū, qui in Homeri ætatem inquisiuerunt, ne ipse quidem Aristarchus Archilochicorū scriptor, qui meminerit quicquam ab Archilocho de ea proditum fuisse, non est amplius hæc nobis suspicio tenenda. Exuisset se haud dubie Aristarchus Aristarcho, id est optimi & irreuocabilis iudicis officio, si tā supina & inerti negligentia, atque potius effronti contemptu Archilochū mendacii accusasset.

Aristarchus Cic. lib. 3. ad Famil. Epist. 11. & in Pisonem.

nulla interim facta Archilochi mentione, præsertim in eo opere quo Archilochica perscripsit. Præterea ex iis, quæ fragmento hoc sub Archilochi titulo prodeunte continenter, clarum esse potest, nihil in eo esse Archilochicum. Statim enim à limine *Mnaseas* Phœnix Damascenus testis in proscenium vocatur. Quis vero hic Mnaseas Damascenus Archilocho antiquior? Barbarus scilicet aliquis scriptor, qui ante Homerum & Archilochum litteris scripserit vel Phœnicum, vel Græcis, necdum ab Homero reformatis. Athenæus de Salpa agens sic fere habet, si Latine vertas. *Est autem Salpa piscis varius, vnde Mnaseam siue Locorum siue Colophonium eum dicemus, qui Pægnia, id est, pueriles lusus, vel crepundia scripsit; familiares Salpam cognomine dicebant propter collectionis varietatem.* Plinius item Mnaseæ testimonio vsus est libro tricesimo septimo, nulla patriæ adiecta mentione. Ælianus eundem aduocat de Gallis & Gallinis scribens, citra patriæ nomen: cuius nec Iosephus meminit, licet vtrobique & in antiquitatibus & contra Appionem scriptis testem denunciet. Columella Mnaseam de re rustica scripsisse testatur, sed eum Milesium, non Damascenum, dixit. Si hic noster Damascenus fuit, & Archilocho antiquior, magnæ ignauiæ accusandus est Iosephus, qui Dium potius quam Mnaseam ad verbum transscripserit in Phœnicum antiquitate tractanda. Deinde, qui fit Iosephe, vt quæstione de litteris Græcorum proposita hunc nostrum Archilochum non adduxeris, qui omnem dubitationem statim exemisset. Vidimus modo qua occasione de Eusebii corrupta lectione Archilochus temporum supputator euaserit. Videamus nunc quî Mnaseas Damascenus sit factus. Iosephus libro Archæologiæ primo, postquam Berosi de diluuio & Arcæ in montibus Gordyæis reliquiis auctoritatem attulisset, subdit in hanc sententiam. *Horum item mentionem facit Hieronymus Aegyptius, qui Phœnicum antiquitates scripsit, & Mnaseas, & præter hos complures alii; & in illis Nicolaus Damascenus in nonagesimo sexto libro eadem narrat his verbis. Est in Armenia mons magnus supra Menyada Paris nominatus in quem fertur plurimos in diluuio confugisse, & illic conseruatos esse: atque inter alios quendam in Arca vectum ad summum montis cacumen appulisse, & lignorum reliquias multo post tempore ibidem conseruatas esse: fuerit autem hic is quem Moses Iudæorum legislator in script. suis prodidit.* Hic (ni fallor) videre licet, qui ex Nicolao Damasceno

Mna-

Mnaseas factus sit Damascenus, & è libro nonagesimo sexto Nicolai Damasceni liber nonagesimus septimus Mnaseæ Damasceni, deinde qui Mosis nomen è Nicolao ad Mnaseam transiuerit. Iam in progressu quid noster Archilochus aliud facit, nisi quod aperte nos ludibrio habet, quibus octo Homeros pro vno statuit, & quo vrbes inter se certantes singulas singulis Homeris faceret nobiles, numerum vrbibus æquat. Hoc debebat sciuisse Herodotus & Plutarchus, & quotquot Homeri patriam ætatemque quæsiuerunt. Pudendum sane tot diligentissimos fuisse scriptores, quos hæc quæstio exercuit, & neminem inuentum esse, qui hanc homonymiam vel docuerit vel probarit: nec minus pudendum rerum inuentarum primos auctores litteris mandare, & interim Homeri obliuisci, qui & linguam Græcam & litteras Græcas tradiderit rudi Græciæ, cum ante non fuissent. Iosephus certe & Tatianus & Clemens, & ceteri eiusdem argumenti examinatores vt Cadmo litteras acceptas ferunt, ita huius Homericæ reformationis, quod equidem sciam, nusquam ne somnium quidem alicui illorum est oblatum. Iam quod de Rufino allatum est, Archilochum diligenter Gygis fabulam complexum fuisse, id nihil eo conducit, quo doceatur Chronographum eum fuisse, nisi tam inepte & barde de scriptorum varietate loquamur, vt eorum Chronica Poetæ scripsisse dicantur, quorum facta carminibus suis celebrauerunt. Quibus de causis non satis admirari possum eorum credulitatem, qui tam facile sibi imponi permiserunt, vt Archilochum de temporibus scripsisse arbitrarentur.

Euersis iam ceteris omnibus, quos impudentia nescio cuius falsarii nobis supposuit, scriptoribus: vnus restat *Xenophon* de æquiuocis, quem credo ab impostore adiectum esse, ne in reliquis mendacissimus fuisse videretur. Scio equidem plures Xenophontes memoriam sui libris editis comparauisse. Verum qui homonyma scripserit, eius puto neminem meminisse, atque vt demus quenquam fuisse, dicemus tamen hoc fragmentum tantæ ignorantiæ impudentiæque conuinci, vt non sit dignum cuius vlla ratio habeatur. Quid enim impudentius, quam ab homine Græco dici Homerum Thalete posteriorem fuisse? quod impostor à corrupto Eusebii exemplari mutuatus Xenophonti suo adscripsit? In illo enim legitur Olympiade octaua

Thaletem physicum philosophum claruisse, cum eiusdem Eusebii alio loco dicatur vixisse ad Olympiadem vsque quinquagesimam octauam. Plinius vltimo anno quadragesimæ octauæ Olympiadis Eclipsin prædixisse dicit, quæ contigit sub *Halyatte*, vel, vt vetus exemplar manuscriptum habet, sub *Astyage*. Sed hæc Scripturæ diuersitas temporum diuersitatem non inducit, eo quod tempore huius Eclipsis Astyages Cyaxaris filius iam esset matrimonio satis maturus, quandoquidem sic inter Halyatten Regem Lydorum & Cyaxarem Regem Medorum pax post Eclipsin Solis conuenit, vt Astyagi Cyaxaris filio Ariena Halyattis filia nuptum daretur. Thales igitur magno omnium consensu circa hæc tempora vixit, & mortuus est Olympiade quinquagesima septima, si Eusebii Chronicis credimus. Herodotus Thaletem in expeditione Crœsi contra Cyrum fuisse, de Græcorum historia tradit, quod Eusebio consentit. Tatianus floruisse circa quinquagesimam Olympiadem scripsit, atque eius verba ab Eusebio in proparasceue recitantur. Credendum igitur, locum illum, quo *octaua Olympiade* fuisse dicitur, à quopiam adiectum esse. Nec illud mirum videri debet, cum tota illa Chronica mirum in modum sint deprauata. Scio tamen esse, qui Phlegontem testem faciant septima Olympiade eum iam cognitum fuisse. Sed qui sic sentiunt, eos puto homonymia deceptos Thaletem Milesium philosophum fecisse è Thaleta Cretensi siue Illyrio poeta, cuius tanta fertur vetustas, vt Homerum præcesserit. Et præcessit sanè si hic septima, ille vicesima tertia Olympiade vixerit, vt Theopompo visum est. In Eusebio igitur forte fuerit *Thaletas Lyricus poeta Olympiadi octaua* inscriptus, è quo imperitus quispiam *Thaletem Milesium Philosophum* fabricarit, quemadmodum *Hipponactem*, qui fuit mordacissimus poeta, philosophum in eisdem Chronicis fecerunt. Quo vero id magis credatur, Clementis etiam Alexandrini è libro primo Stromatôn testimonium adduci potest, qui perinde atque ceteri, Thaletem primum Græciæ Sapientum circa Olympiadem quinquagesimam floruisse dicit. Plutarchus Thaletæ Musici auctoris Pæanum meminit, sed eum Cortynium Cretensem, & de Glauci auctoritate Archilochi auctoritate Archilocho posteriorem facit. Verum, vt vt res de Thaleta Lyrico habeat, id constat inter omnes melioris notæ scriptores Thaletem Milesium, vel Syrum, vt quidam voluit, circa quinqua-

[margin: Plinii locus expensus.] *[margin: Chronica Eusebii deprauata.]* *[margin: Thaletas.]* *[margin: Hipponax.]* *[margin: Thales, primus Græciæ Sapientum.]*

quagesimam Olympiadem clarum fuisse. atqui idcirco, si Homerum hoc facias posteriorem, necesse erit fateri, Cyri temporibus vixisse, cuius Xenophon Pædian cum scripserit, mirari liceret, quî factum sit, vt tanti hominis in ea ætate non fecisset mentionem, nisi quis tam sit absurdus, vt etiam inferius fontem omnis Græcæ eruditionis detrahere conetur. Quod igitur hic, quisquis fuit, Xenophon de Homero prodidit, argumento est tantum abesse, vt hic Grylli filius fuerit, vt ne doctum quidem aliquem fuisse suspicari queamus. Non igitur contra impiam ipsius de anino sententiam disputabo, nec illud commentum de Gallo, quod plurimis placuit, ridebo; sed illud vnum addam, non aliam mihi videri causam inscriptionis falsæ fuisse, quàm quod Cicero dixerit libro primo de Diuinatione, Xenophontem Socraticum sua scripsisse somnia. Hic igitur, quisquis fuerit, impostor putauit sua quoque somnia probabiliora fore, si illi attribuerentur, cuius somnia mirabiles exitus & verissimos habuerunt. Atque hæc quidem satis sint aduersus falsam antiquariorum enneada, quam qui primus in lucem produxit, is mihi videtur nouem Musarum chorum nominum suorum commentis voluisse æquare. Neque porro dignam eam duxissem, contra quam tantum operæ insumerem, nisi vidissem omnia Lexica plena eorum, quæ solis his fragmentorum falsis titulis pro veris sunt asserta. Quid, quod nemo fere sit antiquitatum inquisitor, qui non hinc gentis suæ exordia mutuetur. Hactenus Goropius.

CENSVRA GASPARIS BARRERII LVSITANI DE FALSO NOMINE EDITO BEROSO sacerdote Chaldæo.

Interprete And. Schotto.

Xpositis iam causis Censuræ de libellis Histo cis, falso hactenus ab Annio Viterbiensi euulgatis B rosi, Manethonis, & Q. Fabii Pictoris Rom. c de falsis M. Catonis Originibus supra ageremus stat, vt & de reliquis mox iudicium nostrum pr ram. Non repetam itaque eadem hoc loco, neque causas corru rum inscriptionum iterabo: illud duntaxat hic mihi proposit docere ausos quosdam aliena opera suis titulis euulgare: alios v confingere ausos libellos antiquorum scriptorum, qui tempor iniuria, maiorumque incuria, vt fit, interciderant. Neq; id in pr nis modo libris, verumetiam in sacris tentare non sunt veriti, v falsos libellos sint commenti. Quam quidem impudentem daciam refrenare conatus est Gelasius Pontifex, facto Decre quod distinct. XIV. apud Gratianum, hodieque legitur hoc i tio, Sancta *Romana Ecclesia*: quo Decreto veros scriptores à sis, atque apocryphis distinxit, vt error eriperetur plerisque, & Catholicæ fidei Catholicæ minime ambigeretur. Vtque res, de agitur via ac ratione tradita perspicua reddatur, precium o re fuerit, de Beroso ecquis fuerit, de quo hic controuerti breuiter præfari: cuius nomine editos historicos libellos homi eruditi cum legissent, falsos esse, ac suppositicios iudicarunt, r redditis tamen falsi tituli rationibus, quas nos pro ingenii no imbecillitate in præsens reddere conabimur: hac potissimum causa adducti, quod iam plerosque videam historiam perte re, ac Regum catalogos, quin & sacra hisce stabilire in pisse, quasi verum nacti essent virgula quadam diuina, Bero sum, quem genere fuisse Chaldæum constat, sacerdo vero, & Astrologum professione: qua in arte vsque eo vi vicitque æquales, in ea potissimum parte, quæ Genethl

Berosus.

[redacted]

vocatur, vt, teste Plinio, Athenienses ei statuam in Gymnasio in- *Plin. lib. VII. cap. 37.*
rata lingua statuerint, quod futura certo prædiceret. Scripsit au-
n, vt auctor est Iosephus, libris aduersus Apionem Alexādrinum,
ılta Græco sermone partim Astronomica, ac Philosophica, par-
ı Chaldaicæ historiæ, summa eius capita delibando. Quæ histo-
ob singularem eius in Astrologicis existimationem, auctoritatis
ırimum adepta est: quodque veteri Testamento consentanea
iberet. Quamobrem plurimi, grauesque scriptores eius adhi-
nt testimonium, vt B. Hieronymus, Iosephus Antiquitatum Iu-
.carum libris, & in supradictis contra Apionē libris duobus: Ter-
lianus, Tatianus Agathias, Cedrenus, aliique. Verum Chaldaica
c intercidit historia, vt & alia plurima ingenii monumenta ve-
um perierunt: qua de iactura vetus est eruditorū hominum que-
ıonia. Quo tamen libro amisso, repertus est otio, ne dicam insci-
laborans, qui hic bonas collocare horas non erubuit, seriemque
texuit cerebro suo commentus, Regum omnium nationum,
a Babyloniæ, Aegypti, Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, Africæ, Ita-
quas ineptias *Berosi* titulo proferre est ausus: admiscendo his &
s sine auctore nugas, miro nixas fundamento, iam inde à dilu-
mundi, & arca Noe, qua ille cum coniuge & liberis seruatus
primas colonias deducens in omnes omnium gentium prouin-
, propterea quod verum Berosum de his etiam scripsisse è Iose-
ı obseruasset. Accessit libello auctoritas, quod Ioannes Annius
erbiensis ordinis Prædicatorum Commentario, vel commen-
ıotius illustrare non sit grauatus, adhibēs etiam in testimonium
ırum narrationum, si superis placet, Poetas, Historicos, Philoso-
ıs, atque adeo Theologos. Hac arte in lucem pene libellum re-
auit, sepultum antea puluere, & capsis, quibus æternum iacere,
ıerire merebatur, ne plurimos deciperet, qui pro vero *Beroso* ci-
:, ac laudare exinde decepti cœperunt: quem alioqui ne nomi-
dum quidem putassent, vt obscurum, & ignotū partum: tametsi
ræfatione Plinius nullum adeo malum esse librum affirmet, qui
ı aliqua ex parte, pro vt captus est hominum, in quos inciderit,
desse queat.

His iactis principiis, rationes exponam, cur falsus hic Berosus,
circumfertur, videatur: hinc eorum refellam argumenta, qui-
persuasi quidam legitimum esse hunc *Berosum* aliis quoque per-
dere conati sunt.

CENSVRA GASPARIS BARRERII LVSITANI DE FALSO NOMINE EDITO BEROSO sacerdote Chaldæo.

Interprete And. Schotto.

EXPOSITIS iam causis Censuræ de libellis Historicis, falso hactenus ab Annio Viterbiensi euulgatis BEROSI, Manethonis, & Q. Fabii Pictoris Rom. cum de falsis M. Catonis Originibus supra ageremus restat, vt & de reliquis mox iudicium nostrum proferam. Non repetam itaque eadem hoc loco, neque causas corruptarum inscriptionum iterabo: illud duntaxat hic mihi propositum, docere ausos quosdam aliena opera suis titulis euulgare: alios vero confingere ausos libellos antiquorum scriptorum, qui temporum iniuria, maiorumque incuria, vt fit, interciderant. Neq; id in profanis modo libris, verumetiam in sacris tentare non sunt veriti, vt & falsos libellos sint commenti. Quam quidem impudentem audaciam refrenare conatus est Gelasius Pontifex, facto Decreto, quod distinct. XIV. apud Gratianum, hodieque legitur hoc initio, SANCTA *Romana Ecclesia*: quo Decreto veros scriptores à falsis, atque apocryphis distinxit, vt error eriperetur plerisque, & de Catholicæ fidei Catholicæ minime ambigeretur. Vtque res, qua de agitur via ac ratione tradita perspicua reddatur, precium operæ fuerit, de BEROSO ecquis fuerit, de quo hic controuertitur, breuiter præfari: cuius nomine editos historicos libellos homines eruditi cum legissent, falsos esse, ac supposititios iudicarunt, non redditis tamen falsi tituli rationibus, quas nos pro ingenii nostri imbecillitate in præsens reddere conabimur: hac potissimum de causa adducti, quod iam plerosque videam historiam pertexere, ac Regum catalogos, quin & sacra hisce stabilire incœpisse, quasi verum nacti essent virgula quadam diuina, BEROSVM: quem genere fuisse Chaldæum constat, sacerdotem vero, & Astrologum professione: qua in arte vsque eo valuit, vicitque æquales, in ea potissimum parte, quæ Genethlia-

Berosus.

...ã vo-

ca vocatur, vt, teste Plinio, Athenienses ei statuam in Gymnasio inaurata lingua statuerint, quod futura certo prædiceret. Scripsit autem, vt auctor est Iosephus, libris aduersus Apionem Alexādrinum, multa Græco sermone partim Astronomica, ac Philosophica, partim Chaldaicæ historiæ, summa eius capita delibando. Quæ historia ob singularem eius in Astrologicis existimationem, auctoritatis plurimum adepta est: quodque veteri Testamento consentanea scriberet. Quamobrem plurimi, grauesque scriptores eius adhibent testimonium, vt B. Hieronymus, Iosephus Antiquitatum Iudaicarum libris, & in supradictis contra Apionē libris duobus: Tertullianus, Tatianus Agathias, Cedrenus, aliique. Verum Chaldaica hæc intercidit historia, vt & alia plurima ingenii monumenta veterum perierunt: qua de iactura vetus est eruditorū hominum querimonia. Quo tamen libro amisso, repertus est otio, ne dicam inscitia laborans, qui hic bonas collocare horas non erubuit, seriemque pertexuit cerebro suo commentus, Regum omnium nationum, puta Babyloniæ, Aegypti, Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, Africæ, Italiæ: quas ineptias *Berosi* titulo proferre est ausus: admiscendo his & alias sine auctore nugas, miro nixas fundamento, iam inde à diluuio mundi, & arca Noe, qua ille cum coniuge & liberis seruatus est, primas colonias deducens in omnes omnium gentium prouincias, propterea quod verum Berosum de his etiam scripsisse è Iosepho obseruasset. Accessit libello auctoritas, quod Ioannes Annius Viterbiensis ordinis Prædicatorum Commentario, vel commento potius illustrare non sit grauatus, adhibēs etiam in testimonium falsarum narrationum, si superis placet, Poetas, Historicos, Philosophos, atque adeo Theologos. Hac arte in lucem pene libellum reuocauit, sepultum antea puluere, & capsis, quibus æternum iacere, ac perire merebatur, ne plurimos deciperet, qui pro vero *Beroso* citare, ac laudare exinde decepti cœperunt: quem alioqui ne nominandum quidem putassent, vt obscurum, & ignotū partum: tametsi in præfatione Plinius nullum adeo malum esse librum affirmet, qui non aliqua ex parte, pro vt captus est hominum, in quos inciderit, prodesse queat.

Plin. lib. VII. cap. 37.

His iactis principiis, rationes exponam, cur falsus hic Berosus, qui circumfertur, videatur: hinc eorum refellam argumenta, quibus persuasi quidam legitimum esse hunc *Berosum* aliis quoque persuadere conati sunt.

Prima itaq; caussa cur fictitius merito iudicetur hic Pseudo-Berosus, dum catalogum recenset Regum Galliæ, Hispaniæ, Germaniæ, Africæ, Aegypti, Aethiopiæ, & Italiæ: quæ titulo *Chaldaica historia* minus respondent, cuius hanc fuisse inscriptionem infra B. Hieronymi verbis ostendã: quam historiam cõpendio scripsisse ait Iosephus, significans Chaldæorũ res breuiter, aliorũ vero regnorũ minime pertractasse. Neq; n. verisimile videatur, qui gentis suæ res gestas breuiter tantum scribere per otium potuerit, cum copiose externorum res, & à proposito alienas tam copiose litteris consignare voluisse. Quod enim opponi ex Iosepho queat, qui è Beroso de Iudaicis rebus quædã Annalibus suis inseruit, id nihil nos vrget, sed eleuari nullo negotio potest. Babyloniæ namq; Regibus multa cum Hierosolymitanis cõmunia fuere, vsus item, ac familiaritas, vt finitimis inter se locis habentibus, tũ bellorũ caussa, quę Babylonię, atq; Israelis Reges gesserunt. Beroso itaq; necessariũ fuit Babyloniorum bella commemoranti Iudaica quoq; admiscere; Regumq; Israelis seriẽ. Quod argumentũ valet aduersus confictũ hunc Berosum, qui nullius regis Israelitarũ meminit. Atqui Regũ catalogum texuisse verũ Berosum auctor est Iosephus, cuius infra testimonium ad verbũ è vero Beroso allatũ adscribam, vt res luce meridiana clarius appareat. Quod est sane notatu dignissimũ, ad falsum Berosum detegendum, cum duæ nationes Chaldęorũ, ac Iudæorũ non modo loci propinquitate, verumetiã fœdere fuerint cõiunctissimę, vt linguis etiam inter se propemodũ conspirarint Hebræo, & Chaldæo idiomate; nullã tamen mentionẽ reperiri in hoc pseudo-Beroso Regum gentis Iudaicæ, sed Hispanorũ Regũ, de quibus vix fando Berosus audierat, cum Israelis Reges essent notissimi. Cui rei fidem faciet B. Hieronymi auctoritas, ac Iosephi, quorum mox verba in medium adferam: Regum enim Israel nomina hi citãt, quorum in hoc ficto Beroso, nec volã, nec vestigium, vt aiunt, reperias. Quare huic Annii Viterbiensis suppositio partui magis titulus conueniat; *Hispanica, Gallica, Africana, Aethiopica, Aegyptiaca, Germanica, Italica* potius, quam Chaldaicarvm rervm. Quos quidem titulos Imperatoribus Rom. exterarum gentiũ victoribus sæpenumero olim attribuerunt, siue verè, siue assentando; vt Africos, Parthicos, Macedonicos, similibusque nominibus appellarint.

Vt autem alteri argumento viam sternamus, illud obseruat, dum caussam, cur gentes antea ignotæ magis magisq; clarescant, bellum esse, vt Eratosthenes alibi tradidit, Alexãdri Magni armis, Eoi, mo-

rum item, ac Parthorum potenti imperio multo maximam orbis terrarum partem, quæ habitatur, cognosci cœpisse. Alexander enim cognomento Magnus, magnam Asię & Europę Septentrionalis partem, ad Danubium vsq;, suscepta in Persidem expeditione, detexit. Romani quoq; arma circumferendo Occidentis Solis regiones aperuerunt ad Albim vsq;, qui fluuius Germaniam secat. Mithridates, cognomine Eupator eiusq; duces terras circum circa Mæotim paludem (quæ vulgo mare magnum nominatur) & Colchidi finitimas, detexit. Parthi quoq; armis suis viam aperuerũt, vt Bactriani, & Scythæ, populi vicini ab Europæis cognoscerentur, referẽte Strabone. Quæ gentes ante Regum illorũ expeditiones, bellaq; gesta, aut ignotæ plane erant, aut rudis duutaxat earum cognitio habebatur, fabulisq; inuoluta. Vnde, Polybio auctore, minime reprehẽdi veteres Gręci, ꝙ Hispaniam, longeq; dissitas prouincias tunc ignorarint, cum nondũ essent Romanorũ armis patefactæ. Quare ignorabant Græci res Hispanicas, cũ linguæ eius popularis rudes; tum quod ea tempestate barbarie pressa esset Hispania, neq; accessu facilis peregrinis hominibus. At vbi rerum potiti sunt Romani, ipsi Hispaniam, Africã, & Galliã peragrarũt, vt distincte liceret Gręcis de his gentibus cognoscere, de quibus confuse tantũ inauditũ erat. Testatur idẽ C. Plinius, Gręcorũ antiquissimos reprehendẽs vt fabulosos, describendo Occidentalẽ Europæ partẽ, qui Eridanum in Hispania collocarẽt. Quo in numero Aeschylus fuit: similiter & Europides, & Apollonius, qui Rhodanũ Italiæ flumẽ attriduunt. Qua in re & Iosephus Ephorũ arguit, ꝙ Iberiã ciuitatẽ esse asserat, quæ prouincia est latissima, hodieq; Hispania nuncupata: quo factum sit, vt falsa pleraque de gentis illius moribus scripserit; nimirũ quod magno loci interuallo homo Gręcus inde abesset. Hinc etiã Aristoteles è Pyrenęis montibus nasci Danubiũ, contra rei veritatẽ scriptũ reliquit. Quam obrẽ vt rẽ in pauca conferã, si Aeschylus, Euripides, Ephorus, Apollonius & Aristoteles, Berosi æquales, aut certe nõ longe posteriores Hispanicas res, quæ longius aberat prouincia, verumetiã Italiæ lõge propinquioris res ignorarũt; quomodo Berosus accuratiꝰ ea cognouisset, quæ hi lõge viciniores nõ sunt assecuti: cũ sit Hispanię Gręcia, q̃ Chaldæa propinquior, vt singularia regionis illius, regũq; successiones scribere cõmodiꝰ posset: neq; miscere Chaldaicis, ac Babylonicis rebus aliena remotarũ gẽtium debuerit, vt Hispanorũ, Gallorum, Afrorũ, & Italorum cõmercia. Nã, vt Horatii verbo vtar, *Non erat his locus.* Strabo lib

Tertium argumĕtum: Si hic verus foret Berosus, cur antiqui illi Græci (nam de iis mihi sermo est) quos paulo ante nominaui, quique hos temporibus subsecuti sunt, priusquam Occidentis illas regiones Romani aperuerunt, de Hispania verba faciendo, non eadem de illa, quæ Berosus, narrarūt. Verbi gratia vnde Iubal aut Thubal oriundus, qui in Hispaniam colonias duxerit; Celtiberias à Celtibero; Hispanos ab Hispali dictos. De Idubeda monte, de ciuitate Lybisona, Lybisoca, Libunca, & Libora. Item de coloniis Noela, & Noegla, de Tago, & Brigo, quem multas in Hispania ciuitates condidisse nugatur. Cum essent tamen Græci adeo discendi cupidi, nouarumque rerum curiosi, vt de illis apud Lucam B. Paulus prędicat, qui etiam aram Ignoto Deo Athenis statuerint; præsertim cum tanta esset Berosi in historia auctoritas, quomodo hæc ad eam diem ignorata? Quod eo à me dictum videri volo, quia Herodotus perpetuo Iberiam vocat, & Iberos, qui vulgo Hispani sunt, & Hispania, nunquam Celtiberos, aut Celtiberiam nominat. Dehinc quomodo Plinius, aliique Geographi cum Græci, tum Latini, qui Berosi ætatem longe post subsecuti sunt, eumque interdum citant, cum de coloniis in Hispaniam deductis è M. Varronis auctoritate loquuntur; nullam Noæ, deductarumque ab eo coloniarum mentionem faciunt, neque de Thubale, aut Iani origine, quem hic pseudo-Berosus Noe fuisse fingit? ac de Zoroastre quidem cur non meminerunt, quem Cham Noæ filium facit? Neq; de Camesenis, Sabis Sagis, Scythis, Sagis, Cranis, & Craniis, Razenuis, Comaris, Bardis, aliisque nominū monstris, quæ tam laboriose Viterbiensis commentus est, cum vt geographos auctores habeat, verba deriuando, aut dissecando, aut interpretando, tum vt Thalmudicos laudare, queat. Adhæc Etymologias è peregrinis arcessens linguis, vt alias hinc voces deducat, ac Beroso denique ficto sic auctoritatem gratiamque conciliet. Quarum vocum origines Etyma, &, vt Varro nominat, veriloquia quædam Annii hic colligam inepta sane, & ridicula, vt appareat cuiuis quam vere doctus quidam vir de his auctoribus dixerit: *Mulgebat hircum Berosus, & Annius cribrum subiiciebat*: significans veteri Maroniano prouerbio frustra laborasse vtrumque, alterum in cudĕdis, ac fingendis vocibus, alterum in etymis excogitandis falsis, ac deridiculis. Nihil dicam in præsens de vtraque vrbe *Noela, & Noegla*, quarum Plinius meminit, vocatq; colonias, in quo valde se iactat, ac pene triumphat Annius, quoniam de his [illegible]

Act. 17. (margin)

Ecloga III. qui idem ... vel ... mulgeat hircos. (margin)

do cuidam, qui erat ex Babylone ex eadem gente. Sub hoc muri circa flu- z Babyloniæ ciuitatis ex latere cocto, & bitumine sunt constructi. Cuius i anno septimo decimo egressus Cyrus ex Perside cum magno exercitu, ıersa Asia subacta, impetum fecit in Babyloniam vrbem. Sentiens autem onidus inuasionem eius, & occurrens cum exercitu suo, atque congressus za victus, & cum paucis fugatus; inclusus est in Borsippēsium ciuitate. Cy- ıutem Babyloniam obsidens, & deliberans exteriores muros deponere ci- tis, eo quod nimis videretur munita, & esset ad capiendū valde difficilis, rsus est ad Borsippum Nabonidum expugnaturus. Nabonido vero oppu- tionē non exspectante: sed prius supplicante, vsus clementia Cyrus, & dans ıbitaculū in Carmania, eū à Babylone expulit. Nabonidus itaq; reliquum t tempus in illa prouincia conuersatus est. Hæc concordant cū nostris, uit Iosephus. Cōstat itaq; Berosum lib. III. res Nabuchdonosoris :ractasse, filiorumq; successionē ad Balthasarum vsq; Regē illius, iximus, pronepotem, B. Hieronymi auctoritate: bellum item n Cyro Persarum Rege gestum, vtq; Babyloniā ceperit muroq; kerit: quē Iosephus *Nabonidam* à Beroso nominatū refert lib. x. tiquitatum Iudaicarum, quem prælio captū liberum abire per- ērit, Carmaniam alimenti caussa illi attribuendo, vbi reliquum e tempus transegit. Veniamus nunc ad tertium quoque pseudo- osi librum, vbi nullum harum rerum vestigium reperias, imo ne nque omnino libris quidquā legas ne nomen quidem Nabuch- nosoris, neq; successorū eius, neq; Nabonidæ, qui Balthasar est, ıe Cyri quidem Persarum Regis. Igitur manifesto hinc colligas, ı esse hunc antiquum illum Berosum à Iosepho, & Hieronymo datum, ac citatum: neque id credere fas esse.

Pergamus eadem hac argumentādi forma è Iosephi libro priore VI. ıtra Apionē Grammaticum: qui de consensu historiarū de Chal- orum, ac Iudæorū rebus verba faciens, allato Berosi loco, quem x proferam, hæc scribit: *Nunc itaq; sunt dicēda ea, quæ apud Chaldæos ıuntur esse cōscripta, & de nobis in historia sunt relata, quæ multā habent cordiam cum nostris voluminibus etiā de aliis rebus. Testis est horū Berosus genere quidē Chaldæus, notus autē eis, qui doctrina, eruditioneq; congau- t, quoniā de Astronomia, & de Chaldæorū Philosophia ipse Græcas cōscri- ınes edidit. Igitur Berosus antiquissimas secutus historias de facto diluuio, hominū in eo corruptione, sicuti Moses, ita cōscripsit, simul & de Arca, in qua eius nostri princeps seruatus est, deuecta scilicet ea in summitatē montium neniorū. Deinde scribēs eos, qui ex Noe progeniti sunt, & tēpus eorum ad- tns vsq; ad Nabulassarū puenit Babyloniorū, & Chaldæorū Regē. Et huius*

actiones exponēs narrat quemadmodum misit in Aegypt[illegible]m, & ad nostram terram filium suum Nabuchdonosorem cum multa pot[illegible]ia. Qui dum bellantes eos inuenisset omnes suo subiecit imperio, & templum in Hierosolymis concremauit, cunctumque generis nostri populum auferens migrauit in Babylonem. Vnde ciuitatem contigit desolari annis septuaginta vsque ad Cyrum Regem Persarum. Dicit autem quod tenuerit Babylonius Aegyptum, Syriam, Phoeniciam, Arabiam, vn[illegible]rsos priores Chaldaeorum, & Babyloniorum Reges actionibus suis excell[illegible]. Ipsa vero verba, quae Berosus protulit hoc modo dicta necessario profere[illegible]da sunt. Audito autem pater eius Nabulassarus quod satrapa consti[illegible] Aegypto, & Syria inferiore, & Phoenicia rebellaret, cum non valeret [illegible] ipse labores ferre, tribuens filio suo Nabuchodonosori, aetate valenti, partem quandam exercitus contra eum misit. Nabuchdonosor autem cum satrapa desertore congressus, prouinciam, quae ab initio eorum fuerat, [illegible] proprium reuocauit imperium. Eodem vero tempore contigit patre[illegible] Nabulassarum cum aegrotasset in Babylonia ciuitate defungi, qui reg[illegible] nis XXIX. Nabuchdonosor autem non post multum tempus mort[illegible] pat[illegible] cognoscens, & negocia Aegyptiaca disponens, reliquarumque prouincia[illegible] & captiuos Iudaeorum, & Phoenicum atque Syrorum, qui in Aegypto [illegible]ant commendans quibusdam amicis, vt cum exercitu, & impedimentis perducerentur ad Babyloniam, ipse cum paucis iter aggressus per desertum Babylonem venit, reperiensq; cuncta à Chaldaeis dispensari, seruatumque regnum ab optimatibus eorum, dominus factus totius paterni principatus, captiuis quidem aduenientibus praecepit habitacula in opportunissimis Babyloniae locis aedificare. Ipse vero ex manubiis templum Beli, ac reliqua munificentissima excoluit, & veteri vrbi alteram extrinsecus adiecit. Et prouiso, ne posthac possent homines fluuium conuertere, & ad vrbem accedere, tres interiori ciuitati per circuitum muros, totidem exteriori, hos cocto latere; illos addito etiam bitumine circumdedit. Tum sic communitae, portas, quae vel templum deceant, addidit. Adhoc iuxta paternam regiam alteram sumptuosiorem multo, amplioreq; extruxit. Cuius ornatum exponere fortasse longum esset. Illud memoratu dignum, quod haec adeo superba supraque fidem magnifica, quindecim dierum spatio perfecta est. In ea lapideas moles excelsas excitauit, aspectu montibus assimilet, omnique genere arborum consitas. Hortum quoque pensilem fecit fama nobilem, eo quod vxor eius montanum prospectum desideraret, in Medorum regione educata. Hucusque Berosus. Subiicit vero Iosephus: *Haec itaque retulit de praedicto rege, & multa super hac in libro Chaldaicorum; in quo aul-*

pat

:onscriptores Græcos, quasi vane arbitratos a Semiramide Assyria Baby-n ædificatam, & mira opera ab illa circa eam fuisse constructa falso con-fisse dicens. Ipsam certe Chaldæorum conscriptionem fide dignam existi-dum est, quando cum archiuis Phœnicum concordare videntur, quæ ex so conscripta sunt de rege Babyloniorum, quoniam & Syriam & vni-im Phœniciam ille subuertit. Lecto hoc Berosianæ historiæ fra-:nto, in quinque Pseudo-Berosi libris nihil horum inuenies, e mentionem quidem Nabulassari, neque Nabuchdonosoris s filii: vtque parentis iussu copias duxerit aduersus Satrapam, Ægyptum, Syriam, & Phœniciam vi occupans tenebat, armis superarit: vtque parens vita simul, & regno tandem decesse-|uod nouem & viginti annos iam administraret. Neque conti-illud Nabuchdonosorem captiuos duci mandasse Iudæos, Sy-& Phœnicas in Babylonem, sedesque assignasse: neque vt è ma-iis hostium templum superbissimum incredibili sumptu Belo dificarit, augens & Babyloniam ædificiis, ac triplici muro intus iens, totidemque foris cingens: adhæc peristyliis ornans operis :gii. Neque rursum hortorum pensilium mentionem faciunt, uibus omne frugiferarum arborum genus, vt hoc spectaculo r oblectaretur. Quo etiam libro Græcos historicos vanitatis ar-, qui superba hæc opera ædificiorum Babyloniæ Semiramidi uerint, præter gestæ rei veritatem. Nabuchdonosori enim non ıiramidi hoc opus, vrbisque incrementum acceptum esse refe-dum. Euincitur itaque argumentis necessariis, non esse eum, qui go circumfertur, legitimũ Berosum: quod & his careat historiis, .e nomina quidem vsurpet hic posita. Dicit libro quincto Se-amidem auxisse Babyloniam vrbem antea paruam, hisce ver-: *Quarto loco regnauit apud Babylonios vxor Nini Semiramis lonita annis quadraginta duobus. Hæc antecessit militia, triumphis, tiis, victoriis, & imperio omnes mortales. Ipsa hanc vrbem maximam ɔpido fecit, vt magis dici possit illam ædificasse, quam ampliasse.*

Quibus verbis pugnantia prodit, affirmans Semiramidem Ba-ɔniam ædificiis auxisse magnificis: cum interim Græcos re-hendat scriptores Berosus, quod id Semiramidi falso attribu-it, vt eius supra allatis verbis ostendimus. Sed quid pluribus opus ɪmentis in re tam clara, quæ tamen suppetunt, cum ista fidei fa-ɪdæ sufficiant. Quod tot tantæque historiæ, narrationesque ım, ac virorum illustrium in hoc falso Beroso minime reperias:

qui adeo breuis est, ac succinctus, qualis in Chronico Eusebius est Cæsariensis, non historico stylo fusius, vt Berosum verum scripsisse apparet, decurrens: argumento sunt germani Berosi loca supra nobis ex Iosepho, & Hieronymo descripta.

Exstat & alius Berosi veri locus in Iosepho lib. I. Antiquit. Iudaicarum, cap. XV. quo loco Abrahami meminit, teste Iosepho, cuius nulla est in adulterino mentio. Hæc enim Berosi verba apponit: *Meminit*, inquit, *patris nostri Abraham Berosus, non quidem nominans eum, sed ita dicens: Post diluuium decima generatione apud Chaldæos fuit quidam vir iustus, & magnus, in cœlestibus rebus expertus.* Vnde colligo, si verus hic foret, ac legitimus Berosus, qui in vulgus editur, eadem sane de Abrahamo necessaria legerentur.

Sunt & pugnantia quædam in hoc Beroso cum Iosepho, & Manethone de Rege, quo exiit populus Israeliticus ex Ægypto. Berosus enim iste Chencren nominat; Manethon vero, & Iosephus Themusin vocat; cum intersint ab hoc Rege ad illum, apud Manethonem, quem Iosephus citat anni prope ducenti. Berosi autem huius ficti verba apponam: *Sub Spareti imperio floruerunt Aegyptii reges magni Orus, Acencheres, Acoris, & cœpit Chencres, qui cum Hebræis de magica pugnauit, & ab eis submersus est.* Manethonis vero à Iosepho lib. I. contra Appionem allata hæc fere sunt: *Postquam egressus est ex Aegypto populus, pastorum ad Hierosolymam expulsor eorum Rex Themusis, &c.* Iosephi item de exitu Israelis de Ægypto loquentis hæc leguntur: *Themusis enim erat Rex quando egressi sunt.*

Cumque graues Scriptores sæpenumero inter se discrepant, Beroso potius assentiri Iosephum oportebat, quam Manethoni: quod, vt ipse affirmat, sacris litteris magis consentanea referat, vt pote Chaldæus: quæ gens cum Hebræa sic conuenit, vt vna propemodum, eademque lingua, ac dialectus fuerit; vt & veteris Testamenti explanatio, quam Targum ipsi nominant; plurimumque illi tribuunt, Chaldæo idiomate conscripta sit.

Exstat & alius Plinii locus lib. VII. Natur. historiæ cap. LVI. de litterarum antiquitate agentis: Anticlide nimirum auctore Menonem quendam comperisse in Ægypto quindecim annis ante Phoroneum, antiquissimum Græciæ Regem, vsum litterarum. Epigenem quoque scripsisse repertas apud Babylonios astrorum obseruationes, latericeis columnis inscriptas annorum amplius septingentorum viginti: qui vero pauciora numerarint quadringento-

entorum octoginta numerasse: in his Berosum, & Critodemum isse. Verba Plinii adscribam: *Antidides in Aegypto inuenisse quendam omine Menona tradit* XV. *annis ante Phoroneum, antiquissimum Graeciae gem, idque monumentis approbare conatur. E diuerso Epigenes apud abylonios* DCCXX. *annorum obseruationes syderum coctilibus laterculis scriptas docet grauis auctor in primis. Qui nimirum, Berosus, & Critodemus* CCCCLXXX. *annorum.* Quae in vulgari Beroso de quadringen- & octoginta annis minime reperiuntur, quo tempore apud Chaldeos litterae primum inuentae sint, refert tantum docuisse Noam cytharum gentem Theologiam, sacrorumque ritus, multaque naturae arcana, quae Scythae sacerdotibus commentarint. Docuisse & anetarum cursum annum quoque Solis cursu distinxisse, menses vero Lunae vicissitudine, aliaque id genus; nulla tamen habita entione quadringentorum & octoginta annorũ; cum apud Chaldeos repertum esse litterarum vsum Berosus verus scribit. Aut igitur in crimen falsi vocandus Plinius; aut si, vt est reuera, nefas criminari talem tantumque auctorem, Berosus iste vulgaris fictitius. Mirum id à Lectoribus non obseruatum, quod tamen obuium ique esse poterat.

Suppetit & aliud argumentum. Iosephus enim colonias refes à Noae posteris deductas per varias orbis terrarum regiones, hetum ait filium eius duos quoque liberos sustulisse Madeum & um: è quorum Madeo Medi; è Iano vero Iones, & Hellades oriem traxerint: vnde & mare Ionium sit appellatum. Quae pumt cum iis, quae nouus iste Berosus comminiscitur, qui Noam Ian facit, à quo & Ianigenae nuncupatae sint coloniae, deductae in rcaniam Mesopotamiam atq; Arabiam. Iosephi autem haec ferè ba sunt. *Item filiorum Iaphet Madeus, & Ianus fuerunt. Et ex Madeo dem sunt gentes, quae à Graecis Medi vocantur. De Iano vero omnes Io- & Helladici descendunt, qui & Graeci. Vnde & mare Ionicum appelr.* Hunc Ianum S. Scriptura Iauan nominat, quo nomine appel- tur, auctore B. Hieronymo in Ezechielem & Esaiam, Graeci ab braeis, & Iones ad mare Ionium positi. Huius filii Elisa, & arsis, Cethim, & Dodanim: quos eadem Scriptura per insulas tes deduxisse variis & linguis & nationibus distinctas ait. Hinc um, vt omnes insulas Hebraica lingua Cethim vocare coe- int, quemadmodum in nostro de Ophyr libello notauimus. e itaque mirandum Iosephum, qui Berosi auctoritate, mul-

tum ei tribuens, libenter vtitur, nihil de coloniis deductis à Noa scriptum reliquisse, vt ab isto Pseudo-Beroso plurima conficta sunt: neque de mutatione nominis Noæ in Ianum, vt vineæ repertoris, cum refert vino primum inebriatum: atqui falsus hic Berosus ideo Ianum appellatum asserit, quæ vox Aramea lingua *vitiferum & viniferum* sonet. Et cur, quæso, idem Iosephus facta mentione Chami, secundi Noæ filii, esse eundem Zoroastrem non prodit, vt à falso illo Beroso assertum video? Cur etiam negligit colonias Nöelam, & Noeglã, quas hic à Noa deductas fingit, & à suis nuribus appellatas, ac ne de nuribus quidem Noæ agit? neque de tot Sabceis, Sagis, Cranis, Razenuis, aliisque nominibus ab illo adhibitis vt legenti, atque inter se historias conferenti clarum euadat? Cur item Hieronymus in caput LXVI. Isaiæ non meminit? vbi tamen tradit ab Hebræis Græcos Iauan nominari, qui Ianus est apud Iosephum, citans, toties Berosum. Et si Noë Ianus esset Gentium Deus, quomodo Græci Noam Nochum, & non Ianum potius appellarunt, vt auctor est Iosephus? quo etiam ex loco vanitas falsi Berosi elucescit.

Ad illa autem iam allata testimonia illustre accedit & Agathiæ, hominis Græci, grauisque auctoris: quo etiam efficitur non esse eum, qui in manibus est, verum Berosum. Hic enim de Zoroastre, magicæ artis inuentore, agens, negat satis constare: qua ille ætate apud Persas floruerit, adhibens eius rei testem & Berosum: qui Berosus lib. III. Zoroastrem filium Chami facit, Noæ filii, quique parentem magicis artibus, ac veneficiis generare liberos prohibuerit. Addit & Agathias Berosum vocasse Herculem Sandem, Veneremque Anaitida: quæ duo peregrina nomina in hoc Beroso non reperias. Verba autem Agathiæ è lib. II. rerum Persicarum hæc deprompsimus: *Sed huius temporis Persæ priscos mores omnes fere omisere, & perinde iam euerterunt, alienisque legibus tanquam adulterinis vtuntur, ex Zoroastri desumptis Orismadei. Is autem Zoroaster, siue Zorades (nam dupluci vocitatur cognomine) quo tempore in principatu floruerit, & tulerit leges, satis clare internosci non potest. Persæ namque nostræ huius ætatis, Idaspis temporibus simpliciter tamen hunc fuisse affirmant, ita vt in ambiguo sit, nec satis plane dignosci queat vtrum Darii pater, an alius quispiam is fuerit Idaspes: sed quouis ille floruerit tempore, magister tamen & Persis fuit, & magici sceleris adinuentor, qui prisco sacrorum ritu mutato, promiscuas quasdam, & varias opiniones induxit. Siquidem vetustiores illi Iouem, Saturnum, & huiusmodi*

modi ceteros apud Græcos quondam percelebres vt Deos venerabantur, n alioqui cognomenta minus seruarent: Nam Iouem Belum dicebant, rculem Sandem, Anaitida Venerem, & alios item aliter vocitabant: quenodum Berosus Babylonius, & Athenocles Symmachus, qui Assyriorum, dorumque res antiquissimas conscripserunt, in historia produnt. Si itaque toricus iste scriptor Berosum merito magni facit, & ab omnibus otquot legerunt in pretio est habitus, & ille Zoroastrem, magicæ is repertorem, Chami filium fecisset, vt falsus ille Berosus facit, omodo verus ille Berosus scriberet de Magi huius ætate non satis nstare? Hoc amplius creditum apud Persas fuisse Hidaspis potissim regno floruisse. Hæc enim conciliare non possum vnum eunmque auctorem & ætatem alicui tribuere vt Zoroastri, vt à falso roso factitatum video; & negare de ætate satis constare. Affirmaitem Herculem Sandem; Venerem vero Anaitida Persis dici, æ tamen nomina in vulgari Beroso non reperias. Non habeo que quod respondeam, nisi aut falsa narrasse Agathiam, aut nc falsum esse Berosum.

Prætera occurrunt nomina in hoc pseudo-Beroso quæ noua nt, & post inuenta, vt Alemanorum nomen; aut certe ignota Græ hominibus, & Chaldæis, Berosi sæculo: vt Celtiberorum vox, eius farinæ aliæ, de quibus & supra dicere memini.

Sed en tibi & aliud pro vero Beroso argumentum. Iosephus em Berosum scripsisse ait de diluuio, & Arca Noæ, quæ cum Moycõsentiant: ac deinceps Noę posteros descripsisse ad regnum vsq; abulassari, Regis Babyloniæ, deque eius rebus domi, ac militiæ æclara gestis, eiusque filii Nabuchdonosori. Verba Iosephi supra ioque adhibita hæc sunt: *Igitur Berosus antiquissimas secutus historias facto diluuio, & hominum in eo corruptione, sicuti Moses, ita conscripsit,* c. Subiicit his & alia, quæ supra suo loco posita inde lector repetat et, vt hic iterare eadem, ac reuocare non sit necesse. Ex quibus concludo, si Berosus ex antiquissimis scriptoribus de diluuio, & a Noæ scriptum reliquit, Moysem potissimum secutus, vnde & a hausit, quomodo ergo tam aniles fabulas ac nugas, vt nuperus e Berosus, commentus est de diluuio & Noa, eiusque nuribus, oeyla & Noela, qualia in Moyse minime reperias? item Chamum isse Zoroastrem, magicæ artis inuentorem, qui patrem incantaentis sterilem reddiderit: & id genus alia friuola, atque inepta, æ in Moyse non exstant? vt lector vtrumque comparando, &

committendo, vberius obseruabit. Quomodo etiam non me
Nabulassari, eiusque filii Nabuchdonosori vsque ad ætaten
perduxisse historiam verum Berosum auctor est Iosephus? p
tim cum & seriem, successionemque regum Hispaniæ, Gallię
maniæ, Italię, Aegypti, Africę, aliarumque prouinciarum con
isse fingat. quorum verus ille Berosus in Chaldaicis rebus me
nem facere minime poterat. Breuem enim, compendioque f
scripsisse ferunt: non igitur aliena aliorum Regum, & peregrin
miscere fas erat, vt iam supra dictum memini.

Pluribus opus esse argumentis equidem non arbitror, v
perum illum Berosum falsum esse & confictum doceam. Satis
superque in re adeo manifesta disseruimus, & lectori abunc
ctum putamus satis. Reliquum est, vt ad alteram promissi pa
aggrediar, nimirum quidnam caussæ sit, cur plerique fidem ha
rint Ioanni Annio Viterbiensi, qui, nisi fallor, & primus hunc I
do-Berosum protulit, & magnis commentariis, sed ineptis, auc
tatem addere scriptori conatus est, vt & verum illum esse, &
quum Berosum à tot tantisque celebratum asserere non dubita

Prima hæc mihi caussa se offert: quod diluuii, & arcæ l
mentionem fieri viderent: qua in re consentire videbatur
iis, quæ Iosephus è Beroso vero attulit, nosque supra verbis i
cõmemorauimus, è libro aduersus Appionem Grammaticum
ore. Reppererunt in eodem ipso Beroso Arcam Noe à diluui
Gordio monte Armeniæ desedisse. Vnde fragmenta quædam
scalmos detractos bitumen effudisse, quo gens ea sacris lustral
expiari consueuisset. Quem locum iisdem pæne verbis Iosep
recitat, & B. Hieronymus libro de locis Hebraicis.

Adhæc illis ad credendum argumentum oblatum è Ber
qui referret Noam decimo regni anno Nini ex Africa in Hispan
traiecisse, & Hispalim venisse ad Celtiberos, quo deductis colo
binis Noelæ, & Noeglæ nomine à nuribus suis, quæ filiis
Iapeto, & Chemeseno nupsissent, deriuatis. Quarum etiam co
niarum meminisse putant Plinium in Hispaniæ descriptione, N
gæ, & Noelæ nomine: quas easdem esse Noæ colonias affirmant
illorum Beroso confictas. Neque enim aliæ rationes suppetunt,
illi inscribendum putarint, nisi quia titulum eius præferret. Quæ
men rationes adeo nullius sunt ponderis, vt si quis cum illis ar
mentis conferre voluisset, quæ supra è Iosepho, Hieronymo, Plin

Agathia attulimus, equidem non dubito, quin statim senten-
n mutassent, & veluti fictum, vt est reuera, scriptorem abie-
ent.

Vtque argumento primo respondeam de consensu vtriusque
rosi, in diluuii, atque arcæ Noe historia: vide, quæso hominum in
is tegendis artificium. Quid non fur molitur dum furtiuæ rei
ium commutat? quid non falsarius scriba? quid non denique
ogitat adulterinæ cusor monetæ? Sic falsi huius auctor Berosi
n in Iosepho reperisset Berosi locum è lib. 1. suo, quoque operi,
idem inueniret, intexuit, contentus eo, quod initio occurrebat,
qua loca, quæ deinceps in Iosepho sequerentur, aut in aliis ex-
ent auctoribus neglexit. Quis ferat venditare aliquē pro suis va-
hinc inde collectas historias, quas varii scriptores citarunt. Vt si
s versus suos pro Ennianis ideo proferat, Enniique titulum, ac
nen affigat, (vt fere in Æmilii Macri poemate Medico olim ten-
im video) quod Ennii versus è Varrone, Cicerone, ac Macrobio
que decerptos suis, vt panno purpuram, inseruisset. Idem de
nandro Comico Poeta, ceterisque adeo scriptoribus, qui tem-
um iniuria interciderunt, vsuuenire queat. Hoc amplius si abs-
titulo, & inscriptione, vt antiquitus sæpenumero accidit, in lu-
i exiisset hic libellus, nonne Beroso attribui potuisset? nunquid
dem de diluuii locum alibi repperisset? Non quod credam à
oso diluuii historiam tam putide & nulle figmentis inuolutam
ptam fuisse, sed quod alibi non secus atque à Pseudo-Beroso hoc
ic ieiune describi potuisset.

Quod aiunt de arca Noe in Armeniæ monte hærente, eadem
apud Iosephum, & B. Hieronymum Berosi nomine allata, est
d respondeam: reperiri multa in Plinio, Pomponii Melæ verbis
ta, & in Solino, Plinii verbis recitata; Liuium quoque è Polybio
lta in suum opus conuertisse, vt vicissim è Liuio Silius Italicus
nine multa transcripsit: quidni possit quis citare locum aucto-
etiam amissi? & cudere opus siue laude, siue vituperatione
ium, cui non liceat? Mimi, & histriones nonne & verba, & ge-
, cum volunt, alterius exprimunt? Inualidum igitur est horum
mentum, quod huius auctor Berosi describere ea è Iosepho, ac
ieronymo potuerit, vt alios auctores ab aliis mutuatos iam do-
aus; quaque ratione Græci, ac Romani historici eadem sæpe-
iero, ac totidem pæne verbis, sermone tantum diuerso, narrant.

Ad colonias Noelam, & Noeglam quod attinet, artificiose id factum atque astute video. Cum enim in Cornelio Tacito libro de moribus Germanorum forte legisset Tuyschonem antiquum Germanorum Deum fuisse; continuo & ipse Tuyschonem Sermatarum Regẽ finxit à Noa creatũ, à flumine Tanai ad Rhenum vsq;. At non recte coloniarum nomina deriuat, vt mox euincam, quasi Noega & Noela, à Noa dictæ sint nurus: quod uerum non esse apparet, quia neq; S. Scriptura, neque Iosephus hoc referunt; retulissent autem, si in uero Beroso scriptum comperissent, pro ea, quam illi merito tribuebant, auctoritate. Neque fit mihi uerisimile, si Berosus in libris Moysis de diluuio id reperisset, nõ scripturum, quod utriusque linguæ ut iam sæpe diximus, Chaldææ, inquam, & Hebrææ summa fuerit cognatio, atque affinitas.

Fabulatur & nuperus ille Berosus Noam colonias diducere iussisse in Orientis Asiam, cui nomen Ganges cum liberis suis ut flumini Indico simile nomen affinxisse uideretur. Legasse quoque in Arabiam Felicem Sabum quendam thuriferum, vt scilicet Sabæ regioni nomen daret. Misisse & Arabum, qui Arabiam denominaret, in Arabiam desertam ductis coloniis: alterum item in Petream Arabiam, cui Petreio nomen: quasi Hebræo sermone, quo vsus est Noe. Petrea idem quod Romanis Græcisue significet, & Thuriferus idem Hebræis esset, quod Latinis: quorum nominum nulla est apud Iosephum, qui libenter facit, vt Berosum in testimonium aduocet, mentio. Cum autem casu in Plinium incidisset hic auctor, repertisque duabus ibi coloniis Noega, & Noela, quarum principia eadem essent, quæ in Noæ nomine, veluti parta victoria triumphare sibi visus est. In Hispania eas collocat, sed non satis caute apud Celtiberos, quæ hodie prouincia Aragonum est: atqui in Asturia ille ipse Plinius hisce verbis ponit: *Regio Asturum Noega oppidum.* Post non longe subiicit: *Celtici cognomine Neriæ, superque Tamirici, quorum in peninsula tres aræ sextianæ Augusto dicatæ, Cæpori: oppidum Noela.* Si altera apud Astures, apud Gallæcos altera fuit, longe à Celtiberis distabant. Hoc amplius, si hæc duo oppida coloniæ sunt à Noa deductæ, vt vult falsus iste Berosus, cur non colonias appellauit, statuitque cum Beroso illo apud Celtiberos potius, quam Astures, aut Gallæcos? Si nominum similitudo tantam vim apud illum obtinuit, dederim equidem multo plura nomina, quæ Noæ nomini respondeant, si

hinc

confici posset, oppida illa ab eo condita fuisse. Idem enim Plinius in Græciæ descriptione lib. IV. Natur. hist. cap. VII. *Oppida*, inquit, *Sidus, Cremyon, Scyronia saxa, sex millia longitudine, Megara, Eleusin. Fuere & Oenoa, & Probalinthos, quæ nunc non sunt.* Et de Liburnia agens hæc scribit: *Præter hos tenuere tractum eum Oenei, Parthenique.* Et in Lycia montem quendam Oeneum nemus indigitat: ciuitatem quque Oenoanda. Rursum in Græciæ mediterraneis insulam quandam nominat Oenoe his verbis: *Sycinus, quæ antea Oenoe.* Quæ nominum immutatio persuadere potuisset, & arguere quam antiqua forent. Nominum autem inter se cognatio, atque affinitas, ingens profecto est: qua tota de re copiosius nos in Chorographia Hispaniæ pertractauimus. Quare ne putide eadem iterando lectoris patientia abuti videar, non repeto, locum indicasse contentus. Colonias autem hic Berosus dum à Noa deductas fingit in varias Hispaniæ regiones, Coam etiam nominare potuisset, quem Ptolomæus fluuium esse ait Cambayæ Indiæ Orientis. Et in Lusitania nostra pars quoque aliqua Coa dicta: cui fabulas fingere volupe est, scilicet in his duobus fluminibus condere nugas posset. Quemadmodum repertus est, qui Goam Indiæ insulam esse astrueret, è qua, S. Scriptura missos ait Salomoni equos. Aliud quid verisimilius excogitari potuisset, si veritatis esset ratio habita, quo acutus, ac subtilis putaratur potius, quam in nugis illis fingendis de Gange, & Arabiæ Felicis, desertæ, ac Petreæ, aliarumque prouinciarum, de quibus hactenus.

Refert Athenæus è Nicandro Colophonio, vinum à Græcis appellatum Oeneum, & vineas Hecatæi auctoritate Oenas: cumque vini, ac vineæ repertor Noe fuerit, verisimilis hinc coniectura duci queat à Græcis vineam, & vinum Oenoum à Noe dicta. His si dicendi fastus, ac pompa accederet, verborumque lenocinia adderentur, fidem fortasse ingenioso inueniant nugæ. Verum ad rem vt redeam, non modo infirma illa sunt argumenta, sed & ridicula; quæ tamen tanti sunt Annio, vt eorum gratia sursum deorsum voluat omnia, & nullum non excutiat angulum, lapidemque moueat, dum illi fidem per fas, & nefas conciliet. Cumque nullam vulgo nominum reperit similitudinem cum Berosi nominibus, excogitat affine aliquid, aut vel tunc vocis vestigium consectatur. Loca vero veterum si pro illo non faciũt, partes inde aliquas decerpit, ac truncat: & vni quidem vocabulo Hebraismum, alteri Græcismum, tertio

denique Lautnitatem, etymon inuestigando attribuit, & quæ vult affingit arbitratu suo. Vt dum originem vocis quærit Aboriginum, hæc omnia significare nugatur: *Paterna cauea nata proles*: significans antiquitus habitasse homines casis, tuguriis, arborumq; ramis, allato huic rei Nasonis versu.

Gensque virum truncis, & duro robore nata.

Aboriginis autem vocem sic dissoluit in *Ab*, & *Ori*, & *Genos*: vt *Ab* patrem sonet, *Ori*, quod foramen esset, & cauea: & *Genos* posteritas, & proles: quæ voces collectæ significent, *Paterna cauea nata proles*. Id vt confirmet Thalmudistas allegare non dubitat, & Aborigines in Italiam venisse negat, sed ibi natos in cauernis degisse ait: idque vt persuadeat, Aborigines è Græcia minime profectos. Quod falsum esse docemus in Censura ad M. Catonis origines: vbi copiosius quænam Aboriginum gens fuerit exponitur, ac refellitur error Ioan. Annii Viterbiensis: vt necesse non habeam iterare eadem hoc loco. Tantum proferam in præsens Etymon Herculis ab Annio affictum, vt acumen hominis, hoc in genere, inde explores. *Her*, inquit pellitum designat, vt incedebat Hercules; *Col* vero Hebræis *totum* significare asserit, *quasi totus pellibus ambulans ferinis, nondum armis inuentis in primo ortu generis humani*. En tibi Lucumonis acumen? piget enim reliquas de Hercule ineptias transcribere, quas ad Catonis origines commentando retulit: quasi Herculis nomen non prius auditum fuerit, quam leonem Nemeæum occidisset. Moneo itaque, & hortor lectorem vt auctorum verba, quæ Annius citat, in fontibus legere malint, quam in turbidis eius riuulis. Nam aut obtorto collo trahit, aut secus longe, quam fides postulat, attrahere videtur. Atque hæc quidem de pseudo-Beroso illo nuper ab Annio edito, quam nihil ei tribuendum esse, dixisse sufficiat.

Addamus eorum nomina scriptorum, qui eum vt falsum Berosum reiiciunt qui, vt initio diximus, vt confictum auctorem, non reddita tamen sententiæ suæ ratione, damnarunt; quam idcirco nos prouinciam suscepimus. Raphael Volaterranus lib. 11. Geographiæ de iis populis agens, qui Hispaniam primi incoluerunt, negat huic Beroso fidem habendam his fere vocibus: *Gentis originem ab Orientalibus Iberis prouenisse Plinio placet. Quibusdam vero à Phœnicibus, qui primo Gades incoluerunt. At Beroso aliter, si modo verus est eius, qui fertur, libellus: quem mihi verisimile non videtur Plinium, qui eius alibi meminit quoad hunc locum latuisse: Tubalam quendam ex Arameis, qui Persæ sunt, profe-*

ctum

*m in Hispaniam dicit : deinde Iberum successisse, postea Iubedum, Bri-
s, Tagum, Batum, Geryonem, Hispalum, Herculem, Testam, Romanum,
atinum, Cacum, Erythium, postremo Gorgorim, qui & Itabis dictus, &c.*
ibus Volaterrani verbis discis idcirco Berosum hunc repudi-
hoc argumento, quod Plinius non meminerit earum gentium,
as falsus iste Berosus nominat: cum tamen Berosum Plinius le-
it, citaritque interdum: imo & prædicarit statuam illi inaurata
gua positam in Gymnasio Athenis. Sed quid eundem Raphae-
i dicturum existimas, si loca obseruasset, audissetue B. Hierony-
, Iosephi, atque Agathiæ, hausta è Berosi fontibus, quibus de Re-
us rebusque Chaldaicis agit, quarum nullum tamen vestigium
ioc Pseudo-Beroso reperias?

Ludouicus Viues Valentinus procemio XVIII. B. Augustini de
itate Dei libro diserte quoque de hoc Beroso differit, eadem se-
quæ & alii, his verbis: *Erat quidem ad manum libellus, quem Berosi
ine vendunt bibliopolæ. Erant alia quædam Ioannis Annii, quæ non
ito, quin admiranda fuissent visa si attulissem, nempe portentosa, & vel
auditu horrenda. Sed ab illis prorsum abstinui, ne de fæce, quod aiunt, vi-
er haurire, hoc est è libellis friuolis, & incertorum auctorum, quod ad sta-
iciendos imperitos lectores Græcia lusit ociosa. Non quod si Berosi sciissem
non essem perquam libenter vsus, sed quod mihi fœturam subolebat Gra-
iminis, vt etiam Xenophontis æquiuoca, & alia multa, quæ illorum non
t, quorum titulos præ se ostentant. Quod si quis illis delectatur non procul
petenda, amet, & fruatur sine me dumtaxat riuale.* Habes Viuis iudi-
m de hoc Beroso, hominis vt multæ lectionis, sic & singularis e-
litionis: quo iudicio Berosum illum fictum eiusque interpretem
erbiensem vnius non æstimarit assis.

M. Ant. Sabellicus lib. I. Enneadis XI. de Catonis originibus
uens, quæ nos in eius Censura attulimus, fert quoq; seueram de
rOso isto sententiã, mera somnia videri, quæcũq; de Italia, eiusq;
ulis attulisset. Sic enim ille: *Mera ægrotantiũ, quod ad Italiam attinet,
mnia continere mihi videntur* fragmenta, quæ Berosi, Catonis, &
ronii nomine circũferuntur. In quibus & fallitur, ratus, vt M. Ca-
is ficti nomẽ præferunt, fragmẽta de Originib. sic & Berosi ficti
fragmẽta quædã: deceptus fortasse, quod ob breuitatẽ fragmẽta
gis videantur, quam iustæ corpus historiæ, aut integrum volu-
n. Adeo enim hic Berosus succinctus est, quod & supra meminere
mini, vt quot libris, totidem & foliis quinque comprehendi

queat. At libri hæc inſcriptio fragmenta non eſſe oſtendit, vt iam docuimus initio huius diſputationis Berosi ſacerdotis Chaldaici Antiquitatum lib. 5. Omitto dubitationem Iac. Fabri Stapulenſis ad librum primum Politicorum Ariſtotelis Commentario. Obiter enim attigit, duplex adferens iudicium, alterum de hoc ceu falſo Beroſo; alterum de vero Beroſo; cuius verba dedita opera non deſcripſi.

Plura, fatebor enim, adferri argumenta poterant, ſed hæc facient ſatis eis, qui his inſiſtere veſtigiis plura legendo per ſe ipſi obſeruare volent, vt ad verum tandem aliquando altercando euadant. Temporis enim filia veritas eſt. Equidem de Beroſo illo candide ſententiam protuli: quem auctorem, opinor, à Viterbienſi in obſcura aliqua Bibliotheca repertum tandem euulgaſſe. Cumque veterem illum verumque eſſe Beroſum crederet, narrat dum Genuæ Ligurum apud Dominicanos ſodales Prior eſſet, veniſſe eodem Matthiam quendam eiuſdem inſtituti, & olim in Armenia Prouincialem Præfectum, libenterque accepiſſe, eiuſque ſocium M. Georgium; qui muneris loco hoc opus donarint. Quæ ſi vera ſunt, & ab Armenis donum hoc accepit, quis credat ab Armenis profectum, qui & imperiti ſunt, & à noſtra fide alieni? Potuit vero hic liber illic circumferri, vt qui vulgo de Chriſti infantia apocryphus geſtatur: & alter de Pauli reuelationibus; quorum libellorum lectione à fidei, religioniſque maiorum Quæſitoribus merito eſt interdictum: vtque habentur libri ſeptem partium Domini Petri, Regii filii, aliæque ineptæ, atque aniles hiſtoriæ, fabulæ, nugæ, ac libelli, quibus & frigidæ quædam refertæ ſunt Bibliothecæ, & bonorum librorum locum per nefas obtinent. Hæc ſunt quæ de Beroſo dicenda videbantur, eiuſque ſcriptis; cuius etiam rationem initio expoſui.

CENSV-

CENSVRA

ASPARIS BARRERII LVSITANI IN MANETHONEM SACERDOTEM Ægyptium.

Interprete And. Schotto.

ANETHON, quo de suscepta hæc est disputatio, genere fuit Ægyptius, vitæ vero instituto sacerdos, (eius rei auctores laudare possum Iosephū, atq; Eusebium Cæsariensem, qui eum identidē citant,) Græce conscripsit historiā patriam, vt de seipse testatur. Suidas ollectaneis duorum meminit, qui *Manethones* sint dicti. Priori nomentum addit *Mendesii*, sacerdoti Ægyptio, & scripsisse ait de niamatis genere, quod * Cyphi nominat: Dioscorides quoque * κῦφι. historiæ plantarū, cap. 24. compositionem esse ait ex odoriferis plicibus, sacerdotibus Ægypti vsitatam in Deorum sacrificiis: vt ie thura inter sacrorum ceremonias adhibemus: additque mi i quoq; solere antidotis ad venena depellēda. Asthmaticis quoq; pinari consueuisse; herbas, quibus constat, enumerans, easq; o iferas: quo modo pastilli hodieque confieri solent ex Ambare ico, Almizcare, & id genus puluisculis, atque aromatibus, arbi u cuiusque plus minusve temperatis. Plutarchus libello de Isi z Osiride Diis Ægyptiorum hanc ipsam refert compositionem ecim aromatum generibus confici solitam; quæ & recenset, in ue lector haurire, sitimque explere potest, duos inter se comens: Galenus quoque antidoton libro secundo legendus, qui ta è Democrate eadem colligit, quibus ille compositionem c confici docet. Alterum vero Manethonem idem Suidas Dio i Ægypti vrbe natum tradit, scripsisseque Physica quædam vers, & Astrologica. Vter horum hic Manethon sit, quem Iose s atque Eusebius laudent, non habeo dicere: sacerdotem tan fuisse ex inscriptione coniicimus, & vtrique Suidas hunc di atis titulum tribuit. Quo vero tempore floruerit, qui tradat vi eminem, præter vnum Annium Viterbiensem suis in hunc scri em Commentis. Facit enim Cæsares Augustorum æquales, e intellectis Eusebii verbis, quæ post adferentur. Nam & Cæsa-

ris nomen non adſcribitur, incerta quoque ætas eſt, vt nihil inde colligas, quaſi tempus minime eſſet additum. Illud conſtat, Herodoto poſteriorem fuiſſe, quod ab eo non raro diſſentiens, refellat teſte Ioſepho: & ante Ptolomæos vixiſſe apparet: nam Pharaones nominat teſte Euſebio. Illi in ſeries regum Ægypti plurimũ omnes deferunt: copioſe enim de his agit: niſi quod Ioſephus diſcedat interdum, dum vulgi fabulas commemorat; nũ autem dum antiquos ſcriptores cõſectatur? Intercidit vero hæc hiſtoria, demptis fragmẽtis, quæ attulerunt, ſeruaruntq;, vt infra apparebit, Ioſephus, atq; Euſebius. Ioannes Annius Viterbienſis in angulo neſcio quo *Manethonem* repperit hac inſcriptione: MANETHONIS Supplementa ad BEROSVM. Quibus non modo ipſe fidem habuit, ſed & locis quibuſdam obſcuris lucem commentando addere conatus eſt: addens, atq; affirmare auſus eum eſſe Manethonem ipſum, quẽ priore libro contra Appionẽ Grammaticum Ioſephus laudat in Antiq. Iudaic.

Viſum itaq; operæpretium fore, ſi & huic vt in Catone, Q. Fabio Pictore, & Beroſo, falſis Scriptoribus iam præſtitum eſt, Cenſuram adhiberem: quod hic quoq; confictus, mendaciiſq; ſcatere deprehendatur. Qua in re multis opus eſſe verbis non arbitror ad refellẽdum: cõtentus duo ex Ioſepho, totidemq; ex Euſebio legitima Manethonis loca in mediũ attuliſſe. Vnde luce meridiana clarius lector perſpiciet, non eſſe hunc verũ illum Manethonem, rerum Ægyptiacarum ſcriptorem, eoq; nomine à Ioſepho, & Euſebio laudatum. An vero aliud opus reliquerit, iudicent alii. Ad hoc enim quod attinet, vt hæc *Supplementa* illius eſſe credam, adduci equidem non poſſum.

Primo igitur vt falſum eſſe putẽ ac fictum libellum, ex iis colligo verbis, quæ poſt nõ longe repræſentabo: quibus aſſerit temporib. Aſcanii Latinorũ Regis floruiſſe apud Celtas Gallos Hectoris Troiani filiũ Francũ. Sic enim ait: *Anno 8. Aſcanius Latinis imperat. Anno ſequẽti Teuteus Aſſyriis, & poſt Francus Celtis ex Hectoris filiis.* Quam eſſe nuperam narrationem, ac mendoſam quis nõ videt? niſi qui nihil videt. Neq; enim Homerus, aut alius quis grauis auctor commemorat de Franco Hectoris filio: & quiſquis non admodum in litteris hoſpes eſt ac peregrinus, hæc contemnit, atq; irridet: ac ne Agathias quidem, qui tamen rerum Francicarum originem altius repetit, Franci huius, Hectoris filii, meminit. Aſſerit enim Germanorum ſtirpem eſſe Francos, & vere aſſerit, vt in Chorographia noſtra copioſius diſputauimus in NARBONA, vbi hanc damnamus hiſtoriam. Quod n.

eorum Annales quidã hinc originẽ repetunt, venia digni sunt, vt quisq; opibus creuit, sic & generis antiquitatem, ac stemma-bilitatem indagat, atque inuestigare solet; idem & regnis ac nibus, populisq; florentibus vsu-venire videas. Ita & Romani arte Deo fabulantur, à quo cõpressa Rhea Syluia ꝑ epererit Ro-m, & Rhemũ, primos vrbis Romæ conditores. Quã inanẽ glo-iram T. Liuius ferendã ait iis qui parebant, non secus atq; iugũ-e. Francorum quidem Chronica à Franco Hectoris filio Fran-ianasse olim prodiderunt: & capto Ilio delatum iuxta Mæotin-lem, atque ædificasse ibidem Sycambriam vrbem: sedibusque is longo post tempore à Romanis inde pulsos, Germaniam pe-sse Francos, & ad Rhenũ flumen de suo nomine Francofurdiã idisse: quæ nomen etiam nunc retinet: indeque in eam Galliæ m profectos ad Sequanum fluuium, vbi etiam Sequani habẽt, incia nuncupatur, loci nimirum fertilitate captos. Hæc igitur ria chronica non faciunt Francum Celtarũ regem; sed Fran-uos inde ait originẽ trahere imperitasse Celtis, hoc est, Gallis. ret hunc, quisquis tandẽ est scriptorẽ, vt fidẽ Francorũ chroni-nciliaret, temporibus fere Ascanii Celtis imperasse: Francum oris filiũ, cũ in chronicis nõ repperisset illũ, sed eius sucessores incia regnasse. Frãcus enim pridẽ obierat iuxta eadẽ chronica, o Galli Celtas regnãtes viderunt. Quomodo igitur hic Mane-ætate Ascanii apud Celtas regnasse ait Francũ, si lõgo post tẽ-Fancos à Frãco illo progenitos, pulsos ait à Rom. è Sycambria. in Germaniã profectos Francofordiã ædificasse vrbẽ, post etiã interuallo Celtis imperasse. Peccat igitur hæc narratio tempo-culo, neq; veri aliq̃ similitudinẽ præsefert: præcipue vero cũ orũ Romanorũq; scriptorũ nemo q̃, equidẽ sciã narret pulsos ãbria Celtas Rom. armis. Quod aũt Vincẽtius Beluacẽsis eadẽ, Francorũ Annales, referat, nõ magnopere nos mouet: q̃ eius, in i q̃ in dubiũ adductis reuocantur, exigua sit auctoritas. Scripsit obuia quæq; sine delectu, certane an incerta essent nihil labo-Quare ab ætate Ascanii qua Celtis Francus imperasse dicitur npora vsq; quibus Franc. natio, Franci illius soboles, in Celtas cta est immensum quantum interuallũ est, vt iã diximus. Et si e. nemo veterũ meminit, sed recentiores, quomodo Manethon or antiquissimus, meminisset? Mitto nunc Agathiam, quem o ante nominaui, quoniam recentior est, quique Gothorum & tempora attigerit.

Adhæc Zeti Regis Ægypti temporibus imperitasse ait Viterbiensis Celtis Lemanum quendam: & mox sui oblitus transilit in lacum Lemanum, à quo lacu & Alemanos dictos nugatur: quod tamen Alemanorum nomen recens esse constat, veteribusque ignotum etiam Geographis. Hi enim antiqui prouinciam perpetuo Germaniam, incolas vero Germanos nominant. Neque simile vero fit, in Celtarum descriptione Manethonem aut Berosum, scriptores longe antiquissimos Lemani, aut Alemanorum mentionem iniecisse. Si enim vetus adeo Alemanorum nomen, vt Annius vult, sub Latinis regibus ante vrbem conditam, quando tandem coepit Germania appellari? Constat tamen Alemanos dici coeptos, & Alemaniam, quæ antea Germania dicta perpetuo fuerat, declinante nimirum Romanorum imperio, quod nimirum temporis interuallum est annorum mille ducentorum. Incredibile itaque oblitteratam fuisse veterem adeo appellationem. Hæc eo pertinent vt recentem esse hunc scriptorem agnoscas, imo recentibus Gallorum Annalibus posteriorem.

Prætereanominat & hic Celtiberos: quæ vox Manethoni, & Beroso omnique adeo illi æuo ignota fuit, & inaudita: quando Græci aliquot vtroque recentiores Celtiberos non agnoscant, vt & passim in Chorographia docuimus: quod monuisse, legendumq; mandasse satis sit.

Hæc quoque ratio Manethoni opusculũ abiudicat, quod adeo pusillum sit, vix vt folium impleat. Atqui Manethonis liber multis libris, quantũ frequentibus inde allatis locis didici, nõ modo Regum Ægyptiorum successionem, ac seriem continebat, verumetiam singulorũ res gestas. Meminit enim introitus populi Israelitici in Ægyptum: & vicissim exitus gẽtis eiusdẽ de Ægypto, quod mox descriptis è Iosepho locis euincam. Quæ quidem loca maiora longe sunt, quam libellus ille pusillus, quem pro vero hic Manethone Annius nobis obtrudere tentat: adhæc non reperiuntur ibi loca illa, quæ vt Manethonis germana laudat Iosephus atque Eusebius. Igitur eo libentius integre ea hic adscribimus, vt legenti, ac conferenti pateat libellum sic inscriptum, supplementa ad Berosum Manethonis nequaquam esse, idque ex fide vtriusque auctoris Iosephi, atque Eusebii. His enim argumentis, aliisque deinceps allatis efficietur necessario non esse hunc Annianum libellum, germanum Manethonis partum, sed vt spurium è familia mouendum. De locis autem à Iosepho

llatis, & à temporum iniuria vindicatis, primus hic occurrit.
ibo, inquit, *primum à litteris Aegyptiorum, quas non arbitrantur com-
are, quæ nostra sunt. Manethon itaq; vir Aegyptius Græca disciplina eru-
sicuti palā est (scripsit.n.sermone Græco) paternæ religionis historiam ex
(sicuti ait ipse) interpretatis libris frequenter arguit Herodotū in Aegy-
ignoratione mentitum. Is Manethon in secundo Aegyptiacorum hæc de
scripsit: ponā vero etiam verba eius tanquā illum ipsum adducens testē.
obis rex Timaus nomine, sub hoc nescio quomodo Deus iratus fuit, &
spem ex partib. Oriētalibus homines genere ignobiles adepta fiducia in
icia castra metati sunt, & facile, ac sine bello eam, potenterq; ceperunt, &
pes eius alligantes. De cetero, ciuitates crudeliter incendere, & Deorum
a euertere: erga omnes vero prouinciales inimicissime se gesserunt. Alios
perimentes, aliorum vero & filios & coniuges in seruitutem redigentes,
ime vero & vnum ex se fecere regē, cui nomen Saltis. Hic in Memphidē
ns superiore inferioreq; prouincia tributaria facta, præsidia relinquens
unis locis maxime partes muniuit Orientales, prospiciens quod Assyrii
nto potentiores erant, desideraturi regnū eius inuadere. Inueniens autē
fectura Saite ciuitatē opportunissimam positam ad Orientem Bubastici
nis, quæ appelletur à quadam antiqua Theologia Auaris, hanc fabricatus
muris maximis cōmuniuit, collocans ibi multitudinē armatorum, vsq;
centa quadraginta millia virorum eam custodientem. Hic autem messis
re veniebat, tam vt frumēta meteret, & mercedes exsolueret, quam vt
tos ad terrorem extraneorū diligenter exercitaret. Qui cum regnasset
ndecim annis, vita priuatus est. Post hunc autē regnauit alter quatuor, &
aginta annis, Bæon nomine. Post quē alius Apachnas sex & triginta an-
mensibus septem. Deinde Apochis vnum ex sexaginta. Et Ianias quin-
nta, & mense vno. Post omnes autē Assis nouē, & quadraginta, & men-
duobus. Et isti quidem sex apud eos fuere primi Reges debellantes semper,
axime Aegypti radicem amputare cupientes. Vocabatur autem gens eorū
is, hoc est reges pastores. Hyc enim secundum sacram linguam regem signi-
Sos vero pastorem, siue pastores secundū cōmunem dialectum, & ita com-
m inuenitur. Hycsos. Quidam vero dicunt eos Arabes esse. In aliis autem
pluribus non reges significari comperi per appellationem Hyc, sed è diuer-
tiuos declarari pastores. Hyc enim Aegyptiaca lingua, & hac, quādo den-
o profertur captiuos aperte significat. Et potius verisimile mihi videtur,
storiæ antiquæ conueniens. Hos ergo, quos prædiximus, reges, & eos, qui
res vocabantur, & qui ex eis fuere obtinuisse Aegyptum ait annis vnde-
& quingentis. Post hæc autem regum Thebaidis, & Aegypti reliqua fa-*

ctam dicit super pastores inuasionem, & bellum maximum, & diuturnum eis allatum. Sub Rege vero cui nomen erat Alisfragmutosis, victos dicit pastores & aliam quidē vniuersam Aegyptium perdidisse, inclusos autem in locum habentē mensuram iugerum decem milliū, cui loco nomē est Auaris. Hactenus Manethon: subiicit deinde Iosephus, non suis, sed Manethonis verbis: *Hunc Manethon dicit, omnem maximo muro, atque robustissimo circundedisse pastores, quatenus & omnem possessionem munitam haberent simul, & prædam suam. Filium vero Alisfragmutoseos Themosin conatum eos vi expugnare cum quadringentis octoginta millibus armatorum, eorum muros obsedisse. Cum vero obsidionē desperasset, pacta cum iis fecisse, ut Aegyptū relinquentes quo vellent inoxii omnes [illegible]rent. Illos vero his promissionibus impetratis, cum omni domo, & possessi[illegible]us non minus ducenta quadraginta millia numero ex Aegyto per desert[illegible] Syriam iter egisse & metuentes Assyriorum potentiam (tunc enim illi Asi[illegible] obtinebant) in terra, quæ nunc Iudæa vocitatur ciuitatē ædificasse, quæ tot [illegible]illib. hominū sufficere posset, eamq. Hierosolymā vocitasse.* Hæc Iosephus. Addit præterea: *In alio vero quodā libro Aegyptiacorum Manethon hanc ipsam gentem id est qui vocitabantur pastores in sacris suorum libris captiuos adscriptos rectissime dixit. Nam antiquis progenitoribus nostris pascere mos erat, & pascualem habentes vitam vocabantur ita pastores. Sed & captiui non temere ab Aegyptiis dicti sunt quoniam progenitor noster Iosephus dixit ad Regem Aegyptiorum se esse captiuum, & fratres in Aegyptum posterius euocauit, rege præcipiente. Sed de iis quidem in aliis examinationem subtilius faciemus. Nunc autem huius antiquitatis producam testes Aegyptios, rursumq. quomodo se habeant verba Manethonis circa ordinē temporū aperte describam: sic enim ait. Postquam egressus est ex Aegypto populos Pastorū ad Hierosolymā, expulsor eorū Rex Themosis regnauit post hac an. viginti quinque & mensibus septē. Huius autē soror Amesses an. 21. & mensibus nouem. Mephres autē 12. & mensibus 9. Mephramuthosis 25. & mensibus 10. Thmosis autē nouē, & mensibus 8. Amenophis vero 30. & mensibus 9. Orus vero 36. mensibus quinque. Huius autem filia Acenchres 12. & mense vno. Rathotis vero frater nouē. Acenchres autē 12. & mensibus quinq. Acenchres 12. & mensibus tribus Armais vero quattuor, & mense vno. Armesis autē vno, & mensibus quattuor. Armesesmiamū vero 66. & mensibus duobus. Amenophis nouemdecim, & mensibus sex. Sethosis aūt equestres, & nauales copias [illegible] b[illegible], fratrē quidē Armain procuratorē Aegypti constituit, & omnē ei ali[illegible] g[illegible] [illegible]it potestat[illegible] [illegible]tummodo autem diademate vti prohibuit, & reg[illegible] [illegible]trē li[illegible] [illegible]ere imperauit[illegible] vt abstineret etiam ab aliis regali[illegible] [illegible] Cyprū, & Phœnicem*

ice, & rursus contra Assirios, atq; Medos castra metatus, vniuersos quidē a-
os ferro, alios sine bello terrore magnæ virtutis sibimet subiugauit. Hic vero
licitatibus eleuatus confidentius incedebat. Orientales vrbes, ac prouincias
buertendo, multoq; tēpore procedente, Armais qui in Aegypto fuerat, dereli-
us omnia contra quā frater agere monuerat, sine timore faciebat. Nā & Re-
nam violenter abiecit, & aliis concubinis sine parcitate iugiter miscebatur,
rsuasusq; ab amicis, & diademate vtebatur, & fratri rebellabat. Is vero qui
nstitutus erat super sacra Aegyptia, codicillos Sethosi misit cuncta significās,
quia rebellaret ei suus frater Armais. Qui repente ad Pelusiū destinauit, &
opriū tenuit regnū. Prouincia vero vocata est ex eius nomine Aegyptus. Di-
:. n. q̄ Sethosis Aegyptus vocabatur, Armais autē frater eius Danaus. Hæc
idē Manethon. Refert præterea Iosephus fabulosas aliquot Manethonis hi-
rias, haustas è vulgi sermone de gente Iudaica, vt refellat calumniā. Sic e-
m ait: *Manethon*, inquit, *qui Aegyptiacā historiam ex litteris sacris se in-*
pretaturū pollicitus est, prædicens nostros progenitores cum multis militi-
s in Aegyptum aduenisse & illic incolas subiugasse. Dein ipse confessus est,
ia posteriori tēpore amittentes eā prouinciā, quæ nunc Iudæa vocatur obti-
isse, & ædificantes Hierosolymā construxissent templū. Et hactenus conscri-
iones secutus est antiquorū. Deinde vsurpans sibimet licentiam, professusq;
cribere ea, quæ in fabulis vulgarib. feruntur, incredibilia verba de Iudæis
eruit, volens permiscere nobis plebē Aegyptiorū leprosorū aliorūq; languen-
, quod sicut ait abominatione ex Aegypto fuga dilapsi sunt. Atq; hinc dein-
s multas refert ex Manethone narrationes, veluti fabulosas, & vt tales cer-
rationib. adhibitis refellit: quas idcirco describēdas non putaui, quod eas pe-
e lector è Iosephi libro cōtra Appionē Grammaticū commodo suo queat: quo-
n tamen nihil in nouo hoc Manethone reperias.

Adhæc Eusebius Cæsariensis in Chronicis hæc adfert, vt te-
tum ipse reliquit è Manethone. *Dynastia 17. Aegyptiorum pastores*
iicimus nuncupatos propter Ioseph, & fratres eius, qui in principio pastores
cendisse in Aegyptum comprobantur. Mox addit: *Aegyptiorum reges o-*
es tunc Pharaones dicebantur, non hoc proprium habentes nomen, sed pro
nitate reges tunc vocabantur hoc nomine sicut & apud nos Imperatores
gusti appellantur: habebat ergo vnusquisque Pharao proprium nomen. Hoc
ex libris Manethonis sacerdotis Aegyptiorū lectum posuimus. Quę quidē
Eusebio allata loca in vulgari illo Manethone haud reperias. Atq;
hoc altero Manethonis loco ridiculę colligit Annius Manethonē
igusti æqualē fuisse, & coæuum: & hoc amplius inferre audet, ei-
ate donatum ab Augusto, eruditionis nomine. Existimauit enim

falsò verba illa Manethonis esse, quæ de suo illustrandæ rei adiecit comparando Eusebius, licet in extrema parte adiecerit, haustum id è Manethonis libris; sed priora illa, non explanationem designans: cuius tempestate Imperatores Augusti ab Octauiani temporibus appellarentur. Cæsarea enim, cuius vrbis Episcopum agebat Eusebius, in Palestina, ditioni tunc Romanorum Cæsarum parebat. Ætate vero qua historiam Manethon conscripsit, ante Ptolemæos Ægypti Reges, vt ex eius verbis eruitur, nondum Romani, Ægypti prouinciam tenebāt, sed ab Augusto primum in prouinciæ formam redacta, vt Sext. Aurelius Victor refert.

Constat præterea non esse hanc Manethonis historiam à Iosepho atque Eusebio laudatam, quod, auctore eodem Iosepho fabulosas aliquot Herodoti narrationes Manetho refutarit, quę de Ægypti Regibus factæ essent: quorum nihil hoc in libello reperias, imo ne Herodotum quidem nominat.

Alterum item locum aduocat Eusebius in Chronicis Manethonis, auctoris hisce verbis. *De tertio tomo Manethonis Aegyti* XX. *Dynastia Diapolitanorum annis* CLXXXVII. Vnde discimus plures scripsisse libros Manethonem. Iosephus enim secundum, tertium vero hic Eusebius citat. Fuit igitur & primus liber. Imo plures fuisse libros inde colligas, quod ampla narrandi materia illi suppeteret, vt pauca illa indicant, quæ Iosephus attulit, quæque de Dynastiis Eusebius profert. Ac ne illa quidem reperiuntur, quæ Iosephus ex Manethone citat, de vitæ longæ ætatibus conditi orbis initio, redditis causis, cur Dii longæuos esse tunc permiserint: adhibitis Gentium scriptoribus, quos inter & Manethon est.

Quæ cum ita sint, constetque perspicue non esse hunc verum Manethonem ab Eusebio & Iosepho laudatum, restat vt periculum faciamus, an præter illa argumenta excogitari queant, & aliæ ad refellendum rationes, quibus efficitur non esse hæc *Supplementa Berosi*, vt Annius vult, antiqui illius Manethonis.

Primo, cur non antiqui illius esse Manethonis credam, neque illius Supplementum, cuius tamen res persequi se iactat, sic auspicatus: *Nos quoque, vbi ipse reliquit, prosequimur ea, quæ nobis ex nostris historiis, vel eorum relationibus consecuti sumus, per nostros Aegyptios reges progrediendo, vt ipse egit sub Assyriis.* At se persequi historiam Beroso falso inscripto, enumeratis Regibus Aegyptiorum, atque Assyriorum, quod essent Ægyptus, & Danaus frater germani; & alterius auctori-

auctoritate historici (quem Metasthenem esse corrupte Viterbiensis appellat, qui Magasthenes est nominandus) constat Berosum Reges Assyrios omnes ad Sardanapalum vsque recensuisse: hic vero vulgaris Berosus in Ascatadem Assyriorum regem desinit: quorum hic vicesimus ante Sardanapalum rex numeratur, hisque nominibus appellantur: *Amyntes, Belochus. Bellepares, Lamprides, Sosares, Lampares, Pannias, Sosarmus, Mytreus, Tantaneus, Teuteus, Tyneus, Dercylus, Eupates, Loasthenes, Pyrithydias, Ofraganeus Ascrazapes, Tonosconcoleros. Hunc Græci, inquit Megasthenes, Sardanapalum vocant.* Huc vsque Berosus. Addit insuper: *Nos autem illum imitati nullo alio auctore vsi sumus quam publica Susiana Bibliotheca*: Sic Megasthenes. Cuius verba non attulimus, quod verum esse Megasthenem non opiner, sed tantum, vt constet Berosum ad Sardanapalum vsque perduxisse historiam, cuius Supplementum hoc sit Manethonis ad eum, qui vulgo putatur Berosus tribuendo Manethoni, vt huic libello auctoritas concilietur. Et alterutrum accidere potuit. Neque enim verisimile videatur Manethonem scriptorem grauem inepto huic vulgari Beroso supplemeutum addere voluisse, vt abunde à nobis in censura ad Berosum ostensum deprehendas. Neque etiam credibile integrum fuisse Berosum ætate Iosephi, qui Vespasiani Augusti temporibus vixit, & B. Hieronymi, qui Theodosii Imp. æqualis est, quorum vterque Berosum à se lectum citat; Manethonis vero ætate, qui longe illis antiquior est, ignoratum, mutilum, aut amissum fuisse. Ex his necessario efficitur Berosum, & Manethonem legitimum neutrum, qui vulgo circumfertur, videri.

Deinde auspicatus historiam Manetho, inde vbi Berosum desiisse fingit, incipit ab Aegypto & Donao: quem Aegyptum regnasse ait annos octo & sexaginta: atqui verus Manethon, citāte Iosepho, regnasse scribit annos vndesexaginta, his fere verbis: *Et ab hoc tempore, Regum qui postea fuere, anni sunt trecenti nonaginta tres, vsque ad fratres nomine Sethonem, & Hermæum. Quorum Sethonem quidem Aegyptum, Hermæum vero Danaum denominatum dicit. Quem expellens, inquit, Sethon, regnauit annis quinquaginta & nouem, & post hunc senior è filiis Rampses annis sexaginta sex.* Cuius etiam deinceps historiam Manethon persequitur, & Aegypti regnum excepisse tradit Rampsem filium. Et Manethon iste post Ægyptum regnasse ait Menophin qudraginta annis. *Secundus*, inquit, *post hunc Pharao Menophis imperat apud Aegyptios, annis quadraginta.* Asserens vero Iosephus non

vixisse Manethonem regnante Menophe, nonne mendacii arguit hunc scriprorem: *Amenophin, ait, regem adiecit quod est falsum nomen, & propterea tempus regni eius nequaquam definire præsumpsit, cum aliorum regnorũ omnes annos perfecte protulerit.* Collectis itaque hisce rationibus, quibus vulgaris iste Manetho cum vetere pugnat, tam in Ægypto rege, quam in eius successore, quem Rampses filium facit, qui annos regnarit sexaginta sex, alterumque Menophin fuisse, qui rex annos quadraginta fuerit. Et Iosephus annos quibus hic regnauit, non adscribens, cum tamen regni tempus aliorum adscripserit, hic vero quadraginta annos attribuat, quomodo vnus idemque auctor habeatur? præsertim qui tam diuersa, & diuerse narrent, & inuicem pugnantia. Prætereo etiam nomina Celtarum, ac Celtiberorum, quando de his satis superque in Censura ad Berosum pertractatum. Græci enim scriptores, nedum Ægyptii ea tempestate non tantam Europæ Occidentalis cognitionem tenuerunt, quæ nondum Romanorum armis aperta erat, vt in genere tam multa scribere de his non possent, Hispania, Francia, Germania, ceterisque regionibus. Neque etiam de illis coniicere licet, quis in Latinum sermonem è Græco transtulerit vtrumque. Videntur itaque centones auctorum hinc inde consarcinati Latinis è scriptoribus, ad fucum faciendum, vt supra ostendimus, à pluribus quoque factitatum. His itaque argumentis satisfiet, vt spero, & opto, etiam Lilio Grægorio Giraldo, homini doctissimo: qui in libris de Historia Poetarum ita scribit, *Fuisse & alium Manethonem historicum non poetam legimus, qui tempora, & Annales Ægyptiorum collegit. Video hic à quibusdam iure dubitari, an sit Manethon, cuius Iosephus Eusebiusque, & alii meminere, & cuius fragmenta quædam circumferuntur. Verum vbi argumenta discrimen non afferunt, impune opinari quid quisque velit potest.* Quibus tamen argumentis opus fore non video: neque dubito quin, si hæc ipsa argumenta à me collecta Lilius expendisset, manum, veritatis vi coactus, dedisset, herbamque porrexisset, fassus ingenue non esse veteris illius Manethonis opusculum: adductus locorum vtriusque dissimilitudine nunc à me exhibita cum historiarum, tum regum Ægyptiorum, ceterarumque rerum, quas vel ostendimus, vel cuius non omnino iudicii, lectionisue expers colligere per se poterit, si & horas bonas hic collocare, & ingenium huc conferre voluerit.

GASP

hominem, profligandosque ὑποβολιμαίους illos scriptores existimaui: dicto à Catone initio, cuius non esse has, quas venditat, origines docebo. *Scopus Originum M. Catonis.*

Principio etenim propositum Catoni fuit, vrbium popularesq; Italiæ origines tradere, auctoresque litteris prodere: quos libros laudant frequenter M. Varro, M. Cicero, Plinius, Solinus, Agellius, Festus Pompeius, & Nonius Marcellus: de Græcis vero Dionysius Halicarnasseus, Plutarchus; & alii. Verum ne quis forte in litteris hospes, & harum rerum insolens, erret, putetque rarum id exemplum aut nũquam alias editum, falsis nimirum titulis libros in vulgus exiisse: is nunc discat, non vni id Catoni, Pictori, & Beroso vsu venisse, vt falsi pro veris scriptoribus imperitis lectoribus obtruderentur: Quemadmodum enim omnibus retro sęculis non defuerũt falsarii, qui & sigilla, monetam, aromata, medicamenta, lapides, testimonia publica, furtaque adulterarent, falsaque pro veris subiicerent: malis artibus ad explẽdam habendi cupiditatem abusi: ad eundem modum hoc furti genus quidam dolo malo excogitarunt, sua vt somnia & nugas specioso antiqui scriptoris nomine illustrarent, ornarentque, quo cupidius & emerentur, & legerentur. Sic enim, qui ineptos illos & impolitos in re herbaria versus olim edidit Aemilii Macri titulo: quo, tanquam larua, nugis auctoritatem conciliaret, tegeretque inscientiam: imprudens & ignarus Ouidium frequenter huius, vt æqualis, poetæ meminisse, cum honorifica laudis prædicatione laudari etiam ab aliis scriptoribus, non viderat. Aetate etiam qua floruit, refelli se plagiarius ille non animaduertit. Plinium enim hic citat, qui Naturalis historiæ scriptor aliquot post ætatibus secutus Macrum laudat, & ipsum, testemque aduocat, vt ætatibus aliquot maiorem. Adeo verum illud verbum vetus est, Memorem esse oportere mendacẽ. Quid? Nonne, quia de bello Troiano scripsisse Dictyn Cretensem, Daretẽ itẽ Phrygiũ inaudierat nonnemo, ab inferis excitare, nescio qua arte, tentauit? & falsas pro veris historias venditauit: Q. Septimio, nescio quo, & Cornelio Nepote interpretibus. O facinus audax, & flagris vindicandum. vbi nũc lex Cornelia quæ de plagiariis lata erat, dormis? Plauto item Comico facetissimo fabulas, vt alienos pueros matribus, obstetrices solẽt, subiecerunt: quas Varro, vt spurios liberos, reiecit, in censumq; non recepit, præter vnam & viginti, quas ex styli more Plautinas ipse

Subditicii libri.

Aemilius Macer.

Dares Phrygius. Dictys Cretensis de bello Troiano.

us passim laudarit, eiusque nomine, qui de Senectute est, sermonem inscripserit Maior, vt scripto tāti viri titulo, auctoritas accederet, pro tot tantisq;, quib. ceteris ciuib. Ro. antecelluerit, naturę dotibus. Hic enim, vt iidem referunt, eosque secutus C. Plinius vno verbo expressit, tres summas in homine res præstitisse existimatus est: optimus orator, optimus imperator; & optimus senator. Ob singularem rei militaris scientiam triumphauit anno post Ro. cond. IↃLIX. ex Hispania citeriori. Censor vero ob morum grauitatem, creatus an. IↃLXIX. V.C. vnde & cognomentum adhæsit Censorii. Eloquentia porro tanta, vt si Plutarcho, vt par est credimus, Demosthenes Romanus ætatis suæ sit appellatus. Proprium item illius, & illud fuit quatuor, & quadragies caussam dixisse, nec quenquam Romæ sæpius postulatum, semper tamē absolutum iudicum sententiis. Consulatum autem gessit V.C. anno IↃLXVIII. cum L. Valerio Flacco. Ob hæc domi forisq; præclare gesta, auctamq; Remp. statua Catoni Cōsularis in Senatu posita, cum elogio, Morvm Instavratoris: vnde & Censorius deinceps semper cognominatus. Litterarum studiis vehementer deditus, vt inter cetera & centum quinquaginta orationes reliquerit, librum item de re rustica, qui hodie exstat, meminitque in Catone maiore Cicero: & Originum libros septem, quorum idem Tullius meminit frequenter: tum vero maxime in Oratore, & Bruto: laudans admirabundus cum orationes plurimas Catonis, tum Originum libros: quos & floribus, & eloquentiæ luminibus dicit esse aspersos. Hi videlicet, sunt libri (si credere fas est) quos Annius ille Viterbiensis in domo Gulielmi cuiusdam Mantuani repperit, nullaque adhibita diligentia, argumentorumque vtramque in partem nomentis minime expensis, scholiis (fere dixeram scoriis) inquinatos Portii Catonis nomine foras dedit. Quo tanquam abortiuo partu, edito corpore docti homines, in omni laudandarum artium genere excellentes, anquirere, in dubiumque vocare, essentne fragmenta hæc M. Catone digna; cuius & singularis eloquentia, & dicendi grauitas vel ab eloquentiæ parente M. Tullio pleno ore prædicaretur. Discessum tandem in eam sententiam est non videri Catonis, nec reliquorum quibus adscriberentur, quæ illo volumine complexus Annius est. Mordere itaque clam hominem, tangere, vrgere: de fama eruditionis, iudicioque detrahere denique cœperunt. Equidem argumentis, non conuitiis, qua possem modestia refellendum

Lib. 7. Nat. historia cap. 27.

Plinio 7. c. 27. Scripta de Viris Illustr. c. 47.

homi-

hominem, profligandosque ὑποβολιμαίους illos scriptores existimaui: dicto à Catone initio, cuius non esse has, quas venditat, origines docebo. *Scopus Originum M. Catonis.*

Principio etenim propositum Catoni fuit, vrbium popularesq; Italiæ origines tradere, auctoresque litteris prodere: quos libros laudant frequenter M. Varro, M. Cicero, Plinius, Solinus, Agellius, Festus Pompeius, & Nonius Marcellus: de Græcis vero Dionysius Halicarnasseus, Plutarchus; & alii. Verum ne quis forte in litteris hospes, & harum rerum insolens, erret, putetque rarum id exemplum aut nũquam alias editum, falsis nimirum titulis libros in vulgus exiisse: is nunc discat, non vni id Catoni, Pictori, & Beroso vsuuenisse, vt falsi pro veris scriptoribus imperitis lectoribus obtruderentur: Quemadmodum enim omnibus retro sęculis non defuerũt falsarii, qui & sigilla, monetam, aromata, medicamenta, lapides, testimonia publica, furtaque adulterarent, falsaque pro veris subiicerent: malis artibus ad explẽdam habendi cupiditatem abusi: ad eundem modum hoc furti genus quidam dolo malo excogitarunt, sua vt somnia & nugas specioso antiqui scriptoris nomine illustrarent, ornarentque, quo cupidius & emerentur, & legerentur. Sic enim, qui ineptos illos & impolitos in re herbaria versus olim edidit Aemilii Macri titulo: quo, tanquam larua, nugis auctoritatem conciliaret, tegeretque inscientiam: imprudens & ignarus Ovidium frequenter huius, vt æqualis, poetæ meminisse, cum honorifica laudis prædicatione laudari etiam ab aliis scriptoribus, non viderat. Aetate etiam qua floruit, refelli se plagiarius ille non animaduertit. Plinium enim hic citat, qui Naturalis historiæ scriptor aliquot post ætatibus secutus Macrum laudat, & ipsum, testemque aduocat, vt ætatibus aliquot maiorem. Adeo verum illud verbum vetus est, Memorem esse oportere mendacẽ. Quid? Nonne, quia de bello Troiano scripsisse Dictyn Cretensem, Daretẽ itẽ Phrygiũ inaudierat nonnemo, ab inferis excitare, nescio qua arte, tentauit? & falsas pro veris historias venditauit: Q. Septimio, nescio quo, & Cornelio Nepote interpretibus. O facinus audax, & flagris vindicandum. vbi nũc lex Cornelia quæ de plagiariis lata erat, dormis? Plauto item Comico facetissimo fabulas, vt alienos pueros matribus, obstetrices solẽt, subiecerunt: quas Varro, vt spurios liberos, reiecit, in censumq; non recepit, præter vnam & viginti, quas ex styli more Plautinas ipse

Subdititii libri.

Aemilius Macer.

Dares Phrygius. Dictys Cretensis de bello Troiano.

Agellius lib. 3. cap. 3

singulari iudicio Criticus esse didicerat: rectè laudare possum A[illegible]
lium in Noctib. Atticis. Omitto Platonẽ, taceo Aristotelẽ, præte
M. Tulliũ, & Maronem quib. falso opuscula quædam inscribi ne
ignorat, nisi qui nullum in antiquis scriptoribus sensum habet.
hæc singulari opere pertractari deberẽt: nos institutum vrgean

Italiæ vrbes primum à Græcis conditæ

His igitur iactis fundamentis, primum hinc argumẽtorum e
dium ducã, ex pugnantib. è diametro sentẽtiis. Annianus enim,
est, fictitius iste Cato, pręcipuũ sibi scopum figit, vt doceat, Itali
bes, populosq; nõ à Græcis originem duxisse, sed contra Græco
Italis ortos: his verbis quibus librum auspicatur: GRÆCI *tum in
denti mendacio iam effunduntur, vt quoniam his dudum nemo respond
ideo libere à se ortam Italiam, & eandem spuriam simul & spurcam a
nouitiam nullo certo auctore, aut ratione, sed per solam insaniam fabulen
Quamobrem nunc vt ceteris Latinis viam faciam, quæcunque mem
prodita ciuitatibus Italiæ sunt, & nunc Romano imperio subditis, Diis
lentibus scribere instituo.*

Contra vero sensisse verum Catonem in originibus, clarun
Dionysio Halicarnasseo, Plinio, & Solino. Dionysius enim lib. 1.
tiquitatum Romã, in numero historicorũ probatæ fidei, quo
rerum Rom. narratione secutus sit, numerat: Latinos quidẽ, M. P
cium, Catonẽ, Fabium Maximũ, Valerium Antiatẽ, Licinium I
crũ, Aeliũ deniq; & Gelliũ Calphurnios: quos in historia cũ Gr
scriptoribus consensisse, Romanosq; à Græcis auctoribus orig
prima deduxisse affirmat. Mox vero cum de Aboriginibus inst
tus sermo est, quæ omnium Italiæ gentium antiquissima semp
habita, Romanorum doctissimos, (quo in numero inquit, M. I
cius Cato, diligentissime Italicæ gentis origines perscrutatus, &
Sempronius, aliique) diserte affirmant ait Aborigines, ab iis Gr
ortum traxisse qui Achaiam incolebant; multis retro seculis
Troię excidium. Dionysii verba, sed Latine, quo maior fides ha
tur, adiciebam. *Alia vero ex historiis cum ô [illegible] sumens, quicunque la
tissimus Romanorum scripsere, vt Porcius Cato, Fabius Maximus, Val
Antias, Licinius Macer, Aelii, Gelliiq;, Calpurnii, & alii vltra hos plures,
[illegible] ue ab iis orum procedens tractatibus (sunt enim scripta Græci*

Lib. 1. Antiq. Ro.

[illegible] historiam sum aggressus: Iterum de Aboriginibus loquend
*[illegible] Doctissimi Romanorũ scriptorũ, in quib. est Porcius Cato, qui vrbiũ I
[illegible] nes diligentissime collegit., & C. Sempronius, & alii pleriq; Græ*

e dicunt, ex iis qui Achaiam aliquando incoluerunt multis commigra- ætatib. ante Troianum bellum.
Quæ cum ita sint; efficitur his duobus testimoniis M. Catonem a aliis Romanis aliquot scriptorib. quos nomine recensuit, cum ;cis historicis summo consensu in eandē remisso sententiam, vt origines Græcos natione fuisse traderēt. Quæ sane nimiū quan- n pugnant cum his quæ initio pseudo-Cato iste proddit, fore, vt e demonstret, cōtra atq; Græci scriptores ad vnū omnes, memo- prodiderunt, ab Italis Græcos, non versa vice, à Græcis Italos o- nem ducere. Vtque promissis stare videatur, mox non longe, de origenibus verba faciens, ab Vmbris Italię populis deriuat: *A Ty-* , inquit, *ad Sarnam incoluere primi Aborigines, proles Vmbrorum.* Ex itaque è diametro pugnantibus sententiis relinquitur, M. Cato- n, cuius testimonium excitat Dionysius Halicarnaßęus, non le- mum esse: (quod vt mihi persuadeam in animum inducere non sum) vel falso hęc fragmēta ab Annio, Catoni adscripta esse, quod ii quidē fit verisimile. Nunc Latinos audiamus. Solinus in ITA- descriptione, summa hac diligentia ab innumeris decātatam latāq; affirmat, tum vero præcipue à M. Porcio Catone, nihil vt ii, quod ab antiquis descriptum non esset accurate, reperiri pos- ribat: primosque Italiam habuisse Aborigines, Auruncos, Pelas- , Arcades, & Siculos: quæ omnes è Græcia gentes in Italiam se iderint. In qua quidem descriptione, oppida & vrbes multas, à ecis primum conditas, enumerat ille Polyhistor: nos paucas de ltis nominabimus, ne si omnia collegero, tædiū lectori pariam: tentus digitum, quod aiunt in fontes intendisse. Cap. enim VIII. dus Lector sitim expleat licet; in quo hæc legas: *Italia*, inquit, *tā- tra ab omnibus ducta est, præcipue à M. Catone, vt iam inueniri nō posit, d non veterum auctorum præsum scrit diligentia.* Mox in laudib. cele- ndis Plinii scrinia, cuius simiolus est, compilauit: *Tam clarum*, in- t, *decus veterū oppidorum, quod primum Aborigines, Arunci, Pelasgi, Ar- s, Siculi, totius postremo Græciæ aduenæ, & in summa victoria Romani diderunt.* Vrbes vero, quas à Græcis conditas affirmat, sunt: *anao Ardeam: à comitibus Herculis Plydem, ab ipso in Campania Pom- s, quia victor ex Hispania pompam boum duxerat. Regionem Ioni- a Ione Naulochi filio: Archippon à Marsyra rege Lydorum: ab e templum Iunonis Argiuæ: à Pelopæ Pisæ: Tyrrhenus à Tyrrhe- Lydiæ rege: Argillam à Pelasgis, qui primi in Latium litteras intulere.*

Solinus cap. VIII. Pholyhistoricis.

à Phalero Argiuo, Phaliscũ; à Phalerio Argiuo, Phaliscũ. Fescenniũ quo giuis: portum Partheniũ à Phocęsibus. Tybur, (sicut Cato facit testimo Catylo Arcade, præfecto classis Euandri. Mox in Brutiis ab Vlysse ctum templum Mineruæ: Præneste, à Prænesto Vlyssis nepote. Hæc S cetera enim, ne per singula eundo, copia enecem, putidiuscu videar, sciens prudens omitto: sunt enim sexcenta apud Pl Strabonem, Stephanũ, & ipsum adeo C. Solinum, oppida à conditionibus deriuata. Quis igitur credat, cũ Solinus ad c tium Catonem prędicet, summa cura Italiam descripsisse, vt illius, veterumque scriptorum non occuparit diligentia, repe queat ad origines vrbium quod attinet: reperisse tamen nu hunc Annii Catonem, à vero Catone, aliisque prætermissa? Solinus, *reperiri nihil posse, quod non veterum auctorum præsumse gentia.* Plinius quoque libro tertio: *Argilla à Pelasgis conditori ctum Alsium, Fregena, Tyberis amnis à Macra* CCLXXXIIII. *Intus coloniæ, Falisca, Argis orta, vt auctor est Cato, quæ cognomina truscorum.* Catonem nimirum laudat auctorem, Faliscam A rum Græciæ esse coloniam, vt & cum secutus, Solinus, verbi dictis. *Tybur*, inquit, *sicut Cato facit testimonium, à Catylo Arcade cto classis Euandri condita.* Plinius adhæc, Catonem laudans, V à Troianis originem ducere affirmat: *Venetos*, inquit, *Troia ortos, auctor est Cato.* At nouus hic Cato è cælo delapsus, & q pientum octauus Annii Viterbiensis opera, à Phaetonte V mox à Troianis deriuat. Sic enim ille: *Venetis cunctis prima orig tontia est, quæ Græcis occasionem mentiendi de Phaetonte & Erida buit. posterius mista his nobilis stirps Troiana &c.* Plinius quid Catonem testem excitans, qui Venetos à Troianis deduxerit dubie & Phaetontis mentionem iniecisset, à quo primum Venetos pseudo-Cato ait. Si id ab eo Catone proditum acc quem faciebat iure optimo maximi, & ex fide bona, cum res describebat: nec Troiana primum ortus stirpe Venetos, si se haberet, sed à Phaetonte pronunciasset. Præterea refellens i nius lib. XXXVII. cap. secundo, fabulam de electro quod in fl. reperiri Græci prodiderunt & Phaetontem in Aethiopi moniis extinctum templumque illi conditum, & oraculum ctrumque illic colligi, affirmans; tacitus minime prætermisis netos primum hunc gentis suæ auctorem habere, si hoc à M. ne memoriæ proditum, quem libenter sequitur, comperisset

Lib. III. cap. 8. Natur. historia.

Venetorum origo.

tim cum hinc fabulæ datam esse ansam de electro, referre pos- ;vt nouus iste Cato hinc natam fabulam ait, quod à Phaetonte ma principia Veneti repetāt. Adhæc inaudita hæc est fabulæ oc- io ad hanc diem, nec à quoquam veterum classium scriptorum nmemorata, quod vidit & M. Ant. Sabellicus, cum de Phaeton- lisserit: cuius alibi verba retulimus. T. Liuius insuper Venetos Henetis deriuat, qui Antenore duce, Paphlagonia exacti, in Ita- sedes posuerunt, (vbi nunc Veneti sunt) vna cum Troianis: & v- sque communi nomine Venetos dictos. Certe si Milato, cuius nma apud omnes semper fuit & fides, & auctoritas, hoc de Phae- e scriptis mandasset, Liuius, quoque vt ab Henetis, sic ad Phaetō- ı principia gentis suæ retulisset: Patauinius enim historicorum princeps fuit: quem & Asinius Pollio, Criticus minus audax, auinitatem sapere dicebat. Quæ cum vera sint, tantaque sit dissi- itudo, vt ex diametro sententiæ pugnēt, nouus enim hic Cato nianus à Græcis Italos originem ducere negat, vetus vero affir- t, ab antiquis laudatus scriptoribus: vtri potius credendum pu- s? Equidem antiquitati maiorem habendam esse fidem de pla- pronuncio: quod mihi, more maiorum, liceat. *Quinctil. lib. I. cap. 5. & lib. VIII. cap. I.*

Altero nunc argumento vrgeamus nuperum Catonem, de vr- ROMAE origine: quam dum retulit, eiusque auctores & Ro- ılum; ne verbum quidem facit, quo tempore condita vrbs illa, vr ım regina: de qua Balbitanii poetæ hoc est: & Sex. Iulii Fronti- ıb. de Aquæ ductibus, elogium: *2. De origine vrbis Romæ.*

Terrarum dea gentiumque ROMA
Cui nil est prius, & nihil secundum.

Atqui vetus Cato, teste Dionysio Halicarnasseo, qui eum diligen- 'triuerat, in originum libris, conditam Romam scripsit quadrin- ntesimo & trigesimo secundo anno post excidium Troiæ. Ver- sed latine reddita, apponā: *Lucius Cincius, vir Senatorii ordinis, an- it fuisse duodecimæ Olympiadis. Q. Fabius anno primo octaua Olympia- orcius autem* CATO *tempus Græcum non distinguit, verum perdiligen quis est alius circa collectionem historiæ priscarum Originum, annis eam it quadringentis triginta duobus, bello Troiano posteriorem.* Ex his pa- ore vt hæc etiam de anno conditę Vrbis hic legerentur, sicut & oditoribus retulit, nisi subditicius Cato esset, quem venditat nius: qui & in Scholiis illis dissimulare hæc, vi veritatis victus, time potuit: sic vero dilabitur, & corpore tecto effugit: quod

summatim duntaxat hoc in loco Cato de vrbis origine verba faceret: qui illud persuasum cunctis esse voluerit, Romam conditam à tribus potissimum gentibus Luceris Etruscis, Rannēsibus Albanis, & Tatiensibus, Sabinorum populis: à Græcis vero minime conditam. Addit præterea: *Nec videbatur Catoni rem certam ponere in compromisso, & disputatione.* Quæ ratio friuola quo in numero haberi debeat, docti viri existimabunt.

3. Mendacium & illud, cum de Gallia Cispadana loquens, in ora illa Venetum, exstructas vrbes tum fuisse ait, vrbes, Sagam ab Etruscis, similiter & Atriam. *Interiit*, inquit, *Saga oppidum Herruscorum, vti & Atria: à quo mare Atriaticum, quod nūc Adriaticum.* Temporibus itaque noui Catonis, si fidem verba capiunt, euersæ vrbes tum erant, Sagis, (quam barbare Sagam appellat: cuius ruinis ille, & interpres Annius, castella imponunt: à sagis Scythiæ populis constructæ) & item Atria. Atqui veri Catonis Porcii ætate nondum euersas, clarum ex Plinio, qui multis ætatibus Catonem est secutus, meminitque eorum oppidorum, quæ tum exstabāt; præsertim vero Adriam his verbis celebrat. *Proximum inde ostium magnitudinem portus habet qui quo Claudius Cæsar è Britannia triumphans, prægrandi illa domo verius quam nunc intrauit Adriam.* Adriæ item Ptolomæus meminit, qui & Claudio Imp. & Plinio posterior est; æqualis, vt creditur, M. Aurelii Antonini. Strabo item Geographus, (qui & ipse post M. Catonem vixit seculis aliquot, Tiberii Aug. æqualis) exstare ait Adriam, licet incolarum numero minori. Nisi enim exstaret, non eam Claudius Imp. secundo flumine adnauigasset; ad rudera enim euersosque parietes quid attinebat, spectandam præbere nauem, quæ magnitudine & mole ædes æquaret? Quis in ruinis, & nō in frequēter potius habitatis vrbibus, triumphum ducere Imperatorum vidit? Sagin idem etiam Plinius nominat, non tanquam exstinctam, vt hic nouus Cato, sed integram, florentemque. Vnde, nisi quid iudicans fallor, efficitur fragmentorum horum consarcinatorem, quisquis est, Plinio, nedum M. Catonem aliquot ætatibus videri posteriorem.

4. Rursum & illud reprehendendum in nupero Catone dum Alpes describit, nec Euganeorum meminit, nec quattuor & triginta vrbium, vt vetustus ille Porcius Cato, apud Plinium. *Versa*, inquit, *deinde Italiam pectore Alpium Latini iuris Euganeæ gentis quarum oppida* XXXIIII. *enumerat M. Cato.* Ex quo conficitur, aut Plinium

Catonis origines non legisse, quod falsum esse quis non vidit? aut hunc Annianũ Catonem subdititium esse,& confictum. Vtrum verius sit, æstimabit Lector eruditus.

Falsum & illud, Romanos relictis Hetruscorum litteris & disciplina, Græcorum artes cum perdidicissent, ea de caussa adeo Hetruscis inuisos fuisse, vt ne Latinis quidem litteris vti, odio Romanorum voluerint, ad tempora vsq; Cæcinnæ Volaterrani quadrigarum artificis, & Augurum principis. Sed verba ipsa, ne præuaricari videar, noui Catonis adscribam: vos patientes modo aures præbete. *Roma*, inquit, *tum rudis erat, cum relictis litteris & disciplinis Etruscis, mirabunda Græcis fabulis, rerum & disciplinarum erroribus ligaretur, quas ipsi Etrusci semper horruerunt; nec ob id Latinas quidem voluerint suscipere vsque ad Cæcinnam Volaterranum, magistrum quadrigarum, & Augurum principem.* Cæcinna hic Volaterranus æqualis Ciceronis, eiusdemque familiaris & cliens: defendit enim M. Tullius oratione, quæ in manibus est, aduersus Sex. Aebutium, qui fundo Cæcinnæ occupato, in eum ingredi conantem coactis armatisque hominibus per vim aditu ingressuque prohibuit. Exstant & epistolæ A. Cæcinnæ ad M. Tullium, libro sexto Epist. ad familiares 6. & 8. quibus respondet amice Cicero epist. 7. Vnde constat & Etruscæ disciplinæ peritũ fuisse Cæcinnam, eaque eloquentia, vt & in C. Cæsarem scripserit. Fuit & quadrigarum dominus, & augurãdi valde peritus: sic enim Plinius lib. x. cap. 24. *Cæcinna Volaterranus, equestris ordinis, quadrigarum dominus comprehensas in vrbem hirundines secum auferens, victoriæ nuncias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes, illito victoriæ colore.* Cumque auguriis deditus esset librum conscripsit, *de Fulguribus*: quem & Plinius citat: & Seneca multa hinc hausit, ad fulgura quæ spectant: & in secundum librum Quæstionum naturalium retulit. qualia sunt hæc: *Postulatoria, monitoria, pestifera, fallacia, dentanea, attecata, obruta, regalia, hospitalia*, id genus alia, quæ idem Cæcinnæ accepta referre non dubitat. Disertus homo, nisi Ciceronis eloquentia eadem tempestate nomen eius obscurasset: & quia Volaterris in Etruria, hodie agri Florentini, natus erat, (quæ gens auguriis mirifice olim dedita, & perita, vt omnes antiqui produnt scriptores) in ea ipsa arte excelluit. Sed ad institutum redeamus. Si hic A. Cæcinna C. Cæsaris & Marci Tullii, vt iam docui, æqualis fuit, dic amabo, qui eius

5. A. Cæcina

meminisse M. Cato, qui centum amplius annis antecessit, vita abiit? Quare hoc etiam loco, vt superiori, efficitur, scriptorem h fragmentorum originem lõge & M. Catone, & M. Tullio, ætati aliquot inferiorem, exstitisse.

6. Mediolanum vnde dictum. Est & illud non leue argumentum: Nouus enim hic origir scriptor, cum Mediolani meminit, Insubrum regulum cui M nomen, eam vrbem instaurasse affirmat; vnde illa Mediolani ap latur. *Inde*, inquit, *ab Insubrum Principe nomine Medo adaucta, Medi num nomen seruat*. Illud certe iure quis miretur, Catonem singu hominem doctrina, quantum origines ostendebant, à M. Tul Dionysio Halicarnasseo, Plinio, Solino, & aliis, certatim lauda Liuio non nominatum, cum Mediolanum ipse lib. describit serte: neque Medum ipsum, à quo vrbi nomen sit inditum, ne minasse quidẽ, cum eius vrbis principia ortumque à capite acce ret: quod adeo proprium sit historicorũ, etymologiam oppidor significare, nihil vt supra: Quam non neglexisset Liuius, si in M toris eam libris reperisset, ob singularem eorum librorum apu ruditos auctoritatem. Nemo item Geographorum Medi huius minit, cum de Mediolano sermo est: nec omisissent, cetera dilig tissimi, si in Catonis originibus reperissent: neque Claudianus, que posterioris ætatis poetæ. Corus, & Sidonius, à porta, lana ad dium vsque corpus tectas Mediolanũ dictum putauissent. vt nos piosius extrema Chorographia ex And. Alciato, I. C. Mediolan præstantiss. docuimus. Sed ex Liuio discas, in origine vrbis hu simul condita fuit à Beloneso, iisque Gallis, qui cum eo in Ital irruperunt, iam tum Mediolanum appellatum. Sic enim lacteus scriptor de his Gallis: *Ipsi per Taurinos, saltusque Iulia alpis transcen rant, fusisque acie Tuscis, haud procul Ticino flumine, cum in quo consede agrum Insubrium appellari audissent, cognominem Insubribus pago He rum, ibi omen sequentes loci, condidere vrbem Mediolanum appellarun* itaque simul condita vrbs fuit, teste Liuio, Mediolanũ dictum fronte novus hic Cato à Medo principe & auctam & appella asserit? aut cur non Liuius M. Catonem, auctorem grauissimum secutus?

7. Oenotria. Falsa & illa quæ de Oenotria Arcadum novus ille Origin scriptor commmentus est. *Ad Orientem, inquit, magna Græcia var Oenotria Arcadum, & Calabri, prius Ausones dicti: ad quos Græca ve tas fert venisse primum Græcorum classem, annis ferme* CCCC. *ante ru*

Tr

Troia, eum Oenotrum, ducem Arcadum, post Troiam conditam adnauigasse in Calabriam tradat Antiochus Syracusanus. Quibus verbis satis clarum, non esse hunc priscum illum Catonem Censorium. hic enim Græcorum in eam Italiæ partem, quæ magna Græcia dicta est aduentum quadringentis annis ante excidium Troiæ, asserit: vt manifestum ex illis Dionysii Halicarnassæi supra à nobis allatis verbis. Aborigines enim auctorem secutus Catonem, Græcos facit, Achaia oriũdos, qui multis ante bellum Troianum seculis in Italiam irruperant. Quos etiam Aborigines, Arcades idem Dionysius fuisse ait, eosdem qui Oenotro duce Italiam occuparent; ex Arcadia Achaiæ prouincia digressi. Sic enim ille de Aborigiribus agens: *Doctissimi rerum Romanarum scriptores, in quibus est Porcius* CATO, *qui vrbium Italiæ origines diligẽtissime collegit C. Sempronius, aliique fere omnes, Græcos eos fuisse pronunciant, ex iis qui Achaiam aliquando incoluerunt, multisque commigrarunt ætatibus ante Troianum bellum.* Non igitur pugnant verus CATO & Antiochus. ille enim venisse Oenotrum in Italiam ait ann. cccc. ante euersum Ilium; hic vero post conditam Troiam: quæ res eodem recedit. Non itaque scriptor hic fragmentorum discrepantes sententias potuit in Antiocho & M. Catone reperire.

Plura quidem argumenta colligi poterant, quibus pugnantia dixisse, si duo Catones originum scriptores, ostendatur, sed hæc eruditis hominib. sufficient: rudioribus vero hæc pauca viam patefacient, & fenestram; vt similia, cum occurrent, discernere ipsi, & tanquam lydio lapide explicare obryzum, queant; falsosque à veris scriptoribus distinguere vt promptius assuescant. Restat vt multos olim exstitisse M. Porcii Catonis originum libros doceamus. Ita enim in eo de senectute Dialogo, sic Cato ipso inducitur loquens: *Septimus*, inquit, *originum liber nunc mihi est in manibus.* Clarum idem ex Plinio, qui libro primo, qui Syllabus est & Index, ceterorum xxxvii. omnibus libris aduocat M. Porcium Catonem Censorium: vt præter gentium vrbiumque Italiæ origines, quas pertractauit diligenter, etiam res omnis generis doctrinæ attigisse videatur; citante passim Plinio Catonem, in opere tã vario, quam ipsa, quam illustrat, natura est. Confirmat idem & Ciceronis auctoritas, qui quicquid sub scientiam caderet, didicisse, cognitumq; habuisse Catonem prædicat; ad hæc litteris eadem consignasse tradit. Quæ cum ita sint, quis credat verum hũc esse libellum originum M. Catonis,

cum in hoc summa rerum inopia, nulla venustas, lepor, doctrinaque appareat; in illis vero libris multæ & reconditæ litteræ laterent. Exiguus etiam hic libellus, siue molem spectes, siue rerum copiam, seu inopiam potius animaduertas. His constitutis iactisque fundamentis eius quod persuadere conamur, reliquum est, vt priusquam ad rem ipsam veniamus, pauca præfari pace vestra liceat: Nouum hunc Catonem in tam exiguo libello tot pugnantia, vt ostendi, attulisse, puta, Italiæ vrbes à Græcis originem non ducere: omnesque adeo gentes populi Rom. imperio parere: mox tamen, tanquam sui oblitus, vrbium aliquot origines à Græcis, tanquam à capite arcessit. Vnde in eam sum sententiam deductus, vt credam Annium Viterbiensem, cum hæc inter schedas apud Gulielmum Mantuanum, rudia, & indigesta reperisset, concinnare, in ordinemque redigere, dispersaque colligere non potuisse. Denique quæ variorum erant scriptorum vni omnia Catoni attribuisse: cum reliqua folia periissent, quæque reliqua erant de re fere eadem agerent; idcirco Annium vni omnia inscripsisse Catoni, & quo nunc ordine digesta leguntur, in apertum retulisse. Adhæc cum pauca Catonis loca eadem in Plinio & Dionysio Halicarnassæo reperisset, in ea sententia acquieuit, vt Catonis esse omnia nullus dubitaret. Atqui animaduertere facile poterant, tam exiguo & exili libello tantam variarum rerum cognitionem quam Cato originum libris inseruit, totque libris complexus est, comprehendi non posse: quod vel titulus hic docere ipsum poterat: M. Catonis Fragmenta De Originibvs. Fragmenta, cum inscriptio ipsa appellat, satis clamat integrum Catonis Originum opus intercidisse, & vel temporum iniuria, vel maiorum incuria periisse: his tantum reliquis fragmentis, tanquam naufragii tabulis. Et vero hunc apparet nouum Catonem nouarum rerum cupidum, à barbarie non alienum, & iudicii inopia laborantem: quod vel ineptæ etymologiæ aliquot & indoctæ satis arguunt, quas ex Hebræa lingua, & a [illegible] pia Noæ tanquam à fonte deriuat. His nimirum speciosus ille Commentarius subiungitur qui imperitorum quorundam oculos, vt Sol noctuarum, ita præstrinxit, vt etiam vnum Annium [illegible], admirarentur, in ore denique haberent: hinc denique tanquam ab vberrimo fonte haurirent, sitimque explerent. vt Io. [illegible]iedo, Florian. Ocampus Ant. Gueuara & Pineda. Verum quod aliqua id genus quæ hic leguntur

untur in Plinio & Dionysio reperisset Viterbiensis, Catonis nomine citata, ex originibus; magis in sententia est confirmatus, sibique placuit: sed pleraque sunt, vt docuimus, vel pugnantia, vel di-rsa. Accedit adhæc, cum in Plinio & hoc occurrisset, siue ex M. tonis libro quodam siue ex epistola ad filium, (incertum enim est) desumptum, quod non absimile omnino iis quæ in hisce fraentis ficticiis initio hodieque leguntur; dubitandi amplius nulm esse relictum locum sibi persuasit, quia ipsius CATONIS gern⁹ hic fœtus esset. Verba vero Catonis ex Plinio adscribere non ebit. DICAM *de istis Græcis suo loco, Marce fili: quid Athenis exsitum habeant, & quod bonum sit eorum litteras inspicere, non perdiscere cam nequissimum & indocile genus illorum: & hoc puto vatem dixisse: ndocunque ista gens suas litteras dabit, omnia corrumpet: tum etiam gis si medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se Barbaros necare omnes dicina: sed hoc ipsum mercede faciunt, vt fides ipsis, & facile disperdant. quoque dictitant Barbaros, & Spurcios, nos quam alios opicos appellae fœdant. Interdixi tibi de medicis.* Subiicit vero mox Plinius: *id ergo? damnatam ab eo rem vtilißimam credemus? minime Hercule. rem antiqui damnabant, sed artem.* Ad ista nimis cito se commo- Annius: Plinius enim aduersus artem medicam, vel abusum arpotius disserens, Catonis vsus est (cuius summa semper fuit auritas vocis, quoad vixit, & à morte scriptorum) sententia ue iudicio: ex quo non recte colligas, Græcos Catonem, vt fabuos, in Italiæ originibus tradendis condemnasse (vt Annius falso icludit) cum in Originum veris libris, à Græcis multa deriuat opa & incolas, vt ex Dionysio, Plinio, & Solino satis, superque domus. Tametsi vero Græcos Catonem in arte medica vt leues vaque reprehendisse concedam, verbaque testatum faciunt, non c continuo efficies, in ceteris omnibus artibus & disciplinis, damnasse, aut stylo lacessere voluisse. Aliud enim est in histoscribenda veritatem, tanquam scopum spectare; aliud hominum o, animique perturbatione duci. Sallustius enim accerrimus M. llii hostis cum esset, merita tamen laude Consulatus præclare ti, detecta coniuratione Catilinæ, eoque exacto sumptoque de toribus in carcere Tulliano supplicio, minime fraudauit. Ae- tamen etsi Demosthenis capitalis hostis, eiusque opera Anis exsulare coactus esset, eloquentiæ tamen principatum non raxit sermonibus, sed attribuit potius. Rhodi casibus enim, apud

In historia Veritas non odium, adhibenda sunt.

quos exul tum agebat, orationem Demosthenis pro Ctesiphonte contra se habitam, publice recitarit: hoc addito elogio: Quid si feram ipsam audiuissetis? T. quoque Liuius laudat Hannibalem, hostem tamen iuratum ad aras iam inde à puero, nouem annorum cum esset, populi Rom. ad extremum vsque spiritum. Deniq; optimi quique scriptores veritatis summam semper rationem duxerunt in historia conscribenda, ne quod aut amoris nimii aut odii inimicitiarumque vestigium appareret: quibus perturbationibus, tanquam pessimis tyrannis, animus obsessus verum videre non potest: magnaque hinc nota historico inuri solet. Sed ad Catonem sermonem conuertamus: quem Græcos adeo non odisse iam senem constat, vt & affecta ætate atque defessa Græcas litteras summo fastidio non erubuerit: addiscere sine quibus peritus haberi non posset, nec, quę vellet, ingenii monumenta ad posteros transmittere.

Liuius lib. II. Cicero in Catone.

Pugnat & illud, præter alia à nobis allata, nouum hunc CATONEM aliud initio polliceri, aliud re ipsa præstare, de origine Græcorum. Viderat hic & Annius interpres, nec dissimulare potuit, silentioque prætermittere; veritus, ne quod accidit, eruditus lector libellum Catonis esse, cui ille per fas, per nefas adscribere conabatur, negaret. Hunc igitur scupulum vt eximeret, opinionemque minueret, Pelasgos fingit in Italiæ maximam partem irrupisse, vrbesque adeo conditas reliquisse: tamen Italia potiri, victoriamque nancisci, nisi longe post tempore, vt Dionysius Halicarn. lib. primo refert, nō potuisse. exacti enim & fusi fugatique ab incolis, tū vero maxime à Tyrrhenis. Liberam itaque Italiam Græcæ originis permansisse. Sed ipsius Annii, licet rustica verba, si ridere libet, audiamus: *Sed videtur quod Cato contra suum institutum agat; quia, vt ab initio patuit, Cato instituerat ostendere Græcos Italiæ nullam dedisse originem. Ad hoc dicimus, quod licet magna parte Italiæ potiti Pelasgi, etiam magnas vrbes condiderint, tamen, vt ait Dionysius Halicarnassæus in primo libro, non licuit iis diu victoria vti, quia mox à vicinis, & præcipue Thyrrhenis à tota Italia pulsi fuerint, & ita à Græcanica origine integra Italia mansit.*

Difficile hoc Annio probare, superstitibus, præsentibus, seu testibus: licet enim Pelasgi, eiectis Italia Siculis, vt Dionysius narrat, extincti sint, non tamen libera omnino à Græcis incolis Italia fuit: mansere enim gentes aliæ plurimæ Græcorum, extra Pelasgos, vt Aborigines seu Oenotrii, Itali, Morgetes: qui Græci omnes erant, teste Plinio: cuius hæc sunt, de Italia. *Tenuerunt eam Pelasgi, Oenotrii,*

Morge-

rgetes, Syculi, Graciæ maxime populi. A quibus Græcis hominibus uati sunt Romani ritus, ceremoniasque sacrorum, cultum, su- titionemque falsæ Religionis: adhæc rerum appellationes Græ- iominibus inditæ: Quin & Italiã sęculis aliquot Oenotriam di- ı, eiusq; partem alterã, Magnam Gręciã nuncupatam. Poetę et- Latini cum Italiã nominant, Oenotriam nõ raro vocant, vt Si- Italicus.... *patiturque ferox Oenotria iura Carthago* .... Qua de à Cæcilius, *rerum Romanorum scriptor* (vt refert Strabo lib. V. graph.) *significat* ROMAM *origine Græcam esse vrbem, quod penes more patrio sacrificium Græcum Herculi dicatum existat, & Romanus lus Euandri matrem, nympharum vnam existimantes præcipuis vene- ır honoribus, transmutato pro Nicostrata nomine, eam Carmentam ap- ntes.* Ideq; Dionysius libro 1. extremo, & initio secundi Antiqui- m Roman. diserte probat, ROMAM, Græcam vrbẽ esse & origi- : appellatione: inter cetera quæ colligit, & illud argumento est Græci constanter Italiam; eamque omnem oram diu ante Ro- ım, vrbis auctorem, tenuerunt. Præterea, non omnes expulsos osque Pelasgos, sed multos permansisse; prudentia & societate riginum, quibus amicitiæ fœdere coniuncti erant: alios vero, us tenuisse Padi fluminis, qui Spineticus, dicti, hodie vero Pri- ɔ; quos etiam populos maris Ionii imperium tenuisse affirmat: : annis plurimis Delphos decimas miserunt spoliorum, manu- ımque, quas bello capiebant: vnde & magnam auri vim colle- ı in Apollinis fanum deposuerunt seruandam. Vnde illud effi- test, si ætatibus aliquot ex Italia Delphos decimas muneri A- ni miserunt, diu etiam ante vrbem Romam conditam, Italiam cos habuisse. Sed quid de Aboriginibus Annius dixerit? qui in ı assiduam sedem fixerunt, vel ipso non inficiante, ad excidium e Troiæ: ex quo tempore amissum nomen, & Latini appel- œperunt vel ipso teste Dion. Halicarnassęo. Accedit & illud llarii vice: cum gens aliqua prouinciam occupauit, vt trãquil- ıere, ædificare, vrbesque condere liceat, finitimosque sæpe ar- ggrediuntur, & nullo repugnante superant: quod Pelasgis i- su venisse idem scriptor iam laudatus, affirmat; non absimile stirpem eorum passim disseminatam propagatamq; fuisse. Nec Italiam Græci tenebant, quomodo hodie Iudæi summam ser- em seruientes ceteras inter nationes, etiam barbaras: propterea sectam ipsi suam mordicus amplexi, nec ab ea deduci se obsti-

Italia, aurea Oenotria dicta.

nato animo patiuntur, nec aliis persuadere eam possunt gentibus: nulla itaque his matrimonii commercia sunt cum aliis gentibus, nisi inter ipsos. Verum omnes ea tempestate idolis dediti cum essent, eademque omnium religio, mens, sensusq; esset, credibile est mansisse multos, extincto licet nomine, Pelasgos. Nec solo bello deleti sed & agrorum sterilitate, caritateq; annonæ, & fame, vt idem Dionysius retulit: peste item, dissensioneque ciuili intestinisque dissidiis, votorum gratia, quę concepissent Ioui & Apollini decimas rerum omnium polliciti. Cumque agrorum sterilitatem à Diis indignantibus immissam facile animaduerterent, nec finis esset malorum, quidam ita interpretati votorum formulam sunt, quasi liberorum etiam decimas obtulerint. Hinc discessio facta, ortaq; ciuilia bella nullo ordinum habito discrimine: quidam enim læsos se decimatione iniuriaque affectos querebantur. Sumptis armis, mutuisq; vulneribus concidentibus Pelasgis, vsque eo vires debilitatæ, & ad paucos redacti vt ne finitimis quidem iam pares bello esse possent. Hæc caussa cur in Italia extinctum tandem Græcorum Pelasgorumque nomen, non tamen stirps deleta; addit enim Dionysius, Aboriginum singulari factum esse prouidentia, & cura quo minus funditus extinguerentur socii & amici; à quibus & Itali litterarum vsum, antea ignotum, acceperint, teste Plinio: quod, vt est summum beneficium, Græcis Italia acceptum referat necesse est. Equidem coniectando assequi non possum, qua de caussa Annius Græcos non diu in Italia hæsisse affirmarit, eoque nomine de originibus scripsisse Catonem putet: idque Pelasgorum interitu probet; cum eiectis, aliæ Græcę nationes in Italia restiterint, & Pelasgorum aliquot, vt ex Dionysio iam docui: nisi si Pelasgorum appellatione abusus, omnes omnino Græcos complecti videatur: qua libertate & poetæ, vt Homerus, eumque secutus Maro, nunc Achiuos, nũc Pelasgos pro Græcis omnibus pro metri necessitate adhibent. Sed ne hæc quidem à culpa liberant Catonem, quem purgandum Annius susceperat, quod aliud initio fragmentorum pollicitus, mox sui oblitus, contra doceat Græcos Italiam habuisse, vrbesq; multas condidisse: vnde quis recte coniiciat, vt diximus, non esse hunc legitimum M. Catonis Originum partum.

Sed finem tandem aliquando disputandi faciamus, & postremum hoc argumentum verbo expediamus: quod de stylo, eloquentia,

ꝗ doctrina M. Catonis sic colligo. Nihil enim horũ trium n his Annianis fragmentis. Sed M. Tullii de M. Catone :cuius enim potius audiamus? Tãta enim eloquentia fuisem, ait, quanta nulla ea ætate Romæ fuerit. Et alibi his vernendat: *At quem*, inquit, *virum dii boni? mitto ciuem, rem, aut imperatorem. Oratorem enim hoc loco quærimus: grauior in laudando? acerbior in vituperando? in sententiis ar- docendo differendoque subtilior? Refertæ sunt orationes amplius inquaginta, quas quidem adhuc invenerim, & legerim, & rebus illustribus: ex iis colligant ea quæ notatione & laude digna s oratoriæ virtutes in eis reperiuntur. Iam vero Origines eius m, aut quod lumen Eloquentiæ non habent?* Plura exstant elogia in Oratore & Bruto quo Lectorem meum mitto, e habeam transcribere omnia, ad finem properans. Lin historicus eloquentissimum prædicat fuisse M. Catonique scientiarum genere refertam fuisse eloquentiam. is & ipse historicus, & philosophus, de scriptis Catonis: quit, *& Orationes, & historias conscripsit; reique rusticæ curam um adhibuit: deque re rustica librum edidit, in quo de placentis s, & asseruandis fructibus pleraque scripta sunt. Quo in loco adeo us visus est, vt in singulis, proprius, elegans, & copiosus esse vo-* cendi vero grauitas, atque ingenii præstantia, licet abm laudaui scriptoribus, minime commendaretur, vel ex ii in Noctibus Atticis loco clarescerer: qui est ex oratiom M. Catonis, sic inscripta; De præda militibus diuiæ intercidit, vt & Originum libri omnes: Quoniam au- Agellius lib. lii iudicium cum Tulliano mirifice conspirat, recitabo: *bus & illustribus verbis de impuritate peculatus atque licentiar. Ea verba quoniam nobis impense placuerint, adscripsimus. Fuprivatorum furtorũ in neruo atq; compedibus ætatem agũt; fures uro atque in purpura.* Libro item tertio decimo, ex oratione Lib. XIII. us vitio creatis, hæc afferuntur: *Nunc ita aiunt; in segeti-* cap. *herbis bona frumenta esse: nolite ibi nimiam spem habere. i inter os & offam multa interuenire posse. verum inter ofherbam, ibi vero longum interuallum est.* Si vero vno amium geniumque & dicendi maiestatem Cato declarauit; arius ex his fragmentis, si, quod non credo, ex Origini-

bus decerpta essent, illucescerent: tot eloquentiæ luminibus, tam varia doctrina, rerumque copia distincti libri cum essent, vt C. Plinius vndique vastum illud naturæ opus Catonis originibus auxerit, atque ditarit. Homini igitur cui tres eloquentiæ partes à Natura Amaltheæ quadam cōmendatas Plutarchus ait, proprietatem, elegantiam, & copiam, adeo vt & ætatis suæ Demosthenes Romanus pleno ore appellaretur: qua fronte ea illi tribuemus, in quibus neque verborum proprietas, nec sermonis elegantia, nec copia denique rerum appareat: imo nec vola nec vestigium, quod aiunt, relictum sit earum virtutum quas in M. Catone sitas Cicero, Liuius, Plinius, Solinus, & Agellius: de Græcis vero Dionysius Halicarnasseus & Plutarchus in cęlum vsque laudibus extulerint: alii item de singulari eius doctrina. Neque sentētiam nostram refelli puto, quod quædam ex Plinio, Solino, aliis, in his Catonis fragmentis nouis reperiuntur. Quid enim mirum? cum & in Strabone & Dionysio eadem legamus. Nonne hic fragmentorum collector ex illis haurire potuit, centonesque suere cum pleraque hodie ex aliis transcribantur: Nullum enim iam dictum, ait Comicus, *quod non dictum sit prius.*

[Te]rentius [Pr]ol. Eunu[chi].

Equidem miror Annium tam leui ad credendum argumento motum, hæc pro Catonianis obtrudere voluisse, & Commentariis non necessariis onerasse. Vel illud deterrere debuit, plenos esse historicorū quos lectitabat Annius libros falsis scriptorū titulis. Quæ res, vt opinor, mouit & M. Anton. Sabellicum, vt hic de his ipsis M. Catoni falso inscriptis originum fragmentis iudicium, labore quidem, vere tamen, ferret. *Circumferuntur Catonis nomine quædam velut fragmenta, ex illius originibus: vbi legere est Ligurnum à Ligure Phaetontis filio nomen olim adeptam; a quo Liguria est: atque aliquot ætates antequam Oenotrus in Italiam venerit. Cui opinioni vt constantius accedam non vna res fuit. Enimuero scripta illa, cuiuscunque sunt, nec Romanum aliquid sonāt, nec vetustum, sed recens & barbarum. Præterea ij qui de rebus Italiæ aliquid scripsere, nec nostrorum quisquam aut Græcorum, vnde tota lux litterarum effluxit, eius rei meminerūt, sed cum de præsenti Italiæ statu postremo rapsodia loco habebitur sermo, quid de tota re sentiam monstrabitur.* Infra vero hæc subiicit Sabellicus. *Mera ægrotantium quod ad Italiam attinet, insomnia continere mihi videntur fragmenta, quæ Berosi, Catonis, & Sempronii nomine circumferuntur: sed quæ verissima de vetustate Italiæ dici potuerunt, ii libri continebunt, quos de Originibus superfit modo vita sumus non multo post edituri.* Qua censura clarum vtrique quid disertus ille

[Ant]. Sabellicus de Catonis Originibus.

ille vir de his ipsis fragmētis iudicarit: cuius vel sola auctoritas frangere me poterat, si in alia omnia concessissem: multo magis cum tot rationum momenta à nobis pauca, de multis allata, eius sententiam confirment: quibus vel addere alia argumenta quiuis non omnino hebes lector queat, vel similia inuenire ex comparatione fragmentorum, & antiquorum Scriptorum. Lector itaq; hæc æqui boni consulat: &, si quid errans peccaui, ignoscat.

DE LIBELLO Q. FABII PICTORIS, DE AVREO SECVLO, ET ORIGINE VRBIS ROMÆ, IVDICIVM Gasparis Varrerii Lusitani.

CVM iudicium ferre de Q. Fabii Pictoris de aureo seculo, & origine vrbis ROMAE libello, animum induxerim meum, faciendum putaui, vt prius paucis ostenderem, quis hic Fabius Pictor, quæ scripserit, aliaque ad eum quæ attinent, quo commodius ferri sententia queat. Fuit hic gentis Fabiæ, quæ perillustris Romæ & clara fuit: celebraturque à Græcis Latinisque scriptoribus. Ex hac gente quidam Pictores cognominati: quod primus eius familiæ auctor in pingendi arte excelluerit, pinxeritque Romæ Salutis ædem anno CCCCL. post Romam conditam: quam sua etiam memoria picturam durasse Plinius affirmat, abolitamque Claudii Cæsaris, qua tempestate templum hoc arsit, imperio. Huius familiæ plurimos fuisse Consules & Prætores ex Fastis obseruaui: nam Seruius Fabius Pictor, Orator fuit cuius sic in Bruto M. Tullius meminit: *Seruius Fabius Pictor & iuris & litterarum, & antiquitatis bene peritus.* Alterius vero Fabii Pictoris mentio exstat lib. II. de Oratore ad Q. fratrem: qui historiam scripserit, eo seculo incompto, & eloquentia destituto: nudam videlicet, simplicemque; quam & Annales appellat: ex quibus Pictoris Annalibus T. Liuius multa hauriens, laudat: Plinius item omnibus Historiæ Naturalis libris: & A. Gellius, allatis quarti libri Annalium verbis Fabii Pictoris. Me-

Cicero 1. Tuscul. quæst. & Plinius li. 35. ca. 4.

Lib. v. No. Attic. ca. 4.

minit & Dionysius Halicarnassæus L. Cincium, Porcium Catonem, Calphurnium, Pisonem, aliosque post secutos historicos, ex Fabio Pictore, eadem narrare de origine vrbis Romæ: de Romuli & Remi natalibus, & educatione; auum Numitorem in regnum, à quo Amulius eum frater expulerat, reduxisse: foliis amplius tribus, Fabii verba recitans. Alterius item Q. Fabii mentionem fecit Dionysius, non adducto Pictoris cognomento: quem, vt & L. Cincium res Romanorum præclare gestas Græce scripsisse affirmat, bellisque Punicis floruisse, his fere ex libro primo Antiquitatum Romanarum, sed latine redditis, verbis. *Similes*, inquit, *his, & in nullo differentes historias ediderunt etiam Romani, quicumque priscas res vrbis Græco sermone conscripserunt: quorum vetustissimi sunt Quinctus Fabius, & L. Cincius, Punicis bellis ambo clari. Horum autem vterque res gestas, quibus interfuit, probe descripsit ob eorum noticiam. Prisca vero post vrbem conditam summatim percurrit.* T. vero Liuius alium nominat Q. Fabium Pictorem, Prætorem populi Ro. cum Q. Fabio Labeone: missum ad oraculum Delphicum Apollinis: quem & Q. Fabii Maximi agnatum fuisse in eius vita Plutarchus testatur: verum non hic scriptor est ille toties ab eodem Liuio & Plutarcho testis historiæ laudatus. Pictorium itaque cognomen multi in gente Fabia præstantes viri retulerunt.

In terra error. Val. Maxime lib. x. Raphael Volaterranus lib. xvi. Anthropologiæ, Fabios hos Pictores tanquam sub vnam Myconum, quod veteri verbo dici solet, omnes miscet, vnique tribuit omnia, historico nimirum, quo de sermo nobis est. Hunc primum ille cognominis auctorem putat, & ædem Salutis dea pinxerit: quod neque Plinius, neque alius, quod sciam, scriptor affirmat. *Lib. 35 cap. Natur. 4.* Refert adhæc idem Volaterranus, Ciceronem libris de Oratore hunc Fabium tanquam Iuris bene peritum laudare, doctum item litterarum, Antiquitatisque: Annales præterea scripsisse. Sed fugit hominem ratio. M. enim Tullius in Bruto, qui de claris Oratoribus est, non in libris de Oratore, Seruium Fabium Pictorem Iuris ciuilis, Antiquitatisque peritum facit. Hic vero, quo de quæritur, Fabius est Quincti, non Seruii prænomine. Quinctum quidem Fabium ait in Oratore Annales reliquisse; licet absque Q. prænomine Pictorem duntaxat appellet. Ex aliis enim scriptoribus paret, quo in numero Dionysius est Halicarnassæus, testis locuples, sic nominatus.

Quis

Quis horum Fabiorum Pictorum sit, quem Annius est complexus, scholiisque, ne quid dicam grauius onerādum potius, quam ornandum putauit, non facile dixero: neque si Q. Fabius est, quem sine Pictoris cognomento, Græce scripsisse Dionysius Halicarn. affirmat, sed vt his quas subiiciam rationibus efficitur, neutrum agnouisse apparet, sed falsum quendam fictitiumque posteritati obtrusit. *Refellitur Annius Viterbiensis.*

Harum prima sit. Si hoc titulo Q. Fabius Pictor librum edidisset, quem illi Annius attribuit, DE AVREO SECVLO, ET ORIGINE VRBIS ROMAE, nominasset haud dubie Tullius, Liuius, Plinius, Agellius, & de Græcis, Dionysius Halicarnasseus, aliiq; qui Annales toties laudant, testimonioque adhibent. Cumq; sit inscriptio *De vrbis Romæ origine*, de qua plerique omnes scripserant, neminem tamen comperi qui hoc titulo nominat Fabii librum: qui titulus cum sit fastu plenus, & scriptor ipse auctoritate præcellens, non defuisset tot retro seculis quin appellando ab obliuione vindicasset. Illud mirari subit, cur nullo in precio olim habitus hic libellus: vt nec hodie eruditis hominibus satis placet, extra vnum Annium Viterbiensem: qui his dapibus, si Diis placet, opiparis expleri non potuit: quod vel ex eo intelligi potest, quod operosis illis, nulliusque frugi Scholiis onerarit. Neque enim Dionysius neque Plutarchus, (qui tot antiquorum de vrbis Romæ origine scriptorum opiniones recitant, Græcorum, Latinorumque, in his & Fabii Pictoris) hunc libellum nominandum putarunt. Est autem id in more positum, vt cum vnus idemque scriptor eadem de re varia scripsit, singulatim, & nomine quemque suo librum citari, vt Lectori, cum velit, integrum sit fontes consulere, remque penitus excutere. verum ex ipso Plutarcho, ψευδεπιγραφία huius libelli elucescit. In Romulo enim, vrbis Romæ appellationem ex variis interque se pugnantibus scriptoribus arcessens, præsertim ex Græcis, qui varias hac de re fabulas commenti, voluptati aurium seruiisse videntur: in his alii narrant, Pelasgos, deuictis gentibus circum circa plurimis, eam tandem Italiæ oram vbi hodie Roma visitur, tenuisse: & à robore, virtuteque militari quam ῥώμην Græci vocant, Romam dictam. Non-nemo à Trojana muliere, cui Romæ nomen, à Troianis in Italiam deportata, sic vocitatam: quæ vt incensa classe, qua venerant, nauigandi spes omnis adimeretur, persuasit ceteris flammas facesque admo- *Plutarc. in Romulo de origine vrbis Romæ.*

nerent: sedem itaque cum coniugibus ibi statam, fixerunt: quæ res quia verterat bene, condita ad radicem Palatini montis vrbe, datum hoc consilio prudentięque matronæ, vt de ipsius nomine Roma appellaretur. Nonnulli Romam Itali filiam faciunt ex Leucaria. Sunt qui Telephi Herculis filii filiam, quæ post Aeneæ nuptum data: quidam Ascanii filiam fingunt fuisse, Aeneæ neptem. Nec defuere Græci, qui à Romano, Vlyssis filio & Circes, appellationem deriuent. Alii vrbi nomen dedisse Remum, Aemathionis filium, ab Diomede ex Troia missum, referunt: alii aliud commenti sunt, quorum sententias idem Plutarchus recensuit: equidem supersedeo, ne omnia colligendo putida nimis diligentia enecare videar: & est in manibus omnibusque adeo bibliothecis grauissimus ille philosophus iuxta ac historicus. Mox idem de Fabio Pictore, qui Dioclem Peparethium fere exscripserit, hæc subiicit: *Ceterum receptissima historia, & à plurimis approbata, Peparethius Diocles præcipua quæque princeps apud Græcos edidit: quæ in plerisque Fabius Pictor sequitur. Et quanquam hic quoque varient, vt breuibus tamen absoluam, illa huiuscemodi est. Ex Aeneæ posteris qui Albæ regnarunt, ad duos fratres regnum deuenit, Numitorem & Amulium.* &c. Hanc veriorem esse sententiam deinceps scriptor exsequitur, à Romulo conditam, denominatamque Romam. Huius laudat auctorem sententiæ Dioclem, quem fere Fabius Pictor sit secutus. Quæ cum ita sint, non vere Aurei sæculi hic suppositititius scriptor, à Roma Itali filia appellatam vrbem prodit: quam Græcorum fabulosam sentētiam fuisse idem ille locupletissimus testis docuit, non Fabii Pictoris, hominis Romani: quem secutos esse L. Cincium, Porcium Catonem, Calpurnium Pisonem, plerosque alios, Dionysius refert: & qui his ætate posteriores exstiterunt, Liuius, Plutarchus, ipseque adeo Dionysius Halicarnasseus, Fabium imitantur, sententiamque amplectuntur. Qui, cum de vrbis origine sermo est, recitatis variis aliorum opinionibus eo delabuntur, vt veriorem hanc inter ceteras ducant, à Romulo conditam appellatamque Romam. Dionysius itaque elegantissimus rerum Romanarum scriptor, vt reliquis certiorem hanc esse de origine vrbis à Romulo & Remo conditæ historiam, fidem faciat, recitatis aliorum sententiis, hanc, vt certiorem inculcandam ratus, liberum tamen Lectori iudicium relinquit, vt quam libitum cumque animo fuerit, arbitratu suo amplectatur. *Vtris*, inquit, *credere oporteat, aliquis*

Dionysius Halicarn.

iquis eorum qui lecturi sunt, videat. Ceterum de natis ex Illa, Q. Fabius ictor dictus: quem L. Cincius, & Porcius Cato, & Calpurnius Piso, aliique urimi secuti sunt, sic ait: Infantes ipsos in alueo iacentes, iubente Amulio famulis quibusdam esse exportatos. &c. Historiam continenter narrat e Fabii Annalibus vsque ad eadem Amalii, à Romulo & Remo eminis factã: foliis amplius tribus: qua narratione ad exitum peructa, sic claudit: *Et hac quidem Fabius.* quæ qui legere auet è libro rimo Antiquitatum Romanarum petat licet. Quid hoc argumento conficiam, concludamque legitime, sic habete. Cum Faius Pictor, ea auctoritate in scribendo valuit, vt eius nomine atque ntentia, suam ipsi, qui post secuti sunt, confirmarent, vt ceteris firiorem, hocque de Roma Itali filia quæ Romam condiderit, con'a ceteris infirmior fit, quin potius inter fabulosum recenseatur, vt ıpra paullò è Plutarcho docui; repugnetque iis quæ vere Fabii Pioris sententia est; dic, amabo, qui nam verus hic Fabii partus existimari potest?

En alterum argumentum, quo in alia omnia discedere cogor: abius Pictor hic suppositítius, Italum refert omnem eam oram Iliam appellasse quam Tiberis ambit fluvius, sublatis priscis apellationibus: & hanc priscam Italiam nominari. Pugnant enim im iis quæ à Geographis memoriæ prodita sunt, ceterisque omni eceptione maioribus scriptoribus: vt copiose à nobis traditum emoria teneo in Chorographia, cum de ITALIA verba facereus. Pugnat & cum Dionysii Halicarnassei sententia, qui Itaım antiquam nuncupatam ait, intra sinus Nepetinum, & Scyticum duntaxat: cuius verba, sed Latine apposui: ITALIA *st aliquod tempus vocata est à Viro præpotenti nomine Italo. Hunc vero num sapientemque fuisse Antiochus Syracusanus dixit: atque aliis finitiorum oratione persuasis, aliis vi adactis terram omnem ditionis suæ effe- se quantacunque intra sinus Nepesinum, & Scylaticum esset, eamque prio vocatam esse* ITALIAM *ab Italio*: Et post extremo libro: *Ait im regnante in Italia Margete. Erat autem tunc Italia à Tarento, vsie ad Possidoniam maritimam.* Sic & Aristoteles censet libro VII. oliticorum. *Tradunt*, inquit, *periti homines illorum locorum, fuisse lium quondam Oenotriæ regem, à quo mutato nomine pro Oenotris Itali it vocitati: oramque illam maritimam Europæ, quæ est inter Scylaticum Lameticum sinum (distant vero hæc loca iter semidiei) Italiæ nomen pri-*

mo recipisse. Consentit cum his & Strabo. Antiochum enim refert libro, quem de Italicis rebus conscripsit, prodidisse Italiam antiquam dictam quæ Oenotria vulgo appellabatur: cuius tantum descriptionem ille reliquit. Fines vero Oenotriæ idem Strabo, initio lib. quincti Geograph. hos ponit. *Post infimas*, inquit, *Alpium radices eius quam hac ætate Italiam vocant, initium est. Namque maiores Italiam, quæ ab Siculo freto, vsque in sinum, hodie Golfo di Tarento: Tarentinum, & Agropolitanum etiam vocant vulgo, Pestano, & Golfo de Squilache iuxta Tarentinum sinum Possidoniatem progressa est; Oenotriam appellabant.* Hi duo sinus Lucanos continent, & Brutios: illi hodie, *prouincia Basilicada*; hi *Calabri* appellantur inferiores.: vt superior, quæ olim Magna Græcia dicta. Hic noua Oenotria, vetus enim angustioribus terminis comprehendebatur. teste eodem Strabone, ex Antiochi auctoritate. *Item antiquius Oenotros & Italos solos appellatos fuisse dicit, qui intra Isthmum ad fretum Siculum vergunt. Est autem Isthmus ipse, id est, inclusa terra pelago, stadiorum* CLX. *intra sinus geminos Hipponiatem scilicet, quem Antiochus Napitinum dixit, & Scylaticum alterum.* Quæ quidem ora omnis Scylaticum inter sinum, (qui hodie corrupta paululum voce Golfo de Squilache est) & Hipponiatem, qui & vulgo, Golfo dela Mancia, vel Sanctæ Eufemiæ appellatur, interiacet. Sed hac tota de re copiosius in Chorographia., cap. de ITALIA, disserui: supersedendum itaque & hoc agendum. Si Dionysius itaque & Strabo, ex antiquorum sententia priscam hanc esse ITALIAM dictam, qua, quæso, fronte Pictor hic fictitius, Tiberim circa, omnem regionem sic appellare audet, ceteraque exstincta esse nomina ab Italo, affirmat? Denique si Dionysius idem Halicarn. ceterique Geographiæ scriptores, tanti Fabium Pictorem fecerunt, quanti supra ostendimus, quare non & hac in re auctoritatem eius secuti sunt, imo è diametro pugnant? Mentionem saltem fecisse oportebat, vt fieri solet cum scriptori alicui repugnant, & in alia omnia discedunt, manibus, pedibusque: Lectori vt ratio constet, cur à tali tantoque scriptore discesserint, quem, alias frequenter amplexi laudarunt iis ipsis in libris. Plinius vero, cur in Geographicis hanc Fabii Pictoris sententiam silentio præteriit? qui negat & ipse oram Tiberi proximam, vt hic vult, priscam Italiam esse nuncupatam.

Addam & illud priusquam finem faciam, argumentum ab inscri-

inscriptione libelli ductum: quæ est DE AVREO SECVLO, ET ORIGINE VRBIS ROMAE. Qui sane titulus magnum volumen postulare videbatur: at hic exilis libellus, vix paginam vnam implet: quaque narrat alibi collocari & inseri poterant, nec aureo hoc & specioso titulo digna videntur: non secus atque ædium inscriptarum titulus aureis litteris fallens prætereuntem, qui & inaurata laquearia, parietes, & columnas animo præcepit: ingressus vero rimosam, & ruinam minantem domum repperit, vtque in arte Poetica canit Horatius:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

In quod incidisse vitium Q. Fabium Pictorem, vt credam, nondum à me impetrare potui.

Nec libellum hunc Q. Fabii esse, eius quem Græce scripsisse supra admonui, caruitque Pictoris cognomento, vel ex eo intelligi potest, quod cum hic de vrbis Romæ origine scriberet, tempus conditæ vrbis adscripsit, teste Dionysio Halicarnassæo, qui sic de Fabio libro primo Antiquitatum Romanarum. *L. Cincius, vir ordinis Senatorii Romam conditam ait anno quarto duodecimæ Olympidis: Q. Fabius anno primo octaua Olympiadis.* At hic confictus Annii Fabius de vrbis origine, ad tempus quod attinet, ne verbum quidem: ex quo efficitur diuersos esse scriptores. Omitto styli rationem: qui vetere scriptore indignus est: in quo antiquitatis nec vola nec vestigium, quod dici solet, apparet: vt centones hinc inde consarcinati, & pannus potius in purpura esse videatur: adeo variant opiniones, quas prodidit, de Romæ conditoribus: ab Itali enim filia Roma Romam appellatam: quæque de situ priscæ Italiæ nugatur. Fecit tamen tanti has nugas Ioannes Annius, quanti, alii Platonem & Aristotelem merito æstimant; aut eas, quæ temporis iniuria perierunt, T. Liuii Decadas, quas incredibili desiderio è tenebris in lucem reuocatas eruditi homines exoptant: vt & Menandri Comœdias, à Terentio Latino Comico maximam partem expressas. Certe non erant tanti inepta illa fragmenta, quæ tam laboriosis, nihilque profuturis Scholiis Annius onerare deberet: protrita enim sunt passim. Q. Fabius.

que omnibus obuia, quæ de Vrbis Romæ origine, aureoque sæcu litteris consignauit.

De ceteris, qui eiusdem farinæ, eodem libello circumferunt (præter Berosum Chaldæum, Manethonem Aegyptium, & Por Catonis origines, & Q. Fabii Pictoris de vrbis Romæ origine libe los: quos esse suppositios partus iam docuimus) Myrsilo, inquam Xenophonte de Æquiuocis, C. Sempronio, Metasthene, (que Megasthenem appellasse opportuit,) quid sentiam, sic habete. N hilo illis esse meliores. Quare si quis refellere volet, atque vt fict tios iugulare animum induxerit, viam monstraui, rationemque o stendi, nullo vt negocio confici res queat. Æquus Lector, hæc bo consulat, erroribusque veniam det: præter enim publicu commodum nihil hic spectaui: nec enim animi perturb tione, odio, vel inuidia, ad iudicandum de his Scriptoribus acces sed vt quorundam minueretur opinio, qui nimium Annii somniis tribuunt, & ex his lutulentis fontibus Italiæ Hispaniæque Annales, magno errore, iudicii-que inopia, tanquam à capite ar-cessere cœperunt.

FINIS.

ELOGIA

ET

NOMENCLATOR CLARORUM HISPANIÆ SCRIPTORVM,

Qui disciplinas omnes illustrant.

TOMVS III.

CONTINENS CLASSES V.

DIVERSARVM NATIONVM THEOLOGORVM, IVRECONSVLTORVM, MEDICORVM ac denique Philologorum.

CLASSES V. DIVERSARVM HISPANIÆ NATIONVM.

REVE-

REVERENDO PATRI IOANNI MARIANÆ DE SOCIETATE IESV.

ARRO tibi, mi Pater, Annales Hispaniæ tuos cupide legi, eo cupidius, quo minore forma trans Pyrenæos nuper exierunt, etsi libellus vnus Gallos δυηγιον ἐνιχα ... turbarit nonnihil, sed vt fit, eo magis expetetur, nam

Nitimur in vetitum semper cupimusq; negata.

Cumque scriptores *Hispanos* studiose quæri atque inuestigari à ...pographis obseruatum esset, libenterque typis adornatos foras ...re, collecta elogia sunt, scriptorumque nomenclator, quæ ad te, ... vetere nostra necessitudine mitto. Summa enim voluptate co...oscere auent omnes, vt te omnium minime fugit, qualis quisque ...rit, non modo qua corporis habitudine, ac forma, sed quo inge...), qua indole, ac denique quales cuiusq; mores virtutene, an cum ...io cõiuncti. Et quoniam variant sæpenumero ingenia, cum tem...rum diuersitate, tum locorum varietate (incidunt enim tempo...ac periodi, vt in Meteoris Aristoteles ait, cum ingeniorum tum ...orum militarium, vt rari ac pauci interdum, nonnunquam pluri... ac frequentes gloria excellentes existant) idcirco habita hic ...oque ratio; diuersarumque nationum Classes quinque institu..., *Bæticorum*, *Lusitanorum*, *Carpetanorum*, *Celtiberorum* ac denique *...lentinorum*: quæ *Valentia*, vt Romæ vrbium dominæ ac reginæ ...mine respondet, sic & eius est eloquentiam in primis apud I...ros amplexa. Sed hæc tu melius, qui vt doctrinâ, sic & iudicio in ...iptis vales. Narro & illud inuitus, incidisse me nuper in *Annales* ...iusdam cetera Augustos, nisi aduersariæ partis fideique hostes et...n obscuros quosque tantum non laudibus in cœlum tolleret, cœ...que dora et pestilentis cathedrę atque irrisorum ministros, pon...cios vero damnet, atque Hispanos potissimum vituperet: quo pe... tamen (si verum fateri homo peregrinus debeo) ea laus fuit e-

ritque semper, vt summi hic Philosophi ac Theologi veræ ac Catholicæ fidei propugnatores præstantissimi reperiantur, diserti quoque vel inuidia iudice, vt Maldonati, Pererii, Osorii, Perpiniani, ceteri. Nam & Medicos ac Iurisconsultos hic reperiri vel muta Bibliothecarum pulpita, vel Typographorum officinæ clamitent. Quamobrem si votis proficeretur, qui contra sentiunt, gentemque fortissimam iuxta ac pientissimam per nefas scripto violant, vtinam ii & Apostolicæ sedis auctoritatem, (quod in terris fidei caput est) non contemnerent, & posterorũ de se iudicium formidarent, cum iã & vis bellica & liuor, cæcusque amor sui, ceteræque animi perturbationes decesserint; næ illi & pauciora scriberent, & cautius excuterent, aliisque censenda permitterent. Nescit enim vt vox missa, cum sint alata verba Homero, reuocari: sic nec semel euulgata sine dedecore atque ignominiæ nota retractari nequeunt. Ferax enim hoc seculum ineptorum, scriptorum, conuitiorum calumniarum, quisquiliarumque, vt vel Nundinarum Catalogi arguunt. Gratiis itaque litandum prudentiaque adhibenda, vt

Victurus genium possit habere liber.

Vale nosque, vt soles, ama. Antuerpiæ Aduaticorum.

PRIMA

PRIMA CLASSIS BÆTICORVM, SEV VANDALVSIORVM.

Lfonſus Garcias Matamorus Hiſpalenſis Rhetor, & Hiſtor.
Antonius Nebriſſenſis Rhetor,& Hiſtoricus.
Barthol. Barrientus Granat. Rhetor,& Mathemat.
Benedictus Arias Montanus Hiſpal. Theologus.
Didacus Perez Valdinia, Theologus.
Gregorius Bæticus.
Gundiſaluus Ponce de Leon, Theologus.
Ioannes Auila, Theologus.
Ioan. Geneſius Sepulueda Cordubenſis.
Ioan. Latinus, Æthiops Granata, Rhetor.
Ioan. Mallara Hiſpal.
Ioan. Ramirez, Eccleſiaſtes.
Ludouicus Auila Nob.
Michael & Paulus de Palacios Granatt. fratres. Theologi.
Petrus Mexius Hiſpalenſis Nob.
Sebaſtianus Foxius Morſillus Hiſpal. Philoſophus.

ANTONIVS NEBRISSENSIS.

AElius Antoni⁹ Nebrissensis Antiquariæ in Bętica natus, quæ Nebrissa vulgo putatur, honestis parentibus, quos & carmine celebrauit. Adolescens in Italiam disciplinarum parentem adnauigauit, ac Bononiæ, in Hispanorum collegium, Ægidii Albornotii Card. & Archiepiscopi Toletani liberalitate genti suæ excitatum adoptatur. Hic studiis humanioribus operam gnauiter dans, non tam Iuris ciuilis scientiã, quam Latinam linguam (qua nimis diu patriam, barbarorum armis afflictam, carere dolebat) gratus ciuis inuexit, profligataque ingenti contentione barbarie, Latini sermonis puritatem, qua olim Hispani floruerant, instaurauit, hoc tropheis merito inscripto elogio:

Barbarie pulsa posui hæc ANTONIVS *arma.*

Igitur Salmanticæ primum Latinam linguam annos ipsos octo & viginti publice professus est: habuitque quotannis ex instituto Academiæ illius Relectiones, seu, vt Iureconsultorum verbis vtar, Repetitæ prælectionis scholas, quibus annuum pensum persoluendo, laboris ratio iis, quorum intererat, reddebatur. Sic & ICᵗᵒˢ ipsos vt Didacum Couarruuiam, & Martinum Doctorem Nauarrum; Theologos vero, Franciscum Victoriam, & Melchiorem Canum, Dominicanæ familiæ sodales, ac professores, edidisse ibidem *Relectiones*, *Repetitionesque* animaduertas. Antonii autem nouem in huiusmodi Relectiones in Hispania diuulgatæ, de Analogia disputant, & accentu Hebraicorum nominum: de numeris item, ponderibus, ac mensuris. Post vero Complutense Gymnasium Franciscus Ximenius, Toletanus præsul, regio sumptu exstruxit, euocatoque liberali stipendio Antonio, eloquentiam de superiore loco docuit, natamque recens Academiam facundus homo exornauit, vt copiose testatur Aluarus Gometius lib. 4. vitæ Franc. Ximenii: ediditque *Rhetoricas præceptiones*, ex Aristotele, Tullio, Fabioque. Quemadmodum *Grammaticam artem* versibus, scholiisq; Salmanticæ euulgarat, eaq; ad hanc diem apud Hispanos Regũ indulto obtinet auctoritatem, vt sola illa regnarit auditaq; fuerit. Neq; id immerito ꝙ primus ille in patriam Latinam linguam, tanquã in coloniam duxerit. Mox Ca-

Catholicorum Regũ beneficio, Historicus renuntiatur salario non poenitendo: scripsitque, rerum à Ferdinando,& Isabella Catholicis Regibus gestarum decades duas, totidemque libros belli Nauarri: sed stylo plane humili: siue quod seni iam demandata ea scribendæ Historiæ prouincia est; siue quod morte interceptus polire non potuit. Rei materiã Ferdinandus Bulgarus sua vir lingua disertus, vernacule scribens suppeditarat. Eos libros Xanthus Antonii F. prælo typographico domũ translato edendos mox à patris funere curauit. Qui quidem Xanthus fuit Iureconsultus egregius, causarumq; patronus aduocationem Granatæ in prætorio exercens, de iure cum gloria, vt accepimus, respondere solitus. Antonius autẽ in senio Hebraicæ peritus linguæ,& à sacris, vt Christianũ decet hominem minime abhorrens, Toletani præsulis iussu atque auctoritate, in Complutensibus illis Bibliis cum ceteris Hispaniæ doctissimis viris elaborauit, sibique priuatim scripsit *Quinquagenas tres*, hoc est Locorum S. Scripturæ capita quinquaginta. Verum quod noua ea res, & inusitata esset, vt Apologetica quadã ad Ximeniũ Card. oratione tetatum reliquit, priores duæ pressæ sunt, hodieq; desiderantur. Tertia nuper edita Antuerpię emendatior vna cum Angeli Caninii Anglarensis, *De Noui Testamenti locis Hebraicis Cõmentario*. Senex admodũ laboribus exhaustus fere octogenarius anno, opinor, M. IϽ. XLIIII. vita decessit, de patria, siquis alius, omniq; adeo re litteraria optime meritus, viuetq; in scriptis immortalis, quorũ scriptorum syllabum subiiciam. Elogium erudito carmine, quod & ab Italiæ Criticis laudatum memini, scripsit eius in profitendo Salmanticæ collega Arius Barbosa, Lusitanus eruditissimus litteratorum eius æui.

Dircæo quantum Thebæ memorantur alumno,
Versus palladia cuius in æde micant;
Aut quantum Lesbos plectro spectabilis aureo
Exultat numeris docta puella tuis;
Culta suo tantum felix Nebrissa poeta
Bellerophonteis arua rigauit aquis.
Miscuit hic sacris Tormia Permessidos vndis,
Barbaricum nostro reppulit orbe genus.
Primus & in patriam Phœbum, doctasque sorores
Non vlli tacta detulit ante via.
Pegasidumque ausus puro de fonte sacerdos
Nostra per Ausonios orgia ferre choros.

Ore potens vario est, seu condit amabile carmen,
Dulcior Audino defluit ore liquor.
Seu velit orator lingua dixisse soluta,
Eloquium dices hoc Ciceronis habet.
Ipse triumphali redimitus tempora lauro
Viuus sydereas incipit ire vias.
Viuet in æternum, viuet tua Musa, decusque
ANTONI ætherius dum vehat astra polus.
Hæc te fama leuat nullo interitura sub æuo:
Hæc facit vt volites docta per ora virum.

INDEX SCRIPTORVM.

Grammaticæ Latinæ lib. V. cum Scholiis.
Relectiones Salmanticæ IX. de lingua Latina.
Lexica, quæ vulgo Dictionaria Latino Hispanicum, Geographicum, & Iuris ciuilis.
Commentarii in Persii Satyras, in Prudentium, & Sedulium.
Dicta septem Sapientum, & Philosophorum, carmine cum scholiis.
Rhetoricæ præceptiones capitibus XXVIII.
Regum à Ferdinando, & Isabella Catholicis Regibus gestarum Decades duæ & belli Nauarri, lib. 2.
Quinquagena, seu quinquaginta locorum S. Scripturæ explanatio.
Cetera exilia sunt.

IOANNES LATINVS ÆTHIOPS.

Hic dum Mendozium Heroa Granatæ in ludum litterarium comitaretur, linguam Latinam eadem opera arripuit, vt iam inter cõmilitiones admirationi esset: & sane res stupenda Æthiopem Latinis excelluisse. Post manumissus, vt olim Romæ, qui Grammaticam profitebantur fere liberti erant, & Græci, qui patriciorum liberos erudiebant. Hic & Granatæ linguam Latinam publice profiteri cœpit, stupendo exemplo in cathedra nigrum hominem Latine loqui. Musicus vxorem bene dotatam nec ignobilem nactus est.

Scripsit *Austriados* libros duos Carmine Heroico scholastico, ad Pet. Dezã Granatæ præsidẽ ac militiæ præfectum de victoria nauali Ioan.

ustriaci ad Echinadas insulas ann. 1571. parta Nonis Octobr.
: obitu Pii V. Pont. Max. eiusque in Philippum studio. Me-
dum & illud Illiberi diu multumque versatum, Nicolaum
dum Belgam, Arabicæque linguę perdiscendæ gratia inde in
n traiecisse redeuntemq; cōscripta iam Grammatica Arabi-
ntea Græca, Latina, atque Hebræa) exspirasse: Granatæ ibi-
Alhambra (vbi nunc arx est edito in loco) conditum: libera-
e habitum, dum vixit, à Ludouico Mendozio Marchione
egari, Tendillæ Comite.

VLVS ET MICHAEL DE PALACIOS GRANATENSES.

ologus hic Granatensis & Ecclesiastes in Lusitania egregius
nscripsit breuem illum quidem, sed eruditum *in Matthaeum*
ntarium. Lugduni 1569. Salmant. 1571. Alia quoque scripsisse
vt in Prophetas Minores. Eius frater Michael de Palacios in li-
Aristotelis *de anima* Commentarium ingentem dedit: item in
s magistri Sententiarum. Mirandum sane germanos duos in
ophicis ac Theologicis vsque eo excelluisse, concionandi-
ultate, vt vter alteri præstaret, in ambiguo sit.

GREGORIVS BAETICVS.

it... sedis ... scopus, quæ non procul Granata est de fide e-
item lib... scripsisse, qui ea tempestate exstaret, auctor est
logo B. Hieronymus cap. 5. & ex illo Honorius Augustodu-
Edidit vero Gregorii huius nomine librum de *Trinitate & fi-*
illam Placidiā Augustam, nostra memoria Romæ Achilles Sta-
sitanus, haustum vt è Ferrariensi Bibliotheca. Verum falsus
fellit & alios. Iam enim in Orthodoxographis apud Germa-
er ille exierat, sed Faustini Episcopi Regiensis nomine con-
ianos: & mirere magis pudibundo sane errore Lutetiæ Pa-
m in Bibliothecæ SS. Patrum altera editione Tomo IV. vter-
ellus nunc Gregorii nunc Faustini nomine ad verbum repe-
gitur, nisi quod alteri epistolium præfixum. Dormitarunt ni-
aut operæ, aut qui operas corrigunt, dum eadem geminant.
Spectatum admissi ... teneat is amici.

BENEDICTVS ARIAS MONTANVS

Hispalensis.

THeologus hic Sāctæ linguæ in paucis peritus, ac poeticæ. à Philippo Rege Catholico in Belgium missus Albano Duce moderante, vt Complutensia Biblia elegantius excudenda typis ac sumptu regio curaret: quæ res æmulos illi comparauit: oblatrantibus & arrodentibus, vt fit, linguarū imperitis: vt ad caussam Romæ dicendam non semel proficisci sit coactus: oppugnante inprimis Leone Castro Canonico Pintiano, cuius vastus exstat in Esaiam è Græcis Patribus commentarius. Episcopatum sæpe oblatum inuidiæ declinandæ repudiauit. Sacerdos ipse, militaris ordinis equestris S. Iacobi, pusilla statura, quiq; ab esu carnium tota vita abstinuit. Obiit in patrio secessu rupis, quo se, vt viuus moriensque lateret, abdiderat. Plantini fere typis, cui erat carissimus, edita, quæcunq; in vtriusque libros Testamenti partim paraphrasi, partim versibus est commentatus.

Monumenta humanæ salutis; in quibus figuræ bibliorum æneis typis expressæ sunt.

Liber Generationis & Regenerationis Adam siue de historia, generis humani.

Hymni & secula.

Psalmi Dauidis & aliorum prophetarum in Latinum sermonem conuersi, cum argumentis & elucidationibus vario carminis genere.

Dictatum Christianum perelegans.

Elucidationes in 4. Euangelia, & in Acta Apostolorum.

In duodecim prophetas minores commentaria; & in Esaiam.

De optimo imperio, siue in librum Iosuæ Commentarius.

De varia republ. siue Commentaria in librum Iudicum.

In 30. priores Psalmos Commentarius.

Apparatus in Biblia Regia Tomis tribus, quæ vno Tomo Franc. Raphelengius Lugduni Bat. excudit, titulo de Antiquitate Iudaica, lib. 11.

Rhetorica eiusdem carmine in 8. & Poemata eiusdem sacra in 16. typis Plantini.

SEBA-

SEBASTIANI FOXII MORSILLI HIspalensis vita, è scriptis eius collecta.

NAtus Hispali circa annum Christi octauum & vicesimum supra millesimum & quingentesimum, quantum è libro illius, *de iuuentute* colligitur. Nobilis autem vt in Gallia, sic & in Hispania Foxiorum gens, quæ cum Gothis Italia pulsis in Aquitaniam primum (vbi & Foxii summa cum gloria diu imperarunt) post in Hispaniam Tarraconensem mox in Bæticum migrans, temporis progressu Hispali sub Ferdinando V. Hispaniæ Rege consedit. Sebastianus admodum adolescens litteris in patria egregie tinctus, quibus à puero deditus fuisset profecissetque plurimum, Philosophiam ad quam natura rapiebatur, hausit; eamque M. Tullii exemplo, Latinis litteris illustrare, animum duxit iacentem ea tempestate, ac barbarie inquinatam; vt è Seuerino Boetio consolari seipsa merito cum posset. Belgium itaque disciplinis iam ingeniisque, Caroli V. Cæsaris imperio satis florens cogitabat, Louaniumque Brabantinorum in Academiam venit, & ad Petri Nannii Eloquentiæ in trilingui Gymnasio doctoris se amicitiam applicuit, cum quo *de Historia præstantia* disserendo scribendoque profecit. Hinc vsus familiariter est Cornelio Valerio, qui illius cathedram excepit, & disciplinarum illum orbem, quem Græci ἐγκυκλοπαιδείαν nominant, Latine & eleganter scripsit: vt & *de morum Philosophiæ parte* principe breuiter disseruit, quæ Hispanus homo fusius tribus libris exposuit, *Physicas* quoque *præceptiones* è Platonis & Aristotelis sensu quos conciliare post Alcinoum & Platonem conabatur, & è sanctorum Patrum, qui in Hexaemeron Græce Latineue scripserunt decretis, libris quinque tradidit. Profecto maturi admodum ingenii fuit atque iudicii, quod cum alii videre aliquid in litteris incipiunt, tunc ad grauiora studia animum ille appelleret. Philosophiæ enim humanæ, sacram illam, vt scientiarum dominam subiunxit. Vix annos natus vndeuiginti, vt de se libro *de Iuuentute* testanti credimus, Paraphrasin & Scholia in M. Tullii Topica post Boethium non modo scripsit, sed & euulgauit anno eius sæculi quinquagesimo: rudia illa quidem, sed quæ indolis bonæ esse argumento possent. Post in Platonis Timæum Dialogum perdifficilem ætatis quarto & vice-

ſimo Commentarios edidit: tum de Ethica Phil[illegible] libros tres, hinc de Phyſica, ſeu de Platonis & Ariſtotelis co[illegible]nſione, libros quinque qui Louanii primum anno 1554. exierunt. Annum agens XXVIII. de Dialectica exercitatione, deque vi Demonſtrationis, ac de Iuuentute, & Gloria opuſcula in apertum protulit. Quo tempore nihil ſenile, maturumue in illo deſiderares. Fratrem habuit Franciſcum litteris quoq; deditum cui libellum *de Philoſophici ſtudii ratione* inſcripſit, & *de Imitatione* cum illo inducto Gabriele Emuefia, homine erudito, diſſeruit. Gratus etiamnum adoleſcens, caruſque fuit ob ſingularem eruditionem, quæ ætatem tranſierat, Hiſpaniæ dynaſtis, quibus ſingula fere ingenii monumenta inſcripſit; ratus, quod res eſt, viris principibus placuiſſe, teſte Flacco, non in infima, eſſe parte ponendum. Igitur euocatus honoris gratia in Hiſpaniam, procerum ſuaſu à Philippo II. Hiſpaniarum Rege, vt Caroli filii regnorum heredis, ſtudiis præeſſet, nauem vbi conſcendit, orta in Oceano ingēti tempeſtate, naufragio, & in ætatis, heu, flore, periiſſe fertur, magno ſui ob ſingularem doctrinam, relicto deſiderio, exſpectationeque monumentorum ac lucubrationum, quibus nomen cum omni poſteritate adæquaſſet.

Nos eius Cenotaphio libentes dicauimus hoc elogium, ſcriptaque vt naufragii tabulas collegimus.

Ante diem quid me raptum lugetis amici?
Fallor? an ingenium docta per ora volat?
Cælo animam condis, doctis tua ſcripta Sebaſti
Committis, corpus quis tenet? Oceanus.
Spiritus aſtra tenet, Morſilli ſcripta diſerti
Tellus: corpus vbi eſt? heu, rapit Oceanus.

INDEX

INDEX SCRIPTORVM, SEBASTIANI FOXII MORSILLI Hispalensis.

PHILOSOPHICA.

De imitatione, seu informandi styli ratione, lib. 2.
De Historia institutione Dialogus.

LOGICA ET PHYSICA.

De studii Philosophici ratione Libellus.
De vsu & exercitatione Dialectica, lib. 1.
De Demonstratione, eiusque necessitate ac vi, lib. 1.
In Topica Ciceronis Paraphrases & Scholia.
De Natura Philosophia, seu *Platonis & Aristotelis consensione*, libri 5.
De Iuuentute, lib. 1.
De Honore, lib. 1.

ETHICA ET POLITICA.

De morum Philosophia, lib. 3.
De regno & Regis institutione, libri totidem.

IN PLATONEM COMMENTARII.

In Timaeum seu *de Vniuerso.*
In Phaedonem, seu *de animorum immortalitate.*
In decem Platonis libros de Republica.

ALFONSVS GARSIAS MATAMOROS *Hispalensis.*

RHetor hic Compluti claruit facundia deque *ratione dicendi praeceptiones*, non viua modo voce reliquit, sed quo posteritati viuus etiam interesset, atque à funere superstes maneret, scriptis etiam mandauit, lib. 11. Edidit & *de formando stylo*, atque adeo *de instituendis concionibus* opusculum. *Dialogus de Hispania Academiis, litteratisque viris* apologeticum pro a[illegible]enda Hispanorum eruditione ad M.

Tullii in Bruto, qui de claris est oratoribus, imitationem composuit. Nefas itaque duxi silentio hic eum præteriri, quin prædicatione dignum ac laude, qua ciues ille suos disertim ornasset. Senex articulari est morbo conflictatus, vt refert Aluarus Gometius lib. 4. de vita Franc. Ximenii: dicendi tamen gloria cum æqualibus, in his Ambrosio Morali collega, contendisse in theatro est visus. In eius laudem Benedictus Arias Montanus Hispalensis & ipse hic lusit.

Fœcundo nuper Matamoros fonte fluebat
Dum culto, iuuenes imbuit eloquio:
Atque è saxoso dum falcifer Henarus amne
Audiit hunc, læta fronte superbus erat.
Non tulit ipse pater Bætis, qui miserat illum
Priuarique isto munere se doluit.

IOANNES MALLARA HISPALENSIS.

ORatoriæ hic perstudiosus, Salmanticæ litteris operam nauans, Barcinonem in extremam Hispaniam profectus audito dicendi fama ibi vigere Franciscum Scobarium Rhetorem ac medicum insignem, cuius etiam *in Aphthonii Sophistæ Progymnasmata*, Latine ab illo eleganterque conuersa *scholia*, euulgauit. In patriam redux poeticam popularem excoluit, ediditque vernacule ingens *Adagiorum* volumen, commentario explanatum post Ferdinandi Pintiani prouerbia, Salmanticæ edita.

BARTHOLOM. BARRIENTVS GRANAT.

GRammaticus hic perpetuus Salmanticensis Academiæ: quamquam non vsquequaque tersus ac purus. Mathematicis vsque eo deditus, vt magicæ superstitionis notam vix effugerit ac diluerit. Scripsit libellos nõ magnæ rei *Grammaticam*, *Syntaxin*, *Limam barbariei*. *Synonima Latina*: *Syluam Annotationum*, seu *Lectionum variarum*, in *Somnium Scipionis M. Tullii, commentarium*: vt & *in Historiam Aphrodisii expugnati, auctore Christophoro Calmelo Stella Scholia*. Floruit anno 15c.

PE

PETRVS MEXIVS EQVES HISPAlensis.

HIstoricus hic ac Mathematicus, sermone scripsit, at populari Cæsarum omnium iam inde à Cæsare Augusto res domi forisque praeclare gestas. *Variarum* item *libros quinque*, variæ doctrinæ, in quibus, Æliani exemplo ποικίλης ἱστορίας narrationes, sed paullo diffusius, historicas, ethicas, ac politicas commemorat: qui libri vt eruditionis pleni omnium pene gentium linguis extra Latinam nunc leguntur Italice, Belgice, ac Germanice. Galli etiam libris aliquot additis, nimium quantum auxerunt. Composuit & *Dialogos de Elementis*, quæque in sublimi generantur, & Meteorologica Physici nominant. *Laudes* item *asini*, Luciani atque Apuleii vestigiis insistens cum sale ac facetiis lusit. Carolus V. Cæsar eum scribendæ historiæ Regio titulo cohonestauit. Instar amnis leniter labentis in historia sedatus fluit, fidelis, ac valde circumspectus: & quodammodo, vt de Messalla Fabius refert, præ se ferens in dicendo nobilitatem.

LVDOVICVS AVILA.

PLerosq; æqualium pura, & illustri breuitate pręcurrit clarissimus vir *Ludouicus Auila* domi nobilis: qui lectissimā illam elegantiam, quæ fuit in Iulio Cæsare quondam maxima, & nomen quoque ipsum *Commentariorum*, conscripta nuper Hispanico idiomate *de victoria Germanica*, Historia, sola fere est imitatione consecutus. Natiuis etenim, & maxime propriis, & vrbanis vtitur verbis, quæ quamuis domestica, vt Caius Cæsar, consuetudine imbibit: tamen vt esset perfecta hæc loquendi laus, multis litteris, & his quidem reconditis, summo studio & diligentia, dum in aula versaretur, etiam obtinuit. Hos ipsos etiam Commentarios Latinos fecit Malinæus, Dunckercanus Belga: quibus & Lamberti Hortensii rerum Germanicarum Commentarios, qui cōiunxerit, næ ille studiis bonam nauarit operam.

IOANNES AVILA.

IOAN. AVILA Theologus & sęculi sui Ecclesiastes summus, si vtilitatem spectes in disseminando Dei verbo, ne inter spinas cadens suffocetur. Natus hic Almodonari vico ignobili, dioeceseos Toletanæ. Philosophiæ operam dedit Compluti Dominico Soto summo ea tempestate ex Dominicana familia, & Philosopho ac Theologo. Nondum absoluto Philosophiæ curriculo, parentem vtrumque amisit: quibus, cum primum sacris initiatus est, parentauit, iustaque persoluit, sacrorum offerens primitias: vt quibus vitam secundum Deum deberet; his si posset, pius sacerdos, redderet. Artium curriculo æquales omnes facile superarat; cum acumine ingenii, tum morum honestate præceptori vnice carus. Viderat enim præstantis vir ingenii magni alicuius in Ecclesia viri specimen in eo elucere, igniculosque emicare, & ex indolis bonitate spem ipsam, etsi res nondum appareret, laudari amarique debere. Cōmilitonem habuit Petrum Guerreram, qui post Archiepiscopus Illiberitanus, in dignitate illa constitutus, eius amicitiam non fastidiuit. Viri huius summa pietas, innocentia, & integritas, quæ nimium quantum ad dicendum & persuadendum vim adferant, enituit. Qui etiam odor in scriptis remansit. Vt enim innumerabiles verbi diuini præco, Deo plenus, vel à peccatis retrahebat ad mentis sanitatem, vel nutantes firmabat, tristes consolabatur, cadentes erigebat, nimium sibi fidentes, terrebat metu mortis, extremique iudicii, quibus omnes impellebat, & tanquam reti pleno nauiculam Petri implebat: ita & scriptis cum omni posteritate loqui voluit: edito sua lingua Commentario doctissimo iuxta & pientissimo in Psalmi 44. versum illum: AVDI *filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.* In quo multa vtilia pio lectori de tribus vitæ humanæ hostibus acerrimis, mundo, carne, & dæmone, & quibus armis obsisti his queat, qua panoplia armari debeat, de fide, Catholica: de sui cognitione, & spirituum discretione: de precatione & meditatione: de Dei amore, & proximi, & sui odio. Peccatum inducere summam animæ deformitatem, à qua nos Christus exceptis corpore plagis, vulneribus, cruciatibusque lauit. Adhæc *Epistolæ* plurimæ pietatis plenæ non de rebus humilibus, aut familiaribus, sed consilia, consolationes saluberrimæ, vt in aduersis non deprimamur, nec secundis extollamur. In quibus epistolis cum alia inuu-

ımerabilia quæ lectorem, si vtilitatem spectat, alliciunt & reti-
t; lectæque iterum inuitent; (expertus loquor) tum vero maxi-
ɔptimi verbi Dei præconis, & euangelicæ prædicationis exem-
n viuis coloribus ita depingit, nullum vt in eo genere fingi possit
ectius. Vt enim viuus munus hoc explebat optime; sic & fidis
hartis credidit, quæ longo rerum vsu, Deique spiritu didicerat,
næ flagitiis inquinatæ iuuandæ esse vtilia. Sed quid mirum?
n & optimum cōcionatorem D. Paulum gentium Apostolum,
ue electionis ad imitandum sibi proposuisset, quem vt nun-
m de manibus deponendum esse familiariter suaderet, ita ipse
licerat. Spirant enim litteræ illæ D. Pauli zelum animabus Deo
ifaciendis. Verum singulas eius virtutes sanctimoniamque non
i propositum hoc loco referre, præsertim cum Ludouicus Gra-
nsis vir religione doctrinaque insignis cumulate id præstiterit:
:o, dum vixit, vsus est familiari. Vt Xenophon in Cyri pdia per-
ım principis exemplum; ita hic optimi Ecclesiastæ verbi Dei
ɔosuit: diuersa tamen ratione, quod ille de suo, multa adiecerit,
ıalem esse principem oporteret, eius ideam repræsentaret: hic
um abest, vt de suo adiecerit, vt cum multa diserte & ipse dixe-
ɔmiserit non pauca, quæ litteris comprehendi non possint. Ma-
in dicendo scribendoque ἐνεργία, vis, atque efficacia: vt, quæ ve-
ersuadeat, sensus rapiat, extraque se ponat; nec doceat solum, sed
electet, flectat denique ad omnem impetum. Summa sermonis
ıstas, quia verborum affectatio abest, & perspicuitas maxime e-
t: quæ prima orationis laus est Oratoribus. Christiana vero e-
ıentia est ab animo profectæ non in labiis natans, ad ostentatio-
ıque, vel inanem gloriam captandam, plaususque imperiti vul-
ɔmparata, sed communem vtilitatem salutemque animæ vnice
lans. In vita autem comitas illi modestiaque: de se sentiebat ab-
:: quæ virtus ethnicis ne fando quidem audita, nedum cogni-
ı sermone risus dissolutus aberat, & dicteria. Scommata ne au-
quidem. In vultu maturitas, cum grauitate hilaritas iuncta, quæ
scientiæ bonæ argumenta erant. Assidue hoc prædicandi officio
gens, nulla spe quæstus, aut gloriæ, & in summa, quam tenuit, in-
& indigentia rerum omnium, Bęticam omnem Dei verbo tan-
m tuba personuit, vt *Bæticus concionator* appellaretur, hocque no-
e notior esset Hispanis. Sacerdotes aliquot pietate dediti huic
liunxerant: hos ille Theologiam vitæque sanctitatem docuit, &

eum summa paupertate Christum sequi. Multa opera pia in Xenodochiis assidue viuus præstitit. Iam quinquagesimum ætatis annum tot laboribus indefessus ærumnisque excesserat, ecce senectutis comes morbus dolorque immensus, quibus ad duodeuiginti annos mire excruciatus, patientiæ omnibus singulare exemplum, dedit. Stomachi imbecillitate ex studiis concionibusque contracta, partim hepatis, partim articulari ac nephritide, aliisque doloribus acutis in brachiorum crurumq; commissionibus cruciabatur. Tandem accessit his omnibus dirior febris, quæ eo illi molestior erat, vt aiebat, quod nullum tempus amicorum officiis consiliisque relinqueret, vt reliqui morbi, quibuscum paciscebatur ad horas aliquot vt cum decessissent, amicis pauperibusque, & sociis operam dare posset. Vincula pertulit & carceres, calumniis æmulorum circumuentus, sed innocens suffragiis Censorum fidei declaratus, Hispali ad dicendum conscendit. vtque pro calumniatoribus Deum orarent, hanc vt illis noxam remitteret, precabatur maximam, quę ad tam rarum spectaculum confluxerat, auditorum coronam. Recte enim Seneca: *Si nullos sibi inimicos facit iniuria, multos facit inuidia.* Concionatus est Hispali & circum circa annis nouem, iussus ab Archiepiscopo Alfonso Manrique ibi hærere, cum in Indiam cogitaret, animo colligendi magnam messem, vbi pauci essent operarii; flauæ tamen ad messem segetes exsisterent. Concionari cœpit ab anno ætatis 28. Cordubæ, vbi præstantium est ingeniorum copia, ibique & Theologiæ scholas habuit. Hinc Granatæ annos aliquot, gratus Gaspari Aualo, Archiepisc. homini sanctissimo. Mox Astigi & Vatie (quæ vulgo Baesa) vbi sacerdotum collegium, vt & alibi, instituit. Inde excitata est Academia ingeniis florens; & Montillæ. Concionando nobilissimas matronas ita ad pietatem mouit, vt virginitatis florem Deo sponte consecrarint. Antonio Cordubæ Marchionis Pliegi filio auctor fuit vt Societatis IESV institutum sequeretur: in qua dum vixit, cupide de precando Deo verba faciebat. Suasit & Iacobo Guzmano Baileni Comitis F. vt eandem vitæ viam insisteret: qui post in Italia Sociis aggregatus primis fidei rudimentis pueros libentissime imbuebat, ratus nobilissimum id, quod res est, munus esse sacerdotis, inuitante Christo: *Sinite*, inquit, *paruulos venire ad me. Istorum est enim regnum cælorum.* Reliquos duos de innumerabilibus insignes eius discipulos Ioannem Ramirez, & Ludouicum Granatensem

tensem infra commemorabo. Annos iam septendecim cum morbo conflictatus, *Auila*, summa tolerantia in doloribus grauissimis, cum meta instaret, periculose ad medicorum desperationem laborans (qui iam horam esse nunciabant, cum verum dicere amicos, si veri & esse & haberi velint, oporteret) Deum rite precatus, tendens in cœlum manus atque oculos, Virginem Deiparam vatis Hieremiæ verbis propemodum vsus, sic appellauit: *Recordare, Virgo Mater, dum steteris in conspectu Dei, vt loquaris pro nobis bona.* Susceptis itaque magno desiderio, Eucharistiæ, extremæque vnctionis sacramentis, rogatus à Marchione Domina, quid fieri sua vellet caussa? Missæ, ait, officium frequenter offerri: &, vbi corpus condi vellet? in Collegio Patrum Societatis IESV, respondit. A cuius Rectore, qui tum forte aderat, cum diceretur: Multas iam, Pater, consolationes diuinas moribundus experiris. Quinimo timores, inquit, pro peccatis. Idque mirum videri non debet, si Hilarion apud Hieronymum, si Arsenius, & Agathon, viri sanctissimi, & in eremo asperrimæ vitæ cultores in mortis agone trepidarunt. Timuit & Iob, monetque Siracides: *Serua timorem Dei, & inueterasce in eo.* Salomon quoque: *Beatus homo qui semper est pauidus.* Assidue itaque in ore habens, IESV MARIA, Crucis signum exosculatus, paulo antequam exspiraret, Deum perpetuo inuocans, spiritum reddidit, anno CIↃ. IↃ. LXIX. decimo die Maii, qui dies in Fastis sacris Iobo festus est: quem singulari est, dum vixit, patientia imitatus: qui & Epiphaniæ festo vitalem primum auram hauserat. Vt quemadmodum stella Magos ad Domini præsepe duxerat; sic & ille Verbi Dei lumine in Ecclesiam peccatores reduceret. Elatus omnium ordinum & Religionum piis lacrymis, qui socium, & vineæ Domini cultorem inuiserant, sepultusque Montillæ in Bætica, in Societatis IESV æde sacra, cum annum attigisset fere septuagesimum.

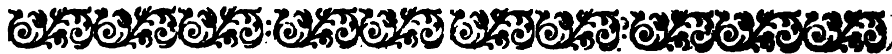
Vbi hoc eius Epitaphium legitur.

Hieremiæ.18 V.20.

Ecclesi.27.

Prou.28.V.14.

1569.

MAGISTRO IOANNI AVILÆ
PATRI OPTIMO
VIRO INTEGERRIMO
DEIQ. AMANTISSIMO
FILII EIVS IN CHRISTO
POS.

MAgni AVILÆ cineres, venerabilis ossa Magistri:
Saluete extremum condita ad vsque diem.
Salue diue Pater, pleno cui flumine cælum
Affluxit, largo cui pluit imbre Deus.
Cæli rore satur, quæ mens tua seuerat intus,
Mille duplo retulit fænore pinguis ager.
Quas Tagus ac Batis, quas Singilis alluit oras:
Ore tuo Christum buccina personuit.
Te patri ciues, te consulturus adibat:
Aduena, tu terris numinis instar eras.
Quantum nitebaris humi reptare pusillus,
Tantum prouexit te Deus astra super.

Ipse Lectori.

AVILA mi nomen, terra hospita, patria cælum;
Quæris? quo functus munere? messor eram.
Venerat ad canos falx indefessa seniles,
Quæ Christo segetes messuit innumeras.

IOAN. RAMIREZ, ET ACADEMIA *Baesana.*

TAmetsi nullum hic ingenii monumentum litteris consignarit, quia tamen prædicationis eiusdem Euangelicæ vocibus etiamnum Hispanorum aures personant, idcirco præceptori discipulum subiungendum putaui. Quin etiam licet comites aliquot Christo adduxerit ad meliorem frugem Auila, sui tamen similiorem nemi-

nem, qui annos ipsos quadraginta concionando tota Hispania ita consumsit; nullus vt ad hanc diem eo in templis notior, omnium in ore versetur. Ad extremum vsque spiritum munus hoc summa alacritate sustinuit; vt cum vires ætate deficere solerent; in Ramiro ætate ingrauescente, magisque ardor dicendi increscere videretur: magno audientium stupore, quos suo ipse arbitratu, quo vellet, impellebat: quod præcipuum sit oratoris officium, non docere solum & delectare, sed flectere quo libeat. Diu iam mortalium piscator in terris iactatus, vt laboriosam egit vitam; sic & exitum est lætum, Deo bene iuuante, consecutus. Ægrotans enim plenus dierum grauiter hebdomade, quam à Christi morte sanctam merito, maioremque nuncupat Ecclesia, cum feria quarta hostia salutaris pro viatico adferretur à sociis (Societati enim aggregari voluerat) *Deliciæ*, inquit, *deliciæ meæ* IESV: *itane eo ipso die, quo tu pro me, spiritum reddam*? quod & vaticinatus erat & postularat, voti compos fuit: cum & ea ipsa hora Parasceues, qua seruator in Cruce, exspirauit, feliciter, à laboribus requietem accepturus. Ludouici autem Granatensis elogium, cuius ex Hispanicis Commentariis Auilæ vitam deprompsi, quando alibi inter ipsius sodales recensui, non repeto: tantum de *Baesana Academia* pauca, vt ab Auila primum inchoata. Tenui quidem orta principio, sed post excreuit Auile operæ in immensum, dum eam omnem singulari vir pietate & doctrina Verbi Dei concionator lustraret, seminaque iaceret. Quippe qui magnum esse in eo momentum viderat, tenera vt ætas optimis imbueretur & moribus, & disciplinis. Igitur seminaria vbique instituenda curauit. Ex hoc tenui initio nata hic Collegia, adeoque Academia, quo ex omni illa prouincia confluunt frequentes studiorum alumni, qui doctrina virtuteque probata, Euangelium Dei annuncient in diœcesi Iaensi. Nam suos ille discipulos Granata euocauit, hicque frequenti concursu docuerunt. Vt vere Christus prouinciarit in Euangelica parabola, sinapis granum magnam ex se plantam proferre: auctoremque primum inquilini secundum Deum Auilam agnoscunt. *Matth. 13. Luc. 13.*

DIDACVS PEREZ VALDINIA BÆTICVS.

IOannis Auilæ & hic discipulus Ecclesiastes euasit insignis, ac Theologus professus annos amplius decem ad extremum vsque spiritum sacras litteras Barcinone: quam etiam vrbem concionib. ac discipulis impleuit. Scripsit Latine *de Concionandi ratione: Ascetica*

quoq; plurima, sed Hispane, in deuoti feminei sexus gratiam. de variis autem, prædicabat illud opus, quod inscripsit *Consilia eorum, qui se colligunt.* item *Summa institutionis Christianæ* cōcionibus aliquot succinctis comprehensa Coloniæ. Meditabatur opus ingens Latine de comparanda sapientia.

IO. GENESIVS SEPVLVEDA CORDVBENSIS.

IOANNES GENESIVS SEPVLVEDA Cordubæ honestis parentibus antiquo Christianorum apud suos genere, natus, anno Christi, vt opinor CIↃ.CCCC.XCI. puer liberaliter institutus, primisque litteris in patria est imbutus, ad quas natura se rapi genioque videbat. Complutum vero Carpetanorum frequentem Academiam (hodie *Alcala de Henares* à flumine nominatur) ad vberiorem ingenii cultum à parentibus tanquam ad mercatum mittitur: deditque operam in Dialecticis & Physicis Xantho Mirandæ, egregio eius ætatis Philosopho, ac Theologo, & acerrimo disputatori, vt solus pœne in scholis regnare putaretur. Decursis iam triennio Philosophiæ humanæ spatiis, ad sacram illam scientiarum dominam, animum conuertit, vt Ecclesiæ Dei vtilem nauare operam posset. Ne vero parentibus oneri esset amplius, vacaretque Bononiæ alumnis Hispaniæ locus, eo se non inuitus Sepulueda contulit, quo vt Philosophiæ, sic & Theologiæ culmen superare Deo bene iuuante, aliquando posset. Cuius de Collegii Bononiensis fundatoris Ægidii Carilli Albornotii rebusque domi, militiæ gestis, Latine & eleganter, rogatus à sodalibus, eo postea scripsit libentius, quo grati animi testificationem apud posteros exstare cupiebat ardentius. Adiecit & Collegii illius Hispaniensis originem, doctosque homines recenset, qui ad eum diem tanquam ex equo Troiano, inde prodiissent. Totum hic se Theologicis studiis ac S. Scripturæ, qua disputando, qua lucubrando sic tradidit, vt & Philosophica interdum retractaret, & horis subsecesiuis Græcas litteras, (quas iam inde à puero adamauerat, & eloquentiæ Ciceronianæ iungendas arbitrabatur) respiceret: confectoque iam sacrarum litterarum curriculo, Romam vltro honoris gratia est euocatus in familiam Alberti Pii Carporum Pincipis, viri non modo natalium splendore, sed & Theologiæ scientia adeo excellentis, vt æqualium cederet, fortasse nemini. Huic libenter studiorum sese socium Genesius adiunxit,

ixit, qui; vt in Apologia aduersus Erasmum testatum ipse reli-
it, tam honorifice semper tamque amanter, multos annos eum
ctauit; nihil vt honoris vel benignitatis, vel denique fauoris cui-
am suorum tribuerit, quod illi non fuerit sane libens imperti-
. Erat in docta illa familia (seu Athenæum appellare libet,) do-
rum hominum, non assentatorum copia, Aldus Manutius Rom.
Marcus Musurus Cretensis: quo quidem Græcæ linguæ, vt illo
tinæ vsus doctore Albertus fuerat: Triphon Byzantius vtriusque
itus linguæ: Petrus quoque Pomponatius, & Ioannes Monsdo-
Hispalensis: qui post Philosophiæ magistri publice inclarue-
it: ille Bononiæ, hic Pisis, & Pataui. Theologi quoque com-
res alii hic cernebantur. Igitur otium nactus, liberaliter Gene-
s ad commentandum, litterisque mandandum, quæ pridem me-
ata haberet, animum attulit. Cumque magnam esse oratoris lau-
n in interpretando didicisset, & penes Græcos Philosophiam es-
quæ muta adhuc apud Latinos iaceret, careretque litterarum lu-
ne, Aristotelis Peripateticæ scholæ principis libros quosdam,
noniæ primum, post etiam Romæ in illa viginti duorum anno-
n Italica peregrinatione, Latinitate donauit. Animaduerterat e-
n elegantius quosdam quam verius, sensa Philosophi reddere,
Ciceronianos quam Aristoteleos videri se maluisse, vt Alcyo-
im, & Perionium. Conuertit enim duos *de ortu & interitu* libros,
quattuor *Metheorologiæ:* quorum alteros Adriano VI. Pont. Max.
eros Carolo V. Cæsari obtulit. Libellos quoque ad animantium
turam pertinentes, qui vulgo *parui naturales* nominantur, *de Sen-
& sensibilibus: de memoria ac recordatione: de somno ac vigilia: de in-
mniis: de diuinatione per somnium: de vitæ longitudine ac breuitate: de iu-
ta, ac senecta; vita ac morte, spiratione, motu animalium; de eorum deni-
incessu.* quos ad Albertum Pium principem misit: Græcorum
oliis in iis adiutus Alexandri, Simplicii, Philoponi, ac Mi-
aelis Ephesii. *De Mundo*, quoque libellum aureum ad Ale-
ıdrum, quisquis tandem auctor est, Latinum etiam fecit, in gra-
n Gonzagæ Mantuani principis. Præterea Clementis VII. P.M.
untate ac iussu, doctissimam Alexandri Aphrodisiei enarratio-
n in XII. Aristotelis libros περὶ τῶν μετὰ τὰ φυσικά, *de prima Philosophia*
tine reddidit: nam duos qui restant Alexandri libros Græce
tare audio Patauii, apud nobilem iuxta atque eruditum virum
ıcentium Pinellum; post Aristotelis *de optimo reip. statu* libros 8.

non solum è Græco in Latinum sermonem, veterum & castigatorum exemplarium fidem secutus cōuertit, sed eorum difficiles quoque locos breuibus Scholiis explanauit. *Ethica* quoque *Nicomachica* maiorum vigiliarum opes, paraphrasi, quæ tamen lucem nondum aspexit, illustrasse videtur: & Argyropyli versionem castigasse hortante Io. Matthæo Hiberto, Veronensi Episc. apparet ex epistola 6. & 7. qua commētatione natam sibi scribit illam quæstionem, quam & profligauit, ad exitumque adduxit, *De Conuenientia militia cum Christiana religione*: & *Democrates*, inscribitur Dialogus: nam altera huic affinis & longe difficilis quæstio accessit, cui titulus, *Democrates alter*, siue, *de iustis belli caussis*. Quæsitum enim, *Iurene an iniuria barbari apud Indos in Hispanorum ditionem redigerentur*. Asserebat nimirum *Genesius*, noui orbis incolas, quos Indos vocamus, in Christianorum ditionem armis redigi ius fasque esse. Non in seruitutem tamen, sed ditionem abducendos: non bonis spoliandos, sed sine iniuria conseruandos: non heriliter eis, sed regie ac ciuiliter ad illorum vtilitatem esse imperandum. Editusque olim hac de re Romæ libellus paucis admodum exemplaribus, procurante Ant. Augustino V.C. Pontificii tum tribunalis, quam *Rotam* à forma vocant, Auditore, vt ait epist. 69. & 70. verum, quod constanter à reliquis contradici videret, premi & intercidere passus est. Apologiam tamen eius, qua rationes sententiæ suæ apertius reddebat, in Italia nacti sumus. Vide epist. 67. & 81. Disputauit & ipse hac de re coram iudicibus, cum Dominicanæ familiæ Theologis, qui & ipsi de hoc iure sententiam suam copiose explicarunt, Franciscus Victoria, Dominicus Soto, & Bartholomæus Cosa Chapæ in India Episcopus. Sed & Complutensis Academiæ doctores à *Sepulueda* dissensisse didici è lib. 8. Aluari Gomezii, de Vita Franc. Ximenii Card. Consulebatur autem, vt præstans eius ætatis Theologus, difficilesque ad eum nodi & scrupuli reiiciebantur, quos diserte ipse dissoluit, & quidem fere Dialogorum ritu, Platonis, &, quem studiose sectabatur, M. Tullii exemplo. Sic *de gloria appetenda, de fato, & libero arbitrio, de nuptiarum ritu, ac dispensatione*: *denique de testimonii dicendi in occultis criminibus ratione*, qui libelli in manibus sunt, citanturq:, præsertim de *ratione dicendi testimonii caussis in occultorum criminum*. & in rem præsentem afferuntur à summo Iureconsulto Martino Doctore Nauarro Enchiridii Confessorum, cap. 12. litt. A. & cap. 18. num. 61. & cap. 25. nu. 43. Ceterum cum Erasmo nouis rebus studente, & ambigue

atque

atque occulte ecclesiam oppugnante sic edita apologia contendit, vt & modestiæ suæ nunquam oblitus, & veritas altercando quæsita videretur. Iactarat ille eius libri auctorem (quem Albertus Pius Carporum Princeps pro Catholica religione in eius errores euulgarat) Sepuluedam esse, vt epistola 18. refert, quodque frigide illum in Ciceroniano suo Batauus, ac veluti spei bonæ iuuenem prædicasset, cum grandis natu iam esset, editisque libris clarus, in alia omnia *Genesius* discessit, & Ciceronem vnum, vt Eloquentiæ parentem non quosuis imitandos esse recte censuit; Epist. 10. & 39. Quemadmodum vero in anni mensiumque correctione, de qua pauci tum egerant, hodie vero plurimi instaurato à Gregor. 13. P.M. dissensit à nostro Gasparo Cōtareno Card. Veneto, Epist. 25. 26. 27. sic & ille à Fredenando Nonio Pintiano discrepat in saltus Pyrenęi terminis apud Plinium; motuque solis per signiferum. Epist. 46. 47. 48. Sed hæc hactenus. Post cum annos amplius 20. ἀποδημίᾳ per Italiam peregrinatus esset, qua in re Vlyssem illum Homericum superauit, tandem aliquando magna suorum ciuiumque exspectatione in patriam reuertit *Genesius*, collecta iam ingenti gloriæ adorea foris parta. *Multi enim*, inquit ille, *extra patriam bene rem gessere, domi obscuri atque inglorii futuri.* Patriam enim suos Prophetas honorare solitam negat Christus. Cæsar illum Carolus V. vere Augustus, ex Italia per Germaniam sponte adductum, nihilque tale ambientem vltro in domesticorum numerum retulit, & Historici titulo cohonestauit, Epist. 8. 9. & 29. Cuius etiam Imperatoris res præclare domi, forisque gestas, vt summa fide diligentiaque, sic & elegantia pari litteris prodidit: asseruarique aiunt, eos commentarios à Regibus Catholicis, qui inanis gloriæ contemtum, iis hactenus latere iussis, declarant, dum tempore, vt fit, inuidia decedat: posteri enim incorruptius fere iudicant. Climactericum agens annum 63. plerisque fatalem, graui morbo ad Medicorum desperationem conflictatus, Dei benignitate, qui ad maiora eum reseruaret, incolumis euasit, vt ait Epist. 87. Grauis iam annis, octogenario enim maior erat atque in affecta fessaque studiis ætate, à Carpetanis Vaccæisque Cordubam rursum secessit, vt vbi spiritum primo hauserat, ibidem redderet. Igitur in prædio Mariano, vt animum defatigatum relaxaret, rusticabatur: in quo & otii & studiorum gratia perinde versabatur, atque in Tusculana sua villa disputationibus nobilitata M. Tullius.

Nnn

Is enim fundus erat ad conuallem Mariani montis, qua Cor
bæ imminet, Gallique cognomentum habet, diserte descriptus
pist. 64. 67. & 84. Fratrem habuit Bartholomæum Sepulued
qui multis annis Cæsari militauit: fratrisque alterius filium I
trum Sepuluedam Cordubensis Ecclesiæ Sacerdotem. Cœlebs p
petuo vixit & continenter: sacerdotia minime ambiuit, in stu
acquiescens, suoque succo ac Cæsaris liberalitate priuatus viue
qua & priscos Philosophos beatam metiri vitam non ignoral
Ad stylum quod attinet poetica leuiter tinctus fuit, soluta orat
ne Ciceronem semper æmulatus Hispanos inter excelluit, c
iuncta cum sapientia vera eloquendi facultate, vt & apud Lus
nos Hieronymus Osorius præstitit. Oratio eius diserta & gra
vt iudicio philosophiam exccelluisse vel hinc agnoscas: vberior
men est ac venustior, quam philosophorum aut Theologorum
stri temporis. Epitaphium inscriptum marmore lapide, sepul
suo, hoc sibi viuens fecit, exstatque Epist. 86. Quod in Putalb
municipii æde sacrorum maxima, & primario sacello Antistitis
presbyterorum concessu, sibi fratrique ac posteris designauit.

D. X. S.

IO. GENESIVS SEPVLVEDA.

QVI SE ITA GERERE STVDEBAT

VT IPSIVS ET MORES PROBIS

PIISQ. VIRIS ET DOCTRINA, SCRIPTIQ.

DE THEOLOGIA, ET PHILOSOPHIA

HISTORIARVMQ. LIBRI

DOCTIS ET ÆQVIS PROBARENTVR.

S. V. F.

VIXIT ANNOS LXXXI.

OBIIT ANNO CIↃ. IↃ. LXXII.

ELENCHVS OPERVM IOAN. GENESII Sepuluedæ.

DE vita & rebus gestis Aegidii Albornotii Card. lib. 3.
Descriptio Collegii Hispanorum Bononiensis.
De regno & Regis officio, lib. 3.
Epistolarum, libri septem.
De correctione anni & mensium Rom.
Dialogus de appetenda gloria, qui inscribitur Gonsalus.
De honestate rei militaris, qui inscribitur Democrates, lib. 3.
Apologia pro libro, de iustis belli causis suscepti, contra Indos.
Oratio ad Carolum V. vt bellum suscipiat in Turcas.
Dialogus de ratione dicendi testimonium in caussis oculorum, qui inscribitur Theophilus.
De ritu nuptiarum, & dispensatione, lib. 3.
De Fato & Libero Arbitrio contra Lutherum, lib. 3.
Antapologia pro Alberto Pio Comite Carpensi, in Erasmum.

GVNDISALVVS PONCE DE LEON.

THeologus & Canonicus Toletanus, Romæ scriptis claruit, quam sedem & defendit aduersus Varamundum hæreticum pro Coloniensibus. Dedit *Physiologum animantium B. Epiphanii, cum Iconibus ac notis Græce & Latine* Romæ, & Antuerpiæ apud Plantinum. Eruit ibidem è Vaticano *Theophanem Patriarcham* CP. aliaque euulgauit.

SECVNDA CLASSIS LVSITANORVM.

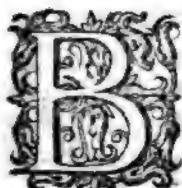

ACADEMIA Conimbricensis.
Achilles Statius.
Amadeus, alias Ioan. Menesius.
Andreas Resendius Eborensis.
Antonius Lutius.
Antonius Senensis.
Arius Barbosa.
Antonius Pinus Portodomeus.
Damianus à Goez.
Dominicus à Pace.
Garcias Alfonsus Menesius.
Gaspar Varrerius.
Goueani tres.
Gundisaluus Pinarius.
Hector Pintus.
Henricus Cardinalis.
Hieronymus Osorius Episc. Eborensis.
Hieronymus Osorius Episc. Siluensis.
Iacobus Mœnetius Vascomellus.
Iacobus Paiua.
Iacobus Tenius Bracarensis.
Ioan. Biclarensis Abbas & Episc.
Ioan. Menesius alias Amadeus.
Michael Kabedus.
Michael Syluius Card.
Petrus Nonius Salaciensis Mathematicus.

ARI

ARIVS BARBOSA LVSITANVS.

BARBOSA Grammaticus, & poeta egregius, natus est Lauari, quod oppidum *Aneiro* hodie nuncupatur, situm ad Durii fluminis ostium, qua se in Oceanum præcipitat. Patrem habuit Ferdinandum Barbosam, matrem Catharinam Figueretam, non ignobili genere. *Antonii Nebrissensis* æqualis, & Salmanticæ collega docendo fuit, sed Barbosa Græce doctior, alter varia præditus lectione: vterque studio ac labore par in profliganda ex Hispaniæ finibus barbarie, vt Hercules, qui Augiæ stabulum expurgauit, & Camillus, qui pulsis Gallis patriam, restituit, appellari possint. His certe athletis duobus bonarum litterarum, laudandarumque artium vindicias Hispani acceptas referunt: quod ad humaniorum studiorum cultum reliquæ disciplinæ magis magisque excoli ac poliri soleant. Iacebant tum penitus Musæ: muta erat eloquentia ac Philosophia, Iacebant Græcæ litteræ, omnesque adeo ad eam diem disciplinæ neglectæ, situ, ac squalore horridæ, in tenebris delitescebant. Igitur *Arius* in Italiam parentum bona cum venia admodum adolescens discendi gratia se contulit, versatusque annos aliquot est Florentiæ Metropoli Etruriæ, deditque operam Angelo Politiano, summo eius ætatis poetæ, & Antiquitatis admiratori. Mox onustus vtraque lingua in patriam reuertit, ratus, quod poeta ait:

Turpe nimis mansisse diu, vacuumq; redisse.

Et ex Platone ortus nostri partem principem patriam vindicare tenebat. Salmanticam itaque, quæ prima Iberorum Academia semper fuit, venit anno partus virginei M. CCCC. XCV. anno Domini 4. Calend. Quinctiles, vt in Relectione de Prosodia testatum reliquit: docuitque publice annos amplius quadraginta; strenue sese imperitorum Grammatistarum turbæ obiiciens: in quos vel in extrema senectute firmis lateribus declamauit, dum hydram illam Lernæam barbariei, tanquam Hercules alter conficere ac profligare posset. Professionis huius quotidianæ laborem vtriusque etiam linguæ scribendi labor, vt ad posteros manaret vtilias, excepit: edidit q; Salmanticæ sed rudi etiam tum arte typogra-

phica, *Relectiones* de multis *duas*, more veteri Academiæ, vt exhausti laboris positæque industriæ Censoribus specimen quotannis exhiberetur : neque ignauia torpuisse testimonio repetitæ prælectiones essent: quemadmodum in Belgicis hodieque Gymnasiis, Saturnalibus (cum studia vacationem aliquam relaxationemque obtinent) *Quodlibeticæ Quæstiones*, de re qualibet à dissertissimo quoque tractari consueuerunt. Merito igitur M. Cato in originibus non solum negotii, sed & otii rationem constare oportere censuit. Sed hoc agamus. Altera Barbosæ Relectio *Epometria* est, altera *de Prosodia* seu de re poetica, ac recta scribendi ratione: qua in re à Politiano doctore suo non raro dissentit. Veritatē amicitiæ præferēs, nec cuiquam addictus vllius in verba iurans, quod, vt ait Fabius, Ortohgraphia quoque consuetudini seruiat, ideoque mutata sæpenumero sit. Erat & pangendis carminibus, quorum extant perpauca, felix : estque Lusitanicæ genti pene proprium, vt Musicis fere omnes artibus dediti sint: humaniores cultioresque poeticam etiam adiungant. Adhæc *Aratoris* presbyteri poema de Apostolorum rebus gestis ingenti Commentario sic illustrauit, vt non philologum modo, sed & Philosophum ac Theologum fuisse iures, difficiles atque obscuros nodos pertractantem. Quæ extrema iam senectute elaborauit, assiduo docendi munere exhaustum corpus, & inualidum gestans, vt & tremens scipione vteretur. Senex itaque & vt opinor, septuagenario maior decessit: quem sic prædicat Ant. Nebrissensis, præfatione Introductionis Grammaticæ. *Ego vero*, inquit, *quum in meis Introductionibus multos locos ex Græco inchoatos reliquissem communicata re prius cum Ario Lusitano : à quo vno, siquid vsquam Græcarum litterarum apud nos est emanauit, ausus sum facere, quod ille harum rerum peritior facere debuisset*. Sed in quibusdam edititionibus *Arii* nomen flagitiose omissum esse iure queritur And. Resendius Epist. ad Bartholomæum Kebedon. Idem quoque Antonius orat. Apologetica pro suis Quinquagenis ad Franc. Ximenium, sic ait: *Græca lingua excitata est, atque iampridem per Hispaniam diuulgata ab Ario Lusitano, viro Græce & Latine perquam erudito*. Sed de natalibus testem è domo producamus. cui enim credamus potius? Sic enim ipse canebat.

Forte volet patriamque meam, nomenque parentum,
Has quisquis nugas gaudet habere meas.

Nec diues multum, nec paupertate notandus,
A notis quondam sed tamen ortus auis.
Fernandus Barbosa pater, Catharinaque mater,
A notis etiam quæ Figuereta venit
Me genuere, furit vastis qua fluctibus ingens
Vltimus occidui litteris Oceanus:
Quaque habet Aneiro portu prodiues amœno
Quidque habet tellus. & mare quidquid habet.
Non procul auriferi nostram hanc Duriique Tagique
Hinc illuc mediam ripa beata tenet.

ET DE GENTILITIIS INSIGNIBVS FAMILIÆ Barbosarum.

E *bello Pax virgo exit, sua munera gestans:*
Et media ad mediam tendere Luna docet.

IDEM AD IACOBVM COGNATVM.

A*N Barbosa decus tenere priscum*
Sic vt Luna potest redire plena.

Elogium Lilii Gregorii Girald. lib. de potiore sui seculi poeta.

F*Vit* ABRIVS *Barbosa poeta Lusitanus, qui in Italia sub Politiano politioribus litteris operam dedit, & primus Græcas litteras in Hispaniam inuexit: & Salmanticæ viginti annos publice bonas litteras professus est. Huic moriens Ant. Nebrissensis opera sua castiganda testamento reliquit. Exstant eius poemata publice edita apud Hispanos, quæ & leguntur, & apud eos habentur.*

IBIDEM.

ANTONIVS *Nebrissensis annos aliquot commoratus est Bononiæ ibidemque dedit varia doctrinæ documenta.*

HENRICVS CARDINALIS PORTVGALLIÆ.

HIc Portugalliæ Regis Emanuelis filius Episcopus Eborẽsis, post Vlisiponensis Archiep. presb. Card. H. SS. quattuor Coronatũ à Paulo IV. creatus an. 1546. sub Iulio III. & Pio IV. Lusitaniç Legatus: post Sebastiani Regis mortẽ Regni successor. obiit in Lusitania, in oppido Almerini ann. Christi 1580. prid. Kal. Febr. quo die natus fuerat anno 1502. cuius corpus Eboram translatum, in Ecclesia Societatis IESV ab eodem Henrico ædificata conditum fuit. Scripsit

Lusitana lingua, vt erat doctissimus iuxta ac pientissimus *Sermones Spirituales* de rebus diuinis ad populum habitos, quos Antonius Senensis, Lusitanus & ipse, ordinis S. Dominici Latinos à se factos Louanii typis Seruatii Sasseni euulgandos curauit, anno salutis 1575. & elegantius postea Societatis IESV Patres Eborensis Collegii: addita Ludouici Granatensis præfatione. Laudatus hic merito à Martino Doctore Nauarro Manual. Confess. cap. 17. nu. 206.

CONIMBRICENSIS ACADEMIA.

IN Lusitania nunquam adeo eruditi eximiique viri extitere, quam tempore Regis Ioannis eius nominis III. qui Conimbricensem Academiam euexit & instituit: totius Europæ celeberrimam & eruditissimis hominibus, liberalissimisque studiis affluentem, in quam optimos Professores, quos in toto terrarum orbe potuit seligere, accersiit. Non fuit iis qui in eius regno florebant contentus: sed etiam præter hos alios Salmantica, Compluto, Lutetia, Tolosa, Burdigala, Flandria, Italia & Germania conuocauit. Denique Academiam, ex optimis insignioribusque in quauis facultate litteris auxit, & vniuersum omnium præstantissimarum doctrinarum emporium locupletauit: quam etiam virtutibus ditauit, quæ suo tempore viguerunt. Pater fuit Patriæ fidei Iesu Christi, sanctæque Religionis Catholicæ propugnator. Potissimum vero præclaras, insignesque victorias à Turcis, Mauritanis, Ethnicis, & Indis Orientalibus reportauit. Per strenuos Duces, & subditos quos delegauit terras inauditas Regnaque incognita detexit. quo homines doctos, Sacerdotes, Religiosos, & Concionatores misit: Ecclesias, Monasteria, & Gymnasia construxit, vt religionis norma seruaretur, diuinus cultus celebraretur, rebusque ad fidem & doctrinam Christianam spectantibus imbuerentur, atque erudirentur homines: & natio barbara, & irreligiosa, litteris, & politia cumularetur, resque ad salutem spectantes perdisceret.

Hæc Hector Pintus Lusitanus Dialogo IV. Partis secundæ, qui est de rerum causis.

TRE

RES GOVEANI LVSITANI, EX ELIAE VENETI, AD AND. SCHOTTUM *Epist.*

TRES fuerunt fratres Lusitani, Martialis, Andręas, Antonius: quos Lutetiæ Regis Portugalliæ sumptu, patru',in schola Barbarana, cui pręerat,pueros instituendos curauit. Goueani,Iulia Pacensi Lusitaniæ oriūdi. Fratrū maximus, *Grammaticam Latinam* Paridıdit: quam vidisse memini. Poëtices maxime studiosus erat: ue Ouidium imprimis imitandum proposuerat. *Carmina* alido varia sua mihi ostendit Pictauis, *epistolas*, *elegias*, & alia: Sed edidit: & intercidisse puto.

Andreas apud patruum Grammaticam primum, mox philoson professus, ab eodem scholæ illi tandem præfectus fuit. Quo ere quum fungeretur cum laude, Burdigalam à Decurionibus us fuit, & venit An. Christi M. D. XXXIV. Gymnasioque Aquio præfuit, vbi quam diu egerit, quem se gesserit, & quomodo ge suo in patriam sit reuocatus, Conimbricensis Scholæ instidæ gratia, quæ similis esset Burdigalẽsi, in præfatione Busini, in olas Gelidæ cognosci potest. Theologus hic erat, sacerdos, con ıtor, tum liberalis, & eruditorum hominum fautor: sed nihil sit. Mortuus est in Lusitania, Conimbricæ Gymnasiarcha e- us. quinto Id. Iunii, quum ageretur annus à Christo nato M. D. II. quinquagenario maior, vt existimo.

Antonius natu minimus plus ingenii & doctrinæ habuit. Burdi- fratre ludimagistro, litteras ante professus est, quam ego: qui An. Chr. M. D. XXXIX: quo tempore Tolosæ iam operam iuri t. Quum autem aduersa valetudo Burdigala me abegisset, ac in patriam, & postea me Lutetiam contulissem, illic Antonium eanum vidi primum, An. à Christo nato M. D. XLII; quum do- : apud patruum. Illum postea hic vidi apud fratrem, qui me ad ıocauerat: ipsumque postea Burdigalæ reliquimus, quando in aniam eodem duce fratre sumus profecti. Cadurci ius ciuile na cum laude professum audio, & à Cuiacio laudatum: qui rinis decessisse fertur, libellorum supplicum magister apud

Sabaudiæ Regulum & Consiliarius, annos natus vix sexaginta, vt coniicio. De scriptis eius, hæc Tigurina bibliotheca recenset. Scripsit epigrammata & epistolas 4.

Virgilii & Terentii opera castigauit.

Porphyrii Isagogen eleganter transtulit.

Dedit enarrationem in Ciceronis orationem in Vatiniū, in Topica, & criticam logices partem: & in 2 priores libros ad Atticum: & libros de Legibus.

Respondit ad Pet. Rami calumnias pro Aristotele.

In Jure scripsit.

Libros Variarum lectionem, de Substitutionibus ad legem Falcidiā: ad L. Gallus In lib. digesti, vel in titulo de iurisdictione omnium iudicum.

ANT. PINVS PORTODOMÆVS.

HIc propter ingenium & artes liberales, quibus est institutus, & illud suum cōmentandi genus, quo librum Fabii Quinctiliani tertium perdifficilem sane enarrauit, philologis, & eloquentiæ studiosis non improbandus: ferturque Homilias edidisse. Sic Alfonsus Matamorus qui tamen Bartholomæum nominat. De se vero ipse præfatione in Scholia ad Fabiū Quinct. lib. 3. Iacobum Goueanum à Ioanne III. Lusitaniæ Rege impetrasse, vt eius voluntate copiisque sustentarentur Lutetiæ, qui & Lusitanos Concionibus formarent, & ad exteras barbarasq; gentes Christi fidem diffunderent. Cum igitur legerentur nonnulli qui Regio sumptu cultum ingenii, Lutetiæ caperent in hunc ordinem cooptatus Antonius Pinus, litterisq; expolitus, Rhetori singulari iudicio & doctrina in disciplinam traditus, feliciterq; Rhetoricis imbutus scripsit Commentarium in ter. Quinctiliani librū: reliquos daturus ni mors aut curæ impedissent. Dehinc triennium Philosophiæ incubuit; post iuuentutem erudiit labore industriaque singulari. Postea etiam ad Episcopatum euectum audire memini.

PETRVS NONIVS SALACIENSIS MAthematicus.

TVlit Lusitania si quem alium Mathematicum egregiū Petrum Noniū oppido oriundū, quod populari sermone Alcasar de Sal ab indigenis appellatur, antiquitus Salacia, à salis fortasse, qui colligitur, copia. Conimbricensi in Academia viguit, Mathemata professus

fessus, regibus etiam ac regiis hoc nomine carus acceptusq; qui iam in Orientis Indiam, nauigationibus apertam, Lusitanorum colonias militaresque manus deducebant. Composuit itaq; *De nauigandi arte, regulis, & instrumentis*, quibus & *Problemata varia*, in his & *Aristotelis Mechanicam* de motu nauigii ex remis subtiliter disputantur, ac figuris erudito in puluere ductis illustrãtur. *Annotationes* item *in Theoricas planetarum Purbachii* acutas simul & perspicuas dedit, quibus vel aliis intacta, vel certe perperam intellecta explanat: quæ vno Basilienses volumine typis euulgarunt, vt & Conimbricenses. quæ *de crepusculis* est cõmentatus, ad Ioannẽ III. Lusitaniæ Regem vna cum Allacen Arabis de causis crepusculorum libello anno 1542. Reprehendit & in plerisque Orontii Finii Galli in Mathematicis errores.

IOANNES MENESIVS ALIAS *Amadeus*.

AMADEVS alias AMATOR, vel IOAN. MENESIVS Didaci Syluæ Ducis Portalegrii frater, nobili Comitum Villæ Regiæ familia satus, S. Francisci institutum amplexus, collectissimo animo diuinis & cælestibus contemplationibus ex integro cum se cõsecrasset; miris reuelationibus illustrari meruit. Quas cum scripto redegisset, talia de futuro Ecclesiæ statu & Imperiorum trãslatione prędixit, vt idem quod Danieli Hieronymus tribuit epitheton, illi congruere, totiusque mundi Philoistor appellari possit. Scripsit & Homilias de B. Maria: eiusque auctoritas magni apud Petrum Canisium, & Ioannem Benedicti habetur, quod vterque imitatur: ille in suo Mariali frequentius; hic in sua summa, quam vernacule edidit, non raro. Claruit Paulo II. eiusque successore Sixto IIII. cui etiam à secretis conscientiæ fuit an. 1482. Prophetiæ dono, quo anno viuis ereptus, cælis est redditus. De eius vita Gaspar Varerius Lusitanus Chorographiæ Lusitane scripta pag. 245.

GASPAR VARRERIVS.

LAtine & omnis antiquitatis egregie doctus, præcipue Geographię *iter suum Pace Iulia Mediolanũ* vsq; loca Hispaniæ omnia accurate lustrans origines, appellationes situs aliaq; erudite narratione

chorographica Lusitanice euulgauit. Vsus est familiariter And. Resendio à quo adiutus fuit; & Georgio Cœlio Lusitanis: ab Henrico Portugalliæ infante Card. Romam missus, vt suo nomine gratulationem pro adoptione in sacrum purpuratorum collegium haberet. Vbi Petro Bembo, & Iacobo Sadoleto, eloquentissimis ea tempestate viris vsus est. Audiui & B. Francisci familiam secutum, vt & Resendium D. Dominici: & certo pollicetur ille eius Diui se vitam scripturum. Edidit & Latine de Ophyra regione, in sacris litteris commemorata commentarium. Censuram item de Beroso, quem Latine & copiosius Lusitanice editum, And. Schottus Latina ciuitate donauit. De Metasthene, item Q. Fabio Pictore, & M. Porcio Catone suppposititiis auctoribus à Ioan. Viterbiensi Lusitane editis, quibus plerosque fefellit originum Scriptores Italiæ, Galliæ & Hispaniæ: Leonem Albertum in Italia; & Florianum de Campo, Ant. Beuterum, Ant. Nebrissens. nonnunquam Augustinum Eugubinum, & Ioannē Driedonem ceterosq;: de quibus ψευδεπιγράφοις elegans quoque Iudicium leges Ioan. Goropii Becani in originibus Antuerp. Benedicti Pererii in Danielem, & Ioā. Marianæ lib. I. cap. VII. Annalium Hispaniæ. Tametsi tueri conatur Antonius Gueuara. Commentario editionis secundæ in Habacuc prophetam.

GARCIAS MENESIVS ORATOR, ET *Alfonsus*.

DVarti Menesii Comitis Tarronensis F. Eborensis Episc. quum Alfonsi V. Lusitaniæ regis inclyti legatus, & regiæ classis Hydruntem in Apulia præsidio tenentis præfectus ad vrbem Romam accederet, in templo D. Pauli publice exceptus apud Xistum IV. Pontif. Max. ad sacrumq; Cardinalium senatum orationem habuit disertam, vt illis temporibus plenamq; affectuum, ad bellum fortiter infidelibus indicendum adhortatus, vehementerque vt Pomponius Lætus stupens, exteri hominis eloquentiam actionisque venustatem vim & maiestatem Pontifici in aurem insusurrarit, *Pater Sancte, quis est ille Sanctus qui tam diserte loquitur?* eius hoc initium est: *Si ita ab immortali Deo constitutum erat Beatissime Pater.* edita Romæ an. 1481 quo habita est Kal. Septembr. Pontificatus Xisti IV. an. XI. & post Conimbricæ à Gaspare Varreira anno 1561. Alphonsus quidam

quidam Meneses Viatorium scripsit Hispaniæ, legitque, & citat Abrahamus Ortelius, in parergo Theatri orbis terrarum.

IACOBVS TEVIVS BRACARENSIS.

LVtetiæ Parisiorum litteris operam patria relicta adolescens dedit, eosque breui in eloquentię studiis progressus fecit, vt non æquales modo vicerit, sed & doctoris personam sustinere sit ausus. Burdigalam itaque in Aquitanicam scholam ad profitendi munus à Goueanis Lusitanis euocatus, post etiam Conimbricam veluti in coloniam deductus, prima quoque Academiæ fundamenta iecit. Edidit, vt Poeta, *Poemata* partim Latina, partim Lusitanica: vt Rhetor, *Orationes* aliquot in Regem Sebastianum Salmanticæ: vt Historiæ peritus, Diensem in India obsidionem à Turcis, sed frustra factam, an. 1546. longe disertius, quam Damianus à Goes popularis eius conscripsit: legiturque ab eruditis hominibus non sine laudis commendatione.

IACOBVS PAIVA DE ANDRADA.

THeologus in Synodo Tridentina perdisertus. Scripsit explicationes omnium fere de religione capitum, quæ controuertuntur..

IOANNES BICLARENSIS.

HIc Scalabi in Lusitania natus decem & septem ętatis annos studiorum gratia iunior consumpserat. Inde, vtriusq; linguæ aliarumque artium cognitione instructus in patriam ex longinqua peregrinatione redux. Inde communi Ecclesiæ tempestate Barcinonem exilii caussa missus, ad Pyrenæi montis radices, vbi hodie eodem nomine visitur, Biclarense monasterium constituit, optimis legibus, atque institutis ad Benedicti regulam, conformatum. Vnde Reccaredo quidem Rege, ad Gerundensis Ecclesiæ procurationem: Suinthilæ autem ætate ad cœlum morte migrauit, meritis debitum præmium Nonito successore. Sui temporis Chronica scripsit, adiecitque ad Victoris Tunnunensis in Africa Episcopi Chronicon supplementum, perduxitque ad annum fere Christi DXC. stylo non pænitendo: exiit vtrumque opus nuper Ingolstadii, opera

Henrici Canisii Neomagensis Iureconsulti allatum ex Iberia & erutum è tenebris ab And. Schotto Antuerpiano. De illo Io. Mariana hæc obseruabat libro 5. Annalium Hisp. Cap. XIII. & XV.

ANDREAS RESENDIVS.

L. ANDREAS RESENDIVS, Eboræ in Lusitania, honestis parentibus natus, poeta fuit, & orator, & Theologus egregius. Adolescens liberalib. supra ætatẽ artib' perpolitus, ęquales vicit, ea tempestate, cũ è tenebris primũ existere humaniores litteræ cœperunt: quæ ceteris splendorem, lucemq; adferunt disciplinis. Dominicanorum iã sese sodaliũ familiæ, pietatis studio, addixerat, cũ Emmanuel Lusitanorũ Rex, liberis domesticum doctorem serio quærens, Pontificis bona cũ venia, Resendium ob singularẽ coniũctam cum pietate, doctrinã, in aulam traduxit: vixitq; extra cœnobii septa sacerdos, summa vitæ continentia, & integritate, studiis optimarũ artium, quę à vitiis mentẽ auocant, ad humanitatemq; informant, impense deditus. Laudãt certe vno omnes ore Io. Vasæus, Ambr. Moralis, ceteriq; æquales summã eius humanitatẽ in iis quæ recte meditata, diligẽterq; obseruata penes se haberet: nihil amicos eruditos celare, quin etiã obtrudere spõte solitus, quę publice profutura existimaret. Sacerdotio tandẽ Eborensis Ecclesiæ à Principibus cohonestatus, Regibus, & Hẽrico Cardinali: Ecclesiasten annos aliquot se præbuit, vt erat populari lingua, non secus atq; Latina disertus. Horis vero subsecesiuis quas otio nõnulli, vino, iocis, intempestiuisq; cõuiuiis, & aleę tribuũt, eas artes tractauit quas puer didicerat; & adolescẽs adamauerat; Poeticã nimirũ, & historiã rerũ præsertim Hispanicarũ, sacrarumq; litterarum: item lapidum, & marmorum inscriptorum inspectione impensius delectatũ ferunt. Louanii Gradiorum, quod Galliæ Belgicæ celeberrimum Gymnasiũ disciplinis florebat & ingeniis, Damiano Goes, ciue suo, & Indicarũ rerum scriptore, vsus est perfamiliari: qui Musica, quæq; illi altera ex parte respondit, Poetica, mirifice capiebatur. Lusitanũ enim (vt olim apud Græcos, si Polybio credimus, Arcades) has artes ad reliquas adferunt disciplinas, ornamento simul, & leuamẽto. *Vincentium* itaq; *Leuitam & Martyrem*, patriæ tutelarẽ, heroico carmine libris duobus, in cælum laudibus extulit, in Belgio etiam tum versans: imitatus, credo, Prudentium sacrum poetã, qui huius, & ceterorũ Martyrum coronas vario carminum genere celebrauit. Huic Poematio, quoniam grandiloquum

n,obſcurumq;,rerum Hiſpaniearum imperitis,fore videbatur, iis ipſe illuſtrans lucem attulit: Antiquitatis quoq; patriæ,præ- vero ſacræ,perit⁹ in paucis fuit,vt omnis æui memoriā animo rehenſam haberet,ferreturq; in oculis,& quaſi oraculum eſſet tū.Conſultus itaq; frequenter Hiſpanicis de reb.& antiquita- ctiſſimis hominib. qui faſces illi ſubiicerent, Vaſęo,Kebedo, ano Brugēſi, & Morali Cordubēſi:quorū hic in Cōplutēſi, ille māticēſem AcademiaRhetorū principes haberētur,reſpondit, t ingenio cādido ꝓhumaniter iis quas in manib.habem⁹ Epiſto toricis:ratus, ꝗ res eſt,Muſarū fores apertas eſſe oportere,bo- quod ad plures manat lōgi⁹,eo eſſe pręſtabili⁹.Conim.Eloquēt. nā ſuſtinuiſſe cōiectura addu.ct⁹ ſuſpieor orationib.illic habitis ines III.Rex,ſuo ſumptu Academiā inſtauraſſet,euocatis è me- illia,Lutetia Pariſiorū,atq; Burdigala Aquitanię doctiſſimis ar- omniū doctorib. Vixiſſe cōperi ad annū Chriſti CIↃ.IↃ.LXXVII. ēpore Eborenſiū Antiqtates,Hērico Card.Eboræ Archiepiſc. pſit: cuius etiam iuſſu, Diuorū eius Eccleſiæ certamina deſcri- in Canonicarū horarū,vt appellant Breuiarium, retulit.

us illi dicēdi floridum, graue, & venuſtū.Character in Epicis . Hora[illegible]quē expreſſit,non diſſimilis. Orthographia vero eratores nominant,paullo à cōmuni diuerſa,qualis & Achillis Luſitan⁹, dū citra ætatū delectum, lapidū inſcriptionib. nimiū ū tribuunt. At ſcribendi rationē,vt & voces ipſas;tēporib. ſępe ſe, quemadmodum & vſu nummi valent,auctor eſt Fabius: vero q̃ diligenter inueſtigādo nanciſci potui Reſendii ſcripta eredē latere arbitror: atq; vtinā poſteritati ea & cōmodo pu- nō invideat. *De aquæ ductib.* libros duos ad Sebaſtianū regē,no lib. Antiquitatū Eborę:& poſt nō lōge, *De Municipiis & Coloniis* Cap. 3. 4. & 6. entariū: *Apologiā* itē ad Epiſc. *Vicenum*: *Conciliū* quoq; *Eborēſe* ve .CIↃ IↃ CLXV habitū,editurū ſe pollicetur. In ſcholiis ad Vincē- rtyrē, orationē à ſe editā affirmat; quā Oliſipone ꝓ roſtris o- buerit. *Antiquit. quoq; Luſitaniæ* libros exſpectari à poſteris iuſ- ū vero à Reſendio fuiſſe opinor *Andreā Eborēſem*,(ne quē,vt fit nominis amphibolia fallat) qui veterū ſentētias ſciteq; dicta iā eorū q ſtylū exercēt collegit,foraſq; dedit.Elogiū hic,& iu- n Nicolai Clenardi,viri eruditiſſimi attexere libet. ANDREAS DIVS, poeta inſignis, tanta carminis maieſtate, tam neruoſis ionibus donatus ab Appolline, vt in ſtudio poetico perduta- n nobilem vatem haberet Ebora, quā genuit olim Corduba.

Plura de eius vita legas licet, auctore Iacobo Moenetio in eius operibus tum proſa, tum carmine ſcriptis partim Romę editis, partim Coloniæ Agrippinæ. Obiit iam octogenarius anno CIↃ IↃ LXXIII. Statura fuit procera, pręgrandibus oculis, criſpo capillo, colore ſubfuſco, ſed hilari minimeque contracta fronte: in domeſticos diſcipuloſque ſeuerior: è cuius ludo tanquam ex equo Troiano viri docti prodierunt.

INDEX SCRIPTORVM AND. RESENDII.

POEMATA SACRA.

INCENTIVS *Leuita & Martyr, poema heroicũ libris duobus comprehenſum: cum Scholiis eiuſdem. Quibus ſubiicitur de Verborum Latinorum coniugatione, Commentarius Reſendii.*

Ad Deum patrem ob calamitatem ſe[illegible]*m, Oda.*

Ad Chriſtum confeſſio: & ad Cruci affixum.

Ad Caſparem Caſalem, Epiſc. Leirenenſem, de Paſtoris officio.

Epigrammata varia ad Damianum à Goes, ac Deſiderium Eraſmũ: Conradum Goclenium, & alios.

In obitum Ioannis III. *Luſitaniæ regis Conqueſtio.*

Ad Mariam Ioannis III. *Sororem, Heroinam eruditiſſ.*

Ad Sebaſtianum *Regem creatum: & in eius effigiem: Hendecaſyllabon ad eundem.*

Ad Philippum II. *Catholicum, Regem Hiſpaniæ, vt arma in Mauros conuertat.*

Epiſtolæ duæ carmine, ad Lupum Scintillam I. C. & tertia, ad Petreium Sanctium poetam.

EPISTOLAE V. HISTORICAE.

1 *Ad Ioannem Vaſæum Brugenſem duæ: prior* [illegible]

2 *De Aera Hiſpanorum: altera de Colonia Pac*[illegible]

3 *Ad Barthol. Kebedum, Toletanum ſacerdot*[illegible]*nctis Eborenſis Eccleſiæ.*

4 *Am-*

4 *Ad Ambrosium Moralem Cordubensem Historicum Regium, de Traiani pontis inscriptione, aliisque.*

5 *Vna item de Rebus Indicis Epistola bene longa.*

ORATIONES.

Oratio Latine habita Conimbricæ in Gymnasio regio, anniuersario dedicationis eius die, anno CIↃ.IↃ.LI.

Oratio de Synodis in Synodo Eborensi Lusitaniæ habita, & Latine ab A. S. conuersa.

HISTORICA.

Antiquitatum Lusitaniæ libri IIII.

De Eboræ antiquitatibus, è Lusitanico interprete And. Schotto. de iisdem Iacobus Mænetius.

ACHILLES STATIVS LVSITANVS.

Poeta simul & Philologus, inter æquales præstans *Achilles* fuit. Natus in Lusitania, vt ipse epistola ad Paulum Melissum testatur, pridie Idus Iunias, anno salutis humanæ CIↃ.IↃ.XXIV.

Patria illi *Vitigeria*, oppidum à vitium copia sic dictum; riuis duobus, iisque perennibus aquis irriguum: & quidem in ea Lusitaniæ parte situm, quam à Tagi fluminis situ *Transtaganam* hodie incolæ nominant: fœcundissimo solo, agroque frumenti, pecoris, olei, viniquc feracissimo. Nomen illi à parentibus forte inditum, commune cum *Achille Statio* Alexandrino: quo de in collectaneis Suidas: & Pellæ Episcopus fuisse putatur: cuius exstant hodieque erudita in Arati φαινόμενα Scholia; item Leucippes & Clitophontis ἐρωτικὰ) qualia & Heliodorus Triccæ Episcopus, teste Socrate & Nicephoro lusit αἰθιοπικὰ, aliique complures Iamblichus, Antonius Diogenes, Parthenius. Huius de nominis communi gentilitate, lusit adolescens carmen Achilles, cuius hoc principium.

Quis me adeo clari socium tibi nominis esse
Magne pater voluit? — *Quos in Bibliotheca Rhetius Patriarcha [...] lebrat.*

Quin & *Statii Papinii* nominis similitudo, seu naturæ impetus, ad artem poeticam æmulatione quadam rapuit. Certe exemplo illius *Syluam* inscripsit carmine, quæ adolescens effudit, sine omni tamen (in quo fere poetæ peccant) obscœnitate, atque lasciuia. A pa-

scente, qui regi tum militabat in Indiam Orientis ductus, vt & ipse labores tolerando stipendia natu grandior faceret. Quod vero corporis imbecillitate militiæ non satis idoneus esset, verisque artibus ad decus grassari ingenii potius, quam corporis cultu vellet, facile, vt armis positis, in Lusitaniam reuerti liceret, impetrauit. Iactis hic non infeliciter litterarum fundamentis, Eboræ doctore vsus Ioanne Barro, cui & in Cicer. de opt. genere orat. comment. inscribit, Belgicam Galliam, quæ disciplinis tum, & ingeniis atque doctoribus floreret, adnauigauit. Louanii studiorum Petro Nannio, disertissimo eius ætatis Eloquentiæ doctori operam dedit; mox etiam Theologiæ doctoribus: & sacras litteras auide arripuit. Vexare ea tempestate armis cœperat Belgium Martinus Rossemius, Geldrus, Regis Gallorum auspiciis: quamobrem Celticam lustrare placuit, & tanquam in mercatum, Lutetiam Parisiorum profectus, magnos breui progressus fecit, ediditque *Pœmatum Syluam*, de multis vnam. Mox reuertit anno eius seculi quinto & quinquagesimo, ætatis vno & tricesimo, in Belgium: vbi antea plures annos commoratus, doctissimis hominibus Theologis potissimum vsus erat: cumque à pueritia litteras illas summo studio coluisset, à quibus petenda est omnis dicendi venustas, & orationis elegantia comparanda; ad eas quoque, vbi se à grauioribus studiis recrearet, subseciuis temporibus, libenter animum referebat. Igitur vel interpretabatur domi familiaribus suis veterem scriptorem, M. Tullium in primis, ad cuius se imitationem componebat: aut commentabatur aliquid in eo genere. Quo tempore dedit *Annotationes* non contemnendas in Ciceronis *Topica*, exemplorum vi obscura, (in quæ etiam est præfatus:) *de Fato, & optimo genere oratorum*: quas notas & appendicibus, quod dies diem doceat, auxit. Libellum quoque *Obseruationum* in varios scriptorum locos foras emisit, Louanii; Antuerpiæ vero in *Artem poeticam Flacci*, commentarium, è Græcis fontibus: & Dionysii potissimum Halicarnassei Rhetoricis, quo Critico impensius delectatum video. In Italia vero integrum illum Lyricum illustrandum sibi putauit: quæ in Horatium vigiliæ Romæ adhuc latent, cum notis in Virgilium, in Bibliotheca Achillis: quam moriens testamento, sodalibus Congregationis Oratoriæ legauit. Hinc Patauium profectus vsus doctissimis viris est, Manutio, Robortello, atque Mureto: quem quinquennio post in Catullo & Tibullo venustis poe-

Pœmata an. 49. 5

poetis explanandis æmulari non dubitauit. Certe in Tibullo, diſertior eſt Mureto, & copioſior. Romam vbi commigrauit, vt in vrbium dominam, ingeniorumque theatrum ampliſſimum, ſimul atque innotuit, à Sfortia Cardinali Bibliothecæ optimis libris calamo exaratis abundanti, præfectus accitur: cum ſitim famemque librorum helluo explere potuit. Mox Pius. V. Pont. Max. in ſuis eſſe voluit: libellis Latine ſcribendis, & epiſtolis præfecit. Pontifice vere Pio è viuis ſublato, ſibi Achilles vixit & Muſis, paruo tenuique victu contentus; Sacerdotia tametſi opima afferrenrur, repudians. Sacris, initiatus non fuit: cælebs tamen perpetuo continenſque vixit. A ſtudiis grauioribus ſenex Diuorum templa, ſepulcraque Martyrum quibus referta Roma eſt, obibat. Pomeridianis horis, amicis ſui poteſtatem faciebat. In his vnice *Ioſephum Caſtalionem* Anconitanum Iureconſultum, & Muſarum alumnum dilexit: vetereſque marmorum inſcriptiones ſcrutari earumque vſum in his interioribus litteris docuit.

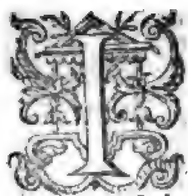
Fuluio quoque Vrſino carus, & aliis Romæ doctis hominibus exſtitit. In Luſitania vero adoleſcens, Hieronymum Oſorium Oratorem, & Georgium Cœlium Poetam ciues ſuos coluit. Paulus quoque Meliſſus in Poeti apis quædam Germanica, & Romana ciuitate donatus Achillem ſenem obſeruabat. taceo reliquos. Ne otio langueſceret, effoeta iam ætate, editis tot ingenii monumentis, veterum quoque Græcorum, Latinorumque præſertim ſacrorum ſcripta è Bibliothecis eruta, publici iuris fecit, Latinitateque donauit: Chryſoſtomi inquam, Cyrilli, Athanaſii, Gregorii, & Amphilochii Conciones. *Callimachi* item *hymnos duos*: nam & Græce interdum carmen pangebat, Græce peritus, iuxta atque Latine. Ferrandi quoque & *Gregorii Bætici de Trinitate & Fide*, ſacra opuſcula edidit: quanquam in huius titulo deceptus eſt, quantum ex Gennadio colligo, qui Fauſtini eſt Epiſcopi: vt nos in Bibliotheca Sanctorum Patrum, & copioſiorem quidem editum obſeruauimus. Illud tamen mirantes, Pariſienſes Theologos in vltima editione cum in eundem tomum 4. tum vtrumque coniecerint, id minus animaduertiſſe. Dicendi character illi grauis fuit, ſiue numeris vincta, ſiue ſoluta oratione ſcriberet. Bis enim iuſſus eſt pro Sebaſtiano Luſitaniæ Rege ad Pium IV. &

V. & Gregorium XIII. summos Pontifices verba facere: quas quidem orationes *obedientiales*, (sic enim ille audacter appellat) edendas curauit. Scribendi ratio paululum à vulgi consuetudine diuersa vt lapides inscriptos cupide nimis sectaretur in, *Tempto*, *hiemps*, *inlustris*, *adfectus*, similibusque. Matura ætate annos natus LVII. vita Romæ decessit, anno domini XV. Kal. Octob. CIƆ. IƆ. LXXXI. Elatus honorifice, conditusque in templo sodalium Oratorii in habitu S. Dominici; sic enim testamenti tabulis iusserat: magno bonis omnibus sui relicto desiderio, quos lucubrando iuuit, læsit vero neminem.

Scriptorum syllabum adscribere non pigebit.

INDEX SCRIPTORVM ACHILLIS STATII LVSITANI.

I. COMMENTARII IN VETERVM *scripta*.

IN *M. Tullii Topica De Fato, & de optimo genere Oratorum* cum appendicibus. Louanii. 1552 & 1553.

Obseruationum in varios Latinorum scriptorum locos, *lib.* I.

In Suetonii illustres Grammaticos, & claros Rhetores Scholia.

In Horatii artem poeticam Commentarius Antuerpiæ.

In Catullum & Tibullum. Comment. Venetiis Manut.

Sylua carminum, & Callimachi Hymni duo, in Iouem & Apollinem Latine redditi. Parisiis an. 1549.

Oratio in Topica Ciceronis: & *altera quodlibetica de animorum immortalitate*. 1547.

Orationes tres, vt vocant, *Obedientiales*: duæ pro Sebastiano Lusitaniæ rege ad Pium IV. Pium V. & Gregorium XIII.

Epistola ad Martinum Azpilcuetam Doctorem Nauarrum, *de Ecclesiasticis redditibus*, Epistolis aliquot recens additis.

QV

QVÆ E TENEBRIS ERVIT LATINA.

S. *Ferrandi* Carthaginensis Ecclesiæ Diaconi *opuscula* pia.
S. *Gregorii Bætici Illiberitani Episc. De Trinitate & fide*: verum ψευδεπίγραφοι; est enim Faustini Episc.

E GRÆCO LATINE CONVERSA SS. PATRVM *Homeliæ XII.*

S. *Chrysostomi* Orationes IV.
1. Dominicæ orationis explanatio.
2. In Natalem Domini.
3. In Sancta Theophanica.
4. De Dauid Propheta.
5. *Gregorii Nysseni, de Abraham & Isaac.*
6. *Athanasii in magnam Parasceuen.*
7. *Amphilochii, in Sabbathi S. diem.*
8. *Gregorii Antiocheni Episcopi in Sepulturam & Resurrectionem Domini.*
9. *Sophronii in exaltationem S. Crucis, & Resurrectionem.*
10. *Cyrilli, in parabolam vineæ.*
11. *Anastasii Sonaitæ de sacra Synaxi, & de iniuriis remittendis.*
12. *Martiani Bethlemitæ fragmentum.*

Nili Abbatis epistolæ tres.

Eiusdem *Statii Tabula Chorographica* Lusitaniæ; exstat in Theatro orbis terrarum Abrahami Ortelii.

Typi epistolici seu epistolarum figuræ ἀνωνύμου & Libanii Sophistæ, ac Demetrii Phalerei de epistolis locus Louanii. 1551.

ACHILLES STATIVS LVSITAN

AD COGNOMINEM SIBI ACHILLEM STATIVM, piscopum Pellæ: cuius exstant Commentarii Græci in Arati Φαινόμενα, de amorib. Leucippæ, & Clitophontis; aliaque.

Vis me adeo clari socium tibi nominis esse
Magne pater, voluit? nam me non nominis vna
Littera, non vnum tibi me, sed nomen vtrunque
Iungit: & haud tenui superas me voce, sed vnus
Statius, atq; ambo pariter sumus vnus Achilles.
Num quia cognato sequitur te sidere noster
Vultus, & ingenium, naturaq; prouida vires
Fudit vtraq; pares, mentesq; effecit iisdem
Ignibus, & simili spirare è corpore fecit?
Forsitan hic aliquis superum, quia corpore vidit
Atque animo similes, ne res discrimina parua
Vlla daret, totidem verbis tum nomina nostris
Dictauit quondam pius ille parentibus, ac te
In me alio functum voluit Deus ille renasci.
Ast heu me miserum, nec enim sic credulus, aut sic
Insanus paria humanis diuina putabo,
Improba sinceris, puris obscœna, Deosque
Sic hominum similes. Nam me licet integra tecum
Nomina contingant; tenuis nec syllaba tantum
Dissimilem faciat: certe procul imperat esse
Imparitas vitæ. Nam te diuina beatum
Conditio iungit superis, vnde arduus omnes
Prospectas medius nitida inter sidera terras:
Atque animo fortasse notas vrbesque, locosque
In quibus acta pio quondam tibi vita tenore
Aeterna meruit cælestia munera sortis.
Adde quod humanas olim fœlicius artes
Ingeniumque laborque tibi peperere: tuumque
Nomen habet, scriptisq; olim procul audiit orbis
Leucippemq; tuam vidit felicior ætas,

Et Clitophonta tuum, quosq; olim doctus amores
Lusisti, scripto tantum lasciuus amator.
Quinetiam voces rerumque vocabula quonam
Fonte cadant, verbisq; vnde est aut spiritus, aut vis
Monstrasti, patuitq; tua mox artis origo.
Idem magnorum clarissima facta virorum
Nominibus signata suis, & bella, ducesque
Scripsisti varios, perituraque nomina per te
Illuxere aliis, iam non ingloria per te.
Axis vterque poli nihil hinc transmittit, & inde
Moliturq; nihil subitum, quin ante futuros
Prodideris motus. Idem vaga sidera toto
Seruasti cælo, terrasq; emensus & altum
Late animo pelagus, tractusq; situsque locorum
Diceris illustri monstrasse volumine, quæ nunc
Forte latent alibi, tenebrisq; immersa, nitenti
Luce carent. Aut vt iam olim solet inuida nobis
Hæc rapuit, longaque diu nocte obruit ætas.
Sed neque summus honos summo tibi defuit: aut hoc
Ingenium aut pietas terra inhonora reliquit.
Cingitur ecce tibi sacra sublime tiara,
Ac gemmis illustre caput. datur ecce bacillus
Quem dextra teneas, auro argentoque nitentem;
Quemq; geras Christiq; greges moderere verendus
Antistes, colat Aegyptus: veneretur & illa
Inprimis vrbs, quæ titulis clarissima gaudet
Pellæi ducis. Hæc etenim tibi seruat, habetque
Vrbs patrios manes: hic te felicibus ortum
Auspiciis læti tum nutriuere parentes:
Atque rudem lucis cælo vitæque gementem
Inseruere nouæ: ac Nili labentia late
Flumina monstrarunt; auidis quippe omnia paruus
Lustrabas oculis, longoque potentia tractu
Arua superfuso, sed quæ sacer alueus amne
Aesparsis beat altus aquis, raroque cadentes
De cælo pluuias vndanti gurgite supplet.
Felix quem sequitur tantarum gloria rerum.

Qui meritus totas vnus comprendere laudes.
Vixisti terris gratus, cœloq; receptus
Illustri, meritis viuis viuacior astris.
Nec solidæ decessit honos pater alme coronæ,
Sed melius circum radiantibus emicat astris,
Assurgitq; caput nitido gemmantius orbe.
At tu seu Boream spectas sublimior, aut si
In mediis habitas potius regionibus austri,
Siue pius gaudes orientem cernere solem,
Longius aut mauis nitidus superesse cadenti
Quæ te cunque tenet magni plaga lucida cæli,
Inde tuos, inde oro oculos, huc flecte, tuumque
Aspice, nec pigeat Stati, pius aspice Achillem:
Et tua, qui terris bis nomina tota relictis
Reddit, in hoc similes placeat tibi fingere mores,
Ac plane tueare tuum, sic tu esse videbor
Sic alius, sic in me iterum credere renatus.

DAMIANVS A GOES LVSITANVS.

DAMIANVS A GOES in oppido Alanquer, quod, vt sentit sendius, prisca secula Gerabrigam appellabãt, nobili apud genere natus, Lusitanus fuit, quales in Hispania Hidalgos hodie minant, siue Italici iuris, vt quidam volunt, siue quod patrem v ne nati, ciere possint: quomodo olim & *Patritii* Romæ dicti: tanus, inquam, non Belga fuit. Fallit itaque nos Cornelius Call Batauus, qui in Belgicorum scriptorum censum nuper hunc lit; deceptus, credo, nominis ambiguitate, in scriptura quidem: nunciatione enim satis distinguuntur. Zelandum fuisse put Goesa Zelandorum insula frumenti satis ferace. Accidit nimi Damiano, quod Homero ob præstantiam ingenii olim: cuiu patria certabant:

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenæ. vt & C stophorum Longolium, eloquentiæ nomine (quæ tum exsister mum atque è tenebris emergere cœperat) Parisienses suum ess cebant, Romani sibi vindicabant, Bataui vero repetunt. Puer i DAMIANVS optimæ indolis fuit, Emanueli Lusitaniæ Regi biculis, ætateq; prouectior in frugem optimam euasit. Fratren

it, Fructum à Goes nomine, eiusdem Regis cubicularium ho-
inem probum, & amicis vtilem. Ille lustrandi orbis iam inde
uero cupiditate flagrabat, ne obscurus domi atque inglorius
uod in patria fere quisque neglectus iaceat) consenesceret. Per
ermaniam itaque & Belgicam Galliam, Lusitanorum Regum ne-
tia gerens, per annos amplius quatuordecim, terra marique ia-
ctus, honorificas obiuit legationes ad ipsum etiam Sarmatiæ Re-
m, quæ Poloniæ hodie dicta est. Senex tandem fama clarus,
terisque diues, & prudentia instructus reuertit. Primum i-
ur in Belgium nauigio delatus, iactis iam vel in grandiore æta-
fundamentis, Italiæ visendæ, vt scientiarum parentis, percupi-
is, eruditorum hominum commendatione Patauium se con-
lit, anno eius sæculi CIↃ. IↃ. XXXIIII. Hic in Petri Bembi
mimis ea ætate disertissimi, & Patricii Veneti, qui post à Pau-
III. virtutis ergo anno 1539. in Purpuratorum Patrum colle-
um est adlectus, amicitiam se insinuauit. Hic hominis elegan-
, morumque suauitate vehementer delectatus, sponte, quod a-
at, currentem incitauit, studiisque calcar addidit. Quattuor
os annos Patauii commoratus, vsus quoque Doctore est La-
ro Bonamico, Professorum disertissimo. Æstate vero dum
ademialibus feriæ cessationesque dari solent, vltro citroque per-
rinari, gruum more, consueuit: siue quod ingenio esset Mercu-
li, & profectione adsueuisset, siue quod capitis vertigine affli-
e conflictaretur, cui malo vectationem præsens adferre reme-
um medicorum filii affirmarent. Vsus & amicitia est crebris
teris Iac. Sadoleti, & Christoph. Madrucii Cardinalium: quo-
m hic Tridenti; Carpentoracti ille Præsulem agebat. Anno
ro eius sæculi XXXVIII. Louanium postliminio rediit, & Con-
dum Goclenium, quique illi succenturiatus fuit, Petrum Nan-
um, Latiæ doctores linguæ, vt disertos homines & eruditos in-
imis coluit. Musicæ autem à pueritia deditus, vsque eo Lusi-
nicæ gentis ritu excelluit, vt ea componeret, quæ in templis alii
odularentur. Sic & Athenienses Musicam litteris, ac gymnasti-
, natationique coniunxisse accepimus: pro quibus, è palliata
omœdia in Togatam retulit Terentius Venationem, & Philo-
phiam, ad quam libero dignæ homine artes, & Musica referan-
r:

Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Vt animum ad aliquod studium adiungant: aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos.

Musicam autem Damiani, popularis eius andreas Resendius, poeta eius æui non ignobilis, celebrauit hoc Epigrammate:

Elige vtro mauis horum te nomine dici:
An Phœbi an Orphei; dulcis vterq; modis.
Aut, si non spernis genus, à quo Musica primum
Inuenta est, nobis sis, Damiane, Tubal.

Huic altera ex parte respondere Poeticam non ignorans, quod hæc rythmis, illa sonis, vtraque numeris constans: & licet grandis iam natu esset, discere non erubuit: Latinæq; sese eloquentiæ addixit, M. Catonis exemplo: qui iam septuagenarius Græcas litteras (quas cum gente ipsa cane peius & angue ad eam diem oderat) tam auide arripuit, quasi diuturnam sitim explere vellet. Sed quo vsus Damianus magistro, poeta ipse dixerit:

Quis docuit? suus ipse Grapheus. quis duxit in alti
Pimplæi montis culmina sacra? Grapheus.
Quis pinxit? suus ille Grapheus, Cornelius idem
Nouit qui & versu, & pingere penicula.

Cornelius autem hic à Secretis fuit Reip. Antuerpiensis, vt & Ioachimus Polites, Goesa Zelandiæ oriundus, Poeta egregius, & ab actis Reip. (Graphiarios ibi nominant,) qui & carmine Damianum prædicauit. Hic animum ad matrimonium appulit, duxitque Hagæ Comitis (quod oppidum Batauorum curia est) nobilem virginem Ioannam ab Hargen, liberaliter educatam. Quemadmodum in epithalamio, Alardus Amstelredamus cecinit.

Sustulit ex ea filium, cui Emanueli nomen à Rege illo Portugalliæ inuicto. De quo nomine & omine in pueri recens nati Genethliacum lusit Petrus Namius.

Ab aula ac palatina seruitute animum pridem abduxerat, vt studiis se daret commodius, posteritatique subseruiret: memor illius Marci Varronis sententiæ, *quæ legendo scribendoque procudi vitam* iubet, hortante eodem & stimulos addente versibus, Andrea Resendio

idio Eborensi, vate insigni, & aulicæ iam vitæ pertæso: vt veteris
id * Poetæ, identidem vterq; memoria repeteret. * *Lucan. lib. 8.*

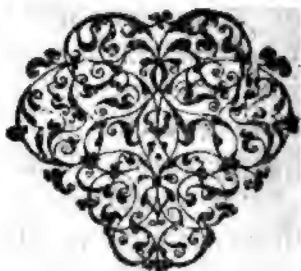
—— *exeat aula, Qui volet esse pius.*

Igitur domicilium Louanii post tot tantasque peregrinatio-
s, veluti in sede Musarum collocarat. cum ecce tanquam Dauus,
omœdiam turbans, interuenit bellum, quieti eius inuidens. Ete-
m anno CIƆ IƆ. XLII. obsessa vrbs Louaniensis à Martino Ros-
nio duce non impigro, qui Geldrorum copias, Regis Gallorum
spiciis in Babantinum agrum, Caroli Cæsaris vexandi caussa, du-
ibat: & propius factum nihil quam vt vrbem occuparet, nisi
holasticorum vis obstitisset, instruente copias, animosque ad-
nte Damiano; qui cum Senatus populique nomine durantibus
luciis ad hostes exiuisset, & ab ipsis in vincula coniectus esset,
olatas inducias causantibus, cum socio suo Metero duobus au
orum liliorum millibus redemptus est; vt terga tandem hostis
rterit, & in fugam se dederit. Cuius etiam virtutis nomine, gra-
s publice studiosis Namius Rhetor egit ea oratione, quæ in ma-
ous est: descripsitque eam ipsam obsidionem Damianus Oly-
one. Vt & Gelrogallicam illam coniurationem, obsidionem-
e Antuerpiensem Ioan. Seruilius, & Pontus Heuterus Del-
ius, verius sane copiosiusque narrantes, quam in sui temporis
nalibus Paulus Iouius. Ceterum de variis Damiani opusculis,
æ senior Louanii edidit, approbante Academia vniuersa hæc
e leguntur. *Diensis in India oppugnatio*, qua Lusitanorum ea vis e-
uit, vt profligatis Turcarum copiis victoria sint potiti; vt & la-
bus Teuius Lusitanus alter descripsit. *Lippiæ descriptio ac de-
ratio.* Laudatio item *Hispaniæ*, quam Nannio, vt victoriam illam
mbo, inscripsit, qui tum Venetam meditabatur historiam. *Seba-
ini* autem *Munsteri calumnias* refellit, qui Hispanos famelicos, de
eno semper saturos & peregrinos homines, duros, feroces,
manes, imperitos, ingenio infelices, inelegantes, in sua Co-
ographia venenis referta vocasset. ÆTHIOPICA quoque LE-
ITIO magnam legenti voluptatem adfert: vt & *Olysiponensis* vrbis
scriptio. Igitur hisce ingenii monumentis, & morum suauitate,
cilitate, & erga doctos liberalitate non modo apud suos clarus,
stitit, sed & exteris hominibus carus acceptusque vsque eo fuit,
vel inuisum, absentemque vnice diligerent. Nam & in Ger-
inia (de Italia enim & Belgio iam commemorauimus) obserua-

batur ab eruditis hominibus: Henrico Glareano, Bonifacio Amerbachio, & Sigismundo Gelenio, quorum hic suas in C. Plinii Naturalem historiam Obseruationes doctas, Iupiter, & laboriosas Damiano lubens dedicauit: Glareanus libris de Musica honorifice predicauit. Senex in patriam honoris gratia à Rege accitus, vt patriam scribere historiam regia auctoritate, pergeret, calumniis æmulorum circumuentus (Virtutis enim comes inuidia est) in vinculis caussam dicere coactus est. Tandem in libera custodia domus atque vrbis versans, domi suæ mortuus repertus est, siue apoplectico correptus morbo, siue à furacibus suffocatus famulis, incertum. Illud certum, meliori dignum exitu fuisse. Viuent tamen perpetuo ingenii monumenta. Imagini eius à Philippo Gallæo Antuerpiæ in æs incisæ, Benedictus Arias Montanus Elogium hoc adscripsit.

Gentis Thucydides enarrat gesta Pelasga,
Romana claret Liuius historia:
Hic alia vt taceam sera date scripta senecta,
Aethiopum accepit nomen ab historia.

VITA

VITA

GONDISALVI PINARII

EPISCOPI VISENSIS.

IACOBO MENOETIO VASCONCELLO Auctore.

ONDISALVVS Pinarius Cetobricæ, quæ Lusitaniæ vrbs est, ex claris, & piis parentibus ortus, in prima statim pueritia, litteras humaniores didicit, & mox ineunte adolescentia, iuri Pontificio operam dedit, primum in Academia Olysipponensi, quæ eo tempore florebat, deinde in Salmanticensi, vbi sub clarissimis professoribus, breui in litteris magnos progressus fecit, & apud reliquos studiosos non vulgarem sibi virtutis & eruditionis famam comparauit. Itaque in Sancti Bartholomæi collegium admissus, & deinde ad Doctoris gradum prouectus, adeo celebri nomine apud Salmanticenses esse cœpit vt à nonnullis amicis ad Senatoriam dignitatem, ex Pintiana curia inuitatus fuerit. Qua conditione repudiata in Lusitaniam rediit, accersitus à clarissimo principe Iacobo Brigantii duce, regis Emmanuelis ex sorore nepote, cuius familiæ addictus erat, cui operam suam in grauioribus negotiis obeundis biennio nauauit. Quo exacto, ad ecclesias, in quibus sacerdotia obtinebat, ab eodem duce sibi collata, secedere decreuit: quæ in ea regione sitæ sunt, quam vulgo Lusitani vltramontanam vocant. Erat Dux eo tempore Conimbricæ, quo pestilentiæ vitandæ caussa confugerat. Obtenta igitur ab eo proficiscendi licentia, in otio tranquillo, & honesto vitam traducere decreuerat in illa regni parte, à strepitu, & aulico ambitu longe remotissima. Distat enim ea regio Olysipone octuaginta circiter Hispanis leucis. Sed longe aliter res accidit. nam vix elapso semestri, cum ex amicorum litteris

intellexisset, Canonicatum Eborensis Ecclesiæ, qui paulo ante vacarat, alicui ex iurisperitis conferendum fore, qui in litteris optimum ingenii specimen dedisset, Eborum se contulit. Qua vrbe Ioannes Rex, eius nominis tertius, eo tempore moram trahebat. Quo peruenit ineunte Iunii mense, anno millesimo quingentesimo trigesimo tertio. Ac facto virium periculo in legali, & canonica scientia cum aliis candidatis, Alphonsi Cardinalis regis fratris, qui Eborensi Ecclesiæ præerat, omniumque canonicorum, qui certamini interfuerant, suffragiis victor declaratus, Canonicatum adeptus est. Vnde illi mox ingens eruditionis fama accreuit. Qua Rex permotus, senatoriam dignitatem ei sponte obtulit, nec multo post, Episcopum Zafiensem iam designatum, vna secum Olysipponem proficisci voluit. Vnde post susceptum consecrationis munus, illum confestim in Galliam misit, vt Baionæ, quæ ciuitas est Aquitaniæ, vna cum quibusdam aliis collegis, ardua quædam & difficiliora negotia obiret, quæ inter ipsum, & Franciscum Gallorum Regem inciderant, propter nostrorum hominum querimonias qui se à Gallis fortunis suis spoliatos, & multis affectos iniuriis, assidue querebantur. Nec deerant apud Gallos, qui se à Lusitanis male mulctatos, & pro piratis, atque hostibus immerito habitos dicerent. Cumque eo iam res deuenisset, vt ad arma, & belli incommoda spectare videretur, placuit prudentissimis Regibus, vt commune quoddam tribunal constitueretur, pari iudicum numero, totidemque aduocatis, ac scribis ex vtroque regno, vbi res suas iure repetere possent, qui se vim passos, & iniuria aliqua affectos, legitimis probationibus ostenderent. Qua in obeunda prouincia, cum ipse inter Lusitanos præcipuum locum obtineret, inter Gallos Camagnus secundus præses senatus Burdigalensis, tanta ab eo diligentia est adhibita, vt sedatis simultatibus, ac mutua inter vtrosque beneuolentia contracta difficillima negotia vtrinque paracta, ac molestissimæ lites sopitæ sint: confluente eo quasi per integrum quadriennium, tamquam ad commune quoddam iustitiæ, & æquitatis asylum, magna hominum multitudine. Qua in vrbe, incredibilem sibi, virtutis, & pietatis famam, tam apud Gallos, quam apud Lusitanos comparauit. Nullum enim beneficentiæ genus prætermittebat, quo sibi omnium animos, non deuincire studeret. Nam quod ad Lusitanos attinet, eos, qui

qui ad res repetendas quotidie Baionam ventitabant, perhumaniter exceptos, domi suæ, propriis expensis alebat. Collegas vero suos & aduocatos regios, frequenter mensæ adhibebat, & omni humanitatis genere prosequebatur. Quam etiam in clarissimum præsidem Burdigalensem, ceterosque Galliæ regis ministros, tanta beneuolentia, ac sollicitudine exercuit, vt ex æquo ab omnibus diligeret, obseruaretur. Iam vero populus Baionensis, & præsertim ecclesiæ Cathedralis canonici, illum, vt charissimum Episcopum, non extraneum, sed suum, summo amore, atque obseruantia sunt prosecuti, idque adeo ex animo, vt nihil prætermitterent, quod ad illum venerandum, demerendumque, tam publice, quam priuatim pertinere videretur. Populus enim præter alia multa amoris, & beneuolentiæ signa, quæ quotidie, non solum erga ipsum, sed etiam in comites, & familiares ipsius proferebat. Quoties in publicum prodeuntem conspexisset, lætis acclamationibus omnia illi fausta optando, precandoque, patriæ patrem, & communem omnium ciuium parentem consalutabat. At canonici sepissime eum obnixis precibus rogarunt, vt Baionensis Episcopi vices suscipere, & ecclesiæ gubernandæ munere fungi vellet. Quam prouinciam cum sæpius recusasset, occupationum suarum magnitudinem obtendens, victus tandem assiduis illorum postulationibus, eam suscepit, verum in ea tantum parte, quæ ad spiritualium munerum curam, & administrationem pertinet. Quod compertum haberet ea in re operam suam ecclesiæ Baionensi esse pernecessariam, quæ ob diutinam Episcopi sui absentiam, longo iam tempore eo bono caruerat. Suscepto igitur totius populi incredibili applausu, ecclesiæ gubernandæ facultate, eam in his præcipue exercuit, quæ ad Pontificis ordinem attinet, nihil imminuens de eorum iure & potestate, quos Episcopus exercendæ iurisdictioni, & controuersiis definiendis præfecerat. Verum hos quoque auctoritate, & consilio ita iuuabat, vt quæuis negotia magni momẽti, ac ponderis, ad illũ referrent, nihilq; nisi ex ipsius nutu, & sententia decernerent. Ceterũ, quæ ad pontificale officium, & sacras ceremonias pertinerent, maxima cura, & religiose peragebat. Diuina officia in illa insigni, & sacrosancta ecclesia, adstãte sibi grauissimo Canonicorũ cœtu, præcipuis, & valde solemni-

bus festis celebrare nunquam destitit, quam diu ibi mansit. Confirmationis sacramentum, non solum pueris, sed etiam prouectæ ætatis hominibus assidue contulit. Ad sacros ordines, cum delectu, multos promouit. Ecclesias complures, tam intra ciuitatis ambitum, quam in vicinis oppidulis, consecrauit. Nihil denique prætermisit integro ferme quinquennio, quod in ea vrbe transegit ab anno salutis millesimo quingentesimo trigesimo septimo, vsque ad quadragesimum secundum, quod ad vigilantissimi Pastoris munus pertineret. Hinc illi apud omnes summa veneratio, amor, obseruantia. Cumque omnibus charus esset, ab illis præcipue colebatur, qui morum integritate ceteris præstabant. Viris autem religiosis omnium ordinum, quorum ea tempestate ingens in Gallia florebat multitudo, ita deditus erat, tanquam arcta familiaritate coniunctus, vt illum non secus ac indulgentissimum parentem diligerent. Quorum inopiæ promptam & spontaneam opem libenter afferebat. Eandem curam gerens monialium, viduarum, ac pupillorum, omnium denique, quos egestate laborantes, pudor mendicare non sineret. Reliquos vero egenos, quotidie intra ædium suarum vestibulum benigne admissos, partim pecunia iuuabat, partim mensæ reliquiis alebat. Domesticos autem suos & familiares, tanta cura, ac sollicitudine in officio continere perpetuo studuit, vt apud Baionenses non mediocrem inde laudem reportauerit. Vnde contigit vt ciuitas populari quodam erga ipsum studio incensa, episcopum suum & diceret, & ab omnibus ita nominari vellet. Nec deerant, qui assererent minime passuros se, vt ab eo vllo vmquam tempore desererentur. Complura alia amoris & beneuolentiæ signa, atque argumenta in illum quotidie edentes. At cum anno millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, accepto à rege Lusitaniæ nuncio, in oppidum, quod vulgo sancti Sebastiani dicitur, in proximis Cantabriæ finibus situm secedere decreuisset, maxima populum mæstitia, & luctus occupauit, vociferantibus cunctis, eripi sibi pastorem suum, inopum parentem, Sacerdotum decus, & egregia pietate insignem antistitem. Nulla erat domus, nullus vicus, nullum forum, nulla basilica, vbi hæ voces permixtæ lacrymis, & singultibus non exaudirentur, adeo vt cum iam profectionis tempus adesset, deducente illum regis præfecto Buria, qui officii caussa, ad duo passuum millia exeuntem prosequutus est, vniuersi

po-

populi multitudo portis effusa, ingenti edito clamore, patriæ parentem a se diuelli lugubri eiulatu quererentur. Quos ille benigne salutatos, blanda voce, & sedato vultu, bene omnes, valere iubens, tandem non sine magna difficultate, à se demisit retinens secum aliquot ex canonicorum numero, quos passus est vna proficisci, vsque ad proximum oppidulum, quod sancti Ioannis à Luce vulgo dicitur. Vnde paulo post, illi in vrbem redierunt, ipse vero ad pagum Irunium peruenit, traiecto Aldunia fluuio, qui Gallias ab Hispaniis ibi disterminat, paucis ex domesticis suis secum adductis, quia ceteros ex Biarnensi portu, cum omni supellectile, mari præmiserat. Postera die Easonem adiens (vulgo Fonterabiam dicunt) vt ex itinere Sanctium Leiuam salutaret, eius prouinciæ præsidem, copiarumque præfectum, ante solis occasum, ad oppidum sancti Sebastiani peruenit. vbi trimestre tempus exegit, dum ex Lusitania regis nuncium & proficiscendi licentiam expectat. Nec interim à consuetudine sua recessit, reipublicæ iuuandæ. Accepta enim à Pampelonensi Episcopo facultate, ibi quoque spirituale Pontificis munus exercuit, magnamque gratiam tam ab vniuerso Clero, quam à reliquis ciuibus iniuit. Quo tempore iam ad Tingensem episcopatum, ex Zaphiensi, translatus fuerat. Acceptis deinde à rege litteris, quibus redeundi in Lusitaniam spes certa ostendabatur, magno est affectus gaudio, id namque valde concupiuerat, tum vt consanguineos, & amicos post tam diuturnam absentiam inuiseret, tum etiam quia episcopatus cura eum non parum anxium, & sollicitum habebat, licet eo tempore vbique ea consuetudo perperam inualuisset, vt Episcopi raro ecclesias suas inuiserent, præsertim in transmarinis regionibus sitas. Itaque per Vardulorum tractum, qui vulgo *Lebuzcua* dicitur, iter faciens superato sancti Adriani monte, Medinam Campi ineunte mēse Decembris peruenit, vbi eum insperatus à Lusitania tabellarius assequitur litteras ferens, quibus iterum in Galliam proficisci iubetur, vt apud Franciscum regem oratoris, ac legati munus gerat. Paucis igitur ibi consumptis mensibus, in adornando itineris apparatu, rebusque necessariis comparandis, missitandisque in Lusitaniam nunciis, ac litteris, quibus cum rege, de rerum suarum statu, & conditionibus agere necesse fuit: initio veris, anno millesimo quingentesimo quadragsimo tertio Medina excedens, perque eadem vestigia

viam ingressus, aucta domesticorum turba, & magnificentius re familiari instructa, non sine ingenti gaudio, & gratulatione populorum, per quos nuper iter habuerat, Baionam peruenit, vbi tanta repente exorta est ob illius reditum lætitia, vt vix sibi ciues temperarent, quominus ei ad multa passuum millia, obuiam prodirent. Matronæ vero, & reliqua multitudo gratulabundis, faustisque acclamationibus omnia complere, certatim ex mœnibus egredi, vias & loca muris vicina insidere, vnde eum conspicere, & salutare possent, dicere, ac pro certo credere, suis lacrymis, suis precibus ad DEVM optimum maximum effusius effectum, vt communem omnium parentem, & piissimum Episcopum iterum in vrbe sua incolumem cernerent. Iam vero tectis appropinquantem, maximo applausu, ac incredibili amoris, & beneuolentiæ significatione vniuersa ciuitas domum vsque deduxit: petentes obtestantesque per suam, erga ipsum, obseruantiam, amorem, pietatem, ne charissimos ciues, immo obsequentissimos filios desereret, neque ab eis vllo vmquam tempore abesse vellet. Misereretur viduarum, pupillorum, egenorum, ac denique omnium ciuium, quibus vt antea eius discessus acerbissimus fuerat, ita modo optatissimus aduentus maximam lætitiam, gaudiumque afferebat. Quorum studium, & egregiam erga se voluntatem magnopere collaudans, eis tam publice, quam priuatum gratias egit. Deinde expositis profectionis suæ causis, cupere se dixit vrbis sibi amantissimæ conspectu, & ciuium charissimorum familiaritate diutissime frui, sed id in sua minime esse potestate, quia longius iter suum differre nequeat, immo vero illud maturare, atque accelerare necesse habeat. Triduo igitur quieti, & vrbis desiderio concesso, omnibus operam suam, & studium pollicitus, si quid apud Regem, aut ipsum Baionensem Episcopum agi cuperent (qui Regis aulam sequebatur) Burdigalam proficiscitur. Vnde mox Lutetiam Parisiorum, per Pictauos, & Aurelianenses petens, ad Regem peruenit. Apud quem oratoris munere fungebantur Franciscus Noronius, vir summo loco natus, qui postea Linarii comes fuit. cui in legatione succedens, illico apud Regem, & reliquos principes, quos eo tempore Gallia & potentissimos, & clarissimos habebat, magnam virtutis, & integritatis famam adeptus est, adeo vt rex illum, quoties venientem ad se conspexisset, bonum. & pium Episcopum, coram mul-

 tis,

tis, & diceret, & prædicaret. Quod sapientissimi Regis testimonium, magnam ei apud omnes auctoritatem conciliauit. Erat in primis Leonoræ reginæ charus, tum propter singularem eius in Lusitanos omnes voluntatem, quorum Regi antea nupta fuerat, tum etiam ob inculpatissimos illius mores, summamque vitæ integritatem, cuius fama Regis quoque filios & præsertim Henricum, qui postea patri in regno successit, ad ipsum summopere amandum suspiciendumque inuitauit. Libet hic obiter exponere certissimam eius coniecturam, quam de eodem ipso Henrico fecerat, aliquot annis antequam ad regnum capessendum accederet: variis enim de eius indole, & futurorum euentu sparsis, vt fieri solet, vulgus rumoribus, & scissis in contrarias partes hominum studiis, dum aliqui Aurelianensi duci magis fauerent, ipse vt erat acerrimo iudicio, & magna rerum experientia præditus, nonnumquam ab amicis rogatus, quid de eius moribus, & imperandi artibus in posterum præsagiret, constantissime semper asseruit, Henricum magni, inuictique animi principem, si quando ad regni gubernacula tractanda peruenisset, in Regem maximum clarissimumque euasurum. Nec illum sua fefellit opinio. Nam inter fortissimos, potentissimosque Galliæ Reges, vix vnum, aut alterum reperire licet, qui sit cum illo comparandus, siue animi magnitudinem, & rerum gestarum gloriam, seu pietatem, & Christianæ religionis studium spectes. Cum igitur erga Henricum sic esset animatus, seque ab illo non mediocriter amari perspexisset, frequenter ad ipsum, viuente adhuc patre, ventitare solebat, nullam occasionem prætermittens, tanti sibi principis conciliandi. Coniiciens id, quod euentu comprobatum est, fore, vt Francisco Rege vita functo, magnum sibi eares adiumentum aliquando afferre posset ad difficiliora quædam legationis suæ capita facilius pertractanda. In quo etiam singulari studio Annæ Momorantii præfecti prætorio adiutus fuit, qui apud Henricum, gratia, & auctoritate, primum locum obtinuit. Quem virum enixe semper coluit, & officii genere sibi deuincire numquam destitit, præsertim eo tempore, quo ipse Momorantius, ob alienatam à se propter leues quasdam suspiciones, Francisci voluntatem, ab aula excedens, in oppida quædam suæ ditionis, Lutetiæ vicina, se recepit. Vbi postquam aliquot annos, in otio honesto, cum magna animi tranquillitate vi-

tam egisset, ab Henrico confestim post suscepta regni gubernacula, accersitus, & reipublicæ administrationi adhibitus fuit. In qua ita se gessit, vt nihil dici possit tam magnificum, quod eius laudes, & immortalem nominis gloriam vlla ex parte æquare possit. Tanti itaque viri amicitia, & opera subnixus, cum primum Henricus insignia regni suscepit, res maximas difficillimasque confecit, quas antea, iniquitate temporum impeditus, ad exitum perducere nequiuerat. Cum igitur apud Franciscum, & Henricum legati munere cum summa laude functus esset, in Lusitaniam redire statuit, consumpto in Gallia integro decennio: quo tempore ingens pondus æris alieni contraxit: erat enim à sordibus, & ab omni auaritiæ specie valde alienus: & quamquam mediocritatem maxime probaret, & suapte natura ad frugalitatem esset propensus, in publico tamen oratoris munere obeundo, magnam, & ornatam domesticorum turbam alere, & splendida, lautaque mensa vti necesse erat, quæ optimo cuique semper patuit: Lusitanis præsertim, quorum ea tempestate Lutetiæ non mediocris erit numerus. Multi præterea nobiles, & insignes viri, tam ex Gallis, quam ex Hispanis Leonoræ Regiæ familiæ addicti, ad illum assidue commessatum veniebant. Aderant etiam ex Lusitania non pauci magnates, qui legatione regia fungentes, vel in Belgium ad Carolum Imperatorem, vel in Germaniam ad Ferdinandum Romanorum Regem, vel in Angliam, aut Italiam, ceterasque Galliæ vicinas gentes illac iter habebant. Quos omnes magnifice hospitio exceptos, omni officiorum genere prosequebatur. Ad hæc præcipuam curam semper adhibuit, in subleuendis oppressis, & egenis hominibus, qui ex Lusitania in Galliam perpetuo confluebant, à piratis capti, & fortunis omnibus spoliati, quibus opem promptissime afferebat: adeo vt etiam mensæ suæ supellectile argentea, nummulariis, pignoris nomine assignata, nonnullos ex ergastuli, & triremium vinculis, vbi iniuste detinebantur, liberauerit. Non deerat viris studiosis, & piis, qui in Parisiensi Academia versabantur, quorum consuetudine assidue vtebatur, modo hos, modo illos mensæ adhibens, atque aliis beneficiis sibi deuinctos reddens. Religiosorum cœnobia libenter inuisebat, & peculiari quodam amore, Carthusianos fratres amplectebatur. nec abs re puto paucis exponere, quam ardenti studio, quamque assidua cura, per omnem ætatem litte-

ris deditus fuerit. Atque, vt Iurisprudentiam omittam, qua inter insignes Iurisconsultos sui temporis in primis floruit. Græcas litteras Baionæ prope iam senex discere cœpit. Nec erubescebat, cum ea esset ætate, & auctoritate discentis personam assumere. Quinimmo vt ceteros suo exemplo ad virtutis, & bonarum artium amorem excitaret, palam & adhibitis nonnunquam amicis, ac familiaribus, præceptiunculas, & minutias illas grammaticæ artis sibi perlegi, & incalcari volebat, tantumque breui tempore in eius linguæ cognitione profecit, vt eam exacte, & ad vnguem calleret, & omne genus auctorum inoffense, summa cum voluptate animi euoluerit. Nec ea re contentus, vt erat otii impatiens, & discendi cupidus, linguæ quoque Hebrææ cognitionem sibi comparauit, in qua multum studii, & laboris insumpsit, dum per eam faciliorem sibi aditum parat, ad sacræ Scripturæ lectionem, quam semper ceteris studiis adeo antepoſuit, vt diceret nihil magis decere viros bonos ac pios, præsertim sacerdotio addictos, quam vt ceteris omnibus studiis omissis, penitus se sacrorum librorum lectioni traderent: quod ipse, quoad eius fieri potuit efficere conatus est. Nam quamuis plurimis, grauissimisque occupationibus districtus, numquam noui, & veteris testamenti libros legere, & tam Græcos, quàm Latinos interpretes euoluere destitit. Adhibitis etiam Hebraicæ linguæ commentariis, quibus tamquam subsidiaria ope adiutum ad diuinarum litterarum pleniorem cognitionem se peruenire posse sperabat: cuius linguæ addiscendæ occasionem illi Parisiensis Academiæ opportunitas obtulit. Ad Græcas etiam litteras exactius perdiscendas vsus est ibi opera Ioannis Cheredami viri doctissimi, ex ipsa Græcia oriundi, cuius nonnulla extant opuscula. Adiecit & Astronomiæ, & Geographiæ studium. Denique nulla est ars, aut liberalis, & digna ingenuo, & pio viro disciplina, quam non attingere, & delibare voluerit. Vt autem tanquam ex diuerticulo ad eius in Lusitaniam profectionem redeamus, sub finem mensis Iunii anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo, iter est ingressus, vna cum Francisco Noronio, cuius antea memini, qui ad salutandum Henricum, iterum in Galliam missus fuerat. Itaque à Lutetia per Aurelianenses, Pictauos, Burdigalensesque Baianam peruenit ad vigesimumquintum Kalendas Augusti, vbi & à Regio præside Capello, qui tunc vbi præ-

erat, & ab vniuerso populo honorifice exceptus, & aliquot dies commoratus, vt vrbis desiderio satis faceret, iterum se itineri accinxit. Deinde per Pyrenei iuga, perque Victorienses, Burgenses, Pintianos, Salmanticenses, eam Lusitaniæ regionem petiit, quæ Interamnensis dicitur, quod inter Durium, & Minium amnes sita sit, vt monasteria sibi paulo ante à rege collata inuiseret. In quibus reliquam æstatis partem transegit, & ineunte Octobri mense, Olysipponem se contulit, ac statim in numerum Senatorum, qui Palatini dicuntur, cooptatus est. In quo munere, vt in ceteris magistratibus, quos gessit, singularem apud omnes fidei, & integritatis famam est adeptus. Ea autem erat in omnes humanitate, & comitate, vt certatim libellos suos supplices ad illum reiici, ab ipso rege contenderent: & (quod raro accidere solet) etiam repulsam passi, æquis animis discederent, tanta, ac tam constans erat, de eius virtute, & singulari doctrina vulgo concepta opinio. Cum igitur aliquot annos in aula non sine magna nominis celebritate versatus, nec minus regi, reliquisque principibus, quam populo charus, strenuam, fidamque operam reipublicæ nauasset: anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, Visensem vrbem, cuius Episcopatum adeptus fuerat, inuisere decreuit, sexagesimum tertium ætatis suæ annum agens. Longum vero esset dicere, ac commemorare, quanta cum laude pontificium munus ibi administrauerit: nec exspectandum à me est, vt singula eius facta egregia, & pio Episcopo digna, referre aggrediar: id enim longiorem narrationem requirit, qua lectorem defatigare mihi non est in animo: sed summatim, ea tantum attingere, quæ insigniora mihi visa sunt, ex quibus quiuis cetera coniicere, ac diiudicare valeat. Ad Visensem igitur Ecclesiam, tam à canonicorum collegio, quam à reliquis ciuibus valde expetitus, ac desideratus peruenit, ad quos cum animum beneuolum & vere paternum attulisset, multa ac præclara opera statim edidit, quibus illorum exspectationem non solum non fefellit, sed etiam longe superauit. Synodum enim paucis interiectis mensibus coegit, in qua nihil prætermisit, quod ad communem totius diœceseos curam, vtilitatemque pertinere videretur. Nec multo post, constitutiones editas ab anterioribus Episcopis, quæ propter temporum, rerumque vicissitudines fere in desuetudinem abierant, in optimam formam redactas typis excudendas curauit.

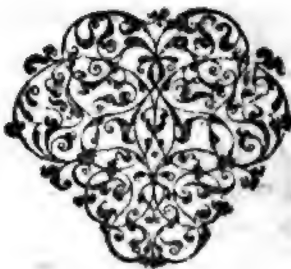
uit. Diuino cultui, sacrisque cæremoniis rite, solemniterque peragendis inprimis studuit, templorum ædificiis reficiendis, nouisque ecclesiis ædificandis, sicubi id necessitas exigebat maximam operam adhibuit, prouinciam suam assidue peragrauit, cauens non mediocri sollicitudine, ne cui oneri, aut sumptui esset. Quinimo ab aliquo hospitio exceptus, aut munusculis donatus, illico cumulatiori munere, aut alio beneficentiæ genere, gratiam referre satagebat. Erat enim vt diximus, minime tenax, & ab omni auaritia, ac sordium specie abhorrens, idque per omne vitæ tempus, tam verbis, quam factis aperte declarauit, sed præcipue in Pontificio munere exercendo, in quo sibi egenorum, & pauperum curam præcipue delegit: adeo, vt in illis subleuandis, alendis, iuuandisque non solum opes, & facultates suas, sed etiam omne studium, operamque consumeret. Accidit autem, non raro vt fame, in ea regione ob agrorum sterilitatem eius tempore inopes laborarent, quorum inopiæ promptissime subuenit, non sine magna hominum admiratione, qui non solum Lusitaniam, sed vicinas etiam prouincias, miris præconiis, & laudibus, ob eas, ac ceteras eius virtutes compleuerunt: tantaque apud omnes pietatis fama floruit, vt ad illum tamquam ad communem egenorum parentem, inopes vndique confluerent. In vrbe Visensi omnium viduarum, & pupillorum, qui egestate laborarent, curam gerebat: idque ita occulte, vt excepto quodam Canonico, vitæ integritate insigni, qui eius confessiones audiebat, nemo id rescire ante eius obitum potuerit. Eiusdem vero canonici opera vtebatur in ceteris piis operibus, quæ occultare satagebat: ne ob inanes hominum rumusculos, cælesti præmio, & proposita à Deo optimo Max. bonorum operum mercede, fraudaretur. Ciuium nobilium liberos, præsertim eorum, quibus tenuiores essent facultates, in familiam suam admissos, liberaliter educauit, & bonis moribus, ac litteris imbui, erudirique curauit, ex quibus complures ad sacerdotia promouit. In hospitibus excipiendis, colendisq; adeo comis, ac liberalis fuit, vt eius domus non propria ipsius, sed commune quoddam omnium hospitiũ esse videretur. Cumque plurimis gratus, & charus esset, vix vlla dies præteriit, qua non ab aliquo externo hospite adiretur, præter quotidianam Canonicorũ, & reliquorũ ciuium turbã, qui ab eo frequẽter mensæ

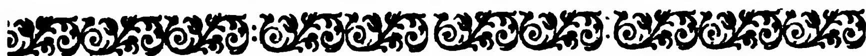
adhibebantur. Vt vero in iis, quæ ad humanitatis officia
tinent, leni, & pacato erat ingenio, moribusque suauissimi
in corrigendis, castigandisque vitiis seuerus, & vehemens, citi
lam tamen iracundiæ & maleuolentiæ notam. Cumque ot
sibi persuasum haberent, non illi homines, sed vitia, & cri
displicere, tanta animi æquitate, eius admonitiones, & salub
ma consilia admittebant, vt etiam seuerissime correpti, illur
rentem indulgentissimum, & benignissimum prædicarent. l
tos etiam certum est ipsius auctoritate, & grauitate, qua p
mum pollebat, impulsos, ad meliorem frugem peruenisse. Q
que alii nonnumquam, vinculis, carceribus, & exilio vix
quuntur, ille solo exemplo, & naturæ bonitate effecit. H
communis erga illum omnium amor, incredibilisque bene
lentia: hinc miræ laudes, mira præconia, adeo vt certatir
mnes illius nomen ad cœlum attollere conarentur. Quæ
minum studia, & amoris argumenta, aduersa eius valetudo
accendit, vt in eius vita omnium salus, & fortunæ periclitari
derentur. Morbum autem grauem, & molestum contraxi
renum calculo, & stomachi imbecillitate, quæ tandem in cibi
dium & virium defectum conuersa, mortem denique illi attu
quam æquo, ac sedato animo agnoscens, ex hac caduca vita,
illam æternam, felicemque discessit, non sine ingenti, ac pr
incredibili omnium luctu, qui eius funeri interfuerunt. N
solum qui aderant, sed omnia Visensis prouinciæ oppida, ill
vt communem parentem, & pium Pontificem diu luxerunt. N
minori prope dolore affecti sunt, audito illius obitu, qui proc
magno terrarum interuallo disiuncti, eius virtutes & vitæ s
ctimoniam magnis laudibus efferri, semper audierant. Qu
rum omnium communis fuit, & iusta querimonia, indignan
eripi reipub. talem, tantumque virum, præsertim tempore, q
& ob teneram Sebastiani Regis ætatem, & propter impend
tia quædam pericula, quæ bonorum animi iamdiu præsag
bant, magni omnium intererat, illum, & omnes illius simi
quam diutissime viuere. Obiit mense Nouembris anno 156
ætatis vero suæ septuagesimo septimo. Statura fuit procera,
recta, corpore aliquantulum obeso, sed agili, & compacto,
que omnium membrorum æqua proportione conspicuo, latis h
meris, extento pectore, firmis lateribus, necnon brachiis, cru
bu

ianibus, pedibusque, quam insita vi, ac venusto motu, de-
us. Iam vero in vultu, orisque lineamentis, tanta inerat
is, blanda quadam lenitate, & hilaritate condita, vt o-
quantumuis extraneos, & ignotos, ad se amandum, suspi-
imque solo aspectu alliceret. Oculi pro modo capitis
ei, aliquantulum exigui, sed viuidi, & præfulgentes. Ve-
da omnino, atque etiam in maxima hominum turba, con-
, & decora facies, cuique canities plurimum auctoritatis
it. Valetudine vsus est prospera, toto fere vitæ cursu, ex-
aliquot leuioribus morbis, & oculorum ægritudine, qua
llia aliquandiu laborauit. Sed temperantia, & cura, o-
naturæ incommoda facile vincebat. Erat etiam supra
m medicorum consiliis addictus, idque illi mortem ali-
ulum accelerasse affirmant. Dum enim se omnino re-
itiis mederi posse confidit, medicis ita se tradidit, vt me-
entorum copia, & vehementia stomacho debilitato, le-
illum morbum contraxerit. Vir fuit constantia, & hu-
um rerum despicientia admirabilis, & cuius vultum ne-
cundæ, neque aduersæ fortunæ vicissitudo facile muta-
Vix vnquam, etiam cum ætas vigeret, illum aliquis sub-
i esse sensit, etiam cum in domesticos suos animaduer-
quod seuere, sed sedato animo facere solebat. Nemo i-
vnquam iurantem, nemo alicui detrahentem audiuit. In-
terea, verborum iactantiam, & inanem ostentationem ita
, vt cum plurima negotia apud regem, tam in Lusitania,
in Gallia semper habuerit, nemo vnquam aliquid eorum,
essisset commemorantem audierit. Quod morum aspe-
ninime adscribi debet: fuit enim humanissimus, & a-
um consuetudine in primis delectabatur, sed potius con-
e, & singulari cuidam taciturnitati, qua res serias, & ma-
omenti, penitus occultandas esse iudicauit. Campo, &
oulationibus præcipue oblectari, & vires reficere solebat,
nans exercitationibus moderatis bonam valetudinem plu-
i conseruari. Quod illi abunde præstitit suburbana vil-
æ à mœnibus Visensis ciuitatis, quingentis circiter passi-
stans, episcopis satis commodum, & amœnum hospitium
t, quam ille magnis sumptibus, ad meliorem culturam
am, ecclesiæ valde frugiferam, atque vtilem effecit. Sunt

ibi complures aquarum fontes, à quibus etiam nomen traxit, Fontellium enim vulgo dicitur. Hæc illi villa tutiſſimus portus, hæc requies, hæc curarum, laborumque medela: hic quicquid à publicis, ſeriisque negotiis, temporis ſupererat, inſumebatur. Hic ab amicis ſalutabatur. Hic ad illum omnes ſemper faciles aditus habebant, vtpote in publico, & ſub dio ſemper deambulantem, & temporis tædium, ſenectutisque moleſtias, iucundiſſimi loci amœnitate fallentem. Nuſquam aberant libri ſacri, quinimmo in omnibus fere manſiunculis, quas in diuerſis villæ diuerticulis, ad quietem captandam diſpoſitas habebat, quoties deambulando laſſitudinem contraxiſſet, aut Sancti Baſilii, aut Hieronymi, aut alterius eiusdem claſſis auctoris volumen aliquod promptum & paratum ſemper habebat, & iuxta librum ſedilia, in quibus non tantum requieſceret, & corporis vires reficere, ſed etiam legendo animum oblectare, & ad cœleſtium rerum ſpem erigere poſſet.

VITA

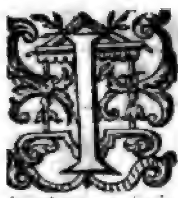

VITA

CLARISSIMI VIRI MICHAELIS CABEDII SENATORIS REGII,

ET OLYSIPPONENSIS CIVITATIS GVbernandæ, triumuiri.

IN Lusitaniæ ora maritima, iuxta radices Barbarii Promontorii, situm est nobile quoddam, & opulentum Oppidum, quod vulgo, *Cetuual* dicitur, olim vero à Geographis Cetobrica, & Cetobrix dicebatur, vt constat ex Pomponio Mela, Ptolomæo, & itinerario Antonini.

Tanta autem eius situs est amœnitas, ac pulchritudo, vt illum natura ipsa velut penicillo depinxisse videatur. nam ab Occidentali plaga mare habet Oceanum nobilium piscium omnis generis, & præcipue Mullorum, Solearumque copia redundans. Ab Orientali autem, Callipodem fluuium, *Sadenum* hodie dictum, non solum intrium, sed etiam nauigiorum vsque ad quinquaginta fere millia passuum capacem: quo fertilissimus ager irrigatur, optimi tritici, & omnium, quas terra producit, frugum feracissimus: præterea incredibili Salinarum prouentu celebris, ex quibus ingens candidi salis copia, onerariis Belgicis, ac Germanicis in Septentrionales regiones quotannis asportari solet.

Oppidum ipsum flumine iam mari permixto, & ostio vicino abluitur à Meridionali parte, vbi æstu recedente spatiosum, & iucundum aspectu littus efficitur, arena tenui, & solida, nec vestigio cedente, ita firmum, vt & pediti, & equiti commodissima, ac gratissima existat deambulatio.

Ex opposita vero mœnium parte, oppido egredientibus occurrit pratum amœnissimum, octingentis circiter passibus in longitudinem, ac totidem in latitudinem patens irriguis aquarum alueis innumeris præterea hortis, pomariis, siluis, vineis vndique cinctum.

Ager autem altissimis montibus clauditur, in quorum vertice Palmella conspicitur, oppidum haud contemnendum, quod à copia mellis Polymellam olim dictum fuisse suspicor. Horum montium aspectus suauissimus est, & maris prospectui æquiparari potest. distant enim à muris sex tantummodo passuum millibus: multis villarum ædificiis, & amœnissimis hortis, fontiumque multitudine nobiles, præterea pinetis atque aliis arboribus consiti. Arbuti etiam genus quoddam passim producunt, ex quo coccus colligitur ad tingendam purpuram, Emeritensi, quem Plinius laudat, non inferior. Vnde non mediocre lucrum tenuioribus obuenire solet.

Cæduntur etiam in omnibus illius promontorii iugis lapides quos vulgus propter admirabilem pulchritudinem, colorumque varietatem, iaspides appellat, ex quibus muri ipsius vrbis maiori ex parte constant: quorum ambitus quadrata forma, tria fere passuum millia amplectitur, præter duo suburbia, in quibus non exigua hominum multitudo degit.

Vrbis ædificia tam vrbana, quam suburbana pulchra, ac solida structura constant, inter quæ multæ sunt potentiorum ædes magnifice extructæ: sed peculiari quodam splendore eminet nobilis, & antiqua Cabediorum domus, versus septentrionem, iuxta vrbis murum, & in ipsis mœnibus sumpsuose ædificata.

In hac domo natus est Michael Cabedius, anno salutis millesimo quingentesimo vigesimo quinto. Patrem habuit Georgium Cabedium virum nobilissimum filium Iacobi Cabedii, ex nobilissima Cabediorum familia.

Matrem vero Terasiam Pinariam, sororem clarissimi viri Gondiçalui Pinarii Episcopi Visensis, matronam omnium virtutum genere ornatam, sub cuius tutela mansit, cum patrem amisisset annos natus plus minus decem.

Literas humaniores discere cœpit Olysippone, quæ Cetobrica distat viginti quattuor passuum millibus, id est sex nostratibus leucis, quæ quadrant cum numero ab Antonino assignato.

Cum vero annum ageret decimum tertium, vna cum Ioanne Pinario fratre suo (qui postea diui Dominici religionem ingressus, cum magnus Theologus esset, missus ad Concilium Tridentinum à Rege Sebastiano, Romæ obiit) in Galliam ab auunculo accersitus, Bayonam Aquitaniæ vrbem, & deinde Burdigalam peruenit: vbi biennii spatio in politioribus litteris multum profecit. Postea vero

in

Academia Tolosana Ioannem Corasium, Ferdinandum Berenium, Ferrerium, Monsabracum, & complures alios insignes vtriuque iuris interpretes summo studio coluit, quibus ob ingenii amen & morum probitatem, charus, & gratus inprimis exstitit.

Deinde in Lusitaniam reuersus anno millesimo quingentesimo quadragesimo secundo Conimbricæ, Antonium Soarium Opponensem, & Martinum Azpilcuetam Nauarrum, & nonnullos alios Pontificii, & ciuilis iuris professores diligenter audiuit.

Cumque iterum in Galliam rediisset, Aurelianensem Academiam, ac deinde celebre illud Parisiense Gymnasium omnium sciarum domicilium adiit; ibique cum vigesimum secundum æs annum vix attigisset Comœdiam primam Aristophanis, quæ itus inscribitur, è græca in latinā linguam eleganter conuersam, ucem edidit, auunculo nuncupatam, qui eo tempore apud Fran:um Gallorum Regem legatione fungebatur. Ad ea tandem proemus, quæ gessit in magistratibus obeundis, quos fere omnes datim ac summa cum omnium bonorum propensione, & apusu consequutus est.

Primum igitur ad senatoriam dignitatem admissus in supreilla curia, quæ Supplicationis vulgo dicitur, magnam apud oies integritatis, & doctrinæ famam sibi comparauit. Nec multo l Criminum auditor (vt vocant) creatus, incredibili animi modeione, & æquitate, munus illud, & reliqua omnia, quę gessit, admitrauit.

Permotus itaq; Serenissimus Rex Sebastianus eius virtutum, eruditionis fama, cum per diuersas Lusitaniæ prouincias certum iatorum numerum cum suprema potestate mittere decreuisset, m honorificentissimo munere ornatū ad Cistagenam regionem egauit, cui præerat Petrus à Cugna vir summo loco natus, quo lt paucos menses à Rege, ad quædam belli munia subeunda reuoo, ipse in eius locum suffectus est, & Præsidis officium susce. In quo ita se gessit, vt purgata maleficis hominibus prouincia, & ime vbique ordinato reipublicæ statu, maximum decus & celem nominis famam inde reportauerit.

Mox vero cum Regi visum è Republica fuisset, tres grauissis viros ex Senatorio ordine, Olysipponensi ciuitati gubernandæ eficere, ipse inter primos nominatus est, qui ad eum triumuiran assumeretur, in quo munere tanta nominis celebritate floruit,

vt audito obitus eius nuntio, populus Olysipponensis illum pu blice lugeret, vt communem parentem, & egregium libertatis su defensorem.

Idque Christophorus Tauoræ vir nobilissimus, qui tur gratia apud Regem plurimum poterat, se vidisse narrauit, cum c conceptum ex illius obitu mœrorem filios consolaretur. Quin tiam cum post luctus tempus, ipsi Regem adiissent, deque eius m ritis verba facerent benignissimus Princeps vix lacrymas compi mens, & ingemiscens, in eius laudes prorupit.

Quod etiam illis contigit apud piissimam, atque sapientiss mam Reginam Catharinam Regis auiam, & apud Henricum Ca dinalē, qui Sebastiano in Regno successit, & apud reliquos princ pes. Omnes. n. illum vt virū pium & doctū, & optime de Repub. m ritum, præterea singulari eruditione præditum, & vehementer am bant, & tam integra adhuc ætate è vita decedere ægre ferebant.

Nam quinquagesimum secundum annum agebat, cum gra ui morbo correptus, intra paucos dies obiit, compositis prius o mnibus rebus, tam quæ ad animæ salutem, cuius illi semper præ cipua cura fuit, quam ad sepulturæ locum, liberorumque tu telam, & bonorum successionem pertinebant. Quæ omnia ali quot annis antea, in tabulas testamenti redacta, occulteque sempe apud se asseruata reliquit.

Tam manifesta autem signa pietatis dedit, vsque ad vltimum vitæ spiritum, vt & religiosi, qui aderant & reliqui amici, qui funeri interfuerunt, magnopere illius animi constantiam admirarentur.

Obiit Olysippone mense Aprilis anno millesimo quingen tesimo septuagesimo septimo, in ea vrbis regione, vbi arx editiss ma sita est. Corpus suum in vicina Sanctæ Crucis Ecclesia depo voluit, vnde postea Cetobricam translatum, & in sepulchro [illegible] collocatum fuit, in celebri & magnifico sacratissimæ Virginis Ma templo, in capella maiori, in cuius parœcia domus Cabedia sita est.

Vxorem vnicam habuit Leonoram Pinariam de Vasconcellos, consanguineam suam, ex qua septem liberos superstites re liquit, quinque videlicet filios, & filias duas.

Ex filiis natu maximus Georgius Cabedius de Vasconcell varriis amoris, & pietatis argumentis, erga Patris memoriam e ditis, tam in eius exequiis procurandis, quam in transferendo cor pore, & legatis adimplendis, eandem etiam pietatem ergo matre

&

& reliquos fratres exercens, magnam apud omnes virtutis, & probitatis famam consequutus est: ac paterna vestigia ingressus, in senatoris munere obeundo, atque aliis arduis negotiis ab inuictissimo Rege nostro Philippo, & à Serenissimo Principe Alberto ipsius fideicommissis, cum summa integritatis, & doctrinæ laude versatur. Qui tandem ad consilium status Lusitaniæ, quod apud Regem Madriti residet, euocatus est. Filium secundo genitum habuit Gonçallum Mendez de Vasconcellos, is sacris insignitus in Collegium Sancti Pauli Academiæ Conimbricensis cooptatus est: in quo ex mandato Regis per aliquot annos publice legit. Quem munere Inquisitorio functum, & ad Senatum supplicationis euectum, Rex noster Philippus Romam misit, vt apud Summum Pontificem negotia ipsius tanquam Regis Lusitaniæ ageret; vbi Sanctissimi D. N. Clementis VIII. Refe endarius vtriusque signaturæ creatus est. Quo tempore adeptus occasionem, in lucem edidit aliquot sua opera, quæ ad ius canonicum & ciuile pertinebant, scilicet tres libros diuersorum iuris argumentorum, ac tractatum de sententiis Inquisitionis recognouit, & emendauit. Librum de antiquitatibus Lusitaniæ & alia opuscula optimi & doctissimi parentis, & consanguineorum, quæ Typis Vaticanis magna industria, & suis sumptibus mandare curauit.

Superest vt de eius scriptis, deque studiorum ratione aliquid dicamus. Et quod ad iuris ciuilis disciplinam attinet multa scribere, & in lucem edere potuisset, nisi persuasum haberet, parum ex ea re vtilitatis reipublicæ prouenire, propter innumerabilem prope librorũ copiam, ex quibus tantũ abest, vt aliqua lux legum obscuritati afferatur, vt potius maiores indies ex illis tenebras, atq; ambages oriri videamus; vt nõ immerito Imperator Iustinianus celeberrime vetuerit edicto, ne quis in posterũ commentarios in ius ciuile scribere auderet, idq; etiam Summis Pontificibus curæ fuit: sed auida hominũ mens ad ea semper audenda, quæ vetita & prohibita sibi, aut indignatur, aut dolet, effecit, vt hodie collidentibus se inuicem Doctorum opinionibus, difficilimũ sit, quicquam certi in iure asserere: cum sententiæ non pondere, aut æquitate, sed numero præualeant. His ergo rationibus adductus, cum plurima in libris Iurisconsultorũ diligenter obseruasset, quæ acute, & copiose interpretari potuisset, omnino sibi ab ea scriptione abstinendum iudicauit.

Animum igitur appulit ad ea tantũ conscribenda, quibus grauiora studia remittere, & cum musis in gratiã redire posset, quæ me-

ditari solebat, cum à feriis negotiis aliquid temporis supererat, vel cum iter faceret, aut ruri esset. nunquam enim minus erat otiosus, quam cum otium nactus fuerat.

Scripsit libenter heroica carmina, quibus Ioannis Principis Epithalamion, deinde Sebastiani Regis Genethliacon celebrauit: cum vero idem Rex vigesimum tertium ætatis annum ageret, cum eius natali die ciuitas Olysipponensis publicum votum pro eius incolumitate susceptum, solenni supplicatione exoluisset, ipse pro iniuncto sibi munere (nam triumuiratum gerebat) vt erat in Regem & in eius laudes propensissimus communem lætitiam, peculiari quoque amoris, & obseruantiæ argumento cumulare cupiens, poema illud composuit quod inscribitur (vota vigesima tertia) idque paucis horis, & quasi ex tempore, vt ciuitatis nomine pro natalitio munere Regi offerri posset.

Circa stemma suum, & insignia gentilitia in aulæis, duo elogia scripta gerebat, alterum Græce, quod ad verbum sic habet. Hoc speculum progenitores nostri posteris suis reliquerunt, honoris & virtutis ergo. Alterum latine in hunc modum: Gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ.

Græcis litteris assiduam operam semper impendit, in quibus adeo profecit vt eas non minus exacte, quam latinas calleret, & felicissime plurima ex Græcis auctoribus in latinum sermonem conuerteret, quæ in lucem edere minime curauit: nisi quod adolescenti Parisiis in studiis versanti excidit Latina interpretatio Pluti Aristophanis Comici lepidissimi, typis Michaelis Vascosani an. M.D.XLVII. Villas suas & ædes versiculis, & ingeniosis inscriptionibus decorare studuit.

Prudentia fuit singulari, memoria tenaci, peracuto ingenio, acri iudicio, & suapte natura ad res res difficiles, & obscuras in antiquorum libris peruestigandas, valde propensus. Opera Sidonii Apollinaris, quæ librariorum incuria penitus corrupta, ac deprauata circumferuntur, nacto Parisiis, in Bibliotheca Victoriana, codice manuscripto, restituere conatus est. Nec minorem diligentiam adhibuit in elucidandis variis veterum auctorum locis difficilioribus. Statura fuit nec breui, nec nimis procera, flauo capillo, hilari vultu, sed innata quadam grauitate decoro, & cuius aspectum, tam domestici, quam extranei non minus amabant, quam reuerebantur.

CLA-

CLARISSIMI VIRI MICHAELIS CABEDII EPITAPHIVM PER IGNAtium de Moraes.

Ossa Michaelis sunt hic tumulata Cabedi,
Quem legum, & iuris docta caterua gemit.
Florentem studiis, genere, haud ætate labantem
Mors tulit humanis inuidiosa bonis.
Causarum iudex, inter quos Regia honorat
Curia, præclarum nomen adeptus erat.
Cingebat gemina (quod rarum est) tempora lauro,
Inque forum Phœbum, Castalidasq; tulit.
Gloria sed maior morum est, & vita probata,
Quæ numquam à recto deuia iure fuit.
Ergo cadauer humo requiescit, astra volauit
Mens iusta, & iusti iudicis ora videt.

IN LAVDEM MICHAELIS CABEDII REGII QVONDAM SENATORIS, AVCTORIS patris.

Emanuel Pimenta societatis IESV.

Sedes Vlyssis, qui lauit aureas
Tagus fluentis aurifer aureis
Fuluosq; thesauros profundit
Gemmifera pretiosus vrna:
Huc decorus tegmine sustulit
Aurata fuluo tempora gurgite,
Interque Nympharum cateruas
Ora suo lita soluit auro.
Heroa nostis nobilis ingeni,
Qui nos Hydaspi prætulit Indico,
Niloque, famosoque Gangi,
Eridano, latioque Tibri:
Nymphæ superbi gloria fluminis
Non vsitatis tollite laudibus

Insigne Kebedi per ortus
Nomen, Hyperboreosque campos.
Virtus inerti pressa silentio
Patrum sepultae distat inertiae,
Heroes à musis sepulti
Ad superas reuocantur auras.
Obliuiones non ego liuidas
Sinam labores carpere, maximi
Et facta Kebedi superba
Ingenuis cumulata palmis.
Aequum merenti reddere gratias,
Quo gloriosus ciue superbio,
Dum frenat insignem per annum
Iure domos Ithaci beatas
Praeses seuerae iure potentiae
Dum regna lustrat proxima Duriae
Vel flore, vel Lympha fugaci
Elysias imitata syluas,
Seu consulentis Regia Curiae
Consulta, lingua prouehit aurea
Prudens futuri, vel per vsum
Dotibus ingenii superbus:
Seu clara profert lumina patriae,
Claros decoro nomine liberos
Queis ardor in morem leonum
Ense sacro lacerare Turcas,
Queis sacra cordi, queis bene Principis
Commissa magni cura negotii,
Queis cura nuptarum decus, vel
Virgineam capere ante palmam.
Heroa Nymphae dicite, plausibus
Permista laetis carmina: non volo
Cessent per Europam, per Afros,
Perque Asiae locupletis oras:
Donec decoris parta laboribus
Conuexa mundi gloria transuolet,
Noritque praeclaros honores
Posteritas venientis ani.

Sic fatus vndis mergitur aureis,
Nymphæ coronas vertice detrahunt,
Ex hisque Kebedo coronam
Flore parant pretiosiorem.
Cui nec procellæ, nec fuga temporum,
Mauorsque, vel mors Marte potentior,
Non ira cæli fulminantis
Excutient meritos honores.

EPIGRAMMA AD EVNDEM MICHAELEM CABEDIVM.

STirps genus egregium dedit inclyta, docta Minerua
Iura tibi, linguam gratia, Musa chelin.
Vtiliter patriæ vixisti, mortuus illi,
Vtilis es natis, post tua fata tuis.
Non moritur moriens, qui pignora clara relinquit:
Clara sibi, patriæ non minus illa suæ.
Te natæ coluere duæ: nam ætate trophæis
Illustri in campis maxima iuncta viro est.
Altera dulce iugum mundanæ nescia vitæ
Sustinet: hanc refouet religionis amor.
Vtque fide sacro præbes duo fulmina Marti
Dissimiles fratres tempore, Marte pares.
Hic sacri Antistes iuris, sacer additus aris,
Et mundum sacris, ingenioque iuuat.
Alter ius callens augusta negotia curat,
Iustitiæ Regi gratus honore suæ.
Mortuus in natis viuis post fata, tibique
Longior efficitur, quam data vita fuit.
Non habet ætatem, sed numinis æmula virtus
Omnia transcendens sæcula fine caret.

VITA IACOBI MOENETII VASCONCELLI, I. C. LVSITANI.

EX EIVS SCRIPTIS COLLECTA.

IACOBO ex optimis & piissimis parentibus nasci contigit. Nam parens illi Gondisaluus Moenetius Vasconcellus, ex antiqua Vasconcellorum familia originem trahens, vir fuit inculpatissimis moribus, & magna ergo Deum pietate, vitæque integritate memorabilis. Præterea singulari animi fortitudine præditus, qua aduersus fidei hostes, tam in Africa, quam in India strenuam operam Reipublicæ impendit. Mater vero faustum Beatricis nomen sortita, soror fuit clarissimi viri D. Gundisalui Pinarii Visensium Episcopi: cuius etiam vitam, & res gestas Iacobus posteritati tradidit. Cum vero pater ex India, vbi septennio militauerat, in Lusitaniam rediisset, anno salutis millesimo quingentesimo vicesimo secundo, pestilentiæ vitandæ causa, Cetobrica, hodie Cetunal, proficiscens, in oppidum inde viginti leucis distans secessit, quod vulgo Alter dicitur, & olim Elteri à Romanis vocatum fuisse constat, ex Itinerario Antonini, vbi veteres clientelas, & amicos, atque consanguineos habebat: à quibus perhumaniter exceptus, & loci amœnitate captus, ibi ædes ædificauit, in quibus natus Iacobus Kal. Maii, anno vigesimo tertio supra sesquimillesimum.

Nata est etiam in eodem oppido soror Leonora Pinaria, quæ nupsit Michaeli Cabedio Senatori Regio, & triumuiro ciuitatis Olysipponensis gubernandæ, cui arcta sanguinis necessitudine coniuncta erat. Fuit enim Michael Cabedius filius Therasiæ Pinariæ, matris Iacobi sororis: quem ille fraterno amore prosecutus, & ab ineunte adolescentia, socium semper habuit & participem omnium consiliorum, & studiorum. Cum ergo in eo amœnissimo secessu, parentes quinquennii spatium, cum summa animi tranquillitate, felici rerum successu, transegissent, dum pater a labore diutinæ militiæ, & longinquæ nauigationis molestiis conquiesce-

iescere cupit: Callipolin (quæ vulgo Ciuitas amœna, seu Vizo- dicitur) sedes transtulit, euocatus humanissimis litteris præ- ntissimi Ducis Brigantii Iacobi, cuius cliens erat. Quo e- m venit auunculus ipse Gondisaluus Pinarius eiusdem fami- addictus. Qui aliquot annos domo Iacobi vtens, incredibili ore, & beneuolentia, præterea omnibus humanitatis officiis hárissima sorore exceptus, atque excultus, in maxima con- rdia cum parentibus vixit, vsque ad annum M D.XXX. quo gras- te in eo tractu pestilentia, auunculus in vicinam oppido vil- 1, vna cum Iacobi matre, & reliqua familia secessit, pater autem mi remansit. Nec multo post auunculus Conimbricam pro- tus, inde ad ecclesias inuisendas recessit, quas in Vltramontana ione obtinebat, vt in eius vita diffusius narratur. Cessante ve- ea lue, quæ complura Lusitaniæ oppida afflixit, transactis ruri indecim circiter mensibus, Callipolin reuersi sunt. Rediit oque dux ipse, qui Conimbricam confugerat. Nec diu postea it.

Mater etiam ex puerperio vita excessit, summum dolorem rito, liberis miserandam orbitatem, maximum vero reliquens desiderium, non solum fratribus, sororibus, ceterisque pro- iquis, sed etiam Illustrissimę Ioannæ Ducis vxori, & Isabellæ filiæ, æ postea Eduardo, Regis Emmanuelis filio, nupsit, reliquisque ncipibus feminis, cum quibus illi arctissima intercesserat fa- liaritas. Fuit enim inter nobiles matronas sui temporis, incom- abili virtute, singulari prudentia, & incredibili morum gra- ate conspicua. Quas egregias animi dotes ornabat staturæ ocèritas, cum decora vultus venustate coniuncta. decessit e⁊ñ ætatis suæ anno quadragesimo quinto. Nec pater diu con- oto ex charissimæ coniugis obitu dolori obsistere potuit. Anno que millesimo quingentesimo trigesimo quinto, mense Februa- grauí ægritudine correptus, mortem obiit, cum prius Iacobi fra- m natu maximum Ioannem Menœtium Vasconcellum in In- m misisset, Iacobum autem auunculo tradidisset, sub cuius tu- a receptus, & liberaliter educatus, Eboræ primum, deinde O- ppone in eius familia permansit, vsque ad annum millesi- im quingentesimum trigesimum septimum, quo auunculus iam phiensis Episcopus creatus, in Galliam cum amplissima lega- ne missus est. Nec statim eum secum ille abduxit, sed cum Baio-

nam Aquitaniæ vrbem peruenisset, in qua ei diutius erat immorandum, litteris accersitum ad se proficisci iussit, vna cum consobrinis illius Ioanne Pinario, & Michaele Cabedio fratribus, sub Pædagogo Aluaro Bernardo Cetobricensi, pio, & graui viro, sacerdotii sacris initiato. Erat Pinarius biennio Iacobo maior, & Cabedium eodem temporis spatio anteibat, qui tunc decimumquintum
1538. annum attigerat. Igitur anno 1538. Octobri mense ineunte, rebus necessariis ad iter oppurtune instructi, Cetobricaque profecti, Baionam perueniunt. vnde paucis interiectis diebus, ab auunculo Burdigalam missi, ad capiendum ingenii cultum, in celebri Gymnasio, quod ibi eo tempore florebat, sub moderamine Andreæ Goueani Lusitani, ex Pace Iulia oriundi, viri grauissimi. Vbi in litteris humanioribus biennii tempore versati quas iam in Lusitania addiscere incœperant, Baionam ad auunculum ab eodem Goueano perducti sunt. Nec multo post Tolosam adeunt, ad Iurisprudentiæ studia capessenda in illa nobili Academia, in qua insignes Iurisconsulti, tunc ius Ciuile, & pontificium interpretabantur. Inter quos Corasius, Monsabracus, Ferrerius, & Ferdinandus Berengarius præcipui habebantur. Illic ergo aliquandiu morati, anno 1542. mense Maio, ab auunculo rursus accersiti Baio-
1542. nam reuertunt Iacobus & Cabedius. Nam Pinarius Tolosæ sancti Dominici religionem fuerat amplexus: in qua postea doctor Theologus Parisiis creatus, summam eruditionis, & virtutis famam adeptus est: sed immatura morte præuentus, cum ad Tridentinam Synodum à Lusitaniæ rege missus esset, Romæ vltimum vitæ diem obiit, ætatis suæ anno trigesimo nono. Imminente autem bello, quo rex Franciscus Perpinianum per duces suos obsedit, summum imperium in exercitu obtinente Henrico filio, qui ei postea in regno successit: auunculus è Gallia profectus, & in oppido Cantabriæ, quod vulgo *Sancti Sebastiani* dicitur, trimestre tempus moratus, inde in Lusitaniam iter direxit. Sed cum in vrbem, quæ Methina Campestris cognominatur, peruenisset, & à rege iterum in Galliam redire, & apud Franciscum oratoris munere fungi iuberetur: Mœnetium & Cabedium in patriam proficisci voluit, vt desiderio Therasiæ sororis satisfaceret, quæ filiorum diuturna absentia, & viduitatis ærumnis afflicta, id ab eo summis precibus efflagitauerat. Cetobricam igitur perueniunt
1543. decimoquinto Kalendas Ianuarii, anno 1543. vnde ineunte
Martio

rtio Conimbricam profecti, ad Legalis scientiæ curriculum agendum: vbi Martinum Aspilcuetam Cantabrum, & Anium Soarium Olysipponensem, hunc ciuile, illum vero ius onicum publice interpretantes, integro triennio audierunt. no autem 1545. mense Iunio, iterum ambo in Galliam ab a- 1545
iculo accersiti; quem Rothomagi inueniunt. inde vero Auanensem Academiam inuisunt: in qua Pamelii Belgæ, Iurisisulti magni nominis, familiaritate vsi sunt. Deinde Lutetiam, iam vrbem, totius Galliæ caput adire iussi, (vbi eo tempore Catholico religio, & litterarum cultus magnopere florebant) Petrum Rebuffum ius Canonicum prælegentem audire, & s singulari doctrina frui contigit. Postea in Lusitaniam auunum sunt secuti anno 1548. sub finem mensis Iunii, quo per- 1548
iiunt, ante initium Septembris, & aliquandiu morati in rene Interanensi, quæ vulgo inter Durium & Minium dicitur; auunculus monasteria quædam obtinebat: tandem mense Obris ad regem Olysipponem peruenerunt. A quo Iacobus Triitum missus, ad Concilium sub Iulio III. Pontifice maximo reitegratum, vna cum Iacobo Siluio, viro nobilissimo legationis ncipe, & Iohanne Paez Iurisconsulto; ac Iacobo Goueano Theoo. Itaque è Lusitania profecti & felici vsi itineris successu, supeis hyberno tempore, in Hispania Pyrenæis, in Gallia Alpinis intibus, Tridentum perueniunt, die quinta Martii, 1552. Vndè 1552
t intermissionem Synodi, quæ contigit die XVIII. Aprilis, Veias secesserunt, vt ibi regium nuntium expectare, & vrbem ius Europæ pulcherrimam per otium inspicere possent. Vbi atę consumpta, Siluius, & Goueanus iterum in Lusitaniam rerint: nam Paccius Patauii decesserat: Mœnetius vero discedens rona, ex ædibus clarissimi Antistitis Aloysii Lipomani, qui spitio omnes exceperat, Romam per Ferrariam, Rauennam, iminum, Vrbinumque petens, eo peruenit die decimatertia ptembris, anno 1552. Quam florentem & aureo quodam 1552
ulo fruentem comperit sub Iulio Sanctissimo, & Sapientissi Pontifice, quo regnante, sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ Setus viris, & vitæ integritate conspicuis, & omnium disciplinan cognitione claris, ac generis splendore admirandis abunuit. Inter quos commemorare libet nonnullos, vt ipse ex illius nporis memoria, aliquam voluptatem animo percipere possim,

& si qui hæc legent, eis tam clara reipublicæ Christianæ lumina innotescant. Princeps tunc erat Senatus, & vt vulgo dicitur, Collegii Decanus, Ioannes Petrus Carafa. Aderant Iacobus Mediceus, & Marcellus Ceruinus, qui postmodum, omnes tres Summi Pontifices fuerunt. Præterea Alexander, & Rainutius Farnesii. Ferrariensis, Mantuanus, Carpensis, Moronus, Cæsius, Truchses Germanus, Crispus, Sarracenus, Puteus, Cicada, Montis Politiani, Sanctæ Floræ, Cornelius, Sabellus, Verallus, Polus Anglus, duo Galli, Bellaius, & Armeniacus. Hispani quattuor, Sancti Iacobi, Paciecus, Gueua, Mendocius. Vnus Lusitanus, Michael Siluius illustrissimo genere ortus, & bonarum litterarum scientia clarus. Erat prorsus suaue in tanta rerum tranquillitate, & in ea hominum luce viuere, atque in tot principum singulari humanitate conquiescere. Sed inuidit tunc fortuna Romanis rebus. Nam mortuo Iulio Pontifice summo, ac mox Marcello, qui paucos vixit dies, è vita sublato, cum ad summum Pontificatum peruenisset Paulus quartus, antea vt diximus, Petrus Carafa dictus ea tempora, iique tumultus, & bellorum semina excitarunt: vt qui rempublicam florentem viderant, eam perturbatam, afflictam videre minime sustinerent. Anno itaque 1556. die vigesima tertia Septembris vrbe egressus Mœnetius magnis itineribus, vna cum Illustrissimo viro Dionysio Alencastrio, cuius pater Alphonsus Lusitaniæ Regis apud summum Pontificem Orator erat. Cumque Senas peruenissent, excepti hospitio à Marchione Sarriæ Dionysii patruo, ipse in Galliam Cisalpinam, quo iter habebat, inde profectus est: Iacobus vero Florentiam, & Pisas, ac mox Genuam peruenit. Vnde conscensis triremibus duce Iohanne Mendocio, Barchinonem appulit sub exitum mensis Octobris. Ex qua vrbe, terrestri itinere, per Celtiberos, & Vaccæos, Pintiam, clarum in primis Hispaniæ Tarraconensis oppidum peruenit: ac inde per Methinenses, & Salmanticenses, eam Lusitaniæ partem petiit, quæ à Castellæ Regno apud ciuitatem Rodericiam disiungitur: vt auunculum suum tunc Visensium Episcopum conueniret, qui trium dierum itinere, ab eo tractu aberat. Apud quem duos fere menses commoratus, Olysipponem est profectus: vbi à præstantissimo Rege Iohanne, benigne exceptus (quæ ipsius fuit humanitas incredibilis) ac de itineris causa, deque Romanarum rerum suc-

ſſu, familiariter interrogatus, cum ei expoſuiſſet, Eboram ſibi
leundam, ad capiendam Canonicatus poſſeſſionem, qui ex
:uli reſignatione, annuente Summo Pontifice, Romæ obtige-
ratum id ſibi eſſe dicens, ſuumque fauorem rebus illius mi-
defuturum pollicitus, illum honorifice dimiſit. Ebora igitur.
iæ Moenetii altrix, & altera patria, veluti iure quodam ſuo,
m ſtudiorum, laborumque ſibi vindicans, operamque, & in-
am, pro collato in eum prioris educationis munere repetens,
ptimo maximo ita diſponente, Roma aduenientem excepit
1557. menſe Martii, quo tempore Eborenſis Archiepiſcopus 1557.
lenricus Cardinalis, qui poſtea Rex fuit. Agebat tunc Iacobus
annum trigeſimumquartum: integra vigebat valetudo: quam
Trāſtagani cæli natura non parū iuuare viſa eſt: ſub quo nem-
⁹, & educatus fuerat. Itaq; vſq; ad annū ætatis ſexageſimūoꝺta-
quo hæc memoriæ prodita ſunt, vnum tantū ancipitem mor-
:i in ea vrbe contigit, cū iam in ea triginta quattuor annos per-
:rit. Quo tēpore non ſolū Canonicatus munera obiuit, ſed et-
quiſitor fidei cum eſſet ab Henrico Principe creatus, anno
ıtegro decennio in ea functione Reipublicę operam nauauit. 1563.
ı collegas habuit viciſſim quattuor (nam à duumuiris apud
ınos is magiſtratus vt plurimum geritur) quibus cum ſumma
ırdia comes fuit, & ſocius in eo munere obeundo. Collegas
pſos hic nominare liceat, propter ſummā Iacobi in illos, dum
:nt beneuolentiam. Primus fuit Doctor Antonius à Caſtro,
ſius Henrici Vicarius generalis fuerat, iuris vtriuſque ſciētia,
:nſis exercitationis vſu clarus. Cui ſucceſſit Petrus Aluarez
es omnium Inquiſitorum Luſitaniæ antiquiſſimus, & de ſa-
ıcto fidei negotio optime meritus. Quo mortuo, cum octua-
ius fere deceſſiſſet, in eius locum ſucceſſit Frater Emmanuel
, ordinis ſancti Dominici, inſignis Theologus.
oſtremum, & quartum collegam nactus eſt, doctorem Hiero-
m Sauſam, iuriſprudentiæ cognitione, generis nobilitate, &
um omnium ornamentis præſtantem. Cum igitur hos quat-
ollegas habuiſſet, ac multo etiam tempore, ſolus tantum mu-
biuiſſet, & incredibiles exhauſiſſet labores, nec illi ſucceſſor à
pe daretur: cœpit ab illo ſummis precibus contendere, ſibi vt
t, onus illud tam graue, tandem aliquando deponere. Quod illi
m quāuis renitens, ac veluti coactus conceſſit, ea tamen con-

ditione, vt assessoris nomine, Inquisitoribus in posterum adesse, & definiendis fidei caussis interesse vellet, assignato ad vitam eodem salario, quod cum esset Inquisitor habuerat, sed libero, & sine ali-
1557. quo prorsus onere, nisi tantũ spontaneo. Iacobus vero ab anno 1573. quo ab ordinaria illa functione se abdicauit nunquam destitit pro virili parte, fidei negotia apud tribunal sanctæ Inquisitionis iuuare nec desinere voluit, quamdiu id vires ferre potuerũt. Anno deinde 1577 cum Ebora discedens Olysipponem peruenisset, à Serenissimo Rege Sebastiano humanissime exceptus, & ad capessendam iterum Rempublicã, ac grauissima obeũda negotia inuitatus: quæ cum ipse recusasset, tantum abest, vt magnanimus Rex, aliquã ex eo offensionis ansam arripuerit, vt etiam nouum quoddam honestissimæ functionis genus excogitauerit, cuius occasione Mœnitium retinere, & opera eius vti posset.

Quæ omnia eius immatura mors, & rerum omnium cõmutatio postea secuta turbauit. Nam eo mortuo, iam in senium vergẽs Mœnetius, & natura ipsa, magis ad honestum, & tranquillum otium, quam ad negotium propensus, iterum Eboram sibi repetendam, & in ea vrbe sedem stabilem figendam esse decreuit. Sed paulo post, Henrico Rege è viuis sublato, & pestilẽtia non solum apud Eborenses, sed fere per vniuersam Lusitaniam grassante, in villam amœnissimam Silueriam, Ebora sex M. P. fere distantẽ, secessit mense Maii, anno 1580. vbi sub finem Augusti, grauissimo morbo correptus, parum abfuit ab extremo vitæ periculo. Valetudine autem aliquantulum recuperata, sed nondum plane confirmata, natalis soli, & patriæ desiderio affectus, eo iter intẽdit. Scripsit de patrio Eborensi municipio vna cum And. Resendii antiquitatum Lusitaniæ lib. 5. Romæ & Coloniæ euulgatum.

HECTOR PINTVS LVSITANVS.

HECTOR PINTVS Lusitanus in Conimbricensi Academia publicus sacrarum litterarũ Professor, disertus admodũ exstitit, & Hieronymianorum sodalis, qui Monachi in Hispania duntaxat opima monasteria a Regibus fere condita habent, & cantui in Deo nouem ipsis horis plurimum temporis tribuunt. Reliquit ingenii sui monumenta accurate conscripta, potissimum *in Prophetas*: nam & S. linguæ nõ ignarus fuit, neq; Græcarũ litterarum rudis: latino vero sermone

[C]LARISSIMI VIRI MICHAELIS CABEDII EPITAPHIVM PER IGNATIUM de Moraes.

OSSA Michaelis sunt hic tumulata Cabedi,
Quem legum,& iuris docta caterua gemit.
Florentem studiis,genere,haud ætate labantem
Mors tulit humanis inuidiosa bonis.
Causarum iudex,inter quos Regia honorat
[C]uria,præclarum nomen adeptus erat.
[Cin]gebat gemina(quod rarum est)tempora lauro,
[I]nque forum Phœbum,Castalidasq́ tulit.
[Glor]ia sed maior morum est,& vita probata,
Quæ numquam à recto deuia iure fuit.
[Hoc] o cadauer humo requiescit,astra volauit
Mens iusta,& iusti iudicis ora videt.

[IN] LAVDEM MICHAELIS CABEDII REGII QVONDAM SENATORIS, AVCTORIS patris.

Emanuel Pimenta societatis IESV.

[S]edes Vlyssis,qui lauit aureas
Tagus fluentis aurifer aureis
Fuluosq́ thesauros profundit
Gemmifera pretiosus vrna:
[Q]uę decorus tegmine sustulit
[A]urata fuluo tempora gurgite,
Interque Nympharum cateruas
Ora suo lita soluit auro.
[D]oa nostis nobilis ingeni,
[Q]ui nos Hydaspi prætulit Indico,
Niloque,famosoque Gangi,
Eridano,latioque Tibri:
[Ny]mphæ superbi gloria fluminis
[No]n vsitatis tollite laudibus

ANTONIVS SENENSIS LVSItanus.

AB. Virginis Catharinæ Senensis studio sic cognominatur: cætera Lusitanus patria Vimanarensis, diœcesis Bracarensis. Cũ Theologiæ, bonisq; artibus operam aliquamdiu in Conimbricensis gymnasii Dominicanorum collegio nauasset, profitendique munus Olissipone sustineret, Louanium mittitur, vt Doctoris ibi laurea cohonestetur, anno Christi *1578*. Primus autẽ eius labor extitit in locis SS. Patrũ, qui à B. Thoma tribus summæ partibus citantur, indicandis; veluti digitum, quod aiunt, in fontes intendendo. Quod opus Herculei plane laboris atque industriæ, Plantinianis est typis Antuerpiæ euulgatum, vna cum Augustini Hunnæi Theologi Louaniensis notis, magno & Theologorum, & concionatorum commodo. Idem in Cathena eiusdem Thomæ quattuor Euangelistarum præstitit. *Humberti* quoque *Romani* natione Burgundi, quinti Generalis ordinis libros sex, *de Religiosorum eruditione* inuisos antea, bono litterarum, Louanii typis euulgandos curauit, & Gulielmo Paraltæ falso adscriptos auctori vindicauit. *Vitas* item *Sanctorum, Ordinis Prædicatorum*, è Laurentii Surii Carthusiani Tomis selectas publicauit. Chronologiam adhęc per Centurias ac Decadas digestam à primordiis nascentis familiæ S. Dominici, ad sua vsque tempora pertexuit. Scripsit & hæc:

Bibliothecam variorum eiusdem ordinis in omni genere Scriptorum. Parisiis.

Quæstiones Theologicas non paucas.

De quinque hominum statibus.

Chronicon item generale.

Virtutum denique *Vitiorumq; collationes: aliaque promisit.*

Eruit è tenebris *Cæsarii Arelatensis Episc. Homilias* XVII. *ad Monachos.*

Item B. Thomæ Aquinatis in Genesim Commentarium, alterum in Machabæos,

Item in 4. Euangelia B. Thomam, quæ emendauit, quæ locorum indicationibus illustrauit, typis Plantinianis.

Sic fatus undis mergitur aureis,
Nymphæ coronas vertice detrahunt,
Ex hisque Kebedo coronam
Flore parant pretiosiorem.
Cui nec procellæ, nec fuga temporum,
Mauorsque, vel mors Marte potentior,
Non ira cæli fulminantis
Excutient meritos honores.

EPIGRAMMA AD EVNDEM MICHAELEM CABEDIVM.

STirps genus egregium dedit inclyta, docta Minerua
Iura tibi, linguam gratia, Musa chelim.
Vtiliter patriæ vixisti, mortuus illi,
Vtilis es natis, post tua fata tuis.
Non moritur moriens, qui pignora clara relinquit:
Clara sibi, patriæ non minus illa suæ.
Te natæ coluere duæ: nam ætate trophæis
Illustri in campis maxima iuncta viro est.
Altera dulce iugum mundanæ nescia vitæ
Sustinet: hanc refouet religionis amor.
Vtroque fide sacro præbes duo fulmina Marti
Dissimiles fratres tempore, Marte pares.
Hic sacri Antistes iuris, sacer additus aris,
Et mundum sacris, ingenioque iuuat.
Alter ius callens augusta negotia curat,
Iustitiæ Regi gratus honore suæ.
Mortuus in natis viuis post fata, tibique
Longior efficitur, quam data vita fuit.
Non habet ætatem, sed numinis æmula virtus
Omnia transcendens secula fine caret.

HIERONYMVS OSORIVS

SILVENSIS EPISC.

Ex vita ab Hieron. Osorio Fratris F. conscripta.

PAtrem Olysipone habuit Ioannem Osorium Afonsecam, virum singulari pietate præditum, qui domi bellique floruit; matrem Franciscam Gilliam Goueanam, ex nobili Goueanorũ familia. Frater illi Bernardus. Puer etiam-tum in litteris perdiscendis tanta fuit ingenii vi, vt ludimagister Latine loquentem admiraretur: decimo tertio ætatis anno Salmanticam missus, egregiam ibi operam tum Latinis, tum Græcis litteris nauauit. Mox Iuri Ciuili parentis iussu sic studuit, vt optimos quosque auctores Græcos & Latinos è manibus nunquam dimitteret. Ad militiam quoque multa excitabant; maiorum scilicet exempla, animi magnitudo singularis, & eximia totius corporis constitutio. Corpore enim fuit mediocri, lato pectore, manibus ad arma tractanda aptissimis, aspectu graui, aperta fronte, magnis & cæruleis oculis. In S. Stephani Dominicanorum æde sacra rei diuinæ dum interesset, sollemni assumptæ Virginis festo, perpetuam corporis & animi castimoniam vouit seruauitque. Lutetiam inde Parisiorum se contulit, decimum & nonum ætatis annum agens, vbi Aristotelis Dialecticam, & naturalem Philosophiam summa cũ ingenii laude didicit. Hic Petri Fabri, vnius ex decem B. Ignatii Loiolæ primis Sociis, familiaritate est vsus, adeoque dilexit, vt cum Ioannes tertius eius nominis Rex Lusitaniæ de Societatis IESV recens nata percunctaretur, multis eam laudib. ornarit, ac pro virili persuaserit, vt aliquot ex his in Portugaliam euocaret. Parisiis Bononiam se cõtulit: Sacras hic litteras, & Hebræam linguam auide arripuit. Platonem scientiæ, M. Tullium, sermonis Latini gratia, vtrumque ob eloquentiam assidue lectitabat. Vbi ante tricesimum ætatis annum, cœpit libros de *Nobilitate ciuili* & *Christiana* commentari, quos Ludouico principi, Emmanuelis F. dedicauit. Bononia in Lusitaniam reuersus, quia Ioanni Regi Portugalensi id gratum erat Conimbricam se contulit: ibi *Isaiam & Pauli Epistolam ad Romanos* scriptam singulari cum laude explicuit. Cum

vero in

vero in sermonis Latini elegantia non mediocriter excelleret, totis viribus in eo sibi laborandum statuit, vt damnum illud, quod ex Ciceronis de *Gloria*, de *Repub.* & de *Consolatione*, libris iam pridem temporum iniuria amissis fuerat acceptum, resarciret. Quamobrem de *Gloria* Conimbricæ, multos vero post annos de *Regis Institutione* libros scripsit: de *Consolatione* autem nihil posse à se vel amplius, vel subtilius excogitari, quam esset sacer ille Liber Job, tot sententiarum obscuritatibus inuolutus, existimauit: quare cum eleganti sane Paraphasi explicauit. Illum *de Gloria* simul ac nactus esset Ant. Augustinus vir clarissimus, & Osorius Bononiæ familiares sic ridebat.

GLORIA, *Nobilitas scriptis celebrata disertis,*
Clarescent sæculis innumerabilibus.

Tauaræ (quam nonnulli *Balsam* fuisse existimant) Ecclesiam Ludouici principis beneficio sacris initiatus regebat. Rogatus ab amicis aulam cur fugeret, vbi plerique emergendo rem facerent: Viles, inquit, merces habeo, quas in aulam mecum deducam; *Veritatem* & *Fidem* innuebat, quæ ab aulis vt inuisæ exsularent, fraudem contra & Adulationem infinitis partibus præponi. Integritatis eius summa fuit etiam apud Catharinam Lusitaniæ reginam, Caroli V. sororem, opinio. Hinc ab Henrico Card. Archidiaconus Eborensis creatus, Ecclesiam Tauarensem alteri tradidit, vt à cupiditatis suspicione in sacerdotiis cumulandis, longe ante Concilium Tridentinum fuerit alienus. Paullo post Episcopus Siluensis creatur. Est regio illa à Lusitanis *Algarbium* dicta, quæ à sacro promontorio versus Austrum ad Anam vsq; fluuium extenditur. Osorius onus illud detrectans, nihilominus ob Christianę Religionis studiũ, & hominum salutis eximiam caritatem, prouinciam suscepit. Rem diuinam pie faciebat. Doctos iuxta, ac probos domi alebat: in his Antonium Lupium, & Eduardum Simonem. In mensa, scriptorum S. Bernardi lectione maxime delectabatur: qua finita, omnibus licebat, si quod dubium occurrebat, proponere. Decumas vero, quæ ab his, qui sub illius moderatione viuebant, more Christiano ei reddebantur, ita inter pauperes, viduas, pupillos sacras ędes sarciendas, & suos diuidebat, vt peracto anno, illæ quoq; consumerentur. Argenteos nummos secum deferebat, ne sibi deesset petenti ho-

mini egeno, quod tribueret. Iudicia ita exercuit, vt æquabilitatem erga omnes summo studio seruaret. quam vt facilius retineret, illud diligenter curauit, vt omnibus ad se aditus pateret. adeo vt dum cibum caperet pauperes & humiles homines satis benigne audiret, nemoque ausus foras pellere. Dioecesin suam tertio quoque anno peragrabat, & probis sacerdotibus per vices lustrare mandabat. Multos hic insolentioris vitæ ad meliorem frugem monendo reuocauit. Duo in iure administrando ante oculos habebat: alterum erat Episcopi officium à D. Paullo ad Titum, & Timotheum luculenter descriptum; alterum vero, dignitatis, ac nominis famæ præsertim sacerdotum, seruandæ cura. Sebastianus interim pubertatis annum XIV. agens, regni est gubernaculis admotus. Osorius illum, vt ad imperandum immaturum, non raro officii admonuit. Olysipone quoque suam *aduersus Gualterum Haddonum*, Britannum, qui Reginæ caussam susceperat, *Apologiam* excudendam curabat. Cum in Tingin in Africam Sebastianus traiiceret, litteris eum, vt in patriam redeat, vehementer est Osorius cohortatus; & à bello Africo, quod ab incunabulis eius in animo infixum erat, antequam prolem haberet, quæ, si aliquid ei acerbius accideret, in regni hereditatem succederet, deterruit. Romam, quod nihil admonendo proficeret, & a paucorum hominum imperio Rex penderet, cogitare cœpit, profectusque est, vt voti reus limina Apostolorum Petri & Pauli veneraretur. Hispali & Barcinone in Italiam traiecit, & Parma, Bononiam venit: quam vrbem veluti patriam semper dilexit: *vbi Pharaphrasin in Isaiam* in lucem edidit, & Henrico Emmanuelis Regis F. eam dicauit. Bononiam venit; Beatorum Apostolorum limina inuisit, Gregorio XIII. Pontifici Maximo gratus: reuocatus mox à Rege in patriam, festinandum ratus, quod annum iam à dioecesi affuisset, & quorundam hominum sermone per vrbem fama percrebuerat, Gregorio Summo Pont. esse in animo eum in Collegium Cardinaliū adscribere. Mox in Portugaliam opinione citi' delato, litteras Regis Poloniæ Stephani nomine misit, Ioan. Zamoscius homo Sarmata, & politiori litteratura ornatissimus. Scripsit enim *De Senatu Rom.* egregium Commentarium. Soluit Rex Olysipone in Africam versus, infelici suscepta expeditione: & interim Osorius libros, *de vera Sapientia* in lucem emisit, eosque summo Pontifici Gregorio inscripsit. Secuta hinc calamitas, cæso ad internecionem cum Rege exercitu Lusitanorū: qui Regis acerbissimus

mus casus tanto Osorium doloris sensu affecit, vt eius valetudi-
ı debilitarit. In Algarbiam statim abiit, miseram patriæ vicem
ementer dolens, & ea mala animo diuinans, quæ postea illam
resserunt. Hic nihil duxit antiquius, quam Algarbiensium ani-
; ab omni seditionis excitandæ studio abducere, dum alii ad li-
:atem armaque capessenda incenduntur. Igitur Osorius, vt An-
ium Ludouici principis F. à proposito regni affectandi depelle-
in oppidum Almerinum, in quo Henricus Card. agebat, se con-
t; Antonium hortatur, vt patris vestigia sectetur, regnum conci-
multitudine occupare desinat, Philippum Regem fratrem pa-
:lem ne à se alienum reddat. Verum Antonius præcepta con-
psit; pessumque iuit. Non multo post Henricus iam surdaster
:. Tumultuante hinc, & arma plebe induente, vt Philippum
gem, si possent, arcerent; in toto tamen Algarbio, Osorii opera,
.us inuentus sacris initiatus, qui, vt alibi, seditionis sit nomine
ısatus. Tauaram ad seditionem sedandam dum properat, vlcus
ıum in crure intumuit, nec diutius doloris magnitudine, quem
›atriæ exitio acceperat, potuit resistere. Pridie igitur Cal. Au-
:i præter morem, vt paulisper quiesceret, in lectulum adscendit
ranciscanorū cœnobio: vbi eum arctior solito est somnus com-
tus, à quo nullis vocibus poterat excitari. Somni deinde vi libe-
ıs, in illa ad seditiosos verba prorupit: *Quo insani homines ruitis?*
ris mox subsecuta est, quæ illum intra viginti dies confecit atq;
sumpsit. Mox diuino corporis Dominici pabulo, junctis mani-
, & pectore dextera percusso, animum confirmauit. Cum despe-
iam valetudine familiaris quidam nunciaret: *Scito*, Præsul, *te*
i: *Valde mihi placet*, respondit, *Deoque perpetuo sit laus & gloria*. Sta-
moriens testamento, vt corpus suum in D. Francisci æde depo-
etur, postea vero ad Faronensem Ecclesiam, quæ dioecesis est
ut, deferretur. Domini Crucem sæpius exosculatus, animam ef-
it, Augusti mensis die vicesima, anni CIↃ. IↃ. XXC. ætatis septua-
mo quarto. qui etsi paruo conditus tumulo iaceat, tamen ob e-
gia ingenii monumenta nulla vnquā ætas, de eius laudibus con-
scet: teretur illorum manibus, qui sapientiam recte cum elo-
ntia coniugendam existimarint. Seriem itaque scriptorum, vt
næ foras data anno CIↃ. IↃ. XCII. leguntur, recensere non pi-
it.

SERIES OPERVM

HIERONYMI OSORII EPISC. SYLVENSIS.

DE Nobilitate Ciuili. Lib. II.
De Nobilitate Christiana, Lib. III.
De Gloria, Lib. V.
De Regis institutione, & disciplina, Lib. VIII.
De rebus Emmanuelis Regis Lusitaniæ inuictissimi virtute, & auspicio gestis, Lib. XII.
Defensio sui nominis.
Epistolæ.
Admonitio in Epistolam ad Elisabetham Angliæ.
Epistola ad Elisabetham Angliæ.
In Gualterum Haddonum Lib. III.
De Iustitia, Lib. X.
De Sapientia lib. V.
In epistolam B. Pauli ad Romanos, Lib. IV.
Paraphrasis in Iob, Lib. III.
Paraphrasis in Psalmos.
Notationes in Paraphrasin in Psalmos.

HIERON. OSORIVS CANONICVS *Eborensis.*

EDucationis hic liberalis gratiam patruo retulit, qui domi Hieronymi Osorii Syluensis Episc. recte à pueritia institutus, vt à senis latere nunquam nisi doctior discederet; iisdemq; insistens vestigiis M. Tullii scripta noctes diesq;, post etiam sacras litteras assidue terendo, & illius scripta Romæ an. c I ɔ. I ɔ. XCII. vindicauit publicauitque, & sua, veluti ederam palmæ, appendit. Quin & vitam eius luculente à diserte conscripsit: hoc ingenue professus, se ab ipso interdum priuatim eruditum; paterna adhæc caritate adamatum, & si quæ essent dignitatis ornamenta, accepta illi esse referenda. Reliquit autem hæc ingenii monumenta.

Commen-

Commentarium in Parabolas Solomonis.
Paraphrasin in Sapientiam Solomonis.
Paraphrasin & notationes in Cantica Canticorum.
In Esaiam Paraphrasin.

Commentarium in { *Oseam Prophetam.* / *Zachariam.* }

Orationem in laudem B. Catharinæ.
In Euangelium Ioannis Orationes XXI.

ANTONIVS LVPIVS.

HVnc & domi suæ alebat, vt eruditis vti libēter solebat, Hieron. Osorius Algarbiorum Præsul. Scripsit carmine elegāti bellum, quo Mauri Mazaganum in Africa oppidum obsederunt; & *Crucis mysterium*, opus præclarum, lectuque dignum.

Contubernalis huic *Eduardus Simon*, vir nō mediocri eloquentia præditus, & scriptorum antiquorum litterate peritus: cuius scripta propediem in lucem proditura, è quibus illius singularis ingenii vis cognosci poterit, promittit Hieron. Osorius iunior.

TERTIA CLASSIS CASTELLANORVM SEV CARPETANORUM.

AEGIDIVS Carillus Albornotius, Cōchensis Card.
Iacobus Simācas Episc. Pacensis.
Petrus Garsias Episc.
Inicus Mēdosa Dux.
Ferdinandus Mendosa.
Didacus Hurtadas Mendosa.
Francisc. Bobadilla Card. Mendosius.
Bernardinus Sandonalius.
Leo Castrius.
Fredenandus Nonius Pintian⁹;
& Alfonsus Cardona.
Ioan. & Frāc. Vergera Toletani.
Petrus Ciacconius.
Aluarus Gometius Eulalius.
Aluarus Gometius alter.
Caspar Villalpādeus Segobiensis.
Petrus Rhua Numantinus.
Garcias Loaysa Tolet. Archiep.
Petrus Fontidonius Segobiensis.
Franciscus Salinas Burgensis.
Laurentius Balbus Liliensis.
Hoereræ pater & filii.
Ioan. Mart. Siliceus Archiep. Tolet.
Ioannes, Michael, Bartholomæus } Medinæ.
Cyprianus Cisterciensis Monachus.
Ioan. Roias Sarmientus.
Alexius Vanegris Toletanus.
Petrus Ximenius Episc. Cauriensis.
Ioan. Petreius Toletanus.
Francisc. Sanctius Brocensis.
Garcias Lassus Tolet.
Iacobus Stunica.
Antonius Houeala Zabguensis.

AEGI-

AEGIDIVS ALBORNOTIVS CARD.

Ex Io. Genesii Sepulueda libro I. Rerum gestarum Aegidij Albornotij.

AEGIDIVS Albornotius natione Hispanus, patria Conchensis, ex clarissima Albornotiorum familia: patrem habuit Garciam uarum Albornotium principem verum, & multis populis domintem; qui genus ab Alfonso quinto Legionensium rege perpea stemmatis claritate repetebat: matrem Teresam de Luna, quae dem summo loco nata genus ducebat à Iaimo rege Aragonum. Is m iam inde ab ineuntibus annis litterarum studio deditus, magna uri profectus praebuisset documenta, aetate adultior in Tolosam, florentissimum id temporis gymnasium, à patre, optima spe ncepta, mittitur: vbi ingenii felicitate, pertinaci erga litteras stu-, eo processit eruditionis, vt breui inter paucos iuris pontificii ritissimos, nec extremo loco numeraretur. Quā doctrinam, cum imia morum sanctitate & singulari religionis obseruantia illuasset, in patriam reuocatus, nactusque familiaritatem Alphonsi astellanorum regis, qui Algeziras vrbes, quondam nobilissimas, ud procul sitas a freto Herculeo, à Mauris recepit, summis virtuius hominum de se vicit opinionem. Regi adeo charus, & sanctionia venerandus, vt intersuturus ille sacrificiis, à nemine mallet, iam ab Aegidio iam sacris initiato rem diuinam parari. Quibus tibus cum à Rege summam gratiam inuiisset, haud ita non longo teriecto tempore, Archiepiscopatu Toletano, amplissima dignita-, ab eodem auctus est. Cui absenti & res in Italia gerenti, successit lasius Archiep. Toletanus num. LX. ait Steph. Garibai. lib XIIII. p. 29. & 35. nō multo ante prelium illud nobilissimum, quo ab hoc phonso victus est, & fugatus Benamarinus rex Maurorum potenimus, qui bellum Hispanis illaturus innumerabilem paene exercum in Beticam traiecerat. Quod praelium initurus Rex, Aegidio m diuinam faciente, religiosissime interfuit. Et cum Christi coris adorasset, & venerabūdus ab eius manibus assumpsisset, ab eom sese arma indui poposcit. Cui ille precatus vt res feliciter euecet, non modo corpus ferro, sed & animum summa spe ac ingenti

fiducia armauit; dum fortiter gestorum inuictæque ipsius maiorum virtutis admonet, & multa nõ inultæ impietatis in Deum Christum exempla commemorat. Et cõmisso certamine regem alios hortantem, ipse lateri proximus adhortationibus incendebat. Sed parta victoria, receptisq; Algeziris, quæ fugato Benamarino: paruo negotio victori cesserunt, dũ Gibraltare obsideret, morbo correptus Alfonsus diem suum obiit. Regnũq; dissimillimus filius, Petr⁹ ille excepit, cui crudelis cognomen additũ. Hic initio rerũ, nondum ferina sæuitia sese efferẽte, Aegidiũ vt par erat, eodẽ familiaritatis loco recepit, quẽ apud Alfonsum obtinuerat, eiusq; adhortationes & monita admittere visus est. Adeo, vt hoc magistro morum non paruã spem de se hominibus principio rerũ exhiberet. Sed cum se paulatim ingeniumq; detexisset, cũ virtutib. cœpit odisse magistrum. Nam cum primum castigationis dolorem animo repugnante, tamen altius suppressisset, paulo post victus insita feritate, iusta consilia detrectabat; & cum cetera grauissime pateretur, illud ferre nõ potuit, ab Aegidio sibi toties exprobrari, quod fastidita Blanca vxore pudicissima, cuidã Mariæ de Padilla effrenata libidine assuesceret. Erat enim Aegidius cũ omnis generis vitiorum insectator, tũ libidinis vel maxime: à qua tantũ abhorruit, vt fama constet, nunquã eum hoc crimine, quoad vixit, fuisse pollutũ. Rex ergo dissimillimũ hominem sua spõte palã exosus, pellicis quoq;, quæ grauẽ censorem capitaliter oderat, precib. incensus, necẽ Aegidio molitur. Ille vero cognitis insidiis, quæ gratiosum in primis hominẽ diu latere nequiuerũt, caussa simulata, missionẽ efflagitat; quã cum vix ad tẽpus impetrasset, Conchã vrbem patriã peruenit: vbi parũper commoratus, comparataq; profectione, ad Clementẽ Sextũ Pontificẽ Maximũ Auenionem, sedẽ id temporis Ecclesiæ Romanæ, cõtendit. A quo libẽtissime exceptus summoq; in honore habitus, paruo interiecto tẽpore, Cardinalis factus est Tit. S. Clemẽtis Episcopus Sabinensis. Clemẽti successit in Pontificatu Innocẽtius VI. vir integerrim⁹, singularis constantiæ, & seueritatis. Apud hũc Aegidius sanctitate & morib. persimilis, multo etiã magis gratia & auctoritate valuit. Quandoquidem iã non sapientia tantũ, & pacis artib. censebatur: sed magnis etiã virtutis indiciis spẽ concitauerat, nõ minus præsenti se animo ad bella gerenda futurũ, quã acri ingenio fuisset ad litteras capessendas. Opprimebatur eo tẽpore à tyrãnis magna pars Italiæ, quæ Ecclesiasticæ ditionis erat. Instimulabatur ad id, nõ modo fauente, Ludouico Ba-

uaro

uaro Imperatore, quē Innocentius quoq; post superiores Pōtifices Anathem ate reuinxerat. Occuparat enim cū multis aliis oppidis Viterbiū Io. Vicus Ariminū, Pisaurū, Fanum, Malatesta de Malatestis: Vrbinū, Antoni⁹ Philaresus; ac ne singulos persequar, quota pars erat imperii Ecclesiastici, quæ ab aliis non teneretur? Has omnes armis, partim consilio, Albornotius, & totā fere Italiam Ecclesiæ Ro. restituit, & Pontifices velut exsulantes Auenione, Romam reduxit. Cardinalis creatus à Clemente VI. vel potius ab Innocētio VI. & Legatus, vt vocant, totius Italiæ à latere, dum vixit, strenuus & consilio plurimū valēs. Leges etiā cōdidit quib. Picena regio hodie Marcha Anconitana hodieq; administratur, edente Rod. Pio Card. Carpensi qui tunc eidem præerat, auctoritate Pauli III. anno fere 1543. Suntii Italis in manibus, Aegidianæ Constitutiones. Estq; immortali laude digniss. beneficiū, alimēta studiosis Hispanis Bononię reliquisse, qui hac ratione emergūt, magisq; proficiunt, quā si patriis finibus nunquā egressi, vt claudi sutores domi perpetuo desidentes, nunquam mutent iudicium, suaq; sola amēt, & mirentur, exteraq; omnia inepte fastidiāt. &c. Sed de reb. gestis III. libris diserte Sepulueda, & de Collegii æde, ex quibus nos hæc delibauimus. His itaq; debellatis nihil superesse videbatur, q. posset ociū pacemq; sociorū & cliētum ecclesiæ sollicitare, præter Perusinos qui quorundā ex primoribus impulsu rebus nouis studebant. Iamq; Assisiū ditionis suæ fecerant. Horū igitur vt motus inhiberet, Aegidius præfecto Blasco nepote, qui Piceni & Flaminiæ curā gereret in Vmbriā proficiscitur: & vbi Assisium peruenit, Perusinorū eiecto præsidio ciuitatē suæ reddidit libertati. In qua, æde Francisci restaurata sacellū intus iussit ædificari, & in eo monumentum, quo mortuus conderetur, exstrui; tantisque beneficiis Monachorum collegiū prosecut⁹ est, vt se ipsos sanctissimo statuto cōstrinxerint, singulis mensibus quarta & vigesima quaq; die, eius animæ iusta se in perpetuū celebraturos: q. officium pari de caussa Bononiæ anniuersario sacro præstāt eidem, in æde Ioannis in mōte XXV. Augusti religiose, Monachi, qui Augustini regulam profitentur. Sed dū Assisii Aegidius commoratur, cupido incessisse animum fertur corporis sanctissimi Frācisci visendi, quod cum venerabūdus conspexisset, & impressa Christi vulnera notasset, exclamasse dicitur, *vel solum Franciscum ad confirmandam Christi religionem satis fuisse.* Post hęc Perusium peruenit, acceptusq; in vrbē, cum auctores malorum partim capitali supplicio multasset, partim in exilium misisset, ceteris collaudatis ac liberali ratione confirmatis,

Viterbium peruenit. Tunc vero cum vniuersam Italiam sua opera pacatā considerasset, nullūq; nec à Tyrannis nec à latronib. periculū imminere intelligeret, Gometium cum quattuor nauibus proficisci iubet. Et quo in statu Italia esset nūciare: omnia trāquilla pace frui. Si vellet Romam, quod ante significauerat iuuisere, tuto secureque iā inde licere. Gratissimū sibi fuisse nuntium aduentumq; Gometii Pōtifex nō verbis tantū, quib. Aegidii virtute ac industria gratias egit, sed multis etiā beneficiis declarauit. Siquidē inter cetera ipsi Gometio Asculi, q̄ oppidū est in Piceno, ius & vectigal in decenniū tribuit. Fratres Aegidii litteris & nūtio ab Hispania iubet accersiri, non aliis professus velle se prȩfectis atq; administratoribus quā his Italiā tueri & gubernare: statimque discessu comparato, in Italiam proficiscitur. Cum ad Viterbium ventum est, vbi Aegidius eius aduentum expectabat, paulisper hic commoratus, quindecim annorum administrationis & vectigalium rationem quorundam inuidia & impulsu reposcenti Pontifici, claues vrbium arciumq; à se receptarum vix capiente curru Aegidius pro ratione obtulisse fertur. Cui Pontifex, admiratus eius animi magnitudinem ac constantiam; &, Hercle inquit, Aegidi tam amissam rem Ecclesiasticā haud magno impendio nobis receptam esse fatemur, & tui parcitati gratias habemus. Paucis post diebus Aegidius ad vrbem Romam Pontificem comitatus longi muneris vacatione impetrata, Viterbium rediit: vbi mortalitatis memor, ac veluti instantem mortem animo præsagiens posteritatique consulens testamentum, quod hodieque exstat rarissimi exempli, sanctissime ac religiosissime condidit: & conuocatis amicis, collegii in vrbe Bononia Hispanis condendi, de quo mox separatim dicemus, præcipuam curam delegauit, & trib. mensibus quod Viterbium redierat exactis, vitam cum morte commutauit. Anno gratiæ. Millesimo trecentesimo sexagesimo septimo. Steph. vero Garibai. lib. XIIII. Hisp. Hist. ca. 37. anno 1364. Tanti viri mortem Pontifex tam acerbe tulit, vt accepto nuncio continuum biduum nihil aliud, quam mœrori indulserit; nec sui conueniendi copiam cuiquam fecerit. Corpus eius vt ipse iusserat, Assisium allatum, & in æde S. Francisci depositū est: inde Toletum; vbi modo ossa iacent in sepulcro marmoreo, cum aliis sanguine iunctis ad D. Ildefonsi, quod sacellū locupletauit. Templum vero Toletanum multa ei κειμήλια, donaque, & reliquias Sanctorum acceptas refert. Summus Pontifex hoc tribuit eius meritis, vt quicunque lecticam

m quantulocunque ſpatio ſupportaret peccatorum remiſſionem rinde conſequeretur, ac ſi anno Iubilæi Apoſtolorum Petri & uli ædem inuiſiſſet: quod officium Ægidio cum locupletiſſimo i- us meritorum teſtimonio ab Henrico Rege, qui Petro fratri à ſe :erfecto ſucceſſerat, ſuisque purpuratis præſtitum accepimus.

OLLEGII BONONIENSIS HISPANO-
rum Origo auctore Ioanne Sepulueda.

Onſtat conditum fuiſſe Hiſpanorum collegium Bononienſe ab Ægidio Albornotio circiter annum à redempto orbe M. :C. L X V. quod vix dici poteſt quanto ſemper vſui, quantoq; or- mento noſtris hominibus fuerit. Ex hoc enim viri, quos enume- :e longum eſſet, ſapientia clari nulla non memoria prouenere, qui m ſingulas ciuitates, tum vniuerſam Hiſpaniam doctrina & con- .o ſummopere iuuarent. Et viuunt hodie haud ita pauci, ne quis ιtet effœtam huius Collegii feracitatẽ conſenuiſſe, qui partim do- ndo, partim monumentis litterarum, alii maximarum rerum ad- iniſtratione, ſecula noſtra exornant. Quorum ſunt *Antonius Ne- ſſenſis*, qui expugnata, ſuo marte barbarie, quæ ab Hiſpania, Latini monis exterminato nitore, regnum longe lateq; obtinebat, nunc :gum Hiſpaniæ hiſtoriam felici; & antiquitatem prouocaturo ſti- mandat monumentis.

Fortunius Garſias Cantaber vtriuſque iuris peritiſſimus, Regius ſt conſiliarius, & qui in Regno Nauarræ magiſtratu fungitur, qui *gens* appellatur, de cuius doctrina & virtutibus quid ſentirẽ iam- idem quadam epiſtola ad Iacobum Arrheagam ſodalem meum, :um quoque vtriusque iuris doctiſſimum teſtatus ſum, quæ (vt vi- o) edita in vulgus eſt, cum illis Commentariis, quæ ipſe in L. Gal- .. de lib. & poſthm. ff. compoſuit.

Antonius de Burgis Salmanticenſis, cui doctorum conſenſus pri- as in iuris Pontificii cognitione defert. Cuius diſceſſum mirum :, quam ægre tulerit Academia Bononienſis, vbi honeſtiſſima nditione ius pontificium publice docebat, cum eſt à Leone Deci- o Pontifice Maximo, huiusmodi opinionis fama cõmoto, Romam cerſitus: vt eius doctrina ac iudicio in maximis rebus vteretur.

Digniſſimus quoque, qui inter præcipuos numeretur, *Ioannes ntesdoca* Hiſpalenſis, qui vt taceam quam in Theologia ad Scoti-

eam subtilitatem quam potissimam æmulatur proxime accedat cum huius memoriæ philosophorum principibus, æquo marte certat de primo loco, quique nunc in celeberrimo gymnasio Patauino philosophorum facile princeps, annuo Sexcentorum ducatorum salario naturalem doctrinam docet.

Noster quoque est vir Theologica doctrina clarus *Martinus Garsias* Episcopus Barcinonensis, qui (vt rei summam complectar) nulla maiorum suorum claritate adiutus, ex fortuna per quam mediocri ad magnos processit honores, & ingenti ac multiplice virtute coniuncta pari sapientiæ id est assecutus, vt Episcopali dignitati quam suis sibi meritis pepererat, non minus decori esse putaretur, quam ab eadem ipse honestaretur, quæ multorum, qui virum familiarius cognouerunt, constanti nobis sermone relata, spem dederunt, posse hunc mihi fama tantum notum præcipuum, interviuentes sine inuidia nominari. Nam de quibus ante hunc mentionem feci, eos vt nominatim referrem, duæ me caussæ potissimum impulere, altera quod alii viri eruditissimi, & memoratu dignissimi quanti sint audiui tantum hos diuersis quidem & locis, & temporibus præsens tamen colui, & iis partim præceptoribus sum vsus. Altera quod iidem tum docendo in celeberrimis Gymnasiis magno publice proposito præmio, tum editis suis operibus singularem suam doctrinam cunctis hominibus notam fecerunt, vt timor non sit, ne, dum horum excellentem doctrinam commemoramus, nostris indulgenter fauisse videamus.

Sed cum ceteros, qui ante hanc memoriam floruere extra industria taceam, ne tot virtutes & præclaram sapientiam tanta breuitate tam iniquis spatiis coercendo in plurimos, eosdemque summos viros iniuriam intulisse, vnum sine flagitio præterire non posse videor, qui non doctrina tantum, & sanctitate viuens excelluit, sed mortuus etiam magnis multisque miraculis excelluit. [illegible] *Arbueus* hic est, qui vulgo Magister, Epilæ vsurpatur, quia fuit sacræ doctrinæ Magister & Epilæ, castello id nomen est in agro Cæsaraugustano, natus: qui cum ob sapientiæ opinionem & parem morum sanctitatem in ea ciuitate iudex, vindexque hæreticæ prauitatis factus esset: tam constanter adeo seuere, ita denique religiose crimen hoc scrutabatur, & vindicabat, vt summam in se hæreticorum inuidiam concitauerit. Eumque ipsis timorem iniecerit, vt illi satis sibi persuasissent, hoc viuente nihil sibi esse de sua salute

sperandum

erandum. Itaque desperatis rebus, insidias ei magnis studiis tenbant: Quod cum esset iidem renunciatum ab amicis, vt parcius aret, admonentibus, respondisse fertur nihil se, quid ab hominibus bi posset accidere sollicitum esse, modo Deo immortali & Christiæ religioni suum officium præstaret. Ita cum aliquando intemstate nocte templum esset ingressus, nocturnis sacris interfuturus 10 officio sine intermissu Canonicus fungebatur, duo armati, hoinem genibus flexis Deo more suo supplicantem, adorti trucint. Qui, cum in Regno Arragoniæ nullum effugii locum sibi fore :is tutum intelligentes, in Galliam transfugere statuissent, finibus mē Arragoniæ, quo sæpius fugiētes peruenerunt, omni studio conntibus excedere non fuit vlla ratione diuinitus concessum: semr, vt ferunt, in ipso regnorum confinio torpentibus, & in vestigio erentibus: quod ipsi paulo post comprehensi cum crimine fassi nt, cum ad supplicium traherentur. Multos dies sanguinem intercti ferbuisse, & plurimos eius aspersu conclamatis morbis fuisse plicitos, constanti voce fertur. Ergo cum hominum opinio in dis ipsum referre non dubitasset, tumulus ei ex Pario marmore in noratissimo templi loco, Senatus Populique Cęsaraugustani consu, positus est, qui lampadum perpetuo igne illustratur; & magna opuli pietate colitur. Ad quod multi plerumque venerabundi acdentes fusis precibus hoc intercessore honesta sua optata à Deo npetrasse crediti sunt. Ne singula prosequar eius miracula, quam urima Cæsaraugustana ciuitas testis locupletissima prædicare sot. Et profecto si gratissimus, nec inuide merita libeat interpretari, uod tot collegia splendide ac magnifice in Hispania condita fuert, in quibus studiosis scholasticis omnia ad præclaram sapientiam atis, & abunde suppeditantur. Ægidii Albornotii beneficium viri possit, qui primus collegium Bononiense in florentissimo gymasio condidit, cuius exemplo cetera in Hispania condita fuisse non otest dubitari.

Certe *Io. Lupum de Mitina* virum summum & nunquam sas laudatum, qui in ecclesia Saguntina Archidiaconus fuit de Alazon, hoc spectatu cum legatus à Rege Hispaniæ ad Pontificem ononiam diuertisset, ad eius formam constat collegium commoissime ter denis scholasticis studia Theologiæ æmulantibus statuie in suburbano loco ab hominū cætu omniq; turba vt Philosophos ecet, seposito; cuius nos adolescentes aliquam partem fuisse non

modo non pœnitet, ſed etiam gloriamur. Iam *Petrum Gonſalum Mendocium*, *Franciſcum Simonem* Cardinales, & Archiepiſcopos Toletanos, quem, niſi Ægidium æque Archiepiſcopum Toletanum, & Cardinalem qua parte vel religionem vel mortalitatem inuere, imitatos fuiſſe credimus? quorum alter Valliſoleti, alter nouiſſime Compluti magnifica collegia ad huius exemplum conſtruxerunt, vt ante hos Salmanticæ vir inclytus Iacobus Anaia Archiepiſcopus Hiſpalenſis. Ex quibus complures viri eruditiſſimi, qui Reipublicæ Hiſpanæ multifariam prodeſſent, extitere, cum magna eorum gloria, quorum beneficio, eruditione pariter & auctoritate aucti eſſent. Quare ſic exiſtimo cum multiplex hominibus ad homines cum ſua laude demerendos, aliaq; aliis via pateat, nullam eſſe tamen ad immortalitatem magis compendiariam, ea, quam ſummi viri ingreſſi ſunt, qui ſtudia litterarum, & mortui, tantopere fouent; ſi mortui dicendi ſunt, & non potius immortalitate donati: quorum vt recti famâ doctorum virorum ſermo quotidie, & nomine circumſonant aures ſapientium, ita nunquam ex eorum animis diſcedit tantorum virorum recordatio.

PETRVS GARSIAS.

PEtrus Garſias Vrcellenſis Epiſcopus, Scholaſtica, vt nominant, Theologia illis excellens temporibus, ſcripſit aduerſus Theſes cum Philoſophicas, tum Theologicas Ioan. Pici Mirandulani Comitis (qui Phœnix æui ſui ob ſingularem doctrinam ingeniique præſtantiam eſt habitus:) acutas illas quidem, ſed lubricas ac periculoſas. Quod opus Innocentio eius nominis octauo B. Petri cathedram tum tenenti Romæ inſcripſit, anno quo floruit potiſſimum CIↃ. CCCC. XC.

IACOBVS SIMANCAS EPISCOPVS.

HIc Septimanticenſis fuit, quæ Simanca populariter appellatur. Ius ciuile & Canonicum annos aliquot Salmanticæ profeſſus post in Valliſoletano prætorio Senator Regius tiaram tandem adeptus, laboris præmium, Pacenſis Epiſcopus renunciatus. Diſputat vero alibi vter melius Epiſcopi munere fungatur Theologuſne, an Iureconſultus. Ille pro ſe cauſam dixit. Scripſit varia *Collectanea*, quæ alia ſunt

lia

ita sunt Canonistarum: at latinius quam vulgus. Edidit typis Plantinianis *Enchiridion Indicum violatæ religionis*: item semel iterumque *Collectanea de Republ. administranda*. Item *de dignitate Episcopali*, & de *Catholicis institutionibus*, tertio Romæ editum auctius in ædibus pop. Rom. anno Iubilæi, anno 1575. Eiusdem sunt Annotationes in Zanchium: & in Annotationes Camilli Campegi.

INICVS MENDOZA.

INicus seu *Ignatius* Mendoza Infantadi dux, Didaci Ducis tertii F. natu maximus, vir per omnia magnus: qui post operam Reip. nauatam senectam in litterarum studiis transegit ait Aluarus Gometius lib. 5. vitæ Ximenii Card. Scripsit *memorabilium* opus, seu *variarum lectionum* ex historicis variis sua lingua. Item *de templo Salomonis* Quæstiones ad Ioan. Vergaram Toletanum Canonicum, qui accurate respondit: qui libellus Vergaræ Latine redditus à Melchiore Cano. in opus Locorum Theologicorum, lib. 11. inseritur: vt & in Danielem Benedictus Pererius à se obseruatum monuit.

FERDINANDVS MENDOZA.

IVreconsultus, multiiugæ vir lectionis volumen euulgauit Madriti pro Concilio Illiberitano, respondetque eorum calumniis, atque opinionibus, qui, quantum de Hispanicæ gentis laude detrahunt, tantum sibi accedere falso putant.

DIDACVS HVRTADVS MENDOZIVS.

NObili hic stemmate illustris, ad generis splendorem ingeniiq; acrimoniam, studium quoq;, eruditionemque adhibuit. Nam & rara in nobili viro Poeticæ cognitio populari; præsertim ac rythmica, numerisque Etruscis Petrarchæ æquales omnes, indolis acumine, superauit. Eius etiam esse putatur *Satyricum* illud ac ludicrum *Lazarillo de Tormes*, cum forte Salmanticæ Ciuili Iuri operam daret. Post ætate maturior, legationibus pro Cæsare Carolo functis, viginti ipsos annos apud Senatum Venetum Oratorem egit. Quo tempore in splendida familia, doctorum hominum gregem, quos vndique acciuerat, in his Arnoldum Arlenium Græce peritissimum, liberaliter alebat. Græcis adhæc exemplaribus partim conquirendis in media Græcia, partim è Bessarionis Cardinalis Nicæ-

ni Bibliotheca describendis operam sumptusque impendit. Nauem adhæc Græcis calamo exaratis libris onustam à Turcarum Imperatore obtinuit, quæ tota librorum moles Regi Hispaniarum Catholico Philippo cessit, asseruaturq; ad S. Laurentium Regium Escuriaci monasterium Hieronymianorum sodalium, in septem orbis miraculis merito numerandum.

FRANCISCVS BOVADILLA CARD. MENDOZIVS.

FRancisc. Syluius Bouadilla è nobilissima Mendoziorum familia Comitumque Canetensium, parentem habuit Didacum Mendozium, & auunculum Francisc. Bouadillam Salmanticensium Episcopum. Hic adolescens admodum Ferdinando Pintiano Salmanticæ in disciplinam traditus, tantos breui vtraque in lingua processus fecit, vt quantum ceteris nobilitate, tantum & eruditione antecelleret: & 16. ætatis annum agens non modo in bonos auctores doctoris exemplo commētabatur, verum etiam absentis eius vices summa cum gratia de superiore loco docendo explebat. Hinc Archidiaconus Toletanus & Cauriensis Episc. renunciatus non procul Salmantica, mox etiam Burgensium Præsul creatus, denique Cardinalium senatui aggregatus Romę cum esset, æmulatione quadam cum Didaco propinquo Cæsaris apud Venetos legato, in Græcis libris vndique colligendis ac describendis operam nauau[illegible], & arcas fere decem expleuit: quæ post Garsiæ Loaysæ aere obuenerunt. Alebat & domi doctissimos viros, Græce peritissimos præ[illegible] librarios Græculos, Doctorem Pazium, & Bonauenturam V[illegible]lcanium Belgam, aliosq;. Scripsisse fertur, at studio pressisse, illustrium Hispaniæ familiarum, quarum studiosus erat, genealogias. Vul[illegible]nius eius auspiciis ac Bibliotheca vsus Latine Toleti & conu[illegible]it & edidit B. Cyrilli Alexandrini Episc. lib. 17. *de adoratione in spiritu & veritate.* quos & Romæ post vertisse video scholiisq; illustrasse [illegible] Agellium Episc.

BERNARDINVS SANDOVALIVS.

NObili apud Carpetanos stemmate illustris non tam generi dum vixit, iactabat, quam litteris ac potissimum, pietate e[illegible]

fere gloriosum ducebat. Primis itaque haustis literis Iuri se cum Cæsareo, tum Pontificio consecrauit, vicitque æquales: vtque erat pietatis in paucis studiosus & sacerdos raræ virtutis piis sese quotidie operibus, cum ægrotos tum vinctos cōsolando, exercebat: scripsitque vt posteritas omnis exaudeat, sed Hispane volumina duo alterum *de Sacerdotis boni officio*; alterum *de iis, qui in carceris custodia asseruantur consolandis*, anno 1564. Canonicus fuit Toleti, vbi opima admodum sacerdotia; atque adeo scholarcha rexit Academiam à maioribus suis excitatam. Post inuidia, quæ virtutem plerumque comitatur, laborare cœpit, & generis ac stirpis quæstione mota ad causam Romæ dicendam prouocauit. Obiitq; æterna in vrbe magno sui bonis omnibus relicto desiderio: facultates enim pauperibus partim dum viueret distribuit, partim testamēto legauit, conditusque in æde B. Virginis maiore ad præsepia Domini, vbi titulus inscriptus legitur.

BERNARDINO SANDOVALI HISPANO.
TOLETANÆ ECCLESIÆ CANONICO, ET SCHOLASTICO,
ACADEMIÆ EIVSDEM VRBIS
A MAIORIB. SVIS INSTITVTÆ, ORNATÆQ. CANCELLARIO:
GENERIS NOBILITATE,
DIVINI ATQ. HVMANI IVRIS SINGVLARI PERITIA
QVAM LIBRIS EDITIS SCRIPTISQ. TESTATVS EST
CLARO:
OB EAMQ. DOCTRINAM,
ET SINGVLAREM VITÆ SANCTIMONIAM
CVM SVMMA HVMANITATE MORVMQ. SVAVITATE
CONIVNCTAM
PIO V. PONT. MAX.
EXTERIS ET MINVS ETIAM NOTIS.
AMABILI;
GEORGIVS FONSECA
FRATRI CARIS PRÆPROPERA MORTE
REB. HVMANIS EXEMPTO
MVLTIS CVM LACR. P.
OBIIT ANNO LXXXIX. V. NON. MAII ANNO DOM. M.D.
LXXII.

LEO CASTRIVS.

THeologus è Professore Græcarum litterarum Salmanticæ, cum Ferdinandum Pintianum attente audisset. Vastum scripsit *commentarium* Salmanticæ è Sanctis Græcorum Patribus *in Esaiam Prophetam*. Canonicus ipse Pintiæ seu Vallisoleti. Simultates exercuit super Bibliis Regis in Belgio editis, cum Benedicto Aria Montano.

FREDEN. NONI PINTIANI VITA:

Andrea Schotto Auctore.

FREDENANDVS Nonius Pintianus, Illustri Gusmannorum gente oriundus, Pintiæ Vaccæorum, quæ vulgo *Vallisoletum*, natus patre nobiliss. Præfecto ærarii Ferdinandi Hispan. Regis; puer liberaliter ingenueque in literis educatus, genio quodam studioque incredibili in linguam Græcam ferebatur: quæ cum, nullis propositis præmiis, penitus, vt fit, iaceret; in Italiam disciplinarum parentem, tamquam ad mercatum bonarum artium profectus, Bononiæ quæ celebris Academia, substitit; Iouiano Peloponnensi operam dedit, & Phil. Beroaldo, summis in litteris (quæ, quia humaniores efficiunt, sic appellantur) viris: breuique tantos in vtraque lingua progressus fecit ob incredibilem, quo flagrabat, discendi ardorem, nihil vt in auctoribus, quicumque nodus incideret, eum remoraretur. Quare assidua lectione sitim explens, patriæ, cui se natum ex Platone didicerat, misertus, Græcam eo coloniam deducere decreuit, comparatis magno ære Græcis exemplaribus, quæcumque venum adferrentur, plurimis etiam calamo exaratis. Domum igitur a studiorum peregrinatione veterum exemplo instituta reuersus, Ferdin. Regis beneficio, quia pater fidem suam in obeundo munere mirifice illi probasset, nec minorem virtutis spem fi[...] concitasset, quam & eruditio augebat; facile in ordinem militum diui Iacobi, (qui cruce ensis forma rubea in pectore insigniuntur,) adscitus est. Nec hoc honore contentus de omni posteritate, n[...]minisque immortalitate cogitans, non otio, aleæ, aut deliciis, vt nobilium vulgus, se dedidit: sed Herculis Prodicii in biuio consti[...]ti exemplo, Virtutem amplexus, studia litterarum, quæ senect[...] tædium leuarent, assidue tractare, omnia in se posita putare, sua[...]

sec[...]

secum, Biantis more, ferre existimate. Primum igitur à Franc. Ximenio Card. Toletano Archiepiscopo, qui Complutensem Academiam in Carpetanis recẽs excitabat, honorifice euocatus, in Bibliis illis quatuor linguarum, eiusdem auspiciis editis elaborauit; mox Demetrio Lucæ Cretensi ex Italia olim ab eodem honoris gratia accito, in Græcarum litterarum professione successit. Post accepto secundum brachium vulnere ab Alphonso Castella patricio Complutensi in factione, cuius conscius & ipse Pintianus ferebatur, Salmanticam concessit, quæ inter Hispaniæ Academias facile princeps est. Nec erubuit cathedram Græcæ linguæ ambire, vt in tam illustri loco versans omnium in se oculos conuerteret, quęque magno sumptu, periculo, & labore longoque vsu ipse didicisset, gratis & breui compendio cum ciuibus communicaret. Competitores igitur facile discipulorum suffragiis superauit, quorum oculos tam excellens doctrina præstinguebat. Hinc munus Naturalem Plinii historiam publice explicandi Academia mandauit, quod strenue magna sui concitata opinione obiuit. Post & Rhetoricæ professio accessit. Scholas igitur ita partitus est, vt antemeridianis horis linguam Græcam, qua maxime Hispania, quæ hactenus caruerat, indigebat; pomeridianis Latinam profiteretur. Obiectantibus igitur quibusdam nobilibus, quod in familiæ tam illustris decora peccaret, qui in pistrinum literarium se abdidisset: suas sibi res habere iussit, & fumosis imaginibus valere: se immortalia animo præcipere, & cum Dionysio Syracusarum tyranno inter discipulos tanquam in regno versari videri. Horis igitur subseciuis animum quoque ad scribendum applicauit, vt non cum præsentibus dumtaxat, sed & cum omni posteritate loqueretur. *Pomponium Melam* cum quod Hispanus scriptor esset, tum quod male à librariis acceptum animaduertisset, in integrum restituere pristinoque nitori reddere tentauit, qua posset à libris Græcisque auctoribus, Herodoto præsertim, quo fonte pleraque hauserat. Quæ alea cum non infeliciter cecidisset, (nisi quod pauca post retractare, quod est hominis vere humanitate exculti, nõ puduit) & omnium plausu *Mela* exciperetur, *C. Plinium*, qui ab illo vicissim accepisset, pari alacritate aggressus est, impeditum opus, tamque varium quam ipsa Natura est: sed cum nullo labore frangi, à recto que nullius calumniis deterreri abducique posset, cum Hermolao Barbaro (bone Deus, quo, & quanto viro!) contendit, pariaque facere tentauit, & perfecit. Sæpe enim, vt fit, in re litteraria dissentire

ab illo cogebatur: modeste tamen; & veniam præfatus, non reprehendi id studio facere se, sed omnibus amicitiis veritatem præstare. His enim literariis contentionibus, quæ tamen felle & dentibus carerent, rem literariam crescere, studiaque augeri didicerat: nec vnius hominis esse tam vastum illud naturæ opus instaurare vsu iam perspectum habebat. In omnibus igitur libris lectionis veritatē constituens, loca ex Græcorum copiosissimo penu depromta, vt maxime optabat repræsentare non potuit, inopia, quo tum Hispania temporis vitio laborabat, Græcorum characterum. Quiuis tamen libris instructus facile depromere potest, cum ille tanta fide diligentiaque digitos in fontes intenderit. *Senecam* quoque Philosophum Hispanum, post Erasmum multis millibus meliorem fecit. Non igitur vni Herculi, sibi etiam cum Cerbero tricipiti rem fuisse, familiari sermone vsurpare solebat, cui tres omnium deprauatissimi auctores in partem laborum venissent. Hoc sane in confesso est, cum eo Græcas litteras in Hispania natas, quas ita feliciter iam propagarat, immensis partim docendi laboribus quos per annos XX. libens exantlauit, scriptisque ad immortalitatem comparatis: partim etiam Bibliotheca sua, quam instructissimam moriens Academiæ Salmanticensi legauit, quæ publice in archiuis asseruatur. Prodierunt certe ex ipsius ludo, tamquam ex equo Troiano, meri heroes Græcè Latineque doctissimi, Leo Castrus, Franc. Mendocius, qui post Card. Burgensis. Christoph. Stella, Hieron. Surita, Ioannes & Franciscus Vergara fratres, quorum hic etiam præceptiones Grammaticas Græcæ linguæ conscripsit, item Laurentius Balbus Liliensis quos commemorat Aluarus Gometius Ximen. Card. lib. 4. & 8. qui vel in Republ. doctrinæ laude versati, vel editis in vulgus ingenii monumentis [illegible] sunt, & præceptori eruditionem libenter acceptam referunt: pl[illegible] que etiam hodie vigent, quos verum me dicere testes appello. [illegible] fessionis apud Complutēses initio, *Moschum* poetam de excidio T[illegible]iæ, de Græco Latinum fecit, *Animaduersiones in Platonis versio[illegible] Marsilii Ficini*, quas alibi pollicetur, quod nondum affectæ essent, [illegible] riisse puto, aut à plagiario interceptas. Scripsit & vernacule iuuen[illegible] admodum, in gratiam ciuium Commentarium in Io. Menam Co[illegible] dubensem, poetam ingeniosiss. &, vt tum erant tempora, principe[illegible] Salmanticę & Antuerpię excusum, quod in manibus omnium [illegible] à paucis tamen intelligeretur: hausit enim ex Lucano ciue su[illegible] intimis poetarum adytis pleraque. Vernacula quoque Adagia, [illegible]

fr. [illegible]

anes Hispani vocant, ad tria millia collegit, propositis etiam arti- m studiosis, qui attulissent, præmiis, quæ & liberaliter persoluit, & pe auxit: de Italicis & Gallicis multa mutuatus Hispanice reddeat. Commentarium in eadem moliebatur, seni iam iucundum laorē esse ratus, & à studiis honestam recreationem. Obiit octogenao maior anno ni fallor CIↃ.IↃ.LI. relictis fortunis omnibus corpori almanticensi nobilium, qui pauperum in vinculis conflato ære alino consenescentium pietatis ergo rationem habent, alimentaque uppeditant: magna etiam parte sacrificis egenis. Illi honorifice effeendum nobilium discipulorum humeris celebri pompa curarunt: i anniuersariis sacris solemni ritu parentant. Sepultus ad Diuæ Suannæ est, humili sacello (erat enim omnis fastus & gloriæ contemtor) ad portam Riualem, qua ad Tormim flumen itur. Quatuor tiam, nec plura, verba tumulo inscribenda curauit. MAXIMVM VIÆ BONVM MORS. Prospera semper ad extremum vsque valetudine sus, quod temperanter continenterq; viueret, non tamen sordide. Medicos fortiter contemsit, quos festiue aliquando elusit, & salse sit, cum pharmacum præscripsissent: nec vmquam laborans etiam, onsilio eorum vti voluit. Corpore firmo & robusto, valideq; comacto, firmis lateribus, statura supra mediocrē, vultu claro & sereno. quidē risi, cum in Hieronymum Romanum Hispanū historicum uper incidissem, qui Reip. Gentilium lib. IX. cap. XI. affirmat, Hermaphroditum seu Androgynum fuisse Pintianum; verum deceptus Monachus est, cum iuueniles illius in Io. Menam poetam Cordubensem commentarios, aliud agens legisset. Hic enim de Lunæ orbe carmine 76. agens, Ausonii illud Epigramma attulit in medium.

Nolo tamen veteris documenta arcessere famæ,
Ecce ego sum factus fœmina de puero.

Conuerterat Hispane Pintianus: credidit oscitās lector ille de se loqui Scholiasten. Sed quid mirū cum huiusmodi ineptiis, referta sint a chronica, censoria notione digna. Cælebs & abstemius semper ixit; frigida, iugis potio. Natura in omnes dicacissimus, vitiorumq; ensor acerrimus; summæ tamē fidei: nemo enim vanū deprehendit ut large promittentē, & post tergiuersantē. Habuit & fratres duos ammi ingenii viros, in Mathematicis Ioannē, & Ludouicū in Musica excellentē: hic in mari mediterraneo ex Italia rediens, cū à Gallis o Italico triremis oppugnaretur, strenue pugnās, gloriose periit. ipiis Pintiani Manibus sepulchrū venerātes bene precabamur:

Barbarus Euganeis illuxit lucifer oris,
Barbariem pepulit, Phosphorus vt tenebras:
Pintia diues opum merito se iactat alumno,
Attica Musa etenim, lumen & Hesperiæ.
Hic FREDENANDE *iaces, totus quem vix capit orbis,*
Salue ergo atq; vale: quid mirum? Vallisoletum
In patriam. *Spirant suaue rosæ, molliter ossa cubent.*
Produxit florem beneolentem, ac inter acanthos
Sternuus? omen adest: nares præstinguit vti flos.

Iacobi Saluatoris Murgensis:

Barbara iampridem fuerat Hispania, sed mî,
Contigit, vt foret hic Græcia tota tibi:
Vt foret ille decor Latii gratissimus oris,
Et foret in patria gloria prima mihi.
Sed nunc cara vale, nostris ornata triumphis:
Linquo solum, & cupiens astra, volo ad Superos.

IOAN. VERGARA TOLETANVS.

CORTONA Etruriæ oppidò, (quod & à Petronio Arbitro, vt antiquissimum laudatum video) originē Vergaræ repetunt, quorum maiores Gibellinorum factionibus, vt Guelfiarum partium studiosi Italia profugi in Hispaniam veluti coloniam duxerunt. Auus Methymnæ Campi emporio celebri sedem fixit, vbi & Cortonæ & Vergaræ passim nominantur. Parens vero Georgius Vergara Toleti ducta domum vxore claruit liberis: quorum tres eruditi admodum fratres exstiterunt: quos & Desiderius in epistolis *Geryones* eo nomine iucunde appellabat. In his IOANNES VERGARA cum puer in Græcis [illegible] & Philosophia profectum fecit, vt æqualium nulli concederet. V[illegible] enim fauentibus Musis pangebat [illegible] ac Latine de re quaque diserte disserebat. His ornamentis instructus, Theologiæ studio se dedidit, in qua lauream apud Complutenses merito tulit. Iam enim disciplinarum illum orbem, quem ἐγκυκλοπαιδείαν Græci vocant, absoluerat. Collega S. Ildephonsi & Complutensis Canonicus Sacerdotio est à Ximenio ingeniorum tunc patrono ornatus, post etiam ab Hadriano VI. Pont. veluti ce[illegible] quos eruditionis fama commouerat, cohonestatur. In Bibliis illis Complutensibus trium linguarum Christiano orbi vtilissimis elabo[illegible]

iussus, Solomonis libros & Iesus Syrach, qui illi in partem cesserant, conuertit. Cumq; prodesse Ximenius vellet etiam Academiis omnibus, per Compluteñsem recẽs à se excitatam, Aristotelem à manuscriptis vndiq; conquisitis & philosophis linguarum peritis, qui summa fide Latineq; redderent, adhibitis, quod barbaricis hactenus sordibus inquinatus multos à sui lectione deterreret, emendatiorem dare decreuerat: sed mors optimi Praesulis conatus praecidit, cuius vita describenda haec fere Aluarus Gometius, lib. 1 com. memorat. Vergara certe iussu illius libros φυσικῶν ἀκροαμάτων περὶ ψυχῆς καὶ μετὰ τὰ φυσικὰ Latinitate donauerat: quos hodieque manu ipsius scriptos in archiuis Complutensis Bibliothecae adseruari vid[illegible] Eiusdem Cardinalis Ximenii Historiam à se inchoatam Al[illegible] Gometio, in eodem curriculo versanti tanquam lampada trad[illegible] & quasi rerum ab illo domi forisque gestarum Commentarios [illegible]mine elogium tumulo inscripsisse contentus. Tantus en[illegible] [illegible] [illegible]laris aurae gloriaeque contemtor exstitit, nihil vt elaboratum [illegible] [illegible], diligentiaque perfectum edi suo nomine pateretur. Post ad Ioannem Croyum Belgam, cui Carolus post Caesar Imperator eius nominis quinctus Toletanae sedis clauum ob parentis erga se educandi officia commendarat, in Belgium profectus vna cum Valdesio, (qui post Hispalensis est Archiepiscopus renunciatus) vt rerum Ecclesiasticarum in Carpetanis probe gnarus de re omni Praesulem designatum docerent. Is animi gratia venat[illegible] profectus, & equo delapsus rupta vena, nondum visa Hispania interiit. *Vergara* domum ad suos rediens, suffectoque in Croii locum Alfonso Fonseca reliquum vitae in studiis consumere, vt optabat, minime potuit. Huic enim vsque eo carus acceptusque fuit, vt ab otio ad negotia vel inuitus traductus, à Secretis etiam fuerit. Toletano hic opimo Sacerdotio ornauit, mensaeque frequenter adhibuit; gloriari etiam solitus *Vergaram* se vt doctissimum hominem omnibus opibus & censibus anteferre, qui de laude eloquentiae cum aequalibus Bembo & Sadoleto, Leoni decimo Pont. ab epistolis, contendere posset. Habebat domi Alphonsum Cortonam patruelem *Vergara* virum Graece apprime doctum, qui & Plutarchi libellum. *Quomodo se quis citra inuidiam laudet*, Latine redditum perpetuo [illegible]essit. D. Mendozii Ducis Infantatus quarti, Toparchae Carracẽsis oppidi, sexto à Cõpluto lapide, rogatu, vt erat historiarũ ille perstudiosus, Lectiones varias recensuit, qui & paucorum dierum Ver-

garæ Disputationem coram se habitam, *de templi Solomonis instauratione edendam Toleti Hispanice curauit*; qua Esaiæ 44. caput,& Esdræ libros conciliare tentauit, transcripsitque Latine in Theologicos locos Melchior Canus. Cum podagra senex conflictatus est, & familiari doctorum hominum malo, vesicæ dolore extinguitur, bonis omnibus amentium Collegio, quod Toleti institutum visitur, ex testamento relictis. Obitum Aluarus Gometius Ecloga quadam in *Edylliis Poematum* defleuit. Situs est Toleti in æde sacra Deiparæ Virginis, Sacello D. Petri, vbi hæc inscriptio cum gentiliciis insignibus legitur:

D. O. M. S.

IO. VERGARÆ DOCT. THEOL.
HVIVSCE TEMPLI SACERDOTI CANONICO,
VIRO IN OMNI DISCIPLINARVM
GENERE EXIMIO,
QVO VIVENTE NATVRA DECLARAVIT
SE ADHVC MINIME EFFOETAM ESSE AD PRÆSTANTISS. VIROS
PRODVCENDOS:
DEC. CAPITVL. Q. HONORIS VIRTVTISQ. CAVSA TOLET. SODALI. B. M. L. D. D.
VIXIT ANN. LXIV. MENS. V. DIES XVII.
OBIIT XX. FEBR. M.D.LVII.
IOAN. CERDA CAN. TOLET. PROPIVS SOBRINO DECESSORIQ. SVO INDVLGENTISS. P. C.

Quo & anno Alph. Cortona domesticus eius, vita decessit mense Augusto. Thomas enim frater iuuenis, & ipse litteratus extinguitur: Franciscum quoq; mœstus præmisit.

DIDACI GVEVARRÆ.

Ioannes iacet hic sacras VERGARA *Camoenas*
Cui primo humanis iungere posse datum.
Viuens, felicis laus, & noua gaudia secli;
At nunc & luctus, & dolor, & lacryma.

ALVARI GOMETII.

EXsul Parnasso mœrens Hispania quondam
Cesserat, armiferis cuncta referta viris.
Tu VERGARA *facis gemino reuocetur honore* :
Aequali Latio Cecropidumque solo.

FRANC. VERGARA.

FRANC. VERGARA Ioan. frater ingenio inferior, studio maior: vt hunc scholis, illum Reip. hunc quieti, illum negotiis disputaionibus atque consiliis natum diceres: admirandæ vterque industriæ. Demetrio Cretensi, (quem ex Italia magno præmio excitandis Græcis litteris in Academia Complutensi, illustrandisque Bibliis Ximenius exciuerat) & Freden. Nonio Pintiano, summis viris operam dedit: Græcas vero litteras ita auide arripuit, vt breui earum perfectam cognitionem assecutus viginti ipsos annos ibidem professus sit, collega Laurentio Balbo Liliensi. Scripsit *Grammaticam Græcam* libris quatuor ex antiquis recentioribusque auctoribus, scholiisque explanauit, tam accurate, nihil vt in eo genere perfectius: & Parisiẽses typis suis sæpius bearint. Diui ad hæc *Basilii Homilias* IX. breuiores à nemine antea editas, Latinas fecit, & Ioanni fratri inscripsit. *Theonis* quoque *Sophistæ Progymnasmata* conuertit: *Heliodori* denique *Aethiopicam historiam* lepidissimam in gratiam ciuium, quod malè conuersa vulgo legeretur, sua lingua de Græcis loquentem fecit, eamque apud Carracam, quæ hodie *Guadalfaiara*, in Bibliotheca Ducis Infantatus, cui dedicauerat, latere audio. Senex scholam Georgii Naueri Theologi summi, (qui secundus à Dionysio Vasquio Toletano monacho compluti Biblia variis linguis, quæ Louanii didicerat, explicare cœpit,) qua erat pietate, frequentare non erubuit. Cum tabe contracta mortuus esset, elatus Compluti magna stipante studiosorum nobiliumque caterua, & conditus in æde Diuorum, Iusti & Pastoris, Frater hoc Epitaphio funus est prosecutus:

FRANCISCVS *saxo hoc tegitur* VERGARA *sepultus*
Vnica Graiorum gloria Pieridum.
Flent Charites funus, flent Musæ, deflet Apollo:
Vana hæc. Tu requiem, quæso, precare piam.

Obiit anno ſalutis M.D.XLV.VI.Ka.Ianuar;

Io. Vergara Doctor Theologus Eccleſiæ Toletanæ & complut.Canonicus fratri amantiſſ.mœrens P.

Eiuſdem.

FRANCISCVS Pario tegitur VERGARA ſepulchro:
Pectus cui hoc ipſo marmore candidius.
Excoluit Graias pariter Latiaſque Camœnas:
Sed Graiarum illi maxima cura fuit.
Sic animum ſtudiis nimium dum paſcit honeſtis,
Contracta tabe corporis occubuit.
Quid iuuat ô mors, ſic te talibus inſidiari?
Maxime iniqua vel hoc, æqua quod omnibus es.

PETRVS CIACCONIVS TOLETANVS
auctore And. Schotto.

PETRVS CIACCONIVS Presbyter, Orator, & Theologus, natus, vt accepimus, anno ſalutis CIƆ.IƆ.XXVII. Toleti: quæ vrbs Hiſpaniæ Carpetanorum caput eſt, auctore Plinio, Tago flumini impoſita: fuitque olim, dum Gothi rerum in Hiſpania potirentur, regia ſedes. Ciuitas vero Carpetanorum præſtantium ſemper ingeniorum ferax, ſiue loci genio, & cæli ſolique bonitate, ſiue alimentorum facultate; ſeu vtraque de cauſſa id accidat; vt & [illegible] lertia, iudiciique conſtantia polleant Toletani, & corpora [illegible] ad laborem dura, tolerandæque militiæ apta. Hinc & acumine ingenii, & armorum gloria ceteris facile antecellunt omnibus, [illegible] vt foris milites ſtrenui, atque adeo duces egregii, ſic & domi [illegible] [illegible] hi & Theologi inſignes. Adhæc Remp. adminiſtrandi [illegible] [illegible] Senatoriiſque artibus finitimos ſuperant: ſermonis [illegible] tiui elegantia ceteris diſertiores: forte quod vt in huma[illegible] membris vmbilicus, vti Varro cenſuit, ſeu potius cor; ita [illegible] & ipſi Hiſpaniæ teneant: quemadmodum de Delphis Po[illegible] quis:

Pallas Cecropias tuetur arces
Delphos Pythias Orbis vmbilicum.

Natus itaque Toleti mediocris quidem fortunæ, honeſtis [illegible] parentibus, ab his in ludum à teneris, quod Græci dicunt, [illegible]

deductus, litteras summa quadam animi inductione contentioneque arripuit: eumque breui in studiis vna cum ætate progressum fecit, ęquales vt longo post se interuallo, præceptorum summa lætitia, atque felicis euentus augurio, reliquerit. Cumque iam ex ephebis egressus, & parentibus esset orbatus, optimates beatioresq; stipando in patria, vt fieri solet, tēpus frustra tereret, ad vberiorem ingenii cultum Salmanticam propter summam & doctorum auctoritatem copiamq;, & vrbis studiis omnibus consecratæ amplitudinem cogitauit: quorum illi scientia augere eum possent; hæc exēplis abundans ad honestatem & laudem informaret. Nam inter Hispaniæ Academias principem sibi locum iure Salmantica vindicat: siue discipulorum copiam, siue opes tuendis tenuioris fortunæ alumnis consideres, studiis florens, ac disciplinis, Iuris præsertim tractatione, & Theologiæ doctrina. Huc etiam ingeniorum & nobilium fere Hispaniæ flos ex omnibus oris cōfluere solet: doctissimorum adhæc hominum maior, hic, quam alibi, concursus, exercitatioq; dicendi ac disserendi. Hic iam in Mathematicis Græcisque litteris, quas necessarias esse in quauis disciplina cum laude tractanda, recte iudicabat, & nullo quidem doctore (quod ætate grandior ad ima subsellia dimittere se nec posset, nec deberet) ita per se profecit, vt cum biennium vix abiisset ad artes illas de superiore loco interpretandas, proposito à S. P. Q. Salmanticensi liberali præmio inuitaretur: sed cum diuinæ Philosophiæ, scientiarumque omnium reginæ Theologiæ (cui immori, vt sacris iam initiatus, vellet) sese totum consecrasset, nec apud Sirenęos scopulos adhęrescendum sibi, cor senescendumque more multorum arbitraretur, conditione illa sibi minime vtendum ratus, totum sese sacrarum litterarum studiis addixit: & a populari aura atque ambitione animum auocans in bibliothecam se abdidit. De quibus studiis vere iudicare solitum accepimus: si qua esset in vita mortalium felicitas animique oblectatio, eam in laudandarum artium studiis, nec alibi, quærendam videri: rursus si qua in his ipsis studiis, cum voluptate esset coniuncta vtilitas, animorumque salus, eam in diuinæ scripturæ, quam scrutari nos Deus præcipit, & SS. Patrum orthodoxæ fidei assidua lectione inueniri. Et vero cum illa disciplinarum omnium principe ceteræ artes compositę, vniuersæ vt maxime hominum studio excolantur, atque splendescant, sordere merito videntur. Interiores tamen litteras, quas puer auide imbiberat, interdum quasi relaxandi animi,

ſtudio iam,intentioneque defatigati gratia,reſpectabat: veru
pediſſequas dominæ ancillari,ſplendorē afferre,& tanquā Ae
ſpolia in templi dominici ornamentū,ſi his modo externis ind
cedere iubebat. Theologus itaq; ſumm⁹, aſſidua lectione cōn
tioneq; euaſit: atq; his quidem Salmāticæ intentus,cū iam illu
virum Almeidā Luſitanum diſciplinæ ſuæ traditū ad ſummu
dii faſtigium lauream q; domi foriſq; diſſerendo,docēdoq; du
hortatu amicorū:in his Franciſci Salinæ Burgēſis Theoretic
ſicæ doctoris apud Salmanticenſes eruditiſſimi,Romā vrbiu
minam atq; Reginā, immo *Orbis terrarum*, vt iure Polemō So
appellabat, *Compēdium*,profectus eſt;quæ vt ſtudiorum religi
parens exſtitit; ſic & ingeniorum theatrū eſt ampliſſimum, vl
tuti merces in tanto purpuratorum Patrum conuentu pro
eſſe videatur. Qua in re iudicando minime falſus eſt Ciacc
Vix enim ſaluus Romam aduenerat, conſalutatis officii grati
tis ſuæ familiaribus,in his Ludouico Caſtellæ v. cl. quicum ſi
Salmanticæ neceſſitudo interceſſerat: vbi de doctrinæ præ
lectioniſque varietate rumor in vrbe increbuit, ei Sodalitat
tuit, quæ Pontificum auctoritate, cura, ac vigilantia, inſtitut
brorum cenſuræ,ſacriſque ſcriptoribus illuſtrandis:ne qua hi
bes fidei, inſtitutiſque maiorum (vt alibi fere accidiſſe dolen
Rempub. dimanet, dum vel deprauatæ opinionis, vel inepti
maturi, ſeu peſtiferi potius famoſiq; libelli in vulgus impune
guntur ac diſſeminantur. Mox Gregorius XIII. Pont. Max. vi
tiſſimus paſtor, & iure piorum & eruditorum hominum p
optimus, Ciacconio nec opinanti, ac ne optare quidem au
neſtum Hiſpalenſis Eccleſiæ ſacerdotium vltro detulit, quo R
bono Catholicæ fidei publico in ſacris ſtudiis conquieſcere,
que in rem poſteritatis eſſent, elaborare in otio poſſet. Iuris i
Pontificii decretis à Gratiano olim, vt illa quidem tempora
bant, non inepte (vt aduerſarii partium ſtudioſi iactant) col
eiuſdem Pontificis auctoritate, iuſſuque emendandis in c
cum Michaele Thomaſio Baleari,(quo etiam hortante ma
ſuſceptum negotium hoc omne, Decreta Eccleſiæ commo
ſtaurandi) ceteriſque ſodalitatis collegis, omnes in ſui adm
nem rapuit: cum quod vnus plura, quā ceteri omnes quotidi
ferret; tum quod ſumma & ingenii, & memoriæ (quibus do
rifice excelluit, vicitq; æquales omnes) felicitate, qui centon es

consarcinati essent à Gratiano,& quasi stipe viritim collata coaluissent,digitum ad fontes intendendo,vere prõpteq; ostenderet. Quæ quidem castigationum notæ lucem non acceperunt:discissas enim ab ipso paginas illas, quorũdam rumoribus offenso audiui, quasi ad se aleam, laudemq; editionis omnẽ rapere vellet: homo mortalium omnium ab ambitione,gloriæq; cupiditate maxime alienus. Idẽ in Diui Isidori Hispalẽsis Episcopi Origines,seu Etymologias(quas Toleti iussu Philippi II. Regis Catholici edolandas susceperat Aluarus Gometius, Græcarum litterarum doctor)rogatu illius cõpositis aliquot Neapolitanæ bibliothecæ codicibus antiquis, obseruationes scripsit; breues illas quidem, vt solet, sed eruditas; quibus ex Seruio Maronis interprete,Festo,Nonio,Diuo Augustino,ceterisq; melioris notæ auctoribus (quorum Gothicis illis temporibus vel nomina audita fuisse,quis non miretur?) ad verbum pleraque transcripsisse ostendit. Nauauit & insignem operam Romæ Ant. Card. Carafæ precibus,in Ioannis Cassiani asceticis illustrandis: quæ in eam diem mendorum vi,à paucis legebantur,à paucioribus intelligebantur:vt & in Belgio Henricus Cuchius,ex Louaniensi Theologo Ruremundæ Episc. eadem illustrauit. Post Arnobii aduersus gentes libros septem, Romæ antea mendose editos,ex Clemente Alexandrino, ceterisque,adhibita etiam coniectura, meliores fecit; cũ Minucii Felicis Octauio: qui dialog⁹ falso,octau⁹ Arnobii liber,numerabatur. Sext. item Põpeium:Festũ de verb. significatione, Fuluius Vrsinus singulari Græcarum litterarum, & Romanæ antiquitatis cognitione, foras dedit: cui & de triclinio Romano Ciacconii posthumum commentariũ supplemento auctũ acceptum ferimus:quo & veterum Rom.Græcorumq;,lectis discumbentiũ,mos,& ritus ex omni antiquitate,Italicisq; marmoribus,præsertim Patauino,explicatur:tũ vero maxime Christi in vltima cœna cum discipulis recumbentis,eorũq; in fulcris stratorũ pedes lauantis,vt & Mariæ Magdalenæ stantis forma, non humi prostratæ,certis argumẽtis ostẽditur. Cassianus quidem Arnobius, & Festus absq; Ciacconii inscriptione circumferuntur.Sic enim pacisci cum amicis solebat,quod cũ ceteris satisfaceret omnibus, sua sibi vehemẽter displicere, qua erat animi modestia, præseferret. Quamobrem cum eruditis amicis sua libenter cõmunicare consueuerat,non ostentationis, quã etiã in aliis oderat,sed vtilitatis publicæ potissimũ gratia:quin etiã quib.suas vigilias semel condonasset,iisdem acceptas referri constãter volebat.

Erat enim omnis gloriæ, vt diximus, contemtor egregius, & sui negligens. Indecorum itaque esse in mustaceo laureolam quærere prædicare solebat; tum vero turpissimum aliorum bene-merendi studium reprehendere, iuueniliterque insultando famam quærere: denique in alieno opere ingeniosum videri, & quantum de alterius, eruditione detrahas, tantum in se laudis alienę deriuare velle, id demum legibus, poenisque esse vindicandum. Itaque differebat virtutem seipsa esse contentam, nec in terris laborum mercedem, laudationibus, coronis cito arescentibus, statuis, columnis, titulisque fumosis exspectari oportere, sed à Deo Opt. Max. anteactæ cum labore vitæ in æterna illa beatitudine lauream esse flagitandam. In C. Sallustium, & Iulii Cæsaris Commentarios notas scripsit pereruditas: has quidem longiores; in Cripsum vero breuiores, sibi, vt dicere solebat, ac Musis: vtque ad vastum C. Plinii opus paratior accedęret. Admiscuit & has suis in Historicos Latinos notis Fuluius: verum dante secundum libertatē vindicias prætore, suo nunc sunt auctori postliminii iure redditi. Hinc Tertullianum aggressus est, durum licet scriptorem, & acutum vt Africanum, cetera doctum & perantiquum. Fuit enim vicinus Apostolorū temporibus, cumque cum veteribus, quos nācisci potuit, libris compositum, tam ex coniectura, qua plurimum valebat, & familiari cuique scriptorum dicendi genio recensuit; innumera vulnera sanauit, obscura dubiaque explanauit; quæ & Romæ Latinus Latinius antiquæ vir & doctrinæ & fidei, vt cum Iac. Pamelii doctis Commentariis coniungi queant, in lucē edidit. Scripsit & Annotationes in Colūnæ rostratæ C. Diulio Romæ, primo bello Punico à S. P. Q. R. in foro positæ, inscriptionem à se coniectura factam, vt hodieque in Capitolio spectatur. In quibus industria, summum eius ingenium, historiarum peritia, atque adeo antiquitatis Romanæ cognitio facile elucescit, vt hinc vel ex vngue leonem (quod aiunt) æstimare liceat. Felix enim hic, vt & vbiq; coniectandi alea iacta est, qua vna arte, vt quod sentio dicam, æquales longo post se reliquit interuallo. Memoria teneo donasse & olim Benedicto Ariæ Montano Hispalensi Theologo, eximia linguarum & Poeticæ cognitione insigni, Kalēdarii Romani explanationem, ex veterum sensu Plantinianis typis euulgatam. Quod & ipsum marmoreum monumentum vetustate fractum Romæ in Farnesiana Bibliotheca spectatur, Iulii Cæsaris (qui & anni rationem ad Solis cursum reuocatam emendauit) tempori-

bus, d

l posteritatis memoriam sempiternam incisum. Vidi & Ro-
lita, quæ *de ponderibus & mensuris Atticorum & Romanorum* in-
se acuteque obseruarat, & quidem post Guill. Búdæi, Leonar-
ntii, Hẽrici Glareani, And. Alciati, Ant. Augustini principum
aiusque ætatis instauratæ, politæque Iuris prudentiæ: & quod
o mireris, post Georgii Agricolæ eruditas hac de re dissertatio-
Quamobrem & Kalendario corrigendo, quando à legitimo
cursu iam inde à Christo nato orbi redimendo, ad nostram vs-
tatem decem diebus annus aberrauerat, Gregorii XIII. Pon-
ctoritate & iussu operam posuit, cum Christoph. Clauio So-
is IESV sacerdote, Mathematico summo. Effectum itaque est,
æ res olim in Oecumenica Synodo Nicena frustra tractata
t, integra nimirum Kalendarii emendatio ea tandem aliquan-
nt. optimi auspiciis anno CIↃ. IↃ. LXXXII. absoluta sit, sublatis
um Octobri mense diebus, qui supererant decem: quæ etiam
post paullo in exterarum gentium prouinciis, ægre licet, perui-
hæc quidem Ciacconii monumenta typis magno cum fructu
ti leguntur, demptis Gratiani Notis. Nunc quæ apud doctos
adhuc lateant, quæq; exspectare votisq; optare possimus, re-
1. In M. Terentii Varronis, togatorum doctissimi, quem suo i-
culo retulisse mihi visus est, libros de lingua Latina ad Cicero-
item in rei rusticæ volumina Commentarium: vt & in Melam
u orbis Scholia videre memini. Assidue vero quotidiano cõuicio
itatur à doctis, quodque apud Ludouicum Castellæ, virum
simum asseruari audio, Plinii maioris vastum opus. Compara-
im diligẽter singulos, partim cum antiquis libris calamo exa-
partim cum Aristotele, Theophrasto, Dioscoride, ceterisque
neris Græcis, Latinisque Scriptoribus, è quibus ingens ille re-
maximarum thesaurus in eam molem excreuit. Hunc enim
orem potissimum, in deliciis cum esset, delegerat: in quo re-
ndo, cum à sacrarum litterarum studio animum recreare, &
uræ, hoc est, conditoris, rerumque conditarum contempla-
reficere vellet, ingenii neruos intenderet: quo tanquã in sco-
collinearet, vigiliarumque suarum rationes referret: in quo de
ex Varronis præcepto, *vitam legendo scribendoque produceret.*
et itaque omnium exspectationem commendationemque, vt
me adnitar, meam; ceterorumque adeo in Plinium ad hanc
lucubrationes, Hermolai, Pintiani, Rhenani, Gelenii & nu-

per Dalechãpii Medici Lugdunẽsis, diuturnus ille Ciacconii labor, si, vt spero & opto, tandẽ aliquando beneficio Lud. Castellæ in apertum referetur. Quædã etiam in Hilariũ & Hieronymum; nonnulla etiam in Ambrosium à se meditata notarat, quæ à Card. Montalto, qui post Sixtus V. Põt. Max. fuit, edita arbitror. Adhuc de ingenii monumentis, quæ cognoscere licuit. Erat enim raræ ad miraculum vsq; eruditionis, vt emendandis antiquis scriptoribus natum diceres. Nũc de morib. viuendiq; cõsuetudine pauca. Fuit enim natura solitudinis amãs, & libris deditus, quos & fidos socios, arcanorũ custodes, nec intẽpestiuis alloquiis, vt amicorũ plerũq; sermones importunos appellare solebat: nec vnquã se minus solũ esse, quam cum legens aliquid, aut cõmentans solus esse videretur, cũ Scipione Africano prædicabat. Honoris & ambitionis ita expers, vt eos etiam qui studiose prensando laudem & opes velut vmbram captarent, accusaret: pluris, vt studiosum inopem, quã aulicũ opulentum faceret: vtq; de Catone illo Censorio accepimus, quo laudem studiosius fugiebat; eo maiorẽ glorię cumulum adeptũ videmus. Si de aliorum ingeniis scriptisq;, quæ ipse improbaret, sententiã rogatus esset, Criticus acer & vehemens, nemo vt illi, ac ne sibi quidem ille satisfaceret. Paucos itaq; ingenii sui bene cõscius in amicitiã, ex Philosophorum consilio adsciscere, adscitos officiis retinere, eosq; diu multũq; probatos, rebus aduersis perspectos, studiisq; deditos elegantiorib. In his Gul. Sirleto, & Ant. Carafa purpuratis Senatoribus doctissimis, bene de re omni litteraria meritis vsus est. Latino item Latinio Viterbiensi, & Fuluio Vrsino Romano: nam de suæ gentis hominibus, Ludouico Castellæ potissimum in contubernio hæsit, cu & moriens sua legauit. Potentiores vero adeo non sectabatur, vt fu geret potius, qui paruo contentus nihil ambiret, repetens identidem illud Horatii.

Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit.

Obiit Romæ annos natus LVI. Septimo kal. Nouembr. CIƆ. LXXXI. relictis ex testamento fortunæ bonis templo D. Iacobi, alendis gentis suæ pauperibus, qui ab ære & amicis inopes, Romam vrbium dominam partim religione tacti, partim negotiorum caussa frequentant, & in Xenodochium diuertere coguntur. Elatus autem honorifice, ingenti ciuium suorum pompa comitante, quibus magnum, vt & Italorum eruditissimis hominibus, sui reliquit desiderium.

ium. Conditus est in Agonalibus æde. B. Iacobo Apostolo tutelari Hispaniæ sacra, vbi dignum hoc Elogium marmori inscriptum legitur, effigiesque ad viuum expressa spectatur.

PETRO CIACCONIO
PRESBYTERO TOLETANO,
IN QVO MVLTIPLICIS DOCTRINÆ
COPIA, CVM VITAE, AC MORVM
INTEGRITATE CERTABAT.
QVI A GREGORIO XIII. PONT. MAX.
SANCTORVM PATRVM LIBRIS,
SACRISQ. CANONIBVS, ET SACROSANCTIS
BIBLIIS PERPVRGANDIS
PRAEPOSITVS,
IN EO MVNERE OBEVNDO
ERVDITIONE, IVDICIO, FIDE,
AC DILIGENTIA PRÆSTITIT.
ECCLESIÆ S. IACOBI HISPANORVM
QVI VRBEM COLVNT, HERES AB EO
INSTITVTA MONVM. HOC P.

VIXIT AN. LVI. OBIIT AN. CIↃ. IↃ. LXXXI.
VII. KALEND. NOVEMB.

Latinus Latinius Viterbiensis.

Quid monumenta loco, licet ære & mole superba
Conclusa Petro construis CIACCONIO,
Auriferi generosa Tagi gens accola? nonne
Spectata virtus hominis, & vis ingeni?
Famaque iam latum celebris diffusa per orbem
Casura nullis sæclorum sæculis?
Clarior ad seros sed peruentura nepotes,
Satis modesto gloriæ peperit viro.
Ambiat ista tumens, & quærat inania vulgus
Cuius superstes fama nulla est funeri.
At tibi, PETRE, *nouos per sæcula semper honores,*
Vbique statuet eruditorum chorus.

INDEX SCRIPTORV PET. CIACCONII TOLETANI.

ALVARVS GOMETIVS EVLALIVS

NAtus hic vico non procul Toleto Carpetanorum ad an Christi xv. seculi M. D. festo B. Nicolai. Adolescens ope Ioanni Ramiro Toletano Compluti dedit, Latinis dialogis di corpusculo fuit quidem imbecillo, ac breui, firmo tamẽ ingen in quo virtus regnaret: constantique labore litteras, quæ ver manos reddunt, supra corporis pusilli captum, Græcas præse uide arripuit, vicitque æquales Compluti, vbi annos plurime fessus est, scripsitque *Lætitiam publicam inaugurationis Martini* Archiepiscopi Toletani. *Vitam* quoque ac res domi militiæque stas Francisci Card. Ximenii, Academiæ Complutẽsis, Biblior que conditoris. Nata hinc Toleti Academia, auspiciis Bernar Sandonallii, Gometius eo honoris gratia Græcarum litterarum

&c

ſtor adſcitus eſt. Hic Philippi Regis Catholici iuſſu B. Iſidori Præſulis Hiſpalenſis, antiquiſſimi Hiſpaniæ originum ſeu etymologiarum libros cum reliquis operibus edolare ingreſſus eſt, adiutante Romæ inſigni viro Toletano Petro Ciacconio. Verum corporis imbecillitas ſumma ad exitum adducere opus non ſiuit, dum multa nimis accumulat. Quo tempore & ad Parcas ſic ludebat, imitatus Valerium Martialem, in Leandri voto:

O vos, quæ in vitas hominum iura ampla tenetis,
Parcite dum ſcribo: ſcindite dum perago.

Vitam poſt paullo fata abrumpunt, anno eius ſeculi octogeſimo, (quo Hiſpaniam catharrus peruadens afflixit, qui & alibi trans Pyrenæos in peſtem abiit) cum annum ageret quintum & ſexageſimum climacterico ſuperato. Luſit & *Idyllia* verſibus. Iſidorum, poſtumum eius partum, excultum edidit Ioannes Grialus apud Hiberos [illegible]. De morbo quo exſtinctus eſt Aluarus, quaſi vaticinans initio lib. VII. vitæ Ximeni C[illegible] d. ita [illegible]ibit, ad annum Christi M.D.XVI. *Populari, inquit, fluxioni* [illegible] *Græci vocant laboratum, magna mentio huis* [illegible] *a* [illegible] *ſcriptores. Neque enim Hiſpaniam ſolum, ſed & B*[illegible] *& Gallos a*[illegible] *ſam Europam Epidemia cuiuſdam inſtar.* [illegible] *t) &* [illegible] *va* [illegible] *ate accidiſſe vidimus, ann. M.D.LVII. Nem*[illegible] *vit* [illegible] *eſt vſus, quin fluxionum vi, febricul*[illegible] *pe*[illegible] *ritudinem ſenſerit. Vidi Cœnobia & C*[illegible] *tu eſt* [illegible] *tibus languorem iſtum importunum* [illegible] illæ. S[illegible] ſtatur T[illegible] i in æo: ſumma ad limina Sacelli R[illegible]i, hoc titulo inſcriptus ſarcophagus.

D. O. M.

ALVARVS GOMECIVS CASTER FVI.
DIXERAM DE MEA VITA SATIS:
SED ADSTA PAVLVLVM.
NEMINI VNQVAM SCIENS NOCVI,
PRODESSE QVAMPLVRIBVS CVRAVI.
VIRIS PLACVI BONIS, QVOS POTVI FALLERE:
VERVM QVOD NONDVM NOSTI,
DE ME IAM FECIT IVDICIVM
IVSTVS IVDEX

POSTEA DE OMNIBVS PALAM FACTVRVS.
TV INTERIM ME POSTVLA
REATIBVS EXOLVI.
VALE.

HIERONYMVS ORTISIVS HISPALENSIS.

ALVARVS hic situs est, Gomesius Aluarus ille,
Extremas orbis notus ad vsque plagas
Quo nec Graeca fuit tellus magis Attica quondam,
Eloquio nec erat Roma diserta magis.
Transtulit hinc doctas secum post funera Athenas,
Et Musas Latias Historiaeque decus.

ALVARVS GOMETIVS ALTER.

HIc domi nobilis Toleti; gener Mendozii Ducis Infantatis, & Aranzonis ac Prozii Toparcha, vir prudens, studiis serotinam poeticae Latinae praesertim consecrarat: Reddidit heroico carmine *Salomonis Prouerbia*, & 7. quos vocant poenitentiales Psalmos. Lusit & *de vellere aureo*, siue Gedeonis, insigni Burgundionum Equitum poemation, scholiis ab Alexio Vanega explanatum. *Thalichristia* eius continet carmine mysteria Sacrae Scripturae: & *Paulina Musa* paraphrasin epistolarum Pauli Apostoli. Prosa item de *profligatione bestiarum* aduersus haeresiarchas. Hispano sermone Theologicam sacrorum mysteriorum descriptionem, quam filius Didacus Gomez Mendozius Ioan. Tauerae Toletano Archiepisc. inscripsit.

GASPAR VILLALPANDEVS.

DOctor hic Theologus patria Segobiensis è Gymnasio S. Ildephonsi Compluti Tridentum missus scripsit *Controuersias Fidei aduersus haereticos*, Venetorum typis expressas: duas item orationes, *quod non sit Laicis Calix permittendus*: alteram de nomine IESV ad Tridentinam Synodum 1562. & 1563. Compluti vero *commentarium in Porphyrium*, atq; adeo *Organū Aristotelis* & *Physica*: omnia dedit exceptis libris *de anima*; pro quibus *Apologia* Aristotelem, vt animorū immortalitatem asserentem tuetur. Eiusdem Commentarius rerum in Conciliis Toletanis gestarum Compluti 1570.

PETRVS

PETRVS RHVA NVMANTINVS.

PRimum Abulę post Numātię in patria annos plurimos ad extremam vsq; ætatem bonas litteras docuit, non triuialiter vt Grāmaticorum vulgus, sed ad Ciceronis imitationem suos assuefaciens, in uo egregie versatum fuisse testātur *epist. 3.* Hispanice scriptę erudiionis plenę, & humanitatis satis copiosę: quibus Ant. Gueuarrę (qui um solus doctrinæ, & eloquentiæ arcem tenere videbatur) errores, nendaciaq; in historiis antiquorum, veteribusq; monumentis lapiidum, & nummorum explicandis, egregie refellit. Valde vt mirer Gallos, Gueuarræ epistolas conuersas *Aureo* titulo decorasse, maniusq; ita tenere solitos, vt pro oraculis circumferant, quæ tot menaciis, quot versibus scatere dicantur. RHVA itaq; de tot millibus nulta indicauit, facemq; prętulit, nequis posthac credulus in errorē aduceretur. Epist. 1. numismatum inscriptiones, & confinxisse, & idicule explicasse, in Chronologia & magistratuum dignitate turiter hallucinatum. Epist. 2. errasse in historia Rom. temporū ratioe, locorumq; nominibus, solenne illud suum seruādo, audacter vt mnia pronunciet, quasi posteris imponere volens, aut credens oines ei temere assensuros audito illo Pythagoreorū αὐτὸς ἔφα, corniium oculos cōfixit, citans identidem, & prodigiosa nomina propria istoricorum, cudēsq; arbitratu suo, ad hanc diem inaudita. De nuiismatis inepta & ridicula leges; vt & de legibus Rom. & legum autorib. de lege Iulia Poppęa, Cornelia, Falcidia, aliisq;: de medicina empirica. Tertia epistola vt mole sua ita rerū pōdere ceteris maior st. Cum enim Gueuarra omnē antiquitati fidem derogare niteretur, epistola quadam, quo ficta mendacia legeret, velaret, vel tuere-t; cum à sacris litteris discesseris, omnia incerta fabulisq; plena affirmat. Refellit virum diserte RHVA ex Athenagoræ apologia pro Christianis, & hoc esse omnem artium tractationem, fidemque vt ocietatis humanæ, ita & scientiarum vinculum è medio tollere. M. Aurelii Antonini vita & Faustinæ eiusdem Gueuarræ, ridicula est & meræ nugæ, quam tamen Galli applausu magno exceperunt, sæpius erterunt, ediderunťq; & nobiles pleriq; manibus gestant: sed quid nirum quibus Amadisius Gallicus, Orlandus furiosus, ceteraque ærorum somnia perplacent, quæ, qui sapiet, ne horas collocet ma-, fugiet. Tale quoq; de Antonini Gueuarrę scriptis tumidis fastuo-is, ac fictis iudiciū est Alfonsi Matamori Hispalensis, & Antonii Augustini Tarraconensis in Antiquitatum dialogis.

GARCIAS LOAYSA.

NObili genere natus Theologus Complutensis, post Toletanis Canonicus, & Archidiaconus Guadalfaiarensis. Hinc à Philippo II. Hispaniarum Rege Catholico, studiis filii, & hæredis regnorum Philippi III. præfectus munus egregiè obiuit: collegitque Concilia omnia Hispaniæ; in his & Toletana XVII. notisq; erudi- tis Madriti illustrauit. Post Archiepiscopus Toletanus, virtutis ergo post Albertum Austrium creatus, hominum est delicium ob amabiles mores, appellatus. Sed breui vita decedens, magnum sui reliquit desiderium Compluti 22. Februari; an. CIↃ. IↃ. XCIX. annos natus 65. Mœrore dum ex aula tristis reuertit, vt creditur, exstinctus: adeo nihil rebus in humanis proprium existit.

PETRVS FONTIDONIVS.

SEgobiensis & iste, at Canonicus Salmanticæ ex Rhetore Complutensi, & Theologiæ doctor renuntiatus, diserte quoque & supra fidem venuste Tridentina in Synodo disseruit, tribus orationibus, totidemque Romæ, festis sollemnibus coram Pontifici[illegible] pologiam item *Concilii eiusdem* conscripsit aduersus Io. Fabricium Montanum, qua Germanicam nationem ad pristinæ fidei maiorum constantiam reuocare tentauit: exstantque Plantinis omnia typis illustrata, & Coloniæ in Vbiis. In sacris studiis operam adolescens dederat Cypriano Cisterciensi Monacho perdiserto, Compluti interpreti, vt ipse præfatur in huius enarrationem Psalmi 38. *Dixi, custodiam vias meas.*

FRANCISCVS SALINAS BVRGENSIS.

OCtauo ætatis anno cæcus factus, ita se Harmoniæ & Musicæ dedidit, vt parem sua ætate in Theoretica & practica Musica non habuerit. Organis pulsandis excelluit, compensante natura quod oculis ademtum. Scripsit libros 7. *de Harmonia & rythmis* doctissimos, ex optimis quibusque auctoribus Græcis, Ptolomæo, Porphyrio, Aristide, Quinctiliano, & Briennio; (quos apud eum vidimus) è Latinis Capella, Boethio, & Glareano collectos. Vir erat præter linguæ Græcæ & Latinæ cognitionem Mathematicorum peritissimus

tissimus in Italia xx. annos versatus, ob singularem in arte peritiam Cardinalib. gratus, & Abbas S. Pancratii de Rocca Salegria in regno Neapolitano creatus est. Musicam Salmanticæ annos plurimos de superiore loco exposuit, vt ipse de se in præfatione operis sui testatur.

IOANNES SCRIBANIVS GRÆCÆ LINGVÆ Professor.

Tiresiæ quondam cæco pensauerat auctor
Naturæ damnum munere fatidico.
Luminis amissi iacturam cæcus Homerus
Pignore diuini sustinet ingenii.
Democritus visu cernens languescere mentis
Vires, tunc oculos eruit ipse sibi.
His ita dum doctæ mentis constaret acumen,
Corporis æquanimi damna tulere sui.
Vnus at hic magnus pro multis ecce SALINAS
Orbatus visu, præstat vtrumque simul.

LAVRENTIVS BALBVS.

LAurentius Balbus Liliensis in ipsa nascentis Academiæ Complutensis infantia, Demetrii Cretensis, (cuius est de capta Helene poemation) & Fredenandi Pintiani assiduus auditor fuit: quo Salmanticam euocato, vnà cum Petro Motta Poeticam docuit, carmen pangere non infeliciter solitus, Græcarumque litterarum in paucis peritus. *Curtium* itaque *Rufum de rebus Alexandri Magni* ad Aldinum exemplar componere aggressus (an. 1524.) post etiam *Valerii Flacci Balbi Argonautica*, cum Apollonio Rhodio committere, eo ipso tempore ausus, post Sabellicũ, ac Maseriũ, à quibus sæpenumero discedit, Annotationes dedit testes & eruditionis: &, qua valuit, memoriæ singularis (vt & in Belgio postea Ludouicus Carrio Brugensis, Hispano patre oriundus.) Iuuenis ille admodum in ætatis flore, an amoris telo exstinctus incertum, immatura sane morte præreptus: qui & ipse insolenti Italiæ opponi potuisset:

—— Et ni mors sæua fuisset,
Rumpereque immanes properassent fila sorores,
Aeterna foret hic fama super æthera notus.

Philippi Sbarroiæ Cordub.

LAVRENTI *celebrem cui famam sæcula seruant,*
Nesciet & nomen tollere tempus edax.
Per mare inexpertum per monstra incognita puppim
Ducis, & incertis das noua vela Notis.
Humana non mentis opus præfecit, opinor,
Sed te tanto operi conscia cura Dei.

HERRERÆ PATER ET FILII TRES.

FERNANDVS ALFONSVS HERRERA Talabricēsis homo extemporali facundia, & audaci natura, non dubitauit falcem in alienam messem iniicere, censorem omnium agere, & Aristarchum ausus & Aristotelem reprehendere Dialogis 8. ad Franc. Ximenium; orationem nō esse quantitatē docere conatus. Edidit Compluti *Scholia* ex Fabio ad Rhetorica Trapezuntii ex Hermogenis Tarsensis methodo an. 1511. Compluti cum eiusdem Trapezuntii vita in fol. Obiit septuagenario maior, filios reliquit tres, quorum maximus natu LVPVS ALFONSVS Compluti eloquentiæ per sexennium nascente Academia professor: nam deinde fastidio quodam, stipendia sibi augeri cum æqualibus postulans, Ferdinando Pintiano, Alphonso Cordubensi, Ægidio Gonsalo maioribus præmiis à Salmanticensibus inuitatus eo concessere: post in lepram incidit. Simultas illi cum Bartholomeo Castio vno de primis collegis D. Ildephonsi, quod acriter illum reprehendisset, qui etiam in Aristotelem inuehi non dubitaret, censura sibi grammatico more assumpta, vir reconditæ eruditionis, qui licet permultos annos apud Italos, vt alibi de se ait, diuersatus esset, vt in vnius Ciceronis verba iuraret, eiusque vestigiis insisteret, à se impetrare non potuit, sed potius Germanorum exemplo per omne scriptorū genus volitare instar apis delibando maluit. Legi *Orationem* eius habitam Compluti an M.IↃ.XXX. Ipsis Lucalibus cum intermissa studia ob immensum æstum in Hispania redire solent, cum vix nonum & vicesimum annum attigisset, qua, quantum id ætatis in enciclopædia profecisset, & se supra vulgus sapere satis monstrauit, Sacerdos factus vitā D. Fausti & D. Claræ metro Hispanico conscripsit. De hoc Aluarus Gometius in vita Franc. Ximenii Card. li. 36. 1. extr. & lib. 2. & lib. 4. sæpius. Alter filiorum in Musica excelluit & Organis pulsandis in D. Hildephonsi templo à Ximenio præ-

æfectus. Tertius Gabriel Alfonsus Herrera ad Geoponiam natus rei rusticæ, naturæ ductu, diu multumq; versatus eiusdem Card. ssu sua lingua *de Agricultura reque hortensi* in gentis gratiã accuratis ne scripsit, quæ partim vsu, partim ex antiquis didicerat, vt Varne, Catone, Columella, Plinio, Palladio, Petro Crescentio magno plausu hi libri excepti & editi Toleti 1520. & Methymnæ 1569. leique assidue ingenti fructu agrestium Hispanicorum, alioqui na ra ignauorum & nullius, vt aliæ gentes, industriæ.

IOAN. MARTINVS SILICEVS *Tolatanus Archiepisc. & Card.*

HVic à Carolo quincto Cæsare Augusto, Philippi filii erudiendi cura est demandata; vt olim à Philippo Macedonum Re-, Alexander Aristoteli in disciplinam est traditus: eidemque adeo arolo, à Maximiliano Austrio auo præceptor datus est Adrianus, dis postea Romanæ virtutis ergo Pontifex creatus. Habitus autem licus est æui sui Philosophus præstantissimus, & Lutetiæ artes traans liberales *Arithmeticam* euulgarat. Post Salmanticæ S. Barthomæi Collega Moralē est Philosophiam publice professus. Theogiæ quoque senex operam dare non erubuit, adscito Ant. Honcamagistro, qui & ipse suos in Genesin Commentarios eius auspiciis ompluti euulgauit: scripsitque *Siliceus* sed populari sermone *De mine* IESV, & de Oratione Dominica, cauitq; decreto, ne quis è irpe gētis Hebrçę, opimis Ecclesię Toletanæ sacerdotiis potiretur. uiamobrem & inuidiã, sed constanti animo, sustinuit, Iudçorumq; ologiam Lutetiæ editam, calumniamque elusit. Symbolum adbuit Silici ignem vomenti: *Ignarium mihi omnia.* Deus enim flamia consumens est. vnde venuste in eius laudes de multis hæc Franc. ranchinus Cosentinus Poeta lusit:

Quam bene templa super SILICE *hoc fundata nitebunt,*
Quamque diu inuitis durabunt viribus aui:
Quilibet è Silice hoc flammas excudet & ignem
Eliciet, malè grata hyemis quo frigora pellat;
E Silice hoc etiam gelidarum flumina aquarum
Prosilient, orbem largo qua fonte rigabunt.

Cardinalis creatus à Paulo IIII. tt. SS. Nerei & Achillei anno, Christi 1545. 13, Kal. Ianuarii. Obiit verò octogenarius anno salutis 1557. prid. Kal. Iunii, & in monasterio Virginum à se ædificato, (quibus orbis nobilium parẽtum puellis maritandis bona omnia ex testamento reliquerat.) Incisum marmore, iuxta sacrarium, quod vocant, vbi plurimæ sanctorum reliquiæ asseruantur, hoc elogium, inter alia eiusdem Ecclesiæ Archiepiscoporum monimenta, legitur.

IOANNES SILICEVS CARD.
PHILLIPPI II. MAGISTER
PATER PAVPERVM,
ET IN TOLETANA ECCLESIA
SANCTARVM LEGVM RESTAVRATOR.
OBIIT XXXI. MAII CIↃ. IↃ. LVII.

IOAN. MERVLVS TOLETANVS.

Clauditur hoc niueo Silicei *in marmore corpus,*
Flet populus, Charites, Pieridumque cohors.
Cæsaris Augusti nato præcepta Philippo
Sancta dedit, doctos doctior ante viros.

MARTINVS MARTINII CANTAPEtrensis.

Hebrææ linguæ professor, doctorque Theologus Salmanticæ, scripsit *Grammaticam Hebræam & Chaldæam* typis Matthiæ Ga[illegible]. Doctissimum item volumẽ *Hypotyposeon de locis Sacræ Scripturæ* ad imitationem Clementis Rom. sed censoriam notionem non effugit, quod opus postea Salmanticæ, mendis vacuum, limatius politiusque commodo publico foras datum.

IOANNES MICHAEL BARTHOLOMÆVS *Medinæ.*

Medinæ tria amplius in Hispania oppida sunt: in Celtiberis *Celi* cognomento: in castella veteri *Campi:* in Bætica *Sidoniæ*, alibi *[illegible]* indigitatur. Tres quoque illustres Medinæ cognomento scriptores fuisse comperi: Ioannem quidem Theologum Complutensem

itensem, Michaelē vero familiæ Diui Francisci, Bartholomæum tem S. Dominici Sodalem professorem Salmanticæ vidimus.

Ioannes Medina de tribus Medinis ætate prior: floruit enim ini- Complutensis Academię docendo, quam scribendo disertior, vt rie natura dotes partitur. scripsit tamen opus vtilissimum, de *Pœnitia, Restitutione & Contractibus* post Complutensem editionem, Inlstadii Catholica Bauariæ Germaniæ Academia editum, studio berti Hungeri, de quo passim apud vtriusq; censuræ doctores exnt iudicia & præconia. *Doctorem egregium* vocat laudatiss. Theogus Dominicus Soto. lib. 4. de iustitia & iure. *Clarissimum Doctorem magistrum suum* Ant. de Corduba lib. de *Detractione & Restitutiofama*: Item de *ratione tegendi ac detegendi secretum*. *Virum Doctissim* Alfonsus à Castro lib. 2. de potestate legis pænalis, cap. 8. *Magni minis Theologum, & in Complutensi Gymnasio de professione Theologica clare meritum*, Didacus Couarruuias Senatus Regii præses, in eoma super quart. Decretal. 2. part. cap. 8. *Doctissimum perspicacisque enii virum*, Martinus ac Aspilqueta Nauarrus Manualis, cap. 1. . 10. Aluarus Gometius lib. 8. de vita Franc. Ximenii Card. mirie hunc prædicat, elogio Ioan. Petreius Poeta & Rhetor Complu- nsis celebrauit.

Quantum Siderea domo
Phœbus luminibus præuitet omnibus
Puro solus in æthere:
Quantumq; est reliquas diuitias supra
Auri indeficiens nitor;
Cælestis superat sic Sapientia.
Artes quas hominum labor
Inuenit superum non sine munere.
Illa te, pater optime,
Medina, æthereum vertice tramitem
Contingens, humiles procul
Terras præ celeri destituis fuga,
Et læto inuolitas polo.
Rimaris superum iam penetralia,
Cæli admissus ad intima
Patrisque ingeniti, prolis & vnicæ,
Aequæuum celebras decus.
Spirantemq; ab vtroq; adseris halitum.

Et numen tribus unicum:
Seu priscam memoras labis originem
Irrepsisse nepotibus,
Seu nostri tunica corporis abditum
Effectumque hominem Deum,
Purgasse innocuo sanguine pristini
Contage mala seminum,
Illiusque redundasse cruoribus
Fontem multiplicis boni,
Quo nostras maculas sæpius abluat,
Et nos restituat sibi,
Pertæsi veterum dum scelerum modo,
Tentemus resipiscere,
Seu mores hominum legibus instruis,
Virtutumque viam doces:
Seu priscis adeo vatibus edita
Sacra oracula proferas.
Vel quam deueniens vexit ab æthere,
In terras sapientia,
Hæc tu nos auidis auribus inseris,
Dumtaxat ceteri sono:
Æternum sed adhuc tradere posteris
Maiori merito studes.

Obiit Compluti ingenti luctu anno salutis M. D. X L V I. cum nondum duodesexagesimum attigisset, conditus in æde B. Ildefonso sacra.

MICHAEL MEDINA.

MICHAEL in Franciscana familia sic enituit, vt ob singularem cum doctrina coniunctam pietatem suos inter, dignitate claruerit. Scripsit per eruditos sane, vt Theologus libros *de recta in Deum fide*, quo titulo & B. Cyrilli Alexandrini præsulis liber extat: & *de sacerdotum continentia*: quibus haud scio quid addi possit aut diligentia, aut industria. Quod Ioannem Ferum ordinis sui disertum illum quidem in Germania Ecclesiasten, sed non satis circumspecte scribentem, acrius edito non solum defendisset in ius arcessitus, coram violatæ religionis iudicibus, causam dicere iussus

inno

innocens absoluitur, moriturque apud suos Toleti Carpetanorum, magno sui relicto desiderio.

BARTHOLOMÆVS MEDINA.

BArtholomæus S. Dominici Sodalis inter suos & ipse in Theologicis excelluit, tenuitque primariam Salmanticæ cathedram post Mancium, Canum, Soto, primumque in Theologicis Academiæ auctorem Franc. Victoriam, magni & ornamenti & emolumēti: mille enim aureorum salarium est, contenduntque de præstantia Dominicani & Augustiniani, prensantibus vtrinque & auditorum suffragia eblandietibus. Scripsit Confitentibus *Conscientiæ summam*, vt vocant, at Hispane, & in primam D. Thomæ partem. Obiit non admodum senex anno post Christ. natum CIƆ. IƆ. & LXXX. cui Dominicus Bannes competente Gueuarra Augustiniano successit; grassante ea tempestate in Hispania infelici aura rheumate, quo multi languentes tussiendo exstincti; qui morbus Catarrus tum dictus.

CYPRIANVS CISTERCIENSIS MONACHVS.

VArio hic auditorū iudicio sacras litteras Compluti interpretabatur, tanto vir ingenio, excellentiq; doctrinę facundia, omnes in sui admirationem vt raperet, vtpote cui neque ab eloquentia, neque à vera atq; solida doctrina quidquam deesset. Quotidianas enim Scripturæ diuinæ scholas supra modū augere solitus, siquidem ad Græcas & Latinas litteras, quas raro feliciq; fretus ingenio perbreui tempore perdidicerat, Hebraicas, itemq; Chaldaicas præclare adiunxerat. Huius quoq; vita, mores, religio, vultus deniq; ipse, vocis præterea, ac sermonis cum grauitate lepor, non modo ingeniis huius viri commendationem non euertebant, sed incredibili fere totius Academiæ concursu studiosos omnes Herculis instar Gallici apta ex ore cathena trahebant. Feruntur eius, studiosorum manibus diserti *in Psalmum* 38. & 130. *Commentarii*, pro concione Latine satis explicati, Compluti & Louanii etiam editi. Scripsit & *in Nahum Prophetam*. Item *Matthæum: Canticum Salomonis: de Opificio mundi* libros tres, *de Symbolis Mosaicis* opus diuinum: sed nondum typis edita à studiosis auide exspectantur. in medio enim vitæ cursu

magno relicto sui desiderio optimo cuique praereptus ... : sed nihil magnum ad summum pertingere inuita patitur parca. Laudat hunc iureque praedicat Alfonsus Natamorus, de asserenda Hispanorum eruditione.

IOAN. ROIAS SARMIENTVS.

FRater Marchionis fuit Possensis, studiis liberalibus ita iuuenis incubuit, vt iam episcopatui destinaretur. Regem enim Catholicum in Belgium secutus Louanii aliquandiu substitit; Mathematicis vero Gemmae Frisio operam dedit: scripsitque *planisphaerium*, seu de Astrolabii vsu stylo eleganti Parisiis. Post arma tractare coepit aulicorum more: Valentiae vxorem duxisse putatur. Quidam in Thraciam profectum periisse commemorant. Instructissimam libris Bibliothecam reliquit praesertim M. S.

Alter quoque Ioannes Roias Agrigentinus Episcopus è fidei Quaesitore, edidit Singularia Iuris in fidei fauorem, haeresisque detestationem, aliaque.

ALEXIVS VANEGAS TOLETANVS.

ALexius infinitae prope ac stupendae lectionis vir, subtilitate ingenii, & disciplinarum varietate, & morum honestate, & elegantia postponendus nemini. Hic Theologicis iuuenis studiis deditus, processus fecerat non poenitendos. Mutata mox velificatione ad rem vxoriam animum post conuertens, non sacris est initiatus, sed vxore domum ducta, ludum Toleti aperuit, exercuitque pubem illam acutam in primis ac subtilem. Scripsit Latine de *Orthographia*, ac Scholia in Aluari Gometii nobilis viri *De vellere aureo poemation*. Item *in Samariten*, qui in latrones incidit, drama Ioannis Papei Belgae. Patrio vero sermone diserte conscripsit: *De humana vita nouissimis*: itemque *de librorum omnis generis varietate*, vt scriptorum helluonem facile agnoscas.

PETRVS

PETRVS XIMENIVS CANENSIS EPI-scopus.

HIc Salmanticæ primum sacris studiis sic inuigilauit, vt omnium suffragiis Theologiæ professionem fuerit assecutus, eamque multis annis professus sit. Postea vero suis meritis Toleti Decanus electus, Pacensis deinde Episcopus est designatus. Tandem à Ferdinando & Isabella Hispaniæ Regibus Cauriensi est Episcopatu donatus: vbi ætate iam ingrauescente totum se libris euoluendis componendisque dedit. Opera namque & volumina Abulensis Episcopi quæ latius, & in immensum fere diffusa erant, concinnauit, & in duo volumina redegit. Edidit præterea Opus, *Confutatorum errorum contra claues Ecclesiæ nuper editorum* appellatum, dedicauitque Alfonso Carillo Archiepiscopo Toletano. Scripsit & aliud sed Hispane quod *Christianæ vitæ Lucifer*um vocant. Circumferuntur & alia nonnulla eiusdem, quæ ad Christianam religionem fidemque plurimum pertinent. Hæc ex L. Marineo Siculo lib. 11. de illustribus Hispaniæ Scriptoribus.

IOANNES PETREIVS.

IOAN. PETREIVS Toleti in Carpetanis vrbe regia natus apud Complutenses, eloquentiæ doctor, iuuenis, magna & ingenii alacritate, & dicendi ornatu vbertateque, vt iam Hispania, quod insolenti Italiæ opponeret, si maturesceret, habiturum se putaretur: adeoque vt Andreas Naugerius homo scriptis & carmine disertus, Venetorum apud Cæsarem Carolum V. Orator in Hispaniam contendens, dicendi illius gloria commotus, eum audire optarit. Quo audito, Italis palmam aliquando prærepturum ingenue confessus est. Quod de M. Tullio Apollonium Molonem Rhodi prædicasse accepimus, fore qui Græciam, qua maxime ceteris gentibus antecelleret, eloquentiæ laude spoliaret. Nec minus si carmen Petreius pangeret, natum, non factum poetam diceres. Testatur id *Magdalena* heroicum, & grandiloquum poema, & *Epigrammata* eleganti tersoque stylo scripta, de laudibus clarorum Complutensium: & *Comœdiæ quattuor* ex Italicis Latine factæ, sed numeris non astrictæ, editæ in lucem ab

Antonio fratre, vt postumus partus fuerit, quod immatura morte præreptus sit. Vix enim quinctum & tricesimum annum attigit. Scripsit & *Rhetoricæ progymnasmata*, & *in Senecæ Declamationes* à paucis intellectas scholia. Ludouicus Catena homo doctus, & Academiæ Cancellarius, dum effertur tumulum sic est prosecutus:

Effertur iuuenis supra qui se extulit omnes:
Ingenio iuuenis, eloquioque senex.
Cur rapis ante diem mors immatura PETREIVM?
Cur tantum in magnos impia iuris habes?
Naturæ insidias moliri inimica videris,
Tendere & armatas in sua dona manus.
Quicquid enim toto præclarum nascitur orbe,
Protinus hinc fato tollis acerba graui.
Hinc pro sublatis à te præstantibus olim
Substernis nobis: hinc & acerba rapis.
Viribus, heu, nimis vsa tuis, quem intercipis vnum,
Ereptum decuit legibus esse tuis.

Hunc & mirifico ob eloquentiam prædicat elogio Alfonsus Garsias Matamorus lib. de Academiis Hispaniæ, pro asserenda Hispanorum eruditione; quæ non describo, indicasse contentus.

FRANC. SANCTIVS BROGENSIS.

VTriusque Professor linguæ Salmanticæ edidit *Commentaria* non inerudita in *Andreæ Alciati emblemata* Lugduni Rouillij typis. Item *Grammaticā Græcam*, & *Paradoxa*: item *de auctoribus interpretandis*, siue de exercitatione apud Plantinum. Grammatica Latina eiusdem cum Minerua Salmanticæ excusa; in qua multa de Ellipsi. Item *De arte dicendi*; & in Horatium *de arte Poetica*. Organum Dialecticum & Rhetoricum. Eiusdem *Sphæra mundi* è variis auctoribus. Commentarius item in IV. Angeli Politiani syluas: Rusticum seu Georgica Virgilii & Hesiodi, in Manto, ad Virgilii Bucolica. In Ambram: in laudem Homeri. Deniq; in Nutricia de Poeticæ laudibus: in quod Poemation etiam Ioannes Alexander Brassicanus doctissima, in Germania, scholia edidit.

GARSIAS LASSVS.

GARSIAS LASSVS DE LA VEGA Toleti natus, nobili familia de Toral patre cognomine Commendatario, vt vocant Hispani, maiore Legionensi; matre Sanctia de Guzman: in patria educatus, quæ inter Hispaniæ vrbes & antiquitate & excellentia (est enim Carpetanorum caput Toletum) facile princeps, sedes olim regum Gothorum, hodieque linguæ præstantia reliquas antecellens, hic igitur tanquam cum lacte nutricis, imbibit eloquentiam, quod & nobili loco natus esset, & fortunæ etiam bonis abundaret. Ad Musicam igitur animum appulit, quæ Poeticæ altera ex parte respondet: ad quam se natum esse videbat. Iam tum igitur Odas ad lyram meditari & fidibus canere cœpit, Latinos etiam poetas quos imitaretur non leuiter attingere: Italos etiam nunquam de manibus deponere, Dantem Ariostum, & eorum principem, qui Ethrusca lingua cecinerunt: Fran. Petractani Sanazarii Arcadiam ex qua non pauca, vt poema suum transtulit. Viderat enim acuti iudicii iuuenis errare vulgus Hispanicorum poetarum, qui sola naturæ bonitate contenti, nullum arti, vt laboris impatientes operam impenderent: cùm natura peccet non raro: ars vero dux certior sit, naturam sedulo imitata: hæc igitur illam confirmat atque coroborat, quæ exercitatio auget omnibusque numeris absoluit.

—— Alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amice.

Militaria ad hæc arma iuuenis tractare cœpit; equis admissis decurrere, saltu certare cum æqualibus: Tagum natando trayecere, dimicare, aduersarii latus petere, ipse tecto latere discedere, ictus declinare didicerat. Palladem enim armatam in libris iam tum colere inceperat, & ex Xenophonte ab optimis magistris audierat trib. artib. apud Lacedæmonios iuuentutē institui solere, Litteris, Musica, atq; Palæstra. Grandior itaq; iam Caroli Cęsaris aulā frequentare & in familiā se dedere, vt publicū aliquod munus ei commendaret: hac enim via nomē parari & cum omni posteritate adæquari posse existimabat, si in oculis omnium bene de Repub. mereri domi militiæq; studeret. His enim neruis Respub. constat, vt vel armati prosimus vel togati, hoc est consilio vel robore: nec satis cōstāt vtri horum palma danda sit. M. enim Tullius nunc linguam lauro præfert, nunc

contrà belli imperatores ducesque, vt ciuitatis robore togatis anteponere videtur.

In aula sermonis lepore & elegantia nobiles detinebat reficiebatque vt ab ore illius pendere viderentur: virgines quoque versib. illius numerosis delectabantur, assidueque legebant: gratiosus igitur vtrisque, annos natus quatuor & viginti nobilem virginem duxit Helenam de Suniga, ex qua liberos tulit natu maximum cognominem sibi Garsiam, qui & ipse annos natus XXIV. florente ætate in Gallos strenue pugnans, dum *Vlpianam* apud Pedemontanos arcem defendit cæsus est, & Dominicum Guzmannum, qui se in familiam Diui Dominici sanctis, eruditisque viris abundantem tradidit, & Theologus insignis Salmanticæ inter principes Theologiæ professores doctores personam, summa acuminis laude sustinuit: graui etiam aduersaria obiecta, cum ei Ludouicus Legionensis Diui Augustini institutum tenens, homo liberalibus artibus & poetica, linguarumque eruditarum, quæ Theologum mirifice exornant, cognitione politissimus, competitor esset. Antonius Augustinus etiam Laurentium filium habuisse ait poetam & ipsum. His nescio an legitimum; qui ob famosum carmen, Modauri (vulgo Oran) exulare iussus, in itinere periisse putatur. Filiam vero matri cognominem, quæ Antonio Portocarrero nupsit.

Cæsaris arma fidus comes semper secutus, vt in illa expeditione aduersus Solimannum Turcarum Imperatorem, qui ad Viennam re infecta turpi sibi fuga consulere coactus est. Ad Tunetum quoque militauit, vbi velitando duo vulnera accepit, in ore vnum, alterum secundum brachium dextrum. Hinc capta arce cum victricibus Cæsaris aquilis, in Italiam traiecit, & Neapoli miles præsidio relictus substitit. Cum equitib. & matronis morum suauitate & poeticæ venustate gratiosus exstitit: maxime vero Alonso Daualo Marchione Vastio.

Suscepta in Galliam expeditione, Anno M.D. XXXVI. factoque apud Allobroges exercitu, per prouinciam (Narbonensem) Massiliam vsque tetendit cum Cæsare Lassus, cui XV. cohortes peditum, vt duceret, mandauit. Cumque in Italiam reuerteretur, quarto à Fregnisso miliari in turrim quandam munitam quinquaginta Galli rustici confugerant, qui bellicis tormentis armati, quibus glandes plumbei iaciuntur, dedere turrim, seque recusarunt, vt refert Iouius lib. XXXV. Hist. & Arnoldus Ferronius libro VIII. & Guilelmus

Bellaius lib. VII. Cæsar itaque oppugnari eam ab Hispanis
ot peditibus iussit, parte aliqua tormentis æneis deiecta, scalæ
)tæ, inspectante itaque Carolo, LASSVS temerario ausu primus
dit, renitentib. & qui aderant amicis, ne se dux ipse discrimini
eret. Lapis itaque in caput impactus lethali eum vulnere ad
m afflixit: indignatus Cæsar morte poetæ sui, agrestes illos
)s laqueo puniri omnes iussit: LASSVS Nissam vsque æger
a delatus est, vbi mox ætatis anno XXXVI. vno & vicesimo die
uam vulnus accepisset pie exspirauit. Christiano ritu per
omnibus, quæ ad æternam salutem comparata sunt, depositum
ıer Nissæ ad Diui Dominici, post anno M.D.XXXVIII. Toletum
um est, ossaque in vrna ad Diui Petri martyris in maiorum se-
o recondita cum filio quem in Vlpiana arce cecidisse diximus,
tur. Militiæ siue copias duceret siue vt gregarius & otiosus
ageret, libros assidue circumferebat, quib. otium tædiumque
et, arrepto nunc calamo, nunc gladio vitam quam fortiter pu-
do amisit, scriptis ad immortalitatem versibus propagauit; nec
nicis tantum quæ hodie omnium manibus teruntur, ac prin-
Poetarum nomen est consecutus, verum etiam Latinis non
Minerua decantatis. Nominis itaque celebritate Petro Bem-
ard. summo tum & Oratori & in pangendis carminibus Lati-
ruscisq; magistro notus & laudatus epistola quadam & Iouius
. Elogiorum militarium numeris comparat Horatianis. Nos
ue piis Poetæ manibus versibus lusimus, ne qui in Poetica pri-
btineret, indonatus à me abiret:

IACOBI GIRONIS.

SSVS Apollinea redimitus tempora lauro,
ASSVS amor cuius semper mihi crescit in horas,
rito, quoniam incultos miseratus Iberos
us Ausoniis Musas deduxit ab oris,
um resonans Hispana per oppida carmen,
us & Andinas nostris inflauit auenas,
ibus, & casus elegis commisit acerbos,
umque melos cygnæo gutture fudit.

Sed tamen ò vestrum, Musæ, fata impia LASSVM
Impia fata, Deæ, crudeli funere LASSVM
Ante annos, ante (heu) maturæ tempora vitæ
Abstulerunt, duri subeuntem prælia Martis
Saxa inter media, atque infestos desuper hostes.
Illum inter primos celsæ ad fastigia turris
Nitentem gradibus, clypeoque insigne tegentem
Pectus, & aduerso excipientem corpore tela,
Et lapidum iactus, reuoluti pondere saxi,
Impauidum scalis gens rustica trusit ab altis.
Ille caput fœdo confractus uulnere, præceps
Corruit, ac multo maculauit sanguine arenam.
Haud mora; conclamant comites sua signa secuti,
Concurruntque alta testantes voce dolorem,
Certatimq; solo attollunt miserabile corpus.
Ipse inter proceres solio tum Cæsar ab alto
Ingemuit casu tanti perculsus amici;
Sedibus & turrim conuulsam funditus imis
Eruere, & gentem iussit abolere nefandam,
Ductorem & vatem; quæ indigna morte peremit.
Huius ob interitum Alpes intepuisse niuales,
Intepuisse etiam fama est; quæ vertice cælum
Quaque domos Stygias tangit radice, Pyrene.
Tuque diu iuuenem flesti pater Apennine.
Et vos cæruleæ, quas educat alta beati
Vnda Tagi, vestrum Nymphæ planxistis alumnum.
Sed iam altiores, Musa referamus honores
Extincti vatis; laudes nomenque canamus
Ad tumulum; manesque pios veneremur ouantes
Agmine & Assyrios manibus fundamus odores.
Salue insigne decus Martis, Phœbiq; sacerdos,
Regia progenies Hispanæ gloria gentis:
Te genuit magni moles operosa Toleti;
Te procul à patria victricia signa sequentem
Cæsaris ac propriis mactantem viribus hostes
Italiæ gentes, & torrida sole propinquo
Africa Danubiusq; pater; Rhenique fluenta
Videre, & positis pulsantem barbiton armis

Obstupuere, vacat tibi dum indulgere Camœnis.
Salue felici prognatum sidere lumen
Multiplici illustrans præsentia secula luce.
Tu vitæ fato, tu dono carminis Orpheus
Diceris esse nouus, illum sparsere per agros,
Discerptum Matres Cyconum, te barbara turba
Ingenti saxo contriuit, mortis vtrumque
Par genus indignæ, vestrum sed fama superstes
Alterutrum merito manet æternumq; manebit.
At vos agrestes, infamia nomina, Galli,
Ruricolæ, campestre genus, crudelia Gallus
Pectora perpetuis traducet postera diris
Aetas, quæ vestris damnabit crimine nomen,
Nomen venturis multum exsecrabile seclis.
Ecce etenim, vobis inuitis Itala tellus
Quæ nostrum miro vatem dilexit amore,
Hispanæque vrbes, queis tanti gloria partus
Carminibus Lassum *patris super astra ferentes*
Certatim, æternum reddent in secula mundi.

AND. SCHOTTI.

LASSVS *ait; Quid me diuina oracula terrent?*
Delphica num Phœbi ambiguis cortina fefellit?
ARMA ARCEMQVE FVGE, O IVVENVM FLOS. CELTICA RVRA
EVITA, VIVES PENNA METVENTE RESOLVI.
Loxias hæc: animi ille incertus, & vsque pericli,
Arreptaq; manu cythara sic voce tetendit:
MVSÆ *noster amor, dulces ante omnia* MVSÆ,
Vestra sequar vates, faciles, in vota venite,
Castra libens propria hæc facite, vt sit adorea laudis:
Vinciat & viridi cum termite tempora laurus.
Tu quoq;, Phœbe, faue, nouus vt tua templa Sacerdos
Ingrediar, non trita terens vestigia Iberis.
Suggere tela Puer quoque nec non mater Amorum;
Hæ mihi erunt artes, cordi hæc sit summa voluptas:
Hac me penna super clarum feret æthera: plectrum

Forte ostentabat fidibus cum pectine eburno.
Atq; ass a cum voce canebat amabile carmen:
Quale solet Philomela, orbus vel compare turtur,
Carmine vel cygnus dum instantia funera deflet.
Fas eadem, MVSÆ *; fidis sit credere chartis.*
Dixerat: inuidit Nemesis, Mauortiaq; arma:
Et coniurati immaturo, heu, funere mergunt,
Exstinguunt Vatem primæuo in flore iuuenta.
Pallas, at armisono quatiens sua tela galero
Aegide sublatum Stygiam per vecta paludem,
Intulit Elysiis: æterno carmina honore
Mactans, vt seri decantent voce nepotes.
Vos quoq; Pierides, Parnaßi numina MVSÆ
Accestis, Horis, Charitumq; sequente caterua:
Floribus è vernis, hedera, laureque corollam
Nectentes: posito haud noceat mala lingua Poetæ:
Nempe iubete Deæ; inuidiæ nec fascinet error:
Fortius ergo pedem, vt bos, Lassus figere suescat.

DIDACVS SEV IAC. LOPEZ STVNICA, THEOLOGVS.

IN STVNIÇA iacturam non mediocrem fecerunt litteræ, vi tesque omnes. Mortuus est enim Neapoli ad annum opinor cesimum eius sæculi M. D. quam vrbem vt inuiseret, paulo profectus erat Roma, dehortantibus amicis, ne alieno & peric so tempore cælum mutaret: moriensque amicis magnum sui derium reliquit: homo, vt reliquam eius insignem Græcæ Lat que doctrinam taceam, sacrarum Ecclesiasticarumq; historia quo studia potissimum æmulatus fuerat peritissimus: ingenii didi, & supra quam credi potest, vrbani: quodque his multo n erat, innocentissimæ vitæ, summa non morum tantum, sed c verborum honestatis: veri si quis vmquam amantissimus, & quam egregius pietatis cultor: qui non maleuolentia, sed ver studio scripsisse se *in Erasmum* moriens non obscure decla Nam cum non pauca collegisset, quæ ne quarta quidem edi Noui Testamenti ab illo conuersi probaret, mandauit hered ne *Commentarium*, quod nondum postrema manu recognot euulgarent, sed ad illum mitterent: vt illis suis laboribus admo

p

osset, si vellet, libros suos emendare: nihil tale haud dubie mandatarus, si ambitione ductus, non studio veritatis, eam prouinciam suscepisset. Hæc Ioan. Genesius Sepulueda ad Erasmum apologia.

Idem pene elogium legas epist. XVI. Genes. qui hoc Epigramma tumulo affigendum curauit.

FLETE *virum Charites, iacet hic virtutis alumnus,*
STVNICA huius secli deliciumque sui.
Vos quoque lugete heu, Musæ, quia vtrumque colebat
Ille chorum sancte, carus vtrique fuit.
Virtutumque gregi carus. Languere videntur
Doctrina, & Probitas, cumque Pudore Fides.

Scripsit & Animaduersiones in Iacobi Fabri Stapulensis scholia ad Pauli epistolas, erroresque detexit. Ediderat antea Romæ anno eius æui primo & vigesimo ITINERARIVM rerum aspectatarum, dum Compluto, vbi Theologiæ doctor creatus erat, Romam proficisceretur. Multa hic profana sed sacra plurima in templis describit. Pretium itaque operæ facturum me existimaui si extremo hoc Tomo Itinerarii illum libellum à paucis admodum visum ac lectum ad necterem: lege, nec legisse pænitebit.

ANTONIVS HONCALA.

ANtonius Honcala Zanguensis Theologus & Ecclesiastes ætatis suæ egregius, vt Martinum Silicæum sacras litteras docuerit, eum qui Regis Philippi studiis præfectus post Archiepiscopus est Toletanus renunciatus. Honcala Abulæ Canonicus & concionator, scripsit *in Genesin Commentarium* insignem, & *opusculorum sacrorum 17.* volumen; quod Compluti typis euulgatum circumfertur, anno 1551. & Salmanticæ 1553. typis Portonarii. Continet autem sex & quinquaginta Tractatus Sacerdotibus perutiles.

Primum autem Opusculum de virtute Religionis.

2. *De Iustitia.*

3. *De stipendio Sacerdotum pro Sacrificii oblatione, deque digna Celebratione.*

4. *De exequiis & suffragiis defunctorum.*
5. *De Matrimonio.*
6. *De Fide.*
7. *De Baptismo.*
8. *De Bona & mala concupiscentia.*
9. *De Conscientia.*
10. *De quibusdam S. Scripturæ locis.*
11. *De expositione peregrinarum dictionum, quæ in diuinis offic. cantantur.*
12. *De ratione vitandi sermonis ingrati apud populum.*
13. *De officio Pastoris, & ratione instituendi, pascendi, ac gubernand gis Dominici.*
14. *De ieiunandi ratione.*
15. *De fuco & colorum abusu, in fœminis.*
16. *De ratione consequendi peccatorum remissionem.*
17. *De Pœnitentia & dolendi ratione pro peccatis.*

Anno vero eius seculi 1546. aliud ibidem opus sic inscri edidit: *Pentaplo Christianæ pietatis* ad Philippum Hispaniarum gem. Librum primũ inscribit *Antitheton de virtutum ac vitiorum dibus*; Secundum vero *Stauricon* seu *de arcanis Dominicæ Crucis S mentis*. Tertium *Apophthias*, i.e. Interitus, seu de miraculis per c signum editis. Quarto titulum dedit *Epinicion*; expugnatæ T neti vrbis victoriam enarrans. Quinto vero *Eulogicon* inscripsit, qui est de spiritalibus dictionibus.

QVAR

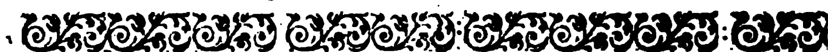
VARTA CLASSIS CEL-IBERORVM SEV ARAGONEN-SIVM TARRACONENSIVM, SEV CATA-launorum & Balearium.

OANNES Verzoza.
Laurentius Palmyrenus, & Ageſilaus F. Alcanizienſes.
Petrus Ciruelus Darocenſis.
Ioannes Ramirez Balleſterius.

Coſmas Damianus Hortolanus Perpinianus } Catalauni.
Ioan. Chriſtoph. Caluetus Stella Barcinon. }

Michael Verinus }
Raimundus Lullius } Baleares.
Michael Thomaſius }
Arnaldus Albertinus }

IO. VERZOSA.

IOannes Verzosa honestis parentibus Bernarda, & Bona I de Leon anno salutis millesimo quingentesimo vigesimo Cæsaraugustæ natus, magnum ingenium ad optimarum a disciplinam attulit: nam quinctumdecimum annum agens, tiam patris iussu profectus, triennio in nobilissimo gymnasio cas litteras adolescés gloriose docuit, auditoribus vel mille sul complentibus. Excitata post bello Perpinianensi, cum omn spani edicto publico ea vrbe pellerentur, Belgas cogitauit, atq agressus, multos habuit suę nationis comites, & Louanii ma tiam applausu quam Parisiis, in Græca lingua iuuentutem eru edito etiam erudito de *Prosodia Græcorum* libello. Cæsarianis tranquillatis Ratisbonam, quo Carolus Cæsar redierat se cōtu de Tridentum dum sanctæ Synodi conuentus haberetur: vbi l co Mendozę Cæsaris ad concilium oratori egregiam operam stitit: quem postea Romam secutus ad Paulum III. à Cæsare tum magno vsui fuit: præsertim in difficili contentione, de C lio Bononiam translato. Cum interim Senas pro Cæsare Di administraret, in summa illius ciuitatis gratia fuit. Post Senens multus Angliam petiit: in quam Insulam Philippus ad nuptias Regina Maria faciendas traiecerat; & incredibile est, vt ex contra prouinciæ morem, omnium animos ad beneuolentiam ui tempore sibi conciliarit. Tum Gonzalus Perez, Regi à secre liusque consiliorum particeps cognita singulari hominis indu eo ad grauiora Philippi negotia mirifice vsus est: cum ad plu præstantis animi bona etiam Latine, Græce, Hispanice, Italice, lice, Anglice, ac Belgice aptissime loqueretur. Mox ob coniugis tum, Philippo in Hispaniã reuerso, Francisco de Vargas orato Pontificē decreto, Romã est missus: quæ legatio cū Paulo IV. diffet in tēpus interregni, oratorē de tota ratione status rerū vrb rū, comitiorū tēpore vtiliter monuit. Demū Philippus eū bona cede cōstituta, Romę morari iussit, vt scripturas ad iura suorū re rū spectãtes conquireret, & asseruaret: quo nomine multos a in illo vrbis, quasi totius orbis Theatro ita versatus est, vt eius suetudo cuiusuis ordinis hominibus esset amabilis, cum nulla catiæ, ac pietatis officia intermitteret, sed amicos diligenter c

pauperes pro re sua liberaliter subleuaret. Tandem ætatis anno .I. vigesima quarta Februarii M. D. LXXIV. Romæ, bonorum omnium ingenti mœrore moritur. Sexdecim annos natus *de laudibus B. Petri Arbuesi* Magistri Epilæ carmine heroico librum edidit; *Historiam Philippi Regis* catholici præclare instituit, sed non absoluit. Lyricis aliquando lusit, & amores pudice cecinit, verum in scribendis epistolis felici Horatianæ laudis æmulatione doctorum hominum consensus: illi neminem anteponit, ex quibus præcepta in omnes vitæ partes colligi possunt, quæ ipse multo maximarū rerum usu didicerat, Panormi exiit *epistolarum ille Libellus*: vt & Salmāticæ, & Compluti *Epinicion carmen*, in naualem victoriam Ioan. Austriaci, de uicta ad Echinadas insulas Turcarum classe.

BERNARDINVS GOMESIVS MIEDES *Episc.*

VAlentinus quidem Canonicus patria Alcamsensis, singulari vir modestia, bonarumq; litterarum studio, effloruit: claruitq; diu multumque Romana in Curia, Archidiaconus tandem renunciatus Saguntinus, magnam inde sacrarum reliquiarum vim, religionis ergo, domum reportauit, seruauitq; à naufragio. Scripsit eleganter, vt erat Ciceronianæ amans dictionis, Commentarium *De Sale*, libris V. quem denuo auxit inscripsitque Philippo Hispaniarum Regi, varia eruditione refertum: in quo & de salibus, seu iocis, atque Adagiis, atque adeo Euangelico sale vtiliter differitur, ad illud. *Vos estis sal terræ*: vt iam mirari desinam laudatam à Phauorino quartanam, ab aliis muscam: cum hic adeo disertus sit, & copiosus in sterili re, ac ieiuna. Nimirum ingenium, vbi intenderis, valet. Composuit etiam, nondum viso Iusti Lipsii libro, *De Constantia*, libros tres. Vitam denique Iacobi I. Aragonum Regis Hispane duntaxat ad eam diem loquentem, Latina donauit ciuitate: legiturq; cupide à Celtiberis, atque Hispanis omnibus; nunc etiam trans Pyrenæos typis Wechelianis propagata. Episcopus fuit Albaracensis apud Aragones, vixitque ac decessit pie; fratre quoque Valentiæ Canonico relicto.

LAVRENTIVS PALMYRENVS ET Agesilaus F. Alcanizenses.

VINCENTIVS BLASIVS VALENtinus.

TAnto desiderio flagrabat Eloquentiæ, & erudiendæ iuuentutis, vt modo Valentiam Edetanorum, modo Ergauicam, seu vt vocant Alcaniozium, patriam suam, modo Cæsaraugustam anno 1557. adiecerit: quibus omnib. in locis quantos fructus tulerit, quos in animis hominum Rom. Eloquentiæ amores excitarit, testis Aragonia, testis Valentia, regna florētissima. Præceptore vsus est Michaele Stephano, qui post Fragæ docuit. Filium habuit Agesilaum nomine, qui & ipse Valentiæ, vbi parens, humaniores litteras annos plurimos docuerat iuuentutē erudiit, obiitq; hic anno CIↃ.IↃ.XCIII. antea vero Laurentius parens, multis relictis libellis ἡμεροβίοις, sua etiam lingua loquentibus.

De ratione studiorum nobilibus iuxta ac rusticis Consilium.

Lexicon de animalibus omnis generis, aquæ, terræ, & aeris.

Campus Eloquentiæ, continet Orationes, Præfationes, Declamationes, Epistolas, & Epigrammata.

Hypotyposes item collegit ex Liuio, Tacito, ac Paulo Iouio.

Rhetoricas item præceptiones reliquit, Corn. Valerii methodo potissimum vsus.

Multæ quidem lectionis, si quæ plurima deuorarat assidue legendo, eadem ruminando repetisset. In iuuentute instituenda, & ad virtutem informanda valde & industrius exstitit, & laboriosus: qua in palæstra vehementer laborauit, Herculeosque sustinuit labores. Diuitias quidem semper contempsit, voluptates spreuit.

Discipulum habuit de multis insignem *Vincentium Blasium Garsiam*: qui & ipse in Eloquentia succenturiatus *Elogia* magnæ spei adolescentum conscripsit; orationes plurimas edidit: habuitque, & in orbis theatro Romæ, vt & in funebri pompa Alexandri Farnesii Parmæ principis, summi in Belgico bello Imperatoris, victoris inclyti. Valentiæ vero pro funere *Blasius* Præceptorem Palmyrenum & gemina oratione laudarat, qui eadem floruit tēpestate, Michaelem Ioannem Luuielam, Valentinum Theologum insignem in omni genere, & Philosophum egregium. Qui tres ipsos & triginta annos

annos diuinarum litterarum de superiore loco, & in templis pro concione interpres, eam Academiam illustrarat, nihil tamen euulgandum curauit.

PETRVS CIRVELVS DAROCHENSIS.

DAroca oppidum M. Aragoniæ miraculis Sanguinis in Eucharistia dominici clarum, ciuẽ extulit PETRVM CIRVELVM quasi *primum* dixeris Theologum ac Mathematicum illis temporibus insignem, cum primum nata Card. Ximenii (cui & perfamiliaris fuit) auspiciis, Complutensis Academia. Mathematicas disciplinas de superiore loco tunc professus est. Scripsitque varia, *vt in Sphæram Sacrobosci, & Euclidem*: vidimus & opus eius de *magica superstitione* partim in perfidos Iudæos, qui nuptiis Christianos inquinant, partim aduersus hæreticos eosdem Christianos, qui incantationibus vanisque artibus dediti dæmonis se potestati, heu miseri, committunt. Scripsit & *Liturgica* de ritib. ac ceremoniis sacrorũ, sacerdotibus vtilia, Compluti *quæstiones decem Paradoxas* quarũ prima in litteratura: de modis significãdi dictionum. II. in Logica de transcendentibus & limitatis. III. IV. V. in Physica, de virtute actiua agentis naturalis: de potentia motuum corporis naturalis, & de rarefactione ac condensatione corporum. VI. In Metaphysicis: de arte Raymundi Lulli. VII. In Cosmographia: de loco paradisi terrestris à Deo conditi. VIII. in Theologia; de tertia lege S. Spiritus circum finem mundi. IX. & X. in S. Scriptura, de multiplicatione sensus litteralis: denique de Cabala & Magia Iudęorum. Salmanticæ typis editus liber in 4. annò 1538. *Apotelesmata item Astrologiæ* Christianę vbi Ioannis Pici argumentis respondet. *Compendium* item IV. Mathematicarum artium. De hoc tale exstat Aluari Gometii Elogium lib. IV. vitæ Franc. Ximenii, qui est de Academiæ Complutensis origine. Octogenario maior, vigore tamen viscebatur non vulgari. Eius hoc dictum Compluti ferebatur: *Nullum à se diem suauius peragi, quam cum populus taurobolíis: aliisque ludis publicis occupatus, ædes sibi liberas, ab interuentoribus faciebat*: solidus enim ille dies studiis dabatur. Nam quidquid temporis studiis non impertiatur, perire existimabat.

COSMAS DAMIANVS HORTOLANVS.

HIc natus eſt Perpiniani oppido Comitatus. Roſſellionenſis ſiue Ruſcinnonis regionis Cataloniæ: educatus vero Gerundæ quo parentes belli metu a finitimis Gallis commigrarant: liberaliter vero cum pietatis ſtudio, tum primis linguæ Latinæ elementis inſtitutus, cum magnam parentib. ſpem bona indole dediſſet, fore vt & pius & eruditus euaderet, vitamq; probam litteris vehementer exornaret, ad vberiorem ingenii cultũ Complutum, quæ tum Academia à Franciſco Ximenio Card. inſtaurata, ſtudiis bonarum litterarum & Theologiæ inclareſcebat, ablegatus eſt: vbi linguam Latinam excoluit, Græcas etiam litteras imbibit: hinc ad artes liberales gradu facto tanto ceteris in Magiſterii laurea præſtitit, quanto inſtructior humanioribus diſciplinis ad philoſophandum acceſſerat. Nec his titulis (vt plerique ignaui & abiecti animi, cum vix à limine laudandarum artium cognitionem adepti ſunt: iã ſe culmen eruditionis tenere exiſtimant,) cõtentus aut turgens Lutetiam Pariſiorum parentum bona venia cogitauit: hic ſe optimis doctoribus quibus ea ſemper vrbs noſtra parentumque memoria abundauit, recoquendum tradidit; vt ſi quas in artium tractatione ſordes, multaque dediſcenda & ſuperuacanea hauſiſſet, elueret atq; expoliret. Vt enim qui in Sole ambulant tingi & colorari, ita qui ſordidos ſcriptores legunt, colorem inde ducere ſolent: & niſi tempori formato ſtylo reſiliant & ad antiquorum optimorumque auctorum lectionem redeant, per omnem ætatem barbaries adhæreſcit: adeo verum eſt illud Appollonii Rhodii, lectio alimentum eſſe orationis, in naturamque vertit. Græcę itaque ab integro philoſophantes attente audiuit: hinc etiam Hebraicæ linguæ diſcendæ cupido inceſſit: quod eas eruditas linguas Theologiæ, ad quã animo iam ſe comparabat, neceſſarias eſſe à præſtãtibus iudicio viris audiuiſſet. Franciſcum itaque Vatablum, qui & Ariſtotelis libros aliquot à ſe viua voce interpretatos conuertit, mox Hebraicam linguam publice docuit, aſſidue ſectabatur. Mathematicas etiam diſciplinas attigit: Medicinam etiam quod ea ex grauiſſimo paralyſeos morbo opera Io. Syluii Medici regii doctoriſque conualuiſſet. Non ignarus his ſe pediſſequis ad diuinam illam philoſophiam inſtructiorem eſſe venturum, & ancillas ab amãtibus, qui ad dominam affectant viam, ſollicitari ſolere. In quo illud eſt cauendum, ne vt plerique in eam partem

tem

peccemus, vt relicta domina, hic tanquam apud Sireneos sco-
os consenescamus, & quemadmodum Penelopes proci, despe-
domina, cum ancillis consuescamus. Rectus itaque Hortolanus
se, paratus à litteris humanioribus philosophia linguarumque
nitione, mature ad Theologiam animum conuertit, in qua dici
potest quantos breui tempore cũ discendo, & explicando, tum
te disputando processus fecerit, vt omnes fere æquales longo
se interuallo relinqueret, & inter Sorbonæ Theologos non po-
mus haberetur. Hinc relicta Lutetia Bononiam profectus ius
m Pontificium didicit, susceptaque laurea, & Theologiæ Do-
r & Iuris Canonici merito appellatus est, communique omnium
nsensu, princeps. Hic eum rogante quod tanti viri fama doctrinæ
rebuisset Casp. Contareno Card. philosopho & ipso, & Mathe-
tico insigni, qui tum Pont. Max. legatum ibi agebat, vt monacho
dam (haud suo an ingenii ostentandi an quod ita sentiret) para-
xa quædam Christianæ fidei pleraque repugnantia publice de-
denti acerrime se opposuit, & laterum firmitate, ingenii acumi-
singularique disputandi felicitate respondens, singulaq; diluens
astum retudit, & nomen sibi præstantis Theologi, in tanta bo-
rum ingeniorum celebritate atque frequentia vno congressu
nparauit: Contarenus itaque admiratione stupens, gaudensque
itatem vicisse, falsum vero cessisse, Hortolanum in ipsis subselliis
plexus, domum suam deduxit, ad seq. proposito honorario sti-
dio inuitauit: quod ille tum hominis & humanissimi & doctissi-
auctoritate fractus, tum vrbis Romæ videndæ desiderio incen-
minime recusaturus videbatur, nisi commodum patris ex Hi-
nia litteræ allatæ essent, quibus filium iam fama doctrinaq; ma-
o cũ gaudio florentem (ideoque videre affecta iam ætate, prius-
am caput deponeret, è vitaque migraret, vehementer optabat)
mum statim reuocabat. Hinc amplissimi viri benificentia, ipsaq;
eo Romanæ vrbis maiestas famaque ad se visendum inuitabat: il-
c patris, cui ex lege diuina naturaq; parere iubemur, iussum reuo-
bat. Anceps itaque animi & inter spem metumque dubius, quo se
teret, nesciebat. Vicit tamẽ quam Græci vocant στοργὴ φυσικὴ, pa-
s obitum, animi quadam bonitate, atque prudentia quasi præsa-
ns, in viam sese tandem Gerundam versus dedit, patriosque la-
ingressus, quod animo præceperat verum esse deprehendit, ve-
as enim ne suum in patriam aduentum patris mors anteuerteret,

iter maturabat. Sed cũ paullo ante elatũ tristis audiuit, cui cõsolationi esse ex officio, animã agẽti homo Theologus & postremũ vale dicere, oculos deniq; moriẽti claudere, sũmis votis optabat. Iustis itaq; patri peractis, ne, quã ex tam lõginqua peregrinatione spẽ doctrinæ sustinebat, fefellisse videretur, amicorũ precib' vict' Barcinonẽ, quo à Senatu inuitabatur profectus, Aristotelis libros Academiæ auctoritate nõ ex vulgi sensu, interpretari publice in frequẽti auditorũ concursu cœpit: q̃ eruditionis specimen & illi honori, aliis vero emolumento fuit. Cõsules itaq; censuerũt artes, quas vocãt liberales, Hortolanus profiteri stipẽdio honorario proposito triennio à principio vellet; quib. Academię nouis fundamẽtis fideliter iactis superstruere ipse posset, & Theologiæ studiũ in immẽsum augere, quæ Academię recẽs cõstituendæ auctore Cosma optima ratio, prudentib. viris visi est, vt quẽadmodũ peregrinis mercib. dũ importãtur ditari Respub. ærariũq; augeri opib. solet, sic & externis Gallorũ politiorib. disciplinis, domesticã barbariẽ è scholis expelli, & antiq̃tas reuocari posse putabatur. An. igitur M D XLIII. quo tẽpore scholę prįfectus creatus est, per annos XVII. optimis legib. Academiã rexit, & litteras quas humanitatis appellãt, artesq; liberales, partim ipse docuit p̃ annos VII. partim ab optimis doctorib. prælegi curauit. Post an. M. D. LX. cũ senatus ordinesq; regni grauiores disciplinas Barcinone doceri vellent, q̃ tũ p̃ter Ilerdã nulla in Cathalonia Academia studiis florẽret, rogatus cõsultusq;, Hortolanus leges iterũ dictauit, quib. studia mirifice aucta Barcinonensiũ; vt ex eo ludo tanquã ex equo Troiano viri eruditi prodierint, mox Metaphysicorũ libros Aristotelis, à paucis intellectos summo acumine interpretatus est: hinc D. Thomæ conclusiones, deniq; sacræ scripturæ libros assidue est interpretatus adhibitis fontib. Hebraicarũ litterarũ, & Septuaginta interpretũ Gręco exẽplari. Cuius quidẽ laboris specimen est *Paraphrasis* & *Commentarius* quinq; librorũ *in Cantica canticorũ*, quę publice docuit. his præmittitur Isagoge totius Scripturæ ordinẽ vna ac rationẽ cõplectens, Hebræorũ SS. q. Patrũ omnia tincta disciplinis, quib. nihil in eo genere scriptũ vidi accuratius: cũ à veterib. Græcis, Origene, Nysseno, Olympiodoro discesseris: q̃ nihil non ex diuinarũ litterarũ mirothecio hauserit, & cũ Diui Ioãnis Apocalypsi diligẽter cõpararit. Dom' illius ob senilẽ prudentiã singularemq; doctrinã oraculũ erat ciuitatis: Senatui populoq; gratiosus, q̃ de omni dubia & in fide controuersia acute responderet: Patres etiã qui in vitam moresq; inquirunt

im, qui à religione maiorū temere desciscunt, consiliis suis adhi-
rūt. Iacob. & Gulielmus Cassadores Barcinonensiū ordine epi-
i, sano illius consilio in rebus arduis administrādaq; Ecclesia vsi
. Tū forte Pius quartus Conciliū indixit Tridentum, quo flos do-
um hominū, qui sacrarum litterarū lectioni vitam consecrar-
, ex omnib. Europæ partib. quæ Romanæ Ecclesiæ parēt, conue-
ant. Philippus itaq; rex Catholicus ex Cathaloniæ regno Horto-
i iussit ad eā se profectionem cōparare. Ille vero ingrauescentis
tis, quæ vacationem postularet, excusatione vsus, nihil profecit.
iq; Ecclesiæ labescentis causa suscepta videretur, impiū videba-
omnino detrectare. Regiis itaq; sumptib. in viam se dedit, primo
dē valetudinis incōmodo, animo tamen sese sustentās Triden-
i venit, vbi summa in dicēda sentētia, fideiq; capitib. definiendis
octrina eluxit, atq; constantia. Rex igitur bene merentē B. Ma-
villæ Bertrandi Abbatē esse iussit, vt opimo hoc sacerdotio do-
m reuersus in senio conquiesceret. Card. quoq; Borromæus vir
ocentissimus diplomata, gratis, eruditionis ergo pietatisq; con-
it. In quo quidē sacerdotio ita continēter vixit, vt nec opib. ad lu-
n abuteretur, nec, vt ante eū alii, absens reditus, pauperū eleemo-
sinis destinatos, absumeret: sed monachis modestiæ, continētiæ,
ietatis exemplū exstiterit. quare effecit vt ad D. Augustini regu-
nullo negotio reuocarit. Nec diu post tot exhaustos labores, sep-
tum superstes, animam Deo reddidit, anno M. D. LXVI ætatis.

Hortus erat Sophia, diuina Palladis arte
Consitus & vernans floribus omnigenis:
Intulit ad vepres, spinas, & dira venena,
Barbarieqe suam tempus amaritiem.
Indoluit: miseratus; opem medicam HORTOLANVS
Cosmus, & ornatum rettulit Hesperia:
Doctus Apollineos cantus, & Pæonis artem,
Cuique duo medici nomina contulerunt:
Infœlix Lolium & steriles depellit auenas,
Mox aconita solo vellit, & interimit:
Purgantur stāret assidue ne sentibus hortus,
Toxica & omne soli triste veneficium.
Cui studia hac merito debet Gothalania tellus:
Mittit & inferias Barcino diues opum.
Dum Solomonis opus, fidibus cum pectine amoris
Barbitos in Latio concinit athereos,
Cantica qua ingeminans ventura exaudiet atas:
Salue ergo atque Vale molliter ossa cubent.

IOANNES CHRISTOPHORVS CAL-
uetus Stella.

EQues Barrinonensis poeta & Historicus, secutus est Philippum Caroli V. filium in Belgium, cuius etiam viæ itinerarium Hispane conscripsit, regique obtulit, felicis omine inaugurationis: vnde pleraq; hausit Ludouicus Guicciardinus in Belgica descriptione. Edidit & *Aphrodisium expugnatum*, quod vulgo *Africam* vocant Catholici Regis classe, latine ac diserte: quē commentarium Scholiis Bartholom. Barrientos Grammaticus Salmāticæ explicandum duxit. Vidimus & apud illum *Panegyrica varia*, haud scio an typis euulgata. Huius etiam Barrienti testimonium apponere non grauabor.

Quintilianum de Cæsare Iulio suis monumentis tradidisse hominibus, humanarum literarum cupidi, si foro tantum vacasset, alium qui contra Ciceronem nominaretur, non fuisse. Idem vere de præstantissimo omnibusque bonis literis ornatissimo Ioanne Calueto Stella predicare posse, nemo qui eum agnoscat, inficiabitur. Non alium inuentum, qui ita ad viuum Cęsaris stylum referat, ad vnguem exprimat, & effingat, manifesto fatebitur. Et ne mihi amicissimo fidei parum habeatur, quid de eo egregia ac Heroica mortalium ingenia sentiāt, paucis dabo. Fredericus Furius Cæriolanus Valentinus Institutionum Rhetoricarum lib. *1*. hæc his verbis scripsit. *Inter quos Caluetus Stella, vir vt de eius eruditione nihil dicam, singulari prudentia, & arte quemadmodum in commentario de Aphrodisio, Commentariorum Cæsaris elegantiam in loquendo, ordinem in disponendo & narrando præ se gerit.* Cornelius etiam Scepperus vir clarissimus in præfatione commentariorum rerum à Carolo. V. in Aphrico bello gestarum, hæc de *Stella Calueto* memoriæ prodidit. *Proinde* (inquit) *an non magnopere commendandus Stella, qui talium virorum memoriam extinctum iri nolens, tam luculenter graphiceque totam eius expeditionem depinxit, vt res ipsæ non legi, sed geri videantur: tali autem candore sermonis, vt eo nihil purius, nihilve tersius haberi possit. Nec illud* Nicolai Grudii Distichon ad *Stellam* sub silentio prætereundum.

Solus Alexandrum depingere norat Apelles,
Dicere tu solus Cæsaris acta potes.

Vultis quantum omnibus nationibus hic liber placuerit, intelligere? Galli suum fecerunt, Itali vernacula lingua eum euoluunt:

Didacus

Didacus Gratianus Secretarius Regius, Ioannis Vegæ, consilii regii præsidentis iussu in Hispanum sermonem transcripsit. Ioannes Oporinus Basileæ prælo suo simul cum Laonico autore Græco, & antiquo aliisque præstantissimis autoribus coniunctis, mandandum curauit. Vultis ipsius ingenii excellentiam atque præstantiam noscere? iam qui suas lucubrationes, vigilias, labores, illustrari volunt, atque ab inuidorum ac zoilorum morsibus tuta esse, sub huius nomenclatura eduntur: sub huius nuncupatione ac si Augustos Traianos, Mecœnates, nuncupassent, in lucem secure prodeunt. Antichius Rochanus Gerundensis Arithmeticæ suum opus ei dicauit. Ego maius encomium, ac testatum elogium, consequi non potui, quam *Synonimorum* librum ei offerre.

Ibidemque sui magno relicto desiderio, & Barcinonensis Academiæ viris litteratis luctu, conditus. Eius hoc carmen elegans, de morte piorum in Christo, quoniam à piis legi dignum est, hic apponere pretium operę duxi.

Quando ego crudeles poenas, tormenta, crucesque
Cogito, quis durus, me male torquet amor?
Ad mortem totis contendo viribus, illis
Tot finem sperans fata datura malis.
Postquam autem affulsit moriendi spes mihi nostra,
Immodica opplentur pectora lætitia.
Maxima me ad vitam retrahunt ea gaudia: sicque
Mors vitam, mortem sic mihi vita parit.
Sic viuo ac pereo: quam dura hæc sors? neque vitam
Mors mihi, nec mortem tollere vita potest.

MICHAEL VERINVS.

PAtriam habuit Minoricam, hoc est, Balearium minorem insulam, Hispaniæ Tarraconensi obiectam: patrem vero Vgolinum Verinum liberalibus, vt illa tempora ferebant, artibus imbutũ. Romam à patre, qui eo libenter negotiorum caussa cõmeabat, missus, Paullo Saxiæ Roncilioni Grãmatico, & Rhetori in disciplinam traditus est, à quo & poeticã, ad quã natura duce ferebatur didicit. Ingenio summo, & quos imitabatur, Catullos, Propertios, & Martiales, vixisset modo, æquasset. Natura verecũdus & castus, vt nihil obsce-

num inanimum admitteret, & poesin à profanis hominibus extortam, Christo cōsecraret. Græcorū igitur Latinorumq; Philosophorum, præcipue vero *Salomonis* sapiētissimi *sententias* numeris adstrinxit, & præceptori gratitudinis ergo dedicauit: quæ & argumēti elegantia & styli perspicuitate quibusdam in locis prælegūtur: nam & disticha illa quæ Dionysio Catoni, ab aliis Ausonio attribuūtur, æquarunt: quin & Martinus Iuarra Cantaber Cōmentario non ineru dito explicauit, Lugduni edito apud Frellonios. Vix iam ex ephebis excesserat, iudicii maturitate continenter sibi viuendū statuit: vtq; melius philosopharetur à mulierum consortio perpetuo abstinuit. Hinc spermatis diu retenta copia, ac tentigine putrefacta, (quem morbum πριάπισμον vocat Galenus lib. VI. de interiorib. cap. V. & II. de signis passionum fœtuū) medicis Venerem suadentibus, emori quam animo contaminari maluit, annum agens duodeuicesimum. raro exemplo continentiæ in his gentibus occidentalibus, in venerem procliuioribus: & præsertim si ætatē spectes, in qua iudicii imbecillitas, & impetus naturæ, vbi quis ad pubertatis annos peruenit, dominantur. Volaterranus æui sui similia duo exempla commemorat in Isacio Comneno Imp. C. P. et Iacobo Lusitaniæ Card. de pudicitia disserens. Angelus Politianus *Verini* mortem immaturam, hoc carmine deplorat.

VERINVS MICHAEL *florentibus occidit annis:*
Moribus ambiguum maior an ingenio.
Disticha composuit docto miranda parenti
Quæ claudunt gyro grandia sensa breui.
Sola venus poterat lento succurere morbo
Ne se pollueret, maluit ipse mori.
Hic iacet, heu patriæ dolor & decus, vnde iuuentus
Exemplum, vates materiam capiant.

Antonii Geraldini.

Regia Pyramidum cedant monumenta, Viator,
Huic lapidi, quamquam marmora nulla vides.
VERINVS MICHAEL *decus immortale pudoris*
Clauditur hoc saxo: siste parumper iter.
Quod laudet ingenii sidus? quæ gloria Phœbi?
Delicias vrbis quam breuis vrna capit?

Distich

Disticha composuit grauibus distincta figuris,
Quæ posßis sacris æquiparare libris.
Est breuis, argutus, facilis, sine felle pudicus,
Littera plus nerui quam sua carnis habet.

Martini Iuarræ Cantabri.

Ille ego VERINVS *Phœbi noua fama* MICHAEL
Quem Verona velis, quem puto Thera tuum.
Ter senos Lachesi rapior puer altus in annos,
Dum ventris fugio, quam male ferret, opem.
Sic pedibus magnum Christi pulsamus Olympum;
Et me Vesta frequens Hippolytusque legunt.

RAIMONDVS LVLLVS.

RAimondus Lullus natione Cathalanus insulę Maioricę, quę inter Baleares, incola, ex nobili familia Lullorū Barcinonensium ortus: primo liberis operam dedit: præceptore vsus antea, vt putatur Arnoldo Villanouano. Laborãte grauiter vxore magnum ex ista re dolorem cepit, vix vt apud se esset. dolor enim mæstitiaq; animum loco mouerãt, vt iam hominum commercia detestaretur vitaretq;: quo tempore Christum crucifixum apparuisse ferunt: vocari igitur se credẽs eo spiritu authore qui solo tactu de Chitaredo Prophetam: de Piscatore Prędicatorẽ, Doctorẽ de Persequutore, & de Publicano Euangelistã fecit, de monastica vita serio cogitabat. Annum iam trigesimũ attigerat relicta vxore cũ liberis, quæq; illis necessaria videbãtur: reliqua in pauperes erogauit, & tot infideliũ vicem dolens qui magna sua pernicia Idololatria tenebantur, longã variamq; peregrinationem discendæ linguæ Arabicæ suscepit, & in mõte Balearũ cui nomen *Randa* cœlestibus doctrinis inspiratũ aiunt. Scripsitq;, varia, quorum pleraque à sectatoribus conscripta suspicor: non desunt enim qui supra quingenta Raimondi volumina se legisse affirment: quibus alii mille addunt.

Totos quinq; & quadraginta annos peregrinatus, in infideliũ conuersione occupabatur. octies summos Põtifices adiit, rogauitq; vt se in tã sancto ꝓposito adiuuarẽt: tres Prædicatorũ & totidẽ Franciscanorũ generales conuẽtus monuit, de fidei apud barbaros propagatione, & Cõcordia inter principes Christianos cõponenda. Venit & iã grãdis natu ad generale conciliũ, sub Clemẽte quinto Viennæ celebratũ an. 1311. post eo zelo quo sẽper arserat, in Africã traiecit, prędicationis Euãgelicę caussa: cũq; Mahometanos multos cõuertisset

à Rege carceri inclusus etiam verberibus expulsus est. Tandem a
no 13·3 condito apud suos testamento Bogiam rursum transue
est, vbi cum Mahometis sectã refelleret, ad Regẽ pertractus in
Stephani protomartyris lapidibus obrutus est, anno ætatis circ
8..& salutis humanę 1315. festo, vt putatur, diuorũ Petri & Pauli. C
dauer eius cum Ligurum mercatores Genua transuehere velle
ventis impellẽtibus in Baleares insulas delati sunt, vbi corpus ad
Francisci (cuius tertii ordinis consors fuit) conditus est: claretq;,
aiunt, miraculis.

Habuit & sectatores plurimos. Nulla enim tam absurda ars, q
non admiratores & asseclas reperiat: vt nulla tã deformis, quæ n
amatorem nanciscatur. Parisiis Iacobus Faber Stapulensis, & C
rolus Bouillius Samarobrinus: in Germania, Henr. Cornelius
grippa v. i. d. & Andræas, Petrus, Iacobus Canterii, fratres, Fri
nes. Vide Rod. Agricolæ iudicium, libro de inuentione dialect
& Picæ Mirand. Item Io. Marianæ lib. xv. rerum Hisp. cap. 4. H
puto profluxit & Sophistica de ratione inueniendi medium in S
logismo, & Chymia, & ea quæ est, curandi ratio Theophrasti P
racelsi, empirici, (qualis ille Thessalus Ossatus) qui de Vita lon
scripsit, quã adipisci non potuit. Gregorius xv. bulla edidit, qua a
quot opera Rai. Lulli Cathalano sermone conscripta damnauit
Paulus IV. P. M. in Indice librorum prohibitorum. At in Conci
Oecumenico Tridentino, defendente Lud. Iohanne Villeta Bar
nonensi Theologo, in Catalogo Pii IV. legi admissus est. 1564.

Carmine sic eum Rhenanus Alsaticus ornandum duxit.

Iam bene tricenos RAIMVNDVS *vixerat annos*
Pomposus, vecors, desidiosus, iners:
Turbida fallacis linquens cum gaudia mundi
Durus in abrupta corpora rupe domat.
Noxia præterita redimens vbi crimina vitæ,
Suscepit et si munera larga Patris.
Parrisios Latiæ tandem primordia linguæ
Post octo sitiens lustra peracta petit.
Grammaticen libans primum, in fusca arte reliquit
Innumeros nuda simplicitate libros.
Sensa sub incultis latitant præstantia verbis,
Quæ possint mentes erigere vsque pias.

MICHAEL THOMASIVS BALEARIS.

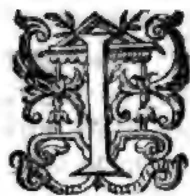
APpellatus & hic apud suos Maioricenses *Taxaquetius*, primum Ilerdæ post Bononię, quo nobilissimi Hispaniæ studiosi conuenire solent, Iuri operam dedit, feliciter: & quod ad Iuris artem tractationemq; necessariū semper iudicatum, attulit Latini sermonis, Historiæ, & Philosophiæ cognitionem. Vix annum excesserat xxv. Bononiæ duas orationes ciuiles scripsit, vnam *de tota iuris ciuilis ratione*: *alteram de eius discēdi via ac modo*, scholastico potius & doctoris stylo quam diserto, ad Gonsaluum Peresiū. Philippo regi à secretis, consiliisq;, anno CIↃ.IↃ. LVI. Operā dedit Mariano Sorino Minori cuius etiam postea obitū moestus luxit, deploratq; oratione secūda. Patruum habuit *Franciscum Thomasium* Emporiensem Episcopum, cuius meminit in præfatione in Lactantium à se emēdatum, ad Antonium Card. Granuellanum typis Plantinianis euulgatum. Creatus & ipse ob præclaram doctrinæ & eruditionis famam Ilerdensis Præsul, post Antonium Augustinum, cui carissimus fuit. Romæ diligenter vrgebat, vt de emendando Gratiano, quod factum est, Pōtifex animum applicaret: tam iusta piaque petenti negari non potuit. quare magna ex parte, quicquid Papæ Gregorii XIII. auctoritate in Ius Pontificium elaboratum est, Thomasio tribuendum, vrgenti opus, & in eo elaboranti. Moliebatur multa in Concilia, sed mors occupauit: quamquam & *de ratione conciliorum celebrandorum* commentarium reliquerit. Vt & de variis Collegiis ad publicam vtilitatem constituendis: disputationes item Ecclesiasticas.

ARNALDVS ALBERTINVS.

PAtricius, Canonicus, & Decanus Maioricensis episc. Pactensis: inquisitor regni Valentiæ & Siciliæ. Scripsit tractatū siue quæstionem *de Secreto*, quādo debeat reuelari, aut non reuelari, Valentiæ: item de agnoscendis assertionibus Catholicis, & hæreticis ibidem. Tumulum habet in patria, elogio inscriptum.

V. CLASSIS VALENTINORVM.

IACOBVS Perez Episc.
Ioan. Ludouicus Viues.
Iosephus Stephanus Episc. Oriolanus.
Honoratus Ioannes.
Honoratus Vezina.
Petrus Monzonus.
Io. Bapt. Cardona Episc. Dertusanus.
Petrus Ioan. Nunnesius.
Ioan. Baptista Monlorius Canonicus.
Ioan. Baptista Agnesius.
And. Semperius Alcodianus.
Ioan. Blasius Nauarrus.
Gaspar Gerau.
Fredericus Furius Ceriolanus.
Ioannes Celaia Theologus.
Pet. Antonius Benter.
Ioannes Gelida Philosophus.
Ioan. And. Straneus.
Ioannes Nauarrus.
Hieronymus Cedesma.
Iacobus Ferrusius.
Andreas Capilla.
Barthol. Ioseph. Paschasius.
Ioan. Olmerius Alcodianus.
Hieronymus Munnos Valent.
Antonius Ioan. Andreas.
Thomas Regius.
Franc. Ioan. Masius.
Franciscus Decius.
Ioannes. Torrella.
Vriolanus Franc. Vaius.
Petrus Belluga.

IACOBVS PEREZ VALENTINVS.

EPiscopus hic Christopolitanus, domo Valentia, citerioris Hispaniæ vrbe, ordinis S. Augustini eremita, humanas diuinasq; litteras percalluit. Inclaruit imperante Frederico III. anno CIↃ. CD. XC. hisce relictis ingenii monumentis.

Ingens Commentarius in omnes Dauidis Psalmos, ad Rodericum Cardi. Borgiam, qui exstat, & in

Canticum Zachariæ.

In Canticum B. Virginis.

Item in Cantica reliqua horarum Canonicarum.

Scripsisse constat & in Cantica Canticorum

Salomonis, item *aduersus Iudæos Tractatus, Parisiis*, Lugduni, ac Venetiis euulgatos. Quæstionis quoque habetur explicatio: *Vtrum illus Christus sit metrum & mensura, & largitor omnium honorum & reparator humanæ naturæ.*

Asserit hic Iacob. auctorē diuinæ Scripturæ editionis Syræ, fuisse Ionatham Abenuziel Iudæū, qui an. primo & vicesimo Octauii Augusti, hoc est anno ante Christum natum XXI. transtulit totum vetus Testamentū in linguam Chaldaicam siue Syrā; sensum magis de sensu, quā verbum de verbo exprimēs. Narrat itē in expositione Psal. 20. hunc Ionathā in sua Thargum multa de *Christi* diuinitate, ac de S. Trinitate mysteria explicasse: veluti in editione Psalmi 2. in quo dum paraphrasticōs illustrans sententiam illam, *Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te*, ita scripsit. Duo hi, *Pater* & *Filius*, tres sunt in vna tertia persona, nimirum *Spiritu sancto*, & hi tres vnum sunt, vna, inquam, substantia, vna essentia, & vnus Deus. Quę dum Ionathas litteris mandaret, repente vox ad eum de cælo allata est, inquiens: *Quis est iste, qui audet secreta mea Gentibus reuelare?* Tum Ionathas, *Ego*, inquit, *Domine, ob reuerentiam & gloriam nominis tui hoc tentare sum ausus.*

IACOBVS FERRVSIVS VALENtinus.

DOctor Theologus Tridentinæ Synodo cum interesset Orationem sollemni Assumptæ virginis festo habitam euulgauit, domumque veluti ex amplissimo illo ingeniorum mercatu reuersus

Sophisticam barbariem patria vt expelleret nihil duxit antiquius, Doctorisque sacrarum litterarum personam, ac linguæ sanctæ, annos amplius triginta sustinuit. Scripsit & prouinciale Valentinum Concilium: Hymnos item pios de Christi sanguine in Angelum Custodem, ac B. Vincentium Ferrarium.

IOANNES LVDOVICVS VIVES.

Valētinus, Lutetiæ adolescens philosophiæ operam dedit, cū adhuc Sophisticis cōtaminata esset. Inde profect⁹ Louaniū Latinæ & Græcæ linguæ serio incubuit, vbi & *de arte docendi* libros, quos publice professus est, conscripsit. Deinde Lutetiam animi causa reuersus *Somniū Scipionis* egregie explicauit, & publice edidit: euasit & insignis Philosophus: & vero *Eloquētia*, inquit Tullius, *Philosophosi adsit, non asperior*. Iudicium porro eius celebratur, quo inter III. viros illos R. P. constituendæ litterariæ eiusdem tempestatis excelluit, vt Budæo ingeniū, Erasmo dicēdi copia, Viui iudiciū tribueretur. Testantur id libri *de corruptis disciplinis*, quibus in artium abusus egregie stylum strinxit: vt & epistola ad Fortē, barbaros sophistas exagitat. Grandior natu tametsi Brugis vxorem Valdaurā duxisset, ita Theologiæ sese studio dedidit, vt sui seculi Theologos adæquaret. fidem faciunt docti illi *Cōmentarii in Augustinum de Ciuitate Dei*: quæque *de bello Turcico, de officio pia Matrona* scripsit. Louanii præceptor datus Gul. Croyo Cameracēsi, & deinde Toletano Archiep. qui post iuuenis equi lapsu fracta costa interiit. In Anglia Reginam Mariam Latine docuit; in cuius gratiam libellos *de Ratione studii* conscripsit: cumq; Henricus VIII. vxorem repudiare vellet, factum *Viues* improbauit, & scripto & verbo sentētiam suam de illo Leuitici, *Frater non ducet vxorem fratris*, testat⁹ est, Regisq; animū offendit, ita vt VI. menses in libera custodia detineri iuberet; dimissusq; ea conditione, ne Regiā ingrederetur: secessitq; in Belgiū Regina ita iubēte, ne mali causę subscripsisse videretur. In Seneca emēdando Erasmū adiuuit & Adagiis colligendis. Vsus est amicitia Ioannis Vergaræ, Honorati Ioannis (quē & docuit) Pratēsis, & Halôini, Francisci Craneueldii Cæsaris consiliarii (qui senex hortatu *Viuis*, & Græcā & Hebraicam linguam inter occupationes iuris dicundi αὐτοδίδακτος didicit) Thomę Mori, & Linacri, quibuscū ioca seria cōmunicabat. Blancā Marcam matrē Matronam lectissimā, & pientissimā no[illegible] [illegible]cio mariti: socrū vero suā Clarā Ceruentā Bernardi Valdauræ con[illegible]
gen[illegible]

clarum exemplum probę matrisfamilias, præsertim in aduersis
t ibidem, & lib. 2. de officio fœminę Christianæ. Obiit Brugis
lrorũ magno sui studiosis desiderio relicto, partaq; æterna glo-
ꝛoctus certe & eruditus sæculi sui Criticus, scriptis & eruditio-
ma perpetuo victurus.

EPITAPHIA VIVIS.

)c tegitur VIVES *tumulo, subsiste, viator,*
Et presso pacis verba precare gradu.
etiam costum, violas, & thuris honores,
VI *de prompta debita dona manu.*
um sic verbis rebusque exornat ad vnguem
non tentatas maxima quaque vias,
ı atas vincit veteres, atque omnibus illis
VEM, *quem contra ponere possit, habet.*

Aliud.

ferox VIVI *vellet dum scindere filum,*
capiti assistens edidit ore sonos.
e te soluam, tua sed monumenta manebunt,
m que horum potui iuris habere nihil.

Aliud.

acet hic VIVES, *heu, hae fata aspera, tantum*
tanto his etiam sumere VIVE, *licet.*

Aliud.

ctrina volumen decusque vita
IEM, ne tumulo hoc puta viator
di, sed tenues soli fauillas.
m non mors violenta, non edaces
es, non series vetusta secli,
ı vires chalybis, licet potentis,
ı fluctus pelagi licet ferocis,
vita poterunt tulisse VIVEM,
ctrina columen, decusque vita.

A. S. A.

VIVES æternum viuet tua fama superstes:
Nam volitas VIVES viua per ora virum.
Copia magna quidem desideriumque Bataui
Plene nunquam explens alueus amne fluit.
Gallia fœta viris doctis, se iactat alumno;
Budæum ostentans, ob genium ingenii.
Vicisti æquales propria hæc vt adorea laudis
Iudicio antistans omnibus & sophia.
Salue ergo atque vale: viridi de cespite bustum
Exstruit ob meritum Belgica terra tibi.
Truge, quæ nostra, vt Græcis Attica Athenæ
Te teneant. viuunt sed monumenta libri.

Opera eius Basileenses anno CIↃ.IↃ.LX. ediderunt tomis

T O M O I.

De ratione studii puerilis.
Exercitatio linguæ Latinæ, seu Dialogi. In his reprehendunt
nimiam cudendi voces Semigræcas & Latinas audaciam; I
Latronem Hispanum declamatorem hac in re imitantem, q
Matamorus lib. de Academiis doctisq. Hispaniæ.
De conscribendis epistolis.
De ratione dicendi, libri tres.
De consultatione.
Declamationes septem.
Pompeius fugiens.
Fabula de homine.
Liber in Pseudodialecticos.
Prælectiones quatuor in varia.
Aedes Legum.
Isocratis Oratio Areopagitica & Nicocles, Latine conuersæ.
De corruptis artibus, tomi tres.
Interpretatio allegorica in Bucolica Virgilii.
Prælectio in Georgica Virgilii.
In Suetonium quædam.

T

TOMO II.

De initiis, sectis, & laudibus Philosophiæ, liber vnus.
Anima senis, siue prælectio in librum de Senectute Ciceronis.
Somnium, siue prælectio in somnium Scipionis apud Ciceronem.
Vigilia ad somnium Scipionis.
Introductio ad Sapientiam.
Satellitium animi, vel Symbola.
Genethliacon Iesu Christi,
De tempore, quo natus est Christus.
Veritas fucata, seu in triumphum Christi præfatio.
Clypei Christi descriptio. Iesu Christi triumphus.
Virginis Deiparæ oratio.
In septem Psalmos pœnitentiales Meditationes septem.
De passione Christi meditatio.
Exercitationes animi in Deum.
Commentarium in orationem Dominicam.
De sudore Iesu Christi. De veritate fidei Christianæ.
De anima & vita. De officio mariti, liber vnus.
De institutione fœminæ Christianæ, lib. 5.
De concordia & discordia, lib. 4.
De pacificatione, liber vnus.
De conditione vitæ Christianorum, sub Turca.
De subuentione pauperum.
De communione rerum ad Germanos inferiores.
De Europæ dissidiis & bello Turcico Dialogus.
Epistolæ variæ, quæ post editæ auctiores Antuerpiæ, typis Simonis Gulielmi.
In libros 20. de Ciuitate Dei B. Augustini eruditi Commentarii.

IOANNES SAMBVCVS PANNONIVS IN EMBLEMATIS. Pag. 110.

QVI vigiles studiis noctes egere diesque,
Parcere non oculis nec voluere sibi.
Hos celebres lato nomen disseminat orbe,
Ac simul in cælum fata suprema vehunt.

Mortua non mors est, quæ etiam post funera viuit,
Hoc decus à Musis præmia tanta ferunt.
Id cute nudatum caput, & tuba, vitra, libelli,
Hora refert, laurus, nuncia fama, globus.
Ista fere Brugis, VIVES LVDOVICE, *sepulcro.*
Addita sunt vestro symbola marmoreo.

IOSEPHVS STEPHANVS VALENTINVS EPISC. ORIOLANVS.

QVo te flagitio, IOSEPHE, tacitum præteream? qui eum mellitissimis sæpe atque eruditissimis sermonibus dies noctibus coniunxi. Roma te doctrina probe in patria excultum habuit, & admirata est, insigni hominem forma imperioque dignũ, vt & pro Regis legatis identidem ad purpuratos Patres, Sixtumque adeo V. verba feceris: qui & Vestanum episcopum creauit, cum & ipse *De adoratione Pontificum, Pedum osculatione, gestatione: & coronatione*, commentatus esses, aduersariorumq; tela contudisses; mox etiam *de potestate Pontificis coactiua*, D. Thoma Caietano, diserte differens: huic etiam *de Episcopi in tempestate officio epistolam* dictasti. Denique Oriolanus præsul ex Valentino decano creatus, totum te sacris illustrandis patribus consecraras. Natus hic insignis fætus ac perutilis *de vnica religione*, contra eos, qui labẽ ac pestem reip. religionis, vt vocant libertatem inducere tentant: deinde *in Macchabæorum libros ad capita* IV. priora, vastos auspicatus *commentarios* typisque Oriolæ euulgatos, vtinam ad exitum adducere mors immatura permisisset, nihil sane in eo genere legeretur accuratius: vt & *Lexicon Ecclesiasticum inchoatum vocum, phrasium ac rituum veteris Ecclesiæ Catholicæ*, è Græcis Latinisque Patribus.

Quid ni te Stephanum sacra applaudente corona
Delicium ingenti, nocte dieque vocem.

Obiit anno CIↃ.IↃ.XCII.

HONORATVS IOANNES EQVES VAlentinus.

PRæter litteras Græcas & Latinas, & eas artes, quibus liberales doctrinæ ac ingenuæ continentur, ciuili etiam prudentia vsque adeo

adeo ornatus HONORATVS exstitit; vt nescias plus ne litteræ in hoc homine an morum compositio & recta animi moderatio formæque dignitas, & admiranda facundia valuerint. Laudatus & hic cum Io. Gelida à Viue Ludouico & Io. Genesio Sepulueda extremo lib. 7. Comment. in Politica Aristot. & Ferdinando Pintiano in Pliniũ, vt maximo, inquit, iure videntur natura præscia secundum Platonis Cratylum, tantorum eius meritorum Honorati nomẽ summo & incomparabili viro indidisse: eiusdemque disciplinę commissus à Philippo II. Hispaniarum Rege, Carolus filius regnorum hæres, quo refractarios eius mores, correpta indole refrænaret. Post Vxamensis, est virtutis ergo, Præsul renunciatus: scriptaque eius delitescere adhuc existimantur: nihil enim vnius euulgauit.

HONORATVS item Vlzina Valentinus Rhetor Græcas ibidem litteras anno nonagesimo supra M.D. profitebatur, & eloquentiam: scripsitque *Funebrem laudationem* Valentiæ in obitum Hieronymi Moncadæ Academiæ Rectoris anno CIↃ.IↃ.XCIII.

IO. BAPT. CARDONA VALENTINVS *Episc. Dertusanus.*

THeologus hic in patria clàruit & Canonicus. Romam inde profectus instaurandorum auctorum collegio interfuit: scripsitq;, sciscitantibus pluribus, *de expungendis Hæreticorum nominibus* ad Gregorium XIII. quem libellum & Tarracone euulgauit, addito *de Diptychis* Cõmentariolo, ac *de Regia Bibliotheca ad Philippum Regem consilio*. Eiusdem Oratio de S. Stephano Protomartyre Romæ anno Iubilæo 1575. coram Pontifice habita. Meditantem maiora atque adeo SS. Patrum scripta (vt B. Leonis Papæ ad Vaticana exemplaria) illustrare conantem, immatura mors humanis eripuit, atque adeo in medio cursu conatus abrupit. Obiit in patria prid. Kal. Ianuar. ineuntis an. eius seculi nonagesimi. Dertusanus Præsul, ꝙ Gothalaniæ oppidum est, (vulgo *Tortosa*, vbi & Episc. antea Hadrianus sextus Pont. Max.) cui paret Mansera vicus, non procul Serrato monte B. Virgini sacro: quo in vico B. Ignatius Loiola Cantaber Dei inflammatus amore collegit primum se, ac seculo nuncium remisit: vt hac, quæ ibidem spectatur tabula literis incisa testatum Antistes ille, posteris reliquit.

IGNATIO LOIOLÆ BELTRANI F. CANTABRO
FAMILIÆ SACERDOTVM SOCIETATIS IESV CONDITORI,
QVI PRO SALVTE PATRIÆ ANNOS TRIGINTA NATVS
IN POMPÆLONIS ARCE FORTITER CVM GALLIS PVGNAVIT,
ET ACCEPTIS MORTIFERIS VVLNERIBVS, SINGVLARIQVE
DEI BENEFICIO SANATIS
DESIDERIO VISENDI LOCA HIEROSOLYMOR. SACRA INFLAMMATVS
ITER COEPIT FACERE, CASTITATEM VOVENS
ATQVE ITA ORNAMENTIS MILITARIBVS ABIECTIS ET REPOSITIS
IN TEMPLO DEI GENITRICIS MARIÆ SERRATI MONTIS
INDVTVS SACCO ET CILICIO PENE NVDVS RELICTVS
HIC INDE PRIMVM IEIVNIIS, LACHRYMIS, ET ORATIONIBVS FLERE
ANTEACTÆ VITÆ CRIMINA MERVIT, ET VINDICTAM
DE EIS TIRO CHRISTI MILES SVMERE INCHOAVIT.
TANTÆ REI MEMORIÆ CONSERVANDÆ ERGO AD DEI GLORIAM
ET SPLENDOREM CLARITATIS SOCIETATIS SVÆ
IOAN. BAPT. CARDONA VALENTINVS AVSETANVS, ANTISTES DERTOSANVS DESIG.
SANCTITATI SOCIETATIQVE EIVS DICATISSIMVS
VIRO PIISSIMO OPTIME DE PVBLICA RE CHRISTIANA MERITO FIERI CVRAVIT.
QVINCTO XYSTO PONT. ET PHILIPPO II. REGVM MAX.

IN OBI-

IN OBITVM IO. BAPT. CARDONÆ VALENTINI, EPISCOPI DERTOSANI A. S. A.

STET moles immensa super titulusque sepulcro,
Cippus, & insculptus stemmate sarcophagus,
Regia stent cælo minitantia Mausolæa
Marmoreque è Pario sint monumenta licet;
Credite, tempus edax atque inuidiosa vetustas
Destruet; hæc celeri sunt peritura die:
Ast manet æternum ingenii decus; inclyta virtus
Durabit: nihil his flamma vel vnda nocet,
Nec cælo missum fulmen, telluris hiatus;
Eluet haud vastis fluctibus Oceanus.
Sic tua perpetuum Pietas, CARDONA, *vigebit,*
Doctrina, & veræ Relligionis amor.
Fallor? an aeriæ flerunt tua funera nubes,
Assiduus tristes dum rigat imber agros.
Sedibus at postquam superum mens ipsa recepta est,
Vitalesque auras deseris, alta petens:
Clarior ecce redit dispergens nubila Titan,
Signaque lætitiæ terra polusque ferunt.
Salue, ergo atque Vale: cinis heic, atque ossa quiescunt,
Spiritus æthereas dum petit ipse domos.

Obiit Valentiæ prid. Cal. Ian. ineuntis anni 1589.

PETRVS IOANNES NVNNESIVS VALENTINVS.

PETRVS Ioan. Nunnesius honestis parentibus natus Valentiæ: quæ vrbs Edetanorum prouinciæ Citerioris Hispaniæ ad internum mare sita, præstantium ferax est ingeniorum, quæ & acumine, & facundia ceteris non concedant, atque etiam Latina eloquentia superent: sic etiam Academia inter quattuor Hispaniæ principes post Complutensem, vbi Theologia viget: Salmanticensem, ac Conimbricensem, vnde Iureconsulti fere existunt.

Educatus itaque Valentiæ eſt Nunneſius, liberalibus artibus non mediocriter imbutus, cum iam Græcis Latiniſq; litteris egregie tinctus eſſet. Quare ad vberiorem ingenii cultum Lutetiam Pariſiorum proficiſcitur: quæ Academia doctiſſimorum hominum contentione, immane, quantum creuerat: ibique aſſidue annum integrum audiuit Galliæ tunc lumina Turnebum, Talæum, Ramum, & Carpentarium. Domum hinc reuocatus, Philoſophiam de ſuperiori loco docendi prouinciam imponi ſibi paſſus, eo maiore plauſu Ariſtotelem explanauit, quo paratior ad hoc munus Græcis litteris probe inſtructus venerat. Scripſit ea tempeſtate etiamnum iuuenis præter Logicas præceptiones, ſeu *de Conſtitutione artis Dialecticæ* etiam bene longam orationem *De cauſis difficultatis Ariſtoteleæ*, quæ & Valentiæ & in Germania Francofurti edita circumfertur. Item Scholia atq; argumēta in Ariſtotelis Organum, Perionio & Gruchio interpretibus. *Phyſiologiæ quoque libri* IV. *& de Methodo* diſputati Valentiæ. Poſt Cæſarauguſtam, Arragonici regni Metropolim honoris gratia euocatus, alterum Philoſophiæ curriculum omnibus partibus abſoluit, ſed vt integre omnia quod par eſſe cenſebat, doceret, facile impetrauit, quinquenniumque fere impendit, cum acceſſione Poeticorum, & Rhetoricorum Ariſtotelis, quos diſerte interpretatus eſt, ex illiſque ſpatiis clariſſimi viri non ſolum in ſtudio Philoſophiæ, ſed & in aliis quoque artibus euaſerunt. In his pręter ceteros Iuris vtriuſque periti ſſimi fratres Punterii, quorum alter Dertuſanus Epiſcopus; alter Archidiaconus Aureolenſis creatus. Enituit & Pet. Galeſius, qui Philoſophiæ, Græcarumque litterarum, ac Iuriſprudentia Romæ, & in Gallia claruit, Burdigalamque vt Aquitanico Gymnaſio præeſſet, ſalario publico accitus, qua tempeſtate bello ciuili fœderato Gallia flagrabat, militari manu cum coniuge raptus, in Pyrenæis exſpiraſſe fertur, amiſſa inſigni Græcorum exemplarium Bibliotheca.

Reuerſus in patriam Nunneſius, recepto publico profitendi munere, oblatrantes ſibi expertus eſt iuuenes oratores, verumque ſenſit illud Chriſti oraculum: *Prophetam in patria honeſtari neminem.* Ingenti itaque ſtipendio à Barcinonenſi Academia, quæ Gothalanorum metropolis eſt, euocatus, eloquentiam ibi annos plurimos, Græcaſque litteras magno iuuentutis emolumento publice docuit, remque auxit litterariam, hæc euulgando. E Cicerone quidem optimo dicendi magiſtro, *Epitheta*: *Grammatica* item *Græca præcepta*, ac

Grammati-

rammatisticam, seu de genuina Græcarum litterarum pronunciaone. *Rhetorica* quoq; ex Hermogenis, Græcisq; fontibus, additis & Methodi tabulis deniq;: *Peripatetica Philosophiæ institutionē*, seu de recta atq; vtili ratione cōficiendi curriculi Philosophiæ: cui & *Aristotelis vita* ex anonymi interpretatione cum Scholiis eiusdem accessit. Bibliotheca instructus lauta Græcorumque in primis scriptorum lectione, ac Peripatetica Philosophia, sed è Græcis potissimum fontibus, atque interpretibus hausta animum oblectans, vitamque in otio priuatus transigens cælebs perpetuo vixit. Coluit amicos in paucis caros Clarissimum Doctissimumq; virum Ant. Augustinum, Tarraconensium Præsulem, ibidemque And. Schottum Belgam qui & *Phrynichum de vocibus Atticis*, Latinum à se factum scholiisque illustratum dedicauit. In patria vero Ioan. Bapt. Cardonam, Dertusanum, Ios. Stephanum Oriolanum, Episcopos, & Bapt. Monlorium Canonicum, ac Philosophum egregium. Integra ad extremam ætatem vsus constanter valetudine, in perpetuis vigiliis, ac laboribus octogesimum propemodum annum attigit, vitaque decessit in patria quarto Idus Martias, anno Christi secundo supra sexcentesimum, ac millesimum, elatus ingenti Academiæ luctu, magnumque sui relinquens desiderium. Plura eius ingenii monumenta seruant heredes, vt toties promissos *de vsu Logicæ* libros, *& in Homerum, atque adeo Aristotelem Obseruationes*, & *Epitomam τ̃ μ῾ τὰ φυσικά*, suntque apud Hieronymum Nunnesium, fratris Senatoris Regii Valentiæ filium, qui & Professionis publicæ, & Bibliothecæ hereditatem creuit, sed & hic immatura morte præreptus dicessit nuper anno 1603.

IOAN. BAPT. MONLORIVS VALENT.

PAtria illi Bocacienta ex Philosopho egregio, Græceque perito Canonicus Oriolanus, edidit Valentiæ, & in Germania Franc. à se conuersa, *paraphrasin*, in Aristotelis *priora Analytica commentarium:* docta adhæc *Prolegomena de Philosophiæ Aristotelææ* studio; ac de *Entelechia*, & *Vniuersis:* accurata accessit disputatio.

IOAN. BAPTISTA AGNESIVS.

VAlentinus sacerdos, Theologus ac poeta perfamiliaris Nicolao Biezio Gandensi Philosopho, poetæ ac post medico Cæsa-

Hhhh

reo. Scripsit *Apologeticum panegyricum de laudibus D. Hieronymi* carmine elegiaco, aduersus eius doctoris obtrectatorem Erasmum, qui virginem fuisse negaret, & somnium flagraque ob Ciceronis lectionem eleuaret, anno 1550. aliaque poemata sacra *de vita DD. Luciæ, Magdalenæ, Martini, Christophori*, anno 1545. & *Epistolarum libros* duos carmine Elegiaco, & varia poemata. Carus fuit Francisco à Scintillis Comiti Oliuarum, à poesi non alieno. Paruo semper vixit contentus sacerdos, vt ipse de se canit.

Verus ego Christi mystes, milesque diurno
Victu ac vestitu paupere diues eram.
Illis prædiues cupio nil, cuncta supersunt
Grata vbi paupertas sufficit vna mihi.

AND. SEMPERIVS.

ALcodia Valentini regni oppidò oriundus, Rhetor idem & Medicus Valentiæ: cum hæc vrbs Medicis plerumque afflueret, dicendi arte potissimum valuit, nomenque parauit. Forma adhæcerat egregia, ingenti statura, barbaque ad umbilicum promissa: firma latera, & vox denique theatrum implens, omnes vt auditores, qui frequentes concurrerent, in sui admirationem, & in quam vellet partem persuadendo raperet. Hunc vnum intuebatur Valentina Academia; huius aspectu recreabatur, huius industria, & diligentia eloquentia florebat. Hic *Laurentium Palmyrenum* ita diligebat, vt Germani fratris loco collegam duceret: etsi rara solet esse collegas inter concordia, dum honesta æmulatio sæpenumero vertit in inuidiam. Fama mox excitati Sardi, publico stipendio *Semperium* eloquentiæ doctorem euocandum curarunt. Qua in insula *Grammaticas* scripsit iouentuti *præceptiones*, breues illas quidem, sed perutiles, vt ex Iulii Scaligeri de lingua Latina libris haustas. Hinc in patriam postliminio reuertit, quod patriæ solum fumumque luculento etiam igni alieno, Vlyssis exemplo, anteponeret: vbi *Rhetorica* conscripsit, ac *de Concionandi ratione*. Quibus in libris cum de numerosa agit oratione, M. Tullium, ac Iouitam Rapicium Brixiensem expressit; sic & in verborum delectu Ludouicum Strebæum libello de verborum collocatione est imitatus. Scripsit & in tabulas Rhetorica Cassandri, & in Ciceronis Brutum seu Oratorem. Valentiæ typis Mey. nos hoc ei Elogium demus.

In Medica, at multo eloquii præstantior arte,
Semper erit vero nomine SEMPERIVS.
Audiit orantem generosa Valentia: vocum
Delectu, & numeris Tullius alter erat.

IOAN. BLASIVS NAVARRVS.

THeologię insignis Valentiæ doctor, & professor primarius, scripsit *de Auctoritate Pontificis* librum.

Alter item *Vincentius Blasius Garsias* Rhetor Valentinus, de quo supra in præceptoris eius *Laurentii Palmyreni* Elogio.

FREDERICVS FVRIVS CERIOLANVS.

NObilis hic apud Valentinos non minus ingenio, quam genere exitit, litteris in patria primum imbutus Lutetiæ Parisiorum, florente Academia magnis illis doctorib. Talęo, Turnebo, ac Ramo operam in Philosophicis nauauit. cumque dicendi gratia laterumque firmitate valeret, eloquentiam coniunxit, ediditque Louanii *Rhetoricorum libros tres: mox de Consiliis* ac Consiliarii officio commentarium. Suscepta deniq; cum Bononia Siculo Theologiæ Louanii doctore contentione, in Germaniam secessit, ac Basileæ *Bononia* nomine scriptam orationem, *de Bibliis in vulgarem linguam transfundendis* euulgauit, incurritque in censorum notionem, qui à piis eam legi vetuerunt. In Cæsaris aulam profectus, eius est commendatione Philippo missus, qui eum in regiam Historici nomine asciuit. Obiit Vallisoleti tandem cœlebs, regem comitatus in Aragonensium Comitis, anno eius seculi CIↃ. IↃXCII.

PET. ANTONIVS BEVTER.

VAlentiæ natus. Theologiæ doctor & Professor, scripsit *de recta Sacrificii oblatione, & ceremoniis Missæ* ad Paullum III. cuius & prædicatorem se vocat Apostolicum: *& Iudicium in Confessiones sacerdotum*, ad Gerardum à Marcha Card. Leodiensem, & Archiepisc. Valentinum: & *Annotationes* x. *ad sacram scripturam*. Præfatur de Valentinis Episcopis, doctisque eius seculi viris.

1. *De ordine librorum sanctorum apud Synagogam & Ecclesiam.*
2. *Qui libri sint Canonici.*
3. *Quomodo Ecclesia susceperit, quos non susceperat Synagoga.*
4. *Quomodo Ecclesia mutarit ordinem Synagogæ.*
5. *De libris desideratis.*
6. *De auctoribus librorum sanctorum.*
7. *De multiplici sensu Scripturæ.*
8. *De clauibus Sacræ Scripturæ x.*
9. *De Translatoribus Sacræ Scripturæ.*
10. *An vulgata editio sit D. Hieronymi.*

Scripsit & Hispane *patriam Historiam*, sed Originibus, vt fit, Berosi, atque Annii fabulosis contaminatam nugis.

IOANNES GELIDA VALENTINVS.

IOANNEM Gelidam semper nostra tempora inter doctissimos numerauerũt, & ciues & peregrinos, quos in litteris erudiisset nostra Gallia & apud se retineret. Illi patria fuit, quæ Ludouico Viui, Valentia, Hispaniæ citerioris ciuitas nobilis & diues: vbi quum primas litteras didicisset & iam aliquid sapere cœpisset, Lutetiam, omnium litterarum nomine, in Gallia clariorem vrbem, quam olim fuerint in Græcia Athene, petere illum inuitauit maxime aliquot suorum ciuium nomen, qui pre ceteris illic in Philosophia excellebant: quæ illis temporibus vbique summo erat in honore. Eo igitur se contulit adolescens iam grandiusculus: tradiditque se in disciplinam magistrorum clarissimis; sub quibus ita profecit pauculis annis, vt mox ipse docere potuerit: quattuor philosophica stadia, quæ quaternorum erant annorum, cõfecerit maxima cum laude. Erat enim homini statura quidem mediocris, sed valde firma latera, vox clara, ingenium acutum, acre: vt in disputationibus, quibus Lutetiæ publice, priuatimque Philosophiæ discipuli magistrique exerceri crebro solent, ipse nemini vnquam facile cederet. Sic ille inter doctissimos philosophos habitus est Lutetiæ: indeque eum amare, colere, obseruare multi cœperunt, condiscipuli, magistri, & alii. Quumque iam tandem Iacobi Fabri Stapulensis aliorumque aliquot studio & diligentia persuasum esset Philosophiæ coniungendam eloquentiam, multique iam humanioribus se disciplinis ac seriẹ philosophię dedissent: *Gelida* nouum istud genus quidnam esset postquam aliquando

ando deguſtaſſet, & ſenſiſſet; denique quantum temporis in nu- fruſtra contriuiſſet; puderet, pigeretque: ita attente homo qua- igenario iam maior, Ciceronem, ac reliquos Latinos auctores le- re cœpit primum; ac deinde litteras Græcas adeo auide arripuit, o Ariſtotelis atq; aliorum veterum philoſophica penitus aliquan- intelligere poſſet, in vtriſq; illis litteris breui temporis ſpatio tan- n profecit, vt qui eius ingenium ante propius cognitum habue- it, magnum iam quiddam ab eo ſtatim exſpectare cœperint. im homo ſapientiæ ſtudioſiſſimus, & in qua quanquam ſub bar- ris magiſtris, iam magnum progreſſum feciſſet, videbatur aut A- :otelem interpretandum mox ſuſcepturus, aut aliquid aliud e- m maius auſurus, verum tempeſtas neſcio quæ illum alio tranſ- rſum abripuit. Quum enim iam quinquagenarius cerneret in hu- nioribus iſtis ſtudiis pleroſque omnes eſurire, niſi ſi quibus am- ora eſſent patrimonia, & ſic vt ait ille, *Dum noua canicies dum prima recta ſenectus*, opes aliunde parare quum conſtituiſſet, quibus ſe & dia ſua, quod reliquum erat vitæ, ſuſtentaret: gymnaſiorum præ- turas ambire cœpit, quod earum pleræque lucroſæ viderentur, :um non dedecerent, qui litterarũ ſtudia perſequeretur. Quam- enim rei ſcholaſticæ cura, vix fieri poſſit, vt ſtudioſi hominis o- m nõ interpellet frequẽter: aut ſi quis ſuis ſtudiis ſatisfacere velit, ſcholaſticæ non ſatis vacare queat: tamen *Gelida* bonitate ſui in- iii fretus, vt vir erat magno animo, vtrique ſe abunde ſatisfactu- n confidebat. Lutetiæ itaque primum ludo, cui à Cardinale iditore nomen eſt, præfuit: deinde Burdigalæ Aquitanico. Nam dreas Goueanus Burdigalenſis Gymnaſiarcha, vir de vni- ſa Aquitania & litteris, vt ſi quis alius optime meritus, homo s, doctus, & ad regendam iuuentutem omnino natus, qui in ſuam ſitaniam à Ioanne Rege reuocaretur: & *Ioannem Gelidam*, quem n ob mores & doctrinam tum quod eum in philoſophiæ ſtudio giſtrum Lutetiæ habuiſſet vnice diligebat, rem non ſatis in Car- alitio facere cognouiſſet, cum ſecum in Luſitaniam cum Geor- & Patricio Buchananis fratribus Scotis Nicolao Gruchio & ilielmo Guerenta Rotomagenſibus: Elia Vineto Santone, Ar- do Fabricio Vaſatenſi, Ioanne Coſtano, Iacobo Teuio, & Anto- Mendez, Luſitanis (omnes hi tum, præter Patricium & Fabri- m literas, Gymnaſiarcha Goueano Burdigalę, docebant) ducere uit, magnis regio nomine propoſitis ſtipendiis: ſed eo vt iret, nec

prece nec pretio adduci potuit. Goueano itaque qui post biennium redire in Aquitaniam constituerat, Burdigalæ substitui maluit idque petiit: sicque Lutetia relicta Burdigalam venit mense Maio, anno à Christo nato M. D. XLVII. Goueanus ineunte vere cum suis profectus fuerat, qui quum ante constitutum biennium Conimbricæ mortuus esset, magno Ioannis regis sui, optimi principis, omniumque qui eius industriam nouerant, desiderio: confirmatus est *Gelida* à Senatu populoque Burdigalensi in ludi sui præfectura: quæ illi non multo prosperior fuit, quam prior illa Parisiensis. Nam & æmulum nescio quem repperit, qui præripere ei prouinciam studebat. His namque temporibus aduersa multa pertulit Burdigala, frequentem pestilentiam, annonæ caritatem, & grauem ciuium seditionem ob salis vectigal, quæ *Gelidæ* rationibus multum incommodarunt. Deniq; anno Christi M.D.LV. quum Burdigalæ mense Iulio grauis orta esset pestilentia & ideo Calendis Augusti coactus fuisset suos dimittere Gymnasiarcha: Quinsacum secessit (vicus est supra Burdigalam in Garumnæ ripa) cum vxore, filia annos nata quattuor, & aliquot ex suis professoribus discipulisque. Alio alii, vt ab amicis inuitabantur, se receperunt. Quindecim autem tunc præceptores, cum Gymnasiarcha habebat Aquitanica schola. Quinsacum ergo ille quum ita se recepisset, in febrim tertianam statim incidit, ex qua vix conualuit. Ægrotauit eius quoque vxor illic grauissime & filiola: quæ cum conualuissent tandem post aliquod menses, cum iam mitius agebat pestilentia, Burdigalam rediit. Vbi in morbum rursus incidit, Februario mense: quo morbo obiit vndecimo Calendas Martias, sexagenario iam maior, superstite filia cum vxore: & in proxima Carmelitarum æde sepultus est. Homo autem hic, quoniam litterarum omnium peritissimus erat, in quarum otio & studio totam vitam suam consumpserat: qui sciebant eum prima illa barbarie, nescio què in Aristotelis Logica emisisse, existimabant fieri non posse, quin & tanto otio vir purioris iam solidioris doctrinæ, aliquid scripsisset, quo priora illa deleret, & de litteris quarum studiosissimus erat, deque posteritate, aliquid mereretur: & quia in lucem nihil emiserat, sperabant in defuncti scriniis aliquid inuentum iri, sed eos sua spes fefellit. Quando enim omnia diligenter perquisita sunt, atque excussa cuncta, nihil omnino inuentum eorum, quæ ab eo exspectabantur, præter aliquot *Epistolarum exempla*, què Rupellani anno M. D.
LXXI.

LXXI. in Aquitanicæ iuuentutis Doctoris honorem ediderunt quæ quidem Latine ita perscriptæ sunt, nihil vt supra videatur fieri posse: sed scholastica omnia. Pleræque ad Io. Tastæum Burdigalensem, & qui ei in munere successit, Eliam Vinetum Santonem: illi, quod tunc Lutetiæ Medicinæ operam daret, negotium de præceptoribus conquirendis dabat: huic vero amicitiæ & honoris gratia scribebat, quod ceteris omnibus anteferret, ob singulam coniunctam cum humanitate doctrinam.

IO. GELIDÆ TVMVLVS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI.

Qvi toties animam Gelida mihi magne dedisti,
(Nanque anima est, anima quin mihi fama prior).
Si quantum accepi, quantum tibi debeo, pendam,
Grata nec auersus deserat ora pudor.
O animæ huius, adhuc possis vt viuere, tecum.
Partior has, fati quas dedit aura, vices.
Quod si non licet, at quantum licet accipe famam,
Hinc tibi si qua tamen viuere fama potest.
Quod si fama tibi es, nec nostro cedis honori,
Sit sat, velle tibi, nec potuisse dare.

IO. AND. STRANEVS
IOAN. NAVARRIVS } Valentini.
MICH. HIER. LEDESMIVS

IO. AND. STRANEVS honestis prognatus parentibus in Valentina vrbe, adolescens quicquid est Scholasticæ Philosophiæ diligenter perdidicit, ac titulum assecutus est, qui septem liberalium artium scientiam profitetur: quarum nulla erat, in qua ille non fuisset nauiter exercitatus: nec vllam Mathematices partem intactam reliquit. Post, tanquam auidus bonarum rerum negotiator adiit Galliam, ad celeberrimum illud litterarum emporium Lutetiam Parisiorum: ibi se totum Musarum studiis dedit, per omnia litterarum genera magno studio peregrinatus. In Theologicis etiam diu multumque versatus. Reuersus è Gallia, publicam

Academia Valentina S. Scripturam enarrauit, atque Ecclesiæ munus feliciter obiuit. In Theologica professione doctoris titulum, more maiorum, adeptus est, magis vt litteratis amicis morem gereret, quam quod ambiret. Vixit sacerdos inculpatæ vitæ, moribusque candidissimis: Omnis illius sermo aut de litteris erat, aut de CHRISTO; nunquam à pietate Christiana ne latum quidem vnguem discedens. Ex omnium disciplinarum cognitione, auctorumque optimorum lectione summam sapientiam cum summa pietate coniunctam est consecutus. Sed potissimum bonarum litterarum studiis mirifice delectabatur, in quibus assiduo studio versabatur. In primis autem ad veteres auctores recognoscendos, castigandosque animum adiecit, qua in re multos sustinuit labores, imitatus hac in parte egregios illos ac principes rei litterariæ vindices Hermolaum Barbarum, Politianum, Beroaldum, Budæum, ciuemque adeo suum Lud. Viuem. Testes Seneca, Val. Maximus, & Plinius, naturalis scriptor historiæ: in quem variantis scripturæ Commentarium & apud heredes vidimus, & typographis in Germania Commelinianis pridem traditum audiuimus. Non immerito itaque idem Ludouicus Viues, Valentiæ singulare decus & ornamentum, variis in locis STRANEI honorificam facit mentionem, sed potissimum commentariis in libros B. Augustini de Ciuitate Dei, Annotationum illius in Senecam meminit, addito illustri atque insigni elogio. Sic enim ille cap. 10. libri sexti: *Huius Senecæ iacturam vt aliorum complurium veterum scriptorum deplorauit* IOAN. AND. STRANEVS *ciuis meus, annotationibus, quas in Senecam ipsum scribit, quarum gustum misit ad me epistola, qua mecum amicitiam iniit. Homo qui summæ eruditioni summam quoque probitatem adiunxit, ita mirum quas litteras meliores, optimaque studia adiuuare prouehereque conetur, & iis, qui in hoc incumbunt candide toto pectore bene velit ac faueat.* Cum his admirabili consensu congruunt, quę duo ciues, eius egregii de STRANEO prædicarunt. Vnus quidem Theologus atque Historicus Ioan. Ant. Beuterus in opere *Annotationum S. Scripturæ*, præceptorem vt nunquam satis laudatum virum appellat; alter vero Rhetor insignis Cosmus Damianus Saualliu Valentinus, Oriolanus presbyter, de *Straneo* scriptum reliquit. Is enim in oratione quadam parænetica *de optimo statu Reipub. litterariæ constituendo*, Valentiæ habita ad Patres iuratos Senatumque Valentinum mense Octobri 1531. plenis, quod aiunt, tibiis laudes illius ita decantat: *Nescio quo pacto vellicata nunc auris est, Patres vtrique ornatissimi,*

issimi, subitque recordatio IOAN. AND. STRANEI, *ciuis vestri, praeceptoris tiam mei multis nominibus honorandi. Filum enim orationis, ab vno praeptore, & eo absolutissimo Antonio Nebrisensi ad alterum si non omnino paem, certe non multo inferiorem sua sponte deductum est. De quo cum verear e minus iusto dicam, malo equidem in praesentia tacere, quam pauca dicere, oc designasse satis sit, virum hunc modis omnibus summum, cum summa erulitione parem animi probitatem coniunxisse, vt intelligatis eum talem fuisse, ui posset ciuitatem hanc per se illustrem (si modo ciuitas ipsa voluisset) redlere illustriorem. An non adferrent, si in apertum prodirent, huic ciuitati vel naximum splendorem, Annotationes huius viri sine controuersia doctissimi ane innumerae, & maxime appositae in Senecam? & illae non minori numero lignissimae quidem, quae manibus omnium tererentur in omnes C. Plinii naturalis historiae libros, quibus emaculandis castigandisque vir ille longiori proecto vita dignus immoratus est.* Inter omnes, qui *Straneum* coluerunt, raecipuum obtinuit locum Illustriss. Gandiae dux Ioannes Borgia, qui *Straneo* nec ambienti, nec exspectanti eximium fauorem ac beneuolentiam praestitit, planeque Maecenatem benignissimum egit, adeo vt eum in aulam suam, idque honorificâ conditione pertraxerit, eoque praeceptore & conuictore sit vsus. Inter alia siquidem, quae ex conuictu familiari *Stranei* percipiebat commoda, illud erat haud postremo loco ponendum, quod *Straneo* praelegente, duas ex Plinio singulis diebus lectiones audiebat. Hoc ex epistola eiusdem Ludouici Viuis ad eundem Ioan. Borgiam operi, *De officio mariti*, praefixa, deprehendi facilime poterit. Sic enim ait: *Itaque plurimum conciliatoribus debere me intelligo, ac prae me semper fero* IO. AND. STRANEO *absenti, qui me tibi istic effinxit, vtique non qualis essem, sed qualem vel affectus ostenderet, vel iudicium esse, vt vellet suadebat: vicissim te mihi ex tuis virtutibus per litteras patefecit, ac declarauit.* Et paulo post. *Sed u quantum doctis hominibus bene velis, possumus velut obsignatis tabellis lanum facere, qui in epistola quadam Stranei ad me manu tua adscripseris* DVX GANDIAE *tibi, & tui similibus deuotissimus: id est iis quos tu mei similes arbitraris: de quo tuo errore non est hic disserendi locus.* Habebat & tunc temporis *Straneus* in domestico contubernio duos selectiores discipulos, seu alumnos, siue amanuenses: ambo Valentinos, iuuenes praeclari ingenii, magnaeque exspectationis, atque in Rhetoricis apprime exercitatos, qui postea insigne in litteris nomen adepti sunt. Prior dictus est IOAN. NAVARRVS, Valentinus A[illegible] dianus presbyter. Hic propter eximiam eruditionem cum p[illegible]

bitate coniunctam fuit, bonis omnibus carus, pariterque venerabundus: vtpote qui vir integerrimus atque incorruptissimus ab omnibus semper est habitus. Hic profecto vir, quod certe mirum videri poterit, totos triginta annos Oratoriæ facultatis publicus professor in Academia Valentina fuit: præcipuosque omnis generis auctores narrando primus omnium Valentinum Gymnasium Musarum domicilium reddidit. E cuius schola velut ex equo Troiano innumeri pene iuuenes prodierunt, qui postea in variarum artium tractatione clarissimi magnique nominis viri euaserunt. Huius viri, quod dolendum certe est, nihil omnino exstat. Varias siquidem peræneticas, easque doctissimas orationes, quas per totos triginta annos plurimas, omnisque generis contra Sophistas *de Studiis, atque de optima iuuentutis institutione* idem ad Senatum Valentinum in Theatro ipsius Gymnasii habuit, perpetuo pressit. Venio ad alterum, *Michaelem Hieronymum Ledesmam*, Hieronymi Ledesmæ filium, eius qui ciuili secessione anno 1520. quod Regis partibus studeret, à plebe pœne occisus est, medicum postea clarissimum. Rem siquidem medicam ex Galeni scriptis cum litteris Græcis, vt res exigit, coniunctam publice profligata Arabum barbarie, in Valentina Academia multos annos professus est, simul etiam Græcam linguam, cuius erat peritissimus, docens: eiusque linguæ breues *Institutiones edidit*, vna cum duobus aliis opusculis Græcis, quorum altero oratione soluta respondet ad Luciani accusationem, qua pro Σ. agens Τ. accusat: altero *Christi passi* cruciatus carmine per centones Homericos celebrat. Primam quoque primi canonis Auicennæ sectionem ad Arabicam veritatem interpretatus est, atque *enarrationibus compendiosis* explanauit. Item *de Pleuritide* Commentariolum edidit.

Sed nunc ad *Straneum* reuertamur. Is cum esset maximus venerandæ antiquitatis amator, atque inuestigandis explorandisque vetustatis reliquiis ac monumentis insigniter curiosus, summum illi ac pæne indefessum studium fuit, Romanorum Imperatorum, aliorumque clarorum virorum vetera numismata, seu ad viuum expressas iconas, vndecunque poterat, côquirendi, comparandique: quorum nummorum cum iam maximum collegisset numerum, librum conscribere est aggressus, in quo varia illa omnigenaque antiquorum numismata, varias insuper veterum lapidum, quæ in Hispania diuersis in locis visuntur, Inscriptiones, breuibus quidem illis, sed

d...

dis explanationibus, grauiter & erudite illustrauit. Hunc licet adhuc inchoatum, needum absolutum, vna cum elas illis *in Plinium* Annotationibus, penes eruditum quendam asseruari subodoratus sum. Nunc, quod rideas, addam: nuata illa omnia à *Straneo* tanto studio, tot curis atque laboribus igata, tot sumptibus conquisita Martini *Stranei* fratris germaredisque ex testamento instituti supina quadam socordia, ac itate funditus periere. Pharmacopola enim cum esset, ratus ectilem illam prorsus inutilem, nullique vsui futuram, ex illis ous mortarium ad suæ officinæ vsum conflandum curauit. unt, quæ de tot tantisque Valentinis aliis intacta occurrebant.

NDREAS CAPILIA VALENTINVS.

arthusiensi ordine Vrgelitanus Episcopus, vbi & Societatis Ie Patribus aduocatis collegium exædificauit. Scripsit *Meditan anni totius Euangelia*, via purgatiua, progressiua, & illuminaolatium item peregrinantis vitæ. Ilerdæ.

RTHOL. IOSEPHVS PASCHASIVS
Theologus.

Paschasii Valentini Medici præstantis F. edidit in Philosophię curriculo Pachimerii Logicam, latinam à se recẽs factam: oratione de optimo genere interpretandi Aristotelem. Post rius in patria sacrarum litterarum professor enituit.

TRVS BELLVGA VALENTINVS. I. C.

noniæ in Gymnasio Albornotii Hispanorum, operam dedit iure Ciuili Ioanni Imolæ. quem Andreas Alciatus Forocorsem vocat: & Ludouico Pontano, hortante Alfonso Episcolentino in patriæ comitiis, sub Nauarrorum Rege anni 1438. & quentis. Scripsit *Speculum principum* opus egregium, absolitque secundo post anno, ediditque mense quinto exilii sui: cuius tamen causam studiose reticet.

IACOBI LOPIDIS STVNICÆ.

ITINERARIVM,

EX HISPANIA PER GALLIÆ ORAM ROMAM VSQVE:

Antiquitates sacras continens, & oppida.

VRBIVM NOMINA.

HISPANIÆ.

Complutum.
Carthago noua.
Cincillia.
Murgi.
Secura fl.
Ebusus insula.
Barcinon.
Rhodope.
Peralada.
Iungaria.
Bolon.
Perpinianum.
Ruscino fl.
Salsulæ.

GALLIÆ.

Narbo Martius.
Atax fl.
Biteriæ.
Orobius fl.
Mons Pessulanus.
Lunellum.
Arelate.
Rhodanus fl.
Salo.
Melamborius campus.
Aquæ Sextiæ.
S. Maximini oppidum.
Forum Iulium.
Antipolis.
Nicæa.
Varus fl.
Alpes.

ITALIÆ.

Turbia.
Trophæa Augusti.
Monœcus.
Villa franca.
Mentonum.
Albintimelium.
Ruthuba flu.
S. Romulus.
Albingaunum.
Merula fl.
Finarium.
Naulum.
Sauona.
Genua eiusque Arx, Portus, & Nauale.
Liguria.
Æneæ tabulæ exemplum Genuæ.
Sarzana.
Luna.
Luca.
Fæsecium.
Florentia.
Sena.
Aquila.
Vulsinium.
Mons Faliscorum.
Viterbium.
Ciminius mons.
Roncillio.
ROMA.

IACOBI

IACOBI LOPIDIS STVNICÆ

ITINERARIVM

AB OPPIDO COMPLVTENSI

TOLETANAE PROVINCIAE VLTERIORIS, Hispaniæ,

VSQVE AD VRBEM ROMAM.

AD IOANNEM STVNICAM, FRATREM,

Diui Iacobi Auratum Equitem.

CVM ex Hispania in Italiam proficisceremur; ea præcipue causa, vt Romanam curiam viseremus; illud in primis animo insedit; ne iter perfunctorie ageremus (quod plerique mortalium facere solent, ad metam tantum properantes) sed vt regiones ipsas, vrbiumque situs summa diligentia contemplantes, si quid ad pietatem antiquitatemve pertinens nostris sese oculis obiter obtulisset, in litteras mitteremus. Quæcumque igitur annotatu digna eo itinere nobis visa sunt, breui libello colligere decreuimus; eaque ad te, frater amantissime mittere; quod rerum eiuscemodi non incuriosus esse soleas: cuius rei argumento sunt varia Epigrammata & Antiquitatis indagines, quæ ad nos, si quando peregre proficiscebaris domum rediens deferre consueuisti. Leges itaque *Itinerarium* hoc nostrum eo vultu, quo reliqua ab ingenio nostro profecta legere soles; reditusque in patriam nostri similes commentarios expectato: qui longiores fortasse erunt, & accuratiore stylo digesti. Hæc enim in transcursu, & quasi aliud agentes celeriter conscripsimus, historicæ potius veritati quam eloquentiæ seruientes. Quanquam ipsa terrarum locorumq; descriptio facundiæ minime capax; orationem nostram si minus ornata quam expectabas in medium prodierit, facile excusabit. Vtrum autem aliquid operæ pretii hoc scriptionis genere fecerimus, ex narratione ipsa, quam statim auspicabimur, poteris iudi-

care: quæ fieri nequaquam poteſt ne plurimum voluptatis & tibi afferat, & reliquis, qui variarum ignotarumque rerum cognitione delectantur.

Complutũ. Igitur *Compluto* Toletanæ Eccleſiæ oppido percelebri diſcedentes *Carthaginem nouam* deuenimus tertio nonas Septemb. anni Do. M. D. XX. Erat Carthagini Illuſtriſſimus princeps Ludouicus à Corduba, Sueſſanus dux, cum præclariſſima fœminarum Geloyra vxore Conſali Ferrantis, magni Hiſpanorum ducis filia & herede, in Parthenopæum regnum ad dotales ciuitates viſendas claſſe ad id parata proxime traiecturus. Qua ex re portum Carthaginenſem mari iter acturi præ cæteris Hiſpaniæ portubus delegimus, quò & tantum comitaremur principem; ſimul etiam vt piratarum incurſiones, quæ mare noſtrum infeſtum frequenter reddunt, tutiſſima nauigatione deuecti facile poſſemus deuitare. Quam vero honorifice à Ludouico duce fuerimus excepti, quanta liberalitate ac munificentia nos fuerit proſequutus, tu ipſe optimus teſtis es; qui eo tempore ab Illiberritana ciuitate, quo ex regia curia fueras profectus, Carthaginem ad eundem Principem viſendum ſalutandumque veniſti. Compluto autem Carthaginem vſque nihil memoratu dignum vidimus præter *Cincilliam* vrbem loco editiſſimo ſitam, & *Murgitanam* ciuitatem in pulcherrima & amœniſſima planiciæ ædificatam, quam amnis *Secura* à Meridie præterlabitur. Portum autem Carthaginenſem, vrbis ſitum, antiquitatis monumenta, quæ plurima adhuc extant, ipſe mecum pariter conſpexiſti, veraque re ipſa probauimus quæ & Strabo & Liuius de *Carthagine noua* prodidere. Ad orientalem vrbis partem theatrum penitus iam collapſum perſpeximus: ad occaſum vero veſtigia longiſſimi aquæductus. Rurſus ad orientem ſpacio paſſuum mille, Romanorum ſepulcra vidimus. Turriculæ erant pyramidum inſtar fabricatæ (quarum vna integra adhuc viſitur) albis ac nigris lapidibus opere teſſellato fabricatæ, in quarum ſummitatibus mortuorum cineres ſeruabantur. Vidimus præterea marmoreos lapides complures Epigrammatibus inſculptos, partim integros, partim etiam confractos: ſed ille præ cæteris memoria dignus nobis eſt viſus, quem portæ arcis eiuſdem vrbis pro ſuperiori limine poſteritas poſuit. Lapis eſt oblongus, clariſſimis ac nulla vetuſtate conſumptis litteris ad hunc modum inſcriptus:

Carthago noua. Cincillia. Murgi. Secura fl.

L. ÆMI-

L. ÆMILIVS M. F. M. NEP. QVIR. RECTVS DOMO ROM. QVIET. CARTHAGINENSIS ET SICELLITAN. ET ASSOTAN. ET LACEDÆMON. ET ARGIVVS ET BASTETANVS SCRIB. QVESTORIVS SCRIB. ÆDILICIVS CIVIS ADLECTVS OB HONOREM ÆDILITATIS TESTAMENTO SVO FIERI IVSSIT.

x Carthagine autem soluentes quinto Calen. Octob. triduo post sitanum portum tenuimus. Est autem *Ebusus*, quam vulgus *Iui-* vocat, altera ex pytiusis insulis, vnicum eiusdem nominis oppi- habens loco editissimo, & à mari passibus quingentis distanti m. Inde egressi Balearicum mare perlegentes ad littus Barcinō- se peruenimus. Grassabatur eo tempore Barcinone sæuissima is, quæ nobis impedimento fuit, ne totius Hispaniæ vrbem no- simam, nobis alioqui satis cognitam denuo viseremus. In Barci- ensi littore quatriduum peregimus maris tranquillitate deten- o tempore vix duo passuum millia progressi sumus. Aduenien- s deinde ventis tum secundis tum etiam aduersis, per mare dis- entes, *Rhodopen* tandem Emporiensium oppidulum applicui- . In quem locum tædio longæ & inutilis nauigationis (dies siqui- quattuor & viginti in mari fueramus) Ludouicus dux cum Ge- coniuge descendere decreuit; equos, supellectilem, impedi- ta denique omnia, maximam quoque famulitii partem mari polim præmittere: nauigationeque dimissa, tametsi vix tertia eris pars fuerat peracta, quod reliquum tamen erat pedibus per- e. Ego vt ab initio institueram mari alioqui infensus, terrestri iti- ducem volui comitari. Rhodopæ quattuor & viginti dies cu- is corporibus nautico labore affectis insumpti sunt. Inde quar- uum Nouemb. discedentes per viam quæ ad Pyreneum ducit, *ladam* oppidum peruenimus. Ex Peralada ad vicum qui *Iuncaria* tur ventum est. Est autem *Iuncaria* ad radices Pyrenæi sita. Pyre- m inde transcēdentes, per vias arduas ac præcipites in oppidum enimus Bolonē in planicie ex altera Pyrenei parte positū. Ex Bo- *Perpinianū*, quod oppidū maximū ac pulcherrimū est Ruscino- prouinciæ, atque adeo Catalonia totius, Barcinone except- c[illegible] Est autem Perpinianum in diœcesi Elnensi, vb[illegible]

Ebusus. Barcino. Rhodope. Peralada. Iuncaria. Bolo. Perpinianum.

quidem regione frumenti, vini, & olei feracissima ædificatum, distat à mari leucas tantum duas, estque orientali plagæ totum expositum. In editiore vero oppidi loco occasum versus, arcem habet munitissimam cum præsidio armatorum hominum centum ac quinquaginta. Alluitur præterea Perpinianum insigni flumine ad orientem, quod vulgus *Latet* vocat: puto autem id esse quod à Cosmographis *Rusceno* dicitur, vnde & prouincia nomen accepit. Flumini impositus est lapideus pons mille passuum longitudinis. Distat à Iuncaria Perpinianum leucas quinque. In Perpinianensi oppido multa memoratu digna conspeximus, sed illud longe memorabilius, quod statim referam. Monasterium est Prædicatorum fratrum amplissimum templum habens; in cuius sacrario, inter alias Sanctorum reliquias manus sinistra cum parte brachii Beati Ioannis Baptistæ maximo honore (vt par est) asseruatur, ante annos ducentos casu quodam inopinato habita. Peregrinus quidam fuerat ex orientis partibus ad Iacobi Apostoli limina in Compostella visitanda iter habens; is Perpinianum veniens beatissimi præcursoris prædictam manum cum parte brachii, quam in capsa quadam lignea secum ferebat, cum longius adhuc restaret iter prædictis fratribus asseruandam dedit, ea quidem lege, vt nemini se vno excepto aliquando redderent: quod si ipsum redire non contingeret, præfato monasterio ab eo tempore muneri obtulit. Visus amplius peregrinus non est, fato in itinere concessisse creditum. Capsa illa in qua tantus thesaurus seruabatur, oblonga est, in cuius operculo depicta videtur imago Ioannis Baptistæ, cum alis ad modum Angeli, figuram capitis ipsius præcursoris manu tenentis sinistra, in manu vero dextra formam habentis libri aperti, Græcis inscripti litteris maiusculis: supra caput vero & subtus pedes aliæ Græcæ litteræ maiusculæ depictæ videntur. Quæ autem supra caput sunt ad hunc habent modum: ἅγιος ἰωάννης ὁ μάρτυρ. id est, *Sanctus Ioannes Martyr.* Quæ vero in libro descriptæ apparent, quem manu sinistra prædicta imago gestare videtur, sic habent:

Rusceno fl.

Φωνῶ πρόδρομος ὑπηρέτης τοῦ λόγου,
Μετανοεῖν δεικνυσι φύσιν βροτείαν.

Senarii sunt versiculi, hæc ad verbum sonantes.

Clamat præcursor minister verbi,
Pœnitere monstrat naturam humanam.

Quæ vero subtus pedes sunt litteræ in hanc sententiam legun-
r; τί σε καλέσωμεν, προφήτην, ἄγγελον, ἀπόστολον, ἢ μάρτυρα; id est: *Quid te vocabimus, prophetam, Angelum, Apostolum, an martyrem?* In fronte vero prædictæ capsæ sequentes senarioli literis, & ipsi maiusculis, Græce inscripti visuntur:

Θεὸς κάτεισιν εἰς βροτῶν σωτηρίαν.
Πρόελθε κῆρυξ τοῦ τρανῶσαι τὸν λόγον.
Ἅπαντα ἐν σοὶ θαύματος πλήρη πέλει.
Λέγει γαβριὴλ τὴν γέννησίν σου ξένως.
Πατρὸς τὴν ἀπείθειαν τιμωρῶν θέλει.
Δίκην δὲ τὴν κώφωσιν εἰσφέρει τάχος.
Ὑπερθεν ὤφθης ἀρετῶν τρισολβίων
Κρείττων προφητῶν, ἴσος τῶν ἀποστόλων.
Μαρτύρων ὤφθης κόσμος πλήρης μάκαρ.
Ἄγευστος τροφῆς παντοίων τῶν ἐν φύσει.
Γονυπετῶν πρόσθει πάντων ὡς ἔθος,
Διδοὺς ἀρρωγὴν τοῖς προσκειμένοις πόθῳ
Τῇ τιμίᾳ σου θήκῃ τῇ τῶν λειψάνων.
Πραγμάτων ἑλίξεις τέ καὶ στροφὰς βίου,
Ῥῶσιν σώματος θυμηδίᾳ πλέκων,
Εὐλογῶν αὐτοὺς κυβερνῶν ὡς σοὶ θέμις.
Φέρεις πτέρυγας ὡς ἰσοθεὶς ἀγγέλων.
Ἔνυλος ὢν ἄϋλος ὡς σωτὴρ ἔφη.

Qui ad verbum traducti latine sic sonant:

Deus aduenit in hominum salutem,
Præueni præco declarare verbum.
Omnia quæ in te, admiratione plena sunt.
Dixit Gabriel natiuitatem tuam extranee.
Patris incredulitatem punire vult.
Pœnam autem, loquelæ priuationem infert cito.
Supra apparuisti virtutes ter beatas,
Melior prophetis, æqualis Apostolis,
Martyrum apparuisti ornamentum plenum beate,
Non gustans cibum qualiumcunque quæ in natura sunt.
Genu flectens adiuua omnes vt mos est.
Præbens auxilium adiacentibus voto
Honorabili tui thecæ reliquiarum.
Negociorum volutiones & reuolutiones vitæ.

Sanitatem corporis cum lætitia ligans.
Benedicens ipsos gubernansque, vt fas est.
Fers alas, vt adæquatus angelis.
Materialis existens immaterialis, vt Saluator dixit.

Salsula. Ex Perpiniano *Salsulas* deuenimus: quo in loco Hispania ho Gallia diuiditur. Salsulis amplissimā arcē eandemq; munitissir plano sitā conspeximus, quā maximis impensis & admirando o nostra tēpestate inclytus Hispaniarū princeps Ferdinādus huiu minis quartus ad arcēdas Gallorū in Ruscinonensē prouinciā, adeo in Hispaniā irruptiones ædificandā curauit; teneturq; duc rum ac quinquaginta militum præsidio. Distant à Perpiniano S læ leucas tres. *Narbo.* Inde Galliam ingressi per loca quædā ignobilia *bonem* contendimus. Ciuitas est antiquissima, in planicie posita *Atax fl.* feracissimo atq; vbere. *Atax* fluuius paruorum nauigiorum cap: occasu vrbē alluit: eandemq; à suburbio diuidit, *Aude* vulgus v Clauditur & suburbiū lapideo muro operis egregii, ab ea præs parte, quę ad Hispaniā vergit, ad Salsularumq; æmulationē con videtur. In suburbio Narbonensi collegiata Ecclesia est tituli S.I Narbonensis Episcopi; in qua eiusdē Pontificis corpus pari cl populi custodia seruatur. Intra vrbē Ecclesia est cathedralis ar piscopali dignitate decorata, diuis martyribus Iusto & Pastori s quorū corpora supra altare maius eiusdem Ecclesiæ requiescūt. thedrali Ecclesię contiguum est Episcopiū, quadrato lapide ædi tum, altitudine immensa visendum; regium palatium existimat

Hinc Varro Atacinus, Argonauticorum Apollonii Latinus interpres.

Narbone egressi *Biterras* versus iter cepimus, vrbē vero, quo *Biterra.* stilenti morbo infecta erat, ingressi nequaquā sumus. Est aūt *Bi* ciuitas Episcopalis loco edito, qua occasum respicit posita. Ab *Orobius fl.* parte flumine alluitur *Orobio*, q, Indigenæ corrupto nomine *Or* cāt. Distat a Narbone leucas quatuor, Regio fertilissima, qualis vers Gallia Narbonensis est, frumenti, vini, & olei ferax mariſq *Mons Pessulanus.* modis abundans. Ex Biterris *Montem Pessulanum* peruenimus. C dum est insigne, Magalonensis diœcesis, a Biterris vndecim di leucas, monticulo quodā presso insidens adeo, vt non totū aliq parte conspici possit. Domus sunt polito structa lapide, mira c dine, viæ amplę, egregia templa. Monasteriū diui Germani ab V no Papa quinto ædificatum, primas illic tenet, in cuius Eccle bula argentea miri operis (*retabulum* vulgus vocat) & frontale n ris aræ eadem materia & arte visuntur. Est & in *Monte Pessulano*

na

nasium illud medicinæ, annua humanorũ corporum anatomia percelebre. Medicorum quoq; collegium ab eodẽ Vrbano Papa quinto constructum. Ex Monte Pesulano *Lunellum* oppidum contendimus, quatuor inde distans leucas, transitoque ignobili quodam flumine, quod *Lunellum* alluit, relictoque itinere sinistræ manus, quod via regia & frequentiore in Italiam ducit, ad dextram iter cepimus per littus Genuense (sic hodie Ligusticam oram vocant) ingressuri. Igitur ex Lunello per vallem viridem, & sancti Ægidii oppidum Arelatensem ciuitatem deuenimus. Est autem *Arelate* prima prouinciæ vrbs magno flumini *Rhodano* adiacens, loco partim plano, partim accliui posita. Distat à Lunello leucas VII. Vrbs est vetustissima archiepiscopali titulo insignita, cathedralem Ecclesiã diuo *Trophimo* dicatã habens. Fuit autem *Trophimus* Arelatensis primus Episcopus, Apostolorum discipulus; de quo Lucas in Actibus Apostolorũ meminit sic dicens: *Comitatus est autem eum* (haud dubium quin *Paulum*) *Sosipater Pyrrhi Beroensis, Thessalonicensium vero Aristarchus & Secundus & Caius Derbæus & Timotheus. Asiani vero Tity chus & Trophimus*. Et in Epistola ad Timotheum secunda Apostolus Paulus sic inquit: *Erastus remansit Corinthi, Trophimũ autem reliqui infirmum Mileti*. Huius autem *Trophimi* corpus in Ecclesia Arelatẽsi loco celsiore, ac ferreis ianuis cõcluso argentea theca reconditũ, semel in anno, quarto videlicet Calen. Ianuarii, quo die eius festũ agitur, publice ostenditur. Vidimus præterea intra sacrariũ eiusdẽ Ecclesię caput S. Stephani protomartyris, à Beato Trophimo Arelatẽ delatũ: corpora itẽ Desiderii Martyris, Bardulfi Abbatis, & alias Sanctorũ reliquias, partemq; imprimis ligni viuificæ Crucis. Intra eandẽ ciuitatẽ Ecclesia est Beati Antonii Abbatis, vbi corpus eiusdem requiscit, mira populorũ frequentia, ac deuotione singulis fere diebus salutatũ. Est & Cœnobium sanctissimæ Trinitatis, in cuius Ecclesia corpora vidimus Sãctorũ Iulitæ, Cirici, Felicis, Fortunati, & Achillei. Extat adhuc Arelate amplissimũ Amphitheatrum (*arenas* hodie vulgus vocat) in edito vrbis loco à Romanis olim constructum. Extra vrbem, orientem versus, Ecclesia est Sancti Honorati, Arelatensis Præsulis, vbi eiusdem corpus requiescit; corpora præterea sanctorum Virgilii & Hilarii eiusdem vrbis Episcoporum. Est & in eadem Ecclesia oratorium in honorem Beatæ virginis Mariæ, à sancto Trophimo constructum, vbi idem Trophimus primum sepultus est, indeque in vrbem progressu temporum translatus, cuius Epitaphium Elegiaco carmine conscriptum

Lunellum. *Arelate.* *Rhodanus fl.* *Trophimus Arelat. Episc.*

ac lapidi parieti eiusdem oratorii affixo insculptum nos legimus. Est autem huiuscemodi.

Epitaphium B. Trophimi.

Trophimus hic colitur Arelatis Præsul auitus,
Gallia quem primum sensit Apostolicum.
En hunc ambrosium proceres fudere nitorem,
Clauiger ipse Petrus, Paulus & egregius.
Omnis de cuius suscepit Gallia fonte
Clara salutifera dogmata tunc fidei.
Hinc constanter ouans ceruicem Gallia flectit,
Et matri dignum præbuit obsequium.
Insignisq; claret ingens in gloria semper,
Gaudet Apostolicas se meruisse vices.

Ante prædictam Ecclesiam Beati Honorati area est ingens, sepulchris antiquorum Christianorum plena: lapidea monumenta sunt magnorum, vt apparet corporum capacia. Remanent adhuc eo in loco nonnulla Gentilium sepulcra cum Latinis inscriptionibus, maiori ex parte vetustate consumptis. Sed illud nobis memorabilius visum est, quod ante portam exteriorem dictæ Ecclesiæ S. Honorati ad dextram manum conspeximus. Marmorea est vrna muro adhærens, in cuius fronte tale inscriptum legimus epigramma:

D. M.

DVLCISSIMO ET INNOCENTISS.
FILIO TANNONIO,
QVI VIXIT ANN. VI. M. VI. D. VI.
TANNONIVS ET VALERIANA
PARENTES FILIO CARISSIMO
ET OMNI TEMPORE VITÆ
SVÆ DESIDERATISSIMO.

Salo. Ex Arelate profecti *Salonem* Arelatensis Ecclesiæ oppidum peruenimus. Distat ab eadem vrbe leucas septem. Inter Arelatem & Salonem campus ille est, quem *Melanborium* Strabo appellat, quemque, vt ipse ait, ventus vehemens terribilis & violentissimus procellis infestat. Quod & nos, dum illac transiremus, re ipsa experti sumus, tanta ventorum vi, cælo alioqui sereno, exagitati, vt vix equis insistere possemus: ab incolisque didicimus frequentissimam

Melanborius campus.

ım locum ventorum tempestatem infestare. Intra Salonem Ec-
:sia collegiata est diuo Laurentio sacra, vbi eiusdem brachium o-
:nditur.

Ex Salone ad Aquensem ciuitatem contendimus, leucas quin-
ıe distantem. Hæc vrbs *Aquæsextiæ* à Cosmographis nominatur: *Aquæsextiæ.*
ıæ inde sortita est nomen, quod eam *Sextius* dux, vt Liuius refert
›ro sexagesimo primo (si Floro abbreuiatori credimus) redactis in
›testatem *Sallis*, vbi calidæ erant aquæ simul ac frigidæ ædificauit,
que à nomine suo ita appellauit. Ecclesiam habet Metropolitica
gnitate insignem, tituli S. Saluatoris, in cuius sacrario caput vidi-
us Sancti Maximini socii S. Mariæ Magdalenæ, qui fuit Aquensis
:clesiæ primus Præsul. Corpus præterea Beati Mithrii, qui in ea-
:m ciuitate pro Christo martyrium pertulit. Brachium item Ma-
æ Magdalenæ. Caput vnius ex decem millibus Martyribus. Duo
ıpita vndecim millium virginum. Costam vnam S. Sebastiani.
res veras spinas de corona Domini nostri Iesu Christi. Duas por-
unculas de ligno Crucis. In eadem Ecclesia in maiori choro ad
ıanum dextram sepultus est Carolus Rex Siciliæ, & Comes pro-
inciæ, cum huiusmodi Epitaphio:

Epitaph. Caroli regis.

Lilia Francorum cælestia munera Regum
Relliquias veteris Andegauæque domus,
Occulit iste lapis, cælataque marmora claudunt:
Obruta sic fatis Regia sceptra iacent.
Hierusalem & Siculos, &, si per fata liceret,
Aragones poterat nostra tenere manus.
Sed fortuna diu nostros ne ferret honores,
Accelerat mortis tempora dira mihi.
Qui legis hoc tristi conscriptum marmore carmen,
Dic: Tibi sit requies, Carole, paxque tibi.

Ex Aquensi ciuitate ad oppidum *S. Maximini*, quod distat leu- *S. Maximini oppidum.*
ıs sex, peruenimus. Est autem in diœcesi Aquensi situm, monaste-
um habens locupletissimum Prædicatorum fratrum, in quo Ec-
lesia est permagnifica Mariæ Magdalenæ dicata. Ecclesiam intrã-
bus, ad sinistram manum capella sese offert, intra capellam spe-
ınca est; ad quam gradibus descenditur ferreis clatris munita:
uo in loco caput Beatæ Mariæ Magdalenæ in armario ferreo mul-
s clauibus obserato summa cura adseruatur. Facies ipsa, tametsi
ınta vetustate fere consumpta, venerandæ tamen mulieris speciem

præ se

præ se fert. Habet & in fronte pellem adhuc cum carne; quo loci à Saluatore nostro tactam ferunt, cum in die resurrectionis eidem dixit: *Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad patrem meum.* Intra eandem speluncam multa Sanctorum corpora requiescunt, vt apparet ex tabula in Ecclesia pendente, ad hunc modum inscripta. *In præsenti sacra Ecclesia sunt tumulata septem corpora Sanctorum de societate Domini nostri Iesu Christi. Primo fuit tumulata Beata Maria Magdalena. Deinde S. Maximinus. Postea Sanctus Cedonius cæcus à natiuitate, sed illuminatus à Christo. Sancta Marcella, quæ dixit* Christo *Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Sancta Susanna discipula sanctæ Marthæ, quæ tangendo fimbriam vestimenti* Christi, *sanata est ab infirmitate sua. S. Blasius & S. Sifredus, qui ambo fuerunt discipuli S. Maximini, & multa corpora sanctorum requiescunt in hac sacra Ecclesia.*

Forum Iulii. Ex sancto Maximino per castella quædam ignobilia ad *Forum Iulii* peruenimus, *Fregius* hodie vocant. Ciuitas est Episcopalis in ora Narbonensi posita ab occasu, ingens Theatrum maxima ex parte collapsum habens: ab oriente vero aquæ ductum longissimi tractus pluribus extantibus adhuc fornicibus, pro loci qualitate nunc celsis, nunc etiam depressis. Superato deinde monte difficillimo circuitus leucarum quattuor, Canoam oppidulum, atque inde

Antipolis. *Antipolim* contendimus. Seruat adhuc nomen oppidum, ab incolisque *Antipol* vocatur, è regione Nicææ in littore situm, & ob eam rem *Antipolis* nominatum. Hoc in loco nonnulla Antiquitatis vestigia conspeximus; & in primis Theatrum ad occidentalem oppidi partem penitus iam collapsum.

Nicæa. *Varus fl.* Ex *Antipoli Nicæam* côcessimus maritimam & ipsam ciuitatem, quæ tametsi ad radices Alpium sita est: quia tamen vltra *Varum* flumen est posita, in Italia censetur, estque sub dominio ducis Sabaudiæ. In editiore vrbis loco ad meridiem arx est munitissima mari imminens. Arci vicina est cathedralis Ecclesia, in qua corpus S. Hospitii Abbatis eximie colitur. Ecclesiam & arcem murus quadrato lapide constructus vnico ambitu circumdat.

Alpes. *Turbia.* Ex Nicæa egressi *Alpes* statim conscendimus, perque iter arduum ac prærupturn *Turbiam* viculum in cacumine Alpium situm deuenimus. Distat is locus à Nicæa passuum millia nouem. Hic ille

Trophæa Augusti. est locus, quem Cosmographi *Trophæa Augusti* vocant, corruptumque sine dubio apparet nomen, vt pro *Trophæa Turbiam* barbara appellatio-

:llatione vsus obtinuerit. Extat adhuc in arce eiusdem loci illa sa *Trophæi* inscriptio, cuius Plinius Secundus libro tertio Naralis Historiæ ad verbum meminit. Est autem huiuscemodi.

IMP. CÆSARI DIVI FILIO AVG.
PONT. MAX. XIIII.
TRIBVNICIÆ POTESTATIS
SENATVS POPVLVSQ. ROMANVS
QVOD EIVS DVCTV AVSPICIISQ.
GENTES ALPINÆ OMNES
QVÆ A MARI SVPERO AD INFERVM
PERTINEBANT.
SVB IMPERIO POPVLI RO. SVNT REDACTÆ.

Ex *Turbia Monœci* portum & oppidum despeximus Peninsu- *Monœcus.* quædam est exigui ambitus, à radicibus montis, in quo *Turbia* est a, ortum habens. hæc portum efficit paruum quidem illum, nee magnis nauigiis accommodum. Est & in ea oppidum exædifi-:tum, cum arce munitissima magni in eo tractu momenti, & qua iud facile inuito loci domino nauigare quis possit. Neque ignomus plærosq; esse, qui *Villamfrancam à* Nicæa vrbe duobus passu- *Villafranca.* n millibus ad orientem distantem *Monœci portum* esse velint; nacti :casionem, quod portus illic profundissimus ac tutissimus cernar; dicente item Lucano libro primo.

Quaque sub Herculeo sacratus nomine portus
Vrget rupe caua pelagus: non Corus in illum
Ius habet, aut Zephyrus: solus sua littora turbat
Circius, & tuta prohibet statione Monœci.

Sed hos in errore versari palam est, cum *Monœci portus* is sit, iem ex *Turbia* conspici asseruimus: *Herculis* autem *portus Villafran*-sine dubio existat: id quod ex Ptolomæo apparet, cum loca illa »ro tertio hoc ordine describat. *Nicæa Massiliensium. Herculis por*-s. *Trophæa Augusti. Monœci portus.* Siquidem visuntur & hoe illo ordine *Nicæa. Villafranca. Turbia. Monœcus.* Quid? quod Villæfrancæ portus non Circio obnoxius est, sed Africo pois vento. Contra Monœci portus Circio totus patet, ab illo ie acriter infestatur. Strabo præterea libro quarto, *Monœci por*-*tu* stationem quandam esse ait, non magnarum neq; multarum ca-

pacem nauium, templum habentem Herculis cognomento *Monæci* quod is in eo solus habitaret: quod de portu *Villefrancæ* dici nequaquam potest, cum maximus ille sit multarumque ac magnarum nauium capacissimus, quod nos propriis oculis conspeximus. Nam cum ex Nicæa, quæ importuosa est, videndi illius portus causa, quod tam prope aderat, *Villam francam* perueniissem, permultas illic esse naues comperi, atque inter eas nonnullas onerarias, tantæque profunditatis omnibus in locis esse portum, vt naues quædam non paruæ oppidanis ædificiis essent alligatæ, quod nobis visum est admirabile.

Igitur ex Turbia Alpes descendentes, per præruptam omnino ad mare viam vixque permeabilem iter egimus. Imminent & immanes rupes ac præcipites, quæ iuxta mare angustissimos relinquunt transitus. Quibus magno labore superatis *Mentonum* littori Ligustico impositum oppidulum deuenimus. Distat à *Turbia* is locus passuum mil. septem.

Mentonum.

Ex Mentono *Albintimilium* eodem situm littore loco quidem edito, ac natura munitissimo, contendimus: vulgus corrupto nomine *Vintimiliam* appellat. Distat autem à *Mentono* passuum mil. quinque. Ciuitas est Episcopalis, in cuius maxima Ecclesia nonnullæ Sanctorum reliquiæ asseruantur, & in primis maxilla Beatæ Catharinæ. Maxilla item S. Blasii. Digitus sancti Nicolai. Extra vrbem vltra flumen *Ruthubam*, quod ab Alpibus descēdens eandem ab oriente alluit; *Rodoriam* hodie vocant: cœnobium est Diuo Augustino dicatum, in planicie situm, ante cuius vestibulum partem quandam lapideæ columnæ conspeximus, cum huiusmodi inscriptione.

Albintimilium.

Ruthuba fl.

IMP. ANTONINVS PIVS FELIX AVG. PONI CVRAVIT.

Ex Albintimilio ad *S. Romulum* deuenimus, quod oppidum paruum eiusdem oræ loco accliui positum. Planicies quæ inter oppidum & mare interiacet haud magnam amplitudinem præ se ferens, citreis arboribus tota est cōsita. Asportantur & inde mala ipsa citrea, in Galliam Narbonensem, & alias regiones; proque illorum precio non parua frumenti copia eodem reportatur. Sunt & palmæ multis in locis inter citreas arbores insertæ, ex quibus non paruos prouentus oppidani capiunt. Satis constat palmarum ramos magno inde numero ab Albingaunio Antistite, in cuius diœcesi S. Romuli oppidum situm est, ad festum Dominicę in ramis celebrandum, ex veteri obseruatione, Romam quotannis mitti.

S. Romulus.

Ex

Ex S. Romulo per *Tabiam* & *Mauricii portum* Dianum & Arasem oppida & ipsa littoralia *Albingaunum* Episcopalem ciuitatē peruenimus. Sita in planicie vrbs est quingentos vix passus à mari recedens. Ab occasu autem Asenta flumine alluitur, sic vulgus hodie appellat, quem Plinius *Merulam* vocat. Solum est fertilissimum, ex quo præ cæteris ingens vis cannabis colligitur. Cathedralis Ecclesia Diuo Michaeli sacra. In ea corpus S. Verani Episcopi colitur. Est & aliud inter eandem vrbem templum quod S. Mariæ de fontibus dicitur, in quo corpus sancti Benedicti Episcopi requiescit. *Albingaunum.* *Merula fl.*

Ex Albingauno *Finarium* oppidum peruenimus, ab aeris salubritate sic nominatum. Titulus est Marchionatus nobilis cuiusdam Genuensis ex familia *Carretta*, duo prope passuum millia à mari distans. In maritima Finarii oppidulum est, templum habens celebermum Diuæ Virgini sacrum, *Sancta Maria de pia* dicitur, variorum votorum atque in primis nauigantium anathematis refertum, ob insignia miracula, quæ ob singularem fidelium deuotionem ad Beatissimam dei genitricem, quæ illo in templo eximie colitur, quotidie Deus operatur. *Finarium.*

Ex Finario *Sauonam* versus pergentes, medio fere itinere *Naulum* paruam vrbem ex altis montibus in littore sitam conspeximus. *Noli* hodie vulgus vocat. Hæc portu ac celsis turribus insignis habetur. *Naulum.*

Sauonam deinde ventum est magnificam ciuitatem ac multorum populorum commercio frequentissimam. Alluitur & hæc Ligustico pelago, portum habens oblonga lapidum mole fluctibus interiecta fabricatum, multarum maximarumque capacem nauium. Habet & arcem ad meridionalem plagam, situ & arte munitissimam. In Cathedrali Ecclesia, quæ loco editiore eiusdem vrbis sita est, corpus S. Octauiani Episcopi colitur. *Sauona.*

Ex Sauona per *Varagiam Lensenum Vtrim ac Sestrim* maritima oppida, *Genuam* Liguriæ metropolim contendimus. Distat à Sauona *Genua* passuum mill. triginta. Ciuitas est nobilissima in littore ædificata, hemicycli speciem præ se ferens, circuitu passuum quattuor millium, collibus qui vrbi imminent omni ex parte subiecta, qua ex re in amplitudinem extendi nequaquam potuit; prementib. hinc monticulis, inde mare ciuitatem ipsam subeunte. Videtur autem ad Meridiem Occasumque tota exposita. Arcem habet ad Septemtrionem editissimo loco impositam. Ea Gallorum Regis no- *Genua.* *Arx.*

mine & impensis à Galloque præfecto tunc tenebatur ducentorum hominum præsidio. Portum autem, cum nullus natura esset, (est enim *Liguria* fere omnis importuosa Strabone auctore) arte amplissimum, atque eundem munitissimum Genuenses effecere; quamquam non tutam omnino stationem nauibus præbet, quippe qui vento Africo nonnunquam infestatur; quo ipsæ interdum onerariæ naues, validissimis licet funibus anchorisque offirmatæ in discrimen venire solent. Est & nauale in Occidentali suburbio ædificatum, duodecim triremes continens momento temporis, si vsus venerit, omni apparatu bellico instruendas. Secundum has triremes aliæ quattuor in portu sunt remigibus nauticoque instrumento munitissimæ ad piratarum latrocinia, Turcarum præsertim, qui maria omnia infestant, facile compescenda: quibus Andreas Auria, vir domi nobilis naualibusque præliis satis per orbem notus, decreto publico præfectus est. Hic est ille Andreas qui anno ab hinc secundo Turcarum piraticam classem, summa felicitate vsus, ad Planasiam insulam deleuit, ingentemque de hostibus prædam Genuam reportauit. Vias habet Genua quæ celebriores sunt satis amplas; domos pulcherrimas ad cælum fere tendentes. Immensa est populi multitudo, adeo vt præ turba vix per vias incedere quis possit. Vestitus, forma, & color, eadem omnibus. Nigras ferunt vestes & laneas & sericeas, neque facile nobilem ab ignobili distinxeris, tanta est in exteriore cultu inter ciues æqualitas. Mulieres egregia pulchritudine profert Genua, sed illas efficit pulchriores tum vestitus ipse, qui ampliorem corporum speciem reddit, tum vero capillamenta summa arte ad decorem composita. Flauos magnopere crines amant, quamobrem plurimum iisdem rutilandis studii impendunt. Quin & tenuissimas auri bracteas, quo splendidior coma videatur, capillis nonnunquam inserunt. Est & illud peculiare Genuensibus fœminis, vt solæ per uias inçedant nullis comitatæ ancillis, vtque diebus festis pro foribus turmatim considentes, quam ornatissimæ conspiciantur. interdum autem binæ aut ternæ matronæ quaternæue per vrbem ambulant. Florum manipulos, aut odorantes herbulas manibus, aut sinu frequenter gestant. Genuenses mercatura viuunt. Nam cum asperrimam terram incolant, qualis omnis est Liguria, victumque haud regio facile præbere possit; necesse est vt aliunde quærant: quam ob caussam omnes fere orbis prouincias mari adeunt. Habent enim

& La-

Portus.

Nauale.

Andreas Auria. De cuius vita rebusque gestis Car. Sig. An. 1518.

Liguria.

& nauium ingentium, quas vulgo *carracas* vocant, & aliorum nauigiorum non paruum numerum. Materiam vero nauibus exædificandis frequentissimam Liguriæ montes præbent: quamquam arbores ad crassiores celsioresque malos extruendos ex Gallia & Corsica insula importentur.

In Cathedrali Ecclesia, quæ diuo Laurentio dicata est, metropolitica fulgens dignitate, corpus B. Ioannis Baptistæ, id est, cineris eiusdem ac ossa semicombusta pulcherrimo sacello ad dextram Ecclesiæ partem constructo adseruantur. Hæc autem ex Myra Lyciæ vrbæ a Genuensibus advecta sunt, anno domini M. C X L I X. Nam cum a captione Antiochiæ, quo magna classe contenderant Asiaticis Christianis auxilium laturi, in patriam redirent, ac *Patara* quæ in ora Lyciæ sita est ciuitas, appulissent Myræam vrbem illi propinquam, quæ mutato à Barbaris nomine *Stramita* nunc dicitur, adeuntes, ac corpus *S. Nicolai* eiusdem vrbis Pontificis summa diligentia conquirentes, cum asportatum iam inde ab annis multis didicissent, corpus B. Ioannis Baptistæ incineratum diuino munere sub altari quodam illic repertum, Genuam detulerunt. Quod & ipsum Alexander & Innocentius quartus summi Pont. cognoscentes, datis priuilegiis gratias & indulgentias continentibus attestati sunt. In eadem Ecclesia corpus S. *Syri* imo *Syli* potius tertii Genuen. Episcopi requiescit, quod sub maiore ara B. Laurentii reconditum primum fuerat, cum huiusmodi Epitaphio. **Reliquiæ S. Ioan. Bapt.**

Hic recubat Sylus sacro baptismate dictus,
Cuius terra leuis florida membra premit.

Leuatum autem inde postea est, ac supra eandem aram eminentiore loco repositum.

In sacrario præterea eiusdem Ecclesiæ innumeræ sanctorum reliquiæ continentur, & in primis caput S. Laurentii, Brachium & tibia eiusdem, & de craticula in qua assatus fuit. Caput Barnabæ Apostoli. Vertex capitis S. Andreæ: Caput S. Sebastiani Martyris. Duo capita Innocentum. Brachium S. Matthæi. Brachium S. Georgii Martyris. Brachium S. Triphonis: Brachium S. Theodori Martyr. Quatuor brachia Innocentū. Manus dextra S. Iacobi minoris. Tibia S. Blasii. De thure, myrrha, & auro oblatis Domino

nostro Iesu Christo. Dens quidam magnus Beati Christophori. Spatula Danielis prophetæ. Manus S. Patricii. De ossibus Beati Hilarionis. Item vas quoddam ex lapide Calcedonio ab Innocentio Papa octauo eidem Ecclesiæ donatum. Discus esse dicitur, in quo Herodiadis filia caput Io. Baptistæ retulit matri suæ. Est item argentea Crux, miro opere elaborata, tanti ponderis, vt à quattuor hominib. vix portari queat; in qua non parua portio ligni viuificæ Crucis continetur. Hanc à Constantinopoli Genuam relatam ferunt.

Catinus smaragdinus. In eodem sacrario intrantibus ad sinistram manum locus sese offert in quo catinus ille smaragdinus, per totum orbem diffamatus, summa custodia adseruatur. Intra armarium autem continetur tribus ferreis occlusum ianuis: quæ clauibus tredecim obserantur. Est autem vas sexangula figura, digitali crassitudine, circuitu (vt coniectari potuit) palmorum quattuor cum dimidio, altitudine palmi vnius in acutum sursum deorsum tendens, rotunda basi desinens, duas habens ansas, ex viridanti totum smaragdo precii incomparabilis, summa arte laboratum. Ferunt Genuensium annales à Cæsarea Palestinæ anno ab hinc quadringentesimo supra nonum ac decimum Genuam relatum. Nam cum Balduino Hierosolymorum Regi in expugnanda Cæsarea, ingenti parata classe Genuenses suppetias tulissent, eisque ex pacto tertia pars prædæ deberetur, catinum illum smaragdinum, in quodam Cæsareæ templo tunc repertum, in sortem illos aiunt recepisse, eundemque domum redeuntes Ecclesiæ suæ dono dedisse. Sed illis nostræ, id est, Hispanicæ historiæ aperte refragātur; in quibus legimus Alphonsum huius nominis octauum, qui se Hispaniarum Imperatorem appellauit, extremo regni tempore Almeriam, quæ in ora est Bæticæ, terra marique acriter oppugnatam vi, de Sarracenis recepisse, classeque Genuensium in eadem obtinenda vrbe non mediocriter esse adiutum, ciuitatisque dominio sibi tantum retento, prædam omnem quæ ab hostibus capta fuerat ita diuisisse, vt spoliis quotquot fuerant in vnum coactis locum, discus ex lucidissimo smaragdo, qui forte Almeriæ repertus fuerat, altera ex parte poneretur; Genuensibusque ob egregiam eo bello Regi nauatam operam optionem esse factam alteram prædæ partem eligendi, smaragdinumque discum vtpote rem pretii inæstimabilis ab eisdem electum esse, tantoq; dono lætiores in patriam reuertisse.

Intra eandem Ecclesiam prope sacellum B. Io. Baptistæ infixam

xam

xam columnæ vidimus ænæam tabulam vetustissimam; literis maiusculis incisam, quæ vt ex subscriptione apparet effossa fuerat prope Genuam in valle *Porcifera* (amnis est nomen) ad iugi radices, anno ab hinc sextodecimo, id est humanæ salutis M. D. VI. cuius exemplum summa diligentia transcriptum, ac cum eadem tabula exactissime collatum, tametsi longiusculum erat, in gratiam tamen Antiquitatis nulla littera addita detractave huic nostro Itinerario inserere voluimus. Sententiam esse apparet Romanorum antiquissimam, fines Genuensis agri terminantem, tenoris huiuscemodi.

Q. Mutius Q. F. Rufus de controuorsieis inter Genuateis & Veiturios in re præsente cognouerunt: & coram inter eos controuorsias conposeiuerunt: & qua lege agrum posiderent, & qua fineis fierent, dixserunt eos fineis facere, terminosq; statui iouserunt: vbei ea facta essent Romam coram venire iuserunt. Romæ coram sententiam ex Senati Consulto dixerunt Eidib. Decemb. L. Cæcilio. Q. F. Q. Mutio. Q. F. Cos. Qua ager priuatus Castelli Vituriorum est, quem agrum eos vendere heredemque sequi licet: is ager vectigal nei siet. Langatium fineis agri priuati ab riuo infimo, qui oritur ab fontei in Mannicelo ad flouium Edem ibi terminus stat. Inde flouio suso vorsum in flouium Lemurim. Inde flouio Lemuri susum vsque ad riuom Comberane. Inde riuo Comberanea susum vsq; ad conualem Captiemam, ibi termina duo stant circum viam postumiam. Ex eis terminis recta regione in riuo Vindupale. Ex riuo Vindupale in flouium Neuiascam. Inde dorsum flouio Neuiasca in flouium Procoberam. Inde flouio Procobera deorsum vsque ad riuom Vinelascam infumum: ibei terminus stat. Inde sursum riuo recto Vinelasca: ibei terminus stat, id est, propter viam postumiam. Inde alter trans viam postumiam terminus stat. Ex eo termino quei stat transuiam postumiam recta regione in fontem in Manicelum. Inde deorsum riuo quei oritur ab fonte in Manicelo ad terminum quei, stat ad flouium Edem ageri poblici, quod Langenses posident: hisce finis videntur esse: vbi confluont Edus & Procobera ibei terminus stat. Inde Ede flouio sursonorsum in montem Lemurino infumo: ibei terminus stat. Inde sursum vorsum iugo recto monte Lemurino: ibei terminus stat. Inde sursum iugo recto Lemurino: ibei terminus stat in monte Procauo. Inde sursum iugo recto in monte Lemurinum summum ibi terminus stat. Inde sursum iugo recto in castelum, qui vocitatust Alianus ibei terminus stat. Inde sursum iugo recto in montem Louentionem ibi terminus stat. Inde sursum iugo recto in montem Apeninum, quei vocatur Boplo ibei terminus stat. Inde Apeninum iugo recto in montem Tuledonem

Exemplum ænea tabul. Genua.

Immanicello.

Vind.

Immanicello.

Louentionem.

ibei terminus stat. Inde deorsum iugo recto in flouium Veraglascam montem Berigienam infumo ibei terminus stat. Inde sursum iugo recto in montem Prenicum ibi terminus stat. Inde dorsum iugo recto in flouium Tulelascam ibi terminus stat. Inde sursum iugo recto Blustiemelo in montem Claxelum ibi terminus stat. Inde deorsum in fontem Lebriemelum ibi terminus stat. Inde recto riuo Eniseca in flouium Porcoberam ibi terminus stat. Inde deorsum in flouium Porcoberam vbei conflouont fioui Edus & Procoberaibei terminus stat. Quem agrum poplicum iudicamus esse: eum agrum Castelanos, Langenses, Veiturios posidere fruique videtur oportere: pro eo agro vectigal Langenses Veituris in poplicum Genuam dent in annos singulos VIC. N. CCCC. Sei Langenses eam pequniam non dabunt neque satisfacient arbitratu Genuatium, quod per Genuenses mora non fiat quo setius eam pequniam acipiant; tum quod in eo agro natum erit frumenti partem vicensumam vini partem sextam Langenses in poplicum Genuam dare debento in annos singolos. Quei intra eos fineis agrum posedet, Genuas aut Viturius quei eorum posedit. K. Sextil. L. Caicilio. Q. Muutio. Cos. eos ita posidere colereque liceat, eis quei posidebunt vectigal Langensibus proportione dent: ita vti ceteri Langenses quei eorum in eo agro agrum posidebunt fruenturque. Praeterea in eo agro ni quis posideto nisi de maiore parte Langensium Veituriorum sententia: dum ne alium intromitat nisi Genuatem aut Veiturium colendi causa. Quei eorum de maiore parte Langensium Veiturium sententia ita non perebit: is eum agrum nei habeto neiue fruimino. Quei ager compascuos erit: in eo agro quo minus pecuascere Genuates Veituriosque liceat ita vti in cetero agro Genuati compascuo ne quis prohibeto, niue quis vim facito: neiue prohibeto quo minus ex eo agro ligna materiamque sumant vtanturque. Vectigal anni primi. K. Ianuaris secundis Veturis Langenses in poplicum Genuam dare debento. Quod ante. K. Ianuaris primas Langenses fructi sunt eruntque vectigal inuitei dare nei debento. Prata quae fuerunt proxuma faenisicei. L. Caelio Q. Muutio Cos. in agro poplico quem Vituries Langenses posident: & quem Odiates & quem Dectunines & quem Cauaturineis & quem Mentonines posident: ea prata inuitis Langensibus & Odiatibus & Dectuninebus & Cauaturines & Mentonines quem quisque eorum agrum posidebit inuiteis eis ni quis sicet: niue pascat: niue fruatur. Sei Langenses aut Odiates aut Dectunines aut Cauaturines aut Mentonines malent in eo agro alia prata inmitere defendere sicare, id vti facere liceat dum ne ampliorem modum pratorum habeant quam proxuma aestate habuerunt fructi que sunt Vituries. Quei controuorsias Genuensium ob iniourias iudicati aut damnati sunt, sei quis in vinculeis ob eas res est: eos omneis soluei mittei leibe-

Berigenia. Dettumini.

Leiberarique Genuenses videtur oportere ante eidus Sextilis primas. Si quoi de ea re iniquom videbitur esse, ad nos adeant primo quoque die & ab omnibus controuorsieis bono publ. li. leg. Moco. Meticanio Meticoni. F. Plancus Peliani Pelioni. F.

Hactenus ænea tabula, in qua præter antiquam illam elegantiam & orthographiam multis in locis ab ea, quam postea vsus obtinuit dissidētem, illud adnotandum est, easdem dictiones vario modo insculptas illic repertas esse. Siquidem & *iouserunt* scriptum legitur, & *inserunt* & *dixserunt* & *dixerunt*: & *susum* & *sursum*: & *Procobera* & *Porcobera*: & *Genuates* & *Genuenses*: & *Langates* & *Langenses*. & alia ad hunc modum nonnulla, qua de re lectorem admonendum esse censuimus, ne id librariorum negligentia putaret accidisse.

Sunt & aliæ intra Genuam Ecclesiæ in quibus sanctorum reliquiæ adseruantur, & in primis Ecclesia S. Matthei, quæ in platea Auriensium sita est, sub cuius maiore ara corpus B. Anastasiæ Virginis & Martyris Constantinopoli advectum requiescit. Corpora item Sanctorum Martyrum Mauri & Eleutherii, & cineres SS. Martyrum Maximi & Pelagii in eadem Ecclesia con[illegible].

In Ecclesia præterea S. Syri corpus ipsius reconditum est, & corpora sanctorum Confessorum Felicis, Rom[illegible] & Valentini.

Prope ecclesiam Cathedralem vbi paululum ascenderis, palatium sese offert publicum, ingentem sub dio aream continens. Hoc inhabitat *Octauianus Fregosus*, vir strenuissimus Genuensium Reip. auspiciis, Gallorum Regis gubernator, trecentorum hominum præsidio septus. In palatio cum fratre habitat [illegible] *gosus* Salernitanus Archipræsul, litterarum egregius [illegible] ceque ac Latinæ linguæ perquam eruditus, consilio [illegible] fratri, in patria gubernatione, adiutor.

Genuensium ditionis tota ora Ligustica est à *Ceruí* (quod vocant) promontorio vsque ad *Monæci* portum. Continet autem id littus millia passuum ducenta, in cuius medio ipsa sita est Genua, cui tanquam matrici ac principi omnes eæ ciuitates, quæ in Liguria visuntur, innumera præterea castella, ac vici parent. *Corsicam* item insulam in mari Ligustico Genuenses possident, & in ora Ioniæ *Chium*. Felices inquam homines, nisi mutuis certantes odiis, dum alterum alteri cedere inhonorum ducunt, eas inter se factiones suscitassent, quæ ipsam Rempublicam, qua nihil carius

illis esse debuisset, propemodum euerterunt. Sed de *Genua* hactenus.

Inde profecti per Ligustica oppida tam maritima quam etiam *Sarzana.* mediterranea *Sarzanam* peruenimus. Distat à Genua *Sarzana* passuum millia sexaginta, à mari vero duobus tantum millibus. Ciuitas est Episcopalis, siquidem Lunensis Ecclesia in eandem translata *Luna.* est, diruta iam inde *Luna* antiquissima ciuitate, & ad mare posita. In Cathedrali Ecclesia, quæ diuæ Virgini dicata est, corpus Beati Basilii Lunen. Episcopi summa veneratione colitur. In eadem Ecclesia Sacellum visitur Thomæ Apostolo sacrum. Hoc Philippus Cardinalis Bononien. Nicolai Papæ quinti Germanus frater (fuerat ex Sarzana vterque) construxit, dotauitque. In hoc Sacello mater Nicolai V. sepulta est cuius Epitaphium, ob rarum felicitatis exemplum, addendum hic censuimus. Est autem huiuscemodi.

Epitaphiũ. matris Nicolai Papæ.

ANDREOLA DE CALANDRINO
NICOLAVM V. PONT. MAX. SEDENTEM,
ET PHILIPPVM CARD. BONONIEN.
MAIOREM POENITENTIARVM
EX SE NATOS ROMÆ MATERNO AFFECTV
SALVTAVIT.
SPOLETI MORIENS EIVSDEM CARD. PIETATE
IN PATRIAM DELATA HVMILI HOC TVMVLO,
FELIX TANTA PROLE, QVIESCIT.
VIX. ANN. LXXX.
OBIIT ANN. M. CCCC. LI.

Ex Sarzana per Massem Episcopalem ciuitatem & oppidum *Luca.* Petram Sanctam, *Lucam* concessimus. Distat à Sarzana Luca millia passuum duo supra triginta. Ciuitas est libera loco plano, licet non admodum feraci sita, Episcopalem habens Ecclesiam amplissimam ac pulcherrimam, Diuo Martino dicatam, in qua multa Sanctorum corpora requiescunt, & in primis corpus B. Reguli Episcopi Populoniensis, & Martyris. Corpus S. Agneli Abbatis. Corpus S. Lucinæ matronæ Romanæ. Corpus S. Benedicti presbyteri. Corpora SS. Vincentii, & Benigni, Iasonis, Mauri, atque Hilariæ Martyrum. Corpora item SS. Remedii, & Auertanis Episcoporum. In eadem Ecclesia sepulchrum cernitur Mathildis Comitissæ, illius inquam Mathil-

Mathildis quæ opulentissimo legato Romanæ Ecclesiæ patrimonium auctius reddidit. Quanquã sunt qui dicant non eo in loco, sed in monasterio S. Benedicti permagnifice ab ea ædificato, quod duodecim passuum millibus distat ab vrbe Mantua, sepultam esse. Sunt & aliæ intra Lucensem ciuitatem Ecclesiæ, in quibus Sanctorum corpora visuntur. Siquidem in Ecclesia S. Michaelis, quę in maximo foro sita est collegiũ Canonicorum habens, corpus iacet S. Dauini Confessoris. In Ecclesia vero S. Paulini eiusdem corpus requiescit. Corpora item SS. Martyrum Valerii, Tiburtii, Valeriani, & Maximi, Theobaldi & Lucæ. In Ecclesia S. Fridiani Episcopi & Confessoris corpus eiusdem iacet, Ricardi præterea Confessoris & Cassii Episcopi, & Faustæ Virginis. In Ecclesia S. Alexandri corpus eiusdẽ. In ecclesia S. Ioannis, corpus S. Pantaleonis Martyris. In Ecclesia S. Dominici, Prędicatorũ fratrũ institutoris, Romani Martyris corpus. In Ecclesia S. Bartholomæi in silice, quæ est in suburbio, corpus S. Pontiani Martyris. In Ecclesia S. Iustinæ, corpus Synai Episcopi & Confessoris. In Ecclesia S. Donati, corpus S. Theodori Episcopi Lucensis. In Ecclesia S. P. extra muros corpus S. Synesii Martyris. Horum autem omnium diuorum fastos dies quotannis Lucensis Ecclesia solet celebrare.

Luca discedentes *Senas* versus iter acturi, *Fuscecium* oppidulum *Arno* flumini adiacens, peruenimus. Scaphis deinde traiecto flumine quamquam passuum millia viginti à recto itinere flectere videbamur, ne tamen Florentia inclyta vrbe non conspecta progrederemur mutato consilio ad sinistram versi per Montem Lupum, Emporiam & *Lastram Florentiam* concessimus. *Fuscecium*

Est autem *Florentia* ciuitas Ethruriæ amplissima plano loco ædificata. Hanc *Arnus* fluuius mediam fere interluit, quattuor magni operis pontibus intra vrbem iunctus. Vias habet longitudine & latitudine insignes permagnisque lapidibus stratas, celsa præterea domorum frontispicia, quæ & ipsa lapide, perpolito maiori ex parte ædificata visuntur. Templũ in ea vrbe est celeberrimum diuæ Virgini sacrum Metropolitica fulgens dignitate; hoc extrinsecus marmoreis lapidibus albis ac nigris pulcherrima varietate incrustatum cernitur. Turris, qua campanæ continentur, eodem fabricata opere immensa celsitudine visenda Ecclesiæ proxima est media interiecta via. In hac Ecclesia innumeræ Sanctorum reliquia cõtinentur Apostolorum videlicet Martyrum, Confessorum, *Florentia*

ac Virginum. Corpora præterea S S. Zenobii & Podii eiusdem vrbis Episcoporum & S S. Eugenii & Crescentii Confessorum. E regione maximi templi Ecclesia est rotunda Ioanni Baptistæ sacra. hanc *Baptisterium* appellant, tota & hæc marmorea habens ianuas, quas æneæ valuæ operis egregii occludunt. In medio illius Ecclesiæ Baptisterium è marmore lucidissimo positum visitur. In hoc Florentini omnes baptismi lauacrum percipiunt, neq; alibi quisquam præter quam in hoc baptisterio aquis salutaribus tingitur. In hac Ecclesia Balthasar Cossa, Ioannes quondam Papa XXIII. sepultus est nobili monumento, cum huiusmodi Epitaphio:

IOANNES QVONDAM PAPA XXIII
OBIIT FLORENTIÆ
ANNO DOMINI. M.CCCC. XVIIII.
IX. CALENDAS IANVARII.

Habet Florentia parochiales Ecclesias quattuor & quadraginta e quibus nonnullæ sunt collegiatæ. Has autem omnes & pulchritudine & structura Sancti Laurentii basilica excellit a *Medicæorum* illustri familia ædificata, quæ & ipsa collegium canonicorum habet. Vidimus intra illam Ecclesiam pulcherrimo sacello magni illius *Cosmi de Medicis* viri opum affluentia famigeratissimi marmoreum monumentum, cum huiusmodi inscriptione: DECRETO PVBLICO PATER PATRIÆ. Hic ille est Cosmus qui filium habuit Petrum, nepotem Laurentium, pronepotem vero Ioannem, qui nostra tempestate ob vitæ integritatẽ moresque sanctissimos post Iulium Papam. II. ex Diacono Cardinali primario, octauum ac tricesimum agens annum, communi Patrum concordia totiusque Christianæ reipub. mirabili applausu ad summũ pontificatum euectus est, ac LEO X. appellatus. Virorũ ac mulierum cœnobia septuaginta & sex intra vrbem *Florentiam* & in suburbanis sunt. Xenodochia numero octo supra triginta. In palatio publico eiusdem ciuitatis Euangelium B. Lucæ Græce conscriptum ostenditur, putantque ipsius Euangelistę autographum. Monstrantur item Pandectę illæ archetypæ Iuris ciuilis, id est, Digestorum libri Latino sermone a Iustiniano Cæsare cõpositæ. vtraq; enim lingua, id est, & Græce & Latine idẽ liber est editus. Nutrit pręterea *Florẽtia* Leones ex publico magno numero, estque ciuitatis insigne *Leonis aurata imago* quamquam gestant & *Lilii rubeum florem* ad vrbis nomen alludentes. Ditissimus supra modum populus, vt qui terræ abundet fru-

Medici

ctibus

ctibus, & ingenio & industria maximam sibi pecuniarum vim comparent. Nemo illic ocio vitam transigit, sed mercaturæ aut artificio intenti omnes: neque probro nobilitati datur, rem familiarem honestis artibus auctiorem reddere. Litteras & Græcas & Latinas ab incunabulis Florentini perdocētur, neque rem militarem negligunt, vtpote qui armis ac potentia bonam Hetruriæ partem in potestatem redegerint, redactam fortissime tueantur. Mulieres pulcherrimas habet Florentia, id quod vniuersę fere Italiæ commune est. Naturalem autem Italicarum feminarum pulchritudinem splendidus cultus auget: qua ex re externos in sui admirationem facile conuertunt, cum humana effigie augustiores esse videantur. De *Florentia* autem hactenus dictum sit.

Inde profecti per Sancti *Cassiani* oppidum ac *Pogium*, qui *Pontii* dicitur, *Senas* deuenimus: quæ vrbs duobus ac triginta millibus passuum a Florentia seiungitur. Ciuitas est permagnifica, loco partim plano partim accliui posita. Intrantibus antemuralis primum area sese nobis obtulit, satis ampla, ad portam ipsam ciuitatis pertingens. In huis areæ medio columnam vidimus marmoream. huic lapis erat impositus ab ea parte quæ Florentiam respicit imperatoriis insignibus ac Portugalensium regum inscul[illegible] autem ex parte, id est, Senas versus tale continebat [illegible] *Sena*

CÆSAREM FEDERICVM IIII. IMP.
ET LYONORAM SPONSAM PORTVGALIÆ REGIS FILIAM
HOC SE PRIMVM SALVTAVISSE LOCO
LÆTISQVE INTER SE CONSVLTASSE AVSPICIIS
MARMOREVM POSTERIS INDICAT MONVMENTVM.
AN. DO. M. CCCC. LI. VII. KAL. MARTIAS.

Ecclesiam habet *Sena* satis pulchram metropolitica dignitate insignem diuæ Virgini sacram. In hac sacellum est B. Ioannis Baptistæ ex Pario extructum lapide, in quo dextrũ præcursoris brachium peculiari Senens. Senatus custodia seruatur, neque nisi semel in anno, idque in eius festiuitate, hoc est, VIII. Calen. Iulii publice ostenditur. Iuxta hoc sacellũ Bibliotheca ædificata est, muros habẽs historia Pii papæ secundi ex nobilissima eiusdem vrbis Picolomineorum familia progeniti intrinsecus depictos. E regione Cathedralis Ecclesiæ Xenodochium illud est per totum orbem memoratum quod *Sancta Maria de la Scala* dicitur Hoc viginti aureorum millium annuos reddit⁹ possidere aiunt, idq; õne neque vnico tantũ nummo reseruato

pietatis operibus quotannis impendi. In quodam autem sacello Ecclesiæ eiusdem Xenodochii, quæ amplissima est, ac deaurato cooperta tecto, vnus è clauis, quibus Saluator noster crucifixus est, adseruatur. Habet & Sena Academiam percelebrem, id est, generale studiũ, vnde & complures magni in re litteraria nominis hactenus prodierũt, & cultiores indies prodeunt. Quod illi ciuitati cũ multis Italiæ vrbibus commune est, in quibus litterarum studia maxime florent. Siquidem ad cæteras felicitates illa vel præcipua Italiæ accedit, quod omnium bonarum artium domiciliũ, non secus ac illa quondam Græcia, iure potest appellari.

Ex Sena per *Lusignanum, Bonconuentum, Sanctum Quiritium, ac Pontem Sentinum* ad *Aquam pendentem*, (sic oppiũd hodie nominatur quod Ptolemæus *Aqulam* vocat) & *Vulsinium*, lacui qui *Vulsinus* dicitur impositum, iter fecimus. Vulsinii corpus Beatæ Christinæ Virginis & Martyris continetur, quę eo in loco pro fidei confessione in lacum magno grauata pondere ab impiis coniecta, cum diuina virtute liberata esset, variis cruciatibus afflicta sagittis tandem confecta est.

Aqula.
Vulsinium.
S. Christina

Ex *Vulsinio* ad Montem Faliscorum deuenimus qui corrupta appellatione *Monteflascon* nunc dicitur. Oppidum quidem nobile loco edito situm, intra quod Ecclesia est Margaritæ Virgini sacra, vbi eiusdem corpus paucis ab hinc annis repertum summa veneratione colitur. Est & alia Eclesia quæ S. Flauiani appellatur. Hic autem *Flauius* cum Hadriano imperante illius oppidi præfecturam ageret, pro CHRISTI nomine Martyrium pertulit, eiusque caluaria illic ostenditur. Distat id oppidum à Senis mil. pas. lvii.

Mons Faliscorum.
S. Flauianus.

Ex *Monte Faliscorum Viterbum* concessimus, quæ ciuitas est haud vetusti nominis, media planicie eaque arenti (quamquã intra vrbem nobiles visuntur fontes) ædificata. Distat à Monte Faliscorum mil. passſ. VIII. Ecclesiam habet Episcopali dignitate insignem, in qua corpora S S. Valentini & Hilarii requiescunt. Corpora item Eugenii, Narcissi, Argei, & Marcellini, Papatæ & Trãquillini Martyrum. Hæc *Longula* à Cosmographis vocatur, siquidem *Viterbum* noua apellatio est, id quod ex tabula marmorea apparet Longobardicis literis incisa quæ paucis ante annis in agro Viterbensi reperta est, qua beneficia in Viterbũ & alia Ethrurię loca Desiderius Longobardorum rex memorat, in qua sic legitur: *Et vt sub vna muro cingant sua tria oppida Longulam, Vetuloniam, & Turrenam, Viterbum di-*

Viterbum.
In hac illa Io. Annio confecta Inscriptio, vide.

tiam;

ctam Ethruriam, totamque vrbem nostra adiectione Viterbum pronuncient. Est & in eadē ciuitate monialium cœnobium tituli S. Rosæ in cuius Ecclesia corpus eiusdem virginis integrum ostenditur, præsidioque esse parturientibus pro comperto habetur, si cingulo aliquo præcingantur quod corpus S. Rosæ tetigerit. Qua ex re cingula tum lanea tum serica, interdum etiam aureo aut argenteo contorta filo, quæ sanctum tetigere corpus in hunc vsum ab eodem cœnobio accepta per totam vrbem asportantur.

Ex Viterbo autem superato Ciminio monte, *Roncillionem* concessimus. Montem deinde *Rosulum, Baccenas, Insulam*, ignobilia quidem loca licet solo feracissimo posita prętereuntes, Romam tandē peruenimus, quinto Idus Februarii An. Do. M.D.XXI. Pont. S.D.N. Leonis Papæ decimi Anno octauo. *Ciminius mons.* *Roncillio.* *Roma.*

SERIES EORVM QVÆ IN TRIBVS PRÆCEDENTIBVS Tomis Bibliothecæ Hispaniæ continentur.

TOMO PRIMO Continentur.

CAP.

CAP. VI.

CAP. VII.

TOMO II.

Continentur
Elogia & nomenclator clarorum Hispaniæ Scriptorum, qui vel Ecclesiam Dei propugnant, vel disciplinas omnes illustrant, per Classes X.

I. CLASSIS.

CLAASIS. II.

CLASIS III

CLASSIS IV.

CLASSIS V.

CLASSIS VI.

CLASSIS VII.

CLASSIS VIII.

FINIS.

ERRATA CORRIGENDA.

QVOD *abesset auctor longius, multaq́ peccentur à librariis, scribarumq́ vitio: hinc menda quæ irrepserunt, sic etiam nactus emenda, legesq́ expeditius.*

P*Ag.* 5, *vers.* 14 *lege*, imperitat Philippus
v. 33 hæc felix diuite terra sinu
6, 17 Salue magna parens
10, 1 loco terræ
20 familiæ
25 rabido atq; superbo
15, 1 bibliotheca delitescat
20 pseudoepiscopo,
17, 14 inebriati, *non*, deinbri ti
26 qui erat in eo nō per gratiam
19, *v. ult.* arrigeres
20, 10 parui pendentes
17 Euangelistæ
36 non amisit
21, 11 vtinam merear.
22, 4 natum est
24, 11 per corporeos oculos
34 quæ te forsitā somniantem
25, 23 dicito ergo mihi
26, 31 respuentes
27, 30 tumultus
28, 17 Cerbuna Episcopo Turiasonensi
18 Laminitano
29, 2 Nicolao Gruchio
6 incubui
9 Payua
11 iure certare poterit
16 poeta pius
30, 1 Ilerdam
26 pertractatione
31, 9 quæ vulgo
24 CHRISTIANÆ M. D.
30 Pantinus
32, 8 Pannyrenus
27 peristylium
37 portam
33, 4 primariæ
6 cum tenderimus
17 sunt scalæ
32 candidatis
35 peristylium
38 Iuris Ciuilis
34, 17 antepauimentis
35, 13 vna Digesti
28 quotannis
36, 13 Salmanticenses
37, 15 ipse numero
19 ambituri
24 Roderici
35 quæstu
38, 10 in itinere
40, 30 multitudinem scholasticorum
37 donatam
42, 11 conductis equis
43, 1 quinquennio
22 auferre
47, 20 in quacunque
48, 8 propterea quod
50, 20 tulit
52, 8 bonarum artium
13 vt ædificium
56, 9 galero
19 & totius
58, 5 pluris habentur
17 locum referant
60, 9 percepta sunt
10 Sed age,
15 munus respondendi
26 optimis
35 Hippocrates
61, 1 Iusto, Pastorique
26 amplissimus
63, 34 ex Hieronymiano
65, 33 ad Granatam commissa
66, 1 penitiora
67, 7 deterere
13 semipedali
17 è crystallo est
68, 7 IOAN. BAPT.
70, 9 adscribatur
75, 16 Sed & alios indices
79, 16 Tarraconensis
82, 38 à sodalibus
83, 21 qui Barcinonensem
85, 17 Calataiud.
25 Carthago noua
86, 25 Talauera
87, 19 Badayoz
90, 9 Caldas aquas in Auscitanis
11 Dertosa
93, 8 Ciudad Rodrigo
21 qui de Recaredi Regis
96, 7 Dianium
10 Ebro rio
103, 10 ex Mela nepos
106, 29 fratris Leandri
108, 20 Tolosatum
109, 30 templi Ioanne
110, 2 Gaudiosus
17 Blasius Ortisius ibidē Canonicus
34 μεμαθέτη
111, 14 Bernardino Sandoualio
112, 16 nostra ætate
116, 37 Vrgelitanus
117, 5 Cauriensis
121, 12 S. Ioannes Biclarensis
123, 1 *adde*: TOLETANOR. Ex
124, 23 nominis, *pro*, nostris
126, 7 Illiberitano
11 Ausonii Galli
23 Mauricii
31 dist. 3.
127, 5 id in Idacium —— mutarem, si cetera conuenirent.
18 Barcinonensi
21 Gerundensis
38 Recaredi
128, 15 Braulionis. *& his infra*
27 prid. Kal. Nouemb.
129, 10 Taionis
130, 22 Frias
38 Meneses
131, 28 Denia
15, 117 hunc dicunt
28 deprædaturi
152, 5 vrbes cepit
15 ALARICVS
154, 31 tenuit annos 14

*Pag.*154,v.32 à Iustiniano
155,2 angustis finibus
32 Hermenigildo
156,13 vti Io. Abbas Biclarẽsis
157,17 meritissimo
158,2 Vasconum
159,6 CONCILIVM TOLETAN. III.
24 sic incipit:
162,1 RECAREDVS2.
2 an Christ 621
163,1 & 4 Sisnandus
164,2 anni Dom. 633
14 ad Conc. Tolet. 4
165,4 qui nunc exstat
167,28 CONC. TOLETAN. VII.
38 fidem Catholicam corde
169,5 erroris labe
170,4 apud Nausam fudit, & de capto
26 CONC. TOLET. XI.
174,25 vitium obtulit Rodericus
31 Sarracenorum

TOMO II.

178 15 per Saturam
181, 6 *à fine.* Alph. Tostatus
183, 38 Siculus, qui in Hisp.
187, 24 sanctimonia
190, 11 & quartum Recared.
193, 35 Pintiano
194, 16 largiar, laudationis
195, 30 Colonia est: *dele* Cest
196, 7 quæ initio
198, 29 Aciliam
201, 36 Berenice
206, 33 celebrius
208, 10 frequentiam
223, 37 De abstin. carnium
238, 8 Lusitaniæ cæso clauũ tenuit
239, 36 Alphonso inscripta Enchiridion contra Iudæos
242,37 Pontificum Rom.
245, 9 & ex B. Antonino
37 Segobiensis
250,15 detegendi secretum
252, 7 lugemus
255, 17 & in Italicam
259, 26 scrutator acutus
263,15 & haud segnes
27 Sacerdos
270,9 Eburo
274,35 commentationi
285,8 Pyrenæos
18 cælo, duro atq; labore
28 qui in B. Thomam de Trinitate pereruditos posteri reliquit Commentarios, quos Salmanticæ & Venetiis edidit, instit.tutus
290,1 ex eadem
5 singulæ ætates
25 De Deo trino
292,15 De cultu adorationis
307,24 conticescunt
315,14 Apelles
29 digna
316,27 piraticum cum Cilicib.
323,23 ex eorum numero
325,1 ille iacet
328,7 Dioscoridem
331,23 terra exhaustus
332,8 heroico
335,4 *à fine.* & impuros
339,17 Cur vomat epotas
340,8 Hic situs est Didacus
342,28 ingenuas artes virtute
345,9 Blancas
11 Guerrero
346,5 studio versans
350,1 aliaque
351,13 Latine vtcumque
31 laqueos induxit
352,13 Ioan. Nunnesii
353,5 Marius Aretius
16 Ludou. Nunnesius
19 Pintianum
34 Bossulus
354,15 quæ plures
20 superfuit
355,19 ne deesset
372,1 eleuasse
373,7 vir in primis grauis
25 tam impudenti
376,15 deserta, Thasum adiuerit
29 Apollinis
385,24 Catholicæ fidei scriptoribus minime
389,13 reprehendendi veteres
23 Euripides
24 attribuunt
394,33 assimiles
397,1 Anticlides
401,23 & mille figmen
403,22 putaretur potii
30 ingeniosæ inuegæ
408,7 non autem
411,26 & sexaginta
412,3 Aegyptum per
11 noxii omnes
26 populus Pastor
416,35 vel quius non
417,4 Io. Annius
13 operæ parcente
418,15 *in marg.* Scriptoris
27 momentis
419,2 ducto à Caton
421,5 in eandem iust tiam
7 prodidit, fore
422,1 *dele bis repetitur* lerio Argiuo I
8 conditoribus
36 prætériissent, V
423,4 classicorum
9 M. Cato, cuius
13 Criticus nomis
23 Bilbilitani poe
425,1 quis non videt
33 Volaterris
426,3 Originum
12 lib. v. describit
14 arcesseret
16 M. Catonis ea rep.
427,11 Aboriginibus
18 recidit
28 Cato ipse
429,38 Rhodiensibus
430,13 non erubuerint res;
20 scrupulum
23 longo post tem
431,3 *in marg.* antea
433,26 *in marg.* Agel cap. XVIII. (ge. l. lib. XIII.
434,5 quodam eorum mendatas
24 libere quidem
37 quos de Orig
436,38 sic nominatur
438, 1 admouerent
10 & Amulium
439,5 ad eandem Am

P.451,v.33 & quod mirere magis,
453,15 an mum induxit
28 Alcinoum & Plethonē, *non* Platonem
456,34 Calueto Stella
35 anno 1570
459,15 Cyri pædia
18 eius ideam
26 profecta
32 ne audita quidem
37 pietati deditι
463,30 pronunciarit
464,32 horis subsecivis
465,9 Pomponatius
14 animum appulit
466,4 vigiliarum opus
6 Giberto
26 Casa, Chapæ
35 in causis occult.
468,15 marmori lapideo
469,12 causis occultorum criminum
470,19 *lege*: Henricus Card.& Episc.Eborensis. Hieronymus Osorius, Episc.Siluensis
21 Vasconcelius
24 Teuius
471,16 Tacebant tum
473,6 littoris Oceanus
7 Quæq; habet—prædiues
8 Quicquid habet
20 Fuit ARIVS
33 Tit.SS.Quattuor
475,2 VINETI ad
476,10 Lectionum
26 in tertium Quinctil.
477,38 erudita narratione
478,9 quam copiosius Lusitanice editam
12 *dele*, Lusitane
32 adhortans, vehemēterque agens, vt
480,24 subsecivis
28 Grudiorum
31 respondet
481,7 *lege*: Kebedo Toletano, Vasæo Brugensi, & Ambr.Morali.
8 in Salmanticensi Academia

483,28 [illegible]
31 [illegible]
37 [illegible]
485,21 in P[illegible] ica[illegible]
486,2 obed[illegible]ti
6 *dele*, anno [illegible] i. *Scriptum erat* A. D. *pro* ante diem.
487,3 [illegible]
12 Theophanica
20 Sinaitæ
491,30 Latinæ doctoris linguæ
493,9 Brabantinum
494,17 clara scripta
496,3 Eboram
31 peracta
497,7 diligeretur, & obseruaretur
499,22 ostendebat[illegible]
38 quadragesimo tertio
500,10 effusis
501,4 quæ Regi
12 in vulgus rumoribus
502,20 comissatum
27 subleuandis
503,8 inculcari
37 Baionem peru. ad decimum quinctum
506,32 præsagiebant
507,10 ægritudine
514,29 ad res difficiles
515,15 ad astra volauit
521,10 Catholica religio
15 Interamnensi
524,35 in odeo nonem
527,15 legi dignum fit
529,10 Osorio Bononiæ familiaris
13 Canescent sæclis
530,26 Romam cum venit
532,35 luculenter ac diserte
534,12 Hurtadus
15 Sandoualius
19 Vergaræ—& Alf. Cortona
9 Herreræ, pater,
18 Vannegas
25 Honcala
535,9 principem virum
27 iniisset
540,24 videamur
541,6 intempesta nocte

[illegible]
55[illegible]
552,6 [illegible]
[illegible] ce atque vale: molliter ossa cubent.
IN PATRIAM.
Spirant suaue rosæ. quid mirum? Vallis olentum
Produxit—
Sternuis? omen
553,11 Complutensis bibliothecæ
561,35 scribendoque procuderet
563,32 sæculorum sæculis
567,26 tegeret, velaret
569,23 de raptu Helenæ
570,37 Card.lib.3. in extremo
571,18 Siliceus est
573,13 *dele*, ac
574,37 non solum libello
576,3 Matamorus
579,15 Franc. Petrarcham
16 in poema suum
580,1 robora, togatis
13 doctoris personam
581,25 primas obtinet
34 Primus & Ausoniis
583,18 Lassum patriis
584,29 quæ studia
585,18 rerum à se spectatarū
589,17 Alcanisensis
590,9 adierit:
591,7 oppidum Aragoniæ
9 quasi prunum
592,27 verti
593,15 haud scio
34 [illegible]
594,31 via ac ratione
37 dubio, & in fide controuerso
595,3 vsi sunt
32 foret assidue
33 Toxica
596,3 Barcinonensis
598,37 Quod latet ingenii
600,16 Pici Mirandulani
601,11 Socino minori
602, *col.* 1 Honoratus Vlzina
2 Pet. Ant. Beuter
v.6 Ledesma
604,14 non aspernor
605,30 Doctrinæ columen

CLASSIS IX.

CLASSIS X.

APPENDIX.

TOMO III

Continentur

CLASSIS I.

CLASSIS II

CLASSIS III

CLASSIS IV

CLASSIS V

FINIS.

ERRATA CORRIGENDA.

QVOD *abesset auctor longius, multaq; p[illegible] à librariis, scribarumq; vitio hinc menda quæ irrepserunt, sic [illegible] emenda [illegible] legesq; expeditius.*

Pag. 5, *vers.* 14 *lege*, imperitat Philippus
v. 33 hæc felix diuite terra sinu
17 Salue magna parens
1 loco terræ
20 familiæ
25 rabido atq; superbo
1 bibliotheca delitescat
20 pseudoepiscopo,
14 inebriati, *non*, deinbriati
26 qui erat in eo nō per gratiam
v. vlt. arrigeres
10 parui pendentes
17 Euangelistæ
36 non amisit
11 vtinam merear.
4 natum est
11 per corporeos oculos
34 quæ te forsitā somniantem
23 dicito ergo mihi
31 respuentes
30 tumultus
17 Cerbuna Episcopo Turiasonensi
18 Laminitano
2 Nicolao Gruchio
6 incubui
9 Payua
11 iure certare poterit
16 poeta pius
1 Ilerdam
26 pertractatione
9 quæ vulgo
24 CHRISTIANÆ M. D.
30 Pantinus
8 Palmyrenus
27 peristylium
37 portam
4 primariæ
6 cum tenderimus
17 sunt scalæ
32 candidatis
35 peristylium

38 Iuris Ciuilis
54, 17 antepauimentis
55, 13 vna Digesti
28 quotannis
56, 13 Salmanticenses
57, 15 ipse numero
19 ambituri
24 Roderici
35 quæstu
58, 10 in itinere
40, 30 multitudinem scholasticorum
37 donatam
42, 11 conductis equis
43, 1 quinquennio
22 auferre
47, 20 in quacunque
48, 8 propterea quod
50, 20 tulit
52, 8 bonarum artium
13 vt ædificium
56, 9 galero
19 & totius
58, 5 pluris habentur
17 locum referant
60, 9 percepta sunt
10 Sed age,
15 munus respondendi
26 optimis
35 Hippocrates
61, 1 Iusto, Pastorique
26 amplissimus
63, 34 ex Hieronymiano
65, 33 ad Granatam commissa
66, 1 penitiora
67, 7 deterere
13 semipedali
17 è crystallo est
68, 7 IOAN. BAPT.
70, 9 adscribatur
75, 16 Sed & alios indices
79, 16 Tarraconensis
82, 38 à sodalibus
83, 21 qui Barcinonensem
85, 17 Calataiud.
25 Carthago noua
86, 25 Talauera

87, 19 Badayoz
90, 9 Caldas aquas in Auscitanis
11 Dertosa
93, 8 Ciudad Rodrigo
21 qui de Recaredi Regis
96, 7 Dianium
10 Ebro rio
103, 10 ex Mela nepos
106, 29 fratris Leandri
108, 20 Tolosatum
109, 30 templi Ioanne
110, 2 Gaudiosus
17 Blasius Ortisius ibidē Canonicus
34 [illegible]
111, 14 Bernardino Sandoualio
112, 16 nostra ætate
116, 37 Vrgelitanus
117, 5 Cautiensis
121, 12 S. Ioannes Biclarensis
123, 1 *adde*: TOLETANOR. EX
124, 23 nominis, *pro*, nostris
126, 7 Illiberitano
11 Ausonii Galli
21 Mauricii
31 dist. 5.
127, 5 id in Idacium — mutarem, si cętera conuenirent.
18 Barcinonensi
21 Gerundensis
38 Recaredi
128, 15 Braulionis. *& bis infra*
27 prid. Kal. Nouemb.
129, 10 Taionis
130, 22 Frias
38 Meneses
131, 28 Denia
15, 217 hunc dicunt
28 deprædarunt
152, 5 vrbes cepit
15 ALARICVS
154, 31 tenuit annos 14

Nnnn

Pag. 154, v. 32 à Iustiniano
155, 2 angustis finibus
32 Herminigildo
156, 13 vti Io. Abbas Biclarēsis
157, 17 meritissimo
158, 2 Vasconum
159, 6 CONCILIVM TOLETAN. III.
24 sic incipit:
162, 1 RECAREDVS 2.
2 an Christ 621
163, 1 & 4 Sisnandus
164, 2 anni Dom. 633
14 ad Conc. Tolet. 4
165, 4 qui nunc exstat
167, 28 CONC. TOLETAN. VII.
38 fidem Catholicam corde
169, 5 erroris labe
170, 4 apud Nausam fudit, & de capto
26 CONC. TOLET. XI.
174. 20 vitium obtulit Rodericus
31 Sarracenorum

TOMO II.

178. 15 per Saturam
181, 6 *à fine.* Alph. Tostatus
183, 38 Siculus, qui in Hisp.
187, 24 sanctimonia
190, 11 & quartum Recared.
193, 35 Pintiano
194, 16 largiar, _ laudationis
195, 30 Colonia est: *dele* Cesi
196, 7 quæ initio
198, 29 Aciliam
201, 36 Berenice
206, 13 celebrius
208, 10 frequentiam
223, 37 De abstin. carnium
238, 8 Lusitaniæ cæso clauū tenuit
239, 36 Alphonso inscripta _ Enchiridion contra Iudæos
242. 37 Pontificum Rom.
245, 9 & ex B. Antonino
37 Segobiensis
250, 15 detegendi secretum
252, 7 lugemus
255, 17 & in Italicam
259, 26 scrutator acutus
263, 15 & haud segnes
27 Sacerdos
270, 9 Eburo
274, 35 commentationi
285, 8 Pyrenæos
18 cælo, duro atq; labore
28 qui in B. Thomam de Trinitate pereruditos posteris reliquit Commentarios, quos Salmanticæ & Venetiis edidit, institutus
290, 1 ex eadem
5 singulæ ætates
25 De Deo trino
292, 15 De cultu adorationis
307, 24 conticescunt
315, 14 Apelles
29 digna
316, 27 piraticum cum Cilicib.
323, 23 ex eorum numero
325, 1 ille iacet
328, 7 Dioscoridem
331, 23 terra exhaustus
332, 8 heroico
335, 4 *à fine:* & impuros
339, 17 Cur vomat epotas
340, 8 Hic situs est Didacus
342, 28 ingenuas artes virtute
345, 9 Blancas
11 Guerrero
346, 5 studio versans
350, 1 aliaque
351, 13 Latine vtcumque
33 laqueos induxit
352, 13 Ioan. Nunnesii
353, 5 Marius Aretius
16 Ludou. Nunnesius
19 Pintianum
34 Bossulus
354, 15 quo plures
20 superfuit
355, 19 ne deesset
372, 1 eleuasse
373, 7 vir in primis grauis
25 tam impudenti
376, 15 deserta, Thasum adiuerit
29 Apollinis
385, 24 Catholicæ fidei scriptoribus minime
389, 13 reprehendendi veteres
23 Euripides
24 attribuunt
394, 33 assimiles
397, 1 Anticlides
401, 23 & mille figmentis
403, 12 putaretur potius
30 ingeniosæ inueniāt auge
408, 7 non autem
411, 26 & sexaginta
412, 3 Aegyptum perdidisse
11 innoxii omnes
26 populus Pastorum
416, 35 vel quis non
417, 4 Io. Annius
13 operæ parcentes
418, 13 *in marg.* Scriptor de Viris
27 momentis
419, 2 ducto à Catone
421, 5 in eandem iusse sententiam
7 prodidit, fore
422, 1 *dele bis repetitum:* à Phalerio Argiuo Phaliscū
8 conditoribus
36 prætериissent, Venetos
423, 4 classicorum
9 M. Cato, cuius
13 Criticus nimis audax
23 Bilbilitani poetæ
425, 1 quis non videt?
33 Volaterris
426, 3 Originum
12 lib. v. describit
14 arcesseret
16 M. Catonis eam libri rep.
427, 11 Aboriginibus
18 recidit
28 Cato ipse
429, 38 Rhodiensibus enim
430, 13 non erubuerit addiscere;
20 scrupulum
23 longo post tempore
431, 3 *in marg.* antea
433, 26 *in marg.* A. Gell. lib. cap. xviii. & A. Gell. lib. xiii. cap.
434, 5 quodam eorum commendatas
24 libere quidem
37 quos de Originibus
436, 38 sic nominatum
438, 1 admonerent
19 & Amulium
439, 5 ad cædem Amulii
TOM

TOMO III.

P.451,v.33 & quod mirere magis,
453,15 an mum induxit
28 Alcinoum & Plethonē, non Platonem
456,34 Calueto Stella
35 anno 1570
459,15 Cyri pædia
18 eius ideam
26 profecta
32 ne aud.ta quidem
37 pietati dediti
463,30 pronunciarit
464,32 hotis subsecivis
465,9 Pomponatius
14 animum appulit
466,4 vigiliarum opus
6 Giberto
26 Casa, Chapæ
35 in causis occult.
468,15 marmori lapideo
469,12 causis occultorum criminum
470,19 *lege*: Henricus Card.& Episc.Eborensis. Hieronymus Osorius, Episc.Siluensis
22 Vasconcelius
24 Teuius
471,16 Tacebant tum
473,6 littoris Oceanus
7 Quæq; habet—prædiues
8 Quicquid habet
20 Fuit Arivs
33 Tit.SS.Quattuor
475,2 Vineti ad
476,10 Lectionum
26 in tertium Quinctil.
477,38 erudita narratione
478,9 quam copiosius Lusitanice editam
12 *dele*, Lusitane
32 adhortans, vehemēter-que agens, vt
480,24 subsecivis
28 Grudiorum
31 respondet
481,7 *lege* Kebedo Toletano, Vasæo Brugensi, & Ambr.Morali.
8 in Salmanticensi Academia

21 Conin
483,28 [illegible]
33 *in m.* [illegible]
37
485,21 in Poetica
486,2 obedientiales
6 *dele*, anno Domini. *Scriptum erat* A. D. *pro* ante diem.
487,3 ψυδισιγες φαι
12 Theophanica
20 Sinaitæ
491,30 Latinæ doctoris linguæ
493,9 Brabantinum
494,17 data scripta
496,3 Eboram
31 peracta
497,7 diligeretur, & obseruaretur
499,21 ostendebatur
38 quadragesimo tertio
500,10 effusis
501,4 quæ Regi
12 in vulgus rumoribus
502,20 comitatum
27 subleuandis
503,8 inculcari
37 Baronem peru. ad decimum quinctum
506,32 præsagiebant
507,10 ægritudine
514,29 ad res difficiles
515,15 ad astra volauit
521,10 Catholica religio
15 Interamnensi
524,35 in odeo nouem
527,15 legi dignum sit
529,10 Osorio Bononiæ familiaris
13 Canescent sæclis
530,26 Romam cum venit
532,35 luculenter ac diserte
534,12 Hurtadus
15 Sandoualius
19 Vergaræ—& Alf. Cortona
9 Herreræ, pater,
18 Vannegas
25 Honcala
535,9 principem virum
27 iniisset
540,24 videamur
541,6 intempesta nocte

[illegible]
552,6 [illegible] ergo atque vale: molliter ossa cubent.
In Patriam.
Spirant suaue rosæ. quid mirum? Vallis olentum
Produxit—
Sternuis? omen
553,11 Complutensis bibliothecæ
561,35 scribendoque procuderet
563,32 sæculorum sæculis
567,26 tegeret, velaret
569,23 de raptu Helenæ
570,37 Card.lib.3. in extremo
571,18 Siliceus est
573,13 *dele*, ac
574,37 non solum libello
576,3 Matamorus
579,15 Franc. Petrarcham
16 in poema suum
580,1 robora, togatis
13 doctoris personam
581,25 primas obtinet
34 Primus & Ausoniis
583,18 Lassum patriis
584,29 quæ studia
585,18 rerum à se spectatarū
589,17 Alcanisensis
590,9 adierit
591,7 oppidum Aragoniæ
9 quasi prunum
592,27 verti
593,15 haud scio
34 φυσικη
594,31 via ac ratione
37 dubio, & in fide controuerso
595,3 vsi sunt
31 foret assidue
33 Toxica
596,3 Barcinonensis
598,37 Quod latet ingenii
600,16 Pici Mirandulani
601,11 Socino minori
602,*col.*1 Honoratus Vlzina
2 Pet. Ant. Beuter
*v.*6 Ledesma
604,14 non aspernor
605,30 Doctrinæ columen

[illegible] v.19 è Th[illegible] 1[illegible]
di.d
31 I [illegible] u
32 an.c15.15[illegible].11.
609,12 nihil enim vivus

33 [illegible] aresa
613,25 accessit nuper
615,28 Comitiis
619,7 singularem
620,27 mirum quam

621,6 enarrando
632,11 Claret & hic signis, i[illegible]
gẽs cui gloria semp[illegible]
645,38 reliquiæ
647,31 tenens, Senatus.

